

TREBALLS DE L'OFICINA D'ONOMÀSTICA, XXXI

Onomàstica del terme municipal de Torredembarra

CARME MIQUEL I SOLÉ
RAMON PERE ANGLÈS

II Premi d'Investigació Ramon Amigó i Anglès 2018-2020

Institut
d'Estudis
Catalans

SECCIÓ
FILOLÒGICA

Societat d'Onomàstica

Onomàstica del terme
municipal
de Torredembarra

TREBALLS DE L'OFICINA D'ONOMÀSTICA, XXXI

Onomàstica del terme municipal de Torredembarra

CARME MIQUEL I SOLÉ
RAMON PERE ANGLÈS

II Premi d'Investigació Ramon Amigó i Anglès 2018-2020

Barcelona, 2022

Institut
d'Estudis
Catalans

SECCIÓ
FILOLÒGICA

Societat d'Onomàstica

Biblioteca de Catalunya. Dades CIP

Miquel i Solé, Carme, autor

Onomàstica del terme municipal de Torredembarra. — Primera edició. —

(Treballs de l'Oficina d'Onomàstica ; 31)

II Premi d'Investigació Ramon Amigó i Anglès 2018-2020

ISBN 9788499656885

I. Institut d'Estudis Catalans. Secció Filològica . II. Societat d'Onomàstica.

III. Pere Anglès, Ramon, autor IV. Títol V. Col·lecció: Treballs de l'Oficina d'Onomàstica ; 31

1. Onomàstica — Catalunya. 2. Topònims — Catalunya — Torredembarra.

3. Noms de persona catalans — Catalunya — Torredembarra.

811.134.1'373.23(460.23 Ta Torredembarra)

81'373.21(460.23 Ta Torredembarra)

L'edició d'aquesta obra

ha estat a cura de José Enrique Gargallo Gil,

membre de l'Institut d'Estudis Catalans

L'edició d'aquesta obra ha estat possible gràcies a la col·laboració de l'Ajuntament de Torredembarra, el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, per mitjà de la Direcció General de Política Lingüística, i de la Universitat Rovira i Virgili, per mitjà de la Fundació URV a través del Departament de Filologia Catalana

Aquesta publicació compta amb el suport de la Fundació "la Caixa"

© Carme Miquel i Solé i Ramon Pere Anglès

© 2022, Institut d'Estudis Catalans i Societat d'Onomàstica, per a aquesta edició

Carrer del Carme, 47. 08001 Barcelona

Primera edició: desembre del 2022

Primera reimpressió (corregida): juny del 2023

Text revisat lingüísticament per la Unitat d'Edició del Servei Editorial de l'IEC

Disseny de la coberta: Azcunce | Ventura

Fotografia de la coberta: Vista de Torredembarra des de la carretera N-340, 1965. Fotografia de Juan Ceballos (CAT_AMTo_09.23)

Compost per Fotoletra, SA

Imprès a Service Point FMI, SA

ISBN: 978-84-9965-688-5

Dipòsit Legal: B 22028-2022

DOI: 10.2436/10.2500.13.1

Aquesta obra és d'ús lliure, però està sotmesa a les condicions de la llicència pública de Creative Commons. Es pot reproduir, distribuir i comunicar l'obra sempre que se'n reconegui l'autoria i l'entitat que la publica i no se'n faci un ús comercial ni cap obra derivada. Es pot trobar una còpia completa dels termes d'aquesta llicència a l'adreça: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/deed.ca>.

L'Onomàstica del terme municipal de Torredembarra, de Carme Miquel i Solé i Ramon Pere Anglès, va ser el projecte guanyador de la segona edició del Premi d'Investigació Ramon Amigó i Anglès, atorgat l'any 2018.

El Premi d'Investigació Ramon Amigó i Anglès és un premi d'onomàstica biennal que convoca la Universitat Rovira i Virgili, amb el suport de la Direcció General de Política Lingüística del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, i que es concedeix a projectes de recerca que tinguin com a objectiu la confecció d'inventaris de noms de lloc i de persona, amb la finalitat d'estudiar i preservar l'onomàstica catalana.

La Societat d'Onomàstica i l'Institut d'Estudis Catalans, d'acord amb el conveni de col·laboració establert amb la seva Secció Filològica, són els responsables de l'edició conjunta del Premi, que, a més de contribuir a la conservació i la difusió del patrimoni onomàstic català, ret homenatge a Ramon Amigó i Anglès (Reus, 1925-2011), que va ser membre corresponent de l'Institut d'Estudis Catalans, cofundador i vicepresident de la Societat d'Onomàstica i el principal estudiós de la toponímia catalana en l'àmbit municipal.

Taula

INTRODUCCIÓ	9
Presentació	9
Metodologia	10
Criteris seguits en l'elaboració de l'inventari	11
Genèrics de llocs sotaiguats	14
Fonts documentals i orals	16
Agraïments	17
El territori	18
Els primers temps	21
El nom de la població	23
L'economia	24
Els noms de cases	27
Els cognoms	29
El nucli urbà	31
Apunt final	33
FONTS D'INFORMACIÓ	35
FONTS DOCUMENTALS	35
Arxius	35
Manuscrits	35
Bibliografia	44
Cartografia	49
FONTS ORALS	51
MAPES	53
LLISTA DE NOMS	63

APÈNDIXS	513
I. Partides de terra	513
II. Trossos de terra	514
III. Talassònims i noms de roques sotaiguades	514
IV. Toponímia del litoral	515
V. Llocs d'anomenada	515
VI. Pobles de la contornada	516
VII. Toponímia urbana	516
VIII. Noms de vies urbanes que han experimentat modificacions	517
IX. Cognoms	519
X. Renoms	521

Introducció

PRESENTACIÓ

La identificació i la individualització dels noms de persones, cases i segments del territori defineixen la personalitat d'un poble i la seva gent. La localització de topònims i d'antropònims en documents antics que ja s'han esborrat de la consciència col·lectiva ens aporta dades sobre el patrimoni antropològic social, lingüístic i cultural. Aquest tresor que ens ha arribat a través de la llengua cal preservar-lo perquè permet conèixer i comprendre la història i la geografia dels nostres pobles.

Entre les moltes raons per emprendre la recerca i l'inventari sobre el patrimoni onomàstic de Torredembarra, n'he triat dues: una, el valor que tenen els mots com a senya d'identitat i que defineixen cada lloc d'una manera precisa i única; l'altra, la interrelació que es dona entre la història i l'onomàstica. La transformació profunda i salvatge del litoral l'últim terç del segle xx ha posat en perill, en l'àmbit lingüístic, la conservació de topònims que durant generacions es van mantenir. Constatar que els estanys amb les salines han desaparegut, els prats salats també i el Roquer dels Munts només manté parcialment la fisonomia que havia tingut ens fa veure la petita distància, la fragilitat que hi ha entre els noms que els han identificat durant segles i la seva caiguda en desús.

Amb l'enyorança d'un paisatge del passat em vaig aventurar, l'any 1991, a la recerca de la memòria viva dels noms dels llocs i de persones sota el guiatge de Ramon Amigó i Anglès, estudiós de l'onomàstica i autor de diverses publicacions sobre aquesta temàtica. El projecte va quedar pendent fins a l'any 2016, moment en què el vaig reprendre amb Ramon Pere, persona experta en reculls onomàstics. Un parell d'anys després, el reconeixement del II Premi Ramon Amigó i Anglès, atorgat per la Fundació de la Universitat Rovira i Virgili, ens va donar l'impuls definitiu per abordar, ara sí, la documentació d'arxius i enriquir l'inventari amb fonts històriques medievals. Mentre ha durat aquest llarg període de gestació de

l'onomàstica de Torredembarra, s'han publicat estudis que han contribuït al coneixement més minucios del seu passat, la qual cosa ha donat impuls a aquest treball.

METODOLOGIA

L'onomàstica forma part d'un univers molt ampli; per això, la presentació del recull s'organitza com un diccionari. Així doncs, el text ha estat elaborat seguint aquesta pauta i s'ha introduït una llista única i ordenada alfabèticament dels antropònims i topònims.

L'àmbit on se centra l'estudi és el terme de Torredembarra. Ara bé, en ser una vila que en altres temps havia tingut tres nuclis de poblament, Clarà, Dalt la Torre i Baix a Mar, el lector observarà en la llista que els noms vinculats a l'antic terme de Clarà (1206-1844) van acompanyats de la inicial entre parèntesis (C) per subratllar el seu caràcter de senyoria independent en el passat. Dues expressions són sovintejades per anomenar el poble i el Barri Marítim: Dalt la Torre i Baix a Mar. Aquesta última molt més utilitzada que la primera, ja que només la gent del Barri Marítim diu que va a Dalt la Torre quan es dirigeixen al poble. Així mateix, inclourem topònims d'indrets sotaiguats dins la recta del mar que delimita el nostre terme, així com d'altres del hinterland més immediat freqüentat pels nostres pescadors.

L'estructura del treball es divideix en dues parts, una introducció i la llista inventariada. La presentació consta d'una explicació sobre les motivacions, la metodologia i els criteris establerts en l'elaboració de la llista onomàstica, i les fonts documentals i orals que han permès l'elaboració de l'estudi. A continuació, una breu ressenya històrica dels primers temps i l'aparició del topònim Torredembarra. I, per acabar aquesta primera part, establim el vincle onomàstic amb el territori, l'economia, els noms de les cases i el nucli urbà. També exposem algunes consideracions a tenir en compte d'ara endavant en l'àmbit lingüístic, educatiu i cultural per donar valor a aquest patrimoni de caràcter immaterial i efímer. A la segona part trobareu la llista amb l'inventari de topònims i d'antropònims de Torredembarra.

El recompte de les anotacions supera la xifra de 2.300 registres. Entre els antropònims —un total de 1.274—, trobem 536 cognoms, 358 renoms i 380 noms de cases. Hem recollit 957 topònims, dels quals 71 corresponen a camins, 232 a partides de terra, 85 a trossos de terra, 144 a horts i sínies, 56 són topònims del litoral, 99 són topònims marins, 151 corresponen a nomenclatura urbana d'ara i d'abans, i, finalment, hi ha 119 anotacions de llocs d'anomenada.

Amb tot, constatem que molts dels topònims es complementen amb antropònims, com per exemple *la Coma d'en Bordell*, *el torrent de Gibert* i *les barretes de Pep Felip*. A més a més, observem el desigual repartiment dels topònims en el

terme, atès que en localitzem un nombre major a la zona on hi va haver més activitat agrícola, és a dir, a les terres més properes a mar, que a la zona de secà terra endins.

La llista onomàstica està formada per un registre d'entrades dels noms recollits seguint els criteris establerts per l'Oficina d'Onomàstica de l'Institut d'Estudis Catalans per a la redacció i la publicació de reculls de toponímia. Així, cada entrada registrada consta del nom o conjunt nominatiu, la transcripció fonètica dels noms vius, entre claudàtors —seguint la normativa de l'alfabet fonètic internacional (AFI)—, el cos explicatiu i, sempre que ha estat possible, una citació a partir de les fonts documentals o orals.

El cos explicatiu és un breu comentari per situar el lector sobre el topònim o antropònim emmarcat en un context, quin és el seu origen —en el cas que el coneguem—, on es localitza i la seva evolució, encara que no sempre ha estat possible fer-ne una descripció al màxim d'ajustada. Així, si el nom és viu, el comentari va en primer lloc i els extractes documentals, en segona posició. Si ha caigut en desús, l'ordre s'inverteix.

L' anotació va acompanyada, sempre que és factible, d'una citació que mostra el coneixement del nom en el passat i inclou la font documental emprada. En la mesura del possible s'ha intentat donar una explicació sobre l'origen del nom. Les citacions s'han introduït seguint la transcripció literal del text, que de vegades no segueix el català normatiu. La referència documental o bibliogràfica s'afegeix entre parèntesis. En el cas de mapes o plànols també se cita la referència seguint el mateix criteri.

Les datacions dels noms són les que consten en els documents consultats sense que això suposi que el nom s'utilitzés abans o després de la data. Sempre que es pot, s'ofereixen diferents dates per tal de constatar la pervivència del nom.

I, finalment, darrere de la llista onomàstica, localitzareu uns apèndixs formats per diversos reculls temàtics que poden facilitar la consulta.

CRITERIS SEGUITS EN L'ELABORACIÓ DE L'INVENTARI

Els noms o conjunts nominatius de cada entrada estan ordenats d'acord, primer, amb el mot específic (identificador), després el genèric amb el seu article corresponent i, si cal, una preposició: *Art, el racó de l'*; *Manresà, el bosc del*; *Trenta, el faralló de*; *Xeco, la sínia del*. Així doncs, el concepte específic, l'identificador, determina l'entrada del nom a la llista. Malgrat aquest criteri general, trobareu en algunes ocasions que, per una raó o altra, s'ha canviat l'ordre. Per exemple, quan una partida de terra s'ha localitzat documentada *Camí de Clarà, el (C)*, s'ha introduït a l'inventari pel genèric i d'aquesta manera es diferencia del camí que conduïa al terme veí que s'ha introduït a la llista *Clarà, el camí de (C)*. També alguns

topònims compostos (genèric més identificador) s'han introduït de nou saltant la norma general d'identificador i genèric pel fet que amb el pas del temps han esdevingut noms propis. Aquest és el cas dels portals d'accés a l'antic clos de la vila: *Portal de la Bassa, el*, i *Portal de Padrines, el*, o bé alguns antics horts i sínies com *Hort de Pau, l'*; *Hort del Nap, l'*; *Sínia de Cabeces, la*, i *Sínia de la Vila, la*.

Per altra banda, constatareu que un mateix topònim pot ser mereixedor de diferents entrades, encara que tingui un mateix origen, però no es tracta d'un error, sinó de donar un ordre a l'hora de classificar els noms i els diversos conceptes i/o significats. En aquestes situacions, s'ha optat per introduir un número volat a cada una de les accepcions. Per exemple:

Molí de Vent, el¹

Mas amb molí, pallissa i era enrajolada vorejada de pedrís [...].

Molí de Vent, el²

Partida del terme al nord del nucli urbà antic [...].

Amb relació a la toponímia urbana, no trobareu tot el nomenclàtor de carrers actuals en la llista, només s'ha introduït el dels nuclis antics de Dalt la Torre, de Baix a Mar i de Clarà. Sí que s'han fet algunes excepcions, però sempre hi ha una raó o altra que justifica la seva inclusió pel seu passat històric i/o cultural. Per exemple, *el carrer dels Atinents, de la Fàbrica* o *de Sinibald Mas*, entre d'altres. Tampoc trobareu els noms dels carrers i places batejats pels consistoris franquistes, encara que sí que es localitzen als apèndixs sota el títol «Noms de vies urbanes que han experimentat modificacions». Altrament, els noms de les urbanitzacions¹ creades l'últim terç del segle xx, salvant alguna excepció, tampoc les localitzareu, ja que responen a interessos comercials i no tenen interès patrimonial.

Els antropònims que corresponen a cases i peces de terra que es trobaven al mateix lloc hem decidit aglutinar-los en una única anotació. Això succeeix a: *Olla, ca l'*; *Olla, l'hort de l'*; *Olla, el mas de l'*; *Ratxet, cal*; *Ratxet, l'hort del*; *Xitot, l'hort del*; *Xitot, el mas del*.

En el cas dels noms propis de persones que són composts, el tractament ha estat introduir-lo pel nom, *Pep de les Vaques, el*; *Maria del Racó, la*.

No localitzareu entrades específiques de noms de persones il·lustres, ja que el present treball no pretén fer una recerca en aquest sentit. Trobareu un apunt breu sobre aquestes personalitats a les entrades que corresponen als seus cognoms i

1. Bizanci, Clarà Mar, la Marítima Residencial, Nova Torredembarra, Sadolla, les Àmfores, la Sinieta, Montclarà, ArteMar, Racó Romà, Hort de Xanans, Babilònia, Molí de Vent, Sant Jordi, els Munts.

també a les entrades dedicades a carrers del nomenclàtor urbà. Així, si voleu localitzar Pere Romeu i Borràs, comprovareu que únicament hi ha l'entrada *Pere Romeu, el carrer de*, així com el cognom *Romeu*.

Els cognoms segueixen el criteri d'entrada única. En els cognoms que presenten dues variants ortogràfiques, Solé/Soler o Mercadé/Mercader, s'ha optat per unificar-les en un mateix registre i mantenir la variant acabada en *r*. Així mateix, al llinatge Icard s'ha mantingut la terminació *d*, tal com estableix la Societat Catalana de Genealogia, Heràldica, Sigil·lografia, Vexil·logia i Nobiliària, que considera que els cognoms de persones nascudes abans de l'establiment del Registre Civil (1870) s'han d'escriure amb la seva grafia original.

D'altra banda, hem volgut ser curiosos en el tractament dels renoms, malnoms, sobrenoms, àlies o pseudònims. S'ha mantingut de manera expressa l'anonimat de la persona o família a la qual corresponen per tal de no ferir sensibilitats. Tanmateix, sí que es mantenen quan apareixen a les citacions. Pel que fa a l'origen del renom, no sempre ha estat possible donar-ne una explicació.

Alguns mots de la parla pròpia de Torredembarra, com *aixoll*, *atinents*, *antina*, *corraló*, *muntanyans*, *salats*, *trajo*, s'han recollit en aquest treball. Considerem que cada variant aporta creativitat lèxica i enriqueix la llengua, encara que no segueixi la forma normativa. Tanmateix, algunes d'aquestes paraules comencen a entrar en el circuit de l'oblit en desaparèixer els llocs. Posem-ne un exemple. Les fonts orals asseguren que anys enrere anomenaven *soll* a una cort de porcs, i anomenen peces de terra on n'hi havia *els aixolls del Minet* i *l'aixoll del Quildet*. El mateix exemple ens permet observar l'evolució de la llengua. El doctor Pere Navarro, de la Universitat Rovira i Virgili, ens va fer veure com, possiblement en un principi, el mot del qual parlem podia haver sigut *açò* acompanyat d'un antropònim i més endavant va passar a ser *això del* més l'antropònim. I d'aquí *aixoll* o *soll*.

Observareu que entre els talassònims recollits n'hi ha que corresponen a llocs davant de la costa del roquer de Berà, de les casetes de Creixell o d'Altafulla perquè els nostres pescadors també hi feinejaven.

Trobareu en el treball nombroses citacions que fan referència a senyes² marines. Aquestes demostren com en el passat els pescadors construïen enginyosos sistemes d'orientació per situar un topònim marí. Aquests enfilalls ens donen fe de la riquesa dels topònims i antropònims, ja que descriuen tot allò que veuen des de mar: una ermita, una xemeneia, una caseta... Exemples d'aquestes locu-

2. «La senya és una línia imaginària que parteix d'un punt de terra i llunyà, i que enfila per un altre punt més acostat al litoral, per a finalitzar en el lloc, a mar, on ell està situat. Per situar el topònim marí calen dues senyes o enfilacions que corresponen a cada indret sotaiguat: una dita de llevant, i l'altra, la de garbí. A vegades, se n'hi afegeix una tercera anomenada "d'en terra" i concorre en una línia intermèdia entre les altres dues citades» (Montaña, p. 11).

cions situacionals són: *Montornès entre el Bofill i Jaumet*; *Montornès pel Cap de la Fàbrica*; *Sant Joan per les casetes del Ponç*.

Hem volgut mantenir en aquest recull alguns castellanismes arrelats entre persones de generacions anteriors de Baix a Mar. Així, localitzareu entre cometes: «*Campanilla*», *la*; «*Telégrafo*», *el*; «*Submarino*», *el*.

Finalment, cal comentar que s'ha obviat la transcripció fonètica dels antropònims i topònims pretèrits, ja que han caigut en desús i no tenim referència parlada.

GENÈRICS DE LLOCS SOTAIGUATS

Hem considerat que no calia donar una explicació dels genèrics: *camí*, *capella*, *carrer*, *clot*, *hort*, *plaça*, *racó*, *raval*, *sínia*... En canvi, el desconeixement de la terminologia tradicional dels pescadors ens ha fet plantejar un canvi de criteri. Hem pensat que la persona que llegeixi mots de llocs sotaiguats com *barra*, *brut*, *faralló*, *freu*, *ganxo*, *malesa*, *sapa*, *seca*, *tinent*... pot sentir-se perduda i, per afavorir la seva comprensió, hem afegit la definició d'aquests genèrics³ extreta del diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans.⁴

L'*antina*⁵ és una «roca situada a flor d'aigua prop de la costa». A Torredembarra és una de les franges o barres rocoses paral·leles a la platja i esdevé nom propi. Així podem considerar que l'origen del topònim Antina pot estar relacionat amb les algues que hi creixen, la posidònia, que és coneguda per *altina* o *alga dels vidriers*.

L'*atinent* és la variant torrenca de *tinent*,⁶ que és «roca o qualsevol altre obstacle on és fàcil que s'enganxin els ormejos de pesca». Podríem trobar l'origen del mot en una roca amb tinença, que té vegetació, de «roca ab tinent». Els nostres pescadors acompanyen el genèric d'un nombre que indica la profunditat en què es troba la roca o l'obstacle per facilitar la navegació. Alguns dels tinents que coneixem són *l'atinent d'Onze* i *l'atinent de Quinze*.

El faralló de Trenta i *el faralló de Quaranta* són roques sotaiguades que es troben a trenta o quaranta braces de profunditat. En canvi, la definició de *faralló*⁷

3. «A Torredembarra tenim forces roques i obstacles on és fàcil que s'hi enganxin els ormeigs de pescar i que els pescadors els batejaren amb diferents noms per no confondre'ls [...]. Aquestes diferents nominacions dels enganxadors torrencs són: roques, roquetes, sapes, lloses, barres, barretes, bruts, «ferallons», seques, «atinents», «entina», quan fa referència al regne mineral; i quan es refereix a vaixells esfondrats: vapors, barques, dragues, àncores, i, fins i tot, avions», citat per Josep M. Valls (*Sínia*, 1, p. 4).

4. DIEC2.

5. DIEC2.

6. DIEC2.

7. DIEC2.

que apareix al diccionari no coincideix amb el concepte mariner perquè diu: «roca més o menys aguda que sobresurt del nivell del mar, generalment pròxima a la costa».

El genèric *banc*⁸ descrit com «en el fons del mar, baix extens, més llarg que ample. Baix format per sorra, gairebé a flor d'aigua, on poden encallar fàcilment les embarcacions» tampoc coincideix amb la parla popular, ja que *el banc de les Antines* són barres de roques.

Una *barra*,⁹ segons el diccionari, és un «banc llarg i estret de sorra o de grava que es forma al llit o a l'embocadura d'un riu, en una platja, a l'estrenyiment d'alguns mars o llacs o paral·lelament a la costa». *Les Barretes* o *la Barra de Tres* són franges de roques, per tant, el diccionari no recull la nostra accepció.

A *la barra del Brut* hi havia hagut una vegetació abundant d'algues, grapissar i coralls bords i d'altres restes damunt de les roques sotaiguades. Localitzem l'analogia amb la definició de *brut*,¹⁰ «mancat de netedat».

No cal posar la definició de *fang*, tots tenim clar el concepte i realment hi ha analogia amb el que els pescadors consideren per *fang*. És la sorra fina que es troba a una profunditat considerable i queda gairebé immòbil en el fons marí.

El concepte *freu*¹¹ equival a «estret. Braç de mar entre dues terres». *El freu de la Premsa* i *el freu de les Pallisses* són punts concrets sotaiguats on hi ha un pas entre roques.

Per als pescadors, un *ganxo*¹² pot ser qualsevol obstacle on s'enganxen els ormejos de pesca. També les àncores grosses com la que trobem als jardins de cal Bofill. Podem observar la similitud amb la definició del genèric, encara que aliè al món mariner: «Peça de metall o altre material tenaç, corba i acabada en punxa, que serveix per a penjar-hi, agafar-hi, etc., alguna cosa».

La malesa de Torredembarra fa referència a com era d'abundant la posidònia a la mar del nostre poble. La definició que en dona el diccionari és «bosquina espessa».

Els pescadors reconeixen les *sapes* com a indrets marins on creix vegetació i queden agrupades talment com un arxipèlag de roques. En tenim diversos exemples: *la sapa del Fortí*; *la sapa de les Guineus*; *la sapa de les Pallisses*; *les sapes de l'Atinent de Quinze*; *les sapes del Sant*. Aquest concepte coincideix amb la definició que ens aporta el *Diccionari català-valencià-balear* (DCVB): sapa d'alguer és una mata d'algues que creix al mar.

8. DIEC2.

9. DIEC2.

10. DIEC2.

11. DIEC2.

12. DIEC2.

La seca de la Premsa i la seca de «Roberto» són indrets marins més elevats que el fons del mar. La definició diu: «Baix de roca, de sorra, a molt poca fondària».

Diverses maleses van ser anomenades *troncs*, possiblement eren arbres que van quedar fixats al fons després d'alguna riuada, o també pot ser una part d'una barca enfonsada. Avui ja no existeixen, encara que hem recollit *el tronc de Terra Menjacordes i el tronc de Fora el Garrofaire*.

FONTS DOCUMENTALS I ORALS

Per a l'elaboració d'aquest treball, s'ha utilitzat documentació escrita conservada als arxius i fonts editades, però també fonts orals de persones que mantenen un record viu de les seves vivències o de les que havien sentit explicar als seus pares i avis. La memòria oral ha estat clau en el recull d'antropònims, de noms de peces de terra de les famílies del poble i dels indrets marins on anaven a pescar. Aquestes aportacions han estat molt valuoses.

La documentació consultada va des del segle XIV fins a mitjans del segle XX. Els manuals notariais i els llibres de baptismes de l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona (AHAT) han estat les fonts documentals treballades per a la recerca de l'antroponímia. En aquest mateix arxiu també hem consultat el fons de la família Foxà, on es conserven amillaraments i plànols de les finques rústiques i urbanes de l'antic terme de Clarà. Cal subratllar que aquesta documentació ha estat definitiva per entendre la morfologia de les antigues quadres del terme i recollir la seva toponímia.

Per altra banda, el fons dels comtes de Santa Coloma conservat a l'Arxiu Històric de Tarragona (AHT) conserva una documentació extensa de la qual hem fet una tria. Destaquem, entre d'altres, una còpia (amb data del 1722) del capbreu de l'any 1656 on es recullen les confessions dels habitants de Torredembarra fetes al senyor territorial, així com un document adjunt al capbreu de 1760 on es relacionen les confessions dels homes de la vila. En aquesta documentació s'han localitzat topònims i un bon nombre de cognoms, alguns dels quals avui encara perduren.

L'Arxiu Municipal de Torredembarra (AMTO) ens ha aportat documentació de caràcter demogràfic, padrons de població, a més d'altra de caràcter contributiu com capbreus, contribucions, cadastres, amillaraments, d'èpoques més properes. Si bé els primers han aportat dades sobre noms de cases i antropònims, els segons han permès conèixer millor el territori, ja que donen noms de partides de terra, de camins, de peces de terra, de vinyes, d'hortes. De la documentació administrativa del municipi hem extret dades sobre afitaments, alineacions urbanes i assentaments. Finalment, la lectura d'algunes actes dels plens municipals ha permès recollir dades concretes de determinats aspectes del passat urbà i rural i de la idiosincràsia de Torredembarra i Clarà.

No seria just passar per alt les aportacions extretes de fonts editades. Les publicacions d'historiadors com Josep M. Font i Rius (1983), Antoni Virgili (1991), Isabel Companys (1999) i Salvador-J. Rovira (2003), que ens aproximen a la història medieval i moderna de Torredembarra i Clarà, han estat determinants. Els seus treballs ens han permès incloure topònims i antropònims de temps molt més reculats. Així mateix, ha estat fonamental el treball de la filòloga M. Teresa Montaña (1991) per conèixer la nomenclatura marinera tradicional. A partir d'aquest treball s'han pogut afegir a la llista noms caiguts en desús, ja que els pescadors d'avui es fan a la mar amb l'ajut de les noves tecnologies i no empenen els enfilalls i senyes que durant generacions els havien permès el coneixement del medi marí. Les publicacions del Centre d'Estudis Sinibald de Mas també han estat consultades, així com la revista cultural *La Sínia*, en la qual es van publicar nombrosos articles que són una veritable radiografia sociocultural de la vila. El manuscrit localitzat per Evelí Villuendas de mitjans del segle XIX i transcrit per ell mateix ha estat una aportació clau perquè permet la localització dels topònims de les antigues partides de terra.

Entre la cartografia treballada destacarem un parell de plànols, el que s'adjunta al capbreu de 1760 i dona informació d'una petita part del clos de la vila de Torredembarra i el de la divisió de terres de Clarà dibuixat a plomí de l'any 1777 en el qual s'inclouen els noms dels confessants de 1561. I també el conjunt de catorze plànols del terme de Torredembarra de l'any 1944, que aporta dades de la morfologia del terme a partir dels camins rurals que els nostres avis encara recorden.

Totes les referències documentals i bibliogràfiques, així com les relatives a mapes i plànols, les localitzareu a l'apartat «Fonts documentals».

AGRAÏMENTS

A Ramon Amigó, que va ser la persona que ens va apropar al coneixement de l'onomàstica. Les converses mantingudes anys enrere van ser una experiència que mai oblidarem. El seu guiatge en la recerca dels noms dels llocs ens va servir per processar amb rigor la documentació localitzada en arxius, les informacions de testimonis i el coneixement del territori. A ell, el nostre més sincer agraiement pòstum.

També al doctor Pere Navarro i Gómez, professor de la Universitat Rovira i Virgili, per la seva col·laboració en la transcripció fonètica dels noms, per les seves observacions sobre la llengua, així com pel fet d'animar-nos a concloure aquest estudi iniciat ja fa massa anys.

Moltes han estat les persones que han atès preguntes i observacions, persones conegudes i d'altres que amablement han aclarit dubtes de manera espontània.

Els seus records, les seves explicacions han facilitat el coneixement antroponímic d'un passat que ens era desconegut. En Josep Gual i Gallofré i en Josep Plana van ser fidels col·laboradors i en gran part és gràcies als seus coneixements que ha estat possible aquest recull onomàstic de Torredembarra. Siguin, doncs, aquestes paraules un reconeixement per a ells; així com per a totes les persones que anomeno a l'apartat «Fonts orals». Totes elles han fet possible donar un sentit d'identitat i continuïtat en conservar els coneixements transmesos de generació en generació.

Altrament, un reconeixement dedicat a la doctora Isabel Companys i Farre-rons, de l'Arxiu Històric de Tarragona i bona coneixedora del passat medieval de Torredembarra, per les seves orientacions i comentaris sobre fonts documentals. Així mateix, als arxivers i al personal de l'Arxiu Històric de Tarragona i de l'Arxiu Municipal de Torredembarra per la seva bona disposició. Sense l'ajut de cadascuna d'aquestes persones des de la seva posició i coneixement aquest treball no s'hauria pogut materialitzar.

No puc donar per acabat aquest capítol d'agraïments sense anomenar Marta Allué, Lluís Català, Jordi López i Hermínia Plana, que tant m'han escoltat i que generosament han compartit el seu saber.

EL TERRITORI

El terme de Torredembarra el localitzem a la comarca del Tarragonès, dins del que avui anomenem *el Baix Gaià*, una terra amb personalitat pròpia entre el Penedès i el Camp de Tarragona. El municipi mira obertament cap al mar i presenta una forma triangular, de manera que dos dels seus angles es troben just en els extrems de la costa i el tercer, a la part interior, en la confluència dels termes de la Pobla de Montornès i Altafulla. Segueix la fisonomia pròpia de la Depressió Prelitoral Catalana, d'una extensa plana lleugerament inclinada cap a mar i amb algun petit turó. Entre la documentació medieval trobem topònims pretèrits que recorden la forma planera del terreny com les partides de terra de *la Coma* o de *la Clota*. La geografia de terra endins ens condueix al *Coll de Creus* i *el Pujol*, els punts més elevats del terme, encara que no superen els cinquanta metres sobre el nivell del mar.

La franja litoral alterna un tram de costa baixa amb un altre, en direcció a ponent, de costa alta coneguda pel *Roquer*. La llarga platja, amb una extensió gairebé de quatre mil metres de longitud, rep diferents noms per distingir cadascun dels seus trams. Aquests estan constituïts per bancs de sorra fina, que en alguns indrets formen dunes o *mundanyans* i que ceneixen la zona humida formada per maresmes, estanys i aiguamolls salabrosos, coneguts popularment pels *Salats*. La documentació medieval fa aportacions interessants sobre la geografia del territo-

ri i, en aquest cas, s'han localitzat els topònims *el Prat de la Mar* i *l'estany del Saller*, indrets de gran valor ecològic que han desaparegut per la pressió econòmica derivada del turisme. A la darrera del segle xx una superfície de quaranta-cinc hectàrees d'aquest entorn natural es va protegir sota la figura d'Espai d'Interès Natural de la Platja de Torredembarra.

Als Munts, el tram de costa alta mostra una imatge massissa del Roquer, ja que es troben penya-segats i coves obertes per l'erosió marina que es precipiten a mar en unes altituds de més de trenta metres. Fins a la construcció del port esportiu, el recorregut s'iniciava en *el Rec de Sant Joan* i, una mica més enllà, trobàvem el desaparegut *Cap Gros*, que en diverses cartes marines queda registrat, i més enllà, *la Punta de la Galera* fins a arribar a la platja del Canyadell. Totes i cadascuna de les roques i coves tenen nom, alguns d'ells vinculats a la forma que presenten, *l'Escletxa* o *la Roca Foradada*; d'altres recullen les característiques ambientals de l'indret, *el Bufador*, *la Bramadora*.

L'enfonsament de la Serralada Litoral dins de la Mediterrània dibuixa un fons marí que no sempre ha estat referenciat amb topònims degut a l'extensió i la profunditat del domini marítim. Ara bé, la gènesi de la toponímia sotaiguada és molt variada, hi ha una tendència a descriure els accidents geogràfics, com és el cas del *clot de Repinàs*, que indica una depressió en el fons marí, o *el freu de la Premsa*, que és un pas entre roques.

Els vells pescadors van ser, en gran part, els responsables de molts dels talassònims, ja que van identificar les roques sotaiguades a partir del coneixement del medi, i a través d'ells hem heretat un valuós patrimoni onomàstic. Van donar nom tenint en compte l'hàbitat del peix que viu en aquell indret, com és el cas de *la Canterera*, una roca submergida. D'altres vegades, el genèric va acompanyat d'un nombre que indica la profunditat en què es troba i ajuda a identificar la roca: *el faralló de Quaranta*, *l'atinent de Vint-i-quatre*. També trobem que l'identificador és una casa, un edifici de terra endins, per exemple *les sapes del Sant* o *la sapa de les Pallisses*. I quan aquests noms no són derivats del medi submarí, com àncores, troncs, avions o vaixells enfonsats, també els han donat una denominació pròpia com *l'Avió*, *la barca del Guano*, *el ganxo de Terra Menjacordes*.

Podem circumscriure el clima del nostre poble com a mediterrani litoral amb moltes hores d'insolació. L'efecte moderador del mar en les temperatures determina que aquestes no oscil·lin gaire al llarg de l'any. La pluviositat es concentra els mesos de primavera i tardor, moment en què podem patir temporals de llevant amb vent i pluja arrauxada que provoquen efectes significatius. Podem dir, doncs, que som terra de secà i que, quan plou, plou fort i l'aigua fa maleses.

Dues rases i un torrent són les aigües que recullen les pluges que cauen al terme. De llevant a ponent trobem *el torrent de Gibert*, que baixa de les muntanyes properes a la Pobra de Montornès, allà conegut com *el Comellar*. Aquest, en

moment de pluges intenses, pot arribar a fer maleses a l'agricultura i provocar inundacions a la zona urbana. Les aigües que transcorren per *la rasa de Sagunyoles* o *la rasa del Pontet* també són pluvials i d'escàs recorregut, ja que la capçalera es troba entre Rubials i *el Coll de Creus*. Així doncs, si bé podem considerar que Torredembarra és pobre en aigües superficials, no podem dir el mateix de les aigües subterrànies, que han estat explotades des de temps llunyans, tot i córrer el risc de salinització. D'altres topònims entrats en desús i que només els localitzem en documentació escrita per identificar les rases són *la Clota*, *les Clotes*.

Poc queda de la vegetació originària degut a l'acció antròpica; tanmateix, encara trobem entre les clapes de roca calcària i de manera aïllada llentiscle, margalló i garric amb ullastre pujant pels camins del terme en direcció cap a Montornès o Creixell. Potser la il·localitzable *villa Bentisclosa* o *Lentisclosa* es trobava en aquesta contornada, perquè possiblement fa esment de la vegetació predominant.

Testimoni del paisatge natural del passat són alguns topònims que posen de manifest les característiques del tipus de sòls i la vegetació mediterrània pròpia del nostre terme. Així, l'antiga partida dels *Clapers* fa referència als munts de rocs de pedra seca extreta de la crosta de roca calcària que servien per construir barraques, marges i altres elements per a la pagesia. D'altres exemples són *el camí de l'Arbocerar*, *la platja del Canyadell*, *el clot de l'Argila* i les partides de terra de *la Bardissa*, *les Roques Planes* i *la Servera*.

Així mateix, observem en el nostre terme dos tipus de sòls que determinen l'acció humana. Els sòls de secà els localitzem a les terres interiors, són sòls eixuts derivats del dèficit hídric que pateixen i formats per argiles i material calcari. Els sòls de regadiu són sòls d'alta fertilitat en terres alluvials, de textura arenosa o llims i graves més arrodonides. Els localitzem a prop de la zona humida i al tram final de les rases, a *la Sadolla*, a *l'Hort de Pau*, però també a *la Martineta* i a *la Rasa*.

En llocs rocosos com el Roquer dels Munts, en temps no massa llunyans, es distingien pinedes de pi blanc i alzinars amb un sotabosc de bosquina o màquia, però avui només en localitzem algun exemplar aïllat o un petit bosquet al cim del *Pujol*. Aquesta vegetació mediterrània queda reflectida en els topònims *camí dels Pins a la Sadolla* o *el Pi de Clarà*, però també a la parla tradicional dels pescadors: *Floc de Pins a la Punta*, *Sant Joan pel Primer Pi* i *el Pi del Regalat*.

Punt i a part és la vegetació de la zona humida, que en altres temps presentava tot el nostre litoral i de la qual només es manté una petitíssima superfície protegida. A la zona dels aiguamolls trobem *els Salats*, topònim que identifica la vegetació que allà creix, la qual realitza una important tasca de fixació a la sorra i també resisteix el grau de salinitat. El borró, la cirialera, els lliris de mar, els panicals i els joncs marins són algunes de les espècies més freqüents. També observem que,

possiblement, la platja del Canyadell deu el seu nom al fet que, en temps més reculats, un canyissar va créixer en aquell indret, entre la desembocadura de la Rasa i la platja.

Curiosament la fauna no queda gaire representada a la toponímia torrenca, tot i que en temps medievals les possessions senyorials incloïen ramats transhumants i l'activitat ramadera havia estat destacable, tal com queda palès a Clarà en *el camí de Bens*. Un altre exemple el trobem a l'antiga partida dels *Caus*, que podria indicar un indret on hi havia caus de conills. I en el medi marí trobem *la cova del Mular*.

ELS PRIMERS TEMPS

L'existència de poblament a l'espai geogràfic que avui ocupa el terme de Torredembarra queda palès en el procés colonitzador dels romans sobre el territori. La villa del Moro són les restes arqueològiques més antigues que demostren l'activitat agrícola que s'hi practicava. Aquesta villa, situada a la proximitat de la Via Augusta, per tant, ben comunicada amb Tàrraco, la capital de la província, es va construir al segle I aC i va mantenir la seva activitat fins a començaments del segle II dC. Posteriorment va iniciar la seva decadència fins al seu total abandó.

No obstant això, presentem un breu apunt sobre el topònim de la villa romana del Moro, ja que no s'ha localitzat el nom en cap document medieval, sí, en canvi, *Antigos* o *Antigons*. Podem interpretar que el fet de trobar, en aquell indret, restes arqueològiques escampades generés el topònim *Antigons* per designar la partida de terra on es trobaven troballes antigues. Per tant, el topònim villa del Moro es deu a una denominació molt més moderna que assenyala *el Moro*¹³ com la partida de terra on es localitza.

L'origen de la nostra vila l'hem d'emmarcar dins del passat medieval quan l'Església i la noblesa representant la voluntat comtal van dirigir l'expansió feudal sobre al-Àndalus. Els senyors dels castells termenats que tenien interessos estratègics de protecció i defensa dels seus dominis atreïen població per repoblar terres en petits nuclis concentrats, a la vegada que s'asseguraven el control sobre la pagesia.

L'àrea geogràfica on s'inicia la història de Clarà i Torredembarra abasta l'espai de domini del castell de Tamarit. Els comtes de Barcelona el 19 de març de 1057¹⁴ van fer donació de la quadra de Clarà al senyor de Tamarit i van establir

13. «A les nostres terres, quan hom no sap a qui atribuir qualsevol resta material es diu “és del temps dels moros”» (Virgili, p. 58).

14. «El 19 de març de 1057, Ramon Berenguer i Almodis donaren a Guitard fill d'Oniscle, a Aldomar fill de Guisat, a Bonafília filla de Guitard i a Ermengol fill de Sendret, una quadra de terra erma, amb les garrigues, pastures, roques, aigües i estanys, i les dècimes, la meitat en alou i l'altra meitat en feu, les primícies i els llosseus. La quadra és al comtat de Barcelona, dins dels termes de Tamarit, al lloc

que podien gaudir de totes les terres, tots els recursos naturals, però també marcava l'obligació de bastir una torre de pedra i calç i altres estructures defensives dins dels contorns de la quadra.¹⁵ La concessió es va fer la meitat en alou i la meitat en feu.¹⁶ Aquest document aporta informació detallada de la geografia i l'afitament del lloc de Clarà, la qual cosa permet adonar-nos de la coincidència dels límits de la quadra de Clarà amb els del terme actual de Torredembarra. Tot i que cal recordar que durant segles l'antic terme de la nostra vila era molt més reduït que la quadra de Clarà.

L'any 1206 és una data important, ja que es va acordar la separació dels dos termes de Clarà i Torredembarra.¹⁷ Ramon de Tamarit, senyor de la Torre, va establir una avinença amb els seus homes o vassalls relativa a les obres de fortificació de la seva domus i torre. Per aconseguir-ho, els habitants i els seus successors van proporcionar tota classe de materials i jornades de treball, el senyor en canvi es feia càrrec d'una petita part de les despeses. Aquest esforç va afavorir la concentració del poblament entorn del castell. Tanmateix, el poble va començar a créixer i la consideració de *lloc* per referir-se a un primitiu assentament es va superar, ja que la construcció de la fortalesa del senyor i la torre, el Castell Vell, va determinar que l'any 1339 ja rebés la designació de *vila*¹⁸ coincidint amb el senyoriu dels Vernet.

Un altre element que indica com aquesta vila es va fer un lloc dins del territori va ser l'obtenció del privilegi per celebrar mercat de manera periòdica. Bernat d'Olzinelles, tresorer reial i propietari del senyoriu de Torredembarra, va demanar permís a Pere el Cerimoniós per establir-hi un mercat. Així, podem concloure que tant la consideració de vila com el fet de celebrar mercat indiquen com s'ha passat d'una fase embrionària a un nucli de població totalment consolidat.

---

anomenat Clarà. Els beneficiaris hauran de construir una torre de pedra i calç, i una fortalesa, s'encarregaran d'edificar cases, plantar vinyes, i fer altres conreus útils» (Virgili, p. 139).

15. «La quadra designa cadascuna de les unitats en què es dividia el *castrum*, i alhora també, un determinat tipus d'assentament rural. Amb el pas dels anys, quadra servia sovint per referir-se a un mas» (Virgili, p. 54).

16. «La meitat infeudada devia correspondre a la part occidental —el que avui és nucli urbà—, molt més rica tant agrícolament com per l'existència de salines, mentre que l'alou era la porció restant, més pobra i muntanyosa. El feu devia originar el terme de Torredembarra, amb la població corresponent, i l'alou, el terme de Clarà. Des d'aleshores, Torredembarra i Clarà constituïren entitats senyoriales —i fins municipals— diferents» (Virgili, p. 61).

17. «El 28 de juny de 1206, Ramon Tamarit i els homes de Torredembarra acordaren amb Ramon de Barberà, paborde de Tarragona, i els homes de la quadra de Clarà, amb la intervenció d'àrbitres [...] la divisió dels termes de Clarà (quadres d'en Clariana, del Paborde o del Sagristà, abans de Clarà i d'en Sagunyoles, abans mas Ferran) i de Torredembarra» (Companys, p. 25).

18. «Amb caràcter totalment excepcional, rep la designació de *vila* el 1339 i el 24 de setembre de 1345 (“in vila sive loco Turrís d'en Barra”)» (Companys, p. 18).

Mentre aquesta era la situació de Torredembarra a finals del segle XIV, el terme de Clarà¹⁹ estava controlat per l'Església, en concret per la catedral de Tarragona, però també pel monestir de Santes Creus.

L'any 1391 la família Olzinelles va vendre els drets senyorials del castell i el lloc de Torredembarra²⁰ als Icard, un llinatge amb un cert prestigi dins la noblesa catalana. Lluís d'Icard i d'Agustí, sens dubte el més reconegut de la nissaga, va ocupar el càrrec de batlle general de Catalunya entre els anys 1551 i 1580, com ho havien fet el seu avi i pare. Va ser ell qui va manar construir un habitatge a escala del seu estatus social, un palau renaixentista per tots conegut com *el Castell Nou*. Durant el seu senyoriu va aconseguir arrodonir la baronia amb la incorporació d'una part de Clarà.²¹

D'aquesta època han quedat força vestigis onomàstics, encara que molts han esdevingut pretèrits. Així, només a la documentació escrita es conserven els noms en què estava subdividida l'antiga quadra de Clarà dividida en les quadres *Clariana*, *del Paborde* o *del Sagristà*, *de Sagunyoles* o *de Ferran*. I pel que fa al domini senyorial a Torredembarra, al capbreu de 1656 trobem topònims prou explícits del domini senyorial, avui, però, caiguts en desús: *la Parellada del Castell*, *l'Hort del Senyor*, *el mallol del Senyor*, *la vinya del Castell*. Així com d'altres que mostren com s'exercia la jurisdicció civil i criminal per part dels senyors, *les Forques* i *els Cocons*. Finalment, podem afegir que ens va sorprendre la designació d'unes terres de Clarà per part d'un vell pagès que feia ús de l'expressió *el Camp Vassall* i que fins molt més tard no vam poder localitzar documentalment.

EL NOM DE LA POBLACIÓ

L'etimologia del topònim Torredembarra encara no està resolta del tot, hi ha llacunes per explorar. En primer lloc, podem considerar que es tracta d'una aglutinació *Torre d'en Bares* o *Bardes*, i també *d'en Barra* o *Barres*. Tanmateix, l'origen d'aquest topònim es localitza amb anterioritat al segle XIII associat a la forma simple *de la Torre*,²² entenent *turris* com a torre o masia fortificada que dominava

19. «Informa fra I. Domingo que el 29 de juliol de 1381 el rei Pere va vendre al monestir, en franc alou, el mer i mixt imperi i tota la jurisdicció de Montornès, Mas Clariana i Clarà, acte que fou confirmat per rei Joan I l'any 1392» (Virgili, p. 139).

20. «En lliure i franc alou, AHT. CSC, doc. S. núm., còpia del perg. 923» (Companys, p. 51).

21. «Melcior d'Icard havia iniciat el 6 de febrer de 1455 amb la compra de la quadra de clariana amb les seves salines per 200 lliures. Lluís assolí de l'església de Tarragona li vengués el 12 de maig de 1557 i per 360 lliures, la meitat dels delmes i honors de Clarà que posseïa des del gener de 1210. L'operació s'amplià el 15 de gener de 1576 amb la compra als Sagunyoles d'un prat pel preu de 72 lliures» (Rovira 2003, p. 25).

22. «El 23 de juliol de 1178, per situar Ramon Mestre, la seva muller Ermeniarda, i llurs cinc fills, junt amb Bernat Mestre. De tots ells hom precisà que eren "de Turre", o sigui, de la Torre» (Companys, p. 26).

una quadra o subdivisió d'un terme castral. Podem afegir que una variant a aquesta referència es localitza entre 1279 i 1280 en relació amb els nuclis que pagaven la dècima en la forma de la *Turri de Clayrano* o *Turre de Clerano*. Durant anys s'havia pensat que tot era Clarà, però la historiografia actual coincideix a considerar que es tracta de dos nuclis de poblament: Clarà i la Torre de Clarà, aquest últim seria el nucli originari de Torre d'en Barra. Tanmateix, el canvi de denominació de Torre de Clarà a Torre d'en Barra encara resulta una incògnita, així com el pas produït, a finals del segle XIII, entre *Turris dicta de Bares* a l'ús de l'altra i definitiva variant: *locus Turri vocata den Barra* (AMTO, any 1348).

El debat sobre l'origen del nom resta obert. Entre les aportacions a considerar trobem la d'Isabel Companys que ha localitzat entre els cognoms procedents de topònims, Torrebarda o Torrebardes, el de Pere Torrebarda l'any 1333.²³ Recentment, Serra Rial també s'ha plantejat la possibilitat que hi hagués un vincle entre el topònim Torre d'en Bares i l'aparició de la llegenda etimològica del baró Bara o d'en Bara; tanmateix, no s'ha pogut demostrar aquesta hipòtesi. Per altra banda, el mateix autor recull les aportacions dels filòlegs Coromines i Recasens per demostrar com s'hauria pogut produir el pas de Bara a Barra. A més, afegeix que es podria tractar de la forma dialectal tarragonina que tendeix a reforçar fonèticament la *r*.

L'ECONOMIA

Els pendents suaus de les terres interiors del nostre terme mostren un paisatge agrari fruit i resultat de la transformació del medi per adaptar-lo a les necessitats humanes, o bé per proveir les exigències de la metròpoli en època de la colonització romana. La pagesia de temps antics que va ocupar les primeres terres a través de l'aprisió²⁴ va fer la rompuda d'una terra eixuta sovint coberta per una crosta de roca a base d'un treball dur i constant, va desforestar boscos, anivellar el terreny, construir marges de pedra seca i va modelar el nostre paisatge. El topònim *Antigons*, en la seva varietat *Artigons*, bé podria derivar de *artiga*, que significa tros de terra preparada per ser conreada per primer cop.

El clima i el tipus de sòl, entre altres factors, van determinar els conreus. A les terres argiloses es van plantar vinyes,²⁵ mentre que les terres més eixutes i aspres, on va caldre arrencar el mantell de roca, l'oliver i el garrofer van ser els cultius

23. «AHAT, Llibre de nòtules, 2 f. 3 i 8v. i AHT, perg. 906/1-907» (Companys, p. 27).

24. «L'aprisió és un precepte de llei visigoda que va significar dret de primer ocupant. A través de l'aprisió, doncs, tots aquells que arriben a una terra verge, de natura pública, poden rompre-la i conrear-la sense cap impediment lliure i franca, dita alou» (Virgili, p. 29).

25. Una de les condicions en la concessió de la quadra de Clarà era la plantada de vinyes. Vegeu la nota 14.

més freqüents. Encara es conserven noms de partides o peces de terra que recorren els cultius: *l'Olivar, la Vinya Llarga, els Garroferets*.

Les hortes, explotades intensivament, es concentren en els sectors de terres alluvials: al tram final de les rases i també a l'estreta i llarga llenca vora les maresmes del litoral, just al límit d'on l'aigua podia quedar afectada per la salinització. A *la Rasa, la Martineta, l'Hort de Pau i la Sadolla*, l'abastiment hidràulic es feia a partir de les sínies que extreien l'aigua necessària.

El paisatge agrari que es va teixir va ser més el resultat d'una iniciativa senyorial que orientava la producció segons els seus interessos que una iniciativa de la pagesia. Sabem que, durant segles, aquesta no va disposar de la llibertat de produir allò que li semblés més adient, estava obligada a generar uns excedents per satisfer els tributs imposats amb carn, aviram, cereals, oli, raïm, vi, sal. A més, aquesta pagesia estava obligada a moldre els cereals al molí fariner de la Riera de Gaià, o fer coure el pa al forn de propietat senyorial. De tot això, encara en resten testimonis onomàstics com el camí que creua transversalment el terme, *el camí del Molí*, o *Moliner*, i també *el carrer del Forn*. No han tingut la mateixa sort altres topònims vinculats de manera indirecta a la producció cerealista com ara *les Eres* i *les pallisses de Clarà*, ja que un cop desapareguda l'activitat, i l'entorn que ocupaven, el topònim només resta a la documentació escrita. Tampoc *l'estany de les Salines*, que havia aportat unes bones rendes a la baronia dels Icard i a l'Església, que van monopolitzar l'explotació de la sal durant el seu domini.

També trobem exemples en talassònims que estan relacionats de manera indirecta amb l'activitat agrícola: *la barca del Guano* o *el Garrofaire*.

La documentació medieval també ens aporta topònims que illustren com es va fer l'assentament humà i la tinença de la terra per part de la pagesia.²⁶ Les donacions, les concessions, la repartició i l'explotació de la terra. Així, localitzem *les Parallades*, o la variant *les Parralades*, que fa referència a l'extensió de terra que es llaurava en un dia per un parell de bous. També el topònim el trobem acompanyat d'un identificador i concreta de quina peça de terra es tracta, *del Castell, de la Creu, de Gatons, de Pilans*. Un altre exemple, que ha perdurat al llarg del temps, és *sort*, que queda definit com una peça de terra o porció de terreny més o menys petita que no forma masia. Conservem aquest genèric a la trama urbana: *el carrer i el passeig de la Sort*.

26. «Bernardus d'Olzinellis, dominus loci et castris Durris d'en Barra, ex certa scientia, per me et meos, presents et futures, dono de novo et stabilio in emphiteoto, trado et delibero vobis, Jacobo Martí, habitatorio dicti loci Turris d'en Barra et vestris, ad in perpetuum ad meliorandum et non deteriorandum, due pecie terre sive duas sortes terre in pereliata mea et dicti castris in dicti termini dicti loci Turris d'en Barra, sicut afrontatur et terminator predictas duas sortes terre cum honore Raymundo Col de dicta pareliata, cum honore sive sorte Matheo Jover vel cum honore Antonio Guatel de dita pareliata, cum honore Berengario Valls» (Companys, p. 243).

En una gran majoria d'ocasions el genèric que designa una *peça de terra, parada, hort o sinya* va acompanyat pel nom del seu propietari o de la casa a la qual pertany. Així, passejant pels camins del terme podem arribar-nos a parades de secà, feixes o bancals delimitats per marges de pedra seca. Algunes avui mig abandonades, les *parades del Flaquer, del Manresà, del Sant, del Xeco*. El mateix patró serveix per a topònims de terres de regadiu, els *horts de Gatelló, de Graciet, de l'Oca...* O les *sinies de Cal Gralla, de Cal Palangrer, de Cal Pastoret, del Cisquet Paton, del Roqueta, de Cal Sagal, de Joan de Xenans*.

En poques ocasions localitzem l'ús del genèric *mas* per identificar explotacions agràries, únicament el trobem en terres allunyades del nucli urbà com és el cas del *mas del Pujol, el mas d'en Xavos, el mas del Xitot* i *el mas del Molí de Vent*.

A Torredembarra l'activitat agrícola intensiva es concentrava en horts i sínies. La consulta de llibretes de compliment pasqual o els padrons d'habitants ens aporten dades. Constatem una relació d'habitatsges a prop del nucli de la població registrats com a horts que tenien casa i terres de conreu: *l'hort de l'Amorós, l'hort de Babilònia, l'hort de l'Etenoc, l'hort de Freixes, l'hort de la Premsa, l'hort del Porxo, l'hort de Xenans*. En canvi, les sínies no les trobem documentades fins a temps més recents, la qual cosa fa pensar que el mot s'emprava únicament en llenguatge col·loquial.

Les sínies també eren terres de regadiu on s'anava a treballar cada dia, però no s'hi vivia, com a molt tenien una petita construcció que feia la funció d'aixopluc. En aquestes, el que no faltava mai era la sinya, el mecanisme heretat dels àrabs que, gràcies a la força d'ases, rucs i someres, bombava l'aigua necessària per a reg. Les aigües subterrànies prop de la costa es troben a poca profunditat i són relativament fàcils d'extreure, la qual cosa explica la gran quantitat de sínies que hi havia a Torredembarra i Clarà. La gran majoria d'elles han desaparegut sota la pressió urbana, altrament, *la Sinya de la Vila* resta com a testimoni del passat i també es manté el topònim *la Sinya de Cabeces* en una de les partides de terme.

D'altra banda, hi ha noms de partides dels quals se'ns fa difícil determinar l'origen, com ara *els Trinquells, la Sadolla*. En altres ocasions podem especular i pensar que un topònim com *la Paret Blanca* indica una construcció avui inexistent, o que la partida del *Mas d'en Terrassa* reconeix el nom del seu propietari.

Fins a la construcció de la xarxa de distribució d'aigua a principis del segle xx la població havia de disposar de pous i cisternes, alhora que els diferents consistoris havien de vetllar per assegurar aigua a fonts i serveis municipals. Així, l'antiga *sinia del Castell* assegurava el servei a qui calgués. La preocupació pel proveïment d'aigua ha deixat petjada en altres topònims: *la plaça de la Font, el Portal de la Bassa, el pou de la Bassa, el Pou de Clarà, els Reguers, el corraló dels Safaretjos*.

Així mateix, trobem noms d'indrets marins vinculats al passat pescador: *l'Antina Fonda*, *Entre Fang i Sorra*, *el freu de les Pallisses*, *la seca de la Premsa*, entre molts altres.

Durant el segle XVIII la nostra vila va experimentar un augment de l'activitat marinera i comercial a partir de l'establiment de la duana que permetia el dret d'entrada de mercaderies. Aquest fet va afavorir l'arribada de mariners i negociants, però també d'homes d'ofici, traguers, cantirers, corders, boters, ferrers, fusters... Els menestrals tenien l'obrador o el taller a l'entrada de la casa i allí mateix venien la seva producció. Aquests han deixat testimoni del seu passat, tal com comprovarem més endavant, en l'antroponímia de les cases del poble. Paral·lelament, a prop de mar es concentraven les botigues de boters, del Morros, del Pujol, del Salvat, que proporcionaven botes i bocois per comercialitzar els vins i aiguardents, ja que l'activitat vitivinícola va ser una de les més importants tant a la vila com a la comarca. Per consegüent, trobem vestigis onomàstics, noms ja pretèrits, d'aquesta etapa preindustrial vinculats a l'activitat com *l'hort de l'Olla* i *el camí de l'Olla de l'Eloi*. Pensem que es tractava de les olles per destil·lar l'alcohol. D'un record més proper, entre les generacions més grans, són les indústries manufactureres dedicades a la transformació de productes agraris. El molí fariner de *cal Ballester*, la premsa d'oli de *cal Pastoret* i la fàbrica de *cal Saia* «*La Agrícola*», on es feia aiguardent d'orujó, en són exemples.

L'actual nomenclàtor urbà ha recollit noms d'oficis com els carrers *dels Boters* i *els dels Filadors*, però també *el corraló del Sabó* i *el carrer de la Fàbrica*, dedicats a manufactures que havien existit en el passat.

L'activitat industrial es va transformar definitivament els primers trenta anys del segle XX. A Torredembarra es van instal·lar fàbriques tèxtils, de cintes de seda i cotó, però també de cables elèctrics (*cal Mercader*) i de refractaris (*cal Llobet*). Aquestes seguien plenament el model industrial amb un elevat grau de mecanització, concentració de mà d'obra i una nova organització del treball que suposava la incorporació massiva de dones al món laboral. Tanmateix, coexistien empreses de caràcter familiar dedicades a produir confitures, brodat, sabates (calçats Espina) i la fàbrica de gasoses. No podem passar per alt la fàbrica de gel que tant va beneficiar l'activitat pesquera; aquesta empresa, però, d'iniciativa col·lectiva.

També la llengua recull aportacions onomàstiques d'aquesta etapa. *El Cap de la Fàbrica*, o senzillament *la Fumera de la Pirelli*, era la manera en què els pescadors reconeixien una de les fàbriques de conductors elèctrics quan es trobaven mar endins.

ELS NOMS DE CASES

Els noms de cases han estat recollits a partir dels records dels informants que han aportat antropònims de la seva generació, però també d'altres que havien sentit dir als seus pares, avui ja pretèrits.

No totes les cases són conegudes pel nom o cognom, n'hi ha moltes que tenen renom. A vegades es produeix una repetició del nom de la casa quan la nissaga és molt extensa. Davant d'aquest fet, hem observat que s'hi incorpora un afegitó al prenom per indicar de quina casa es parla i evitar confusions: *Gatell del Pou*, *Gatell del Portal*, *Gatell de la Creu*, *Gatell del Forn*; *Roig de la Figuera*, *Roig de la Parra* i *Roig de les Oques*.

La formació espontània dels renoms en el passat es va allunyar dels canons acadèmics i va seguir un imaginari obert, a vegades sense cap mena de mirament, just a la ratlla del rebuig social, i aleshores estem davant de malnoms. El respecte i la defensa de la individualitat de les persones no eren valors en alça, ben al contrari, una educació patriarcal, religiosa, repressiva va forjar una societat amb molts prejudicis que a través de la parla popular es manifestava de manera cruel i injusta. Els renoms de les cases del nostre poble no en són cap excepció. Com veureu, dins l'univers de l'onomàstica els renoms constitueixen una constel·lació molt extensa. Així doncs, ha estat un gran ajut seguir els plantejaments del doctor Moreu-Rey, malgrat que n'hi ha molts que queden sense classificar per manca de dades, o bé perquè són de creació moderna o perquè es desconeix el motiu o l'anècdota que els va originar.

D'entrada localitzem cases anomenades per un prenom, encara que podem constatar moltes variacions. El cas més senzill és el prenom gairebé sempre en forma masculina, *ca l'Ambròs* o *cal Blai*, en menys ocasions trobem la forma femenina, *ca l'Oleguera*. A vegades el prenom masculí va seguit de la preposició *de*, com és el cas de *ca l'Anton de Francès*, *el Pep de les Vaques*, i la versió en femení, *la Rosalia de la Premsa*, *ca Leonor del «Moreno»*. També trobem prenoms masculins amb indicació de pertinença *el «Moreno» de la Zeta*, *cal Nen de la Teresa*. D'altres possibilitats les trobem en les variacions del prenom en forma de diminutiu, *cal Minguet*, o de l'augmentatiu, *ca l'Antonot* o *cal Rajolots*, i quan el prenom Josep experimenta una variació, *Zep* i, d'aquí, *cal Zepitus*. També d'Hermenegildo, *cal Quildo*.

Un altre grup té l'origen en el cognom, *cal Ballester*, *cal Gener*. Dins d'aquests, hem observat que s'identifiquen cases a partir del derivat del cognom, *cal «Borrasquillo»*, que prové de Borràs.

A partir d'aquí tractarem els renoms de les cases. D'entrada observem un bon gruix de cases conegudes per les característiques físiques d'alguna de les persones que hi viuen. Les dimensions del cos, l'aspecte de la pell o els defectes físics han donat *cal Pere Gros*, *cal Nen Gran*, *cal Mostatxut*, *cal Gravat* i *cal Bava*. Així mateix, les particularitats del caràcter també van servir per anomenar *cal Cor Cru*, *cal Feréstec*, *cal Xaró*.

Un altre grup l'encapçala els noms d'ofici, *cal Carreter*, *cal Sagal*, i l'activitat o vocació com *cal Gralla*, *cal Pau de la Verra* i *ca l'Ermità*. A partir del segle XIII,

alguns menestrals deixen testimoni del seu ofici en cognoms com *Ferrer, Serrador, Pastor*.

La procedència dels membres d'una família també ha estat motiu de renom: *ca l'Andalús, cal Pau de Creixell o cal Pobla*. També n'hi ha que indiquen el lloc on viuen: *la Maria del Racó, el Sèbio de l'Hostal*.

La natura també ha aportat noms per designar cases, així trobem noms d'animals, *cal Mosquit, cal Corball, cal Petxina*; mentre que en d'altres la influència ve del món vegetal, *cal Figater, cal Fesolets, cal Farigola*.

La designació de les cases i les seves persones tampoc han escapat de la influència del castellà, trobem *cal Cèsaro, cal «Moreno», el Pantorrilles, el Xulapon*.

No podem obviar tractar els malnoms torrencs *l'Arriacalces, cal Motllo de Fer Jueus, cal Carronya, cal Pixacantons*.

Finalment, un aclariment, trobareu alguns noms de cases de pobles veïns, no es tracta d'un error. Són cases que per una raó o altra estan vinculades a Torredembarra, són propietaris o arrendadors de terres. A Clarà, a la partida de la Sadolla localitzem *cal Neuler, cal Sant, cal Pau Gras*, antropònims originaris de la Pobla de Montornès, i també *el Carbonell*, aquest, però, de Creixell. Així es mantenen vius a la memòria col·lectiva *les sapes del Sant, la sínia del Pau Gras, la sínia del Neuler, la sínia del Carbonell*, entre d'altres.

ELS COGNOMS

Hem fet un seguiment tan acurat com ha estat possible dels cognoms de les persones que han viscut a Torredembarra i Clarà. Aquesta recerca s'ha centrat en el buidatge de manuals notariaus i llibres de baptisme, on hem localitzat una bona part d'ells, encara que probablement no tots han estat recollits. La determinació de si un cognom és viu o pretèrit ha estat una tasca entretinguda, perquè s'ha hagut de contrastar les fonts documentals amb les aportacions de testimonis. Així, podem assegurar que entre els que provenen de temps molt reculats localitzem Fuster, Gras, Martí, Rimbau i Virgili. Aquests ja apareixen a la Concòrdia de 1206 signada pel senyor Ramon de Tamarit i la seva dona Ermengarda i els trenta-cinc caps de casa de la Torre. Altrament, a Clarà, a finals del segle XVI, trobem Casassús, Duran, Fuster i Soler.

D'altra banda, volem advertir al lector que no pretenem seguir el llinatge en totes les seves generacions, ja que no era el nostre objectiu fer els arbres genealògics familiars, i també volem aclarir que un llinatge no prové d'un únic indret. La geografia del Baix Gaià està plena de Gibert, Rovira, Fortuny, Recasens, Canyelles..., tant podem localitzar un Soler arrelat a Clarà com un altre provinent del Catllar.

La recerca s'ha centrat entre els anys 1206 i 1936, tot i que per l'actual Llei de protecció de dades ens hem vist obligats a transcriure únicament els cognoms anteriors a l'any 1919.

Tal com ja hem comentat anteriorment, el tractament de la presentació dels cognoms a la llista ha seguit el criteri normatiu; cometriem entrades reiteratives, si haguéssim recollit totes les ortografies alterades. Així trobareu: Canyelles, Cases, Ferrer, Magrinyà, Manyer o Muntaner. El lector comprovarà que els cognoms vius van acompanyats de la transcripció fonètica.

A banda d'això, constatareu a les citacions que majoritàriament s'han recollit dades d'homes, ja que fins a la més recent legislació els cognoms s'han transmès de pares a fills per línia masculina i les dones amb prou feines apareixien. Altrament hem volgut visibilitzar les dones amb l'aportació d'alguns exemples, cosa que no ha estat senzilla. Fins al segle XVII, en els llibres baptismals no consta el cognom de la dona, i la presència de la mare de la criatura quedava reduïda al nom de pila i a vegades amb l'afegitó «de llur muller». En canvi, el pare era registrat pel nom, cognom i ofici. Així, a mitjans del segle XVI, trobem «Geronima Soler filla de Joan Soler de Clarà i de Catharina muller sua» (*Bapt. 1566*, 17.2.1604) i «Hieronima, filla de Joseph Tarrassa, pescador, i de Margarita llur muller» (*Bapt. 1640*, 5.6.1646).

Una altra constatació ha estat la feminització del cognom de l'home per inscriure la dona. Així de Gatell, Gatella; de Soler, Solera; de Llorac, Lloraga. En concret, «Garau Rafel Roig, fill de Miquel Rox i Thecla Roja llur muller» (*Bapt. 1566*, 29.9.1605).

Així mateix, a mitjans del segle XVIII la invisibilització de les dones segueix la pauta de la societat patriarcal de l'època. Constatem que les mares queden inscrites als llibres de baptisme amb dos cognoms: en primer lloc el del pare, espòs, i en segon lloc, el seu cognom propi. Concretament «Magdalena, filla de Joseph Ricomá mestre de aixà de la ciutat de Tarragona y de Catharina Ricomá y Bocalandri de la present vila»; «Joaquim, fill de Joan Benages espadenyer y de Maria Anna Benages y Comas» (*Bapt. 1723*, f. 118, 29.8.1736, i f. 174, 10.1.1743). Aquest sistema va continuar entrat el segle XIX: «Pere Ibern y Argilagós, fill de Joseph Ibern carreter, y de Rosalia Ibern y Argilagòs» (*Bapt. 1806*, f. 33, 9.11.1809). No va ser fins més endavant que trobem «Marta, filla de Jph Ciuró y de Rosalia Benages» (*Bapt. 1837*, 18.7.1845); «Anton, fill de Fran^{co} Pujol mariner de Creixell y Josepa Magriñá de la present y de esta mateixa vehins» (*Bapt. 1852*, 19.4.1853). Fins a l'últim terç del segle XIX no s'aprova a l'Estat espanyol la llei²⁷ que obligarà a registrar les criatures amb el cognom del pare i de la mare.

27. La Ley del registro civil (1870) incorpora el doble cognom, el patern i el matern.

En relació amb els prenom només ens centrarem en un parell de comentaris. El primer ha estat confirmar el nom Montserrat com a masculí, així hem localitzat «Als 26 de abril 1601 bategi jo Joan Torrent vicari de la Torre a Francesc fill de Montserrat Guardiola ferrer y d'Esperança sa muller» (*Bapt. 1566*). Així mateix podem assegurar que el nom Rosalia no s'introdueix a Torredembarra fins a la segona meitat del segle XVII quan el trobem documentat coincidint amb l'inici de la devoció a la santa; anteriorment es posaven noms com Mariagna, Theresa, Catharina o Thecla. Comprovarem en els exemples com es bateja les nenes al començament amb un segon o tercer nom, mentre que a finals del segle ja serà el nom de pila: «Isabet, Juana, Hieronima, Rosalia Sansó»; «Als 27 de juin añ 1658 fou batejada una filla de Ramon Uguet, ferrer i de Tecla llur muller per mi Fr. Llobart R^t. de la Torre a la qual posaren nom Maria Madalena Rosalia» (*Bapt. 1640, 31.8.1653 i 27.6.1658*).

EL NUCLI URBÀ

El primitiu nucli urbà de Torredembarra es va formar, com ja hem comentat anteriorment, a partir de l'any 1206, quan es van iniciar les obres de fortificació de l'habitatge del senyor i la torre. Una altra data que confirma aquest assentament de població és l'any 1235, quan es va començar a construir l'església parroquial, ja que calia donar atenció espiritual als nous habitants. La població es va agrupar a redós del complex defensiu dins del nucli clos. Els habitatges es devien distribuir entorn del castell i l'església, i la muralla, probablement, no arribava més enllà de l'actual carrer de la Carnisseria.

L'espai obert entre l'església, el fossar i el castell era on es concentrava la gent, s'hi celebraven tota mena d'actes públics, lectura de pregons, mercat setmanal, venda de pa, i també era on s'executava els condemnats.

Es desconeix la ubicació exacta del Castell Vell, caldrien estudis arqueològics que confirmessin si realment es trobava on es va aixecar el palau renaixentista dels Icard, al segle XVI.

El gravat de Beaulieu, de finals del segle XVII, ens aporta dades de com es va configurar la nova estructura urbana entorn del castell. Aquest amb quatre baluards es perllonga a través de la muralla que encercla la vila. L'autor enumera tres portes d'accés: *la porta de Tarragona, la porta del Mar i la porta de Vilafranca*, des d'on sortien camins en direcció a les poblacions indicades.

Així mateix, el capbreu de 1656, a través de les confessions dels vilatans, ens ha aportat dades i referències onomàstiques d'aquest període, amb les quals hem reconstruït carrers i places de la vila. Els topònims recollits han estat: *el carrer de Dalt, el carrer Ample, el Portal de la Bassa, el carrer Major, el carrer Que no Passa, el carrer de Baix, la plaça de l'Oli, la plaça del Joc de la Pilota, el carrer de la Place-*

ta de l'Om, o del Portal de la Creu, el carrer i el pati del Farraginar i el pati del Castell, el carrer del Mur i el camí Que Roda la Muralla.

L'espai comprès entre l'església i el farraginar el coneixem a partir del plànol adjunt al capbreu de 1760. Aquest reproduceix on era *l'hort de la Rectoria, l'Abadia, el Fossar, el carrer del Fossar i el carrer del Farraginal*. Les cases, els corrals i les pallisses donaven on se sembrava el farratge, que limitaven amb un mur que vorejava un camí.

Durant el segle XVIII la forta activitat econòmica i el creixement de la població va provocar una expansió urbana fora muralles. L'eix vertebrador de la nova planificació va ser el carrer Nou; de fet, l'eixample de la vila es va produir entre els portals de Vilafranca i el de Mar. La denominació dels carrers va seguir la influència eclesiàstica, així hi predominen els noms del santoral i altra simbologia religiosa: *el carrer de Santa Rosalia, el carrer de l'Alt de Sant Pere, el carrer Baix de Sant Pere, la baixada de Sant Antoni, també el carrer de les Creus i la plaça de la Creu.*

Més endavant, quan la trama urbana ja va estar consolidada, es va procedir a posar noms d'illustres torrencs a alguns carrers: *d'Antoni Roig, de Joan Güell, de Pere Badia, de Gibert*. En canvi, els noms de carrers dedicats a polítics no va ser fins al segle XX. Un dels primers va ser *el carrer d'Eduardo Benot*, al qual li van seguir, ja en època republicana, un bon nombre de personalitats²⁸ que es van voler reconèixer.

Paral·lelament a l'expansió urbana de Dalt la Torre, es va configurar un nou nucli urbà a Baix a Mar. Les botigues de pescadors i comerciants de Clarà i Torredembarra es van transformar en habitatges. Hem recollit documentalment en llibres de baptisme, que havíem sentit en alguna ocasió a veïnes del Barri Marítim, el mot *trajo*.²⁹ Mentre unes ens explicaven que vivien al *Trajo de Llevant (C)*, les altres vivien al *Trajo de Garbí*.

A Baix a Mar un parell de carrers van ser l'origen del barri, que es va estructurar seguint la línia de costa. La documentació municipal i els plànols de l'època recullen el nom de *la Marina* per designar el Barri Marítim. No és fins a l'any 1928 quan el consistori municipal decideix donar nom als carrers, i segueixen un criteri vinculat als cànons de l'època: *carrer del Carme, carrer del Comerç, carrer de la Indústria, carrer d'Isaac Peral, carrer de Pérez Galdós, carrer de Sant Joan, carrer de Tamarit, passeig de Cristòfol Colom i avinguda de l'Esdevenidor*.

Finalment, comprovarem els efectes nominatius dels diferents règims polítics, que sovint no han fet més que esborrar la tradició popular, als apèndixs d'aquest treball.

28. Vegeu l'apèndix VIII, «Noms de vies urbanes que han experimentat modificacions».

29. «Espai destinat a posar les barques de pescar» (DCVB).

APUNT FINAL

Amb la voluntat de salvaguardar el patrimoni onomàstic, a més de trobar un camí de permanència i continuïtat entre la toponímia en decadència i la toponímia emergent, proposem uns suggeriments per contribuir a la seva conservació.

La transformació de l'activitat econòmica i humana no hauria de ser un obstacle per identificar, localitzar i ubicar noms de lloc que han caigut en desús, ja que aquests poden aportar elements clau per entendre el passat. La recuperació d'un espai natural aporta riquesa toponímica, ja que amb ella es recuperen noms que estan a punt d'entrar a l'oblit. Això a Torredembarra, en algunes ocasions, s'ha fet i proposem continuar en aquesta direcció, però cal intensificar el treball de senyalització de noms de lloc que poden esdevenir pretèrits. Posarem un exemple, *la Roca Foradada* i *el Cap Gros* encara són imatges vives a la memòria col·lectiva de les persones més grans, en canvi, els més joves no reconeixen ni el topònim, ni poden identificar el lloc on eren. Davant d'aquesta realitat, una senyalització acurada dels topònims del Roquer podria mantenir-los vius.

En aquest sentit, una bona estratègia per a la supervivència dels topònims és integrar-los en les noves nominacions de carrers, places, pavellons esportius, instal·lacions municipals o polígons industrials, tal com s'ha fet a Torredembarra. El polígon industrial és conegut pel nom d'una partida de terra *Roques Planes*; igualment, el pavelló esportiu *els Caus*, o el carrer *dels Clapers*, o el *del Casalot*. No obstant això, hi insistim, cal continuar amb la mateixa línia d'actuació i senyalitzar els indrets: *el Portal de la Bassa*, *el Portal de Padrines*, *el racó de l'Art*, *l'hort del Porxo...*

També volem afegir la importància de disposar d'un nomenclàtor urbà seguint la normativa de la llengua, així com la retolació de tota la trama urbana. A més, es fa necessari inventariar tots els elements patrimonials i confegir un catàleg de béns culturals d'interès local. Això pot ser un primer pas, que hauria de tenir continuïtat, per tal que la ciutadania pugui gaudir d'un patrimoni i rendibilitzar-lo en l'àmbit lingüístic, educatiu i cultural.

Pensem que si durant l'últim terç del segle xx es va introduir de manera exitosa el topònim *Baix Gaià* sense arrelament tradicional a partir de la voluntat d'un reduït nombre de persones que van veure la necessitat d'identificar el nostre territori, segur que serem capaços d'establir una estratègia per conservar el patrimoni onomàstic. Només cal una mica de sensibilitat, assessorament filològic i voluntat política per retolar indrets abans no caiguin en desús.

Fonts d'informació

FONTS DOCUMENTALS

Arxius

ACBP	Arxiu Comarcal del Baix Penedès
AGHD	Archivo General e Histórico de Defensa
AHAT	Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona
AHT	Arxiu Històric de Tarragona
AHT.CSC	Arxiu Històric de Tarragona. Fons dels Comtes de Santa Coloma de Queralt, 1206, 1847
AMTO	Arxiu Municipal de Torredembarra
ICGC	Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya

Manuscrits

<i>Acta Ple 1864</i>	<i>Libro de actas del Ayuntamiento de Torredembarra. Año 1864. AMTO.</i>
<i>Acta Ple 1886</i>	<i>Llibre d'actes del Ple Municipal. Torredembarra. Any 1886. AMTO.</i>
<i>Acta Ple 1892</i>	<i>Llibre d'actes del Ple Municipal. Torredembarra. Any 1892. AMTO.</i>
<i>Acta Ple 1902</i>	<i>Llibre d'actes del Ple Municipal. Torredembarra. Any 1902. AMTO.</i>
<i>Acta Ple 1906</i>	<i>Llibre d'actes del Ple de l'Ajuntament de Torredembarra. Comença el 12.7.1906 i acaba el 12.10.1907. AMTO.</i>

- Acta Ple 1912* *Llibre d'actes del Ple Municipal. Torredembarra. Any 1912. AMTO.*
- Acta Ple 1926* *Llibre d'actes del Ple Municipal. Torredembarra. Any 1926-1930. AMTO.*
- Acta Ple 1930* *Llibre d'actes del Ple Municipal. Torredembarra. Any 1930-1934. AMTO.*
- Acta Ple 1931* *Llibre d'actes del Ple Municipal. Torredembarra. Any 1931-1932. AMTO.*
- Acta Ple 1934* *Llibre d'actes de la Corporació Municipal. Torredembarra. Anys 1934 a 1936. AMTO.*
- Acta Ple 1936* *Llibre d'actes del Ple Municipal. Torredembarra. Any 1936-1939. AMTO.*
- Acta Ple 1939* *Llibre d'actes del Ple Municipal. Torredembarra. Any 1939. AMTO.*
- Acta Ple 1946* *Llibre d'actes del Ple Municipal. Torredembarra. Any 1946-1949. AMTO.*
- Acta Ple 1950* *Llibre d'actes del Ple Municipal. Torredembarra. Any 1950. AMTO.*
- Acta Ple 1952* *Libro de actas del Ayuntamiento. Torredembarra. Anys 1952 a 1954. AMTO.*
- Acta Ple 1957* *Llibre d'actes del Ple Municipal. Torredembarra. Any 1957. AMTO.*
- Acta Ple 1972* *Llibre d'actes del Ple Municipal. Torredembarra. Any 1972. AMTO.*
- Acta Ple 1979* *Llibre d'actes del Ple Municipal. Torredembarra. Any 1979. AMTO.*
- Acta Ple 2006* *Llibre d'actes del Ple Municipal. Torredembarra. Any 2006. AMTO.*
- Acta Ple 2008* *Llibre d'actes del Ple Municipal. Torredembarra. Any 2008. AMTO.*
- Afitament 1782* *Relació de la fitació entre els termes de Torredembarra i d'Altafulla, amb col·laboració de tres experts: Pau Dalmau, d'Altafulla; Lluís Bover, del Catllar; i Joan Dalmau, de la Nou, tots pagesos comissionats, el primer de la marquesa de Tamarit, el segon del comte de Santa Coloma i el tercer elegit pels comissionats. Any 1782. Notari: Rafael Marti i Gassol. 9 folis en català. AHT. CSC, 162.*
- Afitament 1889* *Afitament del terme municipal 1889. AMTO.*
- Alineació 1872* *Alineación de las calles detrás de la Iglesia. AMTO.*

- Alineació 1879 (2)* *Proyecto de rectificación y ensanche de la titulada Plaza Mayor. 1879.* AMTO.
- Alineació 1879 (3)* Rectificació del carrer Gibert, 1879. AMTO.
- Amill. 1845* *Amillarament. Llibre de padró de riquesa immoble en la Vila de Torredembarra en lo any 1845 en lo cual constan registrades totals las pesas de terra que conste en lo terme de dita Vila ab espre-sió del nom de sons dueños, linderos, cabuda, cuantitat numera-ció correlativa y cuantintat que por producto seguit sels considera.* Llibre segellat. 308 pàgines numerades en català. AMTO.
- Amill. (C) 1741* *Amillaramientos y copias de los indices de los registros de pro-piedad com tambien los planos de capricho del termino de Cla-rà.* Fons Foxà. Capsa 24, núm. 776, anys 1741, 1862 i 1879. En castellà i català. AHAT.
- Amill. (C) 1862* *Amillaramiento de Clarà agregado a la Villa de Torredem-barra 1862.* Fons Foxà. Capsa 14, núm. 548. En castellà. AHAT.
- Amill. 1943* *Amillaramiento de la riquesa rústica de este termino munici-pal formado por la Junta pericial.* Any 1943. Ajuntament de Torredembarra. Tarragona. Llibre foliat de 277 fulls en caste-llà. AMTO.
- Amill. 1947* *Amillaramiento de riquesa rústica y pecuaria.* Any 1947. Ajuntament de Torredembarra, província de Tarragona. Vo-lum únic de 168 folis en castellà. AMTO.
- Assentament-1*
1870 Miquel González y González, comerciant de Barcelona, esta-bleix perpetuament a favor d'Isabel Gatell i Boronat, vídua de Felip Figuerola, de Torredembarra, una superfície de trenta-nou pams (7,60 m) per quaranta-set (8,97 m) de terra on l'ad-quirent té una casa a les Arenes de la platja (abans Estacada) de Torredembarra. Es fixa un cens de dos sous anuals. Any 1870. 10 folis en paper segellat i en castellà. AHT, CSC, 264.
- Assentament-2*
1870 Miquel González y González, comerciant de Barcelona, esta-bleix perpetuament a favor de Josep Roig i Reverter, mariner de Torredembarra, una superfície de cent deu pams (21 m) per quaranta-cinc (8,77 m) de terra on l'adquirent té una casa a les Arenes de la platja (abans Estacada) de la mateixa vila. Es fixa un cens de tres pessetes i vint-i-cinc cèntims anuals. Any 1870. 10 folis en paper segellat i en castellà. AHT, CSC, 265.
- Bapt. 1566* *Llibre de baptismes, confirmacions i matrimonis.* Parròquia de Sant Pere Apòstol. Torredembarra. Comença el 12.10.1566 i acaba el 25.4.1683. Català. Foli partit enquadernat. 356 folis sense numerar. Capsa 13. AHAT.

- Bapt. 1640* *Llibre de baptismes i matrimonis de Torredembarra i Clarà. Parròquia de Sant Pere de la Vila de la Torra den Barra Archa-bistat de Tarragona comensant en lo any 1643. Parròquia de Sant Pere Apòstol. Torredembarra. Comença el 4.8.1640 i acaba el 20.4.1705. Català i llatí. Folis no numerats. Capsa 13. AHAT.*
- Bapt. 1723* *Llibre de baptismes del demunt dit any 1723. Parròquia de Sant Pere Apòstol. Torredembarra. Comença el 13.1.1723 i acaba l'11.2.1753. Català. 277 folis. Capsa 26. AHAT.*
- Bapt. 1753* *Llibre de baptismes comensant al janer del any 1753 en lo qual es trobaran las partides dels batejats en la Iglesia parroquial de Sant Pere apòstol de la vila de la Torredembarra, y las partides dels batejats de la Iglesia de Sant Joan de Clarà. Parròquia de Sant Pere Apòstol. Torredembarra. Comença el 2.1.1753 i acaba el 19.11.1786. Català. 290 folis. Capsa 27. AHAT.*
- Bapt. 1787* *Llibre de baptismes de la Yglesia Parroquial de Sant Pere, apòstol, de la vila de la Torredembarra, arquebisbat de Tarragona, començat lo any de 1787. Comença l'1.1.1787 i acaba el 7.12.1806. Català. 291 folis. Capsa 27. AHAT.*
- Bapt. 1806* *Llibre dels baptismes de la parroquial Yglesia de Sant Pere, apòstol de la vila de Torredembarra archebisbat de Tarragona, que comensa en lo desembre del any mil vuit cents y sis, esent rector de dita yglesia lo doctor Antoni Boni. Comença el 8.12.1806 i acaba el 30.12.1836. Català. 351 folis. Capsa 28. AHAT.*
- Bapt. 1837* *Llibre baptismes yglesia parroquial de Torredembarra y de sa sugraganea Clarà que comensa en lo any 1837. Comença el 3.1.1837 i acaba el 8.1.1852. Català. Format foli enquadernat en pergami, 96 folis. Capsa 28. AHAT.*
- Bapt. 1852* *Llibre baptismes de la yglesia parroquial de Sant Pere apòstol de la vila de Torredembarra, arquebisbat de Tarragona, y de la seva sufraganea Clarà, que comensa en lo any 1852. Comença el 4.1.1852 i acaba el 26.12.1869. Català i castellà. Format foli enquadernat en pergami, 379 folis. Capsa 29. AHAT.*
- Bapt. 1868* *1er Libro de bautismos de la parroquia de Clarà. Parròquia de Sant Joan Baptista. Comença el 25.7.1868 i acaba el 10.12.1893. Castellà. 92 folis. Capsa 1. AHAT.*
- Bapt. 1870* *Libro de bautismos de la Parroquia de Torredembarra. Comença l'1.1.1870 i acaba el 18.12.1881. Castellà. Consta de 267 folis. Capsa 29. AHAT.*

- Bapt. 1888* *Llibre de baptismes.* Parròquia de Sant Pere Apòstol. Torredembarra. Comença el 22.8.1888 i acaba el 26.12.1912. Castellà. Format foli enquadernat a pergamí, 297 folis. Capsa 30. AHAT.
- Bapt. 1894* *Libro de bautismos de la parroquia de San Juan Bautista de Clará.* Comença l'11.3.1894 i acaba el 30.12.1929. Castellà. Consta de 150 folis. Capsa 1. AHAT.
- Bapt. 1913* *Libro de bautismos.* Parròquia de Sant Pere Apòstol. Torredembarra. Comença el 13.1.1913 i acaba el 18.4.1937. Castellà. Consta de 247 folis. Capsa 48. AHAT.
- Cad. 1735* *Cadastrre de 1735.* Còpia manuscrita. AMTO.
- Cad. 1757* *Catastro per lo any de 1757.* 61 folis en català. Torredembarra. AMTO.
- Cad. 1824* *Quadern de la contribució cadastral per lo any 1824.* AMTO.
- Camins 1867* *Expediente sobre caminos vecinales de 27 de marzo de 1867.* AMTO.
- Capb. (C) 1561* *Plano de capricho de las cuadra de Saguñolas, Sagristà y Clariana con la división de 1777 y los confesantes de 1561 según se ha deducido de sus confesiones.* Fons Foxà. En castellà i català. Capsa 24, núm. 776. AHAT.
- Capb. 1656* *Capbreu de la casa d'Icart dels delmes i censos del lloc i terme de Torredembarra.* Aplega noranta-sis confessions fetes a Joan d'Icart Aguilar i de Queralt, baró de Torredembarra, Vespella i Castellet. Es consignen cases, botigues, estables, patis, eres, pallisses, vinyes i trossos de terra. Any 1656. Còpia de 1722. Consta de 184 folis en llatí i paper segellat. Fulls numerats. AHT, CSC, 156.
- Capb. 1760* *Relació de les confessions que manquen en el Capbreu de 1760, diverses notes referents a censos al rector de la vila (post. 1756), carta al comte de Santa Coloma referent a les pretensions del rector sobre dominis alodials de l'església i de la rectoria.* S'adjunta plànol. Anys 1439 i 1760. 29 folis en català i en paper segellat. AHT, CSC, 210.
- Capb. (C) 1777* *Plano de imaginación del termino de Clara hecho en vista principalment del catastro de 1777 y, en segundo lugar de los capbreus del 1777 y 1741 y siguientes. Relación de piezas de tierra comprendidas en el termino de Clarà copiadas del amillaramiento del año 1777.* Fons Foxà. En castellà i català. Capsa 24, núm. 776. AHAT.

- Compl. Pasqual* 1750 *Llibreta del compliment pasqual*. Inclou habitants de Clarà. Església parroquial de Sant Pere Apòstol, 2a meitat del segle XVIII. Format foli partit enquadernat. Manuscrit en català, 39 folis. Capsa 36. AHAT.
- Compl. Pasqual* 1800 *Llibreta del compliment pasqual de Torredembarra i Clarà*. Església parroquial de Sant Pere Apòstol, 1a meitat del segle XIX. Format foli partit enquadernat. Manuscrit en català, 48 folis. Capsa 36. AHAT.
- Compl. Pasqual* 1859 *Llibreta del compliment del precepte pasqual de confesió y comunió*. Inclou els habitants de Clarà. Parròquia de Sant Pere Apòstol, 1859. Format foli partit enquadernat. Manuscrit en català, 32 folis. Capsa 36. AHAT.
- Contracte* 1900 *Contracte de compromisos adquirits pels copropietaris de la Sínia dels «Indianos»*, més un parell de factures de despeses compartides. Torredembarra, 30 agost 1900. Còpia manuscrita en castellà, 4 fulls. Fons Albert Vilaseca.
- Contr. R.* 1879 *Riqueza pecuària, rústica. Relación de todos los propietarios junto a las fincas rústicas que poseen*. Any 1879. Sense numerar fulls. En castellà. Tarragona, 1881. AMTO.
- Contr. I.* 1938-1945 *Copia de la Matrícula industrial de la contribución industrial de comercio y profesiones*. Any 1938-1945, lligall 127. AMTO.
- Donac.* 1386 Guillem d'Esplugues i la seva muller, Arsendis, fan donació al seu fill d'unes terres de la quadra de Semma el 4 de gener de 1386. Torredembarra. AHT. Pergamí 920 (2/815).
- Donac.* 1392 Donació del senyor del castell de Peralta al seu germà de la quadra de Semma, el 4 de setembre de 1392. AHT. Pergamí 976 (2/818).
- Establ.* 1438 Establiment de 1438, octubre 6. Torredembarra. Pergamí escrit en llatí. AHT. 2/826.
- Fincas (C)* 1883 *Diseño de ocho fincas rústicas que poseen herederas de Don Juan Oliver y Guardiola de Torredembarra que prestan censos al señor Don Diego de Foxà*. S'adjunten dos plànols dibuixats a plomí sobre tela. Un d'ells, croquis de Clarà; l'altre les vuit finques. En castellà. Any 1883. Capsa 4, núm. 185. AHAT.
- Hipt.* 1815 Informe de la hipoteca de les salines de Torredembarra pel comte de Santa Coloma per al pagament del dret de llances de tots els seus títols. Any 1815. 4 folis en castellà. AHT, CSC, 197.
- Inst.* 1345 Institució 1345, setembre 14. Torredembarra. Trasllet: 1494, agost 13. Pergamí escrit en llatí. AHT, 2/806.

- Invent.* 1698 Notes relatives als antics límits de la casa Virgili al farraginal, contigu a l'hort de la rectoria. Posterior 1698. Notari: Teodor Roca de Santa Coloma. 3 folis en català i en castellà. AHT, CSC, 219.
- Invent.* 1803 Joan Gibert i Roig, comerciant de Torredembarra, procurador, en lloc d'Ignasi Tries, dels tutors de Joan Baptista Maria de Queralt Silva, comte de Santa Coloma, pren possessió de la vila i de les seves jurisdiccions. Segueix un inventari del Castell. Any 1803. 24 folis en castellà, paper segellat. AHT, CSC, 205.
- MN 1320 Manual notarial, comença el 3.4.1320 i acaba el 7.9.1326. Parròquia de Sant Pere Apòstol. Torredembarra. Sèrie: Notarial. Subsèrie: Manuals notarians. Capsa 1, núm. 1. Ref. 13969. AHAT.
- MN 1333 Manual notarial, comença el 26.8.1333 i acaba el 23.2.1334. Parròquia de Sant Pere Apòstol. Torredembarra. Sèrie: Notarial. Subsèrie: Manuals notarians. Capsa 1, núm. 2. Ref. 13970. AHAT.
- MN 1336 Manual notarial, comença el 17.5.1336 i acaba l'1.11.1336. Parròquia de Sant Pere Apòstol. Torredembarra. Sèrie: Notarial. Subsèrie: Manuals notarians. Capsa 1, núm. 4. Ref. 13979. AHAT.
- MN 1340 Manual notarial, comença el 15.2.1340 i acaba el 16.1.1341. Parròquia de Sant Pere Apòstol. Torredembarra. Volum fragmentari en format foli. 14 folis. Capsa 1, núm. 5. Ref. 13980. AHAT.
- MN 1349 Manual notarial, comença el 12.1.1349 i acaba el 26.4.1350. Parròquia de Sant Pere Apòstol. Torredembarra. Sèrie: Notarial. Subsèrie: Manual notarial. Capsa 1, núm. 6. Ref. 13978. AHAT.
- MN 1360 Manual notarial, comença el 24.1.1360 i acaba el 26.10.1364. Parròquia de Sant Pere Apòstol. Torredembarra. Sèrie: Notarial. Subsèrie: Manual notarial. Capsa 1, núm. 7. Ref. 13981. AHAT.
- MN 1364 Manual notarial, comença l'1.6.1364 i acaba el 26.11.1364. Parròquia de Sant Pere Apòstol. Torredembarra. Fons documental 6175. Capsa 1, núm. 8. Ref. 13983. AHAT.
- MN 1374 *Manual de mossèn Guillem de Uxafava de 1374 fins a 1376.* Parròquia de Sant Pere Apòstol. Torredembarra. Fons documental 6175. Capsa 2, num. 10. Ref. 14052. AHAT.

- MN 1396 Manual notarial, comença el 17.1.1396 i acaba el 8.10.1397. Parròquia de Sant Pere Apòstol. Torredembarra. Fons documental 6175. Capsa 2, núm. 13. Ref. 14003. AHAT.
- MN 1452 *Manual de diferents Instrum^t. desde 1452 fins 1457*. Parròquia de Sant Pere Apòstol. Torredembarra. Fons documental 6175. Capsa 4, núm. 22. Ref. 14201. AHAT.
- MN 1465 Manual notarial, comença el 12.3.1465 i acaba el 3.10.1471. Parròquia de Sant Pere Apòstol. Torredembarra. Fons documental 6175. Capsa 3, núm. 28. Ref. 14078. AHAT.
- MN 1515 Manual notarial, comença l'1.7.1515 i acaba el 26.9.1520. Parròquia de Sant Pere Apòstol. Torredembarra. Fons documental 6175. Capsa 7, núm. 48. AHAT.
- MN 1561 Manual notarial, comença el 28.7.1561 i acaba el 20.12.1565. Parròquia de Sant Pere Apòstol. Torredembarra. Fons documental 6175. Capsa 7, núm. 55. Ref. 14348. AHAT.
- MN 1602 Manual notarial, comença el 6.11.1602 i acaba el 30.4.1621. Parròquia de Sant Pere Apòstol. Torredembarra. Fons documental 6175. Capsa 3, núm. 40. AHAT.
- MN 1626 *Manuale instrumentorum ab ano 1626 usque 19 februarii 1631*. Parròquia de Sant Pere Apòstol. Torredembarra. Fons documental 6175. Capsa 5, núm. 42. AHAT.
- MN 1679 Manual notarial, fragment. Comença el 19.11.1679 i acaba el 15.4.1696. Parròquia de Sant Pere Apòstol. Torredembarra. Fons documental 6175. Núm. 9831. Capsa 19. Ref. 13046. AHAT.
- MN 1707 *Manual del doctor Pelliser de l'any 1707 fins al 1 de mars de 1733*. Parròquia de Sant Pere Apòstol. Torredembarra. Núm. 101. Capsa 20. AHAT.
- MN 1752 *Manual notarial. Districte del Vendrell. Torredembarra 1752-1800*. Fons notarial de Josep Sunyer i Sogas (1752-1771). Capsa 27. AHT.
- MN 1798 *Segundo manual de instrumentos*. Notari: Jaume Barado Sempau. Volum de 186 folis que comença el 26.12.1798 i acaba el 24.12.1799. AHT.
- MN 1819 Manual notarial dels anys 1818 i 1819. Inventari d'una casa del carrer Major. Notari: Vicenç Fontanilles. Català. Any 1818, amb 268 folis numerats, i l'any 1819, amb 272 folis numerats. AHT.
- MN 1824 *Manual comú de les escriptures públiques*. Notaris: Antoni i Vicenç Fontanilles. Volum de 170 folis numerats que comença el 26.12.1823 i acaba el 19.12.1825. Castellà i català. AHT.

- Padró 1885* *Padró d'habitants de la Vila de Torredembarra. Any 1885. Quatre quaderns amb 84 fulls numerats. AMTO.*
- Padró 1920* *Padrón de habitantes en el que han sido incluidos todos los de este término, con expresión de sus nombres y apellidos, calle o plaza. Año 1920. Término municipal de Torredembarra. Quadern, 132 folis numerats en castellà. AMTO.*
- Padró 1936* *Padró municipal dels veïns i domiciliats (presents i absents) transeünts que s'incriviren en aquest terme el 31 de març de 1936. Els habitants consten en nom i cognoms, data de naixement, ordenats per carrers i places. Municipi de Torredembarra. Tarragona. Quadern, 228 fulls en català. AMTO.*
- Perg. 1348* *Pergamí. Any 1348. En llatí, de 422 x 375 mm. P13, pergamí 1. AMTO.*
- Plet 1796-1818* *Causa entre Joan Baptista Maria de Queralt, comte de Santa Coloma, l'Ajuntament de Torredembarra (en especial, Josep Saguñolas, Pau Mercader i altres) pels forns de pa i del molí fariner. Barcelona-Torredembarra. Del 4 de juliol de 1796 al 27 de juliol de 1818, 133 folis en paper segellat de 1798, document en català i castellà. AHT. CSC, documentació judicial, 201.*
- Prot. 1804* *Protocol del notari Antoni Fontanilles Busquets. Enderroc d'una casa a la plaça del Blat. Notari de Torredembarra. Any 1804. ACBP.*
- Prot. 1805* *Protocol del notari Antoni Fontanilles Busquets. Josep Borrut pren possessió d'una casa entre la casa de l'apotecari Anton Gibert i la del traginer Anton Porta. Notari de Torredembarra. Any 1805. ACBP.*
- Prot. 1816* *Protocol del notari Jaume Barado Sampau. Notari de Torredembarra. Escriptura d'arrendament d'una vinya entre Joan Pau Soler, pagès de Torredembarra, i Joan Orpinell, pagès de la Pobla de Montornès. Any 1816. Volum 69. ACBP.*
- Prot. 1826* *Protocol del notari Jaume Barado Sampau. Notari de Torredembarra. Escriptura de venda d'una casa entre Magdalena Carbonell i Lluís Rovira Pagès. Any 1826. Volum 77. ACBP.*
- Prot. 1830* *Protocol del notari Jaume Barado Sampau. Notari de Torredembarra. Escriptura de venda de dos peces de terra a les partides de les Hortes i de Clapers entre Mariano Flaquer i Josep Ciuró. Any 1830. Volum 81. ACBP.*
- Prot. 1833* *Protocol del notari Jaume Barado Sampau. Notari de Torredembarra. Venda d'una casa. Any 1833. Volum 83. ACBP.*

- Reg. Fisc.* 1921 *Registro fiscal de edificios y solares de Torredembarra*. Volum 1, amb 297 folis numerats i segellats. Volum 2, amb 348 folis. Els dos volums conformen un total de 645 registres en castellà. Torredembarra, 3 de setembre de 1921. AHT.
- Reg. Hipt.* 1791 *Registres d'hipoteques de l'any 1791*. Partit judicial de Tarragona i altres pobles de la província. Índex per ordre alfabètic. Llibre 1er de 638 folis en castellà. Tarragona. AHT.
- Venda* 1723 Emanuela Llupià i de Roger reconeix haver venut a Jaume Fontanilles la quadra de Clariana (del castell de Montornès), la quadra del Paborde (Clarà), la quarta part del delme de Clarà i del mas de Clariana i com a senyors del feu de Tamarit, per dotze mil lliures. Consideren que la venda comprèn tot el que posseïa la casa d'Icart. Any 1723. 12 folis en castellà i en paper segellat. AHT, CSC, 195.

Bibliografia

- Alamany *Sota l'ombra de les moreres. 1611-2015. Quatre cents anys de recerca familiar. Records i reflexions*, per Antoni ALAMANY SOLER. Torredembarra: Gràfiques Pijuan Voltas, 2015.
- Altisent *Diplomatari de Santa Maria de Poblet*, edició a cura d'Agustí ALTISENT. Vol. I: Anys 960-1177. Document 11. Barcelona: Generalitat de Catalunya-Abadia, 1993. (Font i Estudis; 2)
- Amat *Calaix de sastre*, per Rafael d'AMAT I DE CORTADA. 2 volums. Barcelona: Curial, 1987.
- Bargalló 1983 «Sinibald de Mas: apunts per a la biografia d'un torrenc del Set-cents», per Josep BARGALLÓ VALLS. *Recull de treballs* [en línia] [Torredembarra], núm. 1 (1983), p. 71-91. <<https://raco.cat/index.php/RecullTreballs/article/view/138110>>.
- Bargalló 2016 *Les set vides de Pere Romeu. Indians, modernistes i sportsmen*, per Josep BARGALLÓ VALLS. Barcelona: Acontravent, 2016.
- Bargalló 2017 «Il·lustres americans d'origen torrenc. Fills, nets i besnets d'emigrants de Torredembarra a Amèrica (1739-1914)», per Josep BARGALLÓ VALLS. *Recull de Treballs* [Torredembarra: Centre d'Estudis Sinibald de Mas], núm. 18 (2017), p. 31-57.
- Bargalló-Morlà-Recasens *Torredembarra. Tres segles de Castells (1771-2018)*, per Josep BARGALLÓ, David MORLÀ i Gerard RECASENS. Valls: Cossetània, 2018. (L'Aixecador; 29)

- Barques* *Barques i fogons. De Vinaròs a Calafell*, per Gerard VERGÉS, Ramon GOMIS i Josep GUAL. Tarragona: El Mèdol, 1990. (L'Agulla; 3)
- Blanco 1998 «La villa romana de “El Moro”», per Carlos BLANCO FERNÁNDEZ. *Recull de Treballs* [Torredembarra: Centre d'Estudis Sinibald de Mas], núm. 5 (1998), p. 17-34.
- Blanco 2003 «La salvaguarda d'un llegat. L'hospital Pere Badia a mitjans del segle XIX», per Carlos BLANCO FERNÁNDEZ. *Recull de Treballs* [Torredembarra: Centre d'Estudis Sinibald de Mas], núm. 6. (2003), p. 7-26.
- BOE *Boletín Oficial del Estado.*
- BOP *Butlletí Oficial de la Província de Tarragona.*
- Borràs *Els Borràs de Torredembarra al segle XIX*, per Jordi BORRÀS FA. Torredembarra: Jordi Borràs, 2011.
- But. Mun.* Torredembarra. Butlletí Municipal. Torredembarra: Ajuntament de Torredembarra.
- Cartas* 1057 *Cartas de población y franquicia de Cataluña*, per José M.ª FONT I RIUS. Madrid; Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1969-1983. 2 volums.
- Català 2007 *Societat, urbanisme i serveis públics a la Torredembarra del segle XIX*, per Lluís CATALÀ MASSOT. Torredembarra: Centre d'Estudis Sinibald de Mas, 2007.
- Català 2014 «Manuel Gatell i Roig, diputat a les Corts Espanyoles», per Lluís CATALÀ MASSOT. *Recull de Treballs* [Torredembarra: Centre d'Estudis Sinibald de Mas], núm. 15 (2014), p. 83-104.
- Català 2015 «La fàbrica La Rosalia. Del taller artesà a la indústria moderna a Torredembarra (1854-1893)», per Lluís CATALÀ MASSOT. *Recull de Treballs* [Torredembarra: Centre d'Estudis Sinibald de Mas], núm. 16 (2015), p. 133-167.
- Català 2017 «Els cantirers a Torredembarra al segle XX», per Lluís CATALÀ MASSOT. *Recull de Treballs* [Torredembarra: Centre d'Estudis Sinibald de Mas], núm. 18 (2017), p. 97-143.
- Comes 1995 *De proa a popa. El món dels pescadors de Torredembarra a través de les seves dites*, per Gabriel COMES NOLLA. Tarragona: El Mèdol, 1995.
- Comes 2005 *Nanses, nansers i nansaires. Torredembarra (1940-2005)*, per Gabriel COMES NOLLA. Tarragona: L'Agulla de Cultura Popular, 2005.

- Comes-Gual *La mar dels pescadors de Baix a Mar*, per Gabriel COMES i Iris GUAL. Torredembarra: Centre d'Estudis Sinibald de Mas, 2011. (Monografies; 11)
- Comes-Suñé *L'ofici de boter a Torredembarra. Segles XVIII-XX*, per Gabriel COMES i Jordi SUÑÉ. Torredembarra: Ajuntament de Torredembarra, 2017.
- Companys *Torredembarra i Clarà medievals (segles XIII i XIV)*, per Isabel COMPANYS FARRERONS. Torredembarra: Ajuntament de Torredembarra, 1999.
- Coromines *Onomasticon cataloniae. Els noms de lloc i noms de persona de totes les terres de llengua catalana*, per Joan COROMINES i la col·laboració de diversos autors. Vol. VII: SAL-VE. Barcelona: Curial Edicions Catalanes, 1997.
- Corretger *Ferran de Querol i de Bofarull i Torredembarra*, per Montserrat CORRETERGER. Torredembarra: Patronat Municipal de Cultura, 2006. (Memòries de la Torre; 4) [IV Beca de Recerca Històrica Manuel Crehuet]
- Derrotero 1787 *Derrotero de las costas de España en el Mediterráneo y su correspondiente de África para inteligencia y uso de las cartas esféricas*, per Vicente TOFIÑO DE SAN MIGUEL, brigadier de la Real Armada. Madrid: En la imprenta de la viuda de Ibarra, 1787.
- Derrotero 1920 *Derrotero del Mediterráneo. Redactado en la sección hidrográfica*. Octava edició. Madrid: Impr. y librería de Nicolás Moya, 1920.
- DCA *Diccionari dels catalans d'Amèrica*. Volums I, II, III, IV. Barcelona: Comissió Amèrica i Catalunya. Generalitat de Catalunya, 1992.
- DCVB *Diccionari català-valència-balear* [en línia], per Antoni M. ALCOVER i Francesc de B. MOLL. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2002. <www.dcvb.iecat.net>
- DIEC2 *Diccionari de la llengua catalana* [en línia]. 2a ed. Institut d'Estudis Catalans, 2012. <www.dlc.iec.cat>
- DOGC *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*.
- Flores «El campanar de Sant Pere de Torredembarra», per Raül FLORES MÁRQUEZ. *Recull de Treballs* [Torredembarra: Centre d'Estudis Sinibald de Mas], núm. 13 (2012), p. 7-27.
- García Puerto 1998 «Els inicis del cinema a Torredembarra (1897-1936)», per Xavi G. PUERTO. *Recull de Treballs* [Torredembarra: Centre d'Estudis Sinibald de Mas], núm. 5 (1998), p. 7-16.

- García Puerto 2002 *Patrimoni de la por. Els refugis antiaeris a Torredembarra (1936-39)*, per Xavi G. PUERTO. Torredembarra: Patronat Municipal de Cultura. (Memòries de la Torre; 1) [I Beca de Recerca Històrica Manuel Crehuet]
- Girol «Memòries d'un carrer de Torredembarra», per Joan GIROL CASALS. *Recull de Treballs* [Torredembarra: Centre d'Estudis Sinibald de Mas], núm. 6 (2003), p. 67-76.
- Gual Figuerola «La Barra de Tres», per Iris GUAL FIGUEROLA. *Recull de Treballs* [Torredembarra: Centre d'Estudis Sinibald de Mas], núm. 8 (2006), p. 79-94.
- Gual Gallofré 2003 «La plaça de la Font», per Josep GUAL GALLOFRÉ. *Recull de Treballs* [Torredembarra: Centre d'Estudis Sinibald de Mas], núm. 6 (2003), p. 49-66.
- Gual Gallofré 2009 «El Roquer de Torredembarra i els seus topònims», per Josep GUAL GALLOFRE. *Recull de Treballs* [Torredembarra: Centre d'Estudis Sinibald de Mas], núm. 10 (2009), p. 125-136.
- Imatges* *Imatges per recordar. Torredembarra: 1900-1975*, per Carme MIQUEL, Jordi JUAN, Roser GUASCH, Àngela LLORACH i Francesc PUJOL. Torredembarra: Ajuntament de Torredembarra, 2002.
- Madoz *Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de Ultramar*, per Pascual MADDOZ. Vol. XV: TOLVET. Madrid: [s. n.], 1849.
- Massó «Toponímia i arqueologia», per Manuel Jaume MASSÓ i CARBALLIDO. *Butlletí Interior de la Societat d'Onomàstica* [Barcelona: IEC], vol. xvii (1984).
- Montaña *Els noms de lloc sotaiguats de la mar sitgetana a la rapitencia*, per M. Teresa MONTAÑA MARTÍ. Tarragona: Diputació de Tarragona, 1991. [XIII Beca Manuel de Montoliu]
- Moreu-Rey *Renoms, motius, malnoms i noms de casa*, per Enric MOREUREY. Barcelona: Millà, 1981. (Llengua Viva; 4)
- Nansa torta* *Nansa torta. Tema de pescadors porta. Tot el que cal saber sobre el poble pesquer de Torredembarra*, per l'alumnat de 5è de primària del Col·legi Públic Molí de Vent. Torredembarra: Patronat Municipal de Cultura, 1996.
- PGOU 2002 «Precatàleg d'edificis a protegir com a béns culturals d'interès local», p. 117; «Zona 1 d'edificis i àmbits a protegir. Art. 79», p. 57, per Oriol ADEMÀ, Alfons CANELA i Javier COMELLA. A: *Pla General d'Ordenació Urbana de Torredembarra*. Aprovat el 21 de febrer de 2002; text refós aprovat el 14 de març de 2002. Tarragona: Generalitat de Catalunya. Comissió d'Urbanisme, 2002.

- Rovira 1984 «Els topònims del terme d'Altafulla l'any 1609», per Salvador-J. ROVIRA I GÓMEZ. *Butlletí Interior de la Societat d'Onomàstica* [Barcelona: IEC], vol. xvii (1984).
- Rovira 1992 *La gent de mar de Torredembarra (S. XVIII)*, per Salvador-J. ROVIRA I GÓMEZ. Publicacions «Paratge Tarragoní». Tarragona: 1992.
- Rovira 2003 *La Baronia de Torredembarra a l'edat moderna*, per Salvador-J. ROVIRA I GÓMEZ. Torredembarra: Patronat Municipal de Cultura de Torredembarra. (Memòries de la Torre; 2)
- Rovira 2012a *Botiguers i comerciants setcentistes de Torredembarra*, per Salvador-J. ROVIRA I GÓMEZ. Torredembarra: Centre d'Estudis Sinibald de Mas, 2012. (Monografies; 12)
- Rovira 2012b «Els Fontanilles ciutadans honrats de Barcelona (s. xvii-xix)», per Salvador-J. ROVIRA I GÓMEZ. *Recull de Treballs* [Torredembarra: Centre d'Estudis Sinibald de Mas], núm. 13 (2012), p. 118-147.
- Rovira-Anguera *Història de Torredembarra. Segles xviii-xx*, per Salvador-J. ROVIRA i Pere ANGUERA. Torredembarra: Ajuntament de Torredembarra, 1984.
- Sanet «Apunts sobre la confraria de Sant Elm de Torredembarra. Segle xviii», per Josep Maria SANET I JOVÉ. *Recull de Treballs* [Torredembarra: Centre d'Estudis Sinibald de Mas], núm. 10 (2009), p. 33-38.
- Serra Rial *Quan la Torre fou dita d'en Bares. Conquesta i feudalització del Baix Gaià, segles xi-xiii*, per Ramon SERRA RIAL. Torredembarra: Ajuntament de Torredembarra. Regidoria de Cultura, 2017. (Memòries de la Torre; 9) [XI Beca de Recerca Històrica Manuel Crehuet]
- Sínia *La Sínia* [Torredembarra: Ajuntament de Torredembarra] (1993-2013). [Revista trimestral]
- Solà *Itineraris per la sociabilitat meridional catalana. L'associacionisme i la cultura popular a la demarcació de Tarragona (1868-1964)*, per Pere SOLÀ GUSSINYER. Tarragona: Diputació de Tarragona, 1998.
- Soler «Recull de renoms de la Torre», per Magda SOLER MERCADER. *Recull de Treballs* [Torredembarra: Centre d'Estudis Sinibald de Mas], núm. 2 (1984), p. 137-144.
- Sugrañes-Guasch *Babilònia de Torredembarra. Evolució d'una propietat des del segle xvi. Genealogia dels seus propietaris i darrers arrendataris*, per Josep SUGRAÑES BLANCH i Jordi GUASCH GÓMEZ.

- Torredembarra: Ajuntament de Torredembarra. Regidoria de Cultura, 2016. (Memòries de la Torre; 8) [VIII Beca de Recerca Històrica Manuel Crehuet]
- Suñé 2018 «Lliurepensadors», per Jordi SUÑÉ I MORALES. *Recull de Treballs* [Torredembarra: Centre d'Estudis Sinibald de Mas], núm. 18 (2018), p. 85-95.
- Suñé 2019 *Francesc Llorach Balsells*, per Jordi SUÑÉ I MORALES. Torredembarra: [s. n.], 2019. [Treball inèdit]
- Suñé-Morlà *El Cafè de Dalt, patrimoni de la Torre*, per Jordi SUÑÉ MORALES i David MORLÀ GÓMEZ. Torredembarra: Associació Cultural Baix Gaià, 2007.
- Vallmitjana *La extraordinària aventura de Esther Williams y otras historias de la calle Mayor*, per Inma VALLMITJANA. 1a ed. Impresió Copyluz, 2020.
- Valls 1998 «Toponímia costanera de casa i de la rodalia», per Josep VALLS I GUASCH. *Recull de Treballs* [Torredembarra: Centre d'Estudis Sinibald de Mas], núm. 5 (1998), p. 35-52.
- Valls 2001 *Torredembarra. Resum històric de la navegació general i local*, per Josep M. VALLS I GUASCH. Torredembarra: Ajuntament de Torredembarra, 2001.
- Villuendas *Onomàstica de la vila de Torredembarra al segle XIX*, per Evelí VILLUENDAS I GIBERT. *Butlletí Interior de la Societat d'Onomàstica* [Barcelona: IEC], vol. XVII (1984).
- Virgili *L'expansió i afermament del feudalisme al Baix Gaià (segles XI i XII)*, per Antoni VIRGILI COLET. Altafulla: Centre d'Estudis d'Altafulla, 1991.
- Wennberg «Quan vaig arribar a la Torre ara farà 50 anys», per M. Rosa WENNBERG BALL-LLOVERA. *Recull de Treballs* [Torredembarra: Centre d'Estudis Sinibald de Mas], núm. 6 (2003), p. 77-89.

Cartografia

- Mp. 1709* *Mapa de les vegueries de Catalunya*. Autor: Gerard VALK. Institut Cartogràfic de Catalunya, 1709.
- Mp. 1890* *Mapa desde el cabo de Tortosa hasta la punta de la Palomera*. 1:95.000, hoja III. Según los trabajos en 1886 y 1887 por la Comisión Hidrográfica al mando del capitán de la fragata D. Rafael Pardo de Figueroa. Madrid, 1890.

- Mp.* 1921 *Mapa término municipal de Torredembarra.* 1:25.000. Treballs de camp realitzats l'any 1921. Cartoteca de l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya.
- Mp.* 1981 *Mapa general. Serie L. Tarragona.* 1:50.000, hoja 34-18 (473). Servicio Geográfico del Ejército. 3a ed., 1981.
- Mp.* 1987 *Xarxa de camins. Comarca del Tarragonès.* 1:50.000. Diputació de Tarragona, 2a ed., 1987.
- Mp.* Baix Gaià *Mapa excursionista. Torredembarra. La Pobla de Montornès. Creixell. Roda de Berà.* 1:15.000. Barcelona: Piolet, 2013.
- Mp. Top. (C)* 1993 *Mapa topogràfic de Catalunya.* 1:5.000. Clarà, full 473-7-1 271-137. Institut Cartogràfic de Catalunya, 1993.
- Mp. Top. (R)* 1993 *Mapa topogràfic de Catalunya.* 1:5.000. La Riera de Gaià, full 473-6-1 (270-137). Institut Cartogràfic de Catalunya, 1993.
- Ortofot. Mp. (A)* 1998 *Ortofotomapa de Catalunya.* 1:5.000. Altafulla, full 473-6-2 (270-138). Institut Cartogràfic de Catalunya, 1998.
- Ortofot. Mp. (C)* 1998 *Ortofotomapa de Catalunya.* 1:5.000. Clarà, full 473-7-1 (271-137). Institut Cartogràfic de Catalunya, 1998.
- Ortofot. Mp. (T)* 1998 *Ortofotomapa de Catalunya.* 1:5.000. Torredembarra, full 473-7-2 (271-138). Institut Cartogràfic de Catalunya, 1998.
- Plànol* 1647 *Plan de la tour d'Anbare.* Autor: Sébastien de Pontault, sieur de Beaulieu. París, 1668. Atles Antics de la Cartoteca. AMTO i Institut Cartogràfic de Catalunya. [Mida 11×15 cm]
- Plànol* 1649 *Plan de la tour d'Anbare.* Autor: Sébastien de Pontault, sieur de Beaulieu. París, 1668. Atles Antics de la Cartoteca. [Mida 11×15 cm]
- Plànol* 1885 *Plano de los surgideros de Torredembarra y Altafulla.* Madrid: Dirección de Hidrografía, 1885. AGHD.
- Plànol* 1926 *Plano general de alineaciones de Torredembarra.* 1:1.000. Arquitecte: J. Morera. Lleida: 31 de gener de 1926. AMTO.
- Plànol* 1944 *Catastro topográfico parcelario de Torredembarra.* 1:2.000. Polígono, 1 a 14. Tarragona, 1944. AHT.
- Plànol* 1962 *Plànol general d'ordenació urbana de Torredembarra.* 1:5.000. Torredembarra: Ajuntament de Torredembarra, 1962.

FONTS ORALS

Rosina Boronat Guasch
Antònia Boronat Mestre
M. Rosa Cañellas Cañellas
Rosa M. Cantero Pascual
Joan Ciuró Gatell
Manel Espí García
Rosalia Espí García
Iris Figuerola Biscamps
Alba Figuerola Rovira
Aurèlia Fortuny Cañellas
Josep Luís Gàlvez Burchelo
Antònia García Cañellas
Anna Maria García Cantero
Anton Gras Ciuró
Josep Gual Gallofré
Lluís Juan Llopart
Carles Marqués Virgilí
Joana Miret Montserrat
Rosa M. Olivella Fuster

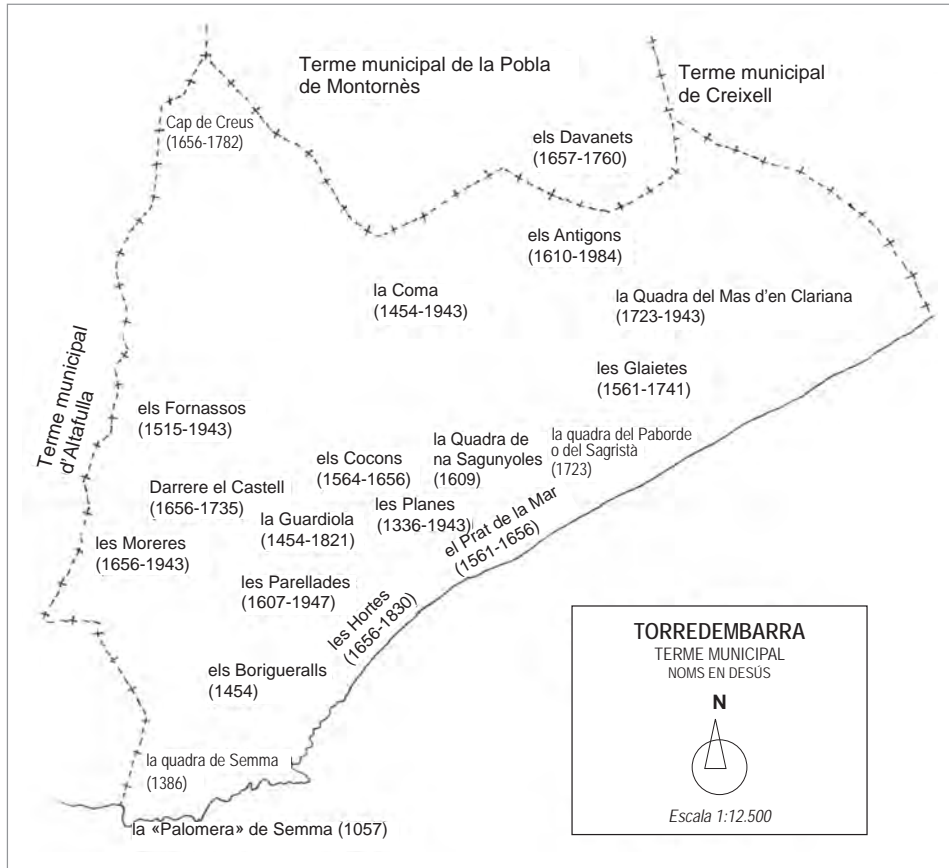
Joan Orts Fortuny
Roser Palet Duran
Joan Maria Pijuan Voltas
Josep Plana Cañellas
Mimi Poulsen
Hermínia Rius Pujol
M. Teresa Rius Pujol
Daniel Rovira Solé
Victòria Ruiz Pazo
Anton Salvat Coch
Josep M. Salvat Coch
Rosalia Salvat Figuerola
Jordi Salvat Rovira
Josep Solé Rovira
M. Joana Torrens Ibern
M. Clara Torrens Mazzei
Albert Vilaseca Canals
Paquita Zaragoza Teixidó

Mapes

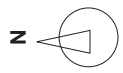
MAPA 1. Topònims del terme de Torredembarra pretèrits.

FONT: Elaboració pròpia.

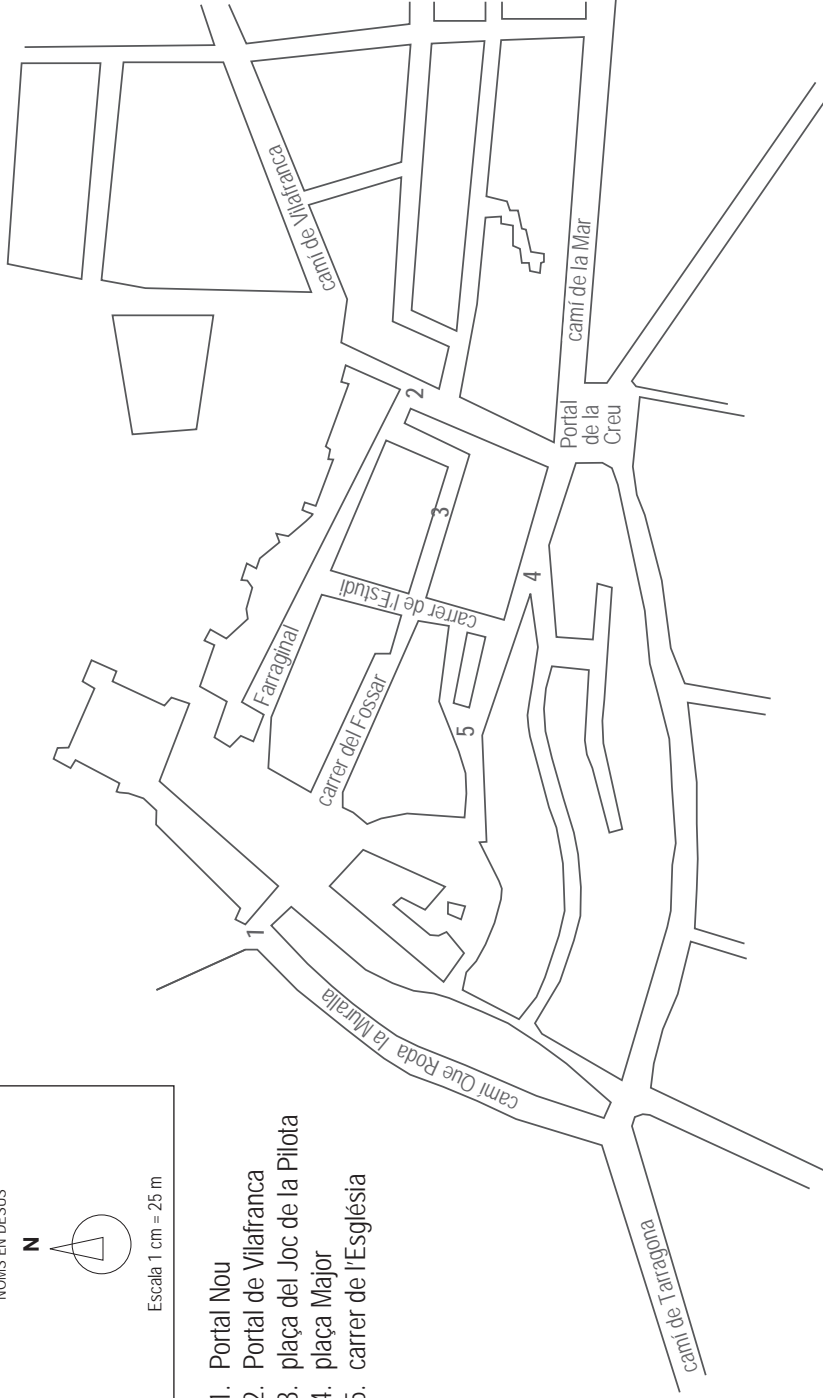
TORREDEMBARRA

NUCLI URBÀ
NOMS EN DIEUS

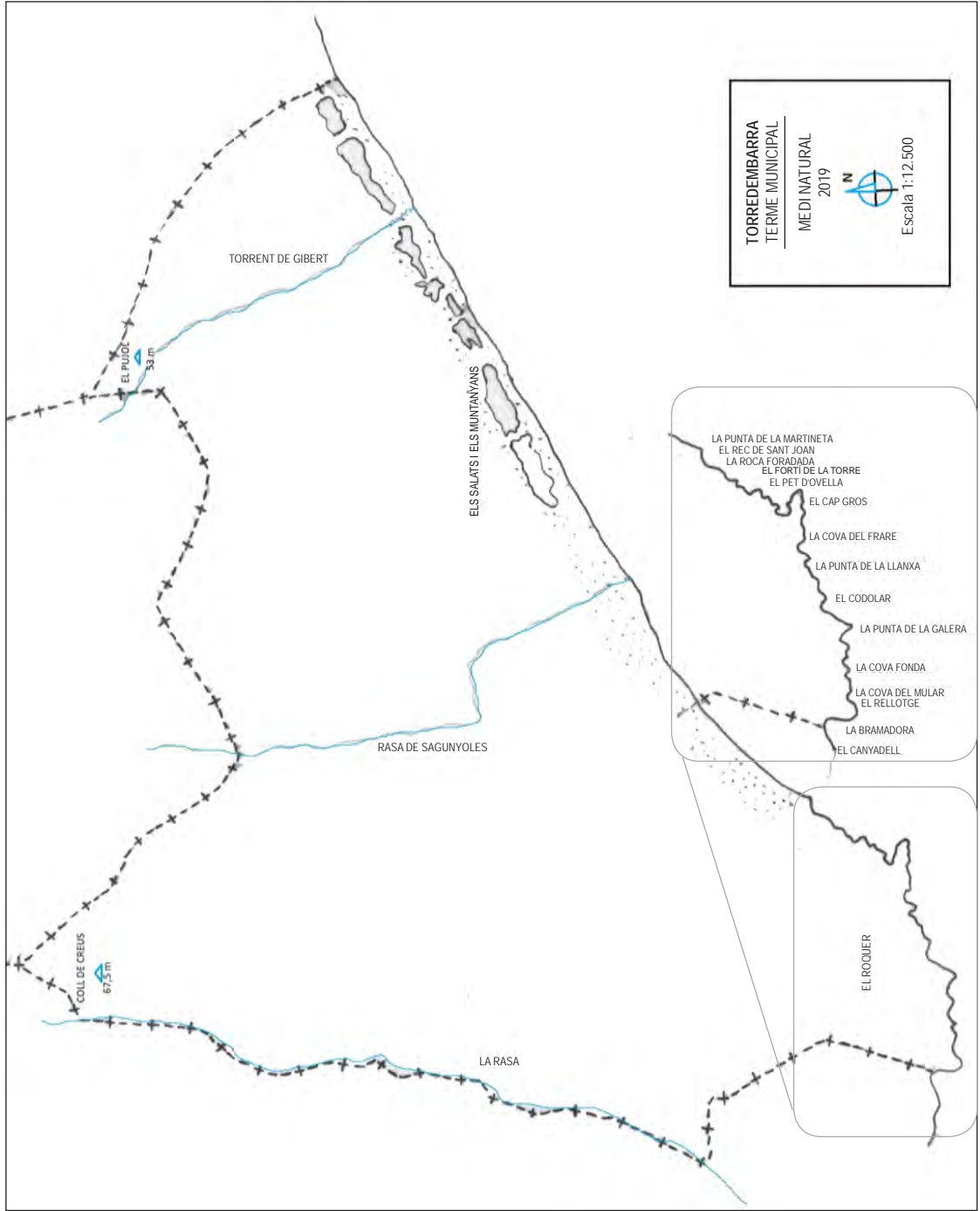
Escala 1 cm = 25 m

1. Portal Nou
2. Portal de Vilafranca
3. plaça del Joc de la Pilota
4. plaça Major
5. carrer de l'Església

MAPA 2. Topònims del nucli urbà de Torredembarra pretèrits.
FONT: Elaboració pròpia.

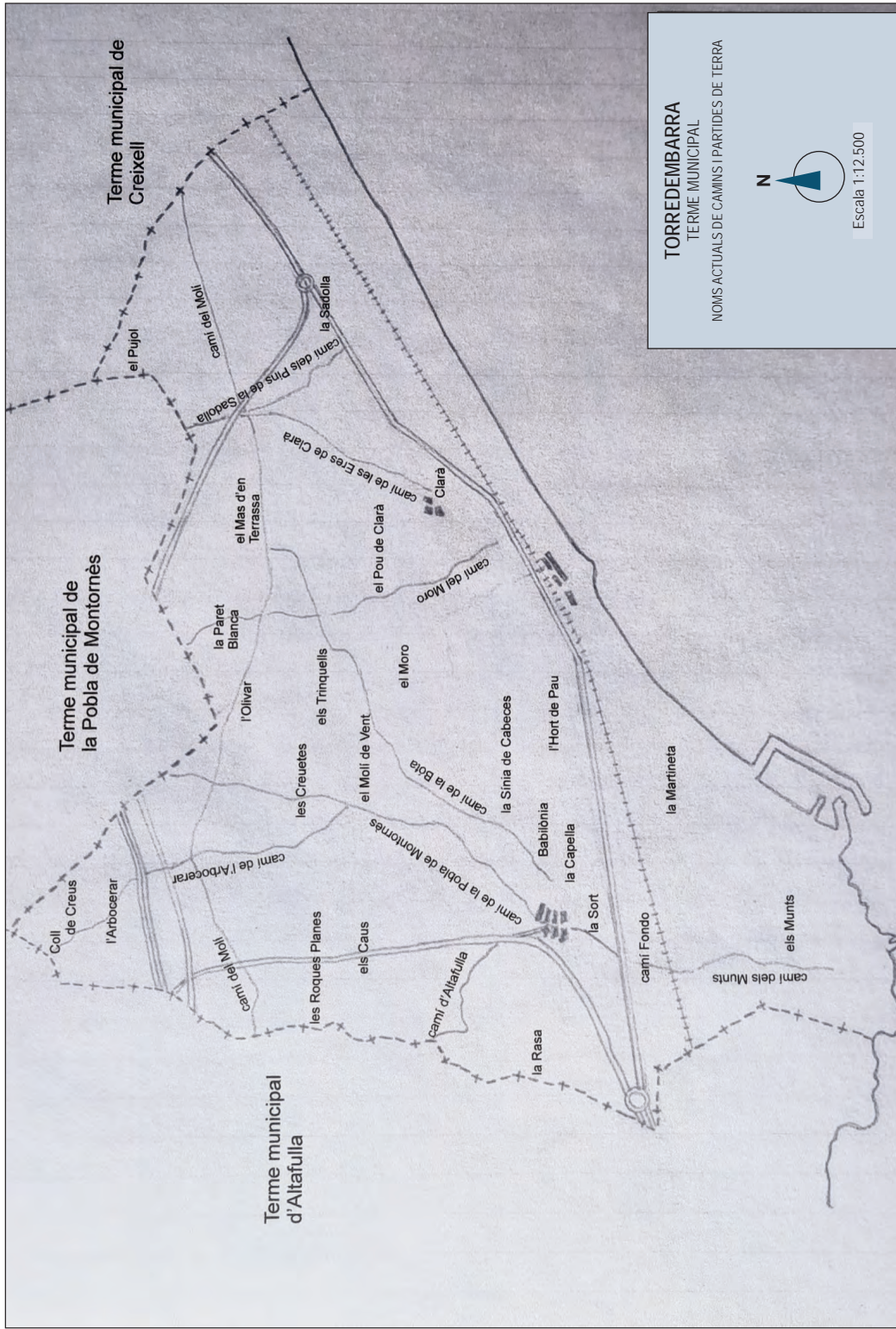

MAPA 3. El medi natural de Torredembarra.

FONT: Elaboració pròpia. Per als noms de les roques hem consultat el mapa annex de la publicació *Els noms de lloc sotaiguats de la mar sitgetana a la rapitencia*, de M. Teresa Montaña Martí. Tarragona: Diputació de Tarragona, 1991. XIII Beca Manuel de Montoliu.

MAPA 4. Topònims del terme de Torredembarra.

FONT: Elaboració pròpia a partir del *Mp. 1921* (*Mapa término municipal de Torredembarra. 1:25.000*). Treballs de camp realitzats l'any 1921. Cartoteca de l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya.

Llista de noms*

Abadia, l'

«L'inventari del 1439 ens diu que era contigua a l'església i que comptava amb una cambra prop del pou, un porxo i un celler amb dos cups [...] a la vora hi havia també un farraginar» (Companys, p. 110); «a ponente [...] et badia» (MN 1561, 13.12.1561); «in termjno Ville Turrus den barra jn parte dieta de badia» (MN 1602, 10.5.1607).

Es tracta de la rectoria, casa on vivia el rector de la parròquia. Les obres d'ampliació de l'església van transformar tot aquest espai.

Abadia, el carrer de l'

[əʎ kə're ðə təβə'ðiə]

Entre la placeta de l'Església i el carrer de la Carnisseria, on trobem el portal de la Rectoria. A partir de l'any 1892 una part d'aquest carrer va passar a denominar-se *Joan Güell*. També era conegut per *la plaça de l'Abadia*. El trobem escrit *Badia*.

«quodam ovile situm in dicta villa Turrus den Barra et in vico vocato dela Badia [...] a Meridie cum carrero que no passa» i «in vico dicto de la Badia [...] a cirtio cum vico de la Iglesia» (*Capb. 1656*, f. 44, 9.10.1656, i f. 90, 11.10.1656); «in vico de la Badia dicte ville Turrus den barra» (MN 1679, 28.3.1681); «en lo carrer de la badia»; «carre de la Badia» (*Cad. 1824*, f. 54 i 212).

Abadia, del carrer de l'

«Joan Ivern pages del carrer de la Badia» (MN 1707, 20.11.1712 i 4.3.1713).

Renom per identificar una de les persones que hi vivia.

* Si el nom és viu, el comentari va en primer lloc i els extractes documentals, en segona posició. Si ha caigut en desús, l'ordre s'inverteix.

Abadia, l'hort de l'

«a tremuntana cum orto badia» (MN 1561, 13.12.1561); «cum horto de la Badia» (*Capb.* 1656, f. 155); «a meridie cum horto de la Badia» (MN 1679, 29.9.1681); «a ponent ab la casa ô ort de la Badia» (*Invent.* 1698).

L'Abadia disposava d'un espai clos on es conreaven hortalisses.

V. t. **Rectoria, l'hort de la.*

Abellar, l'

«troceum terre situatum jn termino dictj locj numcupato labellar [...] ab aquilone cum termjno de montornes» (MN 1515, 18.8.1517).

Peça de terra, probablement es tractava d'un indret on es concentrava una certa quantitat de ruscs d'abelles.

Abeurador, el corraló de l'

«Instancia subscripta por Don Pedro Soler Güell solicitando que por la comisión de obras se procura a la alineación del Callejón conocido por “Carreró del Abeuradó” que tiene entrada y salida en las calles Callejón de San Antonio y Muralla, el cual linda al Sur con el solar que trata de edificar» (Acta Ple 1912, 31.10.1912).

Anava del corraló de Sant Antoni al carrer de la Muralla.

Adroguer, ca l'

[¹ka t̪əðru'ɣe]

Era al carrer Nou, venien una mica de tot, també pastissos, i fabricaven codonyat.

V. t. *Set Oficis.*

Afaitagalls, l'

[t̪əfajtə'ɣaɫʃ]

Renom d'un pescador que també feia de barber. Vivia al passeig de Colom.

«L'Afaita Galls robava galls de mar» (Moreu-Rey, p. 112).

«Agapito», l'hort de l'

[¹t̪ɔr ðə t̪əɣə'pitu]

Aquest hort és a la partida de la Rasa a prop del camí d'Altafulla. També dit *l'hort de la Maria de l'«Agapito»*.

Agramunt, d'

«Prohoms de la Torre citats a la Concòrdia del 1206. Guillem d'Agramunt» (Companys, p. 134).

Agramuntell

«Andreas agramuntell presbitero vicario et notari opidi turris den barra» (MN 1561, 13.8.1565).

Agràs

[ə'ɣras]

Al *Padró 1936* consten dues famílies amb aquest cognom.

«Rosalia Agràs y Mercadé, hija legítima de Juan Agràs Solé, y de Dolores Mercadé Casasús, ambos de esta, siendo sus abuelos paternos, Domingo Agràs Nuet de Santes Creus y Dolores Solé Inglada de Bonastre; los maternos Juan Mercadé Fort y Josefa Mercadé Benages, los dos de la presente» (*Bapt. 1913*, f. 35, 29.12.1917); «Agràs Mercadé, Rosalia y Úrsula. Calle Freginal» i «Agràs Solé, José. Calle Carniceria» (*Reg. Fisc. 1921*, f. 1).

Agulla, ca l'

[ˈka tə'ɣuɫə]

Renom d'una casa del carrer de Santa Rosalia.

Agustí

[əɣus'ti]

Cognom documentat en època medieval, que, molt més endavant, es recull al *Padró 1936*, encara que no es pot assegurar vincle de consanguinitat.

«Prohoms de Torredembarra (1372) Ramon Agustí» (*Companys*, p. 139); «Raymundo Agosti [...] hitatorio turris denbarra» (MN 1374, f. 31); «Raymundo agosti hitatorio loci turris denbarra» (MN 1396, 9.9.1396).

Aixelà

«Pere, fill de Pau Aixelà Arriero nascut a Reus en la present vila habitant y Maria Torner conjuges natural de la citada vila» (*Bapt. 1806*, f. 219, 16.10.1824).

V. t. *Peroi*.

aixoll

V. *Minet, Quildet*.

Ajagut, la cova de l'

[tə 'kəβə ðə təzə'ɣut]

A aquesta cova situada a la part alta del Roquer, sota del Rellotge, no hi toca l'aigua. Segons en Josep Gual l'origen del topònim prové del fet que els caçadors de conills hi havien d'entrar ajaguts per tirar el furó.

Alaix

«José Alaix y Ginesta, hijo legítimo y natural de José Alaix y Tremul, cubero, de esta, y Teresa Ginesta y Guimerá, del Vendrell, consortes, vecinos de esta»

(*Bapt.* 1888, f. 29, 14.1.1890); «Mª Teresa Alaix y Marsal, hija legítima de José Alaix Tremul, cubero, de esta, y de María Marsal Compte de Benicarló, siendo sus abuelos paternos, Antonio Alaix Arnalich y Paula Tremul Mestre, los dos de esta» (*Bapt.* 1913, f. 5v, 15.8.1913).

Cognom documentat a mitjans del segle XIX. Consta una família al *Padró* 1936.

Alarboc

«Prohoms de la Torre citats a la Concòrdia del 1206. Ramon Alarboc» (Companys, p. 134).

Albà

«Ego bn de albano rector ecclesie de turrj den barra» (MN 1320); «Grabiell Alba» (*Bapt.* 1640, 28.12.1662).

Alberic

«Alberich y Rovira, Pablo. Partida la Sadolla» (*Amill.* (C) 1862, p. 13).

Albertí

«Emanuel Alberti Uguet»; «Carlos Albertí y Uguet» (*Bapt.* 1723, f. 84v, 16.2.1732, i f. 96v, 4.11.1733).

Alegret

«Prohoms de Torredembarra (1336) Francesc Alegret» (Companys, p. 135); «Ramon, fill de Manuel Alegret Mariner de Tarragona i de Raimunda Alegret i Cendrós muller seua de la Riera, avui populats en la Torre» (*Bapt.* 1787, f. 147, 1.4.1796); «Francisco, fill de Manuel Alegret, corder y de Franca Bordas naturals de Tarragona» i «Joan Alegret y Gibert» (*Bapt.* 1806, f. 80, 20.3.1813, i f. 328v, 3.10.1833); «Jph. Alegret en la Fabrica Gallofré i Jph. Moragas fadrí de Jph. Alegret» (*Cad.* 1824, f. 222).

Cognom documentat al segle XIV que reapareix a partir del segle XVIII fins al segle XIX.

Alella

«Petro alella agricola [...] dicti loci turris den Barra» (MN 1465, 23.2.1467).

Alemaný

«Prohoms de la Torre citats a la Concòrdia del 1206. Joan Alemaný» (Companys, p. 134); «Lluisa, filla de Jaume Alamany pescador y de Theresa Alamany y Sopera» (*Bapt.* 1723, f. 185v, 29.1.1744); «Joseph Alemaný Viscams» (*Bapt.* 1787, f. 9, 18.5.1787); «Joan, fill de Jaume Alemaný, Pescador y de Teresa Cañellas» i «Pere, fill de Palegrí Alemaný Pescador y Teresa Ciuró» (*Bapt.* 1806, f. 297, 19.1.1831, i f. 324v, 21.4.1833).

Llinatge documentat al segle XIII sense poder assegurar la seva continuïtat en el Set-cents quan trobem mariners amb el cognom. S'ha trobat escrit *Alamany* i *Alemaný*.

Aleu

[ə'ɫɛw]

Cognom documentat al segle XVIII que es va mantenir fins a mitjans del segle xx. En el *Capb.* 1777 de Clarà consten com a propietaris de terres.

«Jacinto, fill de Miquel Aleu, apothecari natural de la vila de Alforja, y de Maria Magdalena Aleu y Padrines» (*Bapt.* 1753, f. 148v, 13.3.1772); «Isidro Aleu y Teixidó, fill de Domingo Aleu, forner y de Josepha Teixidó conjugues los dos de Tarragona» (*Bapt.* 1806, f. 67, 19.12.1811); «Miquel Aleu, apotecari» (*Plet* 1796-1818); «Dolores Aleu» (*Plànol* 1926).

Aleu, ca l'

['ka ɫə'ɫɛw]

Casa al carrer de la Sort coneguda pel cognom de la família.

Aleu, l'hort de l'

['ɫɔr ðə ɫə'ɫɛw]

Hort anomenat pel cognom del propietari.

«Miquel Aleu Borrull propietario: Astrinquells, Les Moreres, Hort de Pau» (*Contr. R.* 1879, núm. 5); «Huerto Aleu» (*Padró* 1885, p. 50).

Alfonso

[əɫ'fɔnsu]

El cognom consta al *Padró* 1936.

Alguers, els

«in dicto termino Turris den Barra et in partita vocata dels Alguers [...] ab occidente cum Rasa termini oppidi de Altafulla» (*Capb.* 1656, f. 58v, 9.10.1656).

Partida de terra.

Aliaga

[əɫi'aɣə]

El cognom consta al *Padró* 1936.

«Margarita Aliaga y Hugas, hija legítima de Cirilo Aliaga Giménez, empleado, de Herrera del Duque, Badajoz, y de Cándida Hugas Bosch, de esta» (*Bapt. 1913*, f. 45v, 3.11.1919).

Almeria, la barca d'

[tə 'βarkə ðətmə'riə]

És un enganxador on es va enfonsar una barca.

«Almeria, la Barca d'. Fons a 96 brases» (Montaña, p. 8); «La barca d'Almeria a 80 brases de profunditat un dels indrets més allunyats de la costa per pescar amb nanses, i on, només hi arribaven embarcacions grans i dotades d'un bon motor» (Comes 2005, p. 55).

Alomar

«Damianus Alomar i Jacobum Alomar» (*Bapt. 1640*, 27.4.1692 i 21.2.1699); «Jauma Alomà y Comas» i «Pere Alomar y Pujol» (*Bapt. 1723*, f. 44, 6.7.1726, i f. 66v, 30.1.1729); «Joan Aloma» (MN 1707, 4.10.1730); «Joan Alomà; Jph Alomà mariner» (*Cad. 1757*, f. 22 i 42); «Joan Alomà i Porta» (*Bapt. 1787*, f. 154, 27.9.1796); «Alomà y Porta, Juan. Partida de la Cuadra de Clariana» (*Amill. (C) 1862*, p. 17).

Cognom documentat als segles xvii i xviii. En Joan Alomar Mauri era mestre d'aixa i descendent de dues generacions de mariners. El trobem escrit *Alomà* i *Alomar*.

Aloy¹

V. *Eloi¹*.

Aloy²

V. *Eloi²*.

Alt de Sant Pere, el carrer de l'

[ət kə're ðə 'tət də 'sam 'perə]

Dedicat al patró de l'església parroquial. El seu traçat segueix l'antic camí de Vilafranca. L'origen de les primeres cases d'aquest carrer es deu al creixement demogràfic i urbà de finals del segle xvii fora muralles. Un bon nombre de famílies que hi van viure eren pagesos. La construcció dels pisos de cal Mercader, l'any 1957, va suposar una ampliació del carrer fins al carrer dels Filadors, encara que avui arriba molt més enllà, fins al carrer de Lleida.

V. t. *Collegi, el; Julià Nougués, el carrer de*.

«carre de Sant Pere Alt» (*Cad. 1824*, f. 151, 154 i 158).

Altafulla, el camí d' [ət̪ kə'mi̯ ɾ̪aʎtə'fuʎə]

Coincideix amb el camí de la Riera fins als Quatre Camins, ja en terme d'Altafulla.

V. t. *Riera, el camí de la*.

«El camí d'Altafulla. Via publica que tendit versus Altafuylla» (Companys, p. 50).

Alujas

«filla de Juan Aluja, i muller Magdalena» (*Bapt.* 1566, 13.4.1618); «Joan Alujas y Porta» (*Bapt.* 1723, f. 92, 26.1.1733); «Isidro Aluges» (*Cad.* 1757, f. 20); «Pablo Aluja Rosell, propietario: Sadolla» (*Contr. R.* 1879, núm. 1); «Anselmo Alujas y Hugueta, hijo legítimo de José Alujas Mercadé, hojalatero de Tamarit, y de Carmen Hugueta Gran de Tarragona» i «Ramon Alujas y Hugueta» (*Bapt.* 1913, f. 1 i 20, 7.1.1913 i 1.10.1915).

Cognom documentat entre els segles XVI i XIX. El trobem escrit *Aluges* i *Alujas*.

Álvarez [ˈaʎβares]

El cognom consta al *Padró* 1936.

Alzinar, l' (C)

«in termino de clara in parte dicta de la pessa del noguer vulgarit nuncupatu lo Alsinar» (MN 1626, 1.3.1630).

Amat

«Sebastia Amat daurador» (MN 1707, 15.2.1727); «Agustí, fill de Joseph Amat Pasticer y de Gertrudis Casas» (*Bapt.* 1806, f. 309v, 8.1.1832).

Amate [ə'mate]

El cognom consta al *Padró* 1936.

Ambròs, ca l' [ˈka t̪əm'br̪os]

Casa a Baix a Mar que ha servit durant generacions de senya marina. Actualment és un edifici d'apartaments turístics i restaurant.

V. t. *Conill*.

«La Sàlia de ca l'Ambròs, bona cuinera, com la majoria de dones de pescadors» (*Sínia*, 1, p. 8); «Senya: Montornès per ca l'Ambròs» (Montaña, p. 265).

«Americano», l' [t̪əməri'kanu]

Era un pescador de la Cala que va viure al carrer Nou.

Ametller [təmə'ɫ:e]

Cognom arrelat a la vila a partir del segle XVIII. Consten dues famílies al *Padró 1936*.

«Francisco, fill de Francisco Ametller Pescador i de Maria Burderi» (*Bapt. 1787*, f. 197, 1.7.1799); «Rosalia Ametller y Figuerola»; «José Ametller Valls» (*Bapt. 1894*, f. 35 i f. 37, any 1904).

Ametller, ca l' ['ka təmə'ɫ:e]

Casa anomenada pel cognom familiar a la plaça de la Font. Actualment ha desaparegut.

V. t. *Mà Petit*.

«Un any va venir una parada d'atraccions que es va plantar sota ca l'Atmetller [...] Era gran amb un prestigiòs rètol: "La gran risa musulmana"» (*Sínia*, 5, p. 16).

Àmfores, les (C) [tə'zamfurəs]

Nom d'una urbanització que correspon en part a una de les propietats de cal Xeco de Clarà. Els noms dels seus carrers duen nom de tipus de vaixells i embarcacions.

V. t. *Argila, el clot de l'*.

«Les Àmfores» (*Ortofot. Mp. (C) 1998*).

Amorós [əmu'ros]

Aquest cognom es recull al *Padró 1936*.

Amorós, ca l' ['ka təmu'ros]

Nom donat a una casa del carrer del Freginal, a partir d'un cognom pretèrit; provenien de l'hort de l'Amorós.

Amorós, l'hort de l' [ˈɫɔr ðə təmu'ros]

L'hort de l'Amorós era entre la Martineta i els Munts. Posteriorment a l'any 1920 la família es va traslladar al carrer del Freginal, ja que en aquesta data era considerada com a població disseminada. Segons el *Padró 1936* el cognom de la família que l'habitava no es corresponia amb el nom donat perquè prové d'un cognom pretèrit.

«Huertas Amorós» (*Padró 1920*, p. 116); «Hort Amorós» (*Padró 1936*, p. 172).

Ample, el carrer

[əʎ kə're 'ampɫə]

La primera muralla resseguia aquest carrer que va de la plaça del Castell al Portal de la Bassa. El seu nom prové de la seva morfologia, tot i que no manté la mateixa amplada al llarg del seu recorregut degut a la transformació del recinte emmurallat. Durant el segle XVII va ser un dels carrers més poblats de la vila.

V. t. *Cup dels Delmes, lo; *Dalt, el carrer de; Portal de la Bassa, el.*

«in dicta villa Turris den Barra et in vico que puja del Portal de la Bassa al Castell [...] a Meridie cum dicto vico del Carrer ample [...] a cirtio cum Moro dicta villa», «et in vico dicto del carrer Ampla qui va al Portal Nou qui faciint cantonum in platea Castri dicta Villa» i «in vico dicto lo carrer ample [...] a Meridie cum vico quo tendit al Portal nou» (*Capb. 1656*, f. 17, 7.10.1656, f. 47, 9.10.1656, i f. 96v, 11.10.1656); «una casa situada en dita vila de la Torredembarra y en lo carrer ample» (MN 1707, 26.7.1724); «carre Ample» (*Cad. 1824*, f. 12-20); «calle Ancha» (*Padró 1920*); «s'acorda per unanimitat a proposta del conseller Vallverdú donar nom de Joaquim Maurin al carrer Ample d'aquesta Vila» (*Acta Ple 1936*, p. 99, 3.12.1936); «Acord [...] de delimitació de l'entorn de protecció de la Torre de la Vila, situada a l'illa de cases formada pel carrer del Forn, la plaça de l'Església, la plaça del Castell, el carrer de la Vila i de la resta de portals de la Muralla [...] Torredembarra» (DOGC, 25.11.1991); «Precatàleg d'edificis a protegir com a béns culturals d'interès local. Carrer Ample, núm. 1, 3, 8, 16, i 26» (PGOU 2002, p. 117).

Ample, del carrer

«Jauma Gatell del carrer Ampla y Foguet» (*Bapt. 1723*, f. 28, 3.4.1725).

Renom per identificar una persona amb cognom molt abundant al segle XVIII.

V. t. *Gatell.*

Amunt, el carrer d'

«in dicta villa Turris den Barra et in vico dicto demunt [...] ab oriente cum domo Consiliij dicta Villa mediante quodam vico quo tendit ad Farraginale, a Meridie cum vico del Hospital» (*Capb. 1656*, f. 44v, 9.10.1656).

Àncora, l'

[ˈaŋkurə]

Indret marí on es va enfonsar una àncora.

«Àncora, l'. Fons 15 brases i mitja» (Montaña, p. 10).

Andalús, ca l'

[ˈka ɫəndəˈɫus]

Casa al carrer de Pérez Galdós de Baix a Mar, possiblement indica procedència.

Andreu

«Prohoms de la Torre citats a la Concòrdia de 1206. Nicolau Andreu» (Companys, p. 133); «Ego Gujllermo andrea de turrj den barra» (MN 1320); «Bernardus Andree (1365)» (Companys, p. 235); «bnº andreu [...] loci turris denbarra» (MN 1374, f. 78); «laurencio andreu habitator loci de la torra» (MN 1465, 8.11.1470); «petrus andreas omnes loci turris den barra» (MN 1561, 7.2.1562).

Àngel Guimerà, el carrer d'

[əʎ kə're 'ðəɲdʒəʎ ɣimə'ra]

V. t. *Sant Antoni, el corraló de*.

«A proposta del regidor Pere Balado Rovira s'acorda per unanimitat canviar el nom el carreró de Sant Antoni per Àngel Guimerà» (*Acta Ple 1931*, p. 36v, 29.8.1931); «carrer Àngel Guimerà» (*Padró 1936*, p. 10-14).

Anglès

[əŋ'gʎəs]

Al *Padró 1936* consten dues famílies. S'ha trobat escrit *Inglès* i *Anglès*.

V. t. *Inglès; «Román» del Sabre*.

«Martin Inglés y Solé, hijo legítimo de Juan Inglés Ramon, labrador, y de María Solé Salvat, ambos de Altafulla» (*Bapt. 1913*, f. 7, 19.12.1913); «Anglés Figuero-la, Roman. Calle Portal de la Bassa», «Inglés Blanch, Maria. Calle Eduardo Benot» i «Inglés Suñé, José. Calle Freginal» (*Reg. Fisc. 1921*, f. 5, 263 i 264).

Ànima, ca l'

['ka 'ʎanimə]

Renom d'una casa al carrer de la Sort. Tenien propietats a la partida de l'Arbocerar, a tocar del camí de la Nou, que curiosament també n'hi diuen *camí de les Ànimes*. Era una família de corders que tenien les rodes de filar en una terra tocant al cementiri. Són recordats en Josepet i en Ramon.

«Josep Ciuró —Josepet de ca l'Ànima— tenia una botiga al carrer Eduard Benot» (*Sínia*, 5, p. 14).

Ànimes, el camí de les

[əʎ kə'mi ðə tə'zaniməs]

Antic camí que baixa del Coll de Creus, gairebé al límit del terme d'Altafulla. També anomenat *camí de Torredembarra a la Nou*. Podria ser l'antic camí de Salomó.

«Camí de les Ànimes» (*Mp. Top. (R) 1993*).

Ànimes, la capella de les

[tə kə'peʎə ðə tə'zaniməs]

Nom donat a la petita capella que es troba dins del recinte del cementiri.

Animeta de la Torredembarra, l'

«Manyé i Flaquer, que hi nasqué firmava els seus articles Joan de la Torre, i li deien “l'Animeta de la Torredembarra”» (Coromines, p. 313).

Renom donat a Joan Mañé i Flaquer quan era jove.

V. t. *Mañé i Flaquer, el carrer de.*

Antigons, els

«jn termjno turris den barra in parte dicta de lantigo» (MN 1602, 13.1.1610); «in dicto termino Turris den Barra et in partita dicta dels Antigons [...] ab occidente partim cum oleastribus termini de Montornes», «in partita vocata de Lentigos», «et in partita dels Devanets o Antigos», «in termino Turris den Barra et in partita vocata lo Antiguo», «vocata dels Antigos prope Mansum vocatum den Tarrassa [...] a Meridie cum vico Molendini», «in partita vocata dels Antigos o Pujol [...] ab oriente cum termino de Clara» i «dels Antigos [...] a circio cum termino Popula de Montornes» (*Capb. 1656*, f. 6, 19, 23, 24v, 9.10.1565, f. 41v, 10.10.1656, f. 75v i 83v, 7.10.1656); «Afronta: a llevant en part amb la partida “dels Antigons” (mitj. camí que va del Mar a La Pobla) i en part amb la partida de Les Planes (mitj. el camí del Mas Tarrasa); «a migdia, en part amb la partida de Les Planes (mitj. el dit camí [...]), i en part amb la partida del Castell (mitj. Un “caminet” que passa darrere el Molí de Vent); a ponent, en part amb la partida dels Clapers, en part amb la de la Coma, i en part amb la de l'Arbosserà (mitj. el camí de La Pobla); i a tramuntana, en part amb la partida “dels Antigons”, en part amb el terme de La Pobla (mitj. el Camí Moliner) i en part amb l'esmentat terme, sense camí» (Villuendas, p. 43); «Partida dels Antigons» (*Amill. 1845*, p. 251); «Partida de Artigons o paret blanca» (*Finques (C) 1883*, f. 3); «Artigons. Antiguell», «Antigons i Artigons» i «Artigons o Paret Blanca» (*Amill. 1943*, f. 51, 80, 85, 124, 130, 134v i 232); «Els Antigons es pot confondre amb els Artigons, mot derivat d'artiga, que és un tros de terra preparat, mitjançant la rompuda, per al conreu temporal, i així hem trobat en alguna publicació els dos topònims referits a un mateix indret [...]. A l'àmbit lingüístic dels Països Catalans, tenim nombrosos exemples que confirmen la relació entre aquest topònim i les ruïnes antigues clarament visibles [...]. E. Villuendas indica un “Els Antigons” localitzable a prop del jaciment d'època romana “del Moro” i Moreu-Rey ja posa en relació Vilar amb arqueologia i Antigó amb fita antiga» (Massó, p. 54).

Partida de terra al nord-est del terme, entre els camins d'accés trobem el camí Moliner i el camí de Mas d'en Terrassa. Trobem documentació que l'associa a les partides dels Davanets, el Pujol i, a partir del segle XIX, la Paret Blanca. L'origen del nom podria tenir a veure amb el fet de localitzar-s'hi restes antigues perquè el jaciment arqueològic de la villa del Moro es troba en aquest indret. A l'*Amill. 1943* hi consten inscrites diverses propietats amb el topònim on es conreaven

ametllers, vinya, olivers, garrofers. Altres variants registrades: *Antigos, Antigors, Artigons, Antiguell*.

V. t. **Davanets, els*; *Lentigos.

antina

V. *Clota, *Llúcia*.

Antina, l' [tən'tinə]

Barra de roques que es troben a poca fondària i a uns cent metres de la sorra que es perllonga des de l'estació fins a les casetes de Creixell. Aquest conjunt de barres rocoses paral·leles a la platja i alhora paral·leles entre elles reben els noms següents, en ordre de més a menys proximitat a la costa: les Roquetes de Terra, les Roquetes de Fora, l'Antina, l'Antina Fonda, la Barra de Tres, la barra del Brut. A Torredembarra l'Antina ha esdevingut nom propi i es recull en un dels carrers propers al mar.

V. t. *Antines, el banc de les*.

«Les Antines» (Montaña, p. 11); «Entina: Barra de roques sotaiguades a poca distància de la platja, que va des de davant de l'estació del tren fins a Berà. Quan hi ha mal temps la mar hi romp i és perillós passar-la» (Valls 1998, p. 49).

Antina, escola l' (C) [əs'kɔtə tən'tinə]

Escola d'educació infantil i primària inaugurada el curs 2003-2004. Està situada a la partida de l'Hort de Pau, entre Baix a Mar i Clarà.

Antina Fonda, l' [tən'tinə 'fondə]

Tram de l'Antina situat davant de l'estació de dos o tres metres de fondària.

V. t. *Brut de Viló, el*.

«l'Antina Fonda» (Montaña, p. 11).

Antines, el banc de les [ət 'βaŋ də tɔz ən'tinəs]

És la tercera barra o banc de roques sotaiguades entre moltes sapes, roques despreses, i presenta una forma irregular. Té una amplitud d'uns 6,6 metres a 8,5 metres a les parts més estretes i al voltant dels 15 metres a les parts més amples. La fondària és d'uns 2,5 metres. S'inicia a l'alçada de l'estació i es perllonga cap a llevant fins aproximadament a Berà. La flora que hi creixia era de posidònies, les quals feien una aportació de iode molt important. Els temporals de migjorn hi aporten sorra, mentre que els de llevant n'hi treuen. També és anomenada *l'Antina*.

Antines, el brut de les

[əʎ 'βrud də təz ən'tinəs]

V. t. *Antines, el banc de les.*

«Banco Brut de las Entinas» (*Mp.* 1890); «Banco Brut o de las Entinas. -Tiene 4 millas de extensión entre las Botigas de Torredembarra y la torre del Francás. Dista de tierra de 500 a 800 m, teniendo de 12 a 24 m. de agua encima, sobre algas y cascajo, y no constituye peligro alguno para la navegación, pues el fondo aumenta gradualmente des de la playa, lo cual han de tener en cuenta los buques que se vieran obligados a anadar en aquellas aguas. Su ancho varía entre 400 y 1000 m, y está bien situado en las cartas» (*Derrotero* 1920, p. 398).

Anton de Francès, ca l'

['ka tən'tɔn də frən'ses]

La casa sobresortia dels edificis de primera línia de mar; quan es va construir, va provocar la indignació del veïnat. Es va mantenir dempeus fins a la construcció del passeig Marítim, moment en què va ser enderrocada. S'ha trobat escrit *Fresés*.

V. t. *Trabucaire, cal.*

«Ernest Rovira i Guimerà, Ernesto de cal Anton del Fresés, nat el 1895» (*Montaña*, p. 17); «el president de la Cooperativa la Marítima Antonio Rovira Pijuan (a) Anton de Francès» (*Suñé* 2019, p. 9).

Anton de l'Agulla, l'

[tən'tɔn də tə'ɣuʎə]

Era boter i treballava a la botiga del Morros.

V. t. *Agulla, ca l'.***Anton de la Isabel, l'**

[tən'tɔn də tizə'βeʎ]

L'Anton Rovira feia de boter, però també treballava, com a arrendador, un tros de terra de l'hort de Babilònia. El renom indica vincle de consanguinitat.

«Antoni Rovira Mercadé era nat el 24 de juliol de 1893 a Torredembarra on els seus pares havien parat casa. Li deien l'Anton de l'Isabel, que era el nom de pila de la seva àvia. [...] quan es va jubilar de Babilònia, es va comprar un hortet darrere el Castell, a la baixada de l'Escorxador» (*Sugrañes-Guash*, p. 223); «Una altra saga de boters és la que formaven els Rovira. L'Anton Rovira Gibert, conegut per l'Anton de la Isabel, és qui la va començar. Va néixer a Torredembarra el 8 de març de 1868» (*Comes-Suñé*, p. 172).

Anton de la Isabel, l'hort de l'

[tɔr ðə tən'tɔn də tizə'βeʎ]

Hort clos existent fins fa pocs anys al damunt de l'Escorxador, a prop de l'hort de l'Oca.

V. t. *Anton de la Isabel, l'.*

Anton de les Bicicletes, l'

[tən'tɔn də tɛz βisi'kɛtɛs]

Home afeccionat al ciclisme.

«Anton Panadès Figuerola —Anton de les bicicletes, com era conegut popularment— va ser el torrenc que més destacà en el ciclisme provincial» (*Sínia*, 10, p. 11).

Anton del Joan Gravat, l'

[tən'tɔn dəɫ dʒu'aŋ grə'βat]

Renom heretat.

V. t. *Gravat, cal*.**Anton dels Bous, l'**

[tən'tɔn dətʒ 'βɔws]

Pescador que vivia al carrer d'Isaac Peral a Baix a Mar. L'origen del renom es deu al seu avi d'Altafulla que havia tingut bous.

«Anton dels Bous» (*Nansa torta*, p. 87).

Anton Sagal, l'

[tən'tɔn sə'ɣat]

Anton Gras Ciuró (1928-2016) va ser una persona molt estimada pel seu compromís amb la recuperació de la cultura popular de Torredembarra. La música i els castells eren la seva passió. De jove va viatjar per Europa amb l'orquestra Savoy, en la qual tocava la trompeta. Va ser membre fundador de la colla els Nois de la Torre i mestre de timbal d'alguns dels actuals timbalers.

V. t. *Sagal, cal*.

«Els castellors torrencs del segle XIX [...] Anton Gras Llorens, *Sagal*, va néixer a Torredembarra el dia 11 d'abril de 1860. De sempre es dedicà a la pagesia. [...] va ser un gran aficionat als castells [...] va morir als 69 anys»; «Anton Gras Pagès, *Sagal*, va néixer a Torredembarra el 21 d'agost de 1900, fill d'Anton Gras Llorens [...] es dedicà a la pagesia, i igual que el seu pare va ser un gran aficionat als castells [...] en esclatar la guerra va haver de marxar a l'exili, d'on no en tornà fins l'agost de 1960 [...] va morir deu anys més tard»; «El 1981 Anton Gras Ciuró, *Sagal*, prengué les baquetes i s'encarregà de la secció rítmica del grup per sempre més [...] esdevindrà el mestre de tots els timbalers» (*Barrelló-Morlà-Recasens*, p. 81, 82, 87 i 91).

Antonet Calafat, l'

[təntu'net kətə'fat]

Era un mestre d'aixa que també calafatejava.

V. t. *Calafat, cal*; *Antonet Pesador, l'*.

«L'últim calafat que va tenir la platja de la Torre va ser l'Antonet, fill de l'anterior calafat Anton Roig. Vivia a l'edifici on hi havia la "Màquina" i tenia el seu taller a l'edifici del Salvavides» (*Comes* 1995, p. 34).

Antonet Carnisser, l' [təntu'nɛt kərnɪ'sɛ]

L'Anton Boronat regentava una de les carnisseries de la plaça de la Vila. Tenia un corral on guardava cabres a tocar del castell.

V. t. *Carnisser, cal.*

Antonet del Violí, l' [təntu'nɛd dət βiu'li]

Renom donat a un descendent de cal Vilobí nascut a Torredembarra. Era cec i tocava el violí. Va viure a Barcelona, on va ser soci fundador de l'Organització Nacional de Cecs d'Espanya a Catalunya.

Antonet Pesador, l' [təntu'nɛt pɛzə'ðo]

Renom de l'Antonet Calafat, que també pesava peix. No era de la Torre, però hi venia a passar llargues temporades.

«Després va venir —crec de Mataró— l'Anton Roig, “l'Antonet pesador”, ja que possiblement alternava la feina amb la de pesar peix» (*Sínia*, 1, p. 8).

Antoni Roig, el carrer d' [ət kə're ðən'toni 'rɔtʃ]

Aquest carrer va esdevenir l'eix principal de la vila a partir del segle XIX quan les famílies benestants s'hi van construir els seus habitatges, entre els quals localitzem un conjunt de cases de torrencs enriquits a Amèrica. Avui encara perdura l'antiga denominació del carrer Nou entre la població. L'any 1892 es va acordar posar el nom de la persona que havia estat més generosa amb el poble, l'indià Antoni Roig i Copons. Una placa commemorativa del naixement de l'illustre torrenc es troba a la façana del número 19.

V. t. *Indians, les cases dels; Nou, el carrer.*

«Se acuerda que la calle Nueva se llame en lo sucesivo calle de Antonio Roig Copons» (*Acta Ple 1892*, p. 34, 18.8.1892); «carrer Antoni Roig» (*Padró 1936*, p. 96-130); «Precatàleg d'edificis a protegir com a béns culturals d'interès local. Carrer d'Antoni Roig, números: 7, 15, 16, 18, 43, 45, 49, 53, 54, 55, 57, 75, 82, 86, i 88» (PGOU 2002, p. 117).

Antoni Roig, escola [əs'kɔtə n'toni 'rɔtʃ]

Escola d'educació infantil i primària situada a l'avinguda de Sant Jordi des del curs 1995-1996, quan va abandonar l'edifici històric del Patronat Antoni Roig.

V. t. *Collegi, el.*

Antoni Roig, la plaça d' [tə 'ptasə ðən'toni 'rɔtʃ]

A Baix a Mar, anys enrere la gent li deia la *plaça de la Cooperativa*.

V. t. **Marina, la.*

«S'aprova el canvi de denominació de la plaça del General Primo de Rivera que passarà anomenar-se plaça d'Antoni Roig i Copons» (*Acta Ple 1930*, 11.5.1930); «plaça Antoni Roig» (*Padró 1936*, p. 210).

Antoni Roig i Copons, el Patronat [əɫ pətɾu'nat ən'toni 'rɔdʒ i ku'pons]

Patronat que porta el nom de la persona que el va fundar, Antoni Roig i Copons (1817-1885), un indià enriquit. En el seu testament va fer donació de mig milió de pessetes per a la construcció d'un patronat dedicat a l'ensenyament dels nens i nenes del poble, al sou dels mestres i també un fons per dotar les noies filles de la vila quan es casessin. Es va triar per a la ubicació de l'edifici la part alta del poble i amb una orientació cap a migdia. El Patronat Antoni Roig va ser projectat pel mestre d'obres Lluís Cervera Carbonell, que va idear una planta rectangular amb dues ales simètriques. Al primer pis del cos central es localitza la sala noble, en la qual es van emprar materials i elements decoratius més elegants: la fusta de melis que cobreix tot l'entaulament o les pintures que el vesteixen. A la façana principal observem la data gravada de 1892, any que recorda l'inici de la seva construcció, així com també simbologia maçònica. També són d'interès els vitralls amb formes geomètriques i les reixes amb un elegant treball de forja. Aquest edifici va ser dedicat a escola de primària entre els anys 1899 i 1996. Actualment encara acull un dels actes més entranyables de la Festa Major, el lliurament del dot a les dones filles del poble. A més, el Patronat és la seu de la regidoria d'Ensenyament, l'escola de música i l'escola d'adults. A les seves immediacions es localitza el carrer del Patronat.

V. t. *Collegi, el*.

«Antonillo», l' [əntu'niʎu]

Pescador de Baix a Mar.

V. t. *Xillo*.

«A la mateixa taula hi menjaven un Anton, que era el meu avi el de major edat, dos oncles que, per anys decreixents, els anomenaven Antonet, i Antonillo, i el meu pare, que era el menut dels mascles, Antonxillo» (*Sínia*, 12, p. 9).

Antonot, ca l' ['ka əntu'nɔt]

Casa al passeig de Colom que ja ha desaparegut on vivia un pescador anomenat *Anton*. La filla «Guadalupe» va heretar el renom de l'*Antonot*.

«Alguns amos de palangreres eren l'Antonot del Pantorrilles, el Policarpo, el Xon, l'Ambrós» (*Comes 1995*, p. 16).

Anyalls, els

«trocium terre jn termino dicti loci jn loco vocato Los anyalls» (MN 1360).

Anyero, ca l'

[¹ka t̪ə'ɲeru]

Renom d'una casa al carrer de Tamarit a Baix a Mar.

V. t. *Submarins, els*.

«La Cooperativa va finançar tres cases al carrer Tamarit, que corresponen a Rafel Figuerola “Falet de l'Anyero”, Joan Valls “Quaderna” i Teresa Solé Casasús» (Comes 1995, p. 127).

Aragonès

«Prohoms de la Torre citats a la Concòrdia de 1206. Ponç Aragonès» (Companys, p. 134); «G^o aragones de turrij den barra» (MN 1320); «Ego Guillermo Aragonesej de turrij den barra» (MN 1333, 5.9.?): «Guillermo aragonesei de turrij denbarra» (MN 1333); «Ego poncio aragonessi turris den barra» (MN 1349); «Ego Guillermo aragones hitator turris denbarra» (MN 1360); «Guillelmus Aragonès, sènior [...] Poncius Aragonès (1365)» (Companys, p. 235).

Cognom.

V. t. **Coma de n'Aragonès, la*; **Quartó de n'Aragonès, el*.

Arahuete, ca l'

[¹ka t̪əɾə'wete]

Una de les cases del carrer Major coneguda pel cognom de la família. Provenien de Mosquerola, Terol. Consta al *Padró 1936*.

Arall

[ə'raɫ]

Llinatge enregistrat a finals del segle ^{xvi} que es mantenia abundant a finals del segle ^{xix} i que encara avui es manté. Cognom vinculat a Clarà, però també existent a Torredembarra. Al *Padró 1936* consten dues famílies.

«Joanne Arall [...] Ville Turris den barra» (MN 1602, 1.11.1605) «Joan Esteve Arall» i «Pere Pau Arall» (*Bapt. 1566*, 10.1.1600 i 17.2.1615); «Franco Arall y Cendra» i «Joseph Arall y Cendra» (*Bapt. 1723*, f. 91, 14.12.1732, i f. 119^v, 26.12.1736); «José Arall y Fortuny» (*Bapt. 1868*, 29.4.1883); «Jaime Arall Guinovart» i «José Arall Guinovart» (*Bapt. 1894*, f. 19, any 1900, i f. 21, any 1901); «Jaime Arall y Solé», «Pedro Arall y Solé», «Angel Arall y Solé» i «Salvador Arall y Solé» (*Bapt. 1894*, f. 13, any 1898, f. 20^v, any 1900, f. 25, any 1902, i f. 68, any 1908).

Aranya, ca l'

[¹ka t̪ə'ɾaɲə]

Renom d'una casa al carrer d'Antoni Roig que havia estat forn de pa.

Aranya, la vinya de Ca l'

[tə 'βijə ðə 'ka tə'rajə]

Terra de secà situada a prop del camí dels Munts, molt a prop de la carretera general, actualment urbanitzada.

Arbocerar, l'

[təɾβusə'ra]

Partida situada al nord del terme, sota del Coll de Creus. Predominen els conreus de secà (vinya, garrofers, oliveres) i també hi ha terres ermes i roques. Fonts orals expliquen que s'hi trobava el femer i, més endavant, un abocador. A l'*Amill.* 1943 consten diverses propietats registrades amb el nom de la partida. Aquests darrers anys s'hi han fet intervencions que han causat un fort impacte ambiental: l'autopista, la variant, les canalitzacions de gas i d'aigua, com el minitransvasament de l'Ebre, també les torres d'alta tensió, a més s'hi ha instal·lat una empresa dedicada al reciclatge asfàltic. El topònim s'ha trobat escrit: *Arbosera*, *Arbossá*, *Albossa*, *Arbossara* i *Arbosarà*.

«in termino Turris den Barra et in partita vocata del Arbossa», «et in partita vocata del Albossa», «in termino Turris den Barra et in partita vocata del Arbassara» i «in termino Turris den Barra et in partita vocata del Arbassara [...] a Meridie mediante itinere Molendinis» (*Capb.* 1656, f. 15v, 7.10.1656, f. 47v, 9.10.1656, i f. 107v, 11.10.1656); «in termino turris den barra in partita dicta lo arbosera» (MN 1679, 16.7.1681); «Pessa de terra situada a la partida dita de l'Arbossá possehida per lo sobre dit Miquel Pípa» (*Cad.* 1735, f. 152); «Partida del Arbosará» (*Amill.* 1845, p. 161); «Afronta a llevant amb la partida dels “Estinquells” (mitj. el camí de la Pobla); a migdia en part amb la partida de la Coma, i en part amb la dels Clapers (mitj. el camí Moliner); a ponent amb la partida dels Fornassos (mitj. el camí de Salamó); a tramuntana amb el terme d'Altafulla, i en part amb el de la Pobla» (Villuendas, p. 42); «Arboserá» (*Contr. R.* 1879); «Arbocerar», «Arbocerach», «Arbuserà» i «Arbocerá. LINDA: a Oriente con camino de Arbocerá; a Mediodía con el camino Moliné; a Poniente y Norte con Serafín Mercader (a) “El Rexet”. Algarrobos» (*Amill.* 1943, f. 18, 43, 65, 121, 144, 169, 170, 204, 211 i 224); «Arbocerar» (*Plànol* 1944, p. 2).

Arbocerar, el camí de l'

[ət kə'mi ðə tərβusə'ra]

És un trencant del camí Vell de la Pobla, tocant a la Granja, i condueix a la partida del mateix nom. Aquest camí separa la partida dels Caus de la de les Creuetes, i més amunt, passada l'autopista, s'endinsa a l'Arbocerar fins al Coll de Creus.

«Camino del Arbocerar» (*Plànol* 1944, p. 2).

Arbocerar de Carlons, l'

«tota aquella pesa de terra part vinya y part conreu de tinguda de dos jornals [...] a partida anomenada vulgarment Arbosera de Carlons» (*Prot.* 1816, f. 114v, 1.6.1816).

Segons la citació documental, era una finca particularitzada dins la partida de l'Arbocerar.

Ardèvol, ca l' [ˈka ʔərˈðeβuʃ]

Antiga farmàcia de Joan Ardèvol i Morell, primer al carrer de Joan Güell i després a la plaça de la Font. Una filla del farmacèutic va ser mestra a l'Escola Antoni Roig, encara hi ha qui la recorda. El cognom consta al *Bapt.* 1913.

«El señor Joan Ardèvol a l'any 1912 va comprar la farmàcia que el señor Arnalich tenia al carrer de Joan Güell. Anys després es va traslladar a la plaça de la Font» (*Sínia*, 8, p. 14).

Ardit

«Francesc Roig, dit vulgarment Ardit» (*Plet* 1796-1818).

Renom.

V. t. *Roig*¹.

Arenal, l' (C)

«en lo terme del lloch de Clara [...] en lo arenal prop de mar»; «en la partida dita los munts [...] a mitg jorn ab lo Arenal del mar» (MN 1707, 20.2.1717 i 19.11.1728).

Altres referències documentals ens aporten la platja de l'Estacada.

Arenes, el paratge de les

«Doña Isabel Gatell i Boronat, viuda de Felipe Figuerola, de edad treinta y cuatro años, ocupada en los quehaceres domésticos, vecina de la villa de Torredembarra presenta, capaz [...], donde asegura la adquirente tener casa edificada a sus costas, compuesta de plan terreno y un piso, sita en la villa de Torredembarra y paratge llamado Arenas de la playa antiguamente Estacada» (*Assentament-1* 1870, f. 4v i 5).

Documentat l'any 1870 en la compra d'uns habitatges, quan el terme de Torredembarra ja ha absorbit el de Clarà.

Argenter

«Joan Argenter», «Mariam Argentera» i «Jeronim Argenter» (*Bapt.* 1640, 31.7.1682, 16.2.1686 i 4.7.1702); «francesch Argenter» i «Joseph Argenter Saraller» (MN 1707, 21.4.1710 i 23.9.1710); «Joseph Argenter i Mascaró» i «Joan Argenter y Batlle» (*Bapt.* 1723, f. 16, 27.5.1724, i f. 193v, 1.12.1744); «Jph. Argenter; Anton Argenter» (*Cad.* 1757, f. 39 i 44).

Cognom documentat als segles XVII i XVIII.

Argila, el clot de l' (C)

[ət 'kɫəd də tər'dʒitə]

Peça de terra de sòl argilós, propietat de cal Xeco. Molts anys enrere hi havia una bòbila amb un forn per coure ceràmica. Amb l'arribada del turisme, una part de la finca es va urbanitzar en bungalows i la resta va esdevenir la urbanització Les Àmfores.

V. t. *Forn, la parada del; Fornot, el.*

Argilagós

«Petrum Argilagós» (*Bapt.* 1640, 23.12.1699); «Antoni Argilagós mestre de Casas de la torre denbarra» (MN 1707, 9.12.1711); «Pere Argilagós y Gras», «Franco Argilagós y Gatell» i «Joaquim, fill de Pere Argilagós mestre de cases y Maria Argilagós y Gras» (*Bapt.* 1723, f. 79, 6.5.1731, f. 112, 25.10.1735, i f. 194v, 10.1.1745); «Joan Argilagós», «Jph. Argilagós» i «Pere Argilagós» (*Cad.* 1757, f. 6 i 8); «Joan, fill de Joan Argilagó Mestre de cases y de Maria Mascaró», «Joan, fill de Pere Argilagós Mariner y de Maria Busquets» i «Joan, fill de Joseph Argilagós mestre de Cases y de Rosalia Ivernt» (*Bapt.* 1806, f. 3, 27.1.1807, f. 34v, 13.2.1810, i f. 308, 18.12.1831); «Juan Argilagós y Montaner» i «José Argilagós y Montaner» (*Bapt.* 1870, f. 26, 2.1.1871, i f. 57, 3.5.1872); «José Argilagós Ibern, propietario: Astrinquells» (*Contr. R.* 1879, núm. 4); «Argilagós Montané, José i Francisca. Calle Mayor, Freginal, callejón San Antonio» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 6, 7, 8 i 9).

Cognom abundant localitzat a partir del segle XVII i vinculat a l'ofici de mestre de cases, tanmateix, al Set-cents en trobem dedicats al comerç a ultramar. Joan Argilagós Millet, nascut l'any 1811, va anar a Cuba i va esdevenir un ric comerciant i terratinent. Els seus descendents es van comprometre amb el moviment emancipador cubà contra el colonialisme espanyol. Al primer terç del segle XX encara hi ha els germans Argilagós Montané, residents a Barcelona que conserven propietats a Torredembarra.

Argilagué

«Pau Argilagué i Mas» (*Bapt.* 1787, f. 48, 21.6.1789).

Árias

[ˈaɾiəs]

El cognom consta al *Bapt.* 1913 i també al *Padró* 1936.

Armengol

«Josepha, filla de Josef Armengol Mariner de Crexell i de Rosalia Armengol i Rabasa de la Torre» (*Bapt.* 1787, f. 139, 5.11.1795); «Anton, fill de Baltasar Armengol, pagès y Paula Porta» (*Bapt.* 1806, f. 347v, 13.5.1836); «Juan Armen- goly Martí» (*Bapt.* 1870, f. 27v, 5.2.1871).

Cognom vinculat a comerciants i mariners de la segona meitat del segle XVIII.

Arnalic

«Anton Arnalich i Giral» (*Bapt.* 1787, f. 94, 7.9.1792); «Anton Arnelich, regidor quart» (*Plet* 1796-1818); «Anton Arnalich y Foguet», «Joseph, fill de Salvador Arnalich teixidor de lli y de Teresa Solé» i «Joseph Arnalich y Tremul» (*Bapt.* 1806, f. 25, 7.11.1808, f. 42, 4.7.1810, i f. 329, 3.11.1833); «José Arnalich y Mascaró», «José Arnalich y Aragonés», «Luís Arnalich y Aragonés» i «Alejandro Arnalich y Mascaró» (*Bapt.* 1870, f. 48, 17.12.1871, f. 68v, 4.1.1873, f. 110, 11.2.1875, i f. 262, 11.9.1881); «José Arnelich Solé, propietari a: Astrinquells, Caus i Clapés», «Luís Arnelich Tremal, propietari a: Capella» i «Alejandro Arnelich Tremal, propietari a: Astrinquells i les Moreras» (*Contr. R.* 1879, núm. 3, 6 i 7); «José María Arnalich y Jordi, hijo legítimo José Arnalich Aragonés, del comercio, de esta, y de Carmen Jordi Aragonés de Montroig, siendo sus abuelos paternos Luís Arnalich Tremul de Barcelona y Concepción Aragonés Rom, de Montroig» (*Bapt.* 1888, f. 237v, 15.12.1905); «Arnalich Aragonés, José. Calle Joan Güell, Baja San Pedro, San Antonio, Portal de la Bassa» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 12).

Cognom documentat a partir del segle XVIII. S'ha trobat escrit *Arnalich* i *Arnelich*.

Arnalic, ca l'

[ˈka ʔərnəˈtʰik]

Casa al carrer de Joan Güell, coneguda pel cognom de la família.

V. t. *Ardèvol, ca l'*.

Arol

«chaterina Arola»; «Chaterina Arola vidua relictta quandam Joanni Arol» (MN 1626, 1.11.1628 i 5.8.1629).

Arriacalces, l'

[ʔəˌriəˈkatsəs]

Malnom donat a un home que vivia al carrer de l'Abadia. Hi ha qui explica que, quan els homes portaven faixa, calia pujar els pantalons per posar-la bé.

«L'Arria-Calces: quan veia una dona, s'arriava les calces» (Moreu-Rey, p. 113).

Arriada, la roca

[ʔə ˈrəkə riˈaðə]

V. *Pedra Caiguda, la*.

Arrossegapedres, ca l'

[ˈka ʔəɾuˌsɛɣəˈpeðɾəs]

Casa de pagesos sense determinar-ne la ubicació. Encara se'ns presenta el dubte de si es tracta d'arrossegar o de rosegar; mentre les fonts orals parlen d'arrossegar, també trobem com a senya marina recollida per T. Montaña *rosegapedres*. Si fos aquesta la forma correcta, caldria parlar de cal Rosegapedres.

Arrossegapedres, la caseta de l' [tə kə'zɛtə ðə tərɯ,seɣə'pedrəs]

Interpretem que els de ca l'Arrossegapedres tenien un tros de terra amb una caseta per a les eines i d'aixopluc que hauria desaparegut amb l'expansió urbana. Aquesta havia servit com a referència per als pescadors.

«Senya: El Campanar de Creixell per la Caseta del Rosega-Pedres. La Caseta del Rosega-pedres. Desapareguda, era entre Torredembarra i Clarà» (Montaña, p. 58 i 349).

Art, la caseta de l' [tə kə'zɛtə ðə 'tɑrt]

Casa desapareguda, al racó de l'Art, on es deixaven els ormejos per a aquesta tècnica de pesca. Havia estat una referència per als pescadors.

V. t. *Casona, la*.

«Sant Joan per la Caseta de l'Art. Sant Antoni, de fora la Caseta de l'Art. Sant Antoni per la Caseta de l'Art. La Caseta de l'Art a la Punta de la Galera» (Montaña, p. 44, 75 i 104).

Art, el racó de l' [ət rə'ko ðə 'tɑrt]

Indret del litoral on acaba la platja pel cantó de ponent, sota la Punta de la Martineta. Actualment limitat pel port. El nom prové del fet que en aquest indret es calava l'art. També conegut com *el racó de la Martineta*, nom donat per la partida de terra a la qual corresponia. Algun pescador també li deia *el Platjà*.

V. t. *Art, la caseta de l'*.

«Racó de l'Art perquè s'hi calava un art que es llevava de terra estant» (*Sínia*, 5, p. 2).

Artús

«petri artus alias petro muntserrat loci turre den barra» (MN 1396, 14.3.1397); «Petro Montserrat alias Artús (1439)» (Companys, p. 261).

Ascaso-Durruti, la plaça d'

«A proposta de la presidència s'acorda per unanimitat donar el nom d'Ascaso-Durruti a la nova plaça formada al final del carrer d'Antoni Roig d'aquesta Vila» (*Acta Ple 1936*, 3.12.1936, p. 98v).

V. t. *Mossèn Joaquim Boronat, la plaça de*.

Astut, ca l' ['ka təs'tut]

Casa a la plaça de la Font cantonada amb la baixada de Sant Antoni; regenta-ven una taverna al mateix edifici. Durant uns anys també es va conèixer per *Ca la Cisca*. Sobre l'origen del renom hi ha més d'una versió, encara que coincideixen

sobre el caràcter astut d'un dels seus descendents. També trobem *l'Astutet* i *Mària Astut*.

«L'Astut, durant el Ball de Santa Rosalia representava el personatge que sortia dient: “Jo en som un vell Astut”» (Moreu-Rey, p. 197); «Francesc Pujol Gallofré (Siscu de ca l'Astut) fou apallissat i tancat a la presó pel delicte d'haver estat conserge del Sabó» (*Sínia*, 17, p. 17).

atinent

V. *Quinze, Onze, Tretze, Vint-i-quatre*.

Atinent de Quinze, les sapes de l' [tə'sapəz ðə tətɪ'nɛn də 'kɪnzə]

Roques submergides que es poden localitzar des de terra agafant l'enfilació mirant l'Escletxa.

«Quinze, les Sapes de la Tinent de. Fons 12 braces i mitja» (Montaña, p. 104).

Atinents, els [ətz əti'nɛns]

Roques sotaiguades davant del Roquer.

«Al S. de cabo Gros, como a 0,5 millas del mismo, hay un algar pequeño que llaman los Tinents, con 22 a 27 m. de agua, y nada peligrosos» (*Derrotero* 1920, p. 398).

Atinents, el carrer dels [ət kə're ðətz əti'nɛns]

Carrer prop de mar, a la zona d'apartaments. El nom amb la variant torrenca vol recordar les roques submergides amb vegetació que poden representar un perill a l'hora de pescar.

«Com que moltes vegades hi ha més d'un enganxador amb el mateix nom genèric, per tal de diferenciar-los i situar-los, se'ls afegeix un “cognom”, que fa referència o bé a la fondària en què es troba, com per exemple: la Roca de Catorze, la Roca de Dinou, l'atinent d'Onze, o de Quinze [...]» (*Sínia*, 1, p. 4).

Ausac

«Leonem Adrianum Josephum Ausachs filium Josephi Auxach» (*Bapt.* 1640, 11.4.1684).

Avineg (C)

«et de occiduo per ipsa sera ubi est ipsa villa Lentisclosa, quantum ipsa aqua quod Deus dederit excurrit contra vestram quadra, et sic descendit supra ipsas Buadas qui sunt prope d'(Avi?)neg» (Altisent, p. 30).

Topònim documentat en la donació de la quadra de Clarà al segle XI. Per la descripció entenem que es localitzava al nord-oest de l'antic terme, encara que no es pot precisar la seva ubicació.

V. t. **Boades, les*; **Bentisclosa, villa*; **Davanets, els*.

Avió, l' [təβi'ɔ]

Indret sotaiguat davant de la Mora també conegut pel castellanisme l'«*Aeroplano*». Indica el lloc on va caure un avió, encara que actualment ja no hi és.

«Aeroplano, l'. Fons: 44 braces» (Montaña, p. 13).

Aimeric

«Joan Aymerich» i «Llorens Aymerich» (*Bapt.* 1566, 6.3.1590 i 10.10.1600).

Babiloni

«Felip Alsina en Babiloni; Maria Font Gali. Babiloni» (*Cad.* 1824, f. 222 i 228).

Persona que està vinculada a l'hort de Babilònia ja sigui com a arrendatari, parcer o majordom.

Babilònia [bəβi'tɔniə]

Partida de terra que s'estenia entre el camí de Clarà, la rasa de Sagunyoles i el camí de la Sínia de Cabececs dins de l'antiga partida de les Planes. L'origen del nom encara està per determinar, tot i que la primera referència és de l'any 1735, quan apareix la inscripció en el cadastre. Conreus de secà amb olivers, avellaners, ametllers, garrofers, però també de regadiu.

V. t. *Babilònia, l'hort de*.

«Pessa de terra situada a la partida dita de Babilonia, possehida per lo sobre dit (Joan Gatell de la Creu). Consisteix ab quatre jornals y quatre vuytens. Assaberes. Un vuyté de ORT, sis Vuytens de sembradura de primera qualitat, sinch vuytens de segona qualitat, un jornal, y quatre vuytens de Viñals de primera qualitat. Y un jornal, y quatre vuytens de segona qualitat [...] Afronta de llevant ab lo terma de Clara y ab Jaume Fontanilles, de mig dia ab lo camí Ral, de Ponent ab Pera Argilagós, y de Tremontana ab Joseph Fulguet, y ab Dn Miguel Ripa» (*Cad.* 1735, f. 295); «Babilonia, propietària Josefina Castells Homs», «Babilonia», «Babilonia. LINDA: a Oriente con una rasa, a Mediodia con la carretera Real; a Poniente con la fábrica de Refractarios; a Norte con el camino de carro que va a la propiedad» i «Babilònia. LINDA: A Oriente con el camino del mar; a Mediodía con el ferrocarril; a Poniente con finca [...]; a Norte con carretera de Barcelona a Tarragona. Regadio» (*Amill.* 1943, f. 37, 62 i 219); «Babilònia» (*Ortofot. Mp.* (C) 1998).

Babilònia, l'hort de

[ˈtɔr ðə βəβiˈtɔniə]

Finca als afores de la vila que tenia una gran casa on vivia l'amo i que dona nom a la partida de terra. Va tenir diferents propietaris, que la van engrandir amb el pas dels anys, i va arribar a tenir una extensió de trenta jornals. Les terres eren conreades per diferents famílies d'arrendataris i parcers. Hi havia set o vuit sínies, avui desaparegudes a causa de la urbanització, que permetien fer plantes d'horta i cultivar arbres fruiters. Algunes de les sínies eren conegudes com la d'en «*Pepito*» *Xaveia*, la d'en *Julit*, la del «*Recaredo*», entre d'altres. Actualment, a causa de la urbanització dels terrenys, les sínies estan enclotades i s'han perdut. Hi ha constància que l'any 1860 el general Prim hi va pernoctar. El porxo de l'entrada encara es conserva al passeig de Babilònia i s'hi troba la data de 1896 junt amb les inicials d'Antoni Castells, el seu propietari. Durant la Guerra Civil, aquesta propietat es va requisar i collectivitzar. A partir de l'any 1964 es va iniciar la urbanització de la finca i l'any 1975 el cadastre la va catalogar com a sòl urbà. Fins aleshores la casa es distingia des de la llunyania i els pescadors la utilitzaven com a senya. S'ha trobat documentació amb els noms: Mas de Babilònia i Sínia Babilònia.

V. t. *Segur.

«Orts de la Torra. Babilonia» (*Compl. Pasqual* 1800, f. 48); «Hort de Babiloni» (*Compl. Pasqual* 1859, f. 28); «Huerto Babilonia» (*Padró* 1885, p. 66); «Huertas Babilonia» (*Padró* 1920, p. 116); «Hort Babilònia» (*Padró* 1936, p. 222); «Vist un escrit presentat pel Sindicat Agrícola d'aquesta Vila en el qual es renuncia a l'administració de la finca Babilònia que fins avui ha estat portada en règim d'explotació per l'esmentat sindicat alegat que dita renuncia obeeix a pèrdues sofertes en la mateixa i que per falta de recursos no pot continuar administrant-la s'acorda per unanimitat acceptar la renuncia objecte d'aquest acord, i demanar al Sindicat Agrícola presenti un estat demostratiu dels ingressos i despeses per ells realitzats a l'objecte de que el mateix pugui servir d'estudi a la collectivització que s'encarrega la repetida finca coneguda per Babilònia» (*Acta Ple* 1936, p. 14, 24.12.1936); «Senyes: Sant Antoni per Babilònia. El Mas d'en Soler per Babilònia» (Montaña, p. 32 i 41); «Babilonia» (*Plànol* 1944, p. 4); «Babilònia» (*Mp. Top. (C)* 1993); «Mas de Babilònia» (Sugrañes-Guasch, p. 27).

Badia

[bəˈðiə]

Cognom documentat durant el primer terç del segle XVII quan un Badia originari de Llimiana es va establir a la vila. Entre els seus descendents trobem mariners i comerciants que van anar a Amèrica atrets pel negoci colonial. Un d'ells, Pere Badia i Escofet, era propietari de vaixells i els noliejava entre territoris americans especialment entre el mar de les Antilles i la Louisiana. Aquest va deixar un important llegat a Torredembarra per construir un hospital de caritat. D'una generació posterior trobem en Jaume Badia i Padrines, que, després d'estar molts anys a Matanzas, Cuba i els Estats Units, va ser un dels fundadors del Banc de Barcelona.

V. t. **Jaume Badia del Funeral; Pere Badia, el carrer de; Pere Badia, el Patronat.*

«Joseph Badia», «Antonium Badia» i «Jeronimus Badia» (*Bapt.* 1640, 16.12.1693, 24.2.1700 i 23.10.1701); «Joseph Badia pages de la pnt vila» (MN 1707, 12.6.1711); «Joan Badia y Oliver», «Joseph, fill de Geroni Badia Mariner de dita vila y en ella habitant y de Maria Badia y Pijoan de la vila de Altafulla» i «Pere, fill de Felip Badia mariner y de Theresa Badia Escofet» (*Bapt.* 1723, f. 52v, 6.3.1727, f. 137v, 28.11.1738, i f. 222v, 11.5.1747); «Geroni Badia marir» i «Feliph Badia marier» (*Cad.* 1757, f. 4 i 46); «Pere Badia i Valls (1747-1801). Comerciant. Fill de pare mariner, se n'anà a Amèrica de jove. Havent fet fortuna a Nova Orleans, quan la Lousiana era possessió de la corona espanyola, retornà a Catalunya, i el 1793 embarcà novament cap a Amèrica en la pollacra Santiago de las Animas del capità Francesc Bru, de Mataró. El 1793 fundà l'hospital de Torredembarra» (DCA, vol. I, p. 143); «Jaume Badia Padrinas» i «Jordi Badia i Padrinas» (*Bapt.* 1787, f. 152, 26.8.1796, i f. 245, 10.1.1803); «Josep Badia Sanpere» (*Bapt.* 1806, f. 102v, 20.4.1815).

Baf o Bap de la Rosari, el

V. *Vador de la Rosari, el.*

Bages

«testes sunt lo Rnt Joan Bages Pvre» (MN 1707, 5.7.1713).

Bailena

«Ego pº baylena i ego saurina ux eius turris denbarra» (MN 1349).

Bairaguet

[bɛjɾə'ɣet]

El cognom es manté abundant a Baix a Mar. La documentació ens aporta informació sobre el seu origen, el qual es deu a la descendència d'una parella del Vendrell establerta al Barri Marítim. Consten tres grups familiars al *Padró 1936*. S'ha trobat escrit *Bayregad, Beiraguet* i *Bairaguet*.

«Antonio Bairaguet y Martí» i «Pablo Bairaguet y Martí» (*Bapt.* 1870, f. 233, 8.7.1880, i f. 254, 8.6.1881); «Juan Bayregad y Martí» (*Bapt.* 1868, 4.4.1893); «Francisco Beiraguet y Figarola» (*Bapt.* 1894, f. 110, any 1913); «Bairaguet Reverté, Pablo. Barrio de la Marina» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 19).

Baix, el carrer de

«sitam in dicta Villa Turrus den Barra et in vicco de Baix als dit Lo Carreró», «in dicta villa Turrus den Barra et in vico dicto de Baix [...] a Meridie cum Muro dicta Villa», «sitam in dicta villa Turrus den Barra et in Carrerono de baix» i «et in Carrerono voccato lo Carrer de baix [...] a Meridie cum Muro» (*Capb.* 1656, f. 4v, 7.10.1656, f. 28, 7.10.1656, f. 148, 15.10.1656, i f. 160, 17.10.1656).

Carrer dins el clos de la vila. Probablement coincideix amb el corraló de Sant Antoni. També anomenat *el Carreró*.

Baix a Mar [ˈbaʒ ə ˈmar]

El Barri Marítim de Torredembarra és conegut des de temps llunyans per l'expressió *Baix a Mar*, el trobem referenciat ja en el segle XIV. No obstant, localitzem els topònims *les casetes de Clarà* i *les Botigues de Mar* vinculats a la parròquia de Clarà entorn del segle XVII, moment en què s'inicien els primers assentaments de població o bé quan les casetes que hi havia servien per guardar els ormejos de pesca i també com a magatzems de comerciants. Al *Cad. 1735* hi ha una relació de les primeres barraques o botigues existents que ja eren habitades permanentment. És en temps molt més recents quan es consolida el nucli urbà, que depèn de la parròquia de Clarà. Les denominacions *Barri Marítim* i *la Marina* s'introdueixen ja entrat el segle XX. A partir dels anys seixanta, el volum dels edificis va augmentar com a conseqüència de l'activitat turística, però va trobar topalls tant de caràcter natural com humà. La via de tren i el mar, per una banda, i, per l'altra, l'antiga fàbrica SACE i els Muntanyans van impedir l'expansió urbana. L'estructura urbana del barri és octogonal i hi ha vuit carrers i un parell de places.

V. t. *Barri Marítim; Botigues de Mar, les; Clarà, les casetes de; *Estacada, la platja de l'.*

«j cum via i cum abaix maris» (MN 1336, 3.6.?).

Baix a Mar, la platja de [tə ˈpʌdʒə ðə ˈβaʒ ə ˈmar]

Tram de platja davant del Barri Marítim.

V. t. **Estacada, la platja de l'.*

Baix de Sant Pere, el carrer [ət kəˈre ˈβaʒ ðə ˌsamˈperə]

Paral·lel a l'Alt de Sant Pere, va del carrer de Santa Rosalia al carrer de Gibert. També carrer de Darrere del Cafè.

V. t. **Forn Nou, el carrer del; *Ignasi Iglésias, el carrer d'; Santa Rosalia, el carrer de.*

«carre baix de Sant Pere» (*Cad. 1824*, f. 144).

Baix Gaià [ˈbaʒ ɣəˈja]

Nom popularitzat, però no oficial, amb què es coneix la subcomarca que queda constituïda pel curs baix del riu Gaià i pels pobles que, tot i no trobar-se dins d'aquesta àrea, se senten vinculats a Torredembarra com a centre d'una contornada. S'hi apleguen els municipis següents: Vespella de Gaià, el Catllar, la Nou de Gaià, la Riera de Gaià, Altafulla, la Pobla de Montornès i, naturalment, Torredembarra.

baixada

V. Bóta, *Carnisseria, Presó, Sant Antoni.

Balado

[bə'ʎaðu]

Cognom documentat a finals del segle XIX. Pere Balado Rovira consta com a regidor republicà l'any 1931 i és qui va proposar el canvi de nom de sis carrers del nucli històric de la vila i va substituir els del santoral per noms vinculats a la cultura catalana. Es va aprovar per unanimitat. S'ha trobat escrit *Valado* i *Balado*.

«Pedro Balado y Rovira, hijo legítimo y natural de Constantino Valado Valls, marinero de Tarragona, y Dolores Rovira Vives, de esta» (*Bapt.* 1888, f. 49v, 17.5.1891).

Balaguer

«Francisco Balaguer y Capdevila» (*Bapt.* 1868, 13.1.1877).

Cognom documentat al segle XIX.

Balasc

[bə'ʎask]

Cognom documentat al segle XVIII quan un home d'Oliana es va casar amb Rosa Estevanell de la vila i van tenir descendència. Jaume Balasc i Estevanell consta com a mariner. Posteriorment, el cognom es recull al *Padró 1936*.

«Jaume, fill de Jaume Balasch y de Rosa Estevanell» (*Bapt.* 1753, f. 123, 9.3.1769).

Balcells

[bət'seʎf]

Cognom documentat al segle XVIII. Posteriorment, consta al *Padró 1936*.

«Joan Balsells Espardenyer» (MN 1707, 6.6.1710); «Pau Balcells y Aloy» (*Bapt.* 1806, f. 68, 12.1.1812); «Antonio Balcells y Ramon, hijo legítimo y natural de Pascual Balcells Valls, carpintero, y de Rosalía Ramon Robert, de esta. Abuelos paternos Antonio Balcells, de Tarragona, y Josefa Valls Nolla, de esta» (*Bapt.* 1888, f. 61v, 15.2.1892).

Balconet, el

[ət βətku'net]

Nom donat a una roca del Roquer, entre el Cap Gros i el Pet d'Ovella, un lloc una mica abrupte, però en Jaume Rimbau, *el Peig*, es va entretenir a fer uns graons per fer més accessible l'indret. Amb la construcció del port aquest indret ha quedat sec.

Baldric

[bət'drik]

Cognom documentat a partir del segle XVIII. Consta al *Padró 1936*.

«Francisco Baldric i Balasc» (*Bapt.* 1787, f. 156, 26.10.1796); «Anton, fill de Juan Baldrich, teixidor de la Pobla, y de Gaetana Suyner» (*Bapt.* 1806, f. 336v,

31.8.1834); «José Baldrich y Gibert» (*Bapt.* 1870, f. 203, 30.3.1879); «Rossendo Baldrich y Cañellas, hijo legítimo y natural de Buenaventura Baldrich y Magriñá, cubero, y Teresa Cañellas y Mallafré, consorses de esta» (*Bapt.* 1888, f. 31v, 1.3.1890); «Teresa Baldrich Magriñá. Calle Ancha» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 21).

Baldufa i cal Baldufa [bət'ɫufə] i [ˈkaɫ βət'ɫufə]

El renom prové de l'afició a ballar d'un jove que d'ofici era pintor i barber. Posteriorment, els seus descendents van ser coneguts pel renom. Casa a la baixada de Sant Antoni.

«Era la Rita Baldrich Magrinyà, de cal Baldufa, filla d'un barber que tenia el seu establiment al carrer de la Sort» (*Sínia*, 8, p. 11).

Balell

«ludovicus balell [...] omnes turris den barra» (MN 1561, 2.1.1563).

Ballester [bələs'te]

Llinatge vinculat amb l'assentament de Clarà, a partir del segle XIV també arrelat a Torredembarra. Posteriorment, consten dues famílies al *Padró* 1936, encara que és poc probable que descendeixin de la mateixa nissaga.

«ferrario balesterj dictj loci de clerano» (MN 1333, 16.1.1334); «Ferrario ballessterj de eodem loco» (MN 1336, 9.9.?); «Ego Ferrario balesterj i uxor mea de clerano» (MN 1340, 15.10.?); «Qº Farrari balester loci de clerano» i «arnaldo ballisterj de loco de clerano» (MN 1360); «Farrari balester loci de clerano» (MN 1364); «Arnaldo balestari [...] loci de clerano» (MN 1374, f. 48); «Joseph Ballester, pagès»; «Joan Ballester» i «Gabriel Ballester» (*Bapt.* 1566, any 1567, 20.10.1597 i 21.6.1601); «Antonius ballester domorj magister» (MN 1602, 19.4.1608); «Gabriel balester» (MN 1626, 29.7.1626); «Confessió Joannis Roselló del Crexell curatoris filiorum Joannis Ballester» (*Capb.* 1656, f. 99v); «Esperanza Ballesté Llubió, propietaria a: Muns» (*Contr. R.* 1879, núm. 18); «Ballesté Plana, Martin. Plaza Doctor Robert» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 24).

Ballester, cal [ˈkaɫ βələs'te]

Casa al carrer Nou coneguda pel cognom de la família. Tenien molí fariner i eren comerciants de fruites seques.

«Martín Ballester» (*Plànol* 1926).

Ballester, la sínia de Cal [tə 'siniə ðə ˈkaɫ βələs'te]

Peça de terra amb sínia al final de l'actual avinguda de Catalunya i tocant al camí dels Munts, a la cantonada sud-oest.

banc

V. *Antines, Brut*.

Banya, ca la

[¹ka tə 'βaŋə]

Renom d'una casa al carrer de la Carnisseria.

Banyarriquers, els

[ətʒ βaŋəri'kes]

Antropònim col·lectiu per designar als que freqüentaven el «Recreo».

«La Nova Germanor era l'entitat sorgida de l'escissió dels Tranquils i que va escollir el «Recreo» com a seu social de la seva associació. La seva finalitat era lúdica [...] Popularment eren anomenats «els banyarriquers» i acostumaven a ser membres de les famílies més adinerades del poble» (Suñé-Morlà, p. 18); «al Café de Dalt, El «Recreo», la jove associació Nova Germanor, grup escindit dels Tranquils, que eren coneguts amb el nom d'un petit insecte semblant als corcons: banyarriquers» (*Imatges*, p. 116).

Baradat

«Miquel, fill de Antoni Veredat mestre de cases y de Rosa Veredat y Giró» (*Bapt. 1723*, f. 122, 1.4.1737); «Baradad Mola Buenaventura. Barrio de la Marina» (*Reg. Fisc. 1921*, f. 25).

Cognom documentat al segle XVIII. S'ha trobat escrit *Baradad* i *Veredat*.

Barado

[bə'raðu] / [bə'ʔaðu]

Cognom documentat al segle XIX a partir d'un notari nascut a Sorpe, bisbat d'Urgell, quan la seva descendència es va establir al poble. Consta al *Padró 1936*.

«Francisco Barado Gatell, fill de Jaume Barado notari [...] y de Ana Maria Gatell de la Vila» (*Bapt. 1806*, f. 29v, 22.7.1809); «El 21 de febrer de 1842 Francesc Barado, notari de Torredembarra, dona fe de la presa de possessió de l'Ajuntament com a administrador de l'hospital i dels seus béns» (Blanco 2003, p. 10); «Barado y Gatell Francisco. Partida de la Sadolla» (*Amill. (C) 1862*, p. 2); «José Barado y Ferrer» (*Bapt. 1870*, f. 196v, 13.12.1878); «Rosalia Barado, Vda. de Roig, propietaria als Caus i Clapés, a la Vila, a la Bassa i als Munts» i «Rosalia Casals Vda. de Barado, propietària a Sadolla, i la Coma» (*Contr. R. 1879*, núm. 10, 24); «Barado Casals, Francisco. Calle Mayor» (*Reg. Fisc. 1921*, f. 26-28).

Barado, cal

[¹kaʔ βə'raðu]

Una de les cases del carrer Major, que correspon al cognom de la família.

Barado, l'hort de Cal

[ˈtɔr ðə ˈkaʎ βəˈraðu]

Es localitzava on avui hi ha la plaça de l'Escorxador. Hem escoltat informants que empraven el diminutiu *Baradet* per designar-lo.

V. t. **Notari, l'hort del.*

Barber, cal

[ˈkaʎ βərˈβe]

Era el nom que es donava a qualsevol casa on hi hagués barberia. El renom, però, podia afectar tots els membres de la família. Són del record dels nostres informants: en Gibert Barber; l'Antonet Barber i el seu fill, en Pepet Barber, a la plaça de la Font, i el Cintet de ca la Maria Barber a Baix a Mar.

V. t. *Pelleringa, cal.*

barca

V. *Almeria, Carboner, Clarà, Guano, Sus.*

Barceló

«Atº barcalo hitatori loci turris denbarra» (MN 1364); «Anthonjo barçalo» (MN 1452, 2.1.1455); «petrus barsalo sartor [...] predicti loci turris denbarra» (MN 1515, 23.7.1515); «Simon, fill de Simó Barceló corder, y Maria Barceló y Totosaus» (*Bapt.* 1753, f. 79, 30.10.1763); «Geroni, fill de Simó Barceló corder y de Rosalia Roig» (*Bapt.* 1787, f. 28, 30.4.1788); «Arraval i Carrer Nou: Andreu Barceló, corder» i «Simon Barceló, regidor» (*Plet* 1796-1818); «Joseph Barceló y Mata, fill de Andreu Barceló corder» i «Joan, fill de Joaquim Barceló cordé y Maria Busquets» (*Bapt.* 1806, f. 6v, 11.4.1807, i f. 301v, 3.6.1831); «Barceló Simón. Calle Eduardo Benot» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 29).

Cognom documentat a partir del segle XIV. Al primer terç del segle XX encara consta un propietari, però viu a Barcelona.

Barcelona, el camí de

«ab aquilone cum via comuni qua itur barchinone» (MN 1602, 29.8.1607); «a meridie cum vico vetero quod tendit ex civitate de Barna» (*Capb.* 1656, f. 72, 10.10.1656).

Barcelona, el carrer de

[əʎ kə're ðə βərsəˈʎonə]

Aquest carrer segueix el traç de l'antic camí públic abans de l'existència de la carretera general, també anomenada *camí Ral*, *camí de Vilafranca* i *carretera Reial*.

«se acuerda primeramente que el trozo de carretera que media desde el punto donde desemboca el camino de las "Rodas" hasta el camino denominado "Ral" se convierta en calle que se denominará Barcelona» (*Acta Ple* 1886, 2.12.1886).

Bardissa, la

«La Bardissa» (Companys, p. 48).

Partida de terra que avui no podem determinar-ne la ubicació. El topònim podria indicar la vegetació predominant de l'indret.

Barquetes, el

[əɫ βər'ketəs]

Renom donat a un pescador que havia viscut al passeig de Colom. Posteriorment els seus descendents pescadors també l'han heretat.

barra

V. *Brut, Brutet de Clarà*.

Barra de Tres, la

[tə 'βarə ðə 'tres]

Franja de roques sotaiguades paral·leles a l'Antina i a una distància de la sorra d'uns tres-cents metres i a una profunditat de tres brases. S'inicia davant de les cases de Baix a Mar i arriba fins als Pins de Creixell, on desapareix. Però, no gaire lluny d'on s'acaba, en torna a sortir una altra, o la mateixa formació, i es formen dues barres de roques anomenades *les Barretes*. Una amplitud de sorra d'uns cinquanta metres separa aquesta alineació de la bravada del Brut. El nom indica les brases de fondària.

V. t. *Brut, la barra del*.

«Al N. del extremo occidental del Brut, entre éste y las Entinas, otro bajo de poca extensión llamado La Barra de Tres, con fondo de piedra de 4,5 a 7 m.» (*Derrotero* 1920, p. 398); «De les diverses barres rocoses que flanquegen la platja de Torredembarra la Barra de tres és la que desperta menys interès pels visitants, l'Antina i les Roquetes, com que estan molt pròximes a la platja seca i no són gaire fondes, sovint reben la visita dels banyistes i els busos de pulmó lliure [...] En canvi la Barra de tres queda fora la zona de bany que es delimita a l'estiu amb les balises, cosa que la fa poc segura per anar-hi nedant. A més, no té prou peix per atreure els pescadors [...] A uns 300 o 400 m de la sorra seca de la platja hi trobem les roques de la Barra de tres. Aquesta Barra és una franja força estreta, entre 5 i 15 m d'amplada que va des de davant les cases de Baix a mar fins gairebé el límit de terme municipal» (*Gual Figuerola*, p. 82 i 84).

barraca

V. *Guardoneta; *Martí.

Barraca, la

«pessia terre dicta la barraca» (MN 1626, 5.8.1629); «in partita voccata La Barraca [...] ab oriente cum itinere de Martineta [...] a cirtio cum itinere de Mar-

tineta», «in partita vocata la Barracha [...] et a cirtio cum itinerte vetero quo tendit ex civitate tarracona» i «in partita vocata la Barraca [...] ad occidente [...] et partium cum itinere vetero civitatis Barna quod tendit civitatem tarracona et a cirtio cum dicto vico quod tendit a Martineta» (*Capb.* 1656, f. 8, 13v i 18v, 7.10.1656).

Peça de terra.

Barraca, de la

«dos jornals als munts afronta ab en roig de la barraga» (MN 1452, 21.8.1454).

Barraca, cal

[ˈkaɫ βəˈrakə]

Renom d'una casa al carrer de Tamarit a Baix a Mar.

Barraca, el camí de la

«Via pública qua itur apud mare» o «vico sive camino publico quo tendit versus Baracha sive usque mare» (Companys, p. 50).

Per la seva descripció probablement era el conegut *camí de la Mar*.

Barral

«Arnaldus Barral» (Companys, p. 234).

Llinatge documentat l'any 1365.

Barraqueta, el pas de la

[əɫ ˈpaz ðə tə βərəˈketə]

Pas a nivell que donava accés a Baix a Mar, indret on conflueix el camí de les Dues Parets amb l'Hort de Pau. En altres temps la caseta es distingia perfectament des de la mar i, per tant, era una senya marina.

barretes

V. *Llúcia*.

Barretes, les

[təz βəˈretəs]

Roques sotaiguades que s'estenen des de davant de l'església de Baix a Mar fins a Berà. De les dues barres paral·leles, la de més terra segueix la direcció de l'enfilació de la Punta de la Palomera pel Francàs. També conegudes per *les Roquetes*.

V. t. *Barra de Tres, la; Roquetes, les*.

Barretet, el

[ət βərət̪et]

Talassònim d'una roca sotaiguada davant de Clarà. El nom deriva de la forma de la roca com si fos el barret del campanar.

«El “barretet”, 31 braces de fons. Entre el “nas de bou” i la “cantarera”. Té forma de barretet com ara s'ha comprovat amb la sonda electrònica [...] s'hi pesquen moltes mòlles. Coma de Guasch per la creuera de la parroquia de la Torre. Montornès pel camí de Bens» (*Barques*, p. 78); «Barretet, l'. És un faralló, al Brut de la Torre, al costat de la Sapa de les Pallises. Fons 33 braces» (Montaña, p. 17 i 18).

Barri Marítim, el, o el Barri

[ət 'βari mə'ritim] o [ət 'βari]

A partir de l'any 1929, moment en què van donar nom als carrers de Baix a Mar, la documentació oficial dona aquest nom al barri de pescadors de Torredembarra. Tanmateix, observem que molts dels que hi viuen empenen el mot *Barri* sense l'adjectiu. Durant la dictadura de Franco es va generar en la documentació oficial la denominació *Serrallo*.

V. t. *Baix a Mar*; **Marina, la*.

bassa

V. *Clarà*, *Oliera.

Bassa, cal (C)

['kaʎ 'βasə]

Casa propera a la bassa de Clarà. Els informants recorden en «Pepito» Bassa, l'Antonietta de cal Bassa.

V. *Clarà, la bassa de*.

Bassa, la

«de terra vocata la basa» (MN 1349, 6.3.?); «in termino turris den barra in partita dicta La basa» (MN 1679, 6.8.1686); «Partida: la Bassa, 1 finca, 2 jornals» (Rovira 2003, p. 84); «Bassa» (*Contr. R.* 1879, núm. 8, 10, 13, 15, 17, 23, 28 i 49).

Partida de terra que es mantenia a finals del segle XIX.

V. t. *Portal de la Bassa, el*.

Bassa, de la

«Confessio Josephi Roig de la Bassa» (*Capb.* 1656, f. 79); «Jph. Gatell de la Bassa» (*Cad.* 1757, f. 32).

Renom per identificar persones que vivien en aquest indret. S'ha trobat escrit *del Portal de la Bassa* i *de la Bassa*.

V. t. *Gatell, Roig*¹.

Bassa, el camí de la

«Item, tot aquell tros de terra, que es de Antoni Valls, afronta ab lo camí de la bassa, e ab Bernat Martí e ab lo mur» (*Capb.* 1760, f. 4v).

Camí proper al portal del mateix nom.

V. t. **Tarragona, el camí de.*

Bassa, el camí de la (C)

«camí de la Bassa» (*Amill. (C)* 1741, f. 99).

Camí entre la bassa de Clarà i el trull d'en Gatell a tocar del portal que donava accés a la plaça de Clarà.

Bassa dels Trinquells, la

«en la partida dita la bassa dels astrinquells» (MN 1707, 23.1.1729).

V. t. **Trinquells, l'estany dels.*

Baster, cal

[¹kaʃ βəs'te]

Hi ha el record de diferents cases conegudes per aquest renom, que indica l'activitat professional. Una d'elles al carrer del Roser, una altra al carrer Major.

Bata i cal Bata

[¹batə] i [¹kaʃ 'batə]

Renom que fa esment al fet que, de petit, anava a l'escola sempre amb bata, quan gairebé ningú en portava. Renom d'una casa de pescadors al carrer d'Isaac Peral.

«El Bata» (Moreu-Rey, p. 94); «Joan Figuerola Martí, el Bata» (*Nansa torta*, p. 88).

Batalla

[bə'taʎə]

Segons la documentació examinada, no consta abans de finals del segle XIX, quan van néixer els fills d'una parella veïna de Baix a Mar formada per un pescador d'origen vallenc i una dona de Creixell.

«Juan Batalla y Biscamps», «José Batalla y Biscamps» i «Teresa Batalla y Biscamps» (*Bapt.* 1894, f. 9, 14.8.1897, f. 25v, 14.9.1902, i f. 49, 28.3.1906).

Batalla, cal

[¹kaʃ βə'taʎə]

Casa al carrer de Pérez Galdós que recull el cognom de la família.

V. t. «*Batallón*», *el*.

«Batallón», el

[ət̪ βətəˈlon]

Renom castellanitzat de l'últim pescador de la família Batalla.

«Joan Batalla, Batallón» (*Sínia*, 1, p. 8).

Batet

[bət̪et]

El cognom consta al *Padró 1936*.

Batista Roig, el carrer de

[ət̪ kəˈre ðə βət̪istə ˈrot̪ʃ]

V. t. *Freginal, el carrer del*.

«S'acorda per unanimitat fer constar en acte el sentiment i el condol d'aquesta corporació, per la mort del company Batista Roig Montull ocorreguda al front d'Alcubierre lluitant pel seu ideal i també s'acorda per unanimitat donar el nom d'aquest heroi al carrer del Freginal per ésser aquest el carrer on residia en vida el malenguanyat company» (*Acta Ple 1936*, p. 15, 24.12.1936).

Batlle

«Joan Pau Bale, fill de Pere Bale» (*Bapt. 1566*, 2.2.1618); «Petrus balle loci de clara» (MN 1626, 31.8.1626); «Joan Batlle y Ramon»; «Jauma Balle y Ramon» i «Joseph Batlle y Vives» (*Bapt. 1723*, f. 73v, 3.5.1730, f. 24v, 29.1.1725, i f. 189, 29.5.1744); «Andreu Batlle» i «Pere Batlle» (*Cad. 1757*, f. 20 i 45).

Cognom documentat al segle XVI. Al Set-cents trobem mariners descendents de pagesos que atrets pel negoci colonial es fan a mar. S'ha trobat escrit amb diferents grafies, la més antiga *Bale*, i durant el segle XVIII, *Balle* i *Batlle*.

Batlús, cal (C)

[ˈkaɫ βət̪l̪:us]

Casa coneguda pel cognom de la família. Primer van viure al passeig de Colom i després a Clarà.

«Baturro», cal

[ˈkaɫ βət̪uru]

Botiga de fruita i verdura a la plaça de la Vila, avui ja desapareguda. El renom indica l'origen aragonès.

Bavós, cal

[ˈkaɫ βət̪ɔs]

Renom d'una casa al carrer d'Eduardo Benot. Hi vivia un treballador de cal Mercader.

Bellver

«Geronim Bellver pages» (MN 1707, 15.11.1717). «Vallvé Rabadá, Rosalia. Calle Eduardo Benot» (*Reg. Fisc. 1921*, f. 636).

S'ha trobat escrit *Bellver* i *Vallvé*.

Benages

«Joseph Benages» (*Bapt.* 1640, 9.9.1681); «Joseph Venajas Corder dela Torre denbarra» (MN 1707, 13.2.1710); «Joaquim, fill de Joan Benages espardenyer y de Maria Anna Benages y Comas», «Anna, filla de Jaume Benages, corder menor; y de Maria Benages Baldrich» i «Mariano Benages y Huguet» (*Bapt.* 1723, f. 174, 10.1.1743, f. 235, 19.9.1748, i f. 254, 6.7.1750); «Mar^o Benages» i «Jaume Benaiges Cordr» (*Cad.* 1757, f. 5 i 19); «Anton Benages i Ugas» (*Bapt.* 1787, f. 148, 9.5.1796); «Gertrudis, filla de Mariano Benages Corder y de Franca Ramon» (*Bapt.* 1806, f. 237, 19.3.1826); «Maria Benaiges Ramon, propietaria: La Vila, Astrinquells, Muns» (*Contr. R.* 1879, núm. 20).

Cognom abundant a la vila des del segle XVII fins al segle XIX. Entre ells, trobem com a oficis predominants espardenyers i corders. S'ha localitzat sota les variants *Benages*, *Benaiges*, però també *Venajas*.

Bens, el camí de (C)

[əʃ kə'mi ðə 'βens]

Antic camí per on transitava el bestiar. Sortia de Clarà i s'adreçava a les pallisses, arribava fins a la platja passant per entre dues sínies, la del Xeco i la d'un altre propietari. Actualment un tros del seu traçat s'ha urbanitzat i és carrer. El seu traçat era tan clar que els pescadors l'havien utilitzat com a senya marina.

V. t. **Carrerada, la*.

«Senyes: Montornès pel camí de Bens. Montornès entre les Pallisses i el Camí de Bens» (Montaña, p. 132); «Camí de Bens. Es pesca davant aquest indret a unes 6-8 brases» (Comes-Gual, p. 80).

Bentisclosa, villa (C)

«Et afrontat predicta quadra erma simul cum ipsa hec omnia suprascripta, a parte orientis in ipso termino de Clerano, et sic pervadit usque ad ipso staqno de Saler; et de parte vero meridiana in ipso fluminr de ipsa mare, et sic pervadit usque ad ipsam palomeram de Setne; et de occiduo per ipsam serram ubi est ipsa villa Bentisclosa, quantum ipsa aqua Deus dederit et excursit contra vestram quadram, et sic descendit super ipsas Buadas que sunt prope Davineto; et a parte vero circii in ipsa roca fundataubi dicunt roca de Morisques, sic iniungit se usque in ipso termino de Clerano» (*Cartas* 1057, doc. 26).

Villa referenciada a la donació de Clarà on es descriuen els límits de la quadra. Sabem que es trobava a l'extrem de ponent al peu d'una serra des d'on l'aigua de la pluja baixava cap a Clarà. Avui, ha estat impossible d'identificar.

Bernada

«Joseph Bernada fadri mariner» (MN 1707, 6.7.1715).

Bertran

[bər'tran]

Cognom documentat al segle XVI i novament arrelat al segle XIX. Al *Reg. Fisc.* 1921 consta una propietària d'una casa del carrer del Freginal que viu a Barcelona. El cognom figura al *Bapt.* 1888, on fills de la mateixa parella estan inscrits tant amb la grafia *Bertran* com *Beltran*. També s'anota al *Padró* 1936.

«benedictus bartran alies roig [...] loci turris den barra» (MN 1561, 7.2.1562); «Benet Bertran», «Elisabeth Bertran» i «Chaterina Bertran» (*Bapt.* 1566, 8.11.1566, setembre 1569 i 27.3.1605); «Joan Bertran y Casasús, fill de Joan Bertran de la Riera i de Maria Casasús de Clarà» (*Bapt.* 1787, f. 89, 7.5.1792); «Santos, fill de Anton Bertran Sastre natural de Tarragona y de Antonia Mas del poble» (*Bapt.* 1806, f. 310v, 22.2.1832); «Jaime Bertran y Plana», «Juan Bertran y Fortuny» i «Antonio Bertran y Fortuny» (*Bapt.* 1870, f. 124, 19.11.1875, f. 162v, 14.7.1877, i f. 208v, 24.5.1879); «Jaime Bertran Mercadé. Propietario: Arboserà y Bassa» (*Contr. R.* 1879, núm. 17).

Bertrull

«Pere Bertrull», «Bernat Bertrulla», «Joan Bartrull» i «Jaume Bertrull» (*Bapt.* 1640, 22.1.1663, 20.11.1665, 14.12.1672 i 4.3.1702); «Domingo Bartrull pages de la pnt vila» i «Domingo Bertrull pages» (MN 1707, 16.5.1721 i 16.12.1730); «Rosalia, filla de Domingo Bartrull traginer y de Rosalia Bartrull y Casas» i «Joan Bertrull y Sardà» (*Bapt.* 1723, f. 84v, 4.2.1732, i f. 129, 23.11.1737); «Joan Bertrull mare» (*Cad.* 1757, f. 6); «Feliph Bertrull, regidor segon» (*Plet* 1796-1818); «Francesch, fill de Felip Bertrull, Negociant de la Torre y de Cattarina Bertrull y Juncosa muller sua de Creixell» i «Sinibald Bertrull i Marcé» (*Bapt.* 1787, f. 56v, 19.2.1790, i f. 250, 13.9.1803); «Jaume Bertrull y Gual» i «Joseph fill de Joseph Bertrull Corder y de Inés Nin» (*Bapt.* 1806, f. 15, 3.2.1808, i f. 304, 6.8.1831); «Josefa Bestrull, propietaria: Muns» i «José Antonio Bertrull, propietario: Bassa, Caus y Clapés, Coma» (*Contr. R.* 1879, núm. 9 i 15).

Cognom abundant, l'hem trobat documentat a partir del segle XVII. Molts homes de la nissaga atrets pel negoci colonial es fan a mar durant el Set-cents. Al *Reg. Fisc.* 1921 consta un propietari d'una casa al carrer Ample, però viu a Barcelona. S'ha trobat escrit *Bertrull* i *Bartrull*.

V. t. *Dominguet; *Pundeoros, *el*.

Besora

«Jacobus Besora magister domorum dicte ville turris den barra» (MN 1679, 29.9.1681); «Antoniam Besora» i «Jacobum Besora» (*Bapt.* 1640, 14.6.1683 i 1.11.1689); «Jaume Besora mestre de cases de la pnt vila» (MN 1707, 30.4.1718); «Phelip Basora y Clot» i «Hipolit Besora y Clot» (*Bapt.* 1723, f. 63, 18.8.1728, i f. 118v, 18.9.1736); «Jaume Besora» (*Cad.* 1757, f. 47); «Zeferina, filla de Franco Besora Mestre de Casas y de Rosaria Besora Millet» (*Bapt.* 1787, f. 91, any 1792); «Farraginal: Francisco Besora mestre de cases» (*Plet* 1796-1818).

Cognom documentat als segles XVII i XVIII. S'ha trobat escrit *Besora*, però també *Basora*.

Bessa

«Salvador Bessa agrícola pnti ville populati» (MN 1707, 26.3.1720).

Bestiar, el carrer del

«carrer del Bestiá» (*Compl. Pasqual* 1800, f. 39).

S'ha trobat documentat a llibretes de compliment pasqual de la primera meitat del segle XIX. Pensem que podria localitzar-se a les proximitats dels carrers del Nord i de les Creus.

Biló

«Vda. de Pere Soler "(a) Biló"» (Villuendas, p. 44).

Renom present a la vila a la primera meitat del segle XIX.

Bisai, el

[ət̪ βi'zaj]

V. *Xato, el*.

Biscamps

[bis'kams]

Llinatge abundant a la vila des del segle XVIII, però també present a Baix a Mar a partir del seu poblament. Es localitzen quatre grups familiars al *Padró* 1936. S'ha trobat escrit *Biscamps*, però també *Biscams* i *Viscams*.

V. t. *Jaumet de la Tereseta, el*.

«Josepha, filla de Pere Joan Biscamps Pagès; y de Antònia Figueras» (*Bapt.* 1723, f. 265, 2.1.1752); «Joan Viscams i Guell» (*Bapt.* 1753, f. 78v, 16.10.1763); «Jph Biscams Forner» (*Cad.* 1757, f. 31); «Jph Biscams y Valls» i «Joseph fill de Joseph Biscamps pagès y de Maria Rovira, conjuges de esta, de Creixell» (*Bapt.* 1806, f. 4, 14.2.1807, i f. 349v, 23.9.1836); «Proyecto Biscamps y Fortuny» (*Bapt.* 1868, 26.1.1873); «José Biscamps y Gallofré», «Juan Biscamps y Rimbau» i «Jaime Biscamps y Rimbau» (*Bapt.* 1870, f. 46, 1.11.1871, f. 110, 17.2.1875, i f. 187, 28.5.1878); «José Biscamps Valls, propietario: Hort de Pau» (*Contr. R.* 1879, núm. 21); «Juan Biscamps y Valls» i «José Biscams y Biscams» (*Bapt.* 1894, f. 10, 22.9.1897, i f. 58, 22.6.1907).

Bitxo, el

[ət̪ 'βitʃu]

Malnom dedicat a un espardenyer. L'origen tant pot fer referència al vegetal com a un animal entremaliat.

V. t. *Espardenyer, ca l'*.

Blai

«Jaume Blay, fill de Francesch Blay y de na Anna llur muller» (*Bapt. 1566*, 4.2.1598).

Blai, cal

[ˈkaɫ ˈβɫaj]

Renom d'una casa de pagesos a prop del Portal de la Bassa i també del carrer del Freginal. En Ramon Blai tenia un germà que es deia Blai, potser aquest és l'origen del renom.

«A les campanyes del Marroc [...] enmig d'aquestes tropes, podem trobar-hi alguns torrencs. Un d'ells, era en Ramon Godall, més conegut com en Ramon Blai» (*Sínia*, 9, p. 16).

Blanc

[ˈbɫaŋ]

El cognom consta al *Padró 1936*.

«Petro blanch omnes hitatordicti loci turre den barra» (MN 1465, 9.6.1465); «p^o blanch» (MN 1515, 18.8.1517); «Francesch, fill de Joan Blanc i de Maria llur muller» (*Bapt. 1640*, 19.7.1669); «Jaume Blanch i Busquets» i «Joseph Blanch y Busquets» (*Bapt. 1723*, f. 6v, 29.7.1723, i f. 96, 2.2.1733).

Blasi

«Jauma Blas y Alcaine», «Franch Blasi y Solé» i «Theresa, filla de Domingo Blasi Mariner y Teresa Soler» (*Bapt. 1723*, f. 23v, 27.12.1724, f. 100v, 2.5.1734, i f. 134, 12.5.1738); «Domingo Blas» (*Cad. 1757*, f. 42).

Cognom documentat al segle XVIII. Les fonts diuen que un sastre originari de la Bisbal de l'Empordà es va casar amb una dona de la vila. S'ha trobat escrit *Blas* i *Blasi*.

Blat, la placeta del

«Joan Roig y Padrinas hallado al derruhidero de una casa sita a la plazuela del trigo de dicha villa» (*Prot. 1804*, f. 152, 14.11.1804); «situada a la plaseta lo carreró [...] o plasa del Blat» (*Prot. 1805*, f. 60v, 26.2.1805); «a la plasa del Blat o corraló [...] y a tramuntana ab la plaseta del Blat» (*Prot. 1833*, f. 37v, 10.4.1833).

Fem notar que tant la trobem documentada per *plaça* com per *placeta*.
V. t. *Vila, la plaça de la*.

Blet

«Franciscum Blet» i «Andreu Blet» (*Bapt. 1640*, 6.10.1684 i 2.2.1702); «Josephi Blet [...] Chirurgi presentis ville turris denbarra» (MN 1707, 22.11.1708);

«Pau Blet y Clot fill de Franco Blet cirurgiá» (*Bapt.* 1723, f. 115v, 3.5.1736);
 «Franco Blet cirurgia» (*Cad.* 1757, f. 52).

Cognom documentat als segles xvii i xviii.

Bloc, el [ət̪ 'βtɔk]

Estructura metàl·lica amb una politja sobre una base de formigó que permetia varar les barques. Aquesta construcció es va aixecar dins a mar, a l'Antina, però el sistema va durar ben poc; el rovell va fer malbé la torre, encara que es mantingué la corriola fixada directament al bloc. Varaven les barques amb el cable, «l'alambre», que sortia de la màquina situada en una caseta propera al Pes. Hi havia qui l'anomenava *la Campana*. El bloc de formigó va permetre instal·lar, anys més tard, l'escultura *Alfa i omega*, que va esdevenir un símbol de la platja del Barri Marítim durant uns anys. Avui només resta el bloc de formigó, ja que l'escultura es va haver de retirar, la primavera de l'any 2018, degut al seu estat de deteriorament.

V. t. *Màquina, la caseta de la*.

«El Bloc, que va sofrir algunes modificacions, sobretot pel que fa a la torreta de ferro, respecte del projecte [...], va ser inaugurat oficialment l'any 1962, però ja va ser utilitzat des del setembre o octubre de 1961» (Comes 1995, p. 109).

Blocs, els [ət̪z 'βtɔks]

Finca a la partida de les Creuetes.

Boada

«Rafaelli buada agricola turris den barra» (MN 1626, 10.5.1626); «Petro Boada» (*Bapt.* 1640, any 1654); «francisco Buada piscatoribus Ville Turris den barra» (MN 1679, 16.7.1681); «Confessio Curatorum Pupillorum Buadas» (*Capb.* 1656, f. 154); «Josephus Boada» (*Bapt.* 1640, 26.8.1700); «Francesch Bohada», «Ambrosi Buada mtre de Casas» i «Pau Buada pages del lloch de Clarà» (MN 1707, 21.4.1710, 18.3.1712 i 7.3.1717); «Francisco, fill de Ambros Buada mestre de cases y de Theresa Buada Fernandez» i «Joan, fill de Joan Buada Mariner y de Theresa Buada y Canyelles» (*Bapt.* 1723, f. 10, 2.1.1723, i f. 144, 10.10.1739); «Joan Boada Pagès; Franh Buada aust» (*Cad.* 1757, f. 4 i 43); «Pere Boadas y Mauri»; «Franco fill de Anton Boada pagès y de Teresa Cusquellas» (*Bapt.* 1806, f. 1v, 15.12.1806, i f. 333, 25.3.1834); «Juan Boada y Reverter», «Marcelino Boada y Reverter» i «José Boada y Virgili» (*Bapt.* 1868, 7.3.1871, 8.11.1883 i 2.10.1888); «Francisco Boada y Suñé, hijo legitimo y natural de José Boada y Recasens, y Teresa Suñé y Mas, ambos de esta» (*Bapt.* 1888, f. 91v, 8.2.1894); «Boada Recasens, Maria. Calle Alta de S. Pedro» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 33).

Llinatge conegut a la vila des del segle xvii i arrelat a Baix a Mar a la segona meitat del segle xix. Si bé trobem pagesos en les primeres generacions, durant el Set-cents van anar a mar atrets pel negoci colonial. S'ha trobat escrit *Buada* i *Boada*.

Boada, el camí de Mas d'en

«ab lo camj q va al mas den buada» i «altre troc de terra afronta ab lo terme daltafulla [...] i ab lo camj q va al mas den buada» (MN 1452, 18.8.1454); «in partita dicta los olivars castri de montornes [...] ab occidente vero cum via dicta la carretera qua itur en villa turris den barra ad mansum den Buada» (MN 1602, 29.7.1614); «Cum itinere mansi den Buada; ad mansum den Buada; cum itinere quod tendit ad mansum den Buada» (*Capb.* 1656, f. 20, 32v, 142v, 103v i 161v).

Conduïa al mas d'en Boada, al veí terme de la Pobla de Montornès. Trobem referenciat aquest camí quan es descriuen algunes de les partides de terra del nord del nostre terme.

V. t. **Papalló, el.*

Boada, el mas d'en

«al mas den buada» i «un troc de terra qui va al mas den buada afronta ab lo terme daltafulla» (MN 1452, 18.8.1454).

Aquest mas correspon al terme de la Pobla de Montornès, però la citació documental ens aporta dades d'un tros de terra que es troba a prop del camí que hi conduïa. Antigament també era conegut per *mas d'en Cantacorbs*.

V. t. **Boada, el camí de Mas d'en.*

Boades, les (C)

«Et afrontat predicta quadra terra erma simul cum ipsa hec omnia suprascripta, a parte orientis in ipso termino de Clerano [...] et sic descendit super ipsas Buadas que sunt prope Davineto; et a parte vero circii in ipsa roca fundataubi dicunt roca de Morisques, sic iniungit se usque in ipso termino de Clerano» (*Cartas* 1057, doc. 26); «L'any 1242, els descendents del difunt Guillem Ramon de Clarà [...] venien per trenta sous al sotsprepòsit Arnau Gibot dues parts d'uns olivars al vilar de Boades, al terme de Clarà. AMA, Icard, perg. 3937» (Serra Rial, p. 151).

Lloc d'anomenada documentat a la donació de la quadra de Clarà de l'any 1057. Avui, ha estat impossible d'identificar.

Bocalandri

«Antoni Vocalandro Mestre Calafat» i «Anton bocalando Calafat en la Torredembarra» (MN 1707, 30.5.1710 i 18.9.1712); «Joseph, fill de Anton Bocalandri Calafat y de Maria angela Bocalandria Roig de la Parra» i «Antoni Bocalandri y Fort» (*Bapt.* 1723, f. 7, 24.8.1723, i f. 162v, 27.11.1741); «Anton Bocalandri» (*Cad.* 1757, f. 7); «La nissaga de calafats Bocalandri comença amb el genovès Antoni Bocalandri, que morí a Torredembarra l'any 1724» (Rovira 1992, p. 61).

Cognom d'origen italià documentat a partir del segle XVIII i vinculat al món mariner. Tres generacions es van succeir com a calafats. S'ha trobat escrit *Vocalandro*, *Bocalando* i *Bocalandri*.

Bofarull

«Ego Miquaelis bafarull civic civitate barcino modo conmorans jn locho turrís denbarra» (MN 1364).

Bofill, cal

[ˈkaɫ βuˈfiɫ]

Xalet construït l'any 1923 al cantó de llevant de la platja, mitjançant una concessió de noranta anys. A la porta d'entrada de l'edifici es distingeix el nom *Randemar* i està envoltat de palmeres. L'any 1937 aquesta propietat va ser confiscada i destinada a escoles del Barri Marítim. Aquest edifici i les palmeres que l'envolten eren una senya marina. Actualment és propietat municipal i centre dedicat a diverses activitats ambientals.

«El Dr. Bofill va ser alcalde i durant la seva gestió, s'inaugurà la portada d'aigües. Era el dia 4 de setembre de 1929» (*Sínia*, 0, p. 13); «Senya: Montornès entre el Bofill i Jaumet» (Montaña, p. 76); «Senya: Campanar de Creixell per la palmera més fora del jardí de cal Bofill» (*Barques*, p. 76); «Can Bofill. Precatàleg d'edificis a protegir com a béns culturals d'interès local» (PGOU 2002, p. 117).

Boixens (C)

[buˈʃens]

Peça de terra petita a prop del Pujol; era de cal Xeco. Avui ha desaparegut sota la trama d'una urbanització.

V. t. *Muntanya, la*.

Bolcador dels Asens, el (C)

«in termino Turrís den Barra et in partita vocata del Bolcador dels Azens» i «in partita dicta de la Hera Vella o Bolcador dels Asens [...] a Meridie cum via publica qua tendit a les Planes [...] ab occidente cum itinere quo tendit ad populam de Montornes» (*Capb.* 1656, f. 62, 9.10.1656, i f. 76v, 10.10.1656).

Partida de terra associada també a l'Era Vella de Clarà.

Boleda

«Sebastià Boleda teixidor de lli» (MN 1707, 29.9.1724).

«Bolera», la

[tə βuˈt̪erə]

Nom castellanitzat amb què es coneixia un negoci recreatiu a Baix a Mar.

Amb l'inici del turisme, una antiga nau industrial on s'hi havia fet botes es va transformar en una sala per jugar a bitlles. També s'hi va fer cinema.

V. t. *Morros, les botigues del*.

«Jo vaig arribar a Torredembarra [...] el 23 de juny de 1953 [...] ja ens van invitar a la inauguració d'un local amb bar i pista per al joc de bitlles, propietat de la família Morros. Se'l coneixia amb el nom de la "bolera"» (Wennberg, p. 79).

Bolesa, cal [ˈkaɫ βuˈɫɛzə]

Renom donat a més d'una casa del poble, ja que la família era molt extensa. Una d'elles era al carrer Ample, una altra al carrer del Roser i també al carrer de Gibert. Avui es reconeix pel renom la botiga de verdura i fruita del carrer d'Antoni Roig. Encara hi ha qui recorda els prenomes de Vador i Marià.

«Hi havia també, al carrer Nou, una tendeta de verdures, profunda i llobrega, on despatxava una dona pagesa: la Pepeta Bolesa, tan vella com la mateixa botiga» (Wennberg, p. 86).

Bolesa, la sinya de Cal [tə ˈsiniə ðə ˈkaɫ βuˈɫɛzə]

Peça de terra de regadiu amb una sinya a la partida de la Rasa entre la carretera general i la d'enllaç.

Bolxevic, cal [ˈkaɫ βuɫtʃəˈβik]

Renom d'una casa al carrer Ample. Sembla que prové de l'aspecte físic d'un vell boter que duia un bigoti caigut, com un mugic. Posteriorment el renom el va heretar el seu fill.

«El Bolxevic. Comunista» (Moreu-Rey, p. 154).

Bon Vi, cal [ˈkaɫ βomˈbi]

Renom d'una taverna de la plaça de la Font. També en deien *cal Calderer*, perquè eren calderers. Més endavant, també fou coneguda com a *ca la Mariana* o *les Marianes*, ja que una de les dues germanes que regentava la taverna es deia Mariana.

«Però l'establiment més característic de la plaça era el Bon Vi, casa de begudes, bar o taverna i punt de sortida dels cotxes de línia. Feien de cambres dues germanes solteres que n'eren propietàries, la Mariana i l'Antònia» (Wennberg, p. 84).

Bona Vista, la [tə βɔnəˈβistə]

Partida de terra amb conreu de secà. No se n'ha pogut determinar la ubicació.

«Bona Vista. Secano. Algarrobos» (*Amill*. 1943, f. 88).

Bonan [bu'nan]

El cognom es recull al padró de població de 1936 en tres grups familiars.

«Mariano, fill de Cesaro Bonan y de Llúcia Ramon» (*Bapt.* 1806, f. 308v, 26.12.1831); «Domingo Bonan Casals, propietario: Arboserà, Muns» (*Contr. R.* 1879, núm. 14); «Bonan Solé, José. Calle Ancha», «Bonan Ramon, Josefa, Calle Ancha, Juan Güell, Portal de la Bassa» i «Bonan Ramon, José. Portal de la Bassa» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 34-38).

Bonanat

«Joannes bonanat faber ferrario hopidi de la torra den barra» (MN 1561, 26.8.1564).

Bonet

«Matheo bonet habitator eiusdem loci turris den barra» i «Mateo bonet butigerj panorj» (MN 1561, 2.1.1563 i 14.1.1565).

Boquera [bu'kerə]

El cognom consta al *Bapt.* 1913 i també al *Padró* 1936.

Boqueta¹

«Joseph Guangueta [...] dit boqueta» (MN 1707, 19.5.1711); «Solé, José (a) Boqueta. Partida del Hort de Pau, la Sinieta» (*Amill. (C)* 1862, p. 8).

Renom.

Boqueta²

«Maria Boqueta vuida deixada del qº Joseph Boqueta mariner de la pnt vila» (MN 1707, 14.9.1718).

Cognom.

Bord, de

«Jacobus rig allies de bort oppidi Turris den Barra» (MN 1626, 17.11.1627).

Bord de Montoliu

«Ego guillermo de monteolivo alias burdo de monteolivo [...] loci de clerano» (MN 1374, f. 57).

Àlies de Guillem de Montoliu de Clarà.

V. t. **Montoliu, de.*

Bordell, de

«Prohoms de la Torre citats a la Concòrdia de 1206. Bernat de Bordell» (Companys, p. 134); «Ego G^o bordellj de turrj denbarra» (MN 1336, 8.9.?): «G bordel de turrj den barra» (MN 1340); «p^o bordel turris denbarra» (MN 1349, 3.9.?): «Ferrario bordell turris denbarra» (MN 1360); «Ego ferrario bordell [...] loci turris denbarra» (MN 1364); «Ferrarius Bordelli (1365)» (Companys, p. 235); «ferrario bordel [...] loci turris denbarra» (MN 1396, 8.10.1397).

Cognom.

V. t. **Coma d'en Bordell, la*.

Bordoi

«Alodio bordoy losi turris den barra» (MN 1452, 11.4.1455).

Borigueralls, els

«altre troc de terra situat al borigals», «altre troç de terra situat a martineta als borigues afronta ab la rjbera de la mar [...] i ab los borigues» i «un troç de terra herma als munts als spitals afronta ab [...] brugueralls» (MN 1452, 18.8.1454 i 21.8.1454); «els Bruguerars [...] los Borigeralls» (Companys, p. 48).

Tros de terra, el nom possiblement indica que en aquell indret hi havia matolls de bruc. Deduïm que el seu emplaçament devia ser a prop de la Martineta davant de mar.

Boronat

[buru'nat]

Cognom documentat al segle XVI i molt estès per la contornada; amb el pas dels anys, ha rebut aportacions de persones d'altres indrets. En el *Padró 1936* consten dos grups familiars. El DCVB ens informa que el cognom és una variant de *Bonanat*. S'ha trobat escrit *Boranat*, *Burunat*, *Bronat* i *Boronat*.

«Magda Boronat» i «Jaume Boronat» (*Bapt.* 1566, 22.9.1577 i 21.4.1601); «Gabriele boranat [...] Ville Turris den barra» (MN 1602, 1.11.1605); «Jaume boronat sabater de la torre den barra» (MN 1626, 19.8.1628); «Joan, fill de Pere Boronat Pagés de la ciutat de Tarragona i de Rosa Boronat Altés de la vila de Valls» i «Jaume Bronat i Borrut» (*Bapt.* 1787, f. 67v, 8.11.1790, i f. 157, 16.11.1796); «Pere, fill de Andreu Boronat Mariner de Altafulla y de Rita Rius» i «Maria Rosalia filla de Andreu Buronat Mariner y de Maria Bertran de Montblanch» (*Bapt.* 1806, f. 318, 7.10.1832, i f. 336v, 10.8.1834); «Rosalia Boronat y Ciuró, hija legítima de Antonio Boronat Magriñá, tablaiero, y de Francisca Ciuró Ibern, de esta» (*Bapt.* 1913, f. 44v, 17.9.1919); «Boronat Figuerola, Antonio. Calle Eduardo Benot» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 39); «Joan Baptista Boronat, pagès de Tarragon i la seva esposa Àngela Honorat, foren els pares del mariner Dionís Boronat Honorat» (Rovira 1992, p. 20).

Borràs

[bu'ras]

Cognom documentat al segle XVIII i vinculat a l'activitat comercial. Pau Borràs Bellver, fuster de Reus, va ser el primer a establir-se a Torredembarra l'any 1785 atret per la prosperitat de l'activitat econòmica a la vila. El seu fill Josep Borràs i Roig va dedicar-se al comerç amb ultramar. Part de la seva fortuna la van dedicar a comprar terres i propietats de manera que van esdevenir grans hisendats.

«Pau, fill de Joseph Borràs, Comerciant y de Marina Torres» (*Bapt.* 1806, f. 298, 4.2.1831); «Joaquin Borràs y Sagunyolas» (*Bapt.* 1870, f. 50v, 28.2.1872); «Joaquin Borràs Torres, propietario: Sadolla, Pou, Mas Tarrasa, Arboserà, Astrinquells, La Vila, Moreras, Capella, Muns, Caus y Clapés»; «Ana Borràs Torres, propietaria: La Vila» (*Contr. R.* 1879, núm. 12 i 19); «Juan y Jorge Borràs y Fortuny, hijos legítimos de Joaquin Borràs Saguñolas, abogado, y de Marina Fortuny Virgili, ambos de esta; siendo sus abuelos paternos, Joaquin Borràs Torres y Josefina Saguñolas Oliver, los dos de la presente» (*Bapt.* 1888, f. 186v, 24.6.1901); «Borràs Saguñolas, Joaquin. Calle Antonio Roig, Baja de San Pedro, Pedro Badia» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 40); «Josep Borràs i Roig va ser enviat a fer les Amèriques el 1802, amb setze anys. [...] A Puerto Rico s'hi va estar disset anys [...] es va enriquir i va engrandir notablement el patrimoni familiar. [...] El seu retorn devia ser apoteòsic: Josep Borràs i Marina Torres no només van arribar enormement enriquits i van començar a prendre possessió de les terres i immobles que havien comprat de Puerto Rico estant, sinó que també van tornar amb uns quants servents negres [...] És a dir, esclaus [...] L'amo Borràs encara signava escriptures d'alliberament el 1829, deu anys després del seu retorn» (Bargalló 2016, p. 56 i 60).

Borràs, cal

['kaʎ βu'ras]

Casa al carrer d'Antoni Roig coneguda pel cognom de la família. Aquesta s'havia enriquit a Amèrica i en retornar va fer-se construir un habitatge al carrer Nou, número 14. L'edifici ha desaparegut, encara que hi ha qui recorda la seva distingida tribuna. L'any 1824 eren propietaris d'una fàbrica d'aiguardent, un trull d'oli i magatzems a Baix a Mar. També tenien finques rústiques, com el Molí de Vent i altres a la franja limítrofa amb Altafulla.

Borràs, les casetes del

[təs kə'zɛtəz ðəʎ βu'ras]

Conjunt d'habitatges de dues plantes al carrer de Pere Badia. Es van construir a finals del segle XIX en un terreny propietat de la família Borràs a la partida de la Capella i durant molts anys van donar nom al carrer encara per urbanitzar.

V. t. *Borràs, cal*.

«Casas de Borràs» (*Padró* 1885, p. 23); «El 23 de juliol de 1818, en Pau Borràs comprà un hortet “circuit de parets” a la partida de la Capella [...] aquest hort

tenia originàriament una llargada que va dels actuals carrer Filadors fins al carrer Lleida, en un tram de la carretera de Barcelona, actual Pere Badia. Tenia una sínia i tres basses fetes de carreus de pedra, posteriorment s'hi construí un molí d'oli i en una edificació contigua un alambí per destil·lats d'esperit. Aquesta edificació fou destruïda en un incendi i la finca va restar abandonada uns anys. Joaquim Borràs Torres construí les anomenades casetes de Borràs casat ja amb Josefina Sagunyoles i el seu fill Joaquim les restaurà interiorment, aproximadament el 1920 on hi passà a viure amb la seva família» (Borràs, p. 77).

Borràs, l'hort del

«H. de Borràs» (*Compl. Pasqual* 1859, f. 27); «Hort de Borràs» (*Padró* 1885, p. 23).

«Borrasquillo», cal [ˈkaʎ βurəsˈkiʎu]

Renom d'una casa al carrer d'Antoni Roig.

«Borrasquillo», l'hort del [ˈtɔr ðəʎ βurəsˈkiʎu]

A la partida dels Munts, a prop de l'antic camí, un cop passat el pont de la via. També conegut per *cal «Román Borrasquillo»* o *la sínia del «Borrasquillo»*. Aquesta propietat tenia casa, pou, sínia i un molí de vent, el qual permetia extreure l'aigua del pou. A la casa, s'hi havia viscut i durant la guerra hi va haver un refugi. El seu estat actual és totalment ruïnós, fet que va determinar durant un temps que la canalla l'anomenés *la caseta de la Bruixa*.

«Rovira Mallafré, Maria. Afueras (Huerto del Borrasquillo)» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 516); «Hort Borrasquillo» (*Padró* 1936, p. 172); «cal Borrasquillo» (*Ortofot. Mp. (A)* 1998).

Borrell [buˈreʎ]

Llinatge arrelat a Torredembarra i a Clarà. Al *Padró* 1936 consta una família.

«venerable domjno Gº borrelli baiulo de turrj denbarra» (MN 1333, 3.8.); «Gº borellj de villa francha i baiulo loci turrj denbarra» (MN 1333, 15.1.1334); «Jaume Borrell»; «Juan Tomas Borrell» (*Bapt.* 1566, any 1567 i 21.12.1600); «bartholomeo borrell [...] Ville Turris den barra» (MN 1602, 1.11.1605); «bertholomeus borell» (MN 1626, 14.2.1629); «Jaime Borrell y Sanmartí» (*Bapt.* 1868, 9.11.1884); «Jaime Borrell Malet propietario Munts» (*Contr. R.* 1879, núm. 16); «Pedro Borrell y Roig» (*Bapt.* 1894, f. 63, any 1908); «Salvador Borrell y Cañellas, hijo legítimo de Salvador Borrell Burrut, pescador de Vendrell y de Rosalia Cañellas Dalmau, de esta» (*Bapt.* 1913, f. 2v, 2.1.1913); «Borrell Borrut, Salvador. Barrio de la Marina» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 45).

Borró

«al bnº borro [...] loci turris denbarra» (MN 1396, 12.4.1397).

Àlies.

V. t. *Sauri.

Borró, de

«Prohoms de la Torre citats a la Concòrdia de 1206. Pere de Borró» (Companys, p. 134).

Cognom.

V. t. **Coma, la*.

Borrull

«Magdalena Borrull viuda de Aleu y casada en segundas nupcias con Juan Querol i Planas» (*Amill. (C)* 1741, f. 93); «Ignaci Borrull i Gibert» i «Joseph, fill de Ignasi Borrull Adroguer i Antonia Gibert» (*Bapt. 1806*, f. 301, 18.5.1831, i f. 330, 17.12.1833); «Antonio Borrull y Fuster» (*Bapt. 1870*, f. 18v, 14.10.1870).

Cognom documentat a partir del segle XVIII.

Borrut

«bartholomeo burrut [...] loci turris den barra» (MN 1452, 25.8.1452); «Toni Joan Pere Borrut» i «Pere Borrut» (*Bapt. 1566*, 18.1.1611 i 13.11.1616); «antonio borrut [...] Ville Turris den barra» (MN 1602, 1.11.1605); «Antonius Burrut» (MN 1626, 29.7.1626); «Jaume Borrut», «Antoni Borrut» i «Carlarius Borrut» (*Bapt. 1640*, 5.9.1645, 4.4.1649 i 25.4.1702); «Confessio Petrus Borrut agrícola» i «Confessio Petri Borrut curatoris filiorum Jacobi Borrut agrícola» (*Capb. 1656*, f. 129 i 134v); «Jacobus Borrut agricole» (MN 1707, 3.3.1709); «Rosalia Borrut Milas» i «Jaume Borrut y Moles» (*Bapt. 1723*, f. 2v, 11.3.1723, i f. 79v, 14.5.1731); «Jaume Borrut» (*Cad. 1757*, f. 25); «Francisco Borrut y Marqués» (*Bapt. 1870*, f. 158, 5.5.1877); «José Borrut Virgili, propietari a: Sinieta, Caus y Clapés» (*Contr. R.* 1879, núm. 11); «Francesc Borrut i Virgili, quan ja era gran i es va quedar a viure al poble després d'haver-se instal·lat a Cuba gran part de la seva vida. De jove li deien "Panxo" Borrut, a la manera caribenya» (*Sínia*, 10, p. 6).

Llinatge documentat al segle XV d'origen pagès. En el *Capb. 1777* de Clarà consten com a propietaris de terres.

Bosc

«Guerau Bosch» i «Pere Bosch» (*Bapt. 1566*, 29.1.1589 i 29.7.1591); «bernaldo bosch [...] Ville Turris den barra» (MN 1602, 1.11.1605); «Rafel, fill de Manuel

Bosch Mariner i de Teresa Mercader» (*Bapt.* 1787, f. 201, 3.10.1799); «Federico, fill de Dn Mariano Bosch Administrador de la Real Aduana y de Dna Franca Grodon» (*Bapt.* 1806, f. 347, 22.4.1836); «Bosch Rovira, Margarita. Barrio de la Marina» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 47).

Bóta, la [tə 'βotə]

Finca a la part de garbí del camí que va de Clarà a la Pobla de Montornès, a la partida de Mas d'en Terrassa. L'origen del nom el trobem en l'estructura de la caseta que hi ha, que té la forma de mitja bota, o sigui semicircular. També anomenada, segons fonts orals, *la Bóta del Casalet*. En altres temps havia estat una referència marinera degut a la seva edificació singular.

V. t. *Casalet, cal*.

«Senya: Montornès per la Bóta» (Montaña, p. 24).

Bóta, la baixada de la [tə βə'ʃaðə ðə tə 'βotə]

Tram del camí Moliner on hi ha la Bóta, que per les característiques del terreny en diuen *baixada*.

Bóta, el camí de la [ət kə'mi ðə tə 'βotə]

Denominació relativament recent, conduïa a la finca anomenada *la Bóta*, a Mas d'en Terrassa, passant per les terres de darrere de la Sínia de Cabece i del Moro en direcció als Trinquells fins al camí del Molí. Antigament era conegut pel *camí del Mas d'en Secalló* i també pel *camí del Mas d'en Terrassa*. Des dels anys quaranta del segle xx va passar a anomenar-se *del camp de la Bóta*. Avui, a la zona més propera al nucli urbà trobem el carrer del Camí del Cap de la Bóta, que segueix el mateix traçat.

V. t. **Mas d'en Secalló, el camí de*; **Mas d'en Terrassa, el camí del*.

«Camí del Camp de la Bóta» (*Mp. Top. (C)* 1993).

«**Botella**» i **cal** «**Botella**» [bu'telə] i ['kaʎ βu'telə]

Era pescador. La casa es trobava al carrer d'Isaac Peral.

«El Botella» (Moreu-Rey, p. 106).

Boters, el carrer dels [ət kə're ðəʎz βu'tes]

A prop de la platja i a prop d'on hi havia una forta activitat vinícola es localitza el carrer dedicat a un antic ofici amb molta tradició a Torredembarra. La dels boters va ser una de les associacions obreres més ben organitzades. Diversos tallers de boters feien botes, bocois, barrils, entre d'altres.

V. t. *Anton de l'Agulla, l'*; *Anton de la Isabel, l'*; *Casalot, el*; *Gallofré; Magatzems, els*; *Morros, les botigues del*; *Pau Salvet, el*; *Pedrol; Pujol, el taller*; *Reverter; **Rovira, el taller*.

«El 1860, Torredembarra tenia 34 veïns que es dedicaven a fer bótes. Tenint en compte que la població activa eren 604 veïns, els boters representaven el 5,6 %» (Comes-Suñé, p. 111); «Societat d'Obrers Boters de Torredembarra/Agrupació obrera/ 1911-1926. Constituïda en data 1911 o 1924. Segurament es tracta de: Societat de Boters /1912.07.19 -1936/1934: 26, 1936: 30 adherents / CESC: BOGC 3.7.1936» (Solà, p. 445).

botica

V. *Maltés*.

botigues

V. *Morros; Salvet*.

Botigues de Clarà, les (C)

«Botigas de Clarà» (*Compl. Pasqual* 1750, f. 31); «Botigas de Clarà» (*Compl. Pasqual* 1800, f. 46 i 47).

V. t. **Trajo de Clarà, el*; *Trajo de Llevant, el*.

Botigues de Mar, les (C)

[təz βu'tiγəz ðə 'mar]

Antic nom del barri de pescadors que deu els seus orígens als establiments on es guardaven els ormejos de pesca, però també hi havia magatzems de comerciants i anys més tard algunes d'aquestes botigues van esdevenir tallers de boters en què es feien treballs de fusta, bocois, barrilets i botes. Salvador Rovira (1992) aporta dades sobre concessions de quaranta-quatre establiments en el sorral l'any 1756. El topònim apareix enregistrat en llibres de rutes i itineraris marins. D'altres denominacions recollides en llibres de baptismes són: *les Botigues de Clarà, el Trajo de Llevant* i *el Trajo de Garbí*.

«año 1854 [...] despues que la Vila se trobaba un poch aliviada, sobrevingué la enfermetat a las Botigas de Mar ahon y va habe dies de morirsen 5 o 6, pues los Pescadors lo mateix era ficarse al mar per anar a pescar, y arribar a terra, que agafar lo còlera. També a Mar com a la Vila morien molts faltats d'aliments, altres» (Català 2007, p. 27).

Botigues de Torredembarra, les

«Botigas de la Torra» (*Compl. Pasqual* 1750, f. 29); «Botigas de la Torra» (*Compl. Pasqual* 1800, f. 43); «Botigas de Torredembarra» (*Mp.* 1890).

V. t. *Trajo de Garbí, el*.

Bou, el

[ət 'βow]

Consta com a partida de terra amb conreu de secà.

«El Bou. Secano. Algarrobos» (*Amill.* 1943, f. 179v).

Bover

«Franch Bover» (*Bapt.* 1566, febrer 1583); «Bernardo Bover agricola ville Turris den barra» (MN 1626, 28.7.1626); «Joan Bover» i «Magí Bover» (*Bapt.* 1640, 30.1.1692 i 20.4.1694); «Salvador, fill de Pere Bover, pagès de la Pobra de Montornès y de Rosa Miracle de la parroquia del Catllar» (*Bapt.* 1787, f. 289, 29.9.1806); «Joan Bover y Miracle» (*Bapt.* 1806, f. 67, 23.12.1811).

Bozo

['boso]

El cognom consta al *Bapt.* 1913 i també al *Padró* 1936.

Bramadora, la

[tə βrəmə'ðorə]

Cova semisubmergida que es pot localitzar al Roquer entre la cova del Mular i molt a prop de la platja del Canyadell. En aquest indret hi rompen els cops de mar en dies de temporal, quan hi ha mar grossa. Segons en Josep Gual la cova fa de caixa de ressonància. Els sorolls o brams se senten des de força lluny. I afegeix que aquest bram és un avís per als pescadors perquè els indica que els serà difícil passar l'Antina.

«La Bramadora i la Bravadora» (Montaña, p. 366); «la Bramadora» (*Ortfol. Mp. (A)* 1998).

bravada

V. *Brut.

Briançó

«benedictus brienso ferrarius turris den barra» (MN 1561, 16.3.1562); «Ramon Benet Briançó y Cashara Briançó» (*Bapt.* 1566, 2.6.1576); «benet brianso farrer de dita Vila» (MN 1626, 9.5.1626).

Brinca, cal

['kaɫ 'βriŋkə]

Renom d'una casa al carrer d'Isaac Peral a Baix a Mar.

V. t. «Juanito» *Brinca*.

Bru

«Anthonjus bru loci turris den barra»; «Anthonjo bru bajulo in loco turris den barra» (MN 1452, 5.7.1452 i 22.8.1452); «anthonjo bru [...] loci turris den bar-

ra» (MN 1465, 8.7.1465); «Gabrjel bru locj turrís den barra» (MN 1515, 2.9.1515); «esteva bru» i «Catharina bruna viuda uxor que fui gabrjelj bru [...] opidi turrís den barra» (MN 1561, 21.10.1563 i 13.1.1565); «Pere Brú» i «Gabriel Brú» (*Bapt.* 1566, 18.9.1580 i 14.6.1607); «Joannes bru» (MN 1626, 29.7.1626); «Brú Ginbernat, Francisca. Calle Ancha, Pedro Badia» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 48 i 49).

Llinatge abundant entre els segles xv i xvii. A començament del segle xx encara consta que hi ha cases i terres a nom d'una propietària que viu a Tarragona.

Bruixa, la caseta de la

V. «Borrasquillo», *l'hort del*.

Brulles

[¹'bruʎəs]

El cognom consta al *Bapt.* 1913 i també al *Padró* 1936.

«Josep Brulles Jasans va néixer a Mont-roig l'any 1891. Es casà amb Josefina Roig Virgili de Torredembarra [...] es van quedar a viure a Torredembarra» (Sugrañes-Guasch, p. 222); «Brulles Jasans, José. Calle Antonio Roig» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 50).

Brunet

«Joan Brunet» (*Bapt.* 1640, any 1655); «Ego Raymundus Brunet agricola villa Turrís den Barra» (*Capb.* 1656, f. 136, 14.10.1656).

brut

V. *Antines*, *Llúcia, *Murtra*, *Vicari*.

Brut, el banc del

[ət̪ 'βaŋ dət̪ 'βrut]

V. t. *Brut, la barra del*.

«El banco Brut está separado de las Entinas de Torredembarra, que es una barra de piedra que se extiende delante de las Botigas, de igual nombre hasta el E. del caserío de Clará, teniendo 1,5 millas de largo y de 50 a 100 m. de ancho, distando de la costa unos 100 metros por término medio, aunque en algunos puntos llega a alcanzar dicha barra la misma playa. En las Entinas rompe la mar con vientos de afuera, pues sólo tiene fondo de 0,5 m. a 3 escasos, dificultándose, como es consiguiente, la varada en aquella playa de las embarcaciones menores» (*Derrotero* 1920, p. 328).

Brut, la barra del

[tə 'βarə dət̪ 'βrut]

Extensa franja rocosa discontinua a uns 20 metres de fons, que emergeix del fons sorrenc. És més llarga i més ampla que l'Antina. La localitzem a uns 800

metres de la costa i s'inicia davant de ca l'Ambròs, *el cap del Brut*, i arriba fins al Francàs, a les botigues de Sant Salvador. És un indret interessantíssim per la reproducció dels peixos i per pescar amb ham, ja que s'hi reproduïx una vegetació abundant d'algues, grapissar i coralls bords, i d'altres restes.

V. t. *Antina, l'*.

«Banco Brut o de las Entinas. -Tiene 4 millas de extensión entre las Botigas de Torredembarra y la torre del Francás. Dista de tierra de 500 a 800 m, teniendo de 12 a 24 m. de agua encima, sobre algas y cascajo, y no constituye peligro alguno para la navegación, pues el fondo aumenta gradualmente des de la playa, lo cual han de tener en cuenta los buques que se vieran obligados a andar en aquellas aguas. Su ancho varía entre 400 y 1000 m, y está bien situado en las cartas» (*Derrotero* 1920, p. 398); «A Torredembarra és roca i alga. Fons: de 13 a 8 o 9 bracs. Comença: Montornès per ca l'Ambròs, o sia davant de Casa (es refereixen al poble). El banc del Brut o de les Antines» (Montaña, p. 20 i 21); «El Brut és lloc habitual de pesca en canya des d'embarcacions i amb diverses arts de pesca tradicional com els palangrons o el tremall, ja que el peix hi és prou abundant» (Gual Figuerola, p. 82).

Brut, la bravada del [tə βrə'βaðə ðət 'βrut]

És la vora cap enfora del Brut, on acaba.

Brut, el cap del [ət 'kab dət 'βrut]

On comença el Brut.

V. t. *Brut, la barra del*.

Brut de Viló, el [ət 'βrud də βi'to]

És un eixamplament de la Barra de Tres més enllà del Brut, a l'Antina Fonda. L'origen del topònim pot indicar una petita vila, i podria fer referència a Clarà. Actualment trobem a la zona d'apartaments turístics de la platja un carrer que recull el topònim. També anomenat *el Brutet de Viló*.

«Viló, el Brut de. És un conjunt escampat d'algua i roquetes, a llevant de la platja. El nom procedeix d'un pescador que sempre hi feinejava. Fons: 3 bracs» (Montaña, p. 139); «El Brut de Viló. En aquests indret, durant l'hivern es calaven les nanses de terra per a pescar, fonamentalment, congres i pops» (Comes-Gual, p. 83).

Brutet de Clarà, la barra del [tə 'βarə ðət βru'ted də klə'ra]

Topònim que designa un tram de la barra del Brut. Són roques fortes i dolentes que segueixen fins a les roques del Sant.

V. t. *Sant, les sapes del*.

«La barra del Brutet de Clarà, és una part del Brut i s'ubica davant de Clarà. La seva profunditat va, aproximadament, de 7 a 9 brases. Una senya és: Campanar de la Torre per l'Estació» (Comes-Gual, p. 79).

Bufador, el [ət̪ βufəˈðo]

Escletxa a la roca al Roquer entre la Punta de la Llanxa i el Codolar. L'origen del topònim prové dels dies de mar grossa quan cada onada comprimeix l'aire dins de l'escletxa i surt a pressió uns quants metres lluny.

«el Bufador» (*Ortofot. Mp. (T) 1998*).

Buire, el pas del [ət̪ ˈpaz ðət̪ ˈβujrə]

Un dels passos a nivell que hi havia com a accés a Baix a Mar on acabava el camí de les Dues Paret. El topònim es documenta a començaments del segle XVIII.

«devant lo pas del Büy» (MN 1707, 8.4.1713); «Aquest moll (de l'Estació) estava situat entre el pas del Buire, on conflüen les “Dugues parets” de l'Hort del Nap i la Caseta de les Eines» (Valls 1998, p. 42).

Buisan [buɟˈsan]

El cognom consta al *Padró 1936*.

Bulson, cal [ˈkaɫ βuɫˈson]

Casa al carrer del Freginal.

Burot, cal [ˈkaɫ βuˈrɔt]

Casa al carrer de la Muralla. El renom prové del funcionari municipal encarregat de cobrar els drets d'entrada de certes mercaderies.

«**Burchelo**», cal [ˈkaɫ βurˈtʃeɫo]

Casa a la plaça de la Vila on hi havia el servei de telègrafs. Segons fonts orals, es tracta del cognom italià *Burchelo*, originari de Gènova.

«Domingo Burchelo y Blanchar, hijo legítimo de José Burchelo Verdera, carpintero, de Vinaroz, y de Antonia Blanchar Cañellas, de esta» (*Bapt. 1888*, f. 197, 29.3.1902).

Burxo, el [ət̪ ˈβurtʃu]

Renom d'un pescador, germà del Petxina. El seu nom era Tiburcio.

Busquets [busˈkɛts]

Llinatge arrelat a la vila en el segle XVI i que encara es manté. Consten dues famílies al *Padró 1936*. S'ha trobat escrit *Busquet* i *Busquets*.

«miguaell busquet» (MN 1561, 5.12.1563); «Joan Busquets», «Gabriel Buzquet fill den miquel Busquet» i «Simeon Busquets» (*Bapt.* 1566, any 1567, febrer 1571 i 29.5.1617); «Michaele busquet [...] Ville Turrus den barra» (MN 1602, 1.11.1605); «Joannes busquets» (MN 1626, 29.7.1626); «Josep Fr. Bosquet», «Jaume Busquets» i «Josephum Busquets» (*Bapt.* 1640, 14.4.1660, 7.6.1677 i 29.6.1699); «Confessio Michaelis Busquets prebyter et rector parrochialis ecclesia villa populo de Montornès», «Confessio Joannis Busquets agrícola», «Confessio Benedicti Busquets agrícola» i «Confessio Catharina Busquets Vidua» (*Capb.* 1656, f. 8, 18, 38v, 87, 7.10.1656); «Benet Busquets» i «Jaume Busquets Çapater» (MN 1707, 21.5.1707 i 21.4.1710); «Joseph Busquets y Girona» (*Bapt.* 1723, f. 125, 23.7.1737); «Plassa: Miquel Busquets, esparter» (*Plet* 1796-1818); «Joan Busquets i Romeu» (*Bapt.* 1787, f. 241, 9.7.1802); «Joaquim Busquets y Romeu» (*Bapt.* 1806, f. 11v, 22.9.1807); «Juan Busquets y Teixidó» i «José Busquets y Teixidó» (*Bapt.* 1870, f. 169v, 2.12.1877, i f. 243, 31.12.1880); «Juan Busquets Romeu, propietario: Moreras» (*Contr. R.* 1879, núm. 22); «Ramon Busquets y Cortés, hijo legitimo de Miguel Busquets Teixidó, labrador, de esta, y de Maria Cortés Borrull, de Sarrià» i «Jaime Busquests y Ventura, hijo legitimo de Juan Busquets Teixidó, labrador, de esta, y de Carmen Ventura Figueras del Vendrell» (*Bapt.* 1913, f. 19v i 30, 1.10.1915 i 19.3.1917).

Busson, cal

[ˈkaʎ βuˈson]

Casa de pescadors al passeig de Colom.

«Coneixem el nom dels últims pescadors que disposaven dels ormeigs i les embarcacions adequades (art d'arrossegament): en Peret de la Mort i en Pere Buson» (Comes 1995, p. 85).

Butxaques, el

[əʎ βuˈtʃakəs]

Renom reconegut, però sense identificar.

ca (i variants **cal**, **ca l'**, **ca la**, **ca les**)

V. *Adroguer, Agulla, Aleu, Ambròs, Ametller, Amorós, Andalus, Ànima, Anton de Francès, Antonot, Anyero, Arahuete, Aranya, Ardévol, Arnalic, Arrossegapedres, Astut, Baldufa, Ballester, Batllús, Banya, Barado, Barber, Barraca, Bassa, Baster, Bata, Batalla, «Baturro», Bavós, Blai, Bofill, Bolesa, Bolxevic, Bon Vi, Borràs, «Borrasquillo», «Botella», Brinca, Bulson, «Burchelo», Burot, Busson, Cabretes, Cagatrones, Cagon, Calafat, Calderer, Callot, «Camareres», Camota, Canterer, Canuto, Cara de Plata, Carboner, Carlons, Carmeta de la Lisa, Carmota, Carnisser, Carreter, Carronya, Carsos, Casalet, Cases, Casetes, Castanya, «Castellano», Cassualdo, Catllana, Catxutxa, Celerines, «Celino», Cèntim, Cèrcols, Cèsaro, «Cieza», Cinto, Ció, Ció-que-renta, «Cirilo», Cisca, Cisteller, Climent, Climentes, Cocó, Colet, Comerma, Conill, Cor Cru, Corball, Cortasa, Cover, Cues, Dalmau, Dida, «Dientes», «Don» Esteve, Draps, Duaner, Enterramorts, Ermità, Escampa, Escolà,*

Espardenyer, Estenoc, Fanaler, Faquet, Fareta, Farigola, Farruco, Fe, Feréstec, Ferradures, Ferrer, Fesolets, Fidel, Figater, Fina, Fiter, Flequer, Furó, Gall, Gallard, Gallarí, Ganxo, Garibaldi, Gatelló, Gatot, Gelat, Gener, General, Gibert, Gil, Gilet, Gipó, Gorri, Gorrista, Graciet, Gracietes, Gralla, Gravadet, Gravat, Guixa, Guixer, Gulla, «Hermano», Huguet, «Indiano», Inglada, Isidret, Jan, «Lázaro», Lecha, Leonor del «Moreno», Licorer, Llesques, Lliteres, Lloberes, Lloco, Llofes, Llop, Llopan-do, Lloriguera, Lluca, Llufa, Lofes, López, Mà del Po, Macaia, Macòlic, Maget, Magre, Maire, Man, Managues, Manet, Manresà, Manyer, Manyo, Màquinos, Maria de Cal Met, Maria de la Casa Blanca, Maria la Coixa, Mariana, Martret, Marxant, Masegues, Matafava, Matagutxos, Mec, Medallons, Meiam, Mengol, Menut, Mercader, Mercaderó, «Mero», Mesuró, Met, Mic, Mig Duro, Minet, Mineta, Minguet, Misteri, Mixonot, Mona, Montseny, «Moreno», Moro, Morros, Mosquit, Mostatxut, Motllo de Fer Jueus, Músic, Nas, Nas de Rei, Negre, Nen de la Teresa, Nen Gran, Neron, Nicasi, Noi, Oca, Oleguera, Olla, Paiet, Paion, Paisà, Pajarites, Palangrer, Palleta, Panotxa, Pantorrilles, Panxo, Pastoret, Pastoret dels Pins, Patata, Paton, Pau de Creixell, Pau del Ral, Pau Garsa, Pau Pintor, Pau Poaner, Pau Potre, Peig, Peixo, Pelades, Pelat, Pell de Conill, Pelleringa, Penco, Pentinat, Pep Paleta, «Pepico», Pere Coix, Pere Gros, Perera, «Perico» Tarragoní, Péron, Petaca, Petarritx, Petxina, Pinyarret, Piquer, Pixacantons, Pixarot, Plats i Olles, Pobla, Pubill, «Pués», Puió, Punsoda, Pupi, Putxic, Quaderna, Quildet, Quildo, Rajolots, Ral, Ratxet, Ravell, «Recaredo», Rei, Reiet, Relis, Rem, Repioco, Reverter, Rierenc, «Riojano», Rion, «Roberto», Roig, «Román» del Sabre, Ros, Rosa «Gorda», Rosalia del Racó, «Rosolino», Rossa, Sabatot, Sagal, Saia, Saliona, Salvadora, Salvat, Sardina, Sastre, Segalar, Senalla, Senzill, Serafi, Serenet, Serraller, «Serrano», Set Oficis, Siperet, Sisdits, Sofrista, Sonsona, Sopes, Sord del Peterrer, Sumoi, Sus, Tabac, Taboll, Tarragoní, Taverna, Tecla, Teia, Teresa de la Lleteria, Tio Roí, Tio Tom, Tira-me'l Dalt, Toniet, Torrents, Tort, Tou, Trabucaire, Tres Pets, Trinco, Trip, Triplet, Vadonet, Valent, Valleques, Venanci Mercader, Ventura Marxant, Ventureta, Vernet, Vileu, Vilobí, Vives, Xabec, Xafa-roques, Xaloquell, Xarmada, Xano, Xaró, Xatet, Xato, Xato del Rem, Xaveia, Xatxo, Xec, Xeco, Xel, Xenans, Xicanet, Xicos, Xillo, Xit, Xitarro, Xitot, Xivit, Xoguino, Xolles, Xon, Xoret, Zep Cosme, Zepitus, Zeta.

Cabanes

«Mariam Cabanas; Rosaliam Cabanes» (*Bapt.* 1640, 1.4.1689 i 9.2.1695); «Confessió conjugum Cabanes» (*Capb.* 1656, f. 97); «Geroni Cabanes not.; Geroni Cabanes major» (*Cad.* 1757, f. 32 i f. 34).

Cognom documentat durant el segle XVII. Trobat escrit *Cabanes* i *Cabanas*.

Cabanyes

«Pau Cabanyas» (*Bapt.* 1640, 18.8.1656); «Pauli Cabanyes» i «Confessió conjugum Cabanes [...] Paulus Cabanyes [...] et Maria Cabanyes et Carbonell conjuges propietària» (*Capb.* 1656, f. 30 i 97, 8.10.1656); «Pere Cabanyas» i «Joan-nem Cabanyas filium Geroni Cabanes» (*Bapt.* 1640, 6.9.1659 i 10.6.1699); «Jeronim Cabanyes Sabater» (MN 1707, 9.2.1721); «Narcís Cabañes y Porta» i «Franch Cabanyes y Porta» (*Bapt.* 1723, f. 28v, 3.4.1725, i f. 60v, 6.4.1728); «Geroni Cabanyes i Roig, fill de Franco Cabanyes sastre, y Theresa Cabanyes y Roig» (*Bapt.* 1753, f. 137v, 12.1.1771); «Estanislao, fill d'Anton Cabanyes Notari, y de Theresa Pujol» (*Bapt.* 1787, f. 17, 23.10.1787).

Cognom documentat durant els segles XVII i XVIII i vinculat a l'ofici de notari. S'ha trobat escrit *Cabanyes* i *Cabañes*.

Cabanyes, el carreró de

«per tant en calitat de hereva universal dels bens que foren de la difunta Maria Fuster y Fontanilles [...] la expresada heretat situada al carrer major de la present vila de Torredembarra que afronta a Solixent ab casa del benefici fundat en la Parral Ygta de la present vila baix la inbocació de Santa Rosalia y part ab casa dels hereus D. Juan Guell; A mitgdia ahont trau la porta pral ab lo expresat Carrer; a Ponent ab lo carreró dit de Cabañes y a tramuntana part ab Ramon Vilar sirurgia, y part ab lo carrer debat la porta Pral de la Igta ahont trau altra porta. En dit nom ha pres Inventari de dita heretat y bens confesant haver encontrat lo següent...» (MN 1819, f. 62 i 62v).

Corraló dins el clos de la vila entre els carrers Major i Joan Güell. Geroni i Antoni Cabañes van ser notaris de Torredembarra entre finals del segle XVIII i principi del segle XIX. Conegut actualment com *el corraló dels Vius*.

Cabeces, el mas de

[ət 'maz ðə kə'βesəs]

La ceramista Janet Salvat Figuerola hi va tenir el seu taller i forn de terrissa. V. t. *Sínia de Cabeces, la*¹.

Cabot

«L'any 1207, després de molts plets anteriors, es va celebrar una concòrdia al voltant de la divisió i els usos dels estanys entre el paborde i els clarencs [...] El document que sembla protegir els interessos o futures millores del paborde, el signava [...] Ramon Cabot. AMA, perg. 218135» (Serra Rial, p. 187); «gln° cabot filio R° Cabot de Clerano» (MN 1320); «Ramon Cabot de Clarà» i «Bernat Cabot i Miquel Cabot (1326)» (Companys, p. 127 i 154); «Ego bng cabot de clerano» (MN 1336); «bng cabot de clera de parrochia turrj denbarra» (MN 1336, 15.10.?); «R çabot loci declerano» (MN 1360); «Raymundi cabot [...] de clerano» (MN 1364).

Cognom vinculat a Clarà durant l'edat mitjana.

Cabretes i cal Cabretes [kə'βretəs] i ['kaɫ kə'βretəs]

El *Cabretes* va regentar el Cafè de Cal Meiam després de la guerra. Casa al carrer d'Antoni Roig.

V. t. *Meiam, cal*.

«cal Cabretes» (*Sínia*, 21, p. 11); «El Pep de les Cabretes; el Cabretes» (Soler, p. 140).

Cacauero, el [ət kəkə'weru]

Renom donat a un home foraster que va viure amb la seva família en una part del castell quan es trobava en estat d'abandó. Es desconeix l'origen del renom.

Cafè de Baix, el [ət kə'fɛ ðə 'βaɫ]

V. t. *Meiam, el cafè del; Unió, el teatre de la*.

«El 1878 es fundà a Torredembarra una nova societat. Eren el socis del “casino denominado de la Unión” [...] al local que més endavant serà conegut com “Cal Maiam” o “el cafè de baix” i on anteriorment hi havia hagut el cafè de Juan Arbós» (Suñé-Morlà, p. 6).

Cafè de Dalt, el [ət kə'fɛ ðə 'ðalt]

V. t. «*Recreo*», *el*.

«Feia més de 130 anys s'havia fundat una societat recreativa que es deia “El Recreo” i que havia desenvolupat les seves activitats al Cafè de Dalt que abans duia el mateix nom que l'esmentada societat» (Suñé-Morlà, p. 3).

Cagafesols, el [ət ˌkaɣəfə'zɔts]

Malnom reconegut pels informants, però sense identificar.

Caga-ràbies, el [ət ˌkaɣə'raβiəs]

Malnom que indica el caràcter singular del seu protagonista.

«El Cagarabies» (Moreu-Rey, p. 110).

Cagatrones i cal Cagatrones [ˌkaɣə'trɔnəs] i ['kaɫ ˌkaɣə'trɔnəs]

Malnom dedicat a un home que vivia al carrer de Santa Rosalia.

«En Caga-Trones. L'acte devia ser freqüent» (Moreu-Rey, p. 192); «Els castellers torrencs del segle XIX [...] el Rafel de Cagatrones» (Bargalló-Morlà-Reca-sens, p. 81).

Cagon, cal ['kaɫ kə'ɣon]

Renom d'una casa al passeig de Colom.

V. t. *Pau Cagon*.

Caixeta, la [tə kə'ʃetə]

Nom popular donat a una entitat bancària i seu de l'únic teatre que hi va haver a la vila durant la segona meitat del segle xx.

Calaf

«Martí Calaf y Marcé» (*Bapt.* 1723, f. 239v, 7.3.1749).

Calafat, cal ['kaʔ kətə'fat]

Renom d'una casa al carrer de Tamarit, a Baix a Mar. El *Sebastià Calafat* era un gran artesà, plantava quilla i feia barca.

«La “Dolores” era una barca molt “valenta”, que l’havia feta el pare de l’Anton Calafat» (*Sínia*, 7, p. 7).

Calafellenca, la [tə kətəfə'lɛŋkə]

Renom d'una dona de Calafell casada amb un pescador de Baix a Mar, vivia al carrer de Tamarit.

Calbet

«Felip Calbet y Huguet» i «Joan, fill de Pau Calvet Pagès del lloch de Puigpelat y de Maria Calvet y Huguet» (*Bapt.* 1723, f. 133, 23.4.1738, i f. 152v, 19.7.1740).

Arrelat a Torredembarra a partir del segle XVIII. El cognom consta al *Padró* 1936. S'ha trobat escrit *Calvet* i *Calbet*.

Calbó

«Bernardo calbo [...] losi turrís den barra» (MN 1452, 20.6.1456).

Calderer, cal ['kaʔ kətə're]

V. *Bon Vi, cal*.

Calero, el [ət kə'teru]

Renom donat a un pescador descendent de la Cala. A Baix a Mar sempre hi havia hagut gent de l'Ametlla de Mar. L'Antonet Calero va morir al front durant la Guerra Civil.

Callot, cal ['kaʔ kə'lot]

Renom d'una casa de pagesos al carrer de l'Alt de Sant Pere.

«Camareres», ca les

Al capdavall del carrer Pere Badia hi havia un bordell conegut per aquest nom.

camí

V. Altafulla, Ànimes, Arbocerar, *Barcelona, *Barraca, *Bassa, Bens, *Boada, Bóta, Camp Vell, Canyadell, Cap de la Bóta, *Capella, *Carrerada, Caus, *Clarà, Clarà a la Platja, Clarà a la Pobla de Montornès, *Creus, *Diable, Dues Parets, *Era, *Eres de Clarà, Fondo, Garrofers, *Hort de Pau, *Horta de Martineta, *Mar, Martineta, *Mas d'en Secalló, *Mas d'en Terrassa, *Mercader, Molí, Molí de Vent, Moliner, *Montoliu, *Montornès, Moro, Munts, *Mur, *Muralla, Nou, *Olla de l'Eloi, Partió, *Pas del Rei, Pedrera, *Pobla a Mas d'en Secalló, Pobla de Montornès, *Portal de la Creu, Pou, Pujol, *Ral, Rasa, *Reial, Riera, *Rodes, *Rubials, Sadolla, Salomó, *Semma, *Serrallo, Sínia de Cabeces, *Tarragona, Torredembarra al Castell, Torredembarra a Creixell, *Vell, Vell de la Pobla de Montornès, Viudes, *Vilafranca, Xatet.

Camí de Bens, del (C)

«Partida del Camino de Bens» (*Fiques (C)* 1883, f. 3).

Camí de Cabeces, el [əʃ kə'mi ðə kə'βesəs]

Partida de terra inscrita amb el nom del camí.

V. t. Sínia de Cabeces, el camí de la.

«Camí de Cabeza. Algarrobos» (*Amill.* 1943, f. 259v).

Camí de Clarà, el (C)

«in partita vocata Lo Cami de Clara [...] a Meridie cum itinere de Martineta [...] et a cirtio cum via regali qua tendit in civitatem Barna» (*Capb.* 1656, f. 10v, 7.10.1656).

Partida de terra.

V. t. Clarà, el camí de.

Camí de la Mar, el

«trocium terre [...] afrontat cum camino regalj i cum camino de la mar» (MN 1320); «in termino dicte villa Turris den Barra in parte dicta del camí de la mar [...] sive tramuntana cum vico quo itur mare» (MN 1602, 6.10.1615); «et in partita vocata del camí del Mar» (*Capb.* 1656, f. 16 i 48).

Partida de terra propera a l'antic camí.

V. t. *Mar, el camí de la.

Camí de la Martineta, el

«et in partita vocata del Cami dela Martineta [...] a Meridie Cum itinere vetero quod tendit ex civitate Barna in civitatem Tarracona [...] et a cirtio cum itinere Maris» (*Capb.* 1656, f. 161, 17.10.1656).

Partida de terra.

V. t. *Martineta, el camí de la.*

Camí de la Rasa, el

«Camí de la Rasa. Regadio» (*Amill.* 1943, f. 192).

Partida de terra. Està registrada amb el nom del camí que hi condueix.

V. t. *Rasa, el camí de la*¹.

Camí de Mas d'en Boada

«Camí de Mas Boada» (*Amill.* 1943, f. 104).

Partida de terra al nord del terme i propera al mas del mateix nom de la Poble de Montornès.

V. t. **Boada, el camí de Mas d'en.*

Camí de Tarragona, el

«in termino Turrus denbarra jn parte dicta lo camí de tarragona [...] ab occidente ab lo camí vel [...] ab Achilone cum via regia qui vadit a tarragona» (MN 1626, 30.7.1628); «in termino Turrus den Barra in partita dicta al Camí de Tarragona [...] ab oriente partim cum via Regali quod tendit ex civitate Tarragona ad civitatem Barna», «in partita vocata al Camí de Tarragona» i «in termino Turrus den Barra et in partita vocata Lo Camí de Tarragona» (*Capb.* 1656, f. 30v i 37v, 8.10.1656, i f. 55, 9.10.1656); «Ítem, aquel altre tros de terra, que és de dit Garau Virgili, paga al señor tasca e a la Iglésia mitg delme y primícia, afronta ab la basa e ab lo dit Matheu Gatell, passant lo camí de Tarragona per mitg. Ítem, tot aquell tros de terra, que és de Antoni Valls, afronta ab lo camí de la basa, e ab en Barnat Martí e ab lo mur» (*Capb.* 1760, f. 4v).

Partida de terra que es trobava a les proximitats del camí que sortia del Portal de la Bassa.

V. t. **Tarragona, el camí de.*

Camí del Mas, el

«Partida: Camí del Mas, 1 finca, 2 jornals» (Rovira 2003, p. 84).

Partida de terra.

Camí del Molí, el

«in dicto termino Turrís den Barra et in partita dicta Lo Camí del Molí [...] a circio cum itinere Molendini»; «in termino Turrís den Barra et in partita itineris Molendini» (*Capb.* 1656, f. 27v, 7.10.1656, i f. 124, 12.10.1656).

Partida de terra.

V. t. *Molí, el camí del.*

Camí del Planot, el

«El camí del Planot. Viñedo, olivar, algarrobos» (*Amill.* 1943, f. 92).

Partida de terra.

V. t. *Planot, el.*

Camí del Pujol, el (C)

«Camino Pujol. Secano. Almendros, algarrobos» (*Amill.* 1943, f. 142).

Partida de terra.

V. t. *Pujol, el camí del.*

Camí Molinant, el

«en la partida dita lo camí molinant [...] afronta de sol ixent ab lo camí que va dela pnt vila a Salomo a mitg jorn ab lo camí que va de la pnt vila a la Riera» (MN 1707, 12.7.1727).

Camí Moliner, el

«trocium terre al camj moljner [...] i cum termino de altofolio»; «als munts afronta ab lo camj q va a serme [...] i ab lo camí quj va als munts i ab lo camj moliner» (MN 1452, 30.4.1453 i 21.8.1454); «sitam in dicto termino Turrís den Barra et in partita del Camí Moliner» (*Capb.* 1656, f. 100v, 11.10.1656); «in termino Turrís den barra in partita dicta lo Camí moliner» (MN 1679, 21.7.1685); «en lo terme de la Torredenbarra [...] en la partida del camí Moliner» (MN 1707, 2.4.1732); «al Camí Moliner plantaren altre Mulló señalat de Numero quatre» (*Afitament* 1782); «Camí Moliner. Olivos, algarrobos» (*Amill.* 1943, f. 123 i 161); «Camí del Moliner» (*Mp.* 1987).

Partida de terra propera al camí del mateix nom encara que hi ha altres denominacions: *camí del Molí* i la recollida per I. Companys, *camí dels Molins*.

V. t. *Molí, el camí del; Moliner, el camí.*

Camí Vell, el

«en la partida dita lo Camí vell» (MN 1707, 20.9.1719); «Cami Vell. Regadio» (*Amill.* 1943, f. 141).

Partida de terra en què fins fa relativament pocs anys hi havia una peça de terra registrada amb el nom del camí.

V. t. **Vell, el camí.*

Camí Vell de Barcelona, el

«una pessa de terra ab sa Sinia situada en lo terme de la pnt vila en la partida del Camí Vell de Barna» (MN 1707, 12.2.1718).

Partida de terra.

V. t. **Vell, el camí.*

Camota, cal

[¹kaʎ kə'motə]

Casa al carrer del Roser. El renom destaca una característica física.

Camota, la sínia del (C)

[tə 'siniə ðəʎ kə'motə]

Dues sínies reben el mateix nom. Una es localitzava a la partida dels Trinquells, a sota del camí Moliner i prop de l'antic camí de la Pobla. Hi havia una bassa. També li deien *la sínia de la senyora Marina*, que n'era la propietària. L'altra, a la partida de la Sadolla, damunt de la carretera general. Aquesta era molt gran i tenia molta aigua.

«la Sínia del Camota» (*Ortofot. Mp. (C) 1998*).

Camotes, el

«El Camotes» (Moreu-Rey, p. 75).

camp

V. *Martineta*, *Mediona, *Noguer.

Camp d'en Segant

«Partides o llocs de Torredembarra. El Camp d'en Segant» (Companys, p. 69).

Partida de terra sense haver establert localització.

Camp de l'Era, el

«Algunes dades [...] ens permeten relacionar les partides amb espècies vegetals [...] blat —a més de mòdegues o estepes negres— i vinya a l'Era o al Camp de l'Era» (Companys, p. 143).

Partida de terra on es conreava blat i vinya. Al capdamunt de la vila, a prop d'on avui hi ha el Patronat Antoni Roig es trobava aquesta era. A principis del segle xx, a les seves immediacions hi havia uns safareigs, però anys més tard s'hi col·locà el dipòsit d'aigua, avui ja desaparegut; posteriorment, s'hi va construir una escola bressol municipal. També la trobem inscrita únicament *l'Era*.

V. t. *Era, el camí de l'*; *Eres, les*¹.

Camp de la Barraca, el

«figueres i horta (cols, espinacs, alls i cebes) al Camp de la Barraca» (Companys, p. 143).

Camp Segarra, el (C)

«Partides de terme de Clarà. El Camp Segarra» (Companys, p. 69).

Partida de terra amb conreu de vinya.

Camp Vassall (C) [ˈkam bəˈsaʎ]

Nom donat a un espai ampli de terra que recorda el passat feudal de Clarà. El plànol de finals del segle xviii aporta informació sobre aquesta peça de terra que quedava partida en dues meitats per on la creuava el camí Moliner. Un bon nombre de sínies amb horta i parades de terra amb conreus de secà es localitzen en aquest indret. La construcció de la variant de la carretera general n'ha afectat una part. Pagesos de la Torre, de la Pobla i de Creixell havien treballat terres de grans propietaris en aquest indret.

V. t. *Camota, la sínia del*; *Canterera, la*; *Parada del Canterer, la*.

«nº 54 Domingo Fusté, llamada lo camp vasall» (*Capb. (C) 1777, f. 125*).

Camp Vell, el camí del [ət kəˈmi ðət ˈkam ˈbeʎ]

Conduïa al camp de futbol situat en part a la sínia de cal Xatet i en part a l'hort de cal Palangrer. Era el camp vell per contrast amb el camp nou, avui, també desaparegut, el de cal Ratxet. Recentment s'ha urbanitzat, però encara se'n pot distingir un dels marges.

V. t. *Xatet, la sínia de Cal*.

«Calle de Camp Vell» (*Acta Ple 1972, 27.9.1972*).

Campanar, el [ət kəmpəˈna]

L'església parroquial de Sant Pere té un campanar de cadireta construït al començament del segle xvii. Aquest reposa damunt la planta quadrada de la base i s'aixeca octogonal en la torre. La seva gran alçària, uns trenta-set metres, va

emocionar Rafael d'Amat i de Cortada, baró de Maldà, quan, l'any 1794, en passar per la vila va exclamar: «Y quin campanar que és lo de Torredembarra!». Destacava des de tota la contornada i als homes de mar els permetia assenyalar punts on calar les xarxes, i encara es conserven algunes senyes marines.

V. t. *Barretet, el; Sant Pere, l'església de.*

«Senyes: L'Estret de llevant just del Campanar de la Torre. Sant Antoni pel Campanar de la Torre. Els Francesos pel barretet del Campanar. El Campanar de la Torre agafant l'Estació per la banda de fora» (Montaña, p. 8, 17, 131 i 132).

Campaner, el, i la Campanera [əɫ kəmpə'ne] i [tə kəmpə'nerə]

Renom derivat de l'ofici de tocar les campanes, que en ocasions es transmetia en generacions d'una mateixa família. A diferents persones se'ls ha donat aquest renom perquè s'han fet càrrec del toc de morts, de missa, del sometent...

«Una tradició familiar de campaners que durà quatre generacions, fou la que acabà en Josep Gallofré Roig (Josep de cal Fe) [...] La successió anà a càrrec de Francesc Solé, més conegut per Pau Cucó [...] les darreres estirades a les cordes les va donar una campanera, la Sra. Pepeta Guasch Valls» (*But. Mun.*, 18, p. 6).

«Campanilla», la [tə kəmpə'niɫə]

Nom castellanitzat d'una roca sotaiguada en un fons de trenta-tres braces, davant de la Galera. La campaneta de l'ermita de Sant Antoni d'Altafulla fa de senya marina per indicar la roca sotaiguada.

«Un altre vaixell, “La Campanilla”, carregat de guano, és a les senyes: l'estret per Sant Antoni. Telegraf per telègraf» (*Barques*, p. 92); «La sapa de terra la Campanilla. Fons 29 braces» (Montaña, p. 24).

«Campanilla», la sapa de Terra la

«“Campanilla”, la Sapa de terra la. Fons 29 braces» (Montaña, p. 23).

Campat, el

«per altra troç de terra garriga al campat» (MN 1452, 21.8.1454).

Peça de terra sense localitzar-ne la ubicació.

Campdàsens, de

«ego bng de campo asinorj de clerano» (MN 1333); «bng de campo asinarj de Clerano de parrochia turris denbarra» (MN 1336, 3.10.?).

Camps [ˈkams]

Cognom present a la vila i vinculat a Baix a Mar a partir del seu poblament. Consta una família al *Padró* 1936.

«Pere Camps» i «Joan Sebastià Camps» (*Bapt.* 1566, 25.11.1611 i 22.1.1616); «Pedro Camps y Sardà» (*Bapt.* 1870, f. 7v, 22.3.1870); «Rosalia Camps y Olivé» i «Antonio Camps y Olivé» (*Bapt.* 1894, f. 30, any 1903, i f. 67, any 1908); «Camps Sardá, José. Calle Antonio Roig» i «Camps Visay, Antonio. Barrio de la Marina» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 51-54).

Canals

«Jaume Canals y Florensa» i «Antònia, filla de Joan Canals, sabater y de Maria Canals Florensa» (*Bapt.* 1723, f. 119, 23.9.1736, i f. 140v, 3.4.1739); «Joan Canals» (*Cad.* 1757, f. 11); «Miquel Canals y Millet» (*Bapt.* 1787, f. 66, 18.9.1790); «José Canals y Valladosera» (*Bapt.* 1870, f. 236, 6.9.1880); «José Canals y Sanromá, hijo legítimo y natural de Jorge Canals Magriñá, labrador, y de María Sanromá Riera, ambos de la Riera» (*Bapt.* 1888, f. 40, 20.1.1891).

Cognom localitzat durant els segles XVIII i XIX.

Canterer, cal [ˈkaʎ kəntəˈre]

En diferents èpoques ha designat obradors de terrissa diversos on feien càntirs, torretes, guardioles, menjadores i abeuradors per a l'aviram. Al carrer Nou i també a Clarà n'hi havia hagut, tanmateix el que té un record més viu, entre la població, és el taller proper a l'antic Hort del Nap. Entre els canterers recordats trobem Josep Fortuny Biscamps, Salvador Suñé Boronat i Ramon Suñé Vernet.

V. t. *Gual; Julit, el; Rierenc, cal.*

«En casar-se els meus avis paterns Marià Gual Gabardós i Rita Gual Lluc, van ajuntar-se de nou les dues branques. Fuster, l'avi, i de cal canterer, l'àvia» (*Sínia*, 9, p. 5); «Cal Cantarer al final del carrer Pere Badia. La parcel·la és propietat municipal actualment i al seu interior encara s'hi conserva el forn de 1924 en un relatiu bon estat. Cal Cantarer també s'extenia per l'espai avui ocupat per l'edifici de pisos» (Català 2017, p. 102).

Canterera, la [lə kəntəˈrɛrə]

Talassònim que indica una roca submergida més enllà de Clarà. Hi ha diverses versions sobre l'origen del nom. Uns diuen que prové d'un peix, la càntera, *Cantharus vulgaris*, que es pescava en aquest indret. D'altres es decanten per assegurar que el nom prové del Fornot, forn de ceràmica on feien càntirs o cànteres. Els pescadors de Calafell l'anomenen *la Malesa de Torredembarra*.

«La “canterera”, 33 braces de fons. Sant Joan pel marge de dalt de la Galera. Sant Antoni pel Fornot (una vella bòbila)» (*Barques*, p. 78); «vogant fins la Canterera a les cinc de la matinada per pescar verat» (*Sínia*, 21, p. 11); «La sapa de més fora la Canterera. Fons: 23 braces» (Montaña, p. 24).

Canterera, la sapa de més Fora la

«Canterera, la Sapa de més fora la» (Montaña, p. 24).

Cantero [kən'teru]

El cognom arribà a començaments del segle xx. Segons fonts orals provenien de Còrdova i, l'any 1716, un descendent s'establí a l'Alforja, on diverses generacions van viure. Consta al *Padró 1936*.

«Joaquina Cantero y Olivé, hija legítima de Recadero Cantero Tabernas, labrador de Alforja, y Dolores Olivé Virgili de Altafulla» (*Bapt. 1913*, f. 28v, 14.1.1917).

Cantero, l'hort del [ˈtɔr ðət kən'teru]

Hort a la partida de la Sínia de Cabece que va comprar en Josep Cantero Olivé l'any 1953. La propietat limitava amb la rasa de Sagunyoles i també amb el camí que avui és el carrer de la Sínia de Cabece. Hi havia casa amb un pou, una sínia i aixolls.

V. t. *Metge, l'hort del*.

Cantina, la [tə kən'tinə]

Nom donat al primitiu cafè de la plaça, *ca l'Astut*, encara que, anys més tard, una altra cantina va ser el bar de l'Estació.

Cantó de Gatelló, el [ət kən'to ðə ɣətə'lo]

Cantonada de la baixada de Sant Antoni i el carrer de Joan Güell, just a tocar de la plaça de la Font.

V. t. *Gatelló, cal; Querol*.

Cantó de Jordi, el [ət kən'to ðə 'ʒord̪i]

V. t. *Gibert, el carrer de*.

«De orden del Alcalde de esta Villa se hace saber: que en la secretaria del Ayuntamiento se hallará de manifiesto por espacio de 15 días el plano de rectificación de la calle denominada Cantó de Jordi. 18 de abril de 1879» (*Alineació 1879* (3)).

Canuto, cal [ˈkaʎ kəˈnutu]

Renom d'una casa a la baixada de Sant Antoni, tenien botiga de verdura i venien carbó i petroli per als fogonets. El renom castellanitzat també va donar nom a la baixada.

Canyadell, el¹ [əʎ kəɾəˈðeʎ]

Petita cala amb platja i pineda a l'extrem sud del terme, confrontant amb el terme d'Altafulla. A la seva proximitat es localitza una pedrera abandonada. L'origen del nom podria indicar un lloc on creixien canyes petites.

V. t. *Canyadell, la punta del; Pedrera, la.*

«dos jornals als munts afronta ab en roig de la barraga o terme de serme e ab la plaga del canyadell» (MN 1452, 21.8.1454); «Con este mojón se da por terminado el deslinde y amojonamiento de los términos de Torredembarra y Altafulla por terminar el terreno cultivable y hallarse al borde de un despeñadero, en cuyo fondo existe una especie de rasa o desagüe que termina en una playa conocida por Cañadell, cuyo desagüe determina la divisoria entre ambos términos. En todos los mojones en la cara que mira a su termino municipal figura grabado la letra inicial de la respectiva población» (*Afitament 1889*); «Cañadell» (*Plànol 1885*); «platja del Canyadell» (*Ortofot. Mp. (A) 1998*).

Canyadell, el²

«en la partida dita lo Canyadell [...] a mitg jorn ab la platja del mar» (MN 1707, 5.12.1725); «Cañadell» i «El Cañadell. LINDA: a Oriente con el camino del Cañadell [...] Olivar» (*Amill. 1943*, f. 189 i 248).

Partida de terra als Munts, a prop de la platja del mateix nom.

Canyadell, el camí del [əʎ kəˈmi ðəʎ kəɾəˈðeʎ]

Tenia uns marges de pedra seca i fins no fa gaire conservava unes espitlleres de la Guerra Civil. Era l'últim tram del camí dels Munts un cop passada la via i seguia fins a una parada de vinya. Marcava la partió amb Altafulla. En el seu antic traçat, avui trobem l'avinguda del Canyadell.

«partita vocata los Munts [...] ab oriente [...] mediante via publica qua tendit al Canyadell» i «Et cum via quo tendit al Canyadell» (*Capb. 1656*, f. 37 i 48, 8.10.1656).

Canyadell, la platja del

V. *Canyadell, el¹.*

Canyadell, la punta del [tə ˈpunte ðəʎ kəɾəˈðeʎ]

Es tracta de la Punta de Roquer, una de les roques que sobresurt i s'endinsa al mar, es pot situar a la part de llevant de la platja del mateix nom. Per les seves

dimensions, relativament baixes i estretes, no la podem qualificar com un cap, accident geogràfic, encara que hi ha qui l'anomena *el Cap del Roquer*.

«Punta del Cañadell» (*Plànol 1885*).

Canyelles

[kə'ɲeləs]

Llinatge abundant documentat al segle XVI. També té presència a Baix a Mar des del seu poblament. Durant el Set-cents diversos homes de la nissaga són mariners, entre els quals destaquem el patró Joan-Baptista Canyelles i Busquets, que van anar a Amèrica atrets pel negoci colonial. En el *Capb. (C) 1777* consten com a propietaris de terres. Es recullen set grups familiars al *Padró 1936*. S'ha trobat escrit *Canyelles*, *Cañelles* i *Cañellas*.

V. t. *Cullerota*, el; «Mariano» *Canyelles*.

«Ramon, Andreu, Diego, fill de Pere Canyelles» i «Pere Ramon Cañelles» (*Bapt. 1566*, 2.12.1603 i 9.11.1608); «petro canyelles [...] Ville Turrus den barra» (MN 1602, 1.11.1605); «fou batejada Joana Madrona per la llevadora una filla de Joan Canyelles sabater y de Paula llur muller» (*Bapt. 1640*, 22.11.1650); «Ramon Canyellas pages» (MN 1707, 13.1.1724); «Franco Cañellesy Rabassa» i «Antoni Canyelles y Rabasa» (*Bapt. 1723*, f. 20, 29.9.1724, i f. 67v, 27.2.1729); «Jaume Cañellas aus.t.», «Joan Cañellas marir» i «Ramon Cañellas» (*Cad. 1757*, f. 3, 4 i 14); «Arraval i Carrer Nou: Joan Baptista Cañellas, patró matriculat» (*Plet 1796-1818*); «Joseph Cañellas y Ametller», «Salvador Cañellas y Plana», «Joseph Cañellas y Pons, fill de Francisco Cañellas Mariner de Tarragona y de Angela Ponts del traje de dit Clarà, en dit traje habitants» (C), «Pere Cañellas y Magriña» i «Emanuel fill de Joan Cañelles pagès y Rosalia Burunat» (*Bapt. 1806*, f. 25v, 20.11.1808, f. 19v, 29.5.1808, f. 34v, 8.2.1810, f. 301, 22.5.1831, i f. 323v, 13.3.1833); «Francisco Cañellas y Mallafré», «Antonio Cañellas y Recasens» i «Pedro Cañellas y Arbós» (*Bapt. 1870*, f. 44v, 3.10.1871, f. 52, 22.2.1872, i f. 70v, 29.1.1873); «Antonia Cañellas, Vda. de Gras, propietaria: Capella», «Pedro Cañellas Gras, propietario: Muns», «Francisco Cañellas Martorell, propietario: Caus y Clapés», «José Cañellas Fortuny, propietario: Muns» i «Rosalia Cañellas Vda. de Olivé, propietaria: Muns» (*Contr. R. 1879*, núm. 26, 30, 34, 35 i 38); «Esteban Cañellas y Gargalló» i «Francisca Cañellas y Gargalló» (*Bapt. 1894*, f. 52, any 1906, i f. 75, any 1909); «Alberto Cañellas Pujol, hijo legítimo de Rafael Cañellas Palau, labrador, y de Teresa Pujol Miracle, ambos de esta» (*Bapt. 1913*, f. 6v, 1.10.1913); «Cañellas Mallafré, Jaime. Calle Cruces» i «Cañellas Recasens, Antonio. Calle Ancha» (*Reg. Fisc. 1921*, f. 60-63).

cap

V. *Martineta, *Roquer*.

CAP, el

[ət 'kap]

El Centre d'Assistència Primària, conegut popularment pel *CAP*, és l'àrea bàsica de salut de Torredembarra, la Pobra de Montornès, Creixell, la Nou de Gaià,

la Riera de Gaià, Vespella i Altafulla. L'arquitecte Arnaldo Basadonna Andujar va projectar un edifici singular que mostra una imatge contrastada entre l'exterior i l'interior. El revestiment exterior és de xapa d'alumini que quan hi toca el sol brilla, en canvi, l'espai interior, en part revestit amb fusta, esdevé càlid i funcional. L'edifici es va inaugurar l'any 1997.

V. t. *Xatet, la sínia de Cal*.

Cap d'Estopa, el [ət 'kab dəs'topə]

Renom posat a un estiuejant suec que tenia el cabell ros i arrissat com el personatge històric català.

Cap de Creus

«sitam in dicto termino Turrus den Barra et in partita vocata del Cap de Creus et antea dicta Lo Vilar Vell o Las trevetes [...] a cirtio cum olivaris de Montornes» (*Capb. 1656*, f. 34, 8.10.1656); «al capdamunt y entre mig de dits dos termes a la part de tremuntana i afrontant en lo terme del lloch de la pobla de Montornes del mencionat Arquebisbat y a la partida dita Cap de Creus plantaren un mulló señalat de número 1» (*Afitament 1782*); «Segueix pel camí de Salamó fins a la partió del terme de Torredembarra amb el d'Altafulla en el punt anomenat Cap de Creus» (*Villuendas*, p. 42).

Partida de terra.

V. t. *Coll de Creus, el*; **Vilar de les Creuetes, el*.

Cap de la Bóta, el camí del [ət kə'mi ðət 'kab də tə 'botə]

V. t. *Bóta, el camí de la*.

«Camino de la Cabeza de la Bota» (*Mp. 1921*); «Camino Cap de la Bota» (*Plànol 1944*, p. 3, 4, 5 i 6); «Camí del Cap de la Bota» (*Mp. 1987*).

Cap de la Fàbrica, el

«Senya: Montornès pel Cap de la Fàbrica» (*Montaña*, p. 54 i 324).

Nom amb què es coneixia la xemeneia d'una antiga fàbrica de conductors elèctrics que es trobava a primera línia de mar; la seva imatge era una bona referència per als pescadors.

V. t. *Escriptori, l'*; **Fumera de la Pirelli, la*.

Cap Gros, el [ət 'kab 'grɔs]

Podem localitzar aquest accident geogràfic entre el Pet d'Ovella i el Frarot. Amb les obres de construcció del port la massa rocosa es va ressentir i es va optar

per escapar-la, fet que es va produir el dia 5 de febrer de 1998. Abans era la roca que més destacava d'aquest conjunt natural conegut com el *Roquer* i va permetre als pescadors establir enfilalls. El nom perdura en un dels carrers d'una urbanització del poble.

«Al E. 11° N de Tarragona distancia 6 ½ millas, està el Cabo Gros más alto que toda la Costa anterior y súcio, con piedras en su contorno. Aquí està la Villa de Torra Dembarra, y una milla antes la de Altafuya y Tamaris [...] después del Cabo Gros sigue la Costa baxa casi toda la playa» (*Derrotero* 1787, p. 192); «Cabo Gros» (*Plànol* 1885); «Cap Gros» (*Plànol* 1944, p. 12); «Senya: El Pujol pel Cap Gros» (Montaña, p. 131); «Cap Gros» (*Ortfo. Mp. (T)* 1998).

Cap Gros, la roca del [tə 'rɔkə ðət 'kab 'grɔs]

Roca sotaiguada que es podia localitzar anys enrere gairebé davant del Cap Gros.

Capatassa, la [tə kəpə'tasə]

Renom donat a la filla del capatàs de les obres de la carretera d'enllaç. Vivia al carrer Major tocant al corraló de Sant Antoni.

Capdecoco, el [ət ,kabdə'koku]

Renom d'un pescador que vivia al passeig de Colom.
V. t. *Coco, el*.

Capdematxo, el [ət ,kabdə'matʃu]

Malnom donat a un home de Baix a Mar que amb els anys va anar a viure al carrer Nou.

Capdevila [,kabdə'βitə]

Cognom localitzat al segle XVIII. S'ha trobat escrit *Cap de Vila* i *Capdevila*.

«Anthonius Capdevila Albeÿter» (MN 1707, 4.6.1707); «Manel Cap de Vila y Llorens» (*Bapt.* 1723, f. 46, 29.9.1726); «Hereus de Capdevila» i «Jph. Capdevila Albeyr» (*Cad.* 1757, f. 4 i 19); «Arraval i Carrer Nou: Anton Capdevila corder» i «Ramon Capdevila Corder» (*Plet* 1796-1818); «Pere, fill de Gaspar Capdevila, Coder y de Maria Olivé» (*Bapt.* 1806, f. 53, 30.1.1811); «José Capdevila y Julivert» (*Bapt.* 1870, f. 157, 25.4.1877); «José Capdevila Ibern, propietario: Caus y Clapés, Bassa» (*Contr. R.* 1879, núm. 23).

capella

V. *Ànimes, Roser*.

Capella, la

[tə kə'peɫə]

Antiga partida de terra que rep el seu nom de l'església dedicada a la Mare de Déu del Roser, avui desapareguda. Segons documentació de mitjans del segle XIX els seus límits eren, a llevant, amb les Parellades; a migdia, amb la de l'Horta; a ponent, amb el nucli urbà, i a tramuntana, amb l'espai conegut com a *darrere la Vila*. Amb l'eixamplament del poble al segle XVIII, va quedar dividida en dues meitats, ja que l'afectà el perllongament dels carrers d'Antoni Roig i de Pere Badia. La meitat que mirava a mar, darrere l'hospital i el passeig de l'Estació, va quedar molt més afectada amb els plans d'ordenació urbana dels anys seixanta. Fins ben entrat el segle XX les seves terres eren de secà amb garrofers, cereals, vinya, ametllers; també hi havia trossos erms i roques. Del que havia estat queda un vell testimoni, la palmera de cal Saia. L'altra meitat de la partida arribava fins al camí de la Bóta i el camí dels Garrofers, i es va anar urbanitzant més lentament. Al final dels anys noranta encara hi havia parcel·les de garrofers que esperaven el moment més oportú per ser edificades; actualment està totalment urbanitzada. També anomenada partida de la *Capella del Roser, Raval de la Capella*.

V. t. **Parellada dels Pilans, la; Roser, la capella del.*

«in termini dicti oppido turrus den barra in parte dicta de la capella» (MN 1626, 25.8.1629); «in termino turrus den Barra et in partita de la Capella de Nostra Senyora [...] a Meridie cum itinere civitates Barna [...] a circio cum itinerte de les Planes» (*Capb.* 1656, f. 16v, 12.10.1656); «Pessa de terra situada sota la Capella de nostra senyora possehida per Geronim Roig de la Bassa» (*Cad.* 1735, f. 256); «Capella» (*Contr. R.* 1879); «Capella» o «Vila»; «Capella. LINDA: a Mediodía con camino viejo; [...] a Norte con Fábrica vieja» (*Amill.* 1943, f. 17 i 134v); «Capella» (*Plànol* 1944, p. 4 i 13).

Capella, el camí de la

«vocata dels femers cami de la Capella [...] a Meridie cum itinere Regali quod tendit ad civitatem Barna» (*Capb.* 1656, f. 46, 9.10.1656).

V. t. **Camí de Clarà, el; Femers de la Vila, els.*

Capella, el carrer de la

[ət kə're ðə tə kə'peɫə]

Avui comunica la plaça de Mossèn Joaquim Boronat amb el passeig de la Sort. Antigament, amb aquest topònim es designava el carrer Nou, ja que hi havia l'església dedicada a la Mare de Déu del Roser.

V. t. **Capella, el raval de la; Nou, el carrer.*

«situada en la present Vila al carrer de la Capella», «el carrer dit de la Capella [...] y de part devant ab dit carrer de la Capella» i «en lo carrer dit de la Capella [...] a tremuntana ab lo carrer o cami Real que va a Barna» (MN 1707,

9.5.1710, 20.1.1711 i 17.2.1715); «En la Calle dicha de la Capella, o carrer Nou» (*Reg. Hipt.* 1791, f. 336).

Capella, el raval de la

«en la partida dicha antiguamente los famers, y oy lo Arrabal de la Capella» (*Reg. Hipt.* 1791, f. 270).

Fora el clos de les muralles, en direcció a Clarà, es van començar a construir habitatges en peces de terra properes a la Capella del Roser.

V. t. **Femers de la Vila, els.*

Capella del Roser, la¹

V. *Roser, la capella del.*

Capella del Roser, la²

«Partida de la Capella del Roser» (*Amill.* 1845, p. 71); «Partida de la Capella del Rosé»: Comença a la Creu situada a la Carretera Reial per la banda de Barcelona quan creua el camí “Vell”; segueix aquests camí “Vell” fins al camí de Martineta; vers la “Vila” pel carrer de la Sort fins a la Plaça de la Creu; segueix per darrere les cases del carrer Nou, fins a la Carretera Reial, davant de l’Hospital; segueix aquesta carretera fins a la Creu» (Villuendas, p. 41); «Capella del rosé, LINDA: a Mediodia con el paseo de los Martires» (*Amill.* 1943, f. 108).

Partida de terra.

V. t. *Roser, la capella del; *Femers de la Vila, els.*

Cara de Plata, ca la

[ˈka tə ˈkarə ðə ˈpʎatə]

Renom donat a una dona presumida. La *Tona Cara de Plata*.

«La Cara de Plata» (Moreu-Rey, p. 99).

Carbonell

[kərβuˈneɫ]

Llinatge present a la vila des del segle XIV. Durant el Set-cents trobem mariners de la nissaga que atrets pel negoci colonial van a Amèrica. No tots els Carbonell d’avui provenen de la mateixa branca familiar, ja que a finals de segle XIX una parella originària de Vespella i Tarragona, amb el mateix cognom, es va establir a la vila.

«mgl carbonellj omnes hitatores de turrj denbarra» (MN 1333, 12.1.1334); «miql carbonel turris den barra» (MN 1349); «Miquaellis carbonelii locj turris denbarra» (MN 1364); «Joan Pau Carbonell» i «Franch Carbonell» (*Bapt.* 1566, 10.9.1591 i 17.11.1596); «monserratus Carbonell [...] ville turris den barra» (MN 1602, 23.9.1606); «Josep Carbonell», «Pere Joan Carbonell» i «Francis-

cum Carbonell» (*Bapt.* 1640, 9.3.1659, 26.8.1662 i 12.2.1699); «Confessio Jacobi Carbonell agrícola» (*Capb.* 1656, f. 101v); «Joseph, fill de Joan Pau Carbonell teixidor de lli y de Antonia Carbonell y Fonts» i «Franch Carbonell y Fonts» (*Bapt.* 1723, f. 135, 23.7.1738, i f. 158v, 4.6.1741); «Hereus de Joan Pau Carbl» (*Cad.* 1757, f. 42); «Josep Carbonell i Soler» (*Bapt.* 1787, f. 147, 8.4.1796); «Francisco Carbonell y Soler» (*Bapt.* 1806, f. 27, 29.3.1809); «Pablo Carbonell y Yanes» (*Bapt.* 1870, f. 23, 8.12.1870).

Carbonell, la sínia del (C) [tə 'siniə ðət kərβu'neɫ]

Sínia a l'extrem de llevant de la partida de la Sadolla entre la carretera i la via. Avui encara s'hi fan plantes i verdures.

«la Sínia del Carbonell» (*Ortofot. Mp. (C)* 1998).

Carboner, cal ['kaɫ kərβu'ne]

Renom d'una casa de la plaça del Castell cantonada amb el carrer del Freginal. L'origen del nom prové del fet que venien carbó fet de manera artesanal, primer a Vespella i més tard a la sínia que tenien arrendada a Torredembarra.

V. t. *Carboneres, les*.

Carboner, la barca del [tə 'βarkə ðət kərβu'ne]

Era un enganxador davant del Vendrell on es va enfonsar una barca de carbó.

«Davant del Vendrell, a 210 brases, hi ha “el carboner”. Aquest nom li ve perquè era un vaixell que havia portat carbó a la Torre moltes vegades. El seu armador, conegut també pel Carboner el va fer enfonsar deliberadament. Durant la guerra del 14» (*Barques*, p. 92); «El Ganxo de migjorn del Carboner i el Ganxo de fora el Carboner. El Carboner. Fons: 7 llençes» (*Montaña*, p. 25 i 26).

Carboner, el ganxo de Fora el

«Carboner, el Ganxo de fora el» (*Montaña*, p. 26).

Carboner, el ganxo de Migjorn del

«Carboner, el Ganxo de migjorn del» (*Montaña*, p. 26).

Carboner, la sínia del [tə 'siniə ðət kərβu'ne]

Sínia, avui desapareguda, al capdavant del passeig de la Sort just al costat de la carretera general. En Miquel Carboner tenia arrendada una part d'aquesta propietat a cal Torrens. A més de conrear hortalisses i patates, hi tenia les carboneres on feia el carbó.

V. t. *Martinetes, les*.

Carboneres, les [təs kərβu'nerəs]

Les quatre filles de cal Carboner eren conegudes per aquest renom.

«Carbuero», el [ət kər'βuru]

Nom castellanitzat d'un indret marí, davant de Tamarit, on es trobava enfonsat un vaixell carregat de carbur.

Carcasi

«Ego bernardus carcasius presbiter vicarius et notario publico loci turris den barra» (MN 1561, 20.4.1562).

Cardó

«fcº Cardo Argenter» (MN 1707, 23.7.1712).

Cardona

«quondam petri cardona dicti loci» (MN 1320); «Johanj cardona [...] olim hitatorio turris den barra»; «Ego Jacobo cardona spitalario» (MN 1452, 1.1.1454 i 21.8.1454).

Carles, l'hort de [l'ɔr ðə 'karts]

Hort a la partida de la Sort. L'any 1933 es va expropiar, junt amb altres terres, per poder urbanitzar el passeig de la Sort.

Carlets, el¹ [ət kər'tɛts]

Era el carter del poble i vivia al carrer de Mañé i Flaquer, a prop del Portal de la Bassa. El renom prové del diminutiu de Carles.

Carlets, el² [ət kər'tɛts]

El Carlets era emblanquinador de professió i aficionat a tocar la gralla.

«el graller Carles Mialet Guasch, *Carlets* (1870-1941) —vallenc però establert a Torredembarra des de 1928» (Bargalló-Morlà-Recasens, p. 90).

Carlons i cal Carlons [kər'tɔns] i [l'kaɫ kər'tɔns]

Renom que probablement prové d'una derivació del prenom Carles. La casa es recorda, però sense determinar-ne la ubicació.

«Josep Casals “dit Carlons”» (Villuendas, p. 44).

Carmeta de la Lisa, ca la [l'ka tə kər'metə ðə tə 'tizə]

Casa amb hort al carrer de les Creus.

Carmota, ca la [ˈka tə kərˈmɔtə]

Nom donat a una casa del carrer del Freginal on vivia una dona no gaire estimada per la canalla.

Carnisser, cal [ˈkaʃ kərniˈse]

Era la carnisseria que hi havia a la plaça de la Vila i que va desaparèixer en urbanitzar l'actual plaça.

V. t. *Antonet Carnisser, l'.*

«Tot al voltant de la plaça hi havia botigues. Dues carnisseries: la de la Lola [...] i la d'un tal Antonet Carnisser, un home alt i corbat, calb bastant vell» (Wennberg, p. 80).

Carnisseria, la baixada de la

V. *Carnisseria, el carrer de la.*

Carnisseria, el carrer de la [ət kəˈre ðə tə kərniʂəˈriə]

Aquest carrer segueix un tram de l'antiga muralla; va de la plaça de la Vila fins al carrer del Freginal. L'origen del nom prové de les carnisseries i l'antic escorxadador que hi havia. En un portal d'una de les cases es pot veure un tallant esculpit que mostra l'activitat laboral que s'hi practicava. El pendent del seu traçat fa que en diguin *la baixada de la Carnisseria*, però també *la baixada de la Presó* perquè hi havia una petita finestra del calabós que tenia sortida a aquest carrer. També es va estendre l'expressió *el carrer del Telèfon* perquè s'hi trobava el primer locutori de telèfon públic que hi va haver al poble.

V. t. **Estudi, el carrer de l'; Muralla, la.*

«a ponente cum carneseria» (MN 1561, 13.12.1561); «jn vico dicto dela carnisseria soes de carrer a carrer» (MN 1602, 8.9.1606); «in villa Turis den Barra et in vico vulgo dicto de la Carnisseria [...] a Meridie cum vico quod tendit Ecclesiam» (*Capb.* 1656, f. 84v, 10.10.1656); «en dit carrer de la Carnisseria» (*Invent.* 1698); «carre de la Carniceria» (*Cad.* 1824, f. 188); «carrer Carniceria» (*Padró* 1936, p. 14-18); «Precatàleg d'Edificis a protegir com a Béns Culturals d'Interès Local. Carrer de la Carnisseria, núm. 9» (PGOU 2002, p. 117).

Carnisseria, la plaça de la

«in dicta villa Turris den Barra et in platea dicta dela Carnisseria [...] ab occidente cum horto de la Badia et a circio cum patio Castri dicta villa» (*Capb.* 1656, f. 123v, 12.10.1656).

Carnisseria Vella, el carrer de la

«en los carrers [...] y de la Carnisaria Vella» (MN 1707, 29.4.1711).

Carnisseria Vella, la placeta de la

«una casa situada en la vila de la Torradenbarra en la plasseta de la Carnisaria vella davant la Abadia que afronta de part davant ab dita plasseta de un costat ab lo Carrer de la iglesia [...] de altre costat ab un carrero que no passa» (MN 1707, 2.5.1711).

Caro

[ˈkaro]

El cognom consta al *Bapt. 1913* i també al *Padró 1936*.

Carrabiners, el quarter dels

[ət kwərˈteɪ dəts kərəβiˈnes]

A Baix a Mar es podia localitzar l'edifici al passeig de Colom. Antigament els carrabiners estaven encarregats de la vigilància del contraban a la costa. Es va enderrocar.

V. t. *Xon, cal*.

carrer

V. *Abadia, Alt de Sant Pere, Ample, *Amunt, *Àngel Guimerà, Antoni Roig, Atinents, *Baix, Baix de Sant Pere, Barcelona, Batista Roig, *Bestiar, Boters, Capella, Carnisseria, *Carnisseria Vella, *Carreró, *Carreró Avall, Collegi, Comerç, Creus, *Dalt, Darrere del Cafè, Eduardo Benot, Escaletes, *Església, *Estudi, Fàbrica, *Farraginal, * Fermín Galán, Ferran de Querol, *Ferrer i Guàrdia, Filadors, Forn, *Forn Nou, *Fossar, Francesc Layret, Francesc Moragas, Freginal, *García Hernández, Gibert, *Gossos, Hermen Cortasa, *Hospital, *Ignasi Iglésias, Indians, Indústria, Isaac Peral, Joan Güell, *Joan Maragall, Joaquim Torrens-Ibern, Joaquín Costa, *Joaquín Maurín, Josep Pujol, *Julià Nougués, Major, Mañé i Flaquer, Mar, Mare de Déu del Carme, Muntanyeta, Munts, *Mur, Muralla, Nord, Nou, *Om, Onze de Setembre, *Pablo Iglesias, Palmera, Patronat, Peixateria, Pere Badia, Pere Romeu, Pérez Galdós, Pescadors, *Pilota, *Plaça, Pompeu Fabra, *Portal de la Bassa, *Portal de la Creu, *Portal Nou, *Pou, *Que no Passa, Ramon de la Torre, Rosalí Rovira, Rosari, Roser, Sant Joan, Sant Sebastià, Sant Telm, Santa Rosalia, Santiago Rusiñol, Sinibald Mas, Sort, Tamarit, Telèfons, Unió.*

Carrer de les Creus, el

«calle las Creus. Yermo» (*Amill. 1943, f. 74*).

Partida de terra; fins a la segona meitat del segle xx hi va haver hort en aquest indret.

V. t. *Creus, el carrer de les*.

Carrer del Nord, el

«Calle del Norte. LINDA: a Oriente con la calle de Freginal; a Poniente y Norte con el camino viejo de la Pobra [...] Secano» (*Amill.* 1943, f. 252).

Partida de terra. Fins a l'últim terç del segle xx tot l'entorn del carrer Nord eren horts i alguns habitatges fins al carrer de les Creus.

V. t. *Escorxador, l'*; *Nord, el carrer*.

Carrerada, la (C)

«et in partita voccata dela Carrerada» (*Capb.* 1656, f. 91, 11.10.1656).

Partida de terra propera al camí de Bens.

Carrerada, el camí de la (C)

«Carrerada o camino vecinal» (*Finques (C)* 1883, f. 3); «Con motivo de la petición formulada por Juan Porta Solé para construir un margen limitante con el camino nombrado de Bens o “Carrerada” acuerdan que la policia rural pare a examinarlo antes de resolver» (*Acta Ple 1902*, p. 25, 18.9.1902).

Carrereres

«Jacinto Carreras», «Joan Carreras» i «Jaume, fill de Isidro Carreras, tixidor de lli y de Rosa Muller sua» (*Bapt.* 1640, 19.11.1656, 31.7.1664 i 20.11.1669).

carreró

V. *Cabanyes.

Carreró, del

«petrus Ivern dictus del Carrero» (MN 1626, 19.8.1628); «Petri Hivern del carreró» (*Capb.* 1656, f. 36, 8.10.1656); «Francesch Roig del Carreró prop la Abadia» (MN 1707, 21.4.1710).

Renom.

Carreró, el carrer del

«jn villa turris den barra jn vico dicto del carrero [...] a parte retro cum menia sive ab la muralla», «in villa Turris den Barra et in vico dicto Lo Carreró [...] a Meridie cum Moro dicta villa [...] a cirtio cum dicto Carreró», «in vico Majori [...] ab occidente cum Carrerono», «in dicta villa Turris den Barra et in Carre-rono» i «in villa Turris den Barra et in Carrerono [...] a Meridie cum Muro» (MN 1602, f. 16, 1.12.1613 i 7.10.1656; f. 43v, 9.10.1656; f. 97v, 11.10.1656, i f. 151v, 15.10.1656); «tota aquella casa situada en la vila de la Torredenbarra y

en Lo Carrero [...] de par detras ab lo mur de la pnt vila» i «una casa en lo carrer dit lo Carreró prop la plassa de la Iglà» (MN 1707, 17.12.1711 i 6.9.1717).

Identificava un corraló, sense localització actual, dins el clos de la vila.

Carreró, la plaça del

«sitam intrus dictam Villam turris den Barra et in platea dicta lo Carrero [...] a meridie cum Muro dicta villa [...] et a cirtio cum dicta platea», «in platea dicta del Carrero [...] a cirtio cum vico Majori» i «ab occidente cum platea del Carreró vocata del oli» (*Capb.* 1656, f. 2, 6.10.1656, f. 12v, 7.10.1656, i f. 42v, 9.10.1656).

Probablement es tracta de la placeta del Blat.

V. t. **Blat, la placeta del.*

Carreró Avall, el carrer del

«situada en dita vila de la Torredenbarra en lo Carrer dit lo carrero avall» (MN 1707, 22.1.1724).

Carreter, cal [ˈkaʎ kəɾəˈte]

Renom d'una casa al carrer de la Sort, més endavant es va traslladar al carrer de la Muralla.

carretera

V. *Pobla, Riera.*

Carretera, la [tə kəɾəˈteɾə]

Antiga carretera que comunicava Tarragona, el Vendrell, Vilafranca del Penedès i Barcelona. Durant anys s'endinsava a la vila per Babilònia fins que l'any 1957 es va desviar degut a l'augment del trànsit rodat fora de la població. El seu espai, avui totalment urbanitzat, correspon als carrers de Pompeu Fabra, Pere Badia, Antoni Roig, la Muralla i la plaça de la Font.

V. t. **Pas del Rei, el camí del; *Ral, el camí; *Reial, el camí.*

Carronya, cal [ˈkaʎ kəˈroɲə]

Malnom donat a una casa de pagesos al carrer de l'Alt de Sant Pere.

«El Carronya. Rondinaire» (Moreu-Rey, p. 110).

Carronya, la sínia de Cal [tə ˈsiniə ðə ˈkaʎ kəˈroɲə]

Sínia a la partida de la Rasa, a prop del camí de la Rasa.

Carsos, cal [ˈkaʎ ˈkarsus]

Renom d'una casa de pagesos i ramaders al carrer de Mañé i Flaquer. La gent recorda que venien llet de les seves pròpies vaques als baixos de la casa.

«Carsus. No renegava mai, i quan ho feia, deia: “caratxus”. La paraula ha anat distorsionant-se fins arribar a “carsus”, no deixant d'ésser un eufemisme de “carall”» (Soler, p. 140).

Carsos, la sínia de Cal [tə ˈsiniə ðə ˈkaʎ ˈkarsus]

Era una sínia al camí dels Munts.

Cartanyà [kərtəˈɲa]

El cognom consta al *Bapt. 1913* i també al *Padró 1936*.

Casa

«Jaume Casa Pesc.r» (*Cad. 1757*, f. 14); «Gabriel Casa Estiltes, propietario: Capella» (*Contr. R. 1879*, núm. 36).

Casa Blanca, la [tə ˈkazə ˈβʎaŋkə]

Consta com a partida de terra. Els informants ens comenten que és una peça de terra amb casa a la partida de la Rasa. Abans el conreu era de secà amb vinya, actualment s'hi fa regadiu. Antigament n'hi deien *l'hort d'en Jové*. En aquest indret es troba una fita de terme que confronta Torredembarra amb Altafulla.

«Casa Blanca» (*Mp. 1921*); «La Casa Blanca. LINDA: [...] a Mediodia con carretera de Barcelona a Tarragona [...] Viñedo» (*Amill. 1943*, f. 225).

Casa Blanca, de la [də tə ˈkazə ˈβʎaŋkə]

Tots els que havien viscut a la Casa Blanca eren coneguts amb el sobrenom.

Casa de la Vila, la [tə ˈkazə ðə tə ˈβiʎə]

Antic edifici de la plaça de la Vila que durant molts anys, fins que es va restaurar el castell, va ser la seu de l'Ajuntament. És catalogada bé cultural d'interès local.

V. t. *Castell, e*².

«Es pot dir que la Casa de la Vila no formava part de la plaça, ja que, en aquell temps quedava mig entaforada dins el carrer de Joan Güell, el que porta a l'església, perllongat fins davant de la façana de la casa de municipi per la paret d'un o dos edificis que, posteriorment van anar a terra. Aquestes cases, avui enderrocades, reduïen l'espai de la plaça» (Wennberg, p. 80); «Edificis i àmbits a protegir. Art. 79. Definició. 1) Compren aquelles edificacions i àmbits de

valor històric o tradicional que formen part de l'arquitectura pròpia del municipi que és objecte d'especial preservació per aquest pla general. 2) s'inclou: Casa de la Vila» (PGOU 2002, p. 57); «Precatàleg d'edificis a protegir com a béns culturals d'interès local. Plaça de la Vila, 9» (PGOU 2002, p. 117).

Casa Gran, la [tə 'kazə 'ɣran]

Casalot al capdavall de la vila, proper al Portal de la Bassa. La planta de l'edifici era molt gran i fa uns anys es va rehabilitar.

Casa Gran, de la [də tə 'kazə 'ɣran]

Renom dels qui hi vivien, encara hi ha qui recorda la Rosalia de la Casa Gran.

Casal, el [ət kə'zət]

Al carrer de la Capella. L'edifici és de propietat municipal, però anteriorment havia estat una fàbrica de conductors elèctrics. El seu espai està dividit en dos àmbits. Un acull diferents entitats culturals i esportives de la vila i l'altre s'ha rehabilitat com a sala polivalent.

V. t. *Mercader, cal*.

Casalet, cal ['kaʎ kəzə'tet]

Renom d'una casa al carrer Major que es crea a partir del diminutiu de Casals. L'edifici té els seus orígens al segle XVI, encara que va ser ampliada i modificada en diverses ocasions i avui recull la data de 1711 a la seva façana. La Bóta del Casalet havia estat una propietat de la família.

V. t. *Bóta, la*.

«Eusebio Rovira Mauri 1850-1917 [...] en 1900 compra la casa a su hermana Isabel casada con un Casals (la casa era conocida como cal Casalet). La ampliará con la finca de al lado y su hija Antonia se casará con mi abuelo Fernando Vallmitjana, el médico del pueblo» (Vallmitjana, p. 1).

Casalets

«Jaume Casalets» (*Bapt. 1640, 1.8.1655*).

Casalot, el [ət kəzə'tot]

Construcció mig enrunada que es trobava al mig de les Salines, en un indret al qual s'anava a fer joncs. Anys enrere havia estat un espai on es feia el procés de la sal, o era el magatzem de la sal. També hi havia les botigues de boters de cal Salvat. Avui tot el seu contorn ha estat urbanitzat i engolit pels carrers de Pompeu Fabra, de l'Hort del Nap, dels Pescadors, del Ferrocarril i de les Dues Pareds. Tanmateix, a les seves immediacions es recorda el nom en un carrer.

«El 1944 reobriren dos obradors (de boters). L'Anton Mercadé Valls es tornà a instal·lar al Casalot. Aquests negoci va ser continuat pel seu nét, l'Agustí Mercadé, fins que el 1972 va tancar definitivament» (Comes-Suñé, p. 157).

Casals

[kə'zats]

Cognom documentat a partir del segle XVII i vinculat al món mariner i comercial. Durant el Set-cents trobem els patrons Josep Casals i Roig, pare i fill amb els mateixos noms, que van arribar a Veracruz atrets pel negoci colonial. Tanmateix, no sabem si alguna branca familiar treballava directament la terra o eren rendistes, ja que en el *Capb. (C) 1777* constatem que eren propietaris a Clarà i més entrat el segle XIX també a Torredembarra. Consta una família al *Padró 1936*.

V. t. *Carlons*.

«Carlos Casals» i «Sebastianum Casals» (*Bapt. 1640*, 28.9.1658 i 26.9.1700); «Jacobus casals agricola turrís den barra» (MN 1679, 19.11.1679); «Joan Casals sastre» (MN 1707, 3.2.1724); «Gabriel, fill de Gabriel Casals corder de dita vila y de Maria Segur de Altafulla» i «Joan, fill de Joan Casals sastre y de Rosa Casals y Clarà» (*Bapt. 1723*, f. 136, 30.7.1938, i f. 143, 28.8.1739); «Maria Casals Viuda», «Jph. Casals marir», «Joan Casals negt», «Anton Casals», «Gabrl Casals ausent» i «Carles Casals Pagès» (*Cad. 1757*, f. 10, 19, 20, 36, 44 i 51); «Joan Casals Adroguer» i «Plassa: Joan Casals y Dalmau» (*Plet 1796-1818*); «Anton Casals i Lluc» (*Bapt. 1787*, f. 213, 23.9.1800); «Joseph Casals y Lluch», «Joseph Casals Roig, fill de Jaume Casals teixidor y de Maria Roig» i «Joan Casals y Dolsa» (*Bapt. 1806*, f. 8v, 10.6.1807, f. 19, 26.5.1808, i f. 303, 6.7.1831); «Domingo Casals y Amat», «José Casals y Tost» i «José Casals y Sanromá» (*Bapt. 1870*, f. 20v, 7.11.1870, f. 47, 14.12.1871, i f. 205v, 1.5.1879); «José Casals Dolsa, propietario: Pou, Mas Terrassa, Astrinquells, La Vila, Moreras, Muns», «José Casals Teixidó, propietario: Arboserà» i «José Casals Piñol, propietario: Caus y Clapés» (*Contr. R. 1879*, núm. 25, 27 i 29); «Isidro Casals y Montserrat, hijo legítimo de Isidro Casals Ferreras, labrador, y de Joaquina Montserrat Pijoan, ambos de esta» (*Bapt. 1913*, f. 13v, 9.9.1914); «Casals Guinovart, Rafael. Calle Baja San Pedro» (*Reg. Fisc. 1921*, f. 67).

Casamitjana, de

«bernardj de casa migana loci de clarano» (MN 1452, 28.3.1455).

Casas

V. *Cases*.

Casasses

«Joanes Casases loci de clara» (MN 1626, 25.8.1630).

Casassús

[kəsə'sus]

Llinatge que ha perviscut durant segles a Torredembarra, i vinculat a Baix a Mar des del seu poblament. Durant el Set-cents són pagesos i habitants de Clarà, encara que algun membre de la nissaga es fa mariner. Més endavant, trobem cinc grups familiars al *Padró 1936*. S'ha trobat escrit *Casasús* i *Cassassús*.

V. t. **Clarà, la plaça de; Josepet de la Premsa, el.*

«Pere Joan Casasús» i «Jaume Casasús» (*Bapt. 1566*, 10.8.1596 i 2.12.1616); «Joannes Casarus agricola de clara» (MN 1602, 6.11.1602); «Joan Casarus pages del lloch de Clara» (MN 1626, 14.10.1626); «Jaume Casasús», «Pau Casasús» i «Josepum Casasús» (*Bapt. 1640*, 20.4.1646, 20.2.1648 i 20.1.1683); «Confessio Margareta Casarus vidua Jacobi Casarus agricola villa Turrus den Barra» (*Capb. 1656*, f. 157, 17.10.1656); «Cicilia Casarus viuda deixada del qº ramon Casarus Pages del lloch de Clarà Parroquia de la present vila de la Torre denbarra», «Pere Casarus» i «Pere Casasús pages del lloch de Clarà» (MN 1707, 5.5.1710, 20.9.1711 i 21.10.1714); «Lluís Casarus i Paisan» i «Jauma Casarus y Duran» (*Bapt. 1723*, f. 20, 29.9.1724, i f. 40, 28.4.1726); «Ramon Casarus marir», «Isidro Casasús» i «Ramon Casarus Pobre» (*Cad. 1757*, f. 5, 14 i 52); «Geroni, fill de Pau Casasús Mariner de Clarà y de Anna Maria Bronat de la Torre» (*Bapt. 1787*, f. 161, 14.2.1797); «Joseph Casasús y Boronat», «Salvador Casasús y Ramon» (C), «Joseph, fill de Manuel Casasús Pasticer, de esta present vila y de Maria Miró de Altafulla» i «Pau, fill de Salvador Casasús pagès de Clarà y de Teresa Guasch de Altafulla» (*Bapt. 1806*, f. 20v, 25.6.1808, f. 24v, 24.10.1808, f. 351, 12.12.1836, i f. 348v, 13.6.1836); «Federico Casasús y Solé» i «Maria Dolores Casasús y Solé» (*Bapt. 1868*, 5.10.1869 i 19.1.1873); «Rafael Casasús y Serra» (*Bapt. 1870*, f. 8v, 8.4.1870); «Juan Casasús Mercadé, propietario: Hort de Pau; José Casasús Mercadé, propietario: Sinieta» (*Contr. R. 1879*, núm. 33 i 37); «Pedro Casasús Llobera», «Antonio Casasús Llobera» i «Ambrosio Casasús Llobera» (*Bapt. 1894*, f. 18, any 1900, f. 40, any 1905, i f. 59, any 1907); «Pedro Casasús y Papiol, hijo legitimo de Pedro Casasús Gibert, labrador, y de Rosalia Papiol Solé, ambos de esta» (*Bapt. 1913*, f. 20v, 30.11.1915); «Casasús Benaiges, Josefa. Calle Baja San Pedro», «Casasús Benaiges, Pablo. Afueras», «Casasús Gibert, Carmen. Calle Ancha», «Casasús Gibert, José. Calle Antonio Roig» i «Casasús Solé, Ambrosio y Federico. Barrio de la Marina» (*Reg. Fisc. 1921*, f. 72-80).

Casassús, la sinya del

[tə 'siniə ðəʎ kəsə'sus]

Hort amb sinya a la partida de la Sort. També coneguda per *l'hort de la Premsa*.
V. t. *Premsa, l'hort de la.*

Caselles

«Mariam Caselles» i «Joan Casellas» (*Bapt. 1640*, 24.7.1685 i 3.7.1702); «Casellas Marlés, Remedios. Calle Antonio Roig» (*Reg. Fisc. 1921*, f. 81).

Cognom documentat al segle XVII; posteriorment, al primer terç del segle XX. S'ha trobat escrit *Caselles* i *Casellas*.

Casera, la

«jn termino Turriss den barra jn parte dicta de la Casera» (MN 1626, 12.7.1630); «termino Turriss den Barra et in partita voccata la Cassera et antiqué voccata Lo Papalló [...] a cirtio cum itinere Molendini» i «in termino Turriss den Barra et in partita voccata la Cassera et antea Lo Papallo» (*Capb.* 1656, f. 30v, 8.10.1656, i f. 135, 14.10.1656); «La Casera» (*Mp.* 1921).

Partida de terra. Actualment amb aquest nom coneixem una masia amb ba-luard i molí de vent per extreure aigua molt a prop del nostre terme, però ja a Altafulla.

V. t. **Papalló, el.*

Cases

[ˈkazəs]

Llinatge documentat des del segle XVI. Segons S. Rovira durant el Set-cents es poden comptabilitzar fins a dotze grups familiars, una bona part dels quals van mantenir activitat marinera i comercial. Un d'ells, Joan Casas i Fontanilles, es va establir durant uns anys a Nova Orleans i un germà seu, en Joaquim, a Barlovento. En Joan, l'avi de Ramon Casas i Carbó, es va casar amb Mercè Gatell i van tenir catorze fills, un d'ells el pare del pintor. Una altra generació més jove també va anar a Amèrica, en Joaquim i en Ramon Casas Gatell. Es van establir a Cuba on van aconseguir una fortuna que els va permetre, en el seu retorn a Barcelona, fer inversions en el sector industrial. S'ha trobat escrit sota les variants *Cases*, *Casas*, *Cassas* i *Casses*.

V. t. *Cases, cal.*

«Ramon Cases, fill de Joan Cases teixidor y Catharina sa muller» (*Bapt.* 1566, 12.6.1601); «Josep Casas», «Josephum Casas» i «Jaume Casas» (*Bapt.* 1640, 25.8.1654, 1.10.1700 i 23.1.1702); «Joan Pau Cassas teixidor de lli dela present vila de la torre den Barra» i «ÿ Joseph Casas Sagristanys de la confraria del glorios St Elm de la pnt vila de la Torradenbarra» (MN 1707, 15.1.1710 i 30.8.1714); «Michael Casses y Prats», «Anton Casses i Mascaró», «Antoni Casas y Figarola» i «Joseph Casas, fill de Rafel Casas pagès y de Madrona Casas y Casas» (*Bapt.* 1723, f. 20, 29.9.1724, f. 22v, 5.12.1724, f. 110v, 20.7.1735, i f. 118v, 12.9.1736); «Anton Casas Marier», «Jph Casas Parra» i «Pere Pau Casas marier» (*Cad.* 1757, f. 13, 41 i 43); «Arraval i Carrer Nou: Joaquim Casas, negociant» i «Joan Casas dit lo gendre del Indiano» (*Plet* 1796-1818); «Manuel, fill de Dn Joan Casas y Fontanilles comerciant y de Doña Maria Marce Gatell» (*Bapt.* 1806, f. 51v, 21.12.1810); «Gabriel Casas y Serra» (*Bapt.* 1870, f. 72, 17.2.1873); «Madrona Carbó Vda. de Casas, propietaria: les Moreres, Bassa, Caus y Clapés» (*Contr. R.* 1879, núm. 28); «dos germans Cases Gatell van haver

de tornar a refer el camí que havien obert el seu pare i el seu tiet: Joaquim i Ramon van anar a l'Havana i a Matanzas, les dues ciutats cubanes preferides pels indians torrencs» (Bargalló 2016, p. 82).

Cases, cal [ˈkaʎ ˈkazəs]

Casa que recull el cognom familiar i que forma part del conjunt patrimonial de les cases dels Indians. Antigament la família Casas vivia dins del clos de la vila, a la plaça de la Creu, però a partir de l'any 1784 van traslladar-se al carrer d'Antoni Roig, número 16. L'edifici durant molts anys va ser conegut per *ca l'«Indiano»* degut al fet que qui el va fer construir s'havia enriquit a Amèrica. Els Casas, establerts a Barcelona, tenien propietats per tot el terme que arrendaven a pagesos del poble. L'any 1935 la casa del carrer Nou es va vendre a la família Montseny. Cal esmentar la vinculació amb el moviment modernista, tant pel que fa al pintor Ramon Casas com al seu cosí germà Joaquim Casas Carbó, editor i cofundador de la revista *L'Avenç*.

V. t. *Cases; Indians, les cases dels; Montseny, can; Xacona, la.*

«La relació entre la vila de Torredembarra i l'editor i escriptor català Joaquim Casas Carbó la podem emmarcar en el que actualment és l'Hort de cal Ratxet [...] a l'estiu passava alguns dies o setmanes en una casa propietat seva al carrer d'Antoni Roig, ca l'Indiano» (*Sínia*, 18, p. 16); «Precatàleg d'edificis a protegir com a béns culturals d'interès local. Carrer d'Antoni Roig, 16» (PGOU 2002, p. 117); «La que serà a partir d'ara la casa pairal de la família, al número 16 d'aquell carrer en expansió, és un bon exemple de les construccions que s'hi van bastir: planta baixa amb dos cups, entresòl, primer pis i golfes. I pati posterior» (Bargalló 2016, p. 81).

Cases Barates, les¹ [təs ˈkazəz βəˈratəs]

Edifici construït al final dels anys cinquanta del segle xx, de setze habitatges de renda limitada que van rebre el nom oficial de Patronato Cardenal Arce Ochotorena. La construcció es va realitzar paral·lelament a l'obertura i urbanització del carrer 19 de Enero, actual carrer Onze de Setembre.

Cases Barates, les² [təs ˈkazəz βəˈratəs]

Edificis construïts els anys setanta del segle passat darrere del castell, al camí de l'Era. Eren seixanta-quatre habitatges de protecció oficial. La densitat de poblament d'aquest conjunt d'habitatges va afavorir el sobrenom de *Liang Shan Po* a partir de l'any 1978 en coincidir amb l'emissió de la sèrie de televisió que protagonitzava aquest personatge.

caseta

V. *Arrossegapedres, Art, *Bruixa, Duaner, Eines, Gutiérrez, Llamp, Màquina, Munts, *Quan, Ruc, Salvament, Siscart, Tano.*

casetes

V. *Borràs, Clarà, Ponç.*

Casetes, cal

[ˈkaʎ kəˈzɛtəs]

Casa del poble reconeguda, però sense localitzar-ne ubicació.

«Josep Rovira era de cal Casetes» (Sugrañes-Guasch, p. 227).

«casilla»

V. *Macamet, Xiringuito.*

Casino de la Unió, el

[əʎ kəˈzinu ðə ˈtuniˈo]

V. t. *Meiam, el cafè del; Unió, el teatre de la.*

«Casino La Unió/ Esbarjo 1894.04.01-1900 [...] n'era president Salvador Creus (1900) amb 36 socis el 1900. La Nova Unió 1894.02.20-1900 [...] n'era president Pablo Guasch amb 87 membres el 1900» (Solà, p. 446).

Casino dels Senyors, el

[əʎ kəˈzinu ðəʎ səˈɲos]

V. «*Recreo*», *el*.

Casona, la

[lə kəˈzɔnə]

Edifici construït abans de 1926, davant del racó de l'Art. Va ser un dels primers xalets dels Munts i l'anomenaren *la Casona del Carme* o *una de les casetes d'en Ponç*. A la façana principal encara s'hi pot veure la imatge de la Mare de Déu en majòliques. L'edifici estava envoltat de vinya. Als anys setanta del segle xx va habilitar-se com a recepció d'un càmping, però actualment és de propietat municipal.

V. t. *Ponç, les casetes d'en.*

«Casetona del Carme» (*Plànol 1926*); «Caseta de l'Art, la Casona del Carme i càmping la Pineda és la mateixa cosa que ha anat canviant el nom amb el temps... a l'altre extrem de la finca, sempre tocant la platja el senyor Pons feu construir la casona de Santa Anna, una casa de dues estatges amb el nom de les seves dues filles: Carme i Anna» (*But. Mun.*, 5, p. 7); «La Casona. Precatàleg d'edificis a protegir com a béns culturals d'interès local» (PGOU 2002, p. 117).

Cassualdo, cal

[ˈkaʎ kəsuaˈɫdu]

Casa de la plaça de l'Antoni Roig a Baix a Mar. L'origen del renom prové de la castellanització del prenom Jesuald.

Castanya, cal

[ˈkaʎ kəsˈtaɲə]

Renom d'una casa al carrer d'Antoni Roig, davant de cal Casas i de cal Borràs. Un descendent va ser l'Antoni Roig i Copons, un dels prohoms de Torredembarra.

V. t. *Antoni Roig i Copons, el Patronat.*

castell

V. *Clarà*.

Castell

«Prohoms de la Torre citats a la Concòrdia del 1206. Bernat Castell» (Companys, p. 134).

Castell, el¹

[ət kəs'teɫ]

Palau renaixentista construït a la segona meitat del segle XVI, entre el 1565 i el 1580, per voluntat de Lluís d'Icard i d'Agustí. L'edifici presenta una planta quadrada amb una torre fortificada a cada cantó i en el seu interior es troba un ampli pati porticat des del qual s'accedeix a la resta de dependències. Entre la porta principal i el pati hi ha un espai cobert amb una volta que fa les funcions de pòrtic, atribuïda al mestre d'obres Pere Blai. L'estructura de l'edifici presenta diferents nivells. La planta baixa i l'entresol van ser projectats com a cos únic. Als pisos superiors s'hi accedia per una majestuosa escala de marbre. La façana principal té al bell mig la porta acompanyada de dues columnes toscanes que sostenen un entaulament amb un frontó semicircular. Entre les diferents estances trobem una petita capella. La decoració predominant és floral. Les obertures presenten diferents tractaments, des dels quatre ulls de bou, a la part inferior, a les finestres amb frontons triangulars o circulars, fins a les finestres quadrades de l'últim pis. Una cornisa dentelada i les arestes amb carreus presenten aquest majestuós edifici. També hi ha un cos de defensa, del qual només resta la base. Va ser la residència habitual dels Icard fins al 1663, moment en què se'n va iniciar el procés de deteriorament. Al llarg de tot el segle XIX la degradació de l'immoble es va anar fent més greu, l'any 1842 la teulada ja s'havia ensorrat. La propietat va passar per diferents mans fins que l'any 1980 es va iniciar el procés d'adquisició municipal. La rehabilitació de l'edifici va anar a càrrec de l'arquitecte Xavier Olivé, el qual va haver d'afrontar les solucions necessàries per mantenir l'estructura en peu, i va haver de cobrir i dissenyar de bell nou la segona i tercera planta. És de destacar el tractament que s'ha fet a l'atri on es conjuga la vella estructura amb un disseny actual que mostra el caràcter majestuós de l'edifici. Aquesta reconstrucció ha permès retornar l'ús a l'immoble, encara que queda pendent la restauració del soterrani i del primer pis. Aquest edifici civil de nova planta del renaixement català és sens dubte el monument més destacable de la vila i és catalogat com a bé cultural d'interès nacional.

V. t. **Icard; Rierenc, cal.*

«j lo sobredit castel se fa en la present vila de la torra den barra» i «de la obra del castel nou» (MN 1561, 19.5.1565 i 11.5.1565); «Le Chateau» (*Plànol 1649*);

«Acord [...] de la delimitació de l'entorn de protecció del Castell Nou, de Torredembarra» (DOGC, 25.11.1991).

Castell, el² [ət̪ kəs'teɫ]

Casa de la Vila. Des del mes de març de l'any 2000 és la seu de l'Ajuntament de Torredembarra.

Castell, el³

«Partida del Castell»: Comença darrere el Castell, segueix darrere les Cases del Carrer del "Fraginal", entra i passa pel Carrer més alt de Sant Pere, i surt de la Vila fins al camí de Mas Tarrassa i fins a trobar un caminó ("vereda") que puja per darrere la paret que volta el camí dit del Vent, i la peça de Josep Borràs: segueix la dreuera fins a trobar el camí de La Pobla, a la cantonada de la peça d'en Borràs, i, el mateix camí de La Pobla vers Torredembarra fins a la cantonada del Baluart del Castell» (Villuendas, p. 43); «Partida del Castell: sembradura, vinya, olivers i erm» (*Amill. 1845*, p. 183); «El Castell» i «Castell. LINDA: [...] al Norte con camino de la Pobla [...] algarrobos» (*Amill. 1943*, f. 38, 105, 166, 180 i 182).

Antiga partida de terra documentada a partir del segle XIX.

V. t. **Darrere el Castell*.

Castell, l'hort del

«un ort en la orta de martineta afronta ab lort del castel de dit loch» (MN 1374, f. 148); «L'hort del Castell» (Companys, p. 49); «Hort del Castell» (*Compl. Pasqual 1750*, f. 3).

Castell, el pati del

«in villa turrus den barra in parte dieta lo fraginal afrontat [...] a parte ante cum patio del castell» (MN 1602, 20.1.1610); «in vico dicto lo carrer Ample prope patium Castris dicti domini ab oriente cum dicto Patio del Castell [...] a cirtio cum Muro dicta Villa» i «quodam ovile sitam in dicta villa Turrus den Barra et in patio dl Castell [...] a Meridie cum patio dl farraginal ab occidente cum cotxeria dicti nobilis domini et a cirtio cum Muro dicta villa» (*Capb. 1656*, f. 79, 10.10.1656, i f. 93v, 11.10.1656); «edificada en lo pati del Castell de la pnt vila» (MN 1707, 3.2.1724).

Castell, la plaça del [tə 'ptasə ðət̪ kəs'teɫ]

El palau castell renaixentista dels Icard dona nom a la plaça. L'any 1928, quan es va segreguar del carrer Ample, s'acorda en Ple municipal la castellanització del nom. Durant la II República és substituït pel nom del nou sistema polític.

«plaça del Castell» (*Capb.* 1656); «una casa situada en pnt vila en la Plasa dita del Castell que afronta de un costat ab la sinia de la vila mediant un espay de terra [...] de l'altre costat ab lo Castell» (MN 1707, 6.1.1726); «plasa Castell» (*Cad.* 1824, f. 6-12); «Se acuerda por unanimidad cambiar el nombre de la plaza del Castillo por el de la República» (*Acta Ple* 1931, 2.5.1931); «Acord [...] de delimitació de l'entorn de protecció de la Torre de la Vila, situada a l'illa de cases formada pel carrer del Forn, la plaça de l'Església, la plaça del Castell, el carrer de la vila i de la resta de portals de la Muralla [...] Torredembarra» (DOGC, 25.11.1991); «Precatàleg d'edificis a protegir com a béns culturals d'interès local. Plaça del Castell, núm. 3 i 4» (PGOU 2002, p. 117).

Castell, la sínia del

«L'Ajuntament tenia una sínia municipal, la sínia del Castell, de la qual el poble es podia proveir d'aigua en cas de no tenir-ne a casa seva. Però aquesta sínia, que es trobava a la cantonada del carrer del Freginal amb la plaça del Castell, ja no es feia servir a mitjan segle XIX» (Català 2007, p. 111).

Era una sínia de propietat municipal que permetia disposar d'aigua als veïns que no tenien pou a casa.

V. t. **Pou, la placeta del.*

Castell, la vall del

«i cum vallis dicti Castris» (MN 1374, f. 114).

Castell, la vinya del

«La Vinya del Castell o el Mallol del senyor —davall el pou—. Limitava amb les Planes» (Companys, p. 50); «Ítem, la viña del dit Antoni Valls, afronta ab lo dit Guillem Roig e a part devall ab en Pere Martí; totes aquestes viñes eren del Castell e domenges del senyor, les qual paguen e deuen pagar mig delme a la dita Iglésia e premícia, segons la donació de l'honorable en Guillem de Tamarit, señor de dit lloch; Ítem, un cortó de terras que té Joan Gatell sobre lo hort del señor» (*Capb.* 1760, f. 5v i 6v).

A vegades també trobem *el mallol del Senyor* per indicar una vinya jove, plantada d'un any ençà.

V. t. *Castell, e³; Senyor, el mallol del.*

Castell Vell, el

«El document de venda de Torredembarra a Pere Icard del 1391 palesa l'existència del castell vell [...] Ítem, *quedam domos sitas ante castrum de Turi*» (Companys, p. 36).

Es tractaria d'un primer habitatge fortificat amb torre defensiva construït, possiblement, al segle XIII. El perímetre fortificat consistia en un doble mur que enllaçava quatre torres massisses. No s'ha localitzat cap resta d'aquest antic edifici, encara que se suposa que podrien trobar-se'n en futures excavacions arqueològiques entre els carrers del Forn, Ample, del Fossar i la placeta de l'Església.

V. t. *Icard; *Serafi*, *cal*; *Torredembarra*.

Castellà de la Sort, el [ət kəstə'la ðə tə 'sɔrt]

Renom d'un pagès que vivia i treballava a la Sort. El renom prové del fet que quan va tornar del servei militar va adoptar el castellà com a llengua.

«**Castellano**», **cal** ['kaʎ kəstə'lanu]

Renom d'una casa al carrer de la Carnisseria que indica procedència. Les filles van heretar el renom feminitzat, una d'elles vivia al carrer Ample: *Pepita* «*Castellana*» i *Maria* «*Castellana*».

Castellona, na

«na Castellona» (MN 1452, 21.8.1454).

Renom.

Castells [kəs'teʎ]

Segons la documentació examinada, aquest llinatge no hi va ser abans del segle XIX, quan van néixer els fills d'una parella veïna de Baix a Mar formada per un pescador d'origen vendrellenc i una dona de Clarà. Consten dues famílies al *Padró 1936*.

«Salvador Castells y Biscamps» (*Bapt. 1870*, f. 258, 4.8.1881); «Teresa Castells y Rovira» i «Salvador Castells y Rovira» (*Bapt. 1894*, f. 38, 5.8.1904, i f. 71, 19.12.1908); «Castells Masnet, Antonio. Afueras» (*Reg. Fisc. 1921*, f. 82).

Castro

«Joaquim Castro y Andreu» (*Bapt. 1806*, f. 341, 13.5.1835).

Catllana, ca la (C) ['ka tə kəʎ'lanə]

Renom d'una casa als afores del poble gairebé davant de cal Farruco.

Catorze, la roca de [tə 'rəkə ðə kə'torzə]

Indret marí davant de Creixell on es troba aquesta roca sotaiguada. També conegut com *el ganxo del Faralló*.

«Catorze, la Roca de. Fons: 14 brases» (Montaña, p. 32).

Catxutxa i cal Catxutxa

[kə'tʃutʃə] i ['kaʎ kə'tʃutʃə]

Patró de l'embarcació *La Senyora* (Trinitat). *Pere Catxutxa* va heretar el renom del seu pare. La casa d'aquests pescadors primer va ser al carrer del Carme i després al passeig de Colom.

V. t. *Pere Catxutxa*.

Caundéu, el

[əʎ ,kaun'dew]

Renom donat a un pescador que renegava amb aquest mot. J. Gual recordava: «A cada ham un Caundéu, o fins i tot donava les gràcies de qualsevol cosa afegint-hi “caundéu”».

Caus, els

[əʎs 'kaws]

Partida de terra de secà amb roques i erms que es pot localitzar entre la carretera de la Riera, els camins de l'Arbocerar i el de la Pobla. El seu accés es mantenia per diferents camins veïnals. Actualment es troba parcialment urbanitzada. A la documentació de l'any 1879 s'associa Caus i Clapers i destaquen com a conreus predominants garrofers, ametllers, olivers i vinyes. Es recorda el seu nom a la trama urbana.

V. t. *Clapers, els*.

«jn termjno Ville Turris den barra in parte dieta los caus» i «in partida dieta los caus» (MN 1602, 8.4.1607 i 15.9.1608); «in termino turris den barra in parte dicta dels Caus» (MN 1626, 30.9.1628); «in termino Turris den Barra et in partita dicta dels Caus» (*Capb.* 1656, f. 16, 7.10.1656); «in partida voccata dels Caus» (*Capb.* 1656, f. 116, 12.10.1656); «a la partida dita los Caus» (MN 1707, 9.10.1716); «Caus y Clapés» (*Contr. R.* 1879); «Caus y Clapers», «Els Caus. Secano. Viña, Olivar, algarrobos» i «Els Caus. LINDA: a Oriente con tierra de José del Chec. A Mediodia con un tal “Juan de l'Oca” a Poniente con camino dels Caus y Pedro Oliva, a Norte con un tal “Juan del Calot” de Altafulla. Secano. Algarrobos» (*Amill.* 1943, f. 12, 30, 103, 152 i 190); «Els Caus» (*Plànol 1944*, p. 1); «Caus» (*Ortofot. Mp. (C)* 1998).

Caus, el camí dels

[əʎ kə'mi ðəʎs 'kaws]

Sortia de darrere el Farraginal i conduïa a la partida dels Caus. Se n'ha perdut el traçat, però seguia per un tram del camí Vell de la Pobla fins on avui trobem el carrer de la Rosella i el Gerani de la urbanització Sant Jordi, i s'endinsava darrere de la zona esportiva. La canalla el coneixia prou bé perquè hi anava a saltar marges de les parades de garrofers. Avui trobem un carrer i un pavelló esportiu que recull el topònim.

Celerines, ca les [ˈka t̪ə sət̪əˈrinəs]

Renom d'una casa al carrer del Freginal. Hi vivien tres germanes, la Pepita, la Maria i la Gaïetana, que van heretar el nom de la mare com a renom. Una d'elles treballava a la fàbrica de Baix a Mar.

«Celestino» Xatet, la sínia del [t̪ə ˈsiniə ðət̪ sət̪əsˈtinu tʃəˈtət]

A la partida de la Rasa, a prop del camí del mateix nom. També la sínia del «Tino» Xato.

V. t. *Xatet, cal*.

«Celino», cal [ˈkaɫ sət̪ˈtinu]

Renom d'una casa de pescadors del carrer de Tamarit. Trobem l'origen en l'escurçament del prenom en castellà Marcelino.

Cementiri, el [ət̪ səmənˈtiri]

L'any 1819 es va aprovar la construcció del nou cementiri. Les autoritats civils i eclesiàstiques, seguint la normativa establerta uns anys abans, van donar solució als problemes sanitaris i d'espai que generava l'antic fossar de darrere l'absis de l'església parroquial de Sant Pere. Es va buscar un emplaçament allunyat del centre urbà i es va decidir un terreny proper a la carretera de la Riera i del camí d'Altafulla, conegut pel *clot del Paiet*, a la partida de les Planes. La construcció es va realitzar en diferents etapes. Primer va ocupar un espai molt més reduït, una quarta part de l'actual, i l'entrada mirava al mar. Més endavant es va comprar el terreny de l'actual entrada, que era una parada de conreu de secà, però paral·lelament un altre propietari veí va fer donació de la part posterior. En aquesta segona fase d'ampliació, la porta d'accés fou traslladada a l'actual ubicació. Algunes sepultures mostren un interessant valor artístic.

V. t. *Paiet, el clot de*.

«Con objeto de mejorar el deplorable estado en que se halla el cementerio de esta villa [...] cedió la palabra al Sr. Cura Párroco para que como iniciador y principal interesado en el asunto, tendría más recursos para ilustrar a la municipalidad [...] el párroco trató de influir en los ánimos del ayuntamiento lo útil y necesario que es esta mejora... pues que tal desorden y desconcierto desdice del carácter que representa esta población. Seguidamente se presentaron a la corporación los planos que muestran la forma que deberá tener el cementerio y los nuevos nichos» (*Acta Ple 1864*, 18.1.1864); «El cementiri torrenc ha acabat essent, en els monuments, les làpides, i les capelles, una bona mostra de poder dels indians. Els cognoms: Gatell, Padrines, Roig, Gibert, Huget, Borràs Badia...» (Bargalló 2016, p. 21).

Cementiri, el²

«Cementerio» i «El Cementiri. Secano. Olivar» (*Amill.* 1943, f. 50, 101 i 203).

Diverses propietats estan inscrites com a partida de terra.

Cendra

«Pere Sendra pescador» (MN 1707, 26.3.1721); «Juan Sendra y Pi, hijo legítimo de Esteban Sendra Soler, labrador de Altafulla, y de Remedios Pi Casellas, de esta» (*Bapt.* 1913, f. 31, 24.5.1917).

Consta una família al *Padró* 1936. S'ha trobat escrit *Cendra* i *Sendra*.

V. t. *Arall*.

Cendrós

«Thomas, fill de Pere Cendrós, Pages, y de Magdalena Cendrós y Canyelles» (*Bapt.* 1723, f. 242, 6.5.1749); «Joachim Cendrós y Canyelles» i «Joan, fill de Pere Sendros Pages del terme de Clarà y de Magdalena Canyelles» (*Bapt.* 1753, f. 66v, 13.12.1761, i f. 85, 16.6.1764).

Cognom documentat al segle XVIII. Alguns homes de la nissaga van ser mariners. S'ha trobat escrit *Cendrós* i *Sendrós*.

Cèntim, cal

[ˈkaɫ ˈsɛntim]

Renom d'un parell de cases, l'una al carrer de la Carnisseria, l'altra al carrer del Freginal.

«El Cèntim» (Moreu-Rey, p. 100).

Cèrcols, cal (C)

[ˈkaɫ ˈsɛrkuɫs]

Casa a Clarà que en altres temps s'havia utilitzat com a senya marina. El renom prové dels cercols de ferro que els boters posen a les botes.

«Senya: Els francesos per cal Inglada o cal Cèrcols» (Montaña, p. 32).

Cèrcols, la sínia del (C)

[tə ˈsiniə ðəɫ ˈsɛrkuɫs]

Sínia a la partida de la Sadolla (C), al costat de la sínia del «Moreno». S'hi podia arribar pel camí de les Eres de Clarà. Actualment s'anomena *mas Turdiu*, derivat del cognom del propietari.

«la Sínia dels Cèrcols» (*Ortofot. Mp. (C)* 1998).

Cerdà

[sər'ðə]

Cognom documentat al segle XVII. Durant el Set-cents diversos homes de la nissaga van anar a Amèrica com a mariners. Consten dues famílies al *Padró 1936*. S'ha trobat escrit *Sardà*, *Serdà* i *Cerdà*.

«Josep Sardà» i «Joan Batista Serda» (*Bapt. 1640*, 29.5.1678 i 6.4.1682); «Batista Sarda agrícola turris den barra» (MN 1679, 28.7.1686); «Batista Sardá pages» (MN 1707, 6.5.1711); «Felip Sardà Casas», «Jauma Serdá Roig» i «Baptista Serdà y Rius» (*Bapt. 1723*, f. 7v, 1.10.1723, f. 56v, 23.10.1727, i f. 69v, 9.8.1729); «Feliph Cerdá pagès», «Agl. Cerdà» i «Joan Cerdà, Tragier» (*Cad. 1757*, f. 7, 12 i 46); «Joan Serdà i Serra», «Domingo Cerdà i Bartrolí» i «Cristofol Serdà i Lluch» (*Bapt. 1787*, f. 5, 22.2.1787, f. 40v, 25.10.1788, i f. 46, 1.5.1789); «Pere Sardà y Gatell» i «Joseph, fill de Joseph Sardà corder y de Manuela Gatell» (*Bapt. 1806*, f. 35, 13.3.1810, i f. 59, 25.5.1811); «Pedro Sardà y Recasens», «José Sardà y Figarola» i «Gil Sardà y Figarola» (*Bapt. 1870*, f. 93, 3.2.1874, f. 138v, 2.6.1876, i f. 245v, 30.1.1880); «Teresa Sardà Vda. de Camps, propietaria: Arboserá, Astrinquells, La Vila, Caus y Clapés» i «José Mª Sardà Figuerola, propietario: Capella» (*Contr. R. 1879*, núm. 161 i 166); «Sardà Figuerola, José. Calle Freginal» i «Sardà Tremul, José. Calle Antonio Roig; Carniceria» (*Reg. Fisc. 1921*, f. 566-568).

Cèsaro, cal

['kaɫ 'sɛsəru]

Renom d'una casa del Portal de la Bassa. El renom és derivat i castellanitzat de Cèsar. Encara hi ha qui recorda el *Josep del Cèsaro*, el *Llarg del Cèsaro*, la *Maria del Cèsaro* i l'*Enric del Cèsaro*.

Cid

['sit]

El cognom consta al *Bapt. 1913* i també al *Padró 1936*.

«Cieza», cal

['kaɫ si'esə]

Casa al carrer d'Antoni Roig, 86, a prop de la plaça de les Monges, coneguda pel renom d'un antic propietari que va exercir com a registrador de la propietat a Cieza, un poble de Múrcia. L'edifici consta de planta baixa, dos pisos i golfà. A la part de darrere hi havia un jardí d'aire caribeny que ha desaparegut, ja que es va edificar. Tanmateix forma part del conjunt patrimonial del llegat indià.

V. t. *Indians, les cases dels*.

«Precatàleg d'edificis a protegir com a béns culturals d'interès local. Carrer d'Antoni Roig, núm. 86» (PGOU 2002, p. 117); «Joaquim Rovira Oliver va estudiar per registrador de la propietat i li van donar una plaça a Cieza (Múrcia)» (Alamany, p. 58).

Cinto, cal [ˈkaʎ ˈsintu]
 Renom d'una casa al carrer de l'Alt de Sant Pere, cantonada amb el carrer de la Unió. Eren pastors i també li deien el *Cinto de les Cabres*.

Cinto, les roques del [tə ˈrɔkəz ðət ˈsintu]
 Roca submergida cap a Creixell.
 «Cinto, les Roques del. Fons: 10 a 13 braces» (Montaña, p. 34).

Cinto, la sínia del [tə ˈsiniə ðət ˈsintu]
 Al camí dels Munts.

Ció, ca la [ˈka tə siˈo]
 Casa al carrer de Tamarit de Baix a Mar. El renom és afèresi de Concepció.
 V. t. *Negre, cal*.

Ció-que-renta, ca la [ˈka tə siˈo kə ˈrentə]
 Era la casa d'una dona que anava a rentar per les cases i vivia al carrer de la Sort.

Ciprià
 «petro ciprianj pbr» (MN 1452, 15.12.1456).

Cirer, el
 «in partida vocata del Sirer ante lo Colomer» (*Capb.* 1656, f. 33v, 8.10.1656).
 Partida de terra.

«**Cirilo**» i **cal «Cirilo»** [siˈritu] i [ˈkaʎ siˈritu]
 Es deia Cirilo i era fill d'un poble de Badajoz, sempre anava amb bata de botiguer. A la llibreria papereria del carrer d'Antoni Roig hi havia una mica de tot.
 «cal Cirilo. La típica botiga de poble que tenia de tot menys queviures. El Sr. Cirilo Aliaga era un ex Guardia Civil autodidacta. Un gran home de món que sabia de tot. Ens venia els còmics el Guerrero del antifaz» (Alamany, p. 116).

Cisca, ca la
 V. *Astut, ca l'*.

Cisco de la Muralla, el [ət ˈsisku ðə tə muˈraʎə]
 Renom donat a un home que vivia al corraló de Sant Antoni i que va tenir diferents negocis al carrer de la Muralla.

Cisquet de la Tenda, cal

«Una de les senyes de la Roca dels Frares era Ermita de Montornès per cal Cisquet de la Tenda» (Comes 1995, p. 83).

Cisquet Pasqual, el [ət sis'ket pəs'kwaɫ]

Renom heretat del cognom de l'avi matern. També conegut per *Cisquet Pintor*.

V. t. *Pau Pintor, cal*.

«Francesc Llorach, popularment “Sisquet Pasqual”. Company d'infantesa i d'escola, la seva assignatura preferida era el dibuix» (*Sínia*, 1, p. 8).

Cisquet Paton, la sínia del [tə 'siniə ðət sis'ket pətən]

A la partida de l'Hort de Pau, damunt de la carretera molt a prop de l'Hort del Nap.

V. t. *Paton, cal*.

«Huerto Paton» (*Padró 1920*, p. 122); «Hort Paton» (*Padró 1936*, p. 222).

Cisquet Pintor, el [ət sis'ket pin'to]

Renom d'en Francesc Llorach Balsells, descendent de cal Sumoi i de cal Cisquet Pasqual. Va descobrir la pintura anant a treballar a cal Pau Pintor. Va patir la repressió franquista per haver estat alcalde de la vila l'any 1936.

Cisqueta de l'Olla, la [tə sis'ketə ðə 'tɔlə]

Era una modista que vivia i treballava en una casa de la plaça del Castell a tocar del Portal de Padrines.

Cisqueta de la Tenda, la [tə sis'ketə ðə tə 'tendə]

Era una pesadora de peix.

Cisqueta Sardina, la [tə sis'ketə sər'dinə]

Dona de Baix a Mar que vivia al carrer d'Isaac Peral darrere del Pes.

Cistell de Crancs, el [ət sis'teɫ də 'kraŋs]

Renom donat a Baltasar Ramon Fillat, un pescador de Baix a Mar procedent d'Altafulla.

Cisteller, cal ['kaɫ sistə'le]

Botiga a la plaça de la Vila, dedicada al comerç de productes de fibres vegetals. El renom es feminitza quan es tracta de la *Maria Cistellera*.

«Tot al voltant de la plaça hi havia botigues [...] hi havia la del Cisteller [...] que com el seu nom indica, tenia a la venda cistells, i també cordes i taps de suró, tot impregnat d'aquella característica olor del polsim de l'espert» (Wennberg, p. 81).

Ciuró¹

[siw'ro]

Cognom documentat a partir del segle XVIII. En el *Capb. (C) 1777* consta com a propietari d'alguna peça de terra. Consten cinc grups familiars al *Padró 1936*. S'ha trobat escrit *Ciuró* i *Siuró*.

«Joan, fill de Pere Pau Ciuró Pagès y de Maria Ciuró Tosquellas» (*Bapt. 1723*, f. 253, 8.6.1750); «Joseph Ciuró Tosquelles» (*Bapt. 1753*, f. 18v, 1.2.1755); «Vicens Ciuró i Oller» (*Bapt. 1787*, f. 145, 22.2.1796); «Pere, fill de Bartomeu Ciuró Pagés, de esta (Vila), y de Antonia Ciuró Alomà de la Pobla de Montornès», «Bartomeu Ciuro y Saret» i «Jph Ciuró y Banayges» (*Bapt. 1806*, f. 33v, 25.11.1809, f. 307v, 10.12.1831, i f. 320v, 21.12.1832); «Manuel Ciuró y Gatell», «Bartolomé Ciuró y Recasens», «Domingo Ciuró y Ramon» i «Paulino Ciuró y Recasens» (*Bapt. 1870*, f. 27v, 25.1.1871, f. 67, 19.12.1872, f. 162v, 9.7.1877, i f. 232, 23.5.1880); «Bartolomé Ciuró Benaiges, propietario: Quadra de Clariana i Capella», «Juan Ciuró Benaiges, propietario: Quadra de Clariana» i «José Ciuró Benaiges propietario: Astrinquells» (*Contr. R. 1879*, núm. 31, 32 i 39); «Luís Ciuró y Casasús, hijo legítimo de Manuel Ciuró Gatell, pescador, y de María Casasús Gibert, ambos de esta» i «Francisco Ciuró y Mercadé, hijo legítimo de Mariano Ciuró Saumell, labrador, y de Emilia Mercadé Rimbau, ambos de esta» (*Bapt. 1913*, f. 9, 15.2.1914, i f. 15, 13.11.1914); «Ciuró Benaiges, Juan, Calle Alta de S. Pedro», «Ciuró Gatell, José. Calle Pedro Badia», «Ciuró Gatell, Josefa. Calle Cruces» i «Ciuró Recasens, Jaime. Calle Sort» (*Reg. Fisc. 1921*, f. 83-87).

Ciuró²

«Joan Soler dit Siuro» (*Amill. (C) 1741*, f. 89).

Renom documentat en una relació de peces de terra de Clarà.

Clapers, els

[əts ktə'pes]

Nom d'una partida de terra que s'estenia des de darrere del castell i s'enfilava cap al nord del terme pel camí Vell de la Pobla, limitava amb les partides de les Moreres, dels Fornassos, de la Coma i l'Arbocerar. Els conreus propis havien estat vinyes, olivers i garrofers, encara que també hi havia espais erms amb roques. Avui, gran part de la seva extensió es troba urbanitzada, correspon a la zona esportiva i al barri de Sant Jordi. El nom perdura en un carrer proper al castell.

V. t. *Caus, els*.

«altra tros de terra garriga als clapers» (MN 1452, 21.8.1454); «in termino Villa turris den Barra et in partita dicta Los Clapers» i «in partita voccata Los Clapés subtus itinere de Montornes» (*Capb.* 1656, f. 2, 6.10.1656, i f. 20, 7.10.1656); «Pessa de terra situada en la Partida dita dels Clapés, possehida per lo sobre dit, Joan Llorach» (*Cad.* 1735, f. 122); «la Segona de una pesa de terra secà, situada partida anomenada de Clapers» (*Prot.* 1830, f. 20 i 21, 16.2.1830); «“Partida dels Clapers”: comença al “Portal dit de Padrinas”, sortint pel camí de la Riera; segueix fins davant el Cementiri, i, pel camí de Salamó, fins a trobar el camí Moliner; dona volta a llevant pel dit camí Moliner, fins a trobar el camí de l’Arbosserar; segueix aquest camí fins al camí de La Pobla de Montornès, i, per aquest camí, fins a la Vila i l’esmentat portal» (Villuendas, p. 42); «Partida dels Clapes» (*Amill.* 1845, p. 123); «Caus y Clapés» (*Contr. R.* 1879); «Caus y Clapers» i «Clapers. LINDA: A Oriente con camino de la Pobla de Montornés; a Mediodía con el camino del Arbocerà. Secano. Algarrobos» (*Amill.* 1943, f. 12, 46, 117, 121, 131, 159 i 190).

Clarà

«Maria Theresa, filla de Rafel Clarà Pagès y Theresa Clarà y Rovira» (*Bapt.* 1723, f. 199, 9.5.1745); «Franh Clarà marier» (*Cad.* 1757, f. 49).

Clarà (C)

[kɫə'ra]

Antic municipi originat a partir de la donació de la quadra de Clarà al segle xi i que en temps molt més moderns va esdevenir un terme municipal. A partir de l’any 1844 va ser annexionat a Torredembarra. El petit nucli urbà se situava damunt d’un tossal a prop de mar al voltant d’una església i de les restes del castell. Diversos camins veïnals creuen l’antic terme: *el del Pou, el dels Pins a la Sadolla, el de Clarà a la Pobla, el de les Eres de Clarà*, o el que conduïa a la platja. A l’*Amill.* 1943 consta el topònim com a partida de terra amb conreus de cereals, vinya, ametllers, garrofers, encara que també hi havia regadiu amb abundància d’hortalisses. Amb l’arribada del turisme als anys seixanta, gran part de les terres passaren a ser urbanitzables. El viló de Clarà ha estat referència per als pescadors com a senya marinera. L’origen del nom sembla que provinguí del cognom llatí *Clerano* o *Claranus*.

V. t. *Clarà, la quadra de; *Quadra d’en Clariana, la; *Quadra d’en Sagunyoles, la.

«infra termino Tamariti in loco quo dicitur Clerano» (*Cartas* 1057, doc. 26); «Senya: Montornés entre Clarà i les Pallisses» (Montaña, p. 318); «Clarà. LINDA: a Oriente con tierra de Victor Guasch. A Mediodia con el mar; a Poniente con honores de Mª Asunción Olivella: y a Norte con pertencencia de José Mª Torrens Llanés» (*Amill.* 1943, f. 16, 117v, 149 i 150); «Clarà» (*Plànol* 1944, p. 9).

Clarà, la barca de (C)

[tə 'barkə ðə ktə'ra]

V. *Sus, la barca de Cal*.**Clarà, la bassa de (C)**

[tə 'basə ðə ktə'ra]

Era més aviat un dipòsit, més que no pas una bassa, perquè era molt profund i poc extens. En plànols del segle XVII es localitzava a tocar del portal al costat de la casa de Josep Soler. Fa uns anys encara hi havia qui la recordava entre cal Xeco i cal Bassa. Actualment ha desaparegut.

«La bassa de Clarà» (*Amill. (C)* 1741, f. 96); «Bassade Clarà» (*Amill. (C)* 1862, f. 99).

Clarà, el camí de (C)

«i ab lo camí que va debes clara» (MN 1396, 5.5.1397); «El camí de Clarà [...] Via publica qua itur versus locum de Clerano» i «Camí de Clarà o de la Capella» (Companys, p. 50, nota 177); «altra trocet de terra al camj general que va a clara» i «apellat los plans afronta [...] e ab lo terme de clara [...] e ab lo camj de clara» (MN 1452, 18.8.1454); «in partita dicta de les Planes juxta itinere Loci de Clara» (*Capb.* 1656, f. 52v, 9.10.1656).

Sortia de la vila en direcció a Clarà. Un tram d'aquest antic camí podria coincidir amb l'actual carrer de Pompeu Fabra. En la documentació medieval també es troba com *el camí de la Capella*.

Clarà, les casetes de (C)

[təs kə'zetəz ðə ktə'ra]

L'espai on es van assentar les primeres Botigues de Mar, depenia de la quadra de Clarà.

V. t. *Barri Marítim, el; Baix a Mar; Botigues de Mar, les; Trajo de Llevant, el*.

Clarà, el castell de (C)

[ət kəs'teɫ də ktə'ra]

Les poques restes del castell de Clarà que s'han conservat són una torre amb una volta que permet l'accés a un recinte i les restes d'un matacà. Probablement aquestes restes són del segle XIV i són catalogades com a bé cultural d'interès nacional.

V. t. *Xeco, cal*.

«Y així mateix lo domini y señoría directe de todas las casas y terras situadas dins los límits de dit lloch Clarà ab prestació de censos, agraris y altres drets dominicals; Atenent y considerant que de antiquísim temps lo Castell de Clarà ab tots sos termes afrontava a Sol ixent ab lo Puig de Moriscas» (*Venda* 1723, f. 4); «Edificis i àmbits a protegir. S'inclou: Castell de Clarà» (PGOU 2002, p. 57).

Clarà, l'església de (C) [təz'ɣtɛziə ðə ktə'ra]

Església documentada al segle XIII. L'actual edifici de petites dimensions data del segle XIX, encara que amb anterioritat va ser reformat en diverses ocasions tal com mostren diversos vestigis antics. És una esglesiola d'una sola nau amb capçalera plana. En el mur meridional s'observa un arc de mig punt que indica una antiga porta d'accés. Es va construir un campanar d'espadanya a mitjans del segle XIX. Església dedicada a sant Joan Baptista, en un primer temps va ser sufragània de la parròquia de Tamarit i posteriorment de Torredembarra.

V. t. *Sant Joan Baptista de Clarà, l'església de.*

«L'any 1235, quan l'arquebisbe Guillem concedia i assignava al prevere Pere Ferrer les esglésies de la Torre i Clarà, que seguirien sent sufragànies de l'església de Santa Maria de Tamarit (AHAT, FPTo.91-B)» (Serra Rial, p. 192); «Han estat catalogat com a Béns Culturals d'Interès Local: L'església de Clarà. Dels segles XIV i XIX. D'una sola nau amb capçalera plana. Es una obra molt cuidada d'estil gòtic popular» (BOP, 5.6.2002, p. 42).

Clarà, l'estany de (C)

V. **Sagristà, l'estany del.*

Clarà, les pallisses de (C) [təs pə'lisəz ðə ktə'ra]

Construccions de certa grandària, també conegudes per als pescadors quan estaven en mar per la *Pallissa de Garbí*, la *Pallissa de Llevant*, la *Pallissa de Més a Garbí*, les *Pallisses de Llevant*.

«Senyes: Montornés per la pallissa de Més a Garbí. Montornés per les pallisses. Montornés entre Clarà i les Pallisses» (Montaña, p. 92 i 340).

Clarà, la plaça de (C)

«la presa de la jurisdicció civil i criminal per part del monestir de Santes Creus es feia mitjançant la col·locació de forques i pals [...] l'any 1382, a la plaça de Clarà es va clavar una estca, també dita mitja forca. AHN, 841, doc. 59» (Serra Rial, p. 167); «Cassa den Pera Casusus», «Margarida Casassus (1656)», «Casa de Joseph Casusus», «Casa de Papiol», «casa de Juan Fuster», «Lo seller y cup de fuster. Lo forn i pati de fuster», «Maria Duran 1656», «casa de Juan Duran soldat (1656)», «Josep Mata cantarer de la dita casa ab son forn de courer obra y corral», «casa Joseph Soler, ortet» i «Franch Ferran» (*Amill. (C)* 1741, f. 96); «Plasa de Clarà, es més llarga poca cosa» (*Amill. (C)* 1862, f. 99).

Antigament dins la quadra del Paborde o pròpiament de Clarà es trobava el petit nucli urbà on hi havia la plaça entorn de la qual es disposaven majoritàriament habitatges, però també corrals i cellers. Els plànols localitzats en el Fons Foxà han permès conèixer en detall quina era la realitat durant el segle XVII. Actualment correspon al pati de cal Xeco.

Clarà, la platja de (C)

[tə 'pladʒə ðə klə'ra]

S'estén des d'una mica més enllà de cal Bofill fins a la platja dels Muntanyans. Antigament aquesta denominació indicava una zona més extensa, anava de la rasa de Sagunyoles fins al terme veí de Creixell, ja que formava part de la quadra de Clarà.

«una botiga situada en la platja de Clarà» (MN 1707, 5.7.1720); «Platja de Clarà» (*Ortofot. Mp. (T) 1998*).

Clarà, la quadra de (C)

«Et afrontat predicta quadra erma simul cum ipsa hec omnia suprascripta, a parte orientis in ipso termino de Clerano, et sic pervadit usque ad ipso staqno de Saler; et de parte vero meridiana in ipso fluminr de ipsa mare, et sic pervadit usque ad ipsam palomeram de Setne; et de occiduo per ipsam serram ubi est ipsa villa Bentsiclosa, quantum ipsa aqua Deus dederit et excursit contra vestram quadram, et sic descendit super ipsas Buadas que sunt prope Davineto; et a parte vero circii in ipsa roca fundata ubi dicunt roca de Morisques, sic iniungit se usque in ipso termino de Clerano» (*Cartas 1057, doc. 26*); «Atenent y conciderant que dins los límits de dit lloch y terme de Clarà distinct y separat dels termes de la dita vila de la Torre d'en Barra, en la forma prop dita, tant del dia present com de antiqíssim temps en avant se trobavan y vuy en dia se troban situats diferents quadras, és a saber la quadra nomenada d'en Clariana, ab todas sas poccions, salinas, olivers, arbres de diferents gèneros, la quadra anomenada del Paborde o d'en Sagristà antes dita de Clarà, ab todas las decimàs, censos, senyorias directas y drets dominicals y la quadra anomenada d'en Sagunyoles. Així que ditas quadras, ab todas sas terras, honors y possessions componian com vuy en dia componen dit lloch y terme de Clarà distinct y separat del terme de dita vila de la torre d'en Barra» (*Venda 1723, f. 5v*).

L'any 1057 Ramon Berenguer i Almodis, comtes de Barcelona, fan donació d'una terra erma, la quadra de Clarà, a quatre persones amb l'obligació de cultivar les terres i aixecar una torre. Aquestes terres es trobaven dins el *castrum* de Tamarit i la fórmula utilitzada va ser la meitat en alou i l'altra meitat en feu. Els estudiosos del període estan d'acord que aquesta última meitat correspondria a l'antic terme de Clarà. A finals del segle XII una meitat de la quadra de Clarà la va comprar el paborde de la catedral de Tarragona, encara que el comte continuava conservant drets jurisdiccionalis sobre una part molt valorada on es trobaven les salines de les quals s'explotava la sal. El document transcrit per Font i Rius estableix de manera exacta el perímetre de l'extensió i recull un bon nombre de topònims, alguns dels quals encara avui es conserven. L'any 1206 Ramon de Tamarit i els homes de Torredembarra van acordar la partió de territori i van establir els límits de divisió entre Clarà i Torredembarra des del mar fins a les honors de Davanets. El document *Venda 1723* ens ha permès conèixer la divisió de l'antic terme de

Clarà. Durant segles es va configurar amb tres quadres: la del Paborde o del Sagrament, on es troba el nucli històric de Clarà; la d'en Clariana, a la zona més oriental, i la de Sagunyoles, també coneguda per *mas Ferran*, a la part sud-oest. A partir de l'any 1381 el monestir de Santes Creus va comprar a Pere III la jurisdicció civil i criminal d'una part del terme, la qual serà administrada pel monestir i es vincularà jurídicament a la Pobla de Montornès. Per altra banda, la pabordia de Tarragona va conservar els seus drets aloers fins al segle XVI, moment en què la família d'Icard els va comprar després que ja havien adquirit la quadra d'en Clariana i la meitat de la de Sagunyoles.

Clarà, el refugi de (C) [ət rə'fuzi ðə klə'ra]

V. t. *Pastoret, cal.*

«El Ple de l'Ajuntament de Torredembarra, en la seva sessió ordinària de 14 de desembre ha acordat declarar com a bé cultural d'interès local, els refugis anti-aeris localitzats en el terme municipal de Torredembarra, i que són els següents: Refugi pl. Escorxadors; - Refugi pl. de la Font (Sabó) i - Refugi de Clarà (Cal Pastoret)» (DOGC, 2.1.2007 i *Acta Ple 2006*, 14.12.2006).

Clarà, la vinya de (C) [tə 'βijə ðə klə'ra]

Peça de terra al final del camí Moliner i a tocar de la zona urbanitzada. Tot i que avui és terra d'horta anys enrere era de secà. També era coneguda pel *Pi de Clarà*.

Clarà a la Platja, el camí de (C) [ət kə'mi ðə klə'ra tə 'pɫadʒə]

Antic camí que, sortint del nucli urbà de Clarà, es dirigia a la platja; quan creua la carretera general fa de partió entre les partides de la Sadolla i la de l'Hort de Pau.

«Camino de Clarà a la playa» (*Plànol 1944*, p. 9, 11).

Clarà a la Pobla de Montornès, el camí de (C)

[ət kə'mi ðə klə'ra tə 'poβtə ðə muntur'nes]

Antic camí que anava a la carretera que va de Clarà a la Pobla de Montornès passant per la Sadolla, entre el fondo del Pujol i el Mas d'en Secalló. També documentat com a *camí de Clarà a Montornès* i *camí de la Pobla a Mas d'en Secalló*. El pas pel camí va disminuir en construir-se la carretera de la Pobla. A finals del segle XX la construcció de la depuradora va suposar l'ampliació del camí en un dels seus trams.

V. t. *Pins a la Sadolla, el camí dels.*

«Que solia ésser viña d'en Berenguer Babot, de Clarà o terme de Clarà e ab lo dit Jaume Saguñoles e ab la via pública, que va de Clarà a Montornès» (*Capb.*

1760, f. 6); «camí de Clarà a la Pobla» (*Camins 1867*); «camí de Clarà a la Pobla de Montornès» (*Ortofot. Mp. (C) 1998*).

Clariana (C) [kɫəri'anə]

Partida de terra.

V. t. **Quadra d'en Clariana, la*.

«Clariana. LINDA: al Norte con el camino de la Bota. Secano» i «Clariana. Algarrobos» (*Amill. 1943*, f. 100, 174 i 228).

Clariana, de

«Els Clariana formaven part de la petita noblesa, però alhora eren feudataris d'una branca dels Montoliu, *milites* com ells, pel mas d'en Clariana. L'any 1260 es resolvia un plet entre Ermengol de Clariana, *milites*, l'abat Aimeric de Santes Creus i alguns caps de casa de la Pobla de Montornès [...]» i «el rastre dels Clariana es perdrà definitivament amb motiu d'un luctuós succés [...] la nit de sant Joan de 1453, Guerau de Clariana va assassinar violentment la seva muller, Antònia Mari» (Serra Rial, p. 160 i 163); «Ego venerabile geraldo de Cleriana miles parrochia turrjs denbarra» (MN 1336, 15.10.?)»; «de Clarjana» (MN 1336, 15.10.?).

Els Clariana eren feudataris dels Montoliu.

V. t. **Quadra d'en Clariana, la*.

Clariana, el mas de (C)

«Durant el segle XII, la torre Sçolam o de Pudia va esdevenir el mas de Clariana, un mas fortificat alodial, situat en un terreny proper als estanys on hi havia localitzades les salines» i «El mas de Clariana, o d'en Pujol, molt probablement també formava part d'un establiment anterior, que amb la concessió a una família feudal va mantenir el seu gran terme i situació dominant» (Serra Rial, p. 160 i 163).

V. t. *Pujol, el mas del*; **Quadra d'en Clariana, la*.

Clariana, el mas de Guerau de (C)

«bn rourich de turrj den barra hitatotre manssi venerabilis geraldo de Cleriana» (MN 1340); «manso de geraldo de cleriana de parrochie de clerano» (MN 1360); «Ítem, pren primícia en lo termede la Torredembarra e terme de Clarà, en lo terme de la quadra d'en Garau de Clariana, donsell» (*Capb. 1760*, f. 6).

Nom donat també al mas de Clariana.

V. t. **Quadra d'en Clariana, la*.

Clarís

«pº clerici» (MN 1333).

Claveguera del Camí Reial, la (C)

«en dit terme de clara del camí real en amunt i una pessa de terra del camí real en avall vulgarment enomenada la claveguera del camí real a mar» (MN 1626, 30.3.1629).

A la partida de la Sadolla.

Clavegueres, les (C)

«jn termino de Clara in partita dicta de les Clavagueras» (MN 1602, 10.3.1614); «in termino de Clara in partita les Clavegueres» (MN 1679, 1.7.1683); «en la partida delas clavagueras que afronta [...] a tramuntana ab lo camí fondo que va al mas de Clariana» (MN 1707, 18.3.1712).

A la partida de la Sadolla.

Climent, cal [ˈkaɫ kɫiˈmen]

Renom d'una casa de pescadors que vivien Dalt la Torre, al carrer del Freginal. El besavi es deia Climent i els descendents van heretar el renom.

V. t. «Juanito» de Cal Climent, *el*.

Climentes, ca les [ˈka ɫəs kɫiˈmentəs]

Era al carrer de l'Alt de Sant Pere davant de cal Penco. Provenien de cal Climent i es va feminitzar el renom.

Clos, el¹

«altre troç de terra herma als munts ço es al clos» (MN 1452, 21.8.1454); «Clos. Secano. Viña, almendros y avellanos» (*Amill.* 1943, f. 102).

Peça de terra que podria tractar-se de la finca dels Munts.

Clos, el² [əɫ ˈkɫos]

Antiga finca amb casa a la partida dels Munts. Es trobava a prop de l'actual plaça del Peig, al final de la platja a l'extrem de garbí. Hi conreaven olivers, vinya, avellaners, i la terra salinosa i el pou que hi havia permetien fer algunes plantes de regadiu. L'origen del seu nom el trobem en el fet de ser una propietat totalment tancada, closa. Avui l'espai que ocupava es troba urbanitzat. El seu nom és viu en un dels carrers propers.

V. t. *Peig, el*.

«El Clos [...] en aquella finca hi havia una casa espaiosa a l'estil d'una masia, sempre ben emblanquinada» (*Sínia*, 3, p. 6).

Closca, el [əɫ 'kɫɔskə]

Renom d'un pescador de Baix a Mar que vivia al passeig de Colom. Encara hi ha qui recorda el Closca anant sempre amb esclops.

clot

V. *Argila, Esparter, Paiet, Repinàs*.

Clot, el (C)

«tres peces de terra ab oliveres [...] laltre lo Clot» (MN 1515, 17.2.1516).

Clot de Montornès, el

«altra pesa de terra a la partida del Clot de montornes» (MN 1679, 15.2.1683).

Clot del Castell, el [əɫ 'kɫɔd dəɫ kəs'teɫ]

Peça de terra situada sota l'autopista, entre la rasa de Sagunyoles i el camí de la Pobla. Probablement fa esment al castell de Puigperdiguer.

«El Clot del Castell» (*Ortfol. Mp. (C) 1998*).

Clota, la¹

«al loch apelat la clota» (MN 1374, f. 148); «in parte dicta la clota» (MN 1602, 13.3.1614); «in termino Turris den barra in parte dicta de la Clota» (MN 1626, 30.7.1628); «in partita dicta La Clota [...] a cirtio [...] mediante itinere per quod itur ex dicta Villa ad Villam de Altafulla» i «in dicto termino Turris den Barra et in partita dicta La Clota o Rasa [...] ab occidente cum termino de Altafulla mediante dicta Rasa» (*Capb. 1656*, f. 17v, 7.10.1656, i f. 22, 7.10.1656).

Rasa que separa els termes d'Altafulla i Torredembarra i que dona nom a una antiga partida de terra.

V. t. **Clotes, les; Rasa, la*.

Clota, la² (C) [tə 'kɫɔtə]

Partida de terra propera a Creixell.

«La Clota» (*Mp. 1921*); «la Clota» (*Mp. 1981*).

Clota, l'antina de la [tən'tinə ðə tə 'klotə]

Talassònim d'un indret que forma part de l'Antina.

«Clota, l'Àntina de la. Rep el nom del topònim existent al recte del qual hi ha l'Antina» (Montaña, p. 35).

Clotes, les

«pessiam terre sitam jntermino Turris den barra in parte dicta delas clotas» (MN 1626, 10.10.1628); «in partita vocata Les Clotes», «et in partita vocata deles Clotes juxta Villam et antea ala Servera [...] et a cirtio [...] mediante quodam itinere parvo quod tendit ad Rasam» i «in dicto termino Turris den Barra et in partita voccata de les Clotes o Rasa» (*Capb.* 1656, f. 19v, 7.10.1656, f. 87, 10.10.1656, i f. 125, 12.10.1656).

En la documentació medieval aquesta partida de terra s'associa a la Rasa i també és anomenada *Servera*.

Coc ['kok]

El cognom consta al *Padró 1936*. S'ha trobat escrit *Coch*.

«Baldomero Coch y Montserrat, hijo legítimo de Magin Coch Sanabras, labrador de la Pobra de Montornés y de Rita Montserrat Baldrich, de esta» (*Bapt.* 1913, f. 33v, 7.9.1917).

Coca ['kokə]

El cognom consta al *Padró 1936*.

«Rosa, filla de Joan Coca Hostaler y de Rosa Masdeu» i «Joan Coca Masdeu» (*Bapt.* 1837, f. 45, 14.8.1844, i f. 63, 23.6.1847); «Juan Coca y Gabriel, hijo legítimo de Eusebio Coca Rabadá, y de María Gabriel y Boronat ambos de Tarragona; los paternos abuelos de bautismo son Gabriel Coca Masdeu y Raymunda Rabadá Ferré; los dos de esta» (*Bapt.* 1913, f. 18, 14.8.1915).

Coca, la fonda [tə 'fondə 'kokə]

Negoci familiar regentat per la família Coca des de l'any 1820 que donava servei a carreters, traguiners i diligències que anaven cap a Barcelona, o Tarragona. En aquell temps l'hostal quedava als afores, a la partida de la Capella, en canvi avui es troba en un punt cèntric de la població. Les antigues quadres s'han transformat en garatge i magatzem de la fonda.

V. t. *Sèbio de l'Hostal, el*.

«En una escriptura d'arrendament datada entre 1820 i 1830, es relaciona per primera vegada el cognom Coca amb l'hostal del carrer Nou número 95» (*Sínia*, 21, p. 19); «Coca Masdeu, Gabriel. Calle Antonio Roig» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 94).

Coco, el

[ət 'koku]

Renom heretat del fill del Capdecoco de Baix a Mar.

«El Coco, Josep Valls, veterà pescador» (*Barques*, p. 78).

Cocó i cal Cocó

[ku'ko] i ['kaʎ ku'ko]

Renom donat a Francesc Solé de cal Cocó. També anomenat *el Cocó de les Monges* i *en Pau Cocó*. Es coneixen diferents cases amb el renom, encara que només recollim amb certesa la del carrer del Freginal gairebé a tocar a la baixada de Sant Antoni. Una de les filles, la Teresa Cocó, va viure al carrer de les Creus.

Cocó de la Cantant, el

[ət ku'ko ðə tə kən'tan]

Renom donat al marit de la cantant de l'orquestra Savoy perquè provenia de cal Cocó.

Cocó de les Monges, el

[ət ku'ko ðə tɛz 'mɔŋdʒəs]

Era de cal Cocó i feia de porter a les Monges.

Cocona, la (C)

«Partides del terme de Clarà. La Cucona» (*Companys*, p. 69).

Partida de terra.

Cocons, els

«unem eram jn parte vocati los Cocons» (MN 1561, 29.10.1564); «jn termjno turris den barra in parte dicta dels cocons [...] a tremuntana cum via regia» (MN 1602, 8.8.1613); «termino Turris den Barra et in partita vocata los Cocons [...] ab oriente cum via regia qua tendit ex dicta villa Turris den Barra ad civitatem Barna mediante templo Beata Virginis Maria Rosary», «sitam in termino Turris den Barra, et in partita als Cucons o (dit) de les Heres cum introhitibus exhibitus juribus & pertinenty suis universis» i «in partita vocata dels Cucons o de les Forques» (*Capb.* 1656, f. 15, f. 52v, 7.10.1656, i f. 69, 10.10.1656).

Partida de terra poc fèrtil però amb conreus d'ordi. La documentació medieval ens aporta informació sobre el lloc, ja que hi havia una o més eres i limitava amb el camí del Mar o de Clarà; també associa *Cocons* amb *Forques*, potser ens vol dir que era on penjaven els condemnats a la forca, i els cranis eren els cocons. Per altra banda, el topònim pot indicar la forma del relleu de l'indret. Localitzem les variants següents: *els cucons* o *les Eres*, *les Forques*, *les Eres dels cucons*.

V. t. *Eres*, *les*¹.

Cocons de na Granella, els

«petia terre q est jn termjno dictj loci jn loco vocato cocons de nagrañela» (MN 1336, 3.10.?); «jtem un troç de terra [...] jn loco apellato los cucons de na granela» (MN 1374, f. 16); «L'1 de juliol de 1375 [...] Aquell mateix dia, Guillem de Vallflor i la seva muller, Marcona, retornaren a Guillem Martí un tros de terra de secà emplaçada als Cocons de na Granella» (Companys, p. 143-144).

Partida de terra que recull el nom de la propietària.

Codolar, el

[əʎ kuðu'ʎa]

És la torrentera o comellar que es forma al tossal del Roquer o Munts confrontant amb la Galera. És una raconada de roques planes a la part de llevant de la Galera. Probablement, hi havia còdols o com diuen a la Torre *conadells*. Actualment s'hi han construït xalets molt a la vora i es recull el topònim en un dels carrers dels Munts.

«el Codolar» (*Ortofot. Mp. (T) 1998*).

Colet

[ku'ʎet]

El cognom consta al *Padró 1936*.

«Juan Colet Rovira» (*Bapt. 1894, f. 117*).

Colet, cal

['kaʎ ku'ʎet]

Casa de Baix a Mar que recull el cognom de la família. Vivien al pis de damunt de cal Noi.

V. t. *Noi*.

Coll

['kɔʎ]

Cognom documentat entre els primers habitants de Torredembarra i que també consta al *Padró 1936*.

«Prohoms de la Torre citats a la Concòrdia de 1206. Robert Coll» i «Ramundus Coyll (1365)» (Companys, p. 134 i 235); «Raimundo col loci turris denbarra» (MN 1396, 9.10.1396); «Antoni Coll»; «Francescum Coll» (*Bapt. 1640, 14.9.1649 i 2.10.1700*); «franciscus Coll dela present vila de la torra denbarra» i «March Coll [...] mariner» (MN 1707, 27.8.1708 i 2.5.1711); «Joseph Coll y Orrius» (*Bapt. 1723, f. 41v, 10.5.1726*); «Franh Coll aust» (*Cad. 1757, f. 7*); «Franch Coll mariner» (*Amill. (C) 1741, f. 89*); «Severo Coll y José, hijo legítimo de Severo Coll Olivé, empleado de Ferrocarril, y de Virginia José Rovira, ambos de esta» (*Bapt. 1913, f. 19, 25.9.1915*).

Coll, el (C)

«Partides de terme de Clarà. El Coll» (Companys, p. 69).

Partida de terra amb conreu de vinya.

Coll de Creus, el¹ [əɫ 'kɔɫ də 'krɛws]

Petit turó de 67,5 metres sobre el nivell del mar al nord de Torredembarra que delimita amb els termes veïns d'Altafulla i la Pobla de Montornès. La capçalera de la Rasa marca l'afrontament a ponent amb Altafulla.

«et cum Colle dicto Lo Coll de les Creus» (*Capb.* 1656, f. 102v, 11.10.1656);
«Coll de Creus» (*Plànol* 1944, p. 2).

Coll de Creus, el² [əɫ 'kɔɫ də 'krɛws]

Partida de terra que coincideix amb l'indret on es troba el turó que dona nom a aquest indret. Són terres de secà amb avellaners, ametllers, vinyes, garrofers, olivers i cereals. Les creus gravades a la roca possiblement donen explicació de l'origen del topònim. També es donen altres explicacions, es diu que els monjos que habitaven el mas d'en Boada anaven a aquest paratge a picar creus per redimir penes. D'altres ho han relacionat amb les guerres carlines. Es troba escrit *Cap de Creus* a la fitació feta l'any 1782 entre Torredembarra i Altafulla per salvaguardar els interessos jurisdiccionals de la marquesa de Tamarit i el comte de Santa Coloma. Un segle més tard, l'any 1889, es va refer la fitació. Actualment es pot observar únicament una fita amb forma d'estela, feta amb diverses pedres amuntegades. Diferents camins hi condueixen: el del Molí, el de l'Arbocerar, o bé els que porten a pobles veïns com el de la Nou i el de la Pobla.

V. t. *Cap de Creus; **Vilar de les Creuetes, el*.

«en la partida dita lo Coll de Creus» (MN 1707, 16.10.1713); «Coll de Creus. LINDA: [...] a Poniente con un camino de la Torre a la Nou. Algarrobo» (*Amill.* 1943, f. 54 i 232).

Collegi, el [əɫ ku'ɫɛzi] / [ku'ɫɛzit]

Escola d'ensenyament de primària creada l'any 1899 i que porta el nom del seu fundador; el curs 1996-1997 es va traslladar a un nou edifici a l'avinguda de Sant Jordi. L'edifici es distingia des de la llunyania tant per la seva singularitat com per estar al capdamunt d'un turó. I va ser una referència per als pescadors.

V. t. *Antoni Roig i Copons, el Patronat*.

«Senyes: el Collegi de la Torre per l'Hort de Pau, Vespella pel Collegi» (Montaña, p. 44 i 107).

Collegi, el carrer del [ət kə're dət ku'tɛzi] / [ku'tɛzit]

Nom popular per designar el carrer de l'Alt de Sant Pere. En canvi, la pujada del Collegi és el carrer de Gibert, la canalla l'anomenava així a causa del pendent del seu traçat.

Collegi, el dipòsit del [ət ði'pɔzid dət ku'tɛzi] / [ku'tɛzit]

Era el dipòsit d'aigua que es va construir l'any 1929 a l'antiga era de la vila. Actualment ha desaparegut i en el seu espai es va construir una escola bressol municipal.

V. t. **Camp de l'Era, el*.

Collegi, els pins del [əts 'pinz dət ku'tɛzi] / [ku'tɛzit]

És la pineda que hi ha al pati de l'escola i Patronat Antoni Roig.

Collegi, el refugi del [ət rə'fuzi dət ku'tɛzi] / [ku'tɛzit]

Construït per protegir-se dels bombardejos durant la Guerra Civil (1936-1939), es localitza al subsol del carrer de l'Alt de Sant Pere.

«Refugi del Collegi. Excavat a la terra argilosa amb escales per baixar-hi [...] estava destinat als veïns del barri i, en cas de necessitat, als nens de l'escola» (García Puerto 2002, p. 70); «Edificis i àmbits a protegir. S'inclou: Refugis de la Guerra Civil» (PGOU 2002, p. 57).

Colom, el passeig de [ət pə'sɛdʒ də ku'tom]

A primera línia de mar, va de cal Bofill fins a on acaba el Barri Marítim. En la parla popular es diferencien dues parts, tant a aquest passeig com a tot el Barri: *el Trajo de Garbí* per indicar des d'on hi havia la SACE fins a la plaça de l'Església i *el Trajo de Llevant*, d'aquesta plaça fins a cal Bofill. L'aspecte renovat del passeig data de finals de la dècada de 1990. El nom vol homenatjar el descobridor d'Amèrica.

V. t. **Marina, la*.

«Passeig de Colom» (*Padró 1936*, p. 198-210).

Colomer, el¹

«petia de terra cum colomerio quod habei jn termjnus turrjs denbarra i loco vocato Colomer» (MN 1349).

Peça de terra amb conreu d'ordi.

V. t. **Cirer, el*.

Colomer, el² (C)

«jn termino de Clara in parte dicta del Colomer [...] ab occidente cum vico pusei sive del pou» (MN 1602, 8.4.1616).

Colometes, les [təs kuʎu'metəs]

Eren dues dones de Barcelona que passaven temporades a ca «Don» Esteve. El renom prové de la pulcritud de la seva vestimenta.

«La primera casa a l'esquerra era la del senyor Esteve, o de les Colometes, on actualment hi ha un edifici modern» (*Imatges*, p. 49).

Colomines

«Cosme Colomines forner» (MN 1707, 6.1.1726).

Cols

«Cols. Regadio» (*Amill*. 1943, f. 112).

Partida de terra.

coma

V. *Martineta.

Coma, la

«altre troc de terra en lo loch apellat la coma afronta [...] i ab lo cami moliner» i «a la coma afronta [...] i ab lo camj q va de la torra a montornes i ab lo camj moliner» (MN 1452, 18.8.1454 i 21.8.1454); «jntermini Ville Turrís den barra in parte dicta la coma» (MN 1602, 10.9.1604); «in termino turrís den barra in parte dicta de la coma» (MN 1626, 30.2.1629); «in termino Turrís den Barra et in partita vocata dela Coma [...] ab occidente [...] mediante via publica quo tendit ad populam de Montornes» i «in termino turrís den Barra et in partita vocata de La Coma [...] ab oriente [...] mediante quodam Carretera qua tendit ex dicta villa de la torre de Oleastra Villa Popula de Montornés [...] a cirtio [...] mediante itinere Molendini» (*Capb.* 1656, f. 60v, 9.10.1656, i f. 92, 11.10.1656); «Pessa de terra situada en la partida de la Coma possehida per lo sobre dit Jaume Guardiola [...] Pessa de terra situada en la Partida de la Coma possehida per lo sobre dit Pera Ibern» (*Cad.* 1735, f. 175 i 185); «Ítem, més són domenges de dit señor la Coma, que ara té e Pere Valls e Guillem Roig, e va del dit lloch de la Torre al castell de Montornès, afronten ab en Jaume Ferran e Ferrer Bordell, de la part dellà e, per part devall, ab los hereus d'en Borró, segons se apar per cartes públiques, fetes en lo dit lloch a sis calendes de febrer de l'an mil tres-cents quaranta-set...» (*Capb.* 1760, f. 5v); «“Partida de la Coma”: comença al camí de l'Arbosserar quan es deixa el de La Pobla, enfront de la bassa “dita dels Estrin-

quells”, i, pel dit camí, fins a trobar el Camí Moliner; dóna volta i segueix el Camí Moliner, fins a trobar el camí de La Pobla, i després baixa pel dit camí de la Pobla vers la Vila, fins al camí de l’Arbosserar, i la Bassa dels Estrinquells» (Villuendas, p. 42 i 43); «Partida de la Coma» (*Amill.* 1845, p. 173); «Partida de la Coma o Sinieta» (*Finques (C)* 1883, f. 3); «Coma o Formosas. Algarrobos», «La Coma» i «Coma o Estrinquells» (*Amill.* 1943, f. 8, 118, 131, 276v).

Partida de terra al nord del terme que porta per nom la forma del relleu de l’indret. Els conreus propis són la vinya, els olivers, els garrofers, els ametllers, però també hi ha terres aspres amb roques i erm. El *Capb.* 1656 la relaciona amb el topònim *Darrere del Castell*. També a Clarà queda associada aquesta partida a la Sinieta. Probablement es tracta d’una terra limítrofa entre els dos termes. A l’*Amill.* 1943 es registren diverses propietats amb el topònim i l’associen a la partida dels Fornassos. Actualment coincideix amb la partida de les Creuetes.

V. t. **Darrere el Castell*.

Coma d’en Bordell, la

«trociom terre que vocat coma den bordel» (MN 1340); «Partida o lloc. La Coma d’en Bordell, afrontava amb l’Oliverar de Montornès» (Companys, p. 48).

Partida de terra inscrita amb el nom de qui la treballava.

V. t. **Rubials, el camí de*.

Coma de n’Aragonès, la

«al loch apelat la coma de naragones» (MN 1374, f. 148); «Partida o lloc. La Coma de n’Aragonès. Esmentada en relació amb una vinya del difunt Ponç Aragonès, fill de Guillem» (Companys, p. 48).

Partida de terra inscrita amb el nom de qui la treballava.

Coma de Xanau, la

«Coma de Chanau. LINDA: [...] a Mediodia y Poniente con el camino viejo de la Torra [...] Viñedo, almendros, algarrobos» (*Amill.* 1943, f. 168).

Partida de terra de secà. El topònim indica un accident geogràfic, un petit turó. Segons testimonis orals, la seva ubicació seria damunt de la Granja, al camí de Montornès.

Comellar, el (C)

[ət kumə'la]

Fa esment a l’accident geogràfic que indica un terreny pla al fons d’una clotada. No hi ha acord entre els informants, per uns és el torrent de Gibert que baixa des de la Pobla, i per d’altres és la rasa del Pontet.

V. t. *Gibert, el torrent de.*

«jn termjno de clara in parte dicta lo comellar [...] a meridie [...] y ab lo colomer de na guascha» (MN 1602, 5.3.1615).

Comerç, el carrer del [əʎ kə're ðəʎ ku'mers]

Carrer de Baix a Mar. El nom pretén destacar l'activitat comercial del Barri Marítim. A partir de l'any 1928 es recull aquesta denominació.

V. **Marina, la.*

«carrer Comers» (*Padró 1936*, p. 182).

Comerma, cal ['kaʎ ku'mɛrmə]

Casa desapareguda al carrer de Gibert que recollia el cognom de la família.

Comes

«ego Bngº comas [...] de turrij denbarra» (MN 1340, 20.8.?); «petro Comes» (*Inst.* 1345, 14.9.1345); «Josephum Comes» (*Bapt.* 1640, 27.4.1698); «Pere Comas Teixidor de lli» (MN 1707, 9.5.1710); «Franco Comas y Martí» i «Joan Comes y Roig» (*Bapt.* 1723, f. 129, 20.12.1737, i f. 135v, 8.8.1738); «Joan Comas marier; Jaume Comas» (*Cad.* 1757, f. 22 i 43); «Joseph Comes i Daràs, fill de Josep Comes Mariner» (*Bapt.* 1787, f. 40v, 27.10.1788); «Arraval i Carrer Nou: Joan Comas Patró matriculat» (*Plet* 1796-1818); «Joan Comas i Roig (1798-1873). Militar, comerciant i agricultor» (DCA, vol. II, p. 49); «Joseph Comes e Ibern fill de Francisco Comes Mariner y de Anna Maria Ibern» i «Franch Comas y Roig» (*Bapt.* 1806, f. 35, 8.3.1810, i f. 44, 6.8.1810).

Llinatge documentat des del segle XIV i vinculat al món mariner durant el Set-cents i el Vuit-cents. Els germans Joan Pau i Francesc d'Assís Comes Roig es van instal·lar a Puerto Rico. El primer va ser el cap d'Intendència Militar a Santo Domingo i més endavant va dirigir una indústria tèxtil. S'ha trobat escrit *Comas i Comes*.

Comes d'en Terrassa, les

«jn termino villa turris den barra in partita dieta Comas den tarrassa» (MN 1602, 3.1.1607).

V. t. **Terrassa.*

Comí

«Ego Gº comj [...] de turrij denbarra» (MN 1340).

Company

«Vicento companys loci de turris den barra» (MN 1561, 24.9.1563); «Franch Company» i «Josep Joan Company» (*Bapt.* 1566, 15.1.1597 i 20.11.1618); «franciscus company» (MN 1602, 19.4.1608); «Joseph Company y Hivern» i «Franco Companys y Hivern» (*Bapt.* 1723, f. 100, 8.4.1734, i f. 121v, 31.3.1737); «Esperança, filla de Joseph Company corder i de Rosalia Mas» (*Bapt.* 1787, f. 129v, 6.2.1795); «Joan, fill de Joseph Company corder y de Rosalia Mas» (*Bapt.* 1806, f. 63v, 14.9.1811).

Cognom documentat del segle XVI al segle XIX. S'ha trobat escrit *Company* i *Companys*.

Conill i cal Conill

[ku'niɫ] i ['kaɫ ku'niɫ]

L'origen del renom prové del fet que es va casar amb una noia de cal Furó. La casa era al passeig de Colom i servia com a senya marina.

«El Conill. Remugava com els conills; a la seva dona li deien la Furona, perquè és la que caça els conills» (Moreu-Rey, p. 90); «Senya: Montornès de cal Conill a cal Petaca» (Montaña, p. 88).

Conillera

[kuni'ɫerə]

Cognom documentat des de temps medievals i que perdura encara avui. No podem assegurar continuïtat entre els uns i els altres. Consta una família al *Padró* 1936.

«Prohoms de la Torre citats a la Concòrdia de 1206. Arnau Conillera» (Companys, p. 134); «G^o Cunjllera de turrij denbarra» i «G^o cunjera i uxor meam Raymunda de turrij den barra» (MN 1320); «testes p^o cunjera» (MN 1333); «p^o cuniera de turrij den barra» (MN 1340); «El 1340 Provença, en haver enviduat de Pere Conillera, emancipà també el seu fill Guillemó, davant Albert de Vernet, tot donant-li béns» i «Petrus Conillera (1365)» (Companys, p. 173 i 234); «i Jacobo coniera turris den barra» (MN 1452, 28.9.1452); «anthonjo conjllera [...] de la torra den barra» (MN 1465, 27.7.1471); «Confessio Damiani Conillera marinery» (*Capb.* 1656, f. 63, 9.10.1656).

Cooperativa, la plaça de la

[tə 'ptasə ðə tə kupərə'tiβə]

V. *Antoni Roig, la plaça d'*

Cooperativa del Mar, la

[tə kupərə'tiβə ðət 'mar]

V. *La Marítima*.

Copons

«Pere Copons i Puig» (*Bapt.* 1753, f. 193, 7.11.1777); «Pere Copons i Serra», «Pau, fill de Pere Copons fuster de la torre i de Mariagna Copons i Serra» i «Anton Copons i Serra» (*Bapt.* 1787, f. 198, 1.8.1799, f. 221v, 4.4.1801, i f. 290v, 20.11.1806).

Cor Cru i cal Cor Cru

[ˈkɔɾ ˈkru] i [ˈkaɫ ˈkɔɾ ˈkru]

Malnom donat a un home amb manca de sensibilitat. Vivia en una casa al carrer del Freginal. Encara hi ha qui recorda *en Josepet del Cor Cru i la Maria del Cor Cru*.

V. t. *Neron*.

«El Cor Cru, dit també el Neron. Mancat de sentiments» (Moreu-Rey, p. 110).

Corball i cal Corball

[kurˈβaɫ] i [ˈkaɫ kurˈβaɫ]

Era pescador i enterramorts. Segons fonts orals, corpulent i forçut, guardava similitud amb el peix fort i gros. La casa era al carrer de la Carnisseria.

Corpassa, la

[tə kurˈpasə]

Nom donat a una roca sotaiguada davant del Roquer.

«La Corpassa. Fons: 44/47 brases. Distància: 3 milles i mitja. Senyes: La Corpassa al Sorral. Montornès pel camí de Bens» (Montaña, p. 39).

corral

V. **Pere Roig, Vila*.

Corral, el (C)

[əɫ kuˈraɫ]

Edificació mig enrunada de Clarà que servia com a referència marina. També dona nom a una roca submergida que es localitza en línia recta de l'edificació.

«A llevant de la Torre hi ha “el corral”, 13 brases de fons. Montornès pel mig del corral de Clarà. Campanar de la Torre per cal Farrucu» (*Barques*, p. 78); «La Corpassa al Corral» (Montaña, p. 39).

Corral de Sus, el (C)

«Corral de Sus. Secano, algarrobos» (*Amill*. 1943, f. 264v).

Partida de terra de secà a Clarà.

V. t. *Sus, cal*.

corraló

V. **Abeurador, Sabó, Safaretjos, Sant Antoni, Vius.*

Corre-corre, el

[ət̪ 'korə 'korə]

Renom d'un home que feia de transportista i sempre anava atrafegat.

Cortà, el (C)

«dos pessas de terra campa situades en lo terme de dit lloch de Clará [...] altra pessa de terra situada en dit terme dita lo Corta [...] afronta a mitg jorn ab lo camí Real que va a Barna [...] a ponent ab la carretera que va de dit lloch a mar» (MN 1707, 9.6.1727).

Cortasa

[kur'tasə]

Consten dues famílies al *Padró 1936*. S'ha trobat escrit *Cortaza* i *Cortasa*.

«Hermenegildo Cortasa y Llorens, hijo legítimo y natural de Ramon Cortasa Realp, de Alcoletge (Lérida), panadera, y de Josefa Llorens Pamies, de esta» (*Bapt. 1888*, f. 78v, 15.3.1893); «Cortaza Realp, Ramon. Calle de Eduardo Benot» (*Reg. Fisc. 1921*, f. 97).

Cortasa, cal

['kaɫ kur'tasə]

Fàbrica tèxtil al passeig de l'Estació que duia el cognom del propietari.

V. t. *Fàbrica de Cintes, la; Hermen Cortasa, el carrer d'.*

Costa

«petrus costa habitator loci turris den barra» (MN 1561, 13.2.1562) «Jaume Costa», «Pere Pau Costa» i «Pere Costa» (*Bapt. 1566*, 25.1.1579, 29.5.1597 i 28.11.1612); «Petrus costa» i «Bernardus Costa agricola Ville Turris den barra» (MN 1602, 19.4.1608 i 24.3.1619); «Joseph Costa y Verra» (*Bapt. 1723*, f. 175, 28.2.1743).

Costa, la (C)

«totam illam vineam meam [...] habeo in dicto termino in parte vocata la costa» (MN 1561, 18.3.1562); «sitam jn dicto termino de clara vulgaritur dicta la Costa» (MN 1626, 25.8.1630).

Lloc d'anomenada, interpretem que es trobava en direcció a la Pobla de Montornès.

Coté

«Ego Josephus Cote juvenis filius legitimus et naturalis Joannis Cote Agcola presentis ville» (MN 1707, 28.4.1709).

Coterades, les

«partita dicta de les Coterades [...] ab oriente cum itinere regali quod tendit ex civitate Barna ad civitate Tarracona [...] a cirtio [...] mediante itinere parvo quod tendit ad rasam» (*Capb.* 1656, f. 26v i 27, 7.10.1656).

Partida de terra. Hem llegit clarament *Coterades*, però ens queda el dubte de si l'escrivà volia dir en realitat *Corterades*.

Cotorreta d'Or, la

[tə kutu'rɛtə 'ðɔr]

Renom d'una dona vídua que buscava pretendent.

«La Cotorreta d'Or. Deia que la tenia d'or, o la feia pagar a preu d'or?» (Moreu-Rey, p. 114).

Cots

«Pau, fill de March Cots pescador; y de Rosalia Cots y Gual» (*Bapt.* 1723, f. 219v, 23.2.1747).

cova

V. *Ajagut, Fonda, Frare, Mular*.

Cova, la¹

«in partita vocata de la Cova o Figueral [...] ab occidente cum itinere quod tendit ad Popula de Montornès» (*Capb.* 1656, f. 80 i 80v, 10.10.1656); «La Cova» (*Amill.* 1943, f. 84).

Partida de terra associada a Figueral, però sense determinar-ne la ubicació.
V. t. **Figuerals, els*.

Cova, la²

[tə 'kɔβə]

Talassònim d'un indret marí més enllà de Clarà.

«Cova, la. Entre la Roca de Catorze i la Roca de la Iglésia. Fons: 14 brases. Senyets: El Campanar de Creixell per la Cova. Els Francesos pel Sus» (Montaña, p. 39).

Cova de Carlons, la

«Domingo Mata y Macàa Pages nat a la present Vila de Torredembarra vuy habitant en la de Cambrils [...] vench perpètuament y per títol de venda perpetua otorgo y concedesch a D. Franco Roig y Escofet Adroguer [...] quatre parades de terra quasi tota herma de tinguda de dos jornals poch mes o menos

situades en lo terme de la present Vila y Partida dita de la Cova de Carlons» (MN 1824, f. 167, 9.12.1824).

Consta a la documentació com a partida de terra.

Cover i cal Cover [ku'βe] i ['kaʎ ku'βe]

Renom d'un pescador alt i fort que va morir als cent dos anys. L'origen del renom podria fer referència a una variació del cognom Alcover, o bé de gent que elaborava coves per al peix. Casa al carrer d'Isaac Peral a Baix a Mar. Havia estat una botiga de queviures.

«Remitgers: [...] Antoni Recasens Figuerola, Cové» (*Sínia*, 6, p. 14); «El Cover, per "Alcover"» (Moreu-Rey, p. 40).

Crebaí

«Ego Bng Crebanj de turrj denbarra» (MN 1320); «pº crabai de turrj denbarra» (MN 1340).

Pensem que es pot tractar del mateix llinatge que al segle XIII va aparèixer a l'Albi (les Garrigues), si no n'hem fet una mala lectura.

Creixell, els pins de (C) [əʎs 'pinz ðə krə'ʃeʎ]

A l'extrem de llevant de la platja es distingeixen uns pins que per la seva proximitat a Creixell són anomenats amb el nom d'aquesta vila encara que pertanyen al nostre terme. Els trobem passats els Muntanyans. També anomenats *els pins de cal Valent*, atesa la proximitat de la casa. La gent de Creixell els anomena *els pins de la Torre*.

V. t. *Figuerola, els pins del*.

Cremat, el [əʎ krə'mat]

Indret marí davant d'Altafulla i conegut pels pescadors de Torredembarra.

Creu, la

«in partita voccata de la Creu [...] et a cirtio cum platea del Portal de la Creu» (*Capb.* 1656, f. 138v, 14.10.1656).

Creu, de la

«Joan Gatell pages dit de la Creu» i «Franº Roig menor mariner dit de la Creu» (MN 1707, 6.1.1715 i 31.5.1727); «Franh. Roig de la Creu», «Jph. Roig de la Creu» i «Joan Gatell de la Creu» (*Cad.* 1757, f. 9, 10 i 18); «Anton, fill de Joan Gatell menor y de la Creu y de Maria Gatell y Gallart» (*Bapt.* 1723, f. 6v, 22.7.1723).

Renom per identificar persones amb cognom abundant que vivien en aquest indret. S'ha trobat escrit *del Portal de la Creu o de la Creu*.

V. t. *Babilònia, Gatell, Roig*¹.

Creu de Terme, la

[tə 'krɛw ðə 'termə]

Construïda durant la senyoria dels Icard i d'estil gòtic. Va donar nom al portal de la muralla que es trobava a les seves immediacions, avui plaça de la Font. L'any 1929 es va traslladar a uns terrenys cedits pel metge Rosalí Rovira, en concret al punt on conflueix el camí Vell i la carretera general, on avui s'inicia el carrer de Pompeu Fabra. L'any 1934 va ser parcialment destruïda arran d'aldarulls anticlericals. Després de la Guerra Civil ja no es va recuperar.

V. t. **Parellades, les*.

«A proposta del conseller en Josep Solé Jansà s'acorda per unanimitat fer constar en acta la protesta d'aquesta corporació municipal pel fet d'haver sigut destruïda la Creu de Terme d'aquesta Vila» (*Acta Ple 1934*, p. 34, 21.4.1934); «Se dio lectura a un escrito de D. José Mercadé Recasens, manifestando que des de hace muchos años ha tenido en su fábrica unas piedras procedentes de la base de la cruz de termino que fue destruïda durante el período marxista, exponiendo que diferentes veces las habia ofrecido al Ayuntamiento para que las retirara habiendosele manifestado que no tenian para el municipio interés material, ni valor artístico. Expuestas las opiniones de las fuentes municipales y considerando que las referidas piedras no ofrecen interés, ni utilidad para el municipio, el Ayuntamiento acordó por unanimidad cederlas al Sr. Mercadé para que haga de ellas el uso que estime pertinente» (*Acta Ple 1952*, p. 36, 12.2.1953).

Creueta, la

[tə krə'wetə]

Finca amb casa al camí Vell de la Pobla on s'inicia l'Arbocerar. Hi ha roques planes i els conreus són de secà. Probablement el nom de la propietat prové del topònim de la partida on es troba.

«La Creueta. Viñedo, algarrobos, almendros», «Creueta. Olivos, algarrobos» i «La Crehueta. Secano. Algarrobos» (*Amill. 1943*, f. 53, 141, 145, 199 i 206).

Creuetes, les

[təs krə'wetəs]

Partida de terra que es pot localitzar al nord del terme, amb conreus de garrofers, avellaners, ametllers, vinya i cereals. Per la seva descripció podria tractar-se de l'antiga partida de la Coma, perquè aquesta, igual que les Creuetes, limita a l'est amb la rasa de Sagunyoles, i s'hi arriba pels camins de la Pobla de Montornès, del Molí, de la Bóta i de l'Arbocerar. Actualment es recull el topònim en un dels carrers del poble.

V. t. **Coma, la; *Fornassos, els; *Vilar, el; *Vilar Vell, el; *Vilar de les Creuetes, el*.

«Las Creuetas» (*Mp.* 1921); «Creuetes» (*Plànol* 1944, p. 1 i 3); «Les Creuetes» (*Ortofot. Mp. (C)* 1998).

Creus, el camí de les

«lo camí de las Creus» (*Amill.* 1845, f. 221 i 223).

Documentat a la partida de la Vila a mitjans del segle XIX, però sense localitzar la seva ubicació.

Creus, el carrer de les

[əʔ kə're ðə təs 'krews]

Aquest carrer al capdamunt del poble, entre els carrers del Nord i el de Gibert, tenia un aspecte rocós, era roca plana, fins que es va asfaltar. Possiblement l'origen del seu nom està relacionat amb el fet que el Via Crucis, per Setmana Santa, passa per aquest carrer. Durant el període republicà va canviar de nom.

V. t. **Ferrer i Guàrdia, el carrer de*; **Gossos, el carrer dels*.

«Cr de la Creus» (*Compl. Pasqual* 1750, f. 24); «C. de las Creus» (*Compl. Pasqual* 1800, f. 37); «carre de les Creus» (*Cad.* 1824, f. 162); «Ce de las Creus» (*Compl. Pasqual* 1859, f. 25).

Cristòfol

«Hereus de Josep Güell “(a) Cristòfol”» (*Villuendas*, p. 44).

Renom present a la vila a la primera meitat del segle XIX.

Crussero, el

[əʔ kru'seru]

Castellanisme emprat pels pescadors per anomenar el creuer de l'església de Sant Pere com a referència marina.

«La Torre de Sant Antoni pel “Crusero”. Els Francesos pel “Crusero”. Sant Antoni pel “Cruscero” de la Iglésia de la Torre» (*Montaña*, p. 10, 17 i 131).

Cua de Moro, la

«Cua de Moro. Almendros, algarrobos» (*Amill.* 1943, f. 102).

Partida de terra propera a la carretera de la Pobla i al camí del Molí.

Cubana, la

[tə ku'βanə]

El renom indica procedència: «Doña» Maria Bosch, nascuda a Cuba i descendent de catalans, va establir-se a Torredembarra amb una de les seves filles quan va esclatar la revolució castrista. Va viure a la casa del carrer d'Antoni Roig, 54,

que el seu marit, Venanci Mercadé Papiol, havia fet construir a principis del segle xx.

V. t. *Venanci Mercader, cal.*

Cues i cal Cues

[¹'kuəs] i [¹'kaʎ 'kuəs]

El renom prové del fet que de petit portava el cabell recollit amb cues o tira-buixons. Aquesta casa de Baix a Mar era al carrer d'Isaac Peral.

«El Cues, de petit en portava» (Moreu-Rey, p. 70); «Els agradava la gresca [...] organitzant ballarugues amb una gramola, molts dies cap al tard, al corral de can Cues» (*Sínia*, 0, p. 14); «Josep Valls Guasch. El Cues» (*Nansa torta*, p. 87).

Cul d'Ous, la

[tə 'kuʎ 'dɔws]

Malnom donat a una dona jove que vivia al carrer del Freginal.

Cullerota, el

«Frc. Cañellas Martorell "(a) Cullarota"» (Villuendas, p. 44).

Renom viu a la primera meitat del segle XIX.

Cup dels Delmes, lo

«El experto apotecario (Joan Gibert y Roig) con los testigos arriba nombrados [...] Una casa sita al carrer ample, vulgarmentre llamada lo cup dels delmes» (*Invent.* 1803, f. 14).

Una de les accepcions que ens dona el DCVB de *cup del delme* diu: «nom insultant, antigament sinònim d'embriac».

V. t. *Ample, el carrer.*

Cusquelles

«Joseph, fill de Joseph Cusquelles Mariner y Francisca Cusquellas i Gavardós» (*Bapt.* 1787, f. 55, 17.1.1790).

Es recull el cognom, però podria tractar-se d'un error de transcripció de *Tusquelles* o *Tosquelles*.

Dalfau

V. *Delfau.

Dalmau

[dət'maw]

Cognom localitzat al segle XVI i retrobat de nou al segle XIX, sense poder-se demostrar la seva continuïtat. Consta una família al *Padró* 1936.

«Isabel Dalmau» i «Antoni Dalmau, fill de Pere Dalmau» (*Bapt.* 1566, 20.7.1578 i 7.1.1580); «Joan, fill de Joseph Dalmau pagès y de Paula Mestre» (*Bapt.* 1806, f. 207v, 23.1.1831); «Pedro Dalmau y Delfau» (*Bapt.* 1870, f. 28, 31.1.1871); «José Dalmau y Bonan, hijo legítimo y natural de Rafael Dalmau Roig, labrador, y de Josefa Bonan Ramon, ambos de esta» (*Bapt.* 1888, f. 57v, 8.12.1891); «Dalmau Civit Ramon. Barrio Marina» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 98).

Dalmau, cal [ˈkaɫ dətˈmaw]

Casa de pagesos al carrer Ample que recull el cognom de la família.

Dalmau, la sinya de Cal [tə ˈsiniə ðə ˈkaɫ dətˈmaw]

Peça de terra de regadiu a la partida de la Rasa. Hi ha una sinya de rosari.

Dalt, el carrer de

«sitam in dicta villa Turris den Barra et in vico de dalt» (*Capb.* 1656, f. 39v, 9.10.1656).

Topònim urbà dins el clos de la vila. Probablement té a veure amb una de les dues meitats del carrer Ample.

Dalt la Torre [ˈdaɫ tə ˈtorə]

Expressió donada per la població del Barri Marítim quan ha de desplaçar-se a l'antic nucli urbà. De fet és la fórmula contraposada a Baix a Mar. El medi natural junt amb el factor humà han determinat l'origen de les dues denominacions.

Damunt de la Creu

«in termino turris den barra in parte dicta demunt de la Creu [...] ab Achilone cum via qua itur al mas den Mercader [...] a meridie cum via regia qui va a barchinone» (MN 1626, 30.7.1628).

Damunt el Camí de Clarà (C)

«in partita Sobre Lo Cami de Clarà o de la Capella [...] a Meridie [...] et partim cum via publica quo tendit et civitate de tarracona in civitatem Barcinona» (*Capb.* 1656, f. 91v, 11.10.1656).

Damunt el Camí Reial (C)

«in termino de clara in parte dicta demunt del camí real» (MN 1626, 31.1.1630).

Damunt la Vila

«in parte dicta demunt la Vila [...] a meridie cum itinere vetero ab Achilone cum via regia de la murala de la vila» (MN 1626, 11.9.1628).

Dània, can

[ˈkan ˈdaniə]

L'any 1957 Pol Poulsen, d'origen danès, va instal·lar uns hivernacles per a cultiu de plantes ornamentals, en concret va introduir la producció de ciclàmens a l'Estat espanyol. El lloc on es va establir era una terra de darrere del cementiri, a la partida de la Rasa, que anteriorment havia estat del Ventura Marxant. L'origen del nom el trobem en els ancestres medievals de Dinamarca, ja que es refereix a un dels primers pobles escandinaus que es va establir en aquest territori. Actualment, s'hi ha ubicat un conjunt d'horts ecològics per a jubilats gestionats pel municipi.

V. t. **Ventura Marxant, la sinya del.*

Daràs

«Toni Joan Deràs», «Joseph Barthomeu Daràs» i «Vicens Miquel Daràs» (*Bapt.* 1566, 14.1.1607 i 29.9.1618); «Joannes Daras corderius et Tecla eius uxor villa Turris den Barra» (MN 1602, 18.3.1616); «Miquel Daràs» i «Joan Benet Daràs» (*Bapt.* 1640, 23.2.1644 i 22.3.1648); «Michaelis Daras corderius villa Turris den Barra» (*Capb.* 1656, f. 146, 15.10.1656); «Damianum Daràs» (*Bapt.* 1640, 14.1.1700); «Miquel Daras» i «lo ho demia daras pages de la pnt vila» (MN 1707, 21.4.1710 i 7.10.1717); «Joan, fill de Miquel Daràs sastre; y de Maria Daràs y Foguet» (*Bapt.* 1723, f. 239, 5.2.1749); «Pere Daràs i Rabasa» (*Bapt.* 1787, f. 115v, 24.1.1794); «Joan Daràs y Busquets, fill de Joaquim Daràs Sastre y de Magdalena Busquets» (*Bapt.* 1806, f. 28v, 3.6.1809).

Cognom documentat des del segle XVI fins al segle XIX.

Daroca, la vinya d'en

«in termjno dicti loci turris den barra appellatum La Vinya den daroqua» (MN 1465, 1.9.1465).

Darrere Babilònia

«Detrás de Babilonia. LINDA: a Oriente con finca llamada Babilonia» (*Amill.* 1943, f. 271).

Partida de terra.

Darrere de l'Hostal

«Detrás del hostal. LINDA: A Oriente con carretera y casas del casco de la población; a Mediodía con varios huertos de las casas del pueblo; a Poniente con Mas Guardiola; y a Norte con camino del hostal. Algarrobos» (*Amill.* 1943, f. 271v).

Partida de terra.

V. t. *Coca, la fonda.*

Darrere del Cafè, el carrer de [əʃ kə're ðə rə'ðerə ðəʃ kə'fe]

Nom donat, anys enrere, al carrer Baix de Sant Pere. L'origen d'aquesta denominació era l'antic Cafè del Meiam.

Darrere el Castell

«in termino Turrus den Barra et in partita darrera lo Castell [...] ab oriente cum itinere Popula de Montornés», «et in partita detras lo Castell o dla Coma» i «et in partita de darrera Lo Castell [...] a Meridie cum Muro dicta villa» (*Capb.* 1656, f. 92, 11.10.1656, f. 115, 12.10.1656, i f. 139, 14.10.1656); «A la partida detras lo Castell» (MN 1679, 15.2.1683); «en la partida dita tras lo Castell» i «situada en lo terme de la Torredenbarra a la partida tras lo Castell» (MN 1727, 3.3.1727 i 2.4.1732); «Pessa de terra situada Darrere lo Castell sembradura olivers» (*Cad.* 1735, f. 319).

Era considerada una partida de terra molt extensa, s'estenia darrere el castell des del mur del noble edifici fins a les partides de les Planes, a llevant; els Clapers, a ponent, i a tramuntana fins als Trinquells. L'espai rural que comprenia avui està gairebé tot urbanitzat.

V. t. *Castell, el³; *Guardiola, la.

Darrere el Corral de Bestiar

«a la partida dita tras lo Corral del bestiar de dita vila» (MN 1707, 15.4.1732).

Darrere l'Hort Clos (C)

«sitam in dicto termino Turrus den Barra et in partita retro hortum Clausum [...] ab oriente mediante itinere parvo quod tendit a la Secuna» (*Capb.* 1656, f. 78, 10.10.1656).

Darrere l'Hort del Castell

«en la partida dita tras del hort del Castell» (MN 1707, 27.3.1732).

V. t. *Castell, l'hort del.

Darrere la Muralla

«in partita voccata tras la Muralla [...] a Meridie cum itinere quod tendit a les Planes» (*Capb.* 1656, f. 159v, 17.10.1656).

Les terres que es trobaven a les seves proximitats constituïen una partida de terra també anomenada *Fora Mur*.

Davall el Camí Real (C)

«in termjno de Clara in parte dicta devall lo cami real» (MN 1626, 11.10.1626).

Davall l'Olivar

«en lo loch apellat devall lo olivar (?) afronta ab la part del olivar i ab lo camj moliner [...] i ab lo camj qui va a montornes» (MN 1452, 18.8.1454).

Lloc d'anomenada que recull el topònim d'una partida de terra introduït per la preposició *davall*. Sembla que reunia un conjunt de finques que estaven sota de l'Olivar.

Davall la Guardiola

«jn loco vocato devall la gordiola» (MN 1452, 21.8.1454).

Lloc d'anomenada proper a la Guardiola.

V. t. **Guardiola, la*.

Davall la Vila

«jn termino Ville turris den barra in parte dieta deVall la vila» i «jn termjno dicte ville turris den barra jn parte dieta devall de la vila» (MN 1602, 14.11.1604 i 21.8.1613); «in termino turris den barra in parte dicta deval la Vila» (MN 1626, 24.4.1628); «in dicto termino Turris den Barra et in partita devall la Vila [...] a meridie [...] mediante itinere quod tendit ex Civitate Tarracona», «et in partita vocata devall La Vila [...] a Meridie [...] mediante quodam itinere parvo quo tendit ad Rasam», «in termino Turris den Barra et in partita vocata devall la Vila [...] a cirtio cum Itinere Regali quod tendit subtus Muro, «in dicto termino Turris den Barra Sota de la Vila» i «in partita vocata devall de la Vila [...] a Meridie cum itinere vetero quod tendit ex civitate Barcinona in civitatem tarracona» (*Capb. 1656*, f. 4, 6.10.1656, f. 94, 11.10.1656, f. 149v, 15.10.1656, f. 150v, 15.10.1656, i f. 162, 17.10.1656); «en la partida dita davall la Vila [...] a mig jorn mediant lo cami vell de Barna» (MN 1707, 22.3.1713).

Partida de terra anomenada també *Sota la Vila* i *Fora Mur*.

V. t. **Vila, la*.

Davanets, els (C)

«et sic descendit super ipsas Buadas que sunt prope Davineto; et a parte vero circii in ipsa roca fundataubi dicunt roca de Morisques, sic iniungit se usque in ipso termino de Clerano» (*Cartas 1057*, doc. 26); «el mas de Davanets [...] afrontava per una part amb Montornès, per l'altra amb el terme de Clarà i per l'altra part amb el terme de la *turris que dicta de bares*. AMA, Icard, perg. 692 (1268)» (Serra Rial, p. 273); «als devenets» (MN 1452, 8.2.1456); «intermino

ville turris den barra in partita dicta los devanets [...] ab occidente cum via qua itur ad locum de montornes» (MN 1602, 1.11.1603); «in termino turris den barra dicta dels debenets» i «en lo terme de la torra denbarra en la part dita dels debanets» (MN 1626, 28.6.1626 i 16.6.1629); «in partita dicta els Devanets de vall lo oliverar de Montornes», «et in partita dels Devanets o Antigos», «dels Antigos o Devanets», «in partita vocata dels Devanets als dicta Lo Mas den Tarrassa», «in partita vocata dels Devanets [...] a circio mediante itinere Molendini» i «in partita vocata dels Devanets als vocata dels Antigos [...] ab oriente cum termino de Clarà a Meridie cum dicto termino de Clarà [...] a circio cum itinere Molendini loci de Crexell» (*Capb.* 1656, f. 5v, 6.10.1656, f. 23, 7.10.1656, f. 80v, 10.10.1656, f. 148, 15.10.1656, f. 152, 15.10.1656, i f. 156v, 17.10.1656); «situada en la partida dita dels davanets» (MN 1707, 23.2.1721); «foren dividits los termes de dits llochs, per medi de àrbitres y amigables componedors en esta forma que lo paborde y canongia de Tarragona y los hòmens de Clarà, així com, se acercan dela part de Clarà fins a aquells tèrmens que novament aseñalaren dits àrbitres envers dita Torre de Ramon de Tamarit, lo qual y los seus tindran los honors y possessions des dels tèrmens, límits o fitas que foren aposats envers dita torre, és a saber montant des de la ribera del mar envers la montaña fins als honors de Ramon de Tamarit y a l'honor de Davanets y de allí son posats entre ells los honors de Clarà y Davanets y van per la part superior fins a la montaña anomenada Racademor, conforme vuy en dia se troban fitats dits termes en los referits endrets» (*Venda* 1723, f. 5); «Ítem pren més la Iglésia delme, tasca epromícia en tota aquella sort, que antigament solia ésser de n'Antoni Martí, per compra per ell feta, ara és d'en Pere Martí e Jaume Martí, la qual és als Devanets [...]» (*Capb.* 1760, f. 6); «En la partida dicha els Davanets o de las Planas» (*Reg. Hipt.* 1791, f. 119).

Topònim recollit en la donació de la quadra de Clarà, i probablement deu el seu origen en època anterior a la feudalització. La publicació de Serra Rial identifica el Mas d'en Secalló de la Pobla de Montornès amb l'antic mas o vilatge medieval d'Avineto o Davanets. La proximitat d'aquest mas amb Torredembarra i Clarà devia afavorir l'ús del topònim a les terres en què afrontava. En documentació més tardana, el *Capb.* 1656, és la partida de terra més gran del terme amb una extensió de cent cinquanta-un jornals i limitava amb el camí de Clarà a Montornès. També se la relaciona amb els Antigos, Mas d'en Terrassa i les Planes. Els conreus propis eren blat, oliveres i vinya. S'ha trobat escrit fins al segle XVIII: *Devanet, Devenet, Devanets, Davantes, Davineto, d'Avineg.*

V. t. **Boades, les; Mas d'en Terrassa, el.*

Davant de la Casa, peça de (C)

«Peça de davant de la casa. LINDA: a Mediodía con carretera de Barcelona; a Poniente con Clarà» (*Amill.* 1943, f. 175v).

Partida de terra a Clarà.

DECA, la

[tə 'ðekə]

Durant la Guerra Civil es va construir una torre destinada a la Defensa Especial Contra Aeronaus; es va enderrocar a la dècada del 1990. Avui trobem el carrer de la DECA a prop d'on havia estat.

V. t. *Tano, la caseta del.*

Delfau

«Joseph Dufau sabater en la vila de la Torredenbarra populat» (MN 1707, 17.9.1732); «Joseph, fill de Joseph Dufau Mestre Sabate y Franca Domingo» (*Bapt.* 1723, f. 101, 3.9.1734); «Salvador Delfau i Mateu» (*Bapt.* 1787, f. 97, 5.10.1792); «Pere Delfau i Llorach», «Franco Dalfau y Llorach» i «Joseph, fill de Joseph Dalfau Sabater y de Antonia Llorach» (*Bapt.* 1806, f. 1v, 19.12.1806, f. 24, 23.10.1808, i f. 36, 8.3.1810); «José Delfau y Cañellas» i «Domingo Delfau y Cañellas» (*Bapt.* 1870, f. 47v, 19.12.1871, i f. 203, 22.3.1879); «José Dalfau y Solé, hijo legítimo de José Dalfau Cañellas, de esta, labrador, y de Joaquina Solé Salvat de Altafulla» (*Bapt.* 1888, f. 190v, 6.11.1901).

Cognom localitzat al segle XVIII. S'ha trobat escrit *Delfau, Dulfau, Dufau* i *Dalfau*.

Delfina, la botiga de la

[tə βu'tiγə ðə tə ðəf'finə]

Antiga botiga de queviures i carn de porc a la plaça de la Vila. Abans de l'any 1939 era cal Vallverdú, l'anterior propietari.

V. t. **Vallverdú; Vives, cal.*

Denuç

«bn denuç»; «bndo denus i ego Gulleuma eius uxor de turrj den barra» (MN 1333).

Depuradora, la

[tə ðəpυrə'ðorə]

Es va construir al fondo del Pujol, al costat del camí de Clarà a la Pobla de Montornès. L'estació depuradora va entrar en funcionament l'any 1998 i permet la depuració de les aigües residuals de Torredembarra, Creixell, la Pobla de Montornès i Roda de Berà.

Deu i Deu, les

[təz 'ðew i 'ðew]

Renom d'un home que caminava eixarrancat.

«Les Deu i Deu. Els peus com quan el rellotge marca les deu i deu» (Moreu-Rey, p. 81).

Deu Rals, el [ət 'ðɛw 'rats]
Renom d'un descendent de cal Mig Duro i de cal Ral.

Devall

«in partita dicta devall [...] a Meridie cum vico vetero quod tendit ad civitatem Barna ex civitatem tarracona» (*Capb.* 1656, f. 18, 7.10.1656).

Devejas

«Juana devejas viuda deixada del qº Ignasi devejas fuster de la pnt vila» (MN 1707, 19.10.1711).

Diable, el camí del

V. *Moro, el camí del*.

Dida, ca la ['ka tə 'ðiðə]

Una casa al carrer de Sant Joan a Clarà. El renom prové d'una dona que va ser la dida de cal Xeco.

«Dientes», cal ['kaɫ 'djentəs]

S'han localitzat un parell de cases, una al carrer dels Munts, l'altra al carrer de les Creus. El renom prové d'un tartaner que, per no dir renecs i paraules malsonants, sovint deia «diantres» i, posteriorment, la parla popular el va substituir pel castellanisme «dientes».

«La família del tartaner, va anomenar-se-la “cal Dientes” [...] el renom de la mateixa casa és “Dientes”» (Soler, p. 140); «Els castellers torrencs del segle XIX [...] el Llorenç “del Dientes”» (Bargalló-Morlà-Recasens, p. 81).

«Dientes», la sínia de Cal [tə 'siniə ðə 'kaɫ 'djentəs]

A prop del camí dels Munts.

Dinou, la roca de [tə 'rəkə ðə ði'nəw]

Talassònim d'una roca sotaiguada davant de Berà.

«Dinou, la Roca de. Fons: 19 brases» (Montaña, p. 44); «Uns bons llocs per a pescar amb palangre eren la Roca de 19 i Mas Gibert» (Comes 2005, p. 19).

Divuit, la roca de [tə 'rəkə ðə ði'βujt]

Talassònim d'una roca sotaiguada davant d'Altafulla.

«Divuit, la Roca de. Fons 18 brases» (Montaña, p. 45).

Doctor Robert, la plaça del [tə 'ptasə ðət duk'to ru'βert]

Nom donat a la plaça de la Vila fins a l'arribada del franquisme.

V. t. *Vila, la plaça de la*.

«S'acorda donar nom a la plaça del Dr. Robert» (*Acta Ple 1902*, 7.8.1902); «plaça Doctor Robert» (*Padró 1936*, p. 74-82).

«Dolores» de la Carn, la [tə ðu'torəz ðə tə 'karn]

Venedora de carn, primer en una taula de venda molt a prop de les Peixateries i després a la plaça de la Vila.

Domènec

«Balthesar Domenech», «Baltasar Domenech Mestre de Minyons de la pnt vila» i «testes sunt los Rnts Beltazar Domenech vicari» (MN 1707, 10.2.171, 15.4.1714 i 22.3.1730).

Domenges d'en Jover, els

«Ítem, una sort que té en Jaume Coniera a la Muraga Mulnera, sobre los Domenges d'en Jover» (*Capb. 1760*, f. 5 i 6).

El DCVB defineix *domenge* com «domini, propietat senyorial [...]. En toponímia menor abunden les formes *el Domenge* o *els Domenges*, que designen partides rurals que en un temps foren de propietat senyorial».

Domingo

«Joseph domingo Sarraller» (MN 1707, 1.7.1720); «Joseph Domingo y Sabate» i «Franca, filla de Joseph Domingo Mestre serraller y de Margarida Sabate» (*Bapt. 1723*, f. 35, 29.10.1725, i f. 99v, 28.3.1734); «Franco Domingo» (*Cad. 1757*, f. 25); «Gabriel Domingo y Gras» (*Bapt. 1787*, f. 52v, 4.10.1789); «Buena-ventura Domingo y Prat» (*Bapt. 1870*, f. 253, 4.6.1881); «Els mariners Francesc, Joaquim i Jaume Domingo Albet eren fills del pagès Francesc Domingo» (Rovira 1992, p. 23).

Cognom documentat al segle XVIII i vinculat a mariners de la segona meitat del segle.

Dominguet

«Vda. de J. Ant. Bartrull "(a) Dominguet"» (Villuendas, p. 44).

Renom conegut a la primera meitat del segle XIX.

«Don» Esteve, ca [ˈka ˈðɔn əsˈteβə]

Nom donat a una casa, avui desapareguda, del carrer d'Antoni Roig. Esteve Gatell i Roig va invertir part de la seva fortuna en empreses industrials a Barcelona. En castellà, la paraula *Don* avantposada al nom indica tractament de respecte cap al propietari.

V. t. *Gatell*.

«El cementiri torrenc ha acabat essent, en els monuments, les lapides i les capelles, una bona mostra del poder dels indians [...] l'imponent monument en memòria d'Esteve Gatell Roig —fill d'Esteve Gatell Huguet i Rosalia Roig Mata, de família marinera i indiana pels quatre costats— i de la seva esposa Antònia Padrines» (Bargalló 2016, p. 21 i 22).

Dormund, casa [ˈkazə ˈðɔrmun]

Es troba al carrer dels Quatre Vents als Munts. L'edifici és un clar exponent de l'arquitectura d'avantguarda en resoldre aixecar sobre el terreny en un sol volum. Va ser projectat, l'any 1963, per l'arquitecte Oriol Tintoré i destinat a casa de colònies. El nom prové del reconeixement que es va voler donar a la ciutat alemanya d'on provenien, habitualment, els nois i noies que venien a passar uns dies de vacances.

Draps, cal [ˈkaɫ ˈdraps]

Casa a la plaça de la Vila.

Duana, la

«Torredembarra: v con ayunt. aduana marít. de 4ª clase, habilitada para el comercio de exportación al extranjero y cabotaje... El movimiento mercantil de esta pobl. se deduce de los estados de aduana que a continuación de este art. Insertamos» (Madoz, p. 81); «Durant la primera meitat del segle xviii, fou la concessió a la duana de Torredembarra del dret d'entrada de mercaderies estrangeres i de fora del Principat [...] d'ençà el 1771 la duana de Torredembarra quedà reduïda a l'extracció dels gèneres i fruits del país» (Rovira-Anguera, p. 49); «Torredembarra en va ser escenari i els guanyadors no la van sotmetre a un càstig especial. Fins i tot se'n va beneficiar: acabada la guerra, el 1714, i amb la mateixa voluntat repressora que va significar el tancament de totes les universitats catalanes [...], les autoritats borbòniques van sostreure el dret d'entrada de mercaderies a la duana marítima de Tarragona i el van concedir en exclusiva a Torredembarra» (Bargalló 2016, p. 29).

Entre els anys 1714 i 1771 Torredembarra va gaudir del privilegi de disposar d'una oficina administrativa encarregada de percebre els drets establerts sobre les mercaderies marítimes, cosa que va afavorir l'expansió econòmica de la vila.

V. t. *Bosc; *Garcia*; *Noboa.

Duaner, cal ['kaʎ duə'ne]

Casa a prop de l'Hort del Nap on va viure un duaner.

Duaner, la caseta del [tə kə'zetə ðəʎ duə'ne]

És la caseta del Gutiérrez damunt del Bufador, a prop del Codolar. Com que era un edifici aïllat, era una bona senya per als pescadors.

Dues Parets, el camí de les [əʎ kə'mi ðə təz 'ðuɣəs pə'rets]

Camí amb parets altes, una de les quals era la tanca de l'Hort del Nap. El seu traç rectilini entre les sínies permetia ser reconegut des de lluny i, per tant, era una bona senya per als pescadors. Un tram d'aquest camí el van anomenar *el camí del Serrallo*. L'actual carrer de les Dues Parets segueix gran part del seu recorregut.

Dufau

V. *Delfau.

Duran [du'ran]

Cognom documentat en el segle XVI vinculat a Clarà. Ha perviscut durant segles a la vila, tot i que no es pot assegurar la seva continuïtat com a grup que manté consanguinitat.

V. t. **Clarà, la plaça de*.

«Antoni Duran» i «Pere Duran» (*Bapt.* 1566, 3.2.1580 i 12.3.1617); «Petrus duran et Joanes duran eius filio agricolas loci de clara parrochia Turris den barra» (MN 1626, 20.3.1630); «Joseph Duran» i «Joan Duran» (*Bapt.* 1640, 22.5.1647 i 18.6.1702); «Joanes duran loci de clara» (MN 1679, 17.7.1695); «Rafel duran pagesos del lloch de Clarà», «Jaume duran pages del lloch de Clara», «Joseph Duran Corder», «Joseph Duran Batlle [...] del lloch de Clarà» i «Joseph Duran, soldat del Regiment de infanteris de Sivilla y Franch Duran, fadri pages tots del lloch de Clará Germans» (MN 1707, 20.9.1711, 29.3.1714, 21.10.1714, 18.3.1715 i 23.8.1732); «Joseph Duran y Roig» i «Maria Duran y Xicart» (*Bapt.* 1723, f. 53v, 17.4.1727, i f. 237, 26.10.1748); «Pau Duran» (*Cad.* 1757, f. 50); «Joseph Duran Sabater de la Torre» (MN 1752, f. 225); «Joaquin Duran y Ramon» (*Bapt.* 1870, f. 234v, 4.8.1880); «Juan Duran y Ramon, hijo legitimo de Pedro Duran Montes, Tejedor, de Valls, y de Josefa Ramon Llobet, de esta» (*Bapt.* 1888, f. 158, 16.12.1898).

«Durruti» [də'ruti]

Renom d'un home que anava en mar i tenia gran admiració pel personatge anarquista. A les estones de lleure també feia illusionisme sota el nom artístic de Cubanco. Va viure al carrer del Freginal i a la baixada de Sant Antoni.

Eduardo Benot, el carrer d' [ət kə're ðəðu'arðu βə'nɔt]

Dins del clos de la vila, va de la plaça del Castell fins a un corraló, passant per darrere de l'església. Antigament conegut pel *carrer del Fossar*. Es va aprovar l'alineació del carrer a finals del segle XIX, però no es va materialitzar fins al 1900, moment en què es decideix dedicar-lo a la persona que va ser ministre de Foment de la I República espanyola.

V. t. **Fossar, el carrer del*; **Pilota, el carrer de la*.

«Procede a la alineación de la calle que desde la de la Carnicería se dirige a la plaza del Castillo por detrás de la Iglesia en virtud de las facultades que le han sido [...] 17 de julio de 1872» (*Alineació* 1872); «Deseando perpetuar la memoria del Ilustre e insigne patricio D. Eduardo Benot, se acuerda finalmente, que el trozo de calle que partiendo directamente de la Plaza del Castillo hasta del Freginal, llamado actualmente dicho trozo calle de la Carnicería, sea sustituido con el nombre de Calle de D. Eduardo Benot; quedando por tanto subsistente la calle de la Carnicería desde la calle de Juan Güell hasta el límite a la del Freginal en dirección de N. a Sur» (*Acta Ple* 1906, 6.6.1907); «carrer Eduard Benot» (*Padró* 1936, p. 18-23).

Eines, la caseta de les [tə kə'zɛtə ðə tə'zɛjnəs]

A llevant de l'edifici de l'estació, hi havia aquesta caseta on es guardaven les eines per a treballs de manteniment de la línia de ferrocarril. Va esdevenir una referència per als pescadors.

V. t. *Estació, l¹*.

«Senya: Montornès per la caseta de les eines (ferrocarril)» (*Barques*, p. 76).

Elies [ə'liəs]

Cognom documentat al segle XVI. Una branca familiar es va establir a Cuba i Puerto Rico al llarg del segle XIX, encara que va mantenir la casa del carrer Nou. Més endavant, el trobem al *Padró* 1936 a Baix a Mar. S'ha trobat escrit *Elias, Alias* i *Alies*.

«bartholomeo alias bajulo» (MN 1515, 7.8.1515); «petro alies turris den barra» (MN 1561, 10.2.1563); «Jaume Elias» i «Jaume Alies» (*Bapt.* 1566, 28.1.1578 i 8.2.1617); «Antonio Alies [...] Ville Turris den barra» (MN 1602, 1.11.1605); «Hieronim Elies» i «Joan Elias» (*Bapt.* 1640, 26.9.1656 i 16.10.1661); «Anton Elias i Romeu» (*Bapt.* 1787, f. 58, 15.3.1790); «Pere, fill de Joaquim Elias pagès y de Teresa Carbonell» (*Bapt.* 1806, f. 155, 19.12.1819); «Alfredo Elias y Pujol» i «Teresa, hija de Salvador Elias, cubero natural de Roda y de Carmen Figarola» (*Bapt.* 1870, f. 46v, 27.11.1871, i f. 216v, 24.10.1879); «Arturo Elias y Huguet, hijo legítimo de Arturo Elias Pujol, del comercio, natural de Barcelona y de Isabel Huguet Borrás de la presente» (*Bapt.* 1888, f. 189, 6.10.1901); «Elias Carbonell, José. Calle Antonio Roig» i «Elias Salvat, José. Calle Antonio Roig. Barrio Marina» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 100 i 101).

Elies, l'hort del Senyor

«Jph. Dalmau Ort del Sr. Jph Elias y Guardiola» (*Cad.* 1824, f. 220).

Eloi¹

«Jph Aloy marier» (*Cad.* 1757, f. 43).

Cognom localitzat al segle XVIII.

Eloi²

«Frc. Huguet “dit Aloy”» (*Villuendas*, p. 44).

Aloy és un renom que es recull durant la primera meitat del segle XIX i que correspon a una forma antiga del nom *Eloi*.

Eloi, l'hort del Senyor

[¹tɔr ðət sə'ɲo 'tɔj]

Consta com una de les cases habitades als afores de la vila l'any 1920. Les terres que conreaven eren de regadiu.

«Examinada la petició de permís [...] per instal·lar una tuberia subterrània, per recollir part de l'aigua pluvial que s'acumula a la plaça de Pi i Margall, a fi de destinar-la a la finca [...] coneguda per l'Hort del senyor Eloy mitjançant un simple forat amb la corresponent reixa a la font de la vorera de dita plaça més a prop de l'esmentada finca per a discórrer pel carreró que dona pas a dita propietat [...] s'acorda concedir el permís» (*Acta Ple 1930*, p. 205, 13.1.1934); «Huertas Eloy» (*Padró 1920*, p. 118).

Emília de Ca l'Ermitana, l'

«L'Emília de ca l'Ermitana, que era cosidora, tenia feina assegurada durant l'estiu» (*Sínia*, 0, p. 13).

Encenall, la torre de l'

[tə 'torə ðə tənəsə'nal]

Nom popular donat a una de les torres mig enrunada del palau i castell dels Icard. Un grup d'aficionats a la xilografia tenia com a lloc de reunió aquest espai, la qual cosa va afavorir l'aparició del nom. Amb les obres de restauració i rehabilitació va recuperar la seva antiga estructura. Forma part del conjunt catalogat com a bé cultural d'interès nacional.

«El Castell [...] també va servir de taller al grup de gravadors “La Torre de l'Encenall”, que dirigia Antòn Gelabert» (*Wennberg*, p. 82).

Enterramorts, ca l' [ˈka tən̩tɛrəˈmɔrs]

Renom d'una casa al carrer Major.

Entre Fang i Sorra [ˈentrə ˈfan̩ i ˈsɔrə]

Es tracta del tram de mar intermedi entre l'aigua que arriba a la platja o al Roquer i l'aigua que té un fons de més profunditat.

«Mar bruta situada a la part de terra d'entre Fang i sorra. Fons: 50 braces, aproximadament» i «Bocí de mar situat entre les dues parts que originen el nom, el Fang i la Sorra. Fons: a la Torre 67 braces màxim» (Montaña, p. 48 i 49); «Els fons tous de sorra i fang, propis de la Costa Daurada, alternen amb barres rocoses a diferents fondàries i ofereixen un ventall d'ambients on s'estableixen diferents comunitats biològiques entre les que destaquen les praderies de Posidònia oceànica» (Gual Figuerola, p. 81).

Era, l'

«et in partita voccata La Hera [...] ab oriente cum itinere Molendini dicta ville [...] a citio cum dicto itinere Molendini farinary dicta villa» i «in partita voccata de la Hera [...] a cirtio cum heris dels Cucons» (*Capb.* 1656, f. 6v, 7.10.1656, i f. 119v, 12.10.1656).

Partida de terra propera al camí del Molí i a la partida de Cocons.

Era, el camí de l' [ət kəˈmi ðə ˈtɛrə]

Sortia del Portal de Padrines i conduïa a l'era comunal. Al nomenclàtor urbà trobem el carrer que recull el topònim antic i que segueix el traçat del camí.

V. t. **Camp de l'Era, el.*

Era, les parades de l' (C)

«in termino de clara in parte dicta de las Paradas de la hera [...] A meridie cum itinere vulgarit dictus lo cami denadens» (MN 1626, 7.4.1630).

Era Vella, l' (C)

«situada en lo terme de Clará a la partida dita la hera Vella» (MN 1707, 2.4.1732).

V. t. **Bolcador dels Asens, el.*

Eres, les¹

«jn termjno turris den barra in parte dicta les heres» (MN 1602, 27.6.1617); «sitam in dicto termino et in partita antique voccata de les Heres, et odie Con-

tra Murum dicta villa [...] a meridie [...] mediante quodam itinere quo tendit ad Rasam», «in partita de les Heres» i «in partita voccata deles heres [...] a cirtio cum itinere de les Planes» (*Capb.* 1656, f. 6v, 7.10.1656, f. 61, 9.10.1656, i f. 162, 17.10.1656); «les Eres. LINDA: [...] a Poniente con cases de Clarà [...] Algarrobos» (*Amill.* 1943, f. 243).

Antiga partida de terra de secà a Torredembarra.

V. t. **Cocons, els.*

Eres, les² (C) [tə'zerəs]

Conjunt d'eres i pallisses que es trobaven a Clarà.

V. t. **Bolcador dels Asens, el; Era Vella, l'.*

Eres de Clarà, el camí de les (C) [ət kə'mi ðə tə'zerəs ðə ktə'ra]

Creuava el terme de Clarà i conduïa, en direcció nord, a les eres i pallisses. El seu traçat s'estén entre el camí del Molí i el nucli històric de Clarà. Un tram d'aquest camí coincideix amb el camí a la Sadolla. També anomenat *camí de Torredembarra a Creixell*. Avui trobem tot el seu recorregut dins la trama urbana.

«Camino de las Eras de Clarà» (*Mp.* 1921); «Camino de las Eras de Clarà» (*Plànol* 1944, p. 9); «Camí de les Eres de Clarà» (*Mp.* 1987).

Ereta, l' (C)

«Partides del terme de Clarà: l'Ereta» (Companys, p. 69).

Ermengol, mas d' (C)

«L'any 1322, Guillem Bauló de Vilafranca, actuant com a procurador de Romeu de Montoliu, senyor del Catllar, escrivia una cèdula a Saurina, muller del difunt Ermengol de Clariana, *militis*, en la qual es queixava del mal estat en què es trobava el mas d'Ermengol. [...] Pel costum dels Clariana de posar Ermengol als seus hereus, el mas de Clariana també es coneixia com a mas d'Ermengol» (Serra Rial, p. 162).

S'ha trobat documentat com a Mas d'en Terraçola.

V. t. *Mas d'en Terrassa, el.*

Ermita, l'era de l'

«un tros de terra situat al terme de dita vila dita la era de la Hermita [...] a tremuntana ab los enprius de dita Hermita de N Sra del Roser situada fora los murs de la pnt vila» (MN 1707, 2.11.1720).

V. t. *Roser, la capella del.*

Ermità, ca l' [ˈka ɛrmiˈta]
Botiga de productes agrícoles d'un home que era de ca l'Ermità de Ferran.

Ermita de la Sort, l' [ɛrˈmitə ðə tə ˈsɔrt]
V. *Misseta, la*.

Escaletes, el carrer de les [əɫ kəˈre ðə təz əskəˈɫɛtəs]
Carrer amb un fort pendent, en forma de quatre, que va des del carrer del Roser fins al passeig de la Sort, antigament s'hi havien construït unes escales per salvar el desnivell. Hi ha la tendència a confondre'l amb el carrer del Roser.

Escampa, ca l' [ˈka ɛsˈkampə]
Renom d'una casa a la plaça del Castell.

Escletxa, l' [ɛsˈkɫɛtʃə]
Es tracta d'una veritable escletxa entre dos perfils de roques, la Punta de la Galera i el Roquer pel cantó de ponent. Deixa passar la llum. Quan s'hi entra bussejant hi ha una platgeta. A causa de la proximitat a la Punta de la Galera també n'hi deien l'*escletxa de la Galera*. Era un punt molt característic i servia de senya per als pescadors.

«Senyes: Tancant l'Escletxa. Tocant l'Escletxa. L'Escletxa a la Punta» (Montaña, p. 104 i 323).

Escolà i ca l'Escolà [əskuˈɫa] i [ˈka ɛskuˈɫa]
Encara hi ha qui recorda l'Escolà «recader» que feia de transportista amb tren de Barcelona a la Torre. Casa al carrer d'Antoni Roig que recull el cognom de la família.

Escorcell
«Valentí, fill de Valentí Escorcell espardeñer y de Sebastiana Porta» (*Bapt.* 1806, f. 346v, 25.3.1836); «Carmen, hija de José Escorcell, panadera y de Francisca Beltran» (*Bapt.* 1870, f. 102v, 5.9.1874); «Sebastiana Escorsell Porta. Propietaria: Bassa» (*Contr. R.* 1879, núm. 41).

Escorxador, l' [ɛskurtʃəˈðo]
Edifici projectat com a escorxador municipal l'any 1888 per l'arquitecte Ramon Salas i Ricomà. La seva construcció va suposar adequar mesures higièniques i sanitàries en la comercialització de la carn. La façana principal dona al carrer Nord.

«carrer del Nord, 3. Escorxador. Precatàleg d'edificis a protegir com a béns culturals d'interès local» (PGOU 2002, p. 117).

Escorxador, la plaça de l' [tə 'ptasə ðə təkurtʃə'ðo]

Es va urbanitzar a la darrerria del segle xx on hi havia l'hort de la família Barado. La localitzem a la confluència dels carrers de l'Alt de Sant Pere, Muntanyeta i la baixada de Sant Antoni. La proximitat de l'antic escorxador va donar nom a la plaça.

V. t. *Barado, l'hort de Cal*.

Escorxador, el refugi de l' [ət rə'fuʒi ðə təkurtʃə'ðo]

Refugi subterrani per protegir-se dels bombardejos durant la Guerra Civil (1936-1939), es localitzava on actualment es troba la plaça de l'Escorxador. Des de l'any 2006 està catalogat com a bé cultural d'interès local.

«L'activitat principal es va realitzar l'estiu del 37, amb la construcció del refugi de l'Escorxador, la finalització del de la plaça de la Font i l'inici del refugi del Col·legi Antoni Roig» (García Puerto 2002, p. 44); «El Ple de l'Ajuntament de Torredembarra, en la seva sessió ordinària de 14 de desembre ha acordat declarar com a bé cultural d'interès local, els refugis antiaeris localitzats en el terme municipal de Torredembarra, i que són els següents: Refugi pl. Escorxador; - Refugi pl. de la Font (Sabó) i - Refugi de Clarà (Cal Pastoret)» (DOGC, 2.1.2007, i *Acta Ple 2006*, 14.12.2006).

Escriptori, l' [təkrip'tɔri]

Edifici annex a la fàbrica SACE destinat a oficines. En Josep Gual recordava que es distingia bé des de la llunyania perquè era més alt que la fàbrica i també la referència o senya marina: *l'Escriptori de la SACE fins a Montornès per la Premsa*.

V. t. *Frases, els*.

«l'escriptori (les oficines de la SACE, ara desapareguda)» (*Barques*, p. 78).

Escuder

«Francisco Escuder i Viscamps» (*Bapt. 1787*, f. 201, 1.11.1799); «Anton Escuder y Carbonell» i «Pere, fill de Pau Escudé pagès y Maria Rosalia Fons» (*Bapt. 1806*, f. 9v, 8.7.1807, i f. 336, 9.7.1834).

Cognom documentat a finals del segle XVIII. S'ha trobat escrit *Escuder* i *Escudé*.

Esdevenidor, la plaça de l' [tə 'ptasə ðə təkðəβəni'ðo]

Aquest topònim urbà és la traducció literal del castellà *Porvenir*, nom amb què es va batejar la plaça l'any 1928.

V. t. **Marina, la.*

«Avinguda del Porvenir» (*Padró 1936*, p. 178).

església

V. *Clarà, Sant Joan Baptista de Clarà, Sant Joan, Sant Pere.*

Església, el carrer de l'

«ab altero latere ab lo carrero de la Jglesia» (MN 1626, 9.4.1628); «a cirtio cum vico dla Iglesia» (*Capb. 1656*, f. 5v, 7.10.1656); «en los carrers de la Iglesia» (MN 1707, 29.4.1711).

Antigament era el carrer que anava del Portal de la Creu a l'església. Avui correspondria al carrer de Joan Güell.

Església, del carrer de l'

«Joan Ivern pages del carrer de la Iglesia» i «fch Roig del carrer de la Iglesia» (MN 1707, 2.5.1711, 18.9.1712 i 16.7.1729).

Renom per identificar alguna persona que vivia en el dit carrer.

Església, la plaça de l'

[tə 'ptasə ðə ti'ɣteziə] / [təz'ɣteziə]

L'any 1850 aquesta placeta va ser absorbida pel carrer de l'Abadia. També se'n deia *carrer de l'Església*.

V. t. *Abadia, el carrer de l'; Torre de la Vila, la.*

«jn villa Turris den Barra in parte dicta la plasa de la iglesia [...] a uno latere cum furno dicte ville» (MN 1602, 10.1.1611) i «in parte dicta la plassa de la Iglesia» (MN 1626, 1.6.1628); «in vico Majori [...] a Meridie cum vico Majori [...] ab occidente cum vico parvo qui tendit ad plateam Ecclesia», «in dicta villa Turris den Barra et in platea Ecclesia que erat castri veteris [...] ab occidente cum furno», «et in Carrerono quo tendit ad Ecclesiam [...] a cirtio cum Platea Ecclesia dicta villa», «et in platea dicta dla Iglesia [...] et a cirtio cum patio del Castell de dita vila» i «in dicta villa Turris den Barra et in platea dla Ygla [...] ab oriente cum Simenterio dicta villa a Meridie cum dicta platea [...] ab occidente cum dicta platea et a circio cum horto dela Badia» (*Capb. 1656*, f. 30, 8.10.1656, f. 85v, 10.10.1656, f. 98v, 11.10.1656, f. 114, 12.10.1656, i f. 155, 15.10.1656); «al carrero dit de la Plasa de la Yglesia» (MN 1707, 12.1.1724); «plasa de la Iglesia» (*Cad. 1824*, f. 204); «Acord [...] de delimitació de l'entorn de protecció de la Torre de la Vila, situada a l'illa de cases formada pel carrer del Forn, la plaça de l'Església, la plaça del Castell, el carrer de la Vila i de la resta de portals de la Muralla [...] Torredembarra» (DOGC, 25.11.1991).

Església, la roca de l' [tə 'rɔkə ðə ti'ɣteziə] / [təz'ɣteziə]

Talassònim que indica un indret marí on es troba una roca submergida.

«Iglésia, la Roca de l. Fons: 15 bracs i mitja. Distància: milla i mitja» (Montaña, p. 65).

Espardenyer, ca l' ['ka tɛspərdə'ɲe]

Botiga a la plaça de la Font on es feien espardenyes de vetes, era del «Pepito» *Espardenyer*, també anomenat *el Bitxo*.

Esparter, el clot de l' [ət 'kɫɔd də tɛspər'te]

Talassònim d'un punt on es troba un vaixell enfonsat, a 190 bracs, que transportava espart i armament camuflat. Indret sovintejat pels pescadors de Torredembarra.

«Esparter, el Clot de l'. [...] per arribar-hi, si des de la Farola es posa rumb a migjorn quarta a xaloc, als nou quarts s'hi és. Senya: La Farola a l'Esparter» (Montaña, p. 47).

Esperit, l'

«Esprit o Fornosos. Algarrobos» (*Amill*. 1943, f. 9).

Partida de terra de secà.

V. t. **Fornassos, els*.

Espí [əs'pi]

Consten dues famílies al *Padró 1936*.

«Manuel Espí y Roig, hijo legítimo y natural de Jaime Espí Autó, de Esparreguera, labrador, y de Josefa Roig [...] de esta» (*Bapt.* 1888, f. 65v, 9.4.1892).

Espí, ca l' ['ka tɛs'pi]

Casa al carrer de l'Alt de Sant Pere que recull el cognom de la família.

Espina [əs'pinə]

Cognom localitzat a partir del segle XVIII. Consta al *Padró 1936*. S'ha trobat escrit *Espina*, però també *Spina*.

V. t. **Mano, el*.

«Antònia, filla de Pere Joan Spina Pastor y de Maria Spina y Rioner» (*Bapt.* 1723, f. 140v, 20.3.1739); «Pere Joan Eespina» (*Cad.* 1757, f. 16); «Franco Espina i Martorell» i «Pau Espina i Martorell» (*Bapt.* 1787, f. 94v, 27.9.1792, i f. 167, 23.7.1797); «Pau, fill de Pere Espina pagès y de Francisca Alemany» (*Bapt.*

1806, f. 233, 21.10.1825); «Juan Espina y Blanch» (*Bapt.* 1870, f. 109v, 27.1.1875); «Espina Ciuró, Pedro. Calle Cruces» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 103); «Josep Espina Ballesté. Una industria dels anys 30 “Calçats Espina”» (*Sínia*, 22, p. 18).

Esplot, l'

«L'Esplot. Sempre a la porta de la botiga» (Moreu-Rey, p. 108).

Renom d'un botiguer tafaner, xerraire.

Esplanes, les

«Partida Esplanes», «Las Esplanas. LINDA: a Oriente con finca llamada Babilonia i a Poniente con el camino de mas d'en Secalló» i «Esplanes o Estrinquells» (*Amill.* 1943, f. 39, 56, 67, 83, 105v, 159v i 210).

Antiga partida de terra.

V. t. *Planes, les.

Esplugues

«Prohoms de la Torre citats a la Concòrdia del 1206. Arnau d'Esplugues i Guillem d'Esplugues» (Companys, p. 133-134); «G° espeluncis», «testes G° esplugues» (MN 1320), «Petro spluges filio G spluges de turrj denbarra» i «G° de speluncis de turrj denbarra» (MN 1333); «et cum G° speluncis» (MN 1340); «Ego Guillermo esplugues hitator loci turris denbarra» (MN 1374, f. 83); «Guillermo Splugues» (*Donac.* 1386, 4 de gener); «José Esplugues y Sanromá» (*Bapt.* 1870, f. 126, 11.12.1875).

Cognom vinculat a l'edat mitjana a Clarà i a Torredembarra com a feudataris dels Montoliu. Retrobem el cognom al segle XIX, encara que no es pot demostrar continuïtat.

Estacada, l'

«una botiga situada en lo terme de la pnt vila voramar dita la estacada que afronta a sol ixent ab la platja a mig jorn ab lo arenal» i «tota aquella botiga situada en la platja de la pnt vila en la partida dita la estacada [...] de part detras ab la Siquia de las Salinas» (MN 1707, 23.4.1711 i 9.4.1729); «Estacada» (*Amill.* (C) 1741, f. 92).

Lloc d'anomenada documentat a partir del segle XVIII, probablement des del moment en què hi ha activitat econòmica i de poblament a Baix a Mar.

Estacada, la platja de l' (C)

«las quals tres quadras forman y componen dit castell, lloch y terme de Clarà, que després de la divisió de la vila y terme de la Torre den Barra de dit castell,

lloch y terme de Clarà, y vuy en dia se troba dividit y termenat a saber és per la part de sol ixent, baixant envers lo Camí Real de Barcelona y de aquí a la pessa de terra y cinia de Joan Soler de la Torre den Barra y fins al mar, passant per lo mitg de l'estany Saler que part del qual és de dit terme de Crexell y part del terme de Clarà, a mitg dia ab la vora del mar, des de dit terme de Crexell, fins al terme de la Torre den Barra y en lo puesto anomenat la Estacada, a ponent ab lo dit terme de la Torre den Barra, comensant a la vora del Mar y en lo dit puesto anomenat la Estacada y camí del pas del Rey [...]» (*Venda* 1723, f. 9 i 9v); «casa edificada a sus costas, compuesta de plan terreno y un piso, sita en la villa de Torredembarra y parage llamado Arenas de la playa, antiguamente Estacada que en parte de aquella porción de tierra inculta» (*Assentament-1* 1870, f. 4v i 5); «L'estacada és la zona de la platja on es clavaven les estaques per fer forts els palaquis per treure les barques, ja fos a braços o bé amb cavalls o bous [...] Encara avui dia queda en el parlar dels pescadors l'expressió “¡Popa a l'estaca!”» (Valls 2001, p. 77).

Probablement el topònim prové de les estaques que es clavaven per poder treure les barques de mar. Podem identificar la seva localització en el tram de platja entre Baix a Mar i l'estany del Saler.

Estació, l¹

[təstəsi'o]

Edifici construït, a quatre metres sobre el nivell del mar, com a estació de ferrocarril junt amb altres annexos com ara el magatzem i la caseta de les Eines. La seva inauguració coincideix amb la de la línia Tarragona-Martorell el 15 d'abril de 1865. Durant molts anys va ser un bon referent com a senya per als pescadors.

«La Dent o l'Home de Montmell per l'Estació de la Torre. La Dent una mica de llevant de l'Estació» (Montaña, p. 104 i 139); «Estación» (*Padró* 1920, p. 118).

Estació, l²

«Estación» (*Amill*. 1943, f. 49).

Partida de terra inscrita amb el nom de l'edifici proper, l'estació de ferrocarril.

Estació, el passeig de l'

[ət pə'sedʒ ðə təstəsi'o]

Carrer arbrat que condueix a l'estació de ferrocarril. Quan es va obrir al final del segle XIX, coincidint amb la inauguració de la línia fèrria Tarragona-Martorell, era un passeig als afores de la vila. Una de les primeres construccions va ser el xalet de la família Fiter. En els plànols de 1944 s'observa aquest carrer encara per edificar i divideix la partida de la Capella amb la de l'Hort de Pau.

V. t. *Passeig de l'Estació, el*.

«Passeig Estació» (*Padró* 1936, p. 170); «Paseo de la Estación» (*Plànol* 1944, p. 13).

Estalella [əstə'teɫə]

Cognom documentat al segle xv. Posteriorment, consta una família al *Padró* 1936 sense poder assegurar continuïtat entre els uns i els altres.

«bernardo stalella turris den barra» i «berengarius stalella losi turris den barra» (MN 1452, 24.7.1452 i 5.1.1455); «Melcior d'Icard (1447) establiria perpètuament aquest forn a Berenguer Estalella» (Companys, p. 62).

Estanc, de l' [də təs'taŋ]

Renom dedicat als fills de la dona que regentava l'estanc abans de la Guerra Civil.

V. t. *Estanquera, l'*.

Estanquera, l' [təstəŋ'kerə]

Dona que regentava l'estanc del carrer de la Muralla fins que va perdre la concessió en acabar-se la Guerra Civil.

estany

V. **Clarà, *Sagristà, Saler, *Salines, Trinquells*.

Estellat, l' [təstə'lɫat]

Indret sotaiguat entre Torredembarra i Creixell.

«L'Estellat és una barreta a unes 3 braves de profunditat en el punt on es divideix el terme de la Torre i Creixell» (Comes-Gual, p. 68).

Estellat, el pas de l' [ət 'paz ðə təstə'lɫat]

Pas a nivell vigilat en el camí de partió entre el nostre terme i Creixell, que donava accés a la platja. Segons Josep Gual, l'origen del nom es deu al fet que un home va morir «estellat» d'un cop de destrat. Aquest pas era una referència per als pescadors.

Estenoc, ca l', o l'hort de l'Estenoc ['ka təstə'nɔk] o ['tɔrd də təstə'nɔk]

Casa amb hort que es trobava entre la plaça de la Font, el corraló del Sabó i l'actual avinguda de Catalunya. Era l'hort de darrere de la sala recreativa del Sabó. També anomenat *la sínia de l'Estenoc, sínia del Xaró i hort del Sabó*.

V. t. *Xaró, la sínia de Cal*.

«Caseta del Estanoch» (*Compl. Pasqual* 1750, f. 31); «Sínia del Estanoch» (*Compl. Pasqual* 1800, f. 49); «Huerto del Estanoch» (*Padró* 1885, p. 58).

Estepar

«G Stepanj [...] de turrj denbarra» (MN 1333, 12.1.1334).

Estevanell

«Gregori Estavanell pescador de la pnt vila» (MN 1707, 24.2.1732); «Franco Estevanell y Mas», «Emanuel Estavanell» i «Joseph Estavanell y Masso» (*Bapt.* 1723, f. 45v, 31.7.1726, f. 101, 9.5.1734, i f. 226, 22.9.1747); «Manl Estevanell, pescador» i «Sagimen Estevanell» (*Cad.* 1757, f. 9 i 41); «Segimon Estavenell pescador; L. Casa de Sagimon Estevanell» (*Capb.* 1760); «Josef Estevanell i Alo-mar» (*Bapt.* 1787, f. 122, 11.7.1794); «Joseph fill de Joseph Estevanell, Mariner y de Rosalia Cañellas» (*Bapt.* 1806, f. 13v, 11.12.1807).

Cognom documentat als segles XVIII i XIX, entre els quals trobem diversos mariners i patrons d'embarcació. S'ha trobat escrit *Estevanell* i *Estavanell*.

Esteve

«Ego Guillermo esteve [...] hitadores turrj denbarra» (MN 1374, f. 78); «Marti Esteva Albayter» i «Isidro Esteva fadri pages en la pnt vila populats» (MN 1707, 9.5.1710); «Josep Esteve y Gatell» i «Joan Esteve y Gatell» (*Bapt.* 1723, f. 134v, 20.5.1738, f. 152, 26.5.1740); «Martí Esteva» (*Capb. (C)* 1777, f. 124); «Gaspar, fill de Gaspar Esteve comerciant y de Rosalia Romeu» i «Miquel, fill de Miquel Esteve Mariner y de Paula Pasqual» (*Bapt.* 1806, f. 16v, 15.3.1808, i f. 62v, 9.8.1811).

Cognom documentat al segle XIV. Durant el Set-cents trobem mariners Esteve que atrets pel negoci colonial se'n van a Amèrica.

Esteve Gatell, l'hort d'

«Orts de la Torra. Ort de Esteva Gatell» (*Compl. Pasqual* 1800, f. 48).

V. t. *Gatelló, l'hort de.*

Esteve Rovira, la sínia de Ca l' [tə 'siniə ðə 'ka təs'teβə ru'βirə]

Actualment desapareguda, ja que a l'espai que ocupava hi ha l'aparcament del carrer dels Filadors.

Estevet, l' [təstə'βet]

Renom d'un pescador que era armador i patró d'una barca d'arrossegament.

Estopa, la roca de l' [tə 'rɔkə ðə təs'topə]

L'origen del nom es deu al fet que un pescador conegut com *l'Estopa* o *Cap d'Estopa* s'hi va abocar mentre menava una barca petita.

«Estopa, la Roca de l'. Davant de les botigues de Torredembarra en un fons de 3 braces» (Montaña, p. 48).

Estrader

«G° strader omnes dicti loci turrj den barra» (MN 1465, 7.6.1465).

Estret, l' [təs'tret]

Els pescadors de Torredembarra denominaven amb aquest topònim l'espai que hi ha entre dues muntanyes llunyanes que es distingien des de mar, encara que no n'hem determinat la ubicació.

«Les barques d'arrossegament, si surten del port de Tarragona i enfilen per la popa el campanar de la Seu per "l'Estret", que és el centre entre dues muntanyes bessones, cosa que dona el rumb Sud» (*Barques*, p. 75); «Senyes: Muntant per la Seu entre l'Estret i la Regana. El Mamelló de garbí de l'Estret per la Seu. L'Estret per la Seu. L'Estret per Sant Antoni» (Montaña, p. 47 i 53); «La Barca d'Almeria té coma senya: l'Estret de llevant just del campanar de la Torre» (Comes-Gual, p. 91).

Estrinquells, els

V. *Trinquells, els*.

Estudi, el carrer de l'

Topònim pretèrit amb què es coneixia el carrer de la Carnisseria, ja que fins a la inauguració del Patronat Antoni Roig l'escola pública de nens es trobava a l'últim pis de la Casa de la Vila.

Esvall, d'

«Guillermi deçvall loci debonastre q° hitatorix in loco de clerano» (MN 1364).

Fàbregues

«Pere, fill de Joan Fabregas pescador y de Maria Fabregas y Noy» (*Bapt.* 1723, f. 148v, 12.2.1740); «Joan Fabregas marier» (*Cad.* 1757, f. 46).

Cognom documentat al segle XVIII. Joan Fàbregues era originari de l'Escala. S'ha trobat escrit *Fabregas*.

Fàbrica, la¹ [tə 'fabrikə]

Antiga manufactura tèxtil de cotó que va iniciar la seva activitat l'any 1854. Es trobava a la partida de la Capella on avui hi ha la plaça de Mossèn Joaquim Boronat. El seu nom comercial era Rosalia.

V. t. *Rosalia, la*.

«Fàbrica» (*Plànol 1926*).

Fàbrica, la² [tə 'faβrikə]

Partida de terra. Probablement es tracta de les terres properes a l'antiga manufactura tèxtil a la partida de la Capella.

«La Fàbrica. LINDA: a Oriente con camino [...] Secano» (*Amill. 1943, f. 220*).

Fàbrica, el carrer de la [ət kə're ðə tə 'faβrikə]

Als voltants de la plaça de Mossèn Joaquim Boronat trobem aquest carrer que recull el mot genèric d'una antiga manufactura tèxtil que s'hi trobava.

V. t. *Fàbrica, la¹*.

Fàbrica d'Alcohol, la [tə 'faβrikə ðə't'kət]

V. «*La Agrícola*».

Fàbrica de Cintes, la [tə 'faβrikə ðə 'sintəs]

El sector tèxtil va tenir presència a la vila en un parell de fàbriques que teixien cintes de seda i de cotó. Una era propietat d'Hermen Cortasa Llorens, al passeig de l'Estació; de l'altra, era propietari Antoni Fité López, al carrer de Pere Badia.

V. t. *Cortasa, cal; Fiter, cal*.

Fàbrica de Conductors Elèctrics, la [tə 'faβrikə ðə kunduk'toz ə'tɛktriks]

V. *Mercader, cal; SACE, la*.

Fàbrica de Gas, la [tə 'faβrikə ðə 'γas]

Segons fonts orals, la fàbrica de gas acetilè es trobava al camí de les Rodes, fet que no s'ha pogut verificar. Hi havia una xarxa de conducció per a ús domèstic i enllumenat públic. A principi del segle xx encara es podia veure el dipòsit de carbur al carrer de la Carnisseria, possiblement és el mateix que hi havia a l'edifici de l'antiga Casa de la Vila.

Fàbrica de Gasoses, la [tə 'faβrikə ðə γə'zozəs]

La fàbrica d'en Manuel López, situada al carrer de Santa Rosalia, al costat del Cafè de Dalt, posteriorment s'anomenà *Espumosos Miracle*.

Fàbrica de Gel, la [tə 'faβrikə ðə 'ʒɛt]

La primera fàbrica de gel es va instal·lar cap als anys vint o trenta del segle passat en uns magatzems a prop de cal Llobet, a l'inici del camí dels Garrofers.

Aquesta va ser promoguda per la societat de pescadors per tal de complementar l'activitat pesquera. L'any 1947 la cooperativa La Marítima va instal·lar una nova fàbrica i la va ampliar l'any 1956. Aquesta es trobava a Baix a Mar a tocar de la «Bolera», però el 1973 ja es trobava en desús.

«Després de plegar la cinta [...] arplegaven les caixes buides, i “anaven a fer el gel”. No és que el gel el fessin ells, no; en deien així quan anaven a la fàbrica del gel amb una caixa cadascú al cap, a omplir-les de gel trinxat, i, tornant a fer una corrua, les embarcaven» (*Sínia*, 9, p. 11).

Fàbrica de Refractaris, la [tə 'faβrikə ðə rəfrək'taris]
V. *Llobet, cal; Refractaris, els*.

Fàbrica de Sabó, la [tə 'faβrikə ðə sə'βo]
V. *Sabó, el*¹.

Falet de l'Anyero, el [ət fə'tɛd də tə'neru]
Pescador de Baix a Mar; el renom deriva de Rafel en diminutiu.
V. t. *Anyero, ca l*¹.

Fanaler, cal ['kaʎ fənə'te]
Casa al carrer de Tamarit. El renom prové de l'ofici d'un avi que havia estat l'encarregat d'encendre els llums de gas de l'enllumenat públic. S'ha documentat una *Maria Fanaler*.

Faquet i cal Faquet [fə'kɛt] i ['kaʎ fə'kɛt]
Renom heretat; no fa gaires anys que encara es recordava el transportista, primer en carro i després en camió. Casa al carrer d'Antoni Roig molt a prop de la plaça de les Monges.

«Vda. de Frc. Gatell “(a) Faquet”» (Villuendas, p. 44).

Far, el [ət 'far]
A la Punta de la Galera trobem aquest far construït l'any 1999 i inaugurat a les 00.00 hores de l'1 de gener de 2000. El projecte el va realitzar l'arquitecte Josep Llinàs, que el va concebre com a senyal marítim més que com a peça d'arquitectura. La planta de la construcció és octogonal, la torre té una alçària de 40 metres amb 48 finestres a les arestes del cos. Està construït amb formigó blanc, amb coronament superior galvanitzat folrat de xapa de bronze. A l'interior trobem una escala de caragol metàl·lica amb 217 esglaons que permet arribar al mirador, a la sala d'equips i a la torrassa de la llanterna. Els senyals marítims permetien cobrir la fosca que existia entre Salou i Vilanova i la Geltrú.

Faralló, el ganxo del

[ət 'ɣantʃu ðət fəɾə'lo]

V. t. *Catorze, la roca de.*

«El Ganxo del Faralló» (Montaña, p. 59).

Fareta, cal

['kaʎ fə'retə]

Renom d'una casa de pagesos al carrer de l'Alt de Sant Pere. Encara hi ha qui recorda el paleta Isidre *Fareta*.

Fareta, la sinya del

[tə 'siniə ðət fə'retə]

Peça de terra a la partida de l'Hort de Pau, on s'arregleraven diverses sínies perquè hi havia terres frescals properes a la línia de costa. Es trobava entre la sinya del Flanxú i la del Minet. Avui han desaparegut per la pressió urbana.

Farigola, cal

['kaʎ fəri'ɣotə]

Casa propera al Portal de la Bassa.

Farigola, la sinya de Cal

[tə 'siniə ðə 'kaʎ fəri'ɣotə]

A la partida de la Rasa, es trobava l'hort de cal Farigola. Antigament anomenat *l'hort del Llorenç*.

FarnósV. **Fornós*.**Farola, la**

[tə fə'rolə]

Fanal de senyalització a la via del tren a prop del camí de Bens. Anys enrere destacava en un paisatge totalment rural, i els pescadors la tenien com a senya. En Joan Orts, pescador, recorda «la Corpassa a la Farola» en angle recte al cap de Salou.

«Per arribar-hi, si des de la Farola es posa rumb a migjorn quarta a xaloc, als nou quarts s'hi és. Senya: La Farola a l'Esparter», «Escut de Sípia a la Farola», «Pratdip a la Farola» i «La Farola a l'Esparter» (Montaña, p. 47, 60, 59, 76 i 259).

Farraginal, el

«lo ferriginal» (MN 1452, 10.11.1456); «Farraginal» i «ab occidente cum dicto Farraginali [...] et a cirtio cum vico novo quo tendit ad Corrale dicta Villa» (*Capb. 1656*, f. 38v, 9.10.1656); «Et in vico del Farraginal» (*Capb. 1656*, f. 11v, 20, 33, 153 i 155v); «sitam in dicta Villa Turris den Barra et in vico vulgo dicto el Farriginal» (*Capb. 1656*, f. 66 i 69); «in vico dicto lo farraginal» (MN 1679,

29.9.1681); «Afrontacions de la casa dels Virgili al farreginal contigua vuy al ort dela Rectoria que en 1589 afrontava [...] A sol ixent en honor de Jaume ferran, a migdia en dit carrer de la carniseria, a ponent ab la casa ort de la Badia part part en honor del Venerable Pere Benet. Rector de la d^a Vila y a tremuntana ab la muralla Vella de la d^a Vila. Con dit an lo corral del dit S^o Virgili afrontava a Sol Ixent ab una torre de d^a muralla la cual torre a tenia dit Conferant a migdia ab d^a muralla del R^o A ponent ab lo farreginal de d^a Rectoria i a tremuntana ab pati de dit noble S^o de Icart. En 1698 se assensa ab S^o Virgili la pallissa quea en lo farreginal en poder de Theodoro Roca» (*Invent.* 1698); «Ítem, pren més mitg delme la dita Iglésia en tot aquell tros de terra ara és d'en Guillem Serrador, lo qual afronta ab lo camí que va al molí e ab lo ferraginal d'en Jaume Saguiñoles, e Guillem Porta et Jaume Martí e Jaume Cuniera» i «Q. Carrer del Farraginal» (*Capb.* 1760, f. 6).

Antigament, al capdamunt del clos de la vila, espai ocupat per alguna casa, però majoritàriament corrals, horts i camps de farratge. El plànol adjunt del *Capb.* 1760 ens mostra la seva longitud i ubicació. S'ha trobat escrit *Ferrjginal, Farriginal, Farraginal, Farreginal, Ferraginal, Farreginal* i *Farraginar*.

V. t. *Freginal, el carrer del*.

Farraginal, el carrer del

V. **Farraginal, el; Freginal, el carrer del*.

Farruco, cal, o l'hort del Farruco; i el Farruco

[¹kaɫ fə'ruku] o [¹tɔr ðət fə'ruku] i [ət fə'ruku]

Casa amb terra d'horta als afores de la vila i propera a Baix a Mar. Es troba entre la carretera general, la via del tren i la rasa de Sagunyoles. Hi havia una sínia per regar, per la qual cosa també era coneguda per *la sínia del cal Farruco*. L'edifici es distingia des de la llunyania i havia estat senya de pescadors.

«El Farruco» i «Senya: Campanar de la Torre per cal Farruco» (*Barques*, p. 78).

Fartsdecols

[farzðə'kɔts]

Renom collectiu que empraven els pescadors de Baix a Mar per anomenar els pagesos.

«no hi pot haver massa diferència entre el que han anat menjant pagesos i pescadors. La proximitat afavoria l'intercanvi de productes encara que mútuament es titllessin de “farts de pops” i de “farts de cols”» (*Barques*, p. 64).

Fartsdepops

[farzðə'pɔps]

Renom collectiu que empraven els pagesos de Dalt la Torre per anomenar els pescadors.

Faus

«Prohoms de la Torre citats a la Concòrdia del 1206. Bernat Faus» (Companys, p. 134).

Fe, cal

[ˈkaɫ ˈfɛ]

Casa entre la plaça de la Font i el carrer de la Muralla. Tenien una botiga de queviures. El Josep de cal Fe havia estat molts anys campaner.

V. t. *Campaner, el, i la Campanera; Quimet del Fe, el.*

«Josep Gallofré Roig, de cal Fe, va morir el 1934, essent el darrer campaner d'una nissaga de quatre generacions amb càrrec hereditari» (Flores, p. 17).

Feixa

«francisco feixa menor corder» (MN 1707, 10.7.1719).

Feixa, la

«al loch apelat la fexa» (MN 1374, f. 148); «Partida o lloc: La Feixa» (Companys, p. 49).

Partida de terra.

Felitus

[fəˈlɪtus]

Era pescador i cuiner de la barca *La Senyora*. La seva dona era coneguda per *la Cul d'Ous*. El renom prové del diminutiu castellanitzat de Rafel.

Fèlix Calero, el ganxo de

[əɫ ˈɣaɾtʃu ðə ˈfɛɫɪks kəˈtɛru]

Indret marí conegut tan sols per un pescador de Baix a Mar.

«Fèlix Calero, el Ganxo de. Montornés entre el Bofill i Casa Jaumet. Sant Joan pel Primer Pi» (Montaña, p. 53).

Femer, el

[əɫ fəˈme]

Indret a la partida de l'Arbocerar on anys enrere es cremaven les escombrieries. L'any 1997 s'hi va instal·lar la planta asfàltica d'una empresa dedicada al reciclatge de materials constructius.

V. t. *Arbocerar, l'.*

Femers de la Vila, els

«et in partita voccata los Famers [...] a meridie cum itinere de Martineta [...] et a cirtio cum itinere regali quod tendit ex civitate Barcinona ad civitate tarracona»; «in termino Turrís den Barra et in partita vocata dels femers Cami de la

Capella [...] a Meridie cum itinere Regali quod tendit ad civitatem Barna» (*Capb.* 1656, f. 24v i 25, 7.10.1656, f. 46, 9.10.1656); «un tros de terra dit vulgarments los fames de la vila [...] a ponent ab lo ort del Sr» (MN 1707, 8.1.1715); «en la partida dicha antiguamente els famers, y oy lo Arrabal de la Capella»; «en la partida dicha de los famers,y, oy lo Arrabal de la Capella» (*Reg. Hipt.* 1791, f. 271 i 271v).

Partida de terra documentada als segles XVII i XVIII on es va expandir la vila fora el clos de la muralla. Segons documentació consultada, es van vendre patis o peces de terra per construir cases i urbanitzar el carrer Nou.

V. t. *Nou, el carrer.*

Feréstec i cal Feréstec [fə'restək] i [ˈkaɫ fə'restək]

Renom i casa a la plaça de la Font. Eren forners d'ofici.

«El Feréstec» (Moreu-Rey, p. 109).

Ferijas

«Queralt ferijas de la Torre den Barra» (MN 1626, 26.2.1626).

Fermín Galán, el carrer de [əɫ kə're ðə fər'miɲ gə'ɫan]

V. t. *Sort, el carrer de la.*

«Carrer Fermí Galan» (*Padró* 1936, p. 24-28).

Fermín Galán, el passeig de

«S'acorda celebrar subhasta pública per la contractació de les obres municipals d'obertura i urbanització del passeig de Fermí Galan» (*Acta Ple* 1930, 11.3.1933, p. 45v).

Fernández [fər'nandəs]

Cognom documentat a partir del segle XVII. Posteriorment, consten quatre grups familiars al *Padró* 1936.

«Joseph Fernandes»; «Petrum Joannes filium Salvatory Fernandes cordorii» (*Bapt.* 1640, 2.6.1668 i 21.6.1698); «Salvador fernandez» (MN 1707, 18.6.1719); «Casa de Fernandes ausent» (*Cad.* 1757, f. 32); «Antonio Fernández y Recasens»; «Juan Fernández y Recasens» (*Bapt.* 1870, f. 87, 23.10.1873, f. 139, 17.6.1876); «Inocencio Fernández y Solé, hijo legítimo Gaspar Fernández Del Pueyo, carrabinero, de Candanos (Huesca), y Dolores Solé Rovira, de la Pobl de Montornés» (*Bapt.* 1888, f. 244v, 10.12.1906).

Ferradures, cal [ˈkaʎ fəɾəˈðurəs]

Renom d'una casa al carrer Ample.

«El Ferradures. Recollia totes les que trobava, perquè porten sort» (Moreu-Rey, p. 153).

Ferran

«Prohoms de la Torre citats a la Concòrdia de 1206. Guillem Ferran» (Companyans, p. 134); «Raimundo ferrandj de clerano» (MN 1333); «testes jacobo ferrandi i [...] de Clerano» (MN 1336); «Ego Guillermo ferrandj de Clerano parrochia turris den barra» (MN 1336, 2.10.?): «Rº feran [...] jurati hoc anno loci turris denbarra» (MN 1360); «jacobum ferrandj de dicto loco de clerano et Rectore ecclesie turris denbarra» (MN 1360); «Ego Raymundo ferran bajulo loci Turris den barra» (MN 1360); «Ego Guillermo ferran filio Jacobi ferran loci clerano» (MN 1360); «Ego iacobo ferran loci de clerano» (MN 1364); «Ego Raimundo ferran [...] loci Turris denbarra» (MN 1374, f. 3); «Raymundus Ferran de Platea [...] Raymundus Feran de Paraliata (1365)» (Companyans, p. 235); «Guillermo ferran minor dierum hitator loci de clerano» (MN 1396, 20.8.1396); «pº farran» (MN 1452, 30.8.1452); «Ego petro ferran sabateri loci Turris den Barra» (MN 1465, 1.5.1465); «Andreu Ferran»; «franciscus farran loci de clara» (MN 1561, 14.4.1563); «Francesc Farran» (*Bapt. 1566*, anys 1567 i 1569).

Cognom vinculat tant a Clarà com a Torredembarra durant l'edat mitjana. Dues variants: *Farran* i *Ferran*.

V. t. **Gomis*²; **Ferran, la quadra d'en*; **Ferran, el puig d'en*.

Ferran, el puig d'en (C)

«L'any 1392, el batlle Bernat de Santmartí i el saió Guillem Rovira feien plantar mitges forques altra cop a la plaça de Clarà i després al lloc conegut com el Puig d'en Ferran. AHN, 841, doc. 65» (Serra Rial, p. 167).

Donada l'orografia del terreny pensem que fa referència al Pujol.

Ferran, la quadra d'en

«Aquesta quadra (Segunyoles) durant el segle XIV, també fou anomenada com la quadra d'en Ferran, una important família torrenca que devia entroncar amb els Segunyoles durant el segle XIV» (Serra Rial, p. 155).

V. t. **Quadra d'en Sagunyoles, la*.

Ferran de Querol, el carrer de [əʎ kə're ðə fə'ran də kə'rɔʎ]

Obert sobre l'hort de cal Saia i una peça de terra de la família Querol. Aquests van condicionar la cessió dels terrenys a donar al carrer el nom d'un dels seus

descendents il·lustres: Ferran de Querol i de Bofarull (1857-1935), advocat, polític i escriptor. Popularment aquest carrer l'anomenem *de la Palmera*, ja que s'hi conserva la que hi havia a l'hort de cal Saia.

V. t. *Querol; Saia, l'hort de Cal*.

«La finca del senyor Querol comprenia únicament el tros que actualment està inclòs entre el carrer Tarragona (antic camí Fondo) i la carretera» (*Sínia*, 16, p. 15).

Ferrando

«Bernat, fill de Jaume Ferrando Mariner y de Antònia Ferrando y Fuster» (*Bapt.* 1723, f. 181v, 20.10.1743); «Jaume Ferrando i Bertran, fill del mester d'aixa tarragoní Jacint Ferrando. L'any 1739 es casà amb Antònia Fuster i Busquets» (Rovira 1992, p. 25).

Cognom documentat al segle XVIII i vinculat a l'àmbit mariner.

Ferrari

[fə'ɾari]

Cognom d'origen italià que consta al *Padró 1936*.

«Els Ferrari, una nissaga de músics i compositors, amb Carles Ferrari, mestre i organista de l'església de Sant Pere» (Bargalló 2016, p. 30); «L'any 1936 [...] la coral "la Veu del Poble" dirigida pel veí del carrer Freginal Carlos Ferrari Ginarelli» (Suñé 2019, p. 2).

Ferreny

[fə'reɲ]

El cognom consta al *Padró 1936*. S'ha trobat escrit *Farreny*.

«María de los Dolores Farreny y Raich, hija legítima y natural de Antonio Farreny e Iglesias, secretario, y de María Raich Oliva de Igualada» i «Heriberto Farreny y Girol, hijo legítimo de Florencio Farreny y Raich, profesor del colegio de esta villa, natural de Igualada, y María del Vinyet Girol Domingo, de esta» (*Bapt.* 1888, f. 60 i 244, 26.1.1892 i 14.12.1906).

Ferrer

[fə're]

Un dels llinatges més antics i que s'ha mantingut fins a l'actualitat tant a la vila com a Clarà. El *Reg. Fisc.* 1921 anota el cognom sis vegades com a propietaris d'edificis a Dalt la Torre la majoria i només un d'ells a Baix a Mar. Consten tres grups familiars al *Padró 1936*. S'ha trobat escrit *Ferrer, Farré i Ferré*.

«Ego Jacobo ferrarj de turrj denbarra» (MN 1333, 6.10.?): «Ego Raymundo Ferrarj filio G ferrarj de Clerano» (MN 1340); «Ego Gº ferrarj loci de clerano» i «Ego Rº ferrary loci turris den barra bajulo in dicto loco» (MN 1360); «mjcael ferrer [...] losi turris den barra» (MN 1515, 15.7.1519); «Francisca Ferrer», «Joan Ferrer», «Jaume Ferrer» i «Jaume Farrer» (*Bapt.* 1566, 14.7.1577,

1.1.1584, febrer 1586 i 30.12.1617); «Jacobo ferrer [...] Ville Turrus den barra» (MN 1602, 1.11.1605); «Joannes ferrer agricola [...] oppidi turrus den barra» (MN 1626, 3.3.1630); «Gaspar Ferrer», «Joan Ferrer» i «Josepha, filia Jacobi Farre» (*Bapt.* 1640, 22.10.1642, 8.1.1648 i 21.3.1680); «Confessio Maria Farrer, vidua Joannis Ferrer» (*Capb.* 1656, f. 25v, 7.10.1656); «Joan Farre y Llorens» (C), «Joachim, fill de Joan Ferrer pagés de la vila de Montblanch y de Franca Ferrer y Calaf de dita vila de Montblanch» i «Joseph, fill de Joseph Ferrer sastre y de Josepha Ferrer y Figueres» (*Bapt.* 1723, f. 68v, 22.4.1729, f. 135v, 12.8.1738, i f. 149, 20.2.1740); «Jph. Ferrer Sastre» i «Mn Franco Ferrer» (*Cad.* 1757, f. 38 i 44); «Pere Ferrer i Macià» (*Bapt.* 1787, f. 111, 23.9.1793); «carrer Major: Joan Ferrer, dit Sastre Ric» (*Plet* 1796-1818); «Joseph Farrer y Marquès», «Jaume, fill de Blai Ferrer mestre de Cases y de Rosalia Dalfau», «Emanuel, fill de Emanuel Ferrer, Pasticer y de Maria Buixens» i «Baldomero, fill de Jph Ferrer, Boticari y de Rosalia Burrull» (*Bapt.* 1806, f. 14, 1.1.1808, f. 34v, 20.2.1810, f. 302v, 29.6.1831, i f. 338v, 5.12.1834); «ort de Joan Ferrer» (*Cad.* 1824, f. 222); «Francisco Ferrer y Gavardós», «Juan Ferrer y Cañellas», «José Ferrer y Gramona» i «Manuel Ferrer y Gavardós» (*Bapt.* 1870, f. 32, 23.3.1871, f. 56, 24.4.1872, f. 143, 2.9.1876, i f. 161v, 1.7.1877); «Carlos Ferrer Rius, propietari a: Arboserà» (*Contr. R.* 1879, núm. 45).

Ferrer, cal

[^lkal fə're]

Un antic taller de ferrer a la plaça de la Font, on anys més tard van obrir un cafè conegut com a *ca la Mariana*. També a prop del Portal de la Bassa, al carrer de la Muralla, hi havia un altre taller.

V. t. *Bon Vi, cal*.

Ferrer, el clos del

«situat a la gordiola afronta ab lo clos del Farre» (MN 1452, 21.8.1454).

Ferrer, l'hort d'en

«en lo ort den ferre» (MN 1626, 20.4.1628).

Ferrer i Guàrdia, el carrer de

«A proposta del regidor Pere Balado Rovira s'acorda per unanimitat canviar el nom del carrers de les Creus per Ferrer i Guàrdia» (*Acta Ple* 1931, p. 36v, 29.8.1931); «carrer Farré i Guàrdia» (*Padró* 1936, p. 130-134).

V. t. *Creus, el carrer de les*.

Fesolets, cal

[^lkal fəzu'tɛts]

Casa que va canviar d'ubicació en diferents generacions. La família havia viscut al carrer del Freginal, però més endavant es van traslladar a la plaça del Cas-

tell. El renom és molt antic i encara es manté, però avui no podem assenyalar una casa en concret.

V. t. *Jaume Fesolets, el.*

Fidel, cal [ˈkaɫ fiˈðet]

Diverses cases són conegudes per aquest nom. El seu origen es deu al fet que un avantpassat se'n deia. Els informants ens indiquen cases al carrer de la Sort, al carrer del Forn i també al carrer de l'Alt de Sant Pere.

Figater, cal [ˈkaɫ fiɣəˈte]

Renom d'una casa sense determinar-ne la ubicació.

Figuera, de la

«Geronim Roig de la figuera» i «Joseph Roig de la figuera mariner de la pnt vila» (MN 1707, 18.9.1712 i 12.7.1714); «Jacintho, fill de Joan Roig dit de la Figuera, Mariner y de Maria Roig y Vila» (*Bapt.* 1723, f. 119v, 26.11.1736).

Renom emprat al segle XVIII per identificar un dels grups familiars Roig.

Figueral, el (C)

«L'any 1384 es posaren forques de fusta en una peça de terra de Guillem Ferran, coneguda com el Figueral [...] i en una altra prop del mar. AHN, 841, doc. 59» (Serra Rial, p. 167).

Figuerals, els

«jn termino dicti loci turris denbarra jn loco vocato los figueralls» (MN 1364); «los figuerals [...] afronta [...] i ab lo cami que va a la pobla del castel de montornes» (MN 1374, f. 16); «trocium terre als figuerals [...] afrontat cum camjno de montornes» (MN 1452, 30.4.1453); «Sitam in dito termino Turris den Barra et in partita vocata de la Cova o, Figueral [...] ab occidente cum itinere quod tendit ad Popula de Montornes» (*Capb.* 1656, f. 80 i 80v, 10.10.1656).

Partida de terra; el nom indica la vegetació predominant. Es recull el topònim associat a la Cova o Figueral i s'informa que limitava amb el camí de la Pobla de Montornès.

Figueres [fiˈɣerəs]

Cognom documentat a l'inici del segle XVIII a Clarà. Posteriorment, consta al *Padró 1936*, encara que no podem assegurar que tots els grups familiars provinquin de la mateixa branca. S'ha trobat escrit *Figueras*.

«Jaume figueras Jurat del lloch de Clarà» i «Jaume figueras Cantarar del lloch de Clarà» (MN 1707, 18.3.1715 i 3.3.1719); «Joan Figueras i Gatell, fill de Salvador Figueras mestre de caseas del Vendrell i de Josepa Gatell muller sua de la Torre», «Joseph Figueras i Vidal» (C) i «Salvador Figueras i Gatell» (*Bapt.* 1787, f. 158, 8.12.1796, f. 178, 22.2.1798, i f. 215, 2.12.1800); «Jph Figueras y Gatell» (*Bapt.* 1806, f. 5v, 15.3.1807); «Figueras Figueras Francisco. La Vila, Caus y Clapés» (*Contr. R.* 1879, núm. 44); «Figueras Huguet, Ana. Calle Mayor» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 117).

Figuerola

[fiγə'ɾətə]

Cognom documentat al segle XVIII i del qual se sap que un bon nombre d'homes van ser mariners. En el *Capb. (C)* 1777 consta com a propietari d'una peça de terra. Molt més endavant, al *Reg. Fisc.* 1921 s'anota el cognom vuit vegades, de les quals en cinc ocasions són propietaris de cases a Baix a Mar i tres a Dalt la Torre. Consten vuit grups familiars al *Padró* 1936. S'ha trobat escrit *Figarola* i *Figuerola*. Entre els pre-noms femenins localitzem Antònia, Rosalia, Maria, Guadalupe i Francisca.

«Joseph figuerola pages» i «Pere figarola fadri pages de la pnt vila» (MN 1707, 16.7.1725 i 19.4.1732); «Joan Figarola i Casassús», «Franch Figuerola y Vidal» i «Joseph Figuerola y Guasch» (*Bapt.* 1723, f. 54v, 18.5.1727, f. 94, 13.5.1733, i f. 150, 2.3.1740); «Joan Figarola m. de cases», «Rafel Figarola», «Jph. Figarola Pagés» i «Franco Figarola me de cases» (*Cad.* 1757, f. 4, 10, 15 i 33); «Geroni Figuerola i Virgili» (*Bapt.* 1787, f. 160v, 4.2.1797); «Carlos Figarola carre Muralla» (*Cad.* 1824, f. 70); «Jaume Figuerola y Domingo», «Falip Figuerola plana», «Pau Figarola y Magriña» i «Antoni, fill de Felip Figarola, Mariner y de Maria Mas» (*Bapt.* 1806, f. 2, 4.1.1807, f. 4v, 26.2.1807, f. 297, 6.1.1831, i f. 348v, 13.6.1836); «José Figarola y Ximenis», «Matias Figarola y Ximenis» i «Antonio Figarola y Pujol» (*Bapt.* 1868, 14.2.1875, 17.6.1877 i 16.5.1878); «Francisco Figuerola y Cañellas», «Rafael Figarola y Chimenis» i «Juan Figuerola y Gras» (*Bapt.* 1870, f. 9v, 17.4.1870, f. 21, 12.11.1870, i f. 61v, 20.8.1872); «Antonio Figuerola Sardà, propietario: Astrinquells» i «José Figuerola Homs, propietario: Sadolla» (*Contr. R.* 1879, núm. 42 i 43); «Castro Figuerola y Ametller», «Felipe Figuerola y Marqués», «José Figuerola y Guasch», «Juan Figuerola y Lloberas» i «Jacinto Figarola y Sunyé» (*Bapt.* 1894, f. 9v, any 1897, f. 11, any 1898, f. 26, any 1902, f. 52, any 1906, i f. 114, any 1914); «José Figuerola y Pi, hijo legítimo de Juan Figuerola Casas labrador, y de Rosa Pi Gabardós, ambos de esta» (*Bapt.* 1913, f. 8v, 14.2.1914).

Figuerola, els pins del (C)

[əts 'pinz ðət fiγə'ɾətə]

Lloc d'anomenada a la Sadolla, però més enllà dels Muntanyans, limita amb el terme de Creixell. Avui es troben tocant a zona urbana: per un cantó, tenen la urbanització Marítima Residencial Sud i, per l'altre, la urbanització Clarà Sol.

V. t. *Creixell, els pins de*.

«Pins del Figuerola» (*Ortofot. Mp. (C)* 1998).

Filadors, el carrer dels [əʔ kə're ðəʔs fiʔə'dos]

El traçat segueix un antic camí fora vila a la partida de la Capella. El projecte inicial de l'obertura del carrer és de l'any 1955. Hi havia camps de garrofers fins a finals del segle xx, quan es va acabar d'edificar. Avui comunica el carrer de Pere Badia amb l'avinguda de les Comarques Catalanes.

«El carrer de Filadors d'avui, havia estat un camí. Tenia el mateix traçat d'ara, però més estret, i era conegut [...] com el camí de les Rodes [...] Era allí on s'hi trobaven els obradors dels filadors de cànem i dels corders o soguers» (*Sínia*, 10, p. 13).

Fina, ca la ['ka ʔə 'finə]

Una casa de Clarà. La Fina venia verdures a la plaça de l'Església de Baix a Mar.

Fiter [fi'te]

Cognom de la família d'empresaris tèxtils que vivien al carrer d'Antoni Roig.

«Fité Badia, Antonio. Calle Pedro Badia» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 137 i 138).

Fiter, cal ['kaʔ fi'te]

Fàbrica tèxtil al passeig de l'Estació i més endavant al carrer de Pere Badia. Durant la Guerra Civil (1936-1939) van construir-hi un refugi antiaeri.

V. t. *Fàbrica de Cintes, la*.

«Totes les fàbriques de la Torre van construir el seu refugi. Cal Fité, la fàbrica de cintes, tenia un refugi que no era plenament dins del recinte de la fàbrica sinó entre la nau i el xalet on vivien els amos» (García Puerto 2002, p. 49).

Flanxo, la sínia de Cal [ʔə 'sinia ðə 'kaʔ 'ʃʔaɲʃu]

Peça de terra amb sínia a la partida de l'Hort de Pau. El Flanxo era de la Pobla, però tenia la sínia entre la del Gener i la del Fareta.

Flaquer

V. *Flequer.

Flequer

«Josephum Flaquer» (*Bapt.* 1640, 28.12.1700); «Joseph Flaquer Mestre de axa» (MN 1707, 30.5.1710); «Joseph Flaquer y Rabassa», «Joan Flaquer y Manyer» i «Bernarda, filla de Joan Flaquer, mestre de Aixa y Maria Flaquer y Gibert» (*Bapt.* 1723, f. 30, 19.4.1725, f. 74, 31.5.1730, i f. 156, 10.2.1741); «Joan Flaquer» (*Cad.* 1757, f. 41); «Jaume Flaquer i Padrines» (*Bapt.* 1787, f. 99, 28.10.1792);

«Marià Flaquer i Padrines era un acabalat home de negocis [...] que s'havia dedicat ocasionalment al comerç d'esclaus en els anys d'india a Veneçuela, on ja havia anat el seu pare» (Bargalló 2016, p. 47).

Cognom documentat al segle XVIII i vinculat al món mariner. Josep-Antoni Flaquer i Rabassa, fill d'un mestre d'aixa, va ser patró d'un llandro i més endavant es va dedicar als pròspers negocis colonials. Els descendents van continuar l'activitat comercial a ultramar. Altres membres de la nissaga destaquen com a comerciants i mestres d'aixa. S'ha trobat escrit *Flaquer*.

V. t. *Mañé i Flaquer, el carrer de*.

Flequer, cal

[¹kaʎ fʎə'ke]

Casa al carrer d'Antoni Roig coneguda pel cognom de la família.

Flequer, l'hort del

[¹tɔr ðət fʎə'ke]

Casa als afores de la vila amb terres de regadiu. Al *Padró 1936* consta que hi vivien vuit persones.

«Huertas Flaqué» (*Padró 1920*, p. 118); «Hort Flaquer» (*Padró 1936*, p. 224).

Flequer, la parada llarga del

[tə pə'raðə 'ʎarɣə ðət fʎə'ke]

Peça de terra de secà a la partida dels Trinquells, just a la vora del camí de la Bóta.

Foguet

«petro foguet de torre den barra» (MN 1515, 1.5.1520); «Jaume Foguet», «Pere Foguet» i «joannes foguet» (MN 1561, 5.12.1563); «Jaume Joan Foguet» (*Bapt. 1566*, 6.3.1580, desembre 1586 i 11.1.1612); «benedicto foguet [...] Ville Turris den barra» (MN 1602, 1.11.1605); «Francesc Foguet», «Joanem Foguet» i «benedicto fuguet agricola Ville de Turris denbarra» (MN 1626, 11.3.1626); «Petrum Foguet» (*Bapt. 1640*, 8.3.1648, 4.3.1683 i any 1701); «Confessio Joanis Foguet» i «Confessio Josephi Fontanilles Curatoris filiorum Josephi Foguet» (*Capb. 1656*, f. 127 i 138); «Joanis foguet» i «Raymundi foguet fabri ferrario ville Turris dem barra» (MN 1679, 19.11.1679 i 6.8.1686); «Francesch Foguet» (MN 1707, 21.4.1710); «Joan Foguet i Porta» i «Rosalia Fuguet y Rull» (*Bapt. 1723*, f. 17v, 24.8.1724, i f. 58v, 18.10.1727); «Jph. Fuguet marir», «Jph. Fuguet marir», «Salvr Fuguet corder», «Joan Fuguet marier», «Jph. Fuguet, pagés», «Joan Fuguet corder» i «Baldhr Fuguet; Jaume Fuguet Herm^a» (*Cad. 1757*, f. 11, 22, 27, 28, 36, 39 i 46); «Franco Foguet i Roig» (*Bapt. 1787*, f. 111v, 6.10.1793); «Joaquim Foguet i Estea aprenué l'ofici de mestre d'aixa a Arenys de Mar» (Rovira 1992, p. 63); «Arraval i Carrer Nou: Francisco Fuguet, fuster» (*Plet 1796-1818*); «Bartomeu Foguet y Roig» i «Joan Foguet y Oliver» (*Bapt. 1806*, f. 2, 8.1.1807, i f. 342v, 14.7.1835).

Cognom documentat al segle XVI. Entre els oficis més repetits de la nissaga trobem pagesos, corders, mariners, fusters i mestres d'obra. A partir del Set-cents, S. Rovira ha localitzat disset famílies de mariners i pescadors. S'ha trobat escrit *Foguet* i *Fuguet*.

Foixet

«Magda Foixet, filla de Bernat Foxet»; «Bernat Faixet» (*Bapt.* 1566, 17.1.1581 i gener 1587).

Cognom documentat al segle XVI. S'ha trobat escrit *Foxet*, *Faixet* i *Foixet*.

Folc

[ˈfoɫk]

El cognom consta al *Bapt.* 1913. S'ha trobat escrit *Folch*.

«Teresa folch» (MN 1707, 26.4.1732); «Joan, fill de Jph Folch pagès y de Raymunda Folch y Tudó» (*Bapt.* 1806, f. 281, 25.8.1829).

Folgar

«Guillermo Folgar» (*Establ.* 1438, 6 d'octubre).

Fonda, la cova

[tə ˈkɔβə ˈfondə]

Al Roquer i molt propera a la cova del Mular, entre la Punta de la Galera i el Rellotge. S'hi pot entrar amb gussi.

«Fonda, cova. S'endinsa uns 60 metres terra endins» (Montaña, p. 373).

fondo

V. «*Mariquillo*», *Pujol*.

Fondo, el camí

[ət kəˈmi ˈfɔndu]

Paralel a la via de tren, anava des del Pontet, creuava la Sort i arribava fins al passeig de l'Estació. L'actual carrer de Tarragona s'ha urbanitzat damunt de l'antic traçat. Fins a l'any 1999 l'edifici de l'hort de cal Gatelló sobresortia i ens indicava l'amplada de l'antic camí. Era el camí que anava de Tarragona a Vilafranca, si es volia evitar l'entrada a l'interior de la vila. Altres fonts populars comenten que un tram d'aquest l'anomenaven *camí de les Viudes*. Actualment es manté el nom en el tram de la plaça de Catalunya al passeig de l'Estació.

«a tramuntana ab lo camí fondo que va al mas de Clariana» (MN 1707, 18.3.1712); «Camino Fondo» (*Mp.* 1921); «Camí Fondo» (*Plànol* 1944, p. 13).

Fons

«Pere Fons» i «Corman Michaellum filium Francisci Fons» (*Bapt.* 1640, 8.12.1660 i 3.8.1698); «Confessio conjugum Joannes Fons piscator villa Turris den Barra» (*Capb.* 1656, f. 140, 14.10.1656); «Cosme fonts sabater natural de la pnt vila» i «Thomas fonts pages dela pnt vila de la Torredenbarra» (MN 1707, 13.1.1724 i 16.7.1731); «Rosalia Fons i Sanromà, filla de Joseph Fons, teixidor de lli y de Paula Fons St. Romà», «Joseph Fons y Sanroma» i «Joan, fill de Thomas Fons Pagès; y de Maria Fons y Canyellas» (*Bapt.* 1723, f. 4, 25.4.1723, f. 83v, 5.12.1731, i f. 240, 10.3.1749); «Joseph Fons i Güell» i «Ramon Fons i Lluch» (*Bapt.* 1787, f. 61, 20.4.1790, i f. 100v, 28.1.1793); «Thomas Fons y Besora» (*Bapt.* 1806, f. 13, 26.11.1807); «Fonts Ramon, propietario: Muns, Bassa i Astrinquells» (*Contr. R.* 1879, núm. 49); «Fons y Borrás, Francisco de P. Calle Antonio Roig» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 139).

Cognom documentat al segle XVII. Entre els mariners matriculats durant el Set-cents en trobem d'aquesta nissaga: Joan i Josep Fons i Canyelles. També Ramon Fonts i Fort, nascut l'any 1791, va anar a l'Havana, la seva activitat comercial va anar en augment i va arribar a tenir una important explotació sucrera. S'ha trobat escrit *Fons* i *Fonts*.

Font

«Tomàs Font», «March Font», «Jph Font teixidor» i «Pere Font marier» (*Cad.* 1757, f. 10, 12, 43 i 44); «Maria Font Gali. Babiloni» (*Cad.* 1824, f. 228).

Cognom documentat al segle XVIII entre els quals trobem mariners i dues generacions de mestres d'aixa.

Font, la plaça de la

[tə 'ptasə ðə tə 'fɔn]

Avui es recull el nom popular de la plaça, encara que n'ha tingut molts d'altres al llarg del temps. L'any 1869 es va instal·lar una font amb abeurador a la plaça, cosa que va afavorir l'aparició del topònim. A la confluència dels carrers d'Antoni Roig, de Joan Güell, de la Muralla, de la Sort i la baixada de Sant Antoni. Es tracta d'una de les places més concorregudes de Torredembarra.

V. t. *Cantó de Gatelló, el*; **Pi i Margall, la plaça de*; *Sabó, el refugi del*.

«A l'escriptura consta que l'any 1918 es deia plaça de Pi i Margall, i abans Paratge del Portal de la Creu» (*Sínia*, 17, p. 17); «Plaza del Generalísimo Franco» (*Acta Ple* 1939, 28.6.1939).

Font del Gall, la

[tə 'fɔn dət 'ɣaɫ]

A l'*Amill.* 1943 consta com a partida però es prou coneguda pels informants com una peça de terra de regadiu a la partida de la Rasa. També anomenada *la sínia del Gall*.

V. t. *Marià Bolesa, la sínia del.*

«Font del gall» (*Amill.* 1943, f. 139).

Fontanilles

[funtə'niʎəs]

Llinatge documentat al segle *xvi*. Manuel Fontanilles Esbert va aconseguir el reconeixement de ciutadà honorat de Barcelona l'any 1706, títol del qual es van beneficiar els seus descendents. L'any 1723 Jaume Fontanilles i Coll va comprar la senyoria i lloc de Clarà als hereus dels senyors d'Icard-Llupià. D'aquesta manera, el llinatge arriba a finals del segle *xviii* com a propietaris rendistes que aconseguen benifets a Torredembarra. Durant el mateix període localitzem el cognom entre els homes que es dediquen a l'activitat comercial i marinera. Al *Reg. Fisc.* 1921 s'anota el cognom quatre vegades, però només un dels propietaris viu a Torredembarra, la resta viuen a Barcelona. Consta una família al *Padró 1936*.

V. t. **Pujol de Fontanilles, el.*

«Franch, fill de Jaume Fontanilles» i «Jaume Fontanilles» (*Bapt.* 1566, 7.11.1585 i 11.5.1616); «Joanni fontanilles paratori lane Ville Turrus den Barra» (MN 1602, 6.11.1602); «Joannes fontanilles agricola [...] turrus den barra» (MN 1626, 25.5.1626); «Ramon Fontanilles», «Francesch Fontanilles» i «Petrum Fontanilles» (*Bapt.* 1640, 5.12.1643, 10.2.1646 i 22.7.1701); «Confessio Petri Fontanilles agricola», «Confessio Josephi Fontanilles agricola», «Confessio Joannis Fontanilles agricola», «Confessio Josephi Fontanilles Curatoris filiorum Josephi Foguet» i «Confessio Jacobus Fontanilles agricola» (*Capb.* 1656, f. 30, f. 43v, f. 90, f. 138, 8.10.1656, i f. 158, 17.10.1656); «michael fontanilles» (MN 1679, 19.11.1679); «Manuel Fontanilles» i «Joan Fontanilles q^o Candelero de cera» (MN 1707, 5.1.1710 i 30.5.1710); «Jaume Fontanilles i Benajes», «Joan Fontanilles y Fuster» i «Manuel, fill de Manuel Fontanilles y Salvador; y de Rosalia Busquets conjuges» (*Bapt.* 1723, f. 14, 6.4.1724, f. 131v, 12.2.1738, i f. 265v, 27.1.1752); «Franco Fontanilles; Manl Fontanilles Botrr» (*Cad.* 1757, f. 27 i 29); «Felip Fontanilles y Pungem» i «Pau Fontanilles y Lluch» (*Bapt.* 1806, f. 12, 1.11.1807, i f. 42, 2.7.1810); «Ramon Fontanillas Prats, propietario: La Vila» (*Contr. R.* 1879, núm. 47); «Juan Fontanilles y Mercader, hijo legitimo y natural de Pablo Fontanilles Mañé, de Tarragona; y de Leonor Mercadé Cañellas, de esta» (*Bapt.* 1888, f. 124v, 22.4.1896); «Els cabalers Fontanilles trobaren en el servei de l'Església i en l'exercici de la professió de notari la manera de guanyar-se la vida. Foren preveres Joan Fontanilles i Francesc Fontanilles i Bosquets» (*Rovira 2012b*, p. 145); «Els Fontanilles del *xvii* van donar de tot, de pagesos terratinents a militars de carrera i rics comerciants. Un d'aquests, Manuel Fontanilles Esbert, va ser el més espavilat de tots: amb els seus importants recursos, el 1702 va aconseguir ser nomenat ciutadà honorat de Barcelona per Felip V i, pel que fos, quatre anys més tard per l'arxiduc Carles» (*Bargalló 2016*, p. 84).

Fontanilles, l'hort de

«Antoni Virgili. Ort de Fontanillas» (*Cad.* 1824, f. 220).

V. t. *Sort, l'hort de la.*

Fonts

V. *Fons.*

Fora Mur

«vocata la Partida de fora lo Mur [...] a cirtio cum Muro dicta villa mediante itinere», «sitam in dicto termino Turris den Barra et in partita vocata de Fora Mur ant devall la vila [...] a cirtio cum Muro dicta Villa mediante itinere regali» i «sitam in termino Turris den Barra et in partita vocata fora les murs de dita Vila [...] a cirtio cum Muro dicta villa» (*Capb.* 1656, f. 33v, f. 34, 8.10.1656, i f. 45, 9.10.1656).

Partida de terra també anomenada *Davall la Vila* i *Sota la Vila*.

V. t. **Darrere la Muralla*; **Vila, la.*

Forn, el

«jn dicto loco Turris denbarra confrontatum [...] cum furno dicti loci» (MN 1374, f. 5); «Pere d'Icard (1395) establí in perpetuum el forn de pa de Torredembarra a Guillem Serrador [...] Melcior d'Icard (1447) establiria perpètuament aquest forn a Berenguer Estalella, amb l'obligació de tenir-lo en condicions, i de lliurar-li cada divendres vuit pans grossos, a més de coure-li tot el pa sense puja» (*Companys*, p. 62); «jn villa Turris den Barra in parte dicta la plasa de la iglesia [...] a uno laterem cum furno dicte ville» (MN 1602, 10.1.1611).

El forn de pa era un dels monopolis de la senyoria, estava controlat directament pel senyor o el seu batlle i la pagesia estava obligada a coure el pa al forn senyorial. Es troba documentació des de mitjans del segle XIV en què els Icard estableixen les condicions de l'arrendament per poder explotar aquest servei. Aquesta situació perdurarà fins a finals del segle XVIII, quan un bon nombre de ciutadans decideixen coure el pa a casa i comprar la farina sense passar pel molí de la Riera, la qual cosa va suposar un llarg litigi entre Joan Baptista Maria de Queralt i homes denunciats pel comte de Santa Coloma.

V. t. **Hospital, l¹.*

Forn, del

«Joseph Gatell del forn y Llorach» (*Bapt.* 1723, f. 37v, 26.2.1726); «Joan Gatell del Forn» i «Jph. Sanromà del Forn» (*Cad.* 1757, f. 36 i 47).

Renom documentat al segle XVIII per identificar persones que vivien a prop del forn.

V. t. *Gatell, *Sant-romà.*

Forn, el carrer del [ət kə're ðət 'forn]

S'estén des de l'església fins al carrer Ample dins l'antic clos de la vila. El nom prové d'un antic forn de pa del qual els senyors de Torredembarra gaudien del monopoli. Actualment forma part de l'entorn de protecció com a bé cultural d'interès nacional.

V. t. **Magraners, el raval dels; Torre de la Vila, la.*

«in villa turris den barra in vico dicto del forn» (MN 1602, 15.5.1611); «in dicta villa Turris den Barra et in vico del forn» i «in vico dicto del Forn» (*Capb.* 1656, f. 50, 9.10.1656, i f. 94v, 11.10.1656); «en lo carrer del forn de la pnt vila» (MN 1707, 1.5.1724); «El experto apotecario (Joan Gibert y Roig) con los testigos arriba nombrados [...] en dos casas o Hornos [...] en la calle nombrada del Horno, y el otro en los arrabales dels Magraners» (*Invent.* 1803, f. 13v); «carre Forn» (*Cad.* 1824, f. 206); «Acord [...] de delimitar l'entorn de protecció de la Torre de la Vila, situada a l'illa de cases formada pel carrer del Forn, la plaça de l'Església, la plaça del Castell, i el carrer de la Vila, de Torredembarra, i de les restes dels portals de la Muralla» (DOGC, 25.11.1991).

Forn, la parada del (C) [tə pə'radə ðət 'forn]

Partida de terra que fa referència a una peça de terra de cal Xeco amb olivers i ametllers. Hi havia un forn per coure peces de ceràmica.

V. t. *Fornot, el.*

«Forn. LINDA: con la carretera de Barcelona. Olivar, almendros» (*Amill.* 1943, f. 102).

Forn Nou, el carrer del

«Carr del forn» i «C. Nou del forn» (*Compl. Pasqual* 1750, f. 7); «al carrer de sant Pere mes baix o carrer del Forn Nou» (*Prot.* 1826, f. 165v, 22.10.1826).

V. t. *Baix de Sant Pere, el carrer.*

Fornassos, els

«pesja terre sitam jn parte del fornos [...] afrontat [...] a cercio jn itinere Mansi de Terrassa» (MN 1515, 23.7.1515); «jn termjno de clara jn parte vocata los fornassos» (MN 1561, 18.3.1562); «in partita voccata Los Fornassos dictam Les Paradores [...] ab oriente [...] mediante itinere Mansi den Buada [...] a Meridie [...] mediante itinere Moliner ab occidente cum termino de Altafulla» (*Capb.* 1656, f. 19v i 20, 7.10.1656); «de la Portadora [...] ab oriente [...] me-

diante quodam Carretera quo itur als fornassos» (*Capb. 1656*, f.50v, 9.10.1656); «in termino Turris den Barra et in partita voccata Los Fornassos [...] a cirtio mediante itinere Molendini» (*Capb. 1656*, f. 139 i 139v, 14.10.1656); «in partita voccata dels Fornassos [...] ab occidente cum termino oppidi de Altafulla» (*Capb. 1656*, f. 159v, 17.10.1656); «in termino ville turris den barra [...] in partita dicta dels fornassos» (MN 1679, 23.4.1695); «Pessa de terra situada en la partida dita dels Fornasos, y Coll de Creus» (*Cad. 1735*, f. 72); «“Partida dels Fornassos”: comença enfront del Cementiri a la cruïlla del camí de la Riera amb el de Salamó; segueix el camí de Salamó fins al final del terme (divisió amb el d’Altafulla); segueix la “zanja” o “rasa” fins el molló situat en el camí de la Riera; segueix aquests camí vers la Vila, passant davant del Cementiri, fins el camí de Salamó. Afronta a llevant en part amb la partida dels Clapers, i en part amb la de l’Arbosserar (mitj. el camí de Salamó); de migdia amb la partida de Les Moreres (mitj. el camí de la riera; de tramuntana en part amb el terme d’Altafulla i en part amb la partida de l’Arbosserar (mitj. el camí de Salamó); i de ponent amb el terme d’Altafulla (mitj. la Rasa)» (Villuendas, p. 42); «Partida dels Fornasos» (*Amill. 1845*, p. 101); «Fornosos. Oliveres, ametllers, garrofers», «Coma o Fornasos», «Esprit o Fornosos», «Rocas Planes o Fornosos», «Fornasas. LINDA: [...] con la carretera de la Riera» i «Fornasos Rasa» (*Amill. 1943*, f. 8, 9, 14, 42, 110, 117, 121, 183 i 274).

Partida de terra que es troba inscrita junt amb altres noms com *l’Esperit* o *la Coma*. Els conreus predominants eren: vinya, oliveres, garrofers, ametllers, roques i erms. Segons la descripció de l’any 1845 correspondria actualment al polígon industrial de Roques Planes.

V. t. *Caus, els; *Esperit, l’.*

Fornós

«Monscerratus fernos [...] loci turris den barra» (MN 1561, 14.10.1563); «Pau Montserrat Fernós», «Miquel Farnós» i «Antoni Franch Fernós» (*Bapt. 1566*, 2.8.1581, any 1585 i març 1593); «monserratus fernos sartor Ville Turris den barra» (MN 1602, 6.2.1605); «Gaspar Fornês Mestre de Casas», «Gaspar fornês mestre de Casas» i «Joseph fornês fadri Serraller» (MN 1707, 10.5.1710, 20.1.1711 i 10.2.1711).

Cognom trobat escrit *Farnós* i *Fernós, Fornes* i *Fornós*.

Fornot, el (C)

[əɫ fur'not]

Topònim del litoral. Els pescadors l’anomenaven com a senya. Hi havia un forn de coure ceràmica que des de mar es distingia pel color groguenc de l’argila. Es trobava a prop de les Pallisses.

V. t. *Canterera, la.*

«Senya: Sant Antoni pel Fornot (una vella bòbila)» (*Barques*, p. 78).

Forques, les

«un troç [...] les forques afronta ab lo camj q va a clara» (MN 1452, 21.8.1454); «jn termjno dicte ville turris den Barra inparte dicta Les forques [...] a meridie cum via dicto lo Cami Vell a circio sive tramuntana cum vico reali» (MN 1602, 19.5.1617); «in parte dicta de las forcas» (MN 1626, 29.9.1629); «in partida vocata de les forques [...] a cirtio partim cum itinere regali quod tendit ex dicta Villa ad civitatem Barna» i «in termino Turris den Barra et in partida dicta de les Forques [...] ab oriente cum vico vetero quod tendit ad civitate Barna in civitatem Tarracona [...] a cirtio cum vico Regali» (*Capb.* 1656, f. 14, 7.10.1656, i f. 72v, 10.10.1656); «A la partida de les forques» (MN 1679, 15.2.1683); «en la partida dita las forcas [...] a mitg jorn ab lo camí real de Barna» (MN 1707, 28.8.1724); «Hereus de Francesch Argenter. Pessa de terra situada en la Partida de las Forcas possehida per lo sobre dit» (*Cad.* 1735, f. 292).

Partida de terra propera al camí Reial.

V. t. **Cocons, els*; **Figueral, el*.

Fort

«Pere Fort» i «Isidro Fort» (*Bapt.* 1640, 13.6.1656 i 22.4.1657); «Joan Fort» i «Joan fort calderer en la pnt vila de la torradenbarra» (MN 1707, 21.4.1710 i 12.3.1716); «Joan Fort y Roig», «Anton Fort y Roig» i «Joan Fort y Solé» (*Bapt.* 1723, f. 23v, 31.12.1724, f. 78v, 19.4.1731, i f. 91v, 10.1.1733); «Joseph Fort i Roig, fill de Josep Fort calderer, y de Rosalia Fort y Roig» (*Bapt.* 1753, f. 18, 6.1.1755); «Jph. Fort Calderer», «Pau Fort marier», «Joan Fort marier» i «Jph Fort mariner» (*Cad.* 1757, f. 16, 36 i 46); «Pere Fort, estanquer del Tabac» (*Plet* 1796-1818).

Cognom documentat durant els segles xvii i xviii entre els quals trobem l'ofici de calderer. Tanmateix, S. Rovira ha localitzat sis grups familiars de mariners.

Fortí, la roca del [tə 'rəkə ðət fur'ti]

Es tractava d'una roca de sota el Fortí. Tot aquest indret ha quedat sec amb la construcció del port.

Fortí, la sapa del [tə 'sapə ðət fur'ti]

Era l'alguer que es feia a la roca del Fortí.

«Fortí, la Sapa del. Fons: 28 brases» (Montaña, p. 58).

Fortí de la Torre, el [ət fur'ti ðə tə 'torə]

Al Roquer trobem un antic fortí de defensa dins d'una finca particular, damunt de la Roca Foradada i el Pet d'Ovella. Quan la propietat es va tancar després

de la Guerra Civil aquest fortí, mirador, va quedar al seu interior. Havia estat una referència per als pescadors.

«Senya: Montornès pel Fortí de la Torre» (Montaña, p. 58 i 265); «Belvedere. Finca Mercader. Precatàleg d'Edificis a protegir com a Béns Culturals d'Interès Local» (PGOU 2002, p. 117).

Fortuny

[fur'tunj]

Cognom molt abundant tant a la vila com a Baix a Mar i documentat a partir del segle XVII. En el *Capb. (C) 1777* consta com a propietari d'alguna peça de terra. Consten vuit grups familiars al *Padró 1936*.

«Confessio Conjugum Fortunys. Jacobus Fortuny agrícola» (*Capb. 1656*, f. 121v); «Joseph Fortuny y Mas», «Joan Fortuny y Hivern» i «Cecilia, filla de Esteve Fortuny pagès y Rosalia Fortuny y Mas» (*Bapt. 1723*, f. 124, 20.6.1737, f. 134, 11.5.1738, i f. 155, 24.1.1741); «Rafel Fortuny Pagès» (*Cad. 1757*, f. 40); «Isidro Fortuny i Santacana» i «Francisco Fortuny i Frexes» (*Bapt. 1787*, f. 146v, 13.3.1796, f. 166v, 13.7.1797); «Joseph Fortuny y Segú», «Oleguer Fortuny y Frexas» i «Joseph fill de Jph Fortuny pagès y de Antonia Pagès» (*Bapt. 1806*, f. 24v, 29.10.1808, f. 29v, 3.7.1809, i f. 344v, 23.10.1835); «José Fortuny Biscamps» (*Bapt. 1868*, 20.6.1889); «Juan Fortuny y Alegret», «José Fortuny y Mercader» i «José Fortuny y Riembau» (*Bapt. 1870*, f. 10, 3.5.1870, f. 30, 10.3.1871, i f. 134v, 21.3.1876); «Josefa Fortuny y Vives, hija legítima de Pedro Fortuny Porta, empleado en el ferrocarril, de esta, y de Isabel Vives Biosca de Altafulla» i «Natividad Fortuny y Pujol, hija legítima de Juan Fortuny Recasens, labrador, de esta, y de Antonia Pujol Ibars de Badalona» (*Bapt. 1913*, f. 23, f. 31v, 26.3.1916 i 23.5.1916); «Fortuny Biscamps, José. Calle Rosario», «Fortuny Gibert, Maria. Calle Antonio Roig», «Fortuny Mercadé, Elisa. Calle Murralla», «Fortuny Rius, José. Calle Alta S. Pedro» i «Fortuny Romeu, Francisca. Calle Freginal» (*Reg. Fisc. 1921*, f. 145-149).

Fossar, el

«in termino Turrís denbarra dicto lo fossar» (MN 1626, 3.2.1628); «B. Lo Fossar» (*Capb. 1760*).

Es tracta de l'antic cementiri darrere de l'església parroquial de Sant Pere. Aquest espai es va transformar amb la seva ampliació. El plànol que hi ha en el *Capb. 1760* ens aporta informació sobre les seves dimensions i ubicació.

Fossar, el carrer del

«Lo Carrer del Fossar» (*Capb. 1760*); «C. del Fossa» (*Compl. Pasqual 1800*, f. 18).

En el *Capb. 1760* es poden apreciar els habitatges, corrals, alguna pallissa i l'hort de la rectoria, però també la seva ubicació i longitud.

V. t. *Eduardo Benot, el carrer d'*; **Joc de la Pilota, la plaça del*; **Pilota, el carrer de la*.

Francesc Layret, el carrer de [ət kə're ðə frən'sɛz təj'rɛt]

V. t. *Sant Antoni, la baixada de*.

«A proposta del regidor Pere Balado Rovira s'acorda per unanimitat canviar els noms del carrers Sant Antoni per Francesc Layret» (*Acta Ple 1931*, 29.8.1931, p. 36v); «carrer Francesc Layret» (*Padró 1936*, p. 28-34).

Francesc Moragas, el carrer de [ət kə're ðə frən'sɛz mu'raɣəs]

L'obertura d'aquest carrer, l'any 1957, va representar una millora perquè es va comunicar el carrer d'Antoni Roig amb el passeig de la Sort. Tanmateix, el projecte va suposar l'enderroc de dues cases del carrer: cal Mesuró i la del senyor Orriols. La sinya de ca l'Huguet també va quedar afectada.

«Es proposa com a nom del carrer el de Francesc Moragas Barret, fundador i primer director General de la Caixa de Pensions. Se accepta con gran satisfaccion esta propuesta y por unanimidad» (*Acta Ple 1957*, 11.4.1957).

Frare, la cova del [tə 'kɔβə ðət 'frarə] / ['ftarə]

Entre el Cap Gros i la Punta de la Galera, molt a prop de la Llanxa, anys enre-re s'hi pescaven sípies. Es distingia tan bé des de la llunyania que va servir de referència per als pescadors. També anomenada *cova del Flarot* o *Frarot*.

«Flare o Flarot, la Cova del» (Montaña, p. 380).

Frases, els [əts 'frarəs] / ['ftarəs]

Talassònim on es troba una roca submergida de forma allargassada i d'una mida d'uns dos palangres. Es pot situar més enllà del cap Salou. S'ha trobat escrit *Frases* i *Flares*.

«els Frases, 52 brases de fons. Montornès per darrere casa a llevant del barri de mar, fins a Montornès per l'Escriptori. S'hi pescava amb nanses i palangrons. Llagostes, congres, polles» (*Barques*, p. 78); «Els Flares» (Montaña, p. 53); «Ésser més vell que la Roca dels Frases. Ser vell» (Comes 1995, p. 83).

Frarot, el [ət frə'rɔt] / [ftə'rɔt]

És una roca, a sota hi ha una cova de molt poca profunditat, però s'hi pot entrar amb gussi. Es trobava entre la Punta de la Llanxa i el Cap Gros, avui molt a prop del port. La imatge que es veia des del Cap Gros semblava la d'un frare caputxí. També dit *Flarot*.

V. t. *Frare, la cova del*.

Freginal

«quamdam domum [...] in villa turris den barra in partita del fraginal» (MN 1602, 10.1.1610); «quodam ovile situm intrus dictam villam Turris den Barra in farriginali [...] a meridie cum dicto vico del farriginal [...] a cirtio cum Muro dicta villa» i «in villa Turris den Barra et in farriginali [...] ab occidente cum dicto Farriginali [...] et a cirtio cum vico novo quo tendit ad Corrale dicta Villa» (*Capb.* 1656, f. 11v, 7.10.1656, i f. 38v, 9.10.1656).

V. t. *Farriginal, *el*.

Freginal, el carrer del

[ət̪ kə're ðət̪ frəzi'nat̪]

Va de la plaça del Castell a la baixada de Sant Antoni. Aquest carrer havia format part del traçat de la primera muralla, així com també els darreres de les cases de cantó de muntanya formaven part del traçat de la segona muralla. El portal de Vilafranca es trobava en aquest indret, al final del Farriginal. Sabem que en el segle XVII hi havia quatre cases i quatre corrals. Fonts orals expliquen que quan la gent arribava al poble a cavall hi deixava les cavalcadures i els animals. L'any 1936 es va substituir el nom del carrer pel del primer torrenc mort al front, a Alcubierre, Batista Roig Montull. Avui al capdavant del carrer es forma una placeta coneguda com *el Racó*.

V. t. *Farriginal, *el*.

«a meridie cum dicto vico del farriginal [...] a cirtio cum Muro dicta villa» i «in vico vulgo dicto del Farriginal» (*Capb.* 1656, f. 11v, 7.10.1656, i f. 66, 10.10.1656); «en lo carrer de lo farriginal» i «en lo carrer dit lo furiginal» (MN 1707, 21.2.1710 i 22.2.1725); «carre Fraginal» (*Cad.* 1824, f. 170); «Calle Frexinal» (*Padró* 1885, p. 26); «carrer Freginal» (*Padró* 1936, p. 34-48); «Precatàleg d'edificis a protegir com a béns culturals d'interès local. Carrer del Freginal, núm. 7, 17, 18, 20, 25 i 28» (PGOU 2002, p. 117).

Freixa

[ˈfrejə]

Cognom documentat al segle XVII i un segle més tard vinculat al món mariner, encara que també hi ha corders i mestres d'aixa. En el *Capb.* (C) 1777 consten com a propietaris de terres. Més endavant, consta una família al *Padró* 1936. S'ha trobat escrit *Frexe*, *Frexa*, *Freixa*, *Freixas*, *Freixes* i *Frexes*.

«Pere Jaume Freixa» i «Manuel fill de Francisco Freixa, corder i Tecla conjujes» (*Bapt.* 1640, 26.2.1655 i 23.12.1690); «Petri Freixa pharmacopulo» i «Confessio conjugum Petri et Magdalena Frexa. Petrus Freixa» (*Capb.* 1656, f. 33v i 34v, 8.10.1656); «Mariano Frexe Mestre de Axa», «Francº Frexa Corder», «Mariano Freixa mestre de aixà [...] en la Torradenbarra» i «Mariano Freixas mestre de aixà» (MN 1707, 5.1.1710, 30.5.1710, 18.9.1712 i 22.1.1732); «Joan Freixes y Oliver», «Joan Frexas y Gatell» i «Mariano, fill de Mariano Freixes mestre

de Aixa y Maria Teresa freixes y Besora» (*Bapt.* 1723, f. 26, 17.2.1725, f. 59, 4.2.1728, i f. 145, 11.11.1739); «Mar^o Frexes Ferrer», «Miquel Frexes», «Franco Frexes», «Jph. Frexes Corder» i «Anton frexes marier» (*Cad.* 1757, f. 6, 12, 18, 31 i 38); «Pere Frexes i Mascaró» (*Bapt.* 1787, f. 159v, 16.1.1797); «Esteve Frexes y Gatell» (*Bapt.* 1806, f. 40, 15.6.1810); «Cayo Frexes y Lluch» (*Bapt.* 1870, f. 213, 13.8.1879); «Freixas Poch, Agustín. Calle Muralla», «Freixas Poch, Francisco. Calle Antonio Roig», «Freixas Poch, Magín. Calle Cruces. Plaza Pi Margall» i «Freixas Poch, Marcela. Plaza Dr. Robert» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 150-155).

freu

V. *Nas de Bou, Pallisses, Premsa, «Roberto», Tanoca.*

Freu, cal

[ˈkaɫ ˈfrɛw]

No es tracta de cap casa, és el nom donat al local d'una associació dedicada al medi ambient. Han triat el talassònim *freu* que indica 'estret', 'lloc de pas'. Aquesta entitat es troba dins el Club Marítim Torredembarra.

V. t. *Premsa, el freu de la.*

«Davant el Freu de la premsa [...] El nom del local obeeix a la voluntat tant de contribuir a la cultura del mar com de representar un lloc de pas i un lloc ric i divers» (*Sínia*, 30, p. 19).

Fumera de la Pirelli, la

Xemeneia, avui desapareguda, de l'antiga fàbrica SACE, a Baix a Mar. Havia estat una senya per als pescadors.

V. t. **Cap de la Fàbrica, el.*

Funeral, del

«Jaume Badia i Padrines —nebot del Pere Badia de l'Hospital i fill del Jaume Badia del funeral» (Bargalló 2016, p. 45).

V. t. *Badia.*

Furó, cal

[ˈkaɫ fuˈro]

Casa al carrer del Carme a Baix a Mar. El renom de la casa va originar-ne un de nou: a la dona li deien *la Furona*.

V. t. *Conill.*

Fuster

[fusˈte]

Llinatge vinculat a la vila, però també a Clarà, que s'ha mantingut durant segles. Alguns homes d'aquesta nissaga al segle XVIII atrets pel negoci colonial van anar a Amèrica com a mariners i comerciants. En diversos documents, constatem

que eren propietaris de terres a Clarà i més entrat el segle XIX també a Torredembarra. Al *Reg. Fisc.* 1921 s'anota el cognom cinc vegades. Consten cinc cases a Dalt la Torre, una a Baix a Mar i cinc a Clarà. S'ha trobat escrit *Fuster* i *Fusté*.

V. t. **Clarà, la plaça*.

«Prohoms de la Torre citats a la Concòrdia de 1206. Pere Fuster» (Companys, p. 134); «franciscus fusterj hitator loci Turris den barra» (MN 1360); «Ego franciscus fusteri» (MN 1364); «Franciscus Fusteri, faber [...] Raymundus Fusterii, faber» (Companys, p. 234 i 235); «Johanj fuster loci de clerano» (MN 1515, 13.8.1515); «juan fuster pescador de clara» (MN 1561, 14.1.1563); «Simeon Fuster» i «Christofol Fuster» (*Bapt.* 1566, 29.6.1581 i 5.9.1613); «Simeoni fuster» (MN 1602, 19.4.1608); «Sjmioni fuster ville Turris den barra» (MN 1626, 10.5.1626); «Jaume Fuster», «Miquel Fuster» i «Joannem Fuster» (*Bapt.* 1640, 20.7.1643, 3.3.1646 i 22.3.1695); «Confessio Maria Fustera vidua Jacobi Fuster agrícola» (*Capb.* 1656, f. 104); «Ignasi Fuster Appotecari d la present vila dela Torre den Barra», «Joan fuster pages del lloch de Clara» i «Joan fuster Batlle del lloch de Clarà» (MN 1707, 18.1.1710, 29.3.1714 i 25.4.1730); «Joan Fuster y Sendrós» (C), «Bernat Fuste y Busquets» i «Joseph Fuster Baldrich» (*Bapt.* 1723, f. 34v, 27.10.1725, f. 29v, 29.3.1725, i f. 177v, 5.5.1743); «Bernat Fuster», «Adrian Fuster» i «Jph Fuster» (*Cad.* 1757, f. 17, 31 i 33); «Domingo Fuster i Garriga» (*Bapt.* 1787, f. 195, 9.5.1799); «Joseph Fuster y Garriga» (*Bapt.* 1806, f. 26v, 11.12.1808); «Maria Fuster y Magriñá», «Valentina Fuster y Magriñá», «Dolores Fuster y Magriñá» i «Josefa Fuster y Magriñá» (*Bapt.* 1868, 21.4.1887, 6.9.1888, 26.12.1890 i 24.8.1893); «Jaime Fusté Garriga, propietario: Pou; Magdalena Fusté Vda. de Carbonell, propietaria: Arboserà; Valentín Fusté Rosell, propietario: Sadolla, Clariana, Sinieta, Pou, Hort de Pau, Arboserà i Pujol» (*Contr. R.* 1879, núm. 48, 50 i 52).

Gaiant, el

[ət̪ ɣəjə'net]

Als Salats davant dels Muntanyans, reguerot que es forma quan hi ha excés d'aigua als estanys.

Galera, el pi de la

[ət̪ 'pi ðə tə ɣə'terə]

Arbre de gran alçària que es distingia des de la llunyania damunt de la Galera i que va servir de senya als pescadors. També conegut pel *Pi del Regalat* i el *Regalat de la Galera*.

«Hi ha un arbre de bastant alçada, el Pi de la Galera, el Regalat de la Galera» (Montaña, p. 327 i 347).

Galera, la punta de la

[tə 'puntə ðə tə ɣə'terə]

Al Roquer, entre el Codolar i la cova del Mular, localitzem la punta que entra més al mar. A les seves proximitats es feien musclos, eriçons, barretets i es trobava abundància d'algues. Aquest indret va servir de senya als pescadors. El topò-

nim el trobem recollit en el nomenclàtor urbà per designar una avinguda dels Munts.

«Senyes: La Roca de Gaià franca a la Punta de la Galera. Mas d'en Jové coronat per dalt de la Galera. Floc de Pins a la Punta. Sant Joan per la Punta de la Galera» (Montaña, p. 76, 88, 92 i 103); «Sant Joan pel marge de dalt de la Galera» (Barques, p. 78); «El Roquer de la Galera» (*Plànol 1885*); «Punta de la Galera» (*Ortofot. Mp. (A) 1998*).

Galera, el regalat de la

V. *Galera, el pi de la*.

Gall, cal [ˈkaɫ ˈɣaɫ]

Casa del poble sense determinar-ne la ubicació. Una informant recorda el nom de la *Sebastiana del Gall* però sense poder afirmar cap mena de relació.

Gall, la sínia del [tə ˈsiniə ðət ˈɣaɫ]

V. *Font del Gall, la; Marià Bolesa, la sínia del*.

Gallard, cal [ˈkaɫ ɣəˈɫar]

Antiga farmàcia situada al carrer d'Antoni Roig, número 43, que recull el cognom d'un dels seus antics propietaris, Trinidad Gallard, farmacèutic de Tremp. Aquest va comprar la casa a Joan Gatell Badia i va obrir una farmàcia a la planta baixa fins a l'any 1932. Aquesta va ser traspassada al farmacèutic Alfred Pérez-Iborra, que va mantenir l'activitat fins a mitjans de l'any 1936. Als anys setanta del segle xx es va vendre de nou l'edifici i la propietat va passar a la família Duran. L'edifici d'origen indià es va construir a finals del segle XVIII i consta de planta, dos pisos i golfa, darrere té un pati gran. A la cantonada amb el carrer de Gibert hi ha una capella dedicada al patró de Catalunya.

V. t. *Cantó de Jordi, el; *Sínia dels «Indianos», la*.

«Manuel Gallart y Girol, hijo legítimo de D. Trinidad Gallart Dória, farmacéutico, natural de Tremp y Francisca Girol Grau de Barcelona» (*Bapt. 1888*, f. 117, 28.8.1895); «Trinidad Gallart» (*Plànol 1926*); «Precatàleg d'edificis a protegir com a béns culturals d'interès local. Carrer d'Antoni Roig, núm. 43» (PGOU 2002, p. 117).

Gallardo [gəˈɫarðu]

El cognom consta al *Padró 1936*.

Gallari, cal [ˈkaɫ ɣəɫəˈri]

Casa del carrer de Santa Rosalia, una cançó popular va afavorir el renom.

Galliners, els

[ətz γəli'nes]

V. *Motels de Torredembarra, els*.**Gallofré**

[gəlu'fre]

Cognom documentat a la darrerria del segle XVIII. Una branca familiar va mantenir l'ofici de boter durant tres generacions. Consten sis grups familiars al *Padró 1936*. S'ha trobat escrit *Galofré* i *Gallofré*.

V. t. *Fe, cal*.

«Joseph, fill de Joseph Galofré Pagès i de Antonia Roig» (*Bapt. 1787*, f. 247v, 16.4.1803); «Joaquin Gallofré y Roig», «Francisco Gallofré y Roig», «Joaquim Gallofré y Roig» i «Vicente Gallofré y Roig» (*Bapt. 1870*, f. 14v, 17.7.1870, f. 70, 7.2.1873, f. 154, 14.2.1877, i f. 248v, 3.3.1881); «Marcela Gallofré y Frexas, hija legitima de Pedro Gallofré Solé, labrador, y de Amalia Frexas, los dos de esta» (*Bapt. 1913*, f. 17v, 2.7.1915); «Galofré Serra, José. Calle Pedro Badia» (*Reg. Fisc. 1921*, f. 173); «el boter Josep Gallofré i Roig “Josepet de Fe”» i «els Gallofré també eren una família de boters torrencs. Sabem que Joan Gallofré va obrir un taller de bótes a Clarà després de la Guerra Civil» (Comes-Suñé, p. 11 i 177).

Gálvez

[ˈgaɫβeθ]

El cognom es recull al *Padró 1936*.

«José Gálvez y Rovira, hijo legítimo de José Gálvez Navarro, de Cuevas de Cañar (Teruel), empleado de ferrocarril y de Maria Rovira Morros de Masllorrens» (*Bapt. 1888*, f. 209v, 19.3.1903); «María Luisa Gálvez y Rovira» (*Bapt. 1913*, f. 29v, 12.3.1917).

Gangueta

«Joseph Gangueta» i «Magdalena filla de Josep Gangueta mariner» (*Bapt. 1640*, 21.9.1664 i 9.2.1696); «Joseph Guangueta mariner de la pnt vila dit boqueta» (MN 1707, 19.5.1711).

V. t. **Boqueta*¹.**ganxo**V. **Carboner, Faralló, Fèlix Calero, Menjacordes, Sus, Tronc*.**Ganxo, cal**

[ˈkaɫ ˈɣaɲtʃu]

Renom d'una casa de la plaça de la Vila, on hi havia botiga de plats i olles. El *Pau Ganxo* era boter.

«Cal Ganxo. Botiga on tot penjava de ganxos» (Moreu-Rey, p. 173).

Garbí

«Prohoms de la Torre citats a la Concòrdia del 1206. Ramon Garbí» i «Prohoms de Torredembarra (1336) Bernat Garbí» (Companys, p. 134 i 135); «bng garbj de turrj denbarra» (MN 1333, 9.9.?); «Ego bng^o garbi de turrj denbarra» (MN 1333, 15.12.?); «Ego bng garbj de turrj denbarra» (MN 1336); «Ego bng garbinj de turrj denbarra» (MN 1336, 15.10.?); «et cum luigi Garbj» (MN 1340).

Garcia

[gər'siə]

Cognom documentat al segle XVII. A partir de Josep Garcia, administrador de les salines de Torredembarra, trobem diverses generacions de mariners. En Joan Garcia i Cases va ser patró d'embarcació. Consten cinc grups familiars al *Padró 1936*.

«Antoni García» i «Josep Juan García» (*Bapt. 1640*, 28.12.1647 i 17.1.1655); «Maurici García», «Joseph García mestre de les salines de la pnt vila» i «Franc^o García Administrador de la Aduana de la Torredembarra» (MN 1707, 21.4.1710, 23.3.1711 i 27.12.1732); «Franco García y Pujol» i «Magí García y Casas» (*Bapt. 1723*, f. 9, 2.12.1723, i f. 127, 22.9.1737); «Seb^a García marir» i «Manl García marier» (*Cad. 1757*, f. 5 i 6); «Joan, fill de Josep García corder y de Antonia García Font» (*Bapt. 1806*, f. 45v, 1.9.1810); «Joan, fill de Joan García Mariner y de Rosalia Argilagós conjuges» (*Bapt. 1837*, f. 57, 15.4.1846); «Antonio García y Romeu» i «José García y Virgili» (*Bapt. 1870*, f. 144, 2.10.1876, i f. 118v, 21.7.1870); «José García y Urpí» (*Bapt. 1894*, f. 31, any 1903); «Juan García Solé, hijo legítimo de Antonio García Romeu cubero, y de Mercedes Solé Folch, ambos de esta; siendos sus abuelos paternos Jaime García Llagostera y Ana Romeu Sordé, los dos de la presente» (*Bapt. 1888*, f. 233v, 14.7.1905); «Teresa García y Solé, hija legítima de Antonio García Romeu, cubero, y de Mercedes Solé Folch, ambos de esta» i «Jaime García y García, hijo legítimo de Juan García Fortuny, pescador y de Mercedes García Romeu, ambos de esta» (*Bapt. 1913*, f. 23v, f. 24, 10.5.1916 i 13.5.1916); «García Fort, Antonio. Calle Alta San Pedro» i «García Romeu, Antonio. Callejon de S. Antonio y calle Baja S. Pedro» (*Reg. Fisc. 1921*, f. 175-177).

García Hernández, el carrer de

«carrer García Hernández» (*Padró 1936*, p. 48-58).

V. t. *Muralla, el carrer de la*.

Garibaldi, cal

['kaʎ ɣəri'βaʎdi]

Renom d'una casa al carrer de l'Alt de Sant Pere.

Garnatxes, les

[təz γər'natʃəs]

Peça de terra entre el Pujol i la carretera general, propietat de la família Torrens. Estava plantada de vinya i la varietat dominant era el cep negre de garnatxa.

Garrell

«antonio guarel bei turris denbarra» (MN 1396, 5.5.1397).

Garriga

[gə'riγə]

Cognom vinculat a Clarà. Posteriorment, el trobem de nou, encara que prové de fora. Consta al *Padró 1936*.

«Raymundo garrige hitatore de clerano» (MN 1333, 12.1.1334); «José Garriga y Garcia, hijo legítimo de Florencio Garriga Batet, labrador de Masllorens, y de Buenaventura Garcia Ramon, de Tamarit» (*Bapt. 1888*, f. 181, 23.1.1901).

Garrit

«Antoni Garrit» (*Bapt. 1640*, 30.1.1667).

Garrofaire, el

[ət γəru'fajrə]

Talassònim d'un indret marí on es va enfonsar una barca carregada de garrofes.

«Garrofarire, el» (Montaña, p. 60).

Garrofaire, el tronc de Fora el

[ət 'trɔŋ də 'fɔrət γəru'fajrə]

«Garrofarire, el Tronc de fora el. Senyes: Mas d'en Xavos per Clarà. Vespella per Sant Joan» (Montaña, p. 60).

Garrofer, el (C)

«de un tros de terra en lo terme de Clara apellat lo garofer» (MN 1515, 15.9.1520).

Garroferets, els

[ətz γərufə'rets]

Partida de terra de secà.

«Garroferets. Secano» (*Amill. 1943*, f. 179v. i 187).

Garrofers, els

[ətz γəru'fes]

Partida de terra de secà.

«Els Garrofers. Secano» (*Amill. 1943*, f. 75).

Garrofers, el camí dels

[ət kə'mi ðətz γəru'fes]

Als afores del poble, anava de la carretera de Barcelona al camí de la Bóta. El seu traçat coincideix amb el carrer dels Garrofers.

«Camino de los Algarrobos» (*Mp.* 1921 i *Plànol* 1944, p. 4).

Gassull

«Petrus gasul textor lini [...] loci turris den barra» (MN 1561, 12.1.1563); «Pere Joan Gassull» i «Joan Barthomeu Gassull» (*Bapt.* 1566, 24.5.1592 i 26.10.1597); «Joanne Gasull [...] Ville Turris den barra» (MN 1602, 1.11.1605); «Joannes Gassull agricola [...] Turris den Barra» (MN 1626, 29.6.1626); «Confessio Didacus Gassull agrícola» (*Capb.* 1656, f. 123v).

Cognom documentat als segles XVI i XVII. S'ha trobat escrit *Gasull* i *Gassull*.

Gatell

[gə'teɫ]

Llinatge documentat al segle XV d'origen pagès. Durant el Set-cents esdevenen mariners i alguns d'ells patrons d'embarcació. Transporten mercaderies de negociants i hisendats del Baix Gaià cap a Amèrica, des d'on també es van dedicar al comerç d'esclaus. En el *Capb. (C)* 1777, constatem que eren propietaris de terres a Clarà i més entrat el segle XIX també a Torredembarra. El cognom és tan abundant que van recórrer, per identificar-los, al renom que indicava el lloc on vivien els diversos grups familiars. Així trobem *el Gatell del Forn, del Portal de la Bassa, del Pou, del Trull, de la Creu o el del carrer Ample*. D'entre tots ells destaquem l'indià enriquit Esteve Gatell i Roig, que al segle XIX va invertir part de la seva fortuna en empreses industrials a Barcelona. Des del poblament del Barri Marítim també localitzem el cognom, encara que, probablement, no mantenen grau de consanguinitat amb els de Dalt la Torre. Al *Reg. Fisc.* 1921 s'anota el cognom de cinc propietaris, encara que no tots viuen al poble. Consten quatre grups familiars a Baix a Mar al *Padró* 1936.

V. t. *Esteve Gatell, l'hort d'; Faquet; Gatelló; *Molí, del; Serafí, cal.*

«Jacobus Guatell [...] loci de clerano», «Johanes Gatell [...] loci turris den barra» i «Nos Matheo guatell hostalerio [...] loci turris den barra» (MN 1452, 9.7.1452, 4.9.1452 i 7.10.1452); «p^o guatell [...] loci de clerano», «Johanis Gatell [...] losi de clara» i «Ego Johanne gatell clergue losi turris den barra» (MN 1515, 10.2.1516, 24.7.1519 i 14.2.1520); «Petrus gatell [...] loci turris den barra» (MN 1561, 13.12.1561); «Franch Gatell», «Joan Gatell» i «Pere Joan Gatell» (*Bapt.* 1566, 2.8.1578, 31.3.1587 i 1.2.1615); «Gabriel gatell dieri maior agrícola Ville Turris den Barra» (MN 1602, 6.11.1602); «pulus Gatell presbitero [...] Turris den Barra» (MN 1626, 26.2.1626); «Joan Pasqual Gatell», Jacobus Gatell» i «Joan Gatell» (*Bapt.* 1640, 4.3.1648, 25.4.1683 i 4.2.1704); «Confessio Josephi Gatell [...] filius Petri Benedicti Gatell», «Confessio Maria Gatell vidua Joannis Ga-

tell», «Confessio Petri Gatell agrícola», «Confessio Magdalena Gatell vidua relicta honor Joannis Gatell agrícola», «Confessio Theresia Gatell vidua Petri Gatell», «Confessio Joannis Gatell agrícola», «Confessio Jacobi Gatell agrícola» i «Confessio Joannis Gatell agrícola» (*Capb.* 1656, 7.10.1656, f. 9, 29, 51, 52, 61, 77v, 116v i 153v); «Jaume Gatell pages de dita vila», «Joan Gatell del pou pages» i «Joan Gatell pages dit de la Creu» (MN 1707, 4.6.1707, 15.12.1710 i 6.1.1715); «Josefi Gatell» (MN 1679, 19.11.1679); «Joan Gatell y Llorac» i «Sebastià Gatell y Gibert» (*Bapt.* 1723, f. 16, 4.6.1724, i f. 138v, 20.12.1738); «Anton Gatell marir», «Franh Gatell Ferrer», «Anton Gatell arger», «Joan Gatell Benaiges», «Jph. Gatell de la Basa», «Franh Gatell marier», «Jaume Gatell marier», «Franh Gatell Cotxa», «Pere Gatell marier» i «Esteva Gatell» (*Cad.* 1757, f. 5, 7, 26, 27, 32, 40, 44, 45, 52 i 53); «Joan Gatell, diputat», «Arraval i Carrer Nou: Joan Gatell y Porta del Tribunal de la Inquisició» i «Jph Antonio Gatell» (*Plet* 1796-1818); «Jph Gatell y Roig» (*Bapt.* 1806, f. 46v, 20.9.1810); «Manuel Gatell i Roig (1815-1858) diputat a les Corts espanyoles» (Català 2014, p. 83); «Manuel Gatell y Gras», «Policarpo Gatell Gras», «Rosa Gatell y Gras», «Rosalia Gatell y Gras», «Segundo Gatell y Valls» i «José Gatell y Marqués» (*Bapt.* 1868, f. 28, 33, 39, 60, 65 i 74, 10.12.1893); «Francisco de Paula Gatell y López», «Esteban Gatell y Delfau» i «Joaquin Gatell y Delfau» (*Bapt.* 1870, f. 29v, 16.2.1871, f. 189v, 30.7.1878, i f. 238, 6.10.1880); «Rafaela Domingo Vda. de Gatell, propietaria: Capella, Pou», «Esteban y José Gatell Padrines, propietarios: La Vila, Capella, Rassa i Morenas», «Esteban Gatell Roig, propietario: Pou, Mas Tarrasa i Muns» i «Constanza López Vda. de Gatell, propietaria: Sadolla, Pou, Mas Tarrasa, Astrinquells, Moreras, Caus y Clapés i Muns» (*Contr. R.* 1879, núm. 40, 55, 56, 57, 63 i 89); «Esteban Gatell y Gonsé, hijo legítimo de Esteban Gatell Dalmau, albañil, y Teresa Gonsé Casals, ambos de esta, siendo sus abuelos paternos, Esteban Gatell Roig y Joaquina Dalfau Solé, los dos de la presente» (*Bapt.* 1888, f. 258, 21.5.1908); «José Gatell y Panadés» i «Pedro Gatell y Panadés» (*Bapt.* 1894, f. 36, any 1904, i f. 88, any 1910).

Gatell, el trull d'en (C)

«a ponent ab lo dit terme de la Torre d'en Barra, comensant a la vora del mar y en lo dit puesto anomenat la estacada y camí del pas del rey, pujant en dretxura del camí real y de aquí al trull d'en Gatell y pujant més amunt al puesto anomenat la Glayetas y de aquí al mas d'en Tarrasa y més amunt lo Olivar de Jaume Guardiola y a tremuntana» (*Venda* 1723, f. 9); «trull den Gatell» (*Amill.* (C) 1741, f. 92 i 100).

V. t. **Trull, del.*

Gatelló i cal Gatelló

[gətə'lo] i [ˈkaɫ ɣətə'lo]

Renom d'una casa a la plaça de la Font.

V. t. *Cantó de Gatelló, el.*

«Plassa: Joan Gatell de la Creu, dit Gatelló» (*Plet* 1796-1818).

Gatelló, l'hort de [ˈtɔr ðət̪ ɣətəˈllo]

A principis del segle xx estava inscrit com a casa amb hort i sínia als afores del poble. També sabem pel *Padró 1936* que hi vivien sis persones. La casa va ser enderrocada l'any 1999; tanmateix, l'hort molts més anys abans ja havia estat engolit per la trama urbana. Es localitzava entre el carrer de Tarragona, el passeig de la Sort, la carretera general i el carrer de Girona. En altres temps l'edifici havia estat una senya per als pescadors. També coneguda per *l'hort de Gatell* i *l'hort d'Esteve Gatell*.

«Orts de la Torra. Ort de Gatelló» (*Compl. Pasqual 1800*, f. 48); «H. de Gatelló» (*Compl. Pasqual 1859*, f. 27); «Hort de Gatelló per la Punta del racó de l'Art» (*Barques*, p. 77); «Senyes: Montornès per la casa del Gatelló. L'hort de Gatelló a la Punta» (*Montaña*, p. 327 i 341); «Huerto Gatelló» (*Padró 1885*, p. 36); «Hort Gatelló» (*Padró 1936*, p. 174).

Gatons, els

«et in partita dicta las Parralades antiqué vero vocata los Gatons [...] a meridie cim Sequia de les Salines [...] et a cirtio cum itinere regali quod tendit ex civitate Barna in civitatem Tarracona» (*Capb. 1656*, f. 23, 7.10.1656).

Sembla que *Gatons* era un nom més antic del mateix indret de les Parellades. V. t. **Parellada dels Gatons, la*.

Gatot i cal Gatot [gəˈtɔt] i [ˈkaɫ ɣəˈtɔt]

Renom d'una casa al carrer de Pérez Galdós de Baix a Mar on vivia el Gatot.

«El Gatot» (*Moreu-Rey*, p. 107).

Gavaldà

«Pau Gavaldà i Inglés» (*Bapt. 1787*, f. 17, 25.10.1787); «Pau Gavaldà» (*Plet 1796-1818*); «Joseph Gavaldà y Teixidó» (*Bapt. 1806*, f. 68, 13.1.1812); «Lorenzo Gavaldà y Fraga» (*Bapt. 1868*, f. 49).

Gavardós [gəβərˈðos]

Cognom documentat al segle XVIII. S'ha trobat escrit *Gavardós* i *Gabardós*.

«Joan, fill de Joan Cabardós Pagès del terme y Parrochia de Sant Martí Sarroca; y de Paula Cabardós y Farrer de Montagut» i «Joseph, fill de Lluís Gavardós Pagès y de Paula Gavardós y ferrer» (*Bapt. 1723*, f. 147v, 22.1.1740, i f. 173v, 29.12.1742); «Lluís Gavardós Jorner» (*Cad. 1757*, f. 49); «Blai Gavardós i Recasens» (*Bapt. 1787*, f. 218, 3.2.1801); «Jph. Gavardós y Guasch» i «Mariano Gavardós y Fortuny» (*Bapt. 1806*, f. 7, 29.4.1807, i f. 296, 27.12.1830); «Emilio Gavardós y Girol» i «Francisco Gavardós y Recasens» (*Bapt. 1870*, f. 29,

18.2.1871, i f. 171v, 4.1.1878); «José Gabardós Fortuny, propietario: Pou; Francisco, Gabardós Mata, propietario: Rasa» (*Contr. R.* 1879, núm. 53 i 71); «Gabardós Alaix, Pablo. Calle Sort» i «Gabardós Fortuny, Francisco. Calle Ancha, Baja de San Pedro» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 169-172); «El representant mariner d'aquest cognom és Fidel Gavardós i Ferrer, fill de Lluís Gavardós pagès, i de Paula Ferrer» (Rovira 1992, p. 31).

Gelat, cal [ˈkaɫ dʒəˈɫat]

Renom d'una casa sense localitzar-ne la ubicació.

Gendra, de

«testes sunt Salvador de Gendra y» (MN 1707, 1.9.1726).

Gener [dʒəˈne]

Cognom documentat al segle XIX. Consta una família al *Padró 1936*. S'ha trobat escrit *Jané, Janer, Jené, Gener* i *Gené*.

«Joseph Janer y Pastó, fill de Salvador Janer Mariner y de Antonia Pastó» (*Bapt.* 1806, f. 65v, 16.11.1811); «Joaquin Gené y Cañellas» (*Bapt.* 1870, f. 259v, 21.8.1881); «Antonio Jené y Cañellas, hijo legítimo y natural de Marcos Jené Jansá, albañil, y de Luisa Cañellas Cañellas, de esta» (*Bapt.* 1888, f. 38v, 11.7.1890); «Laura Gené y Miret, hija legítima, de Juan Gené Valldosera, labrador, y de Antonia Miret y Borrell, ambos de esta» (*Bapt.* 1913, f. 16v, 28.3.1915); «Jané Valldosera, Juan. Calle Alta San Pedro. Calle Cruces» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 265 i 266).

Gener, cal [ˈkaɫ dʒəˈne]

Casa de pagesos al carrer de l'Alt de Sant Pere coneguda pel cognom de la família.

Gener, la sínia de Cal [tə ˈsiniə ðə ˈkaɫ dʒəˈne]

A la partida de l'Hort de Pau, eren veïns amb la sínia del Fareta, les dones del Barri hi anaven a rentar la roba. Avui la seva situació correspondria a l'espai comprès entre el carrer de Pompeu Fabra i la carretera general.

General i cal General [dʒənəˈɾaɫ] i [ˈkaɫ dʒənəˈɾaɫ]

Renom d'un patró mariner que portava una anelleta d'or a l'orella. Casa de pescadors al passeig de Colom.

«El General. Famfarró» (Moreu-Rey, p. 99); «Anton Valls Guasch. El general» (*Nansa torta*, p. 87).

Gibert

[dʒi'βer]

Cognom documentat al segle xv. A partir del Set-cents van destacar per la seva activitat marinera i comercial. Podem remarcar Antoni Gibert Cisneros, que ja entrat el segle XIX va mantenir negocis de vins i aiguardents a Cuba. Un germà seu, en Joan, va ser apotecari al carrer Major. Consten cinc grups familiars al *Padró 1936*.

V. t. **Gibert, apotecaria; Gibert, el carrer de.*

«Anthonjus gibert [...] loci turris den barra» (MN 1452); «Ego anthonio gibert pisquator [...] dicti loci turris den Barra» (MN 1465, 1.4.1466); «petrus gibert [...] loci turris den barra» (MN 1515, 28.9.1515); «Joseph Gibert» i «Josephum Gibert» (*Bapt. 1640*, 4.10.1646 i 8.9.1700); «Confessio Joannis Gibert marinery et Angela ejus Uxor» i «Confessio conjugum Giberts [...] Paulus Gibert [...] Maria Gibert conjuges propietària» (*Capb. 1656*, f. 4, 6.10.1656, i f. 95); «Sebastia Gibert», «Joan Gibert Mariner de la pnt vila» i «Francesch Gibert regidor» (MN 1707, 21.4.1710, 8.10.1711 i 20.11.1729); «Franch Gibert i Mascaró», «Manuel Gibert y Mascaró» i «Franch Gibert y Fuster» (*Bapt. 1723*, f. 11, 24.1.1724, f. 47v, 30.10.1726, i f. 126v, 6.9.1737); «Franch Gibert negt», «Jph Gibert marier» i «Anton Gibert marier» (*Cad. 1757*, f. 33 i 45); «Josep Gibert i Cisneros» (*Bapt. 1787*, f. 178v, 10.3.1798); «Ignaci fill de Joan Gibert Fermaceutich y de Madalena Soler» (*Bapt. 1806*, f. 323v, 1.3.1833); «Antonio Gibert y Ferrer», «Antonia Gibert Ferrer» i «Tomàs Gibert y Oller» (*Bapt. 1868*, 27.9.1875, 13.6.1882 i 21.2.1886); «Rafael Gibert y Casals», «Pedro Gibert y Fortuny» i «Antonio Gibert y Riñé» (*Bapt. 1870*, f. 11, 4.5.1870, f. 64v, 29.11.1872, i f. 115v, 23.5.1875); «Juan Gibert Soler, propietario: Pou, Astrinquells, Coma, Muns», «Carmen Gibert de Piqué, propietaria: Cuadra d'en Clariana, Caus y Clapés, Muns», «Hnos. de Gibert Novell, propietarios: Caus y Clapés, Coma, Muns, Sadolla, Arboserà, Moreras i Capella», «Hnos. de Antonio Gibert Navarro, propietario: Cuadra den Clariana» i «Teresa Gibert, Vda. de Gibert, propietaria: Capella i Rasa» (*Contr. R. 1879*, núm. 60, 64, 69, 70 i 78); «Juan Gibert y Cañellas» i «José Gibert Gabardós, hijo legítimo de Antonio Gibert Sellarés, barbero, y de María Gabardós Masó, ambos de la presente» (*Bapt. 1913*, f. 1 i 47, 21.12.1912 i 13.12.1919); «Gibert Casals, Antonio. Calle Mayor, calle Juan Güell» i «Gibert Garrich, Carmen. Calle Ancha. Afueras» (*Reg. Fisc. 1921*, f. 188-192).

Gibert, apotecaria

«Antoni Gibert Casals el darrer farmacèutic de la família Gibert [...] van ésser durant 6 o 7 generacions els apotecaris de La Torre i la seva Botica es troba avui al Museu d'Història de la Farmàcia de la Facultat de Farmàcia de la Universitat Complutense de Madrid des de l'any 1944» (Villuendas, p. 44).

Antiga farmàcia al carrer Major coneguda pel cognom de la família. Albert Vilaseca ens aporta dades documentals sobre Anton Gibert Roig, casat amb Tere-

sa Cisneros Hivern, que van heretar l'antiga farmàcia de Pere Hivern. Una altra documentació notarial ens aporta la data de 1859, quan els hereus de l'apotecaria Padrines van vendre els estris de l'antiga botiga als Gibert amb peces de ceràmica catalana del segle XVIII. Entre els diversos apotecaris de la família trobem Anton Gibert Roig, Joan Gibert Cisneros, Joan Gibert Soler i el darrer Gibert Casals.

Gibert, cal

[ˈkaɫ dʒiˈβeɾ]

Casa que recull el cognom de la família. La trobem a l'actual plaça de la Vila, encara que antigament donava als carrers Major i de Joan Güell. Des que es va enderrocar cal Xatxo, la façana principal dona a la plaça.

Gibert, el carrer de

[əɫ kəˈre ðə ʒiˈβeɾ]

Va del carrer d'Antoni Roig al camí de l'Era. Es va obrir al voltant de l'any 1879, encara que no va rebre el nom de l'indià Antoni Gibert i Cisneros (1799-1862) fins a l'any 1930. Aquest fill de Torredembarra es va dedicar a l'exportació de vi cap a les Antilles, en concret es va establir a Matanzas (Cuba). Tenia botigues de boters a Baix a Mar. Popularment, aquest carrer era conegut per *la baixada o pujada del Collegi*.

V. t. *Cantó de Jordi, el*.

«Rectificació del carrer Gibert 1879» (*Alineació 1879 (3)*); «Se acuerda por unanimidad aprobar el cambio de nombre de varias calles del casco de esta población y la rotulación del Barrio de la Marina, así como la rectificación general de la numeración de los edificios de este termino municipal. El cambio consiste en dar el nombre de calle Gibert a la calle que desde la de Antonio Roig termina la población en el lado del edificio del Patronato de Antonio Roig y reducir la calle Baja de San Pedro y dar el nombre de Santa Rosalía en la calle que des de la de Gibert llega a la de San Antonio» (*Acta Ple 1926*, p. 49 i 49v, 19.7.1928); «carrer Gibert» (*Padró 1936*, p. 134-136).

Gibert, l'hort d'en¹

[ˈtɔɾ ðəɲ dʒiˈβeɾ]

Localitzem molts horts que portaven el cognom del seu propietari. Es tracta d'un hort amb sínia a tocar dels safaretjos que s'estenia entre el carrer de la Sort i l'avinguda d'Amèrica. Quan es va urbanitzar l'avinguda de Catalunya, va quedar dividit en dues meitats. No es poden confondre amb *l'Hort de Gibert*.

Gibert, l'hort d'en²

[ˈtɔɾ ðəɲ dʒiˈβeɾ]

Un altre hort amb el mateix nom es localitzava a la partida del Molí de Vent.

V. t. **Hort de Gibert, l'*.

Gibert, el torrent de (C) [ət tu'ren də zi'βer]

Aquesta rasa és el comellar de la Pobla de Montornès que baixa entre Mas d'en Secalló i el Pujol fins a arribar a una zona humida just a tocar de la platja dels Muntanyans. Aquest torrent és un veritable corredor biològic perquè permet la connexió natural entre el medi marí i les terres agrícoles de l'interior. El seu tram final va ser lleugerament desviat quan es van fer les obres de la variant de la carretera general.

V. t. *Comellar, el*.

Gil, cal ['kaɫ 'dʒiɫ]

Casa al carrer del Freginal. La filla o la dona era coneguda per *la Ció del Gil*.

Gilet, cal ['kaɫ dʒi'ɫet]

Renom d'una casa al carrer de Santa Rosalia. Provenia del diminutiu del cognom Gil.

V. t. *Xicos, cal*.

Giners

«Prohoms de la Torre citats a la Concòrdia del 1206. Antoni Giners» (Companys, p. 134).

Giol

«Jauma, fill de Pere Giol pescador y de Raimunda Giol y Daras», «Franco Giol y Daràs» i «Miquel Girol y Daras» (*Bapt.* 1723, f. 18, 27.8.1724, f. 52, 20.2.1727, i f. 100, 8.4.1734); «Pere Giol marier», «Jaume Giol» i «Migl Giol marier» (*Cad.* 1757, f. 4, 23 i 24); «Maria, filla de Rafel Giol Mariner y de Magdalena Canyelles» (*Bapt.* 1787, f. 30, 6.7.1788); «Josep Giol, Soguer» (*Plet* 1796-1818); «Maria, hija de José Giol, marinero y de Maria Tost» (*Bapt.* 1870, f. 197v, 24.12.1878).

Cognom documentat al segle XVIII vinculat al món pescador i mariner.

Gipó, cal ['kaɫ dʒi'po]

Renom d'una casa de la plaça del Castell. Tres generacions enrere trobem un forner que va deixar l'ofici per anar a treballar a la SACE. També era freqüent el diminutiu *Giponet*.

Giralt [dʒi'raɫ]

Cognom documentat al segle XVII. S'ha trobat escrit *Giral* i *Giralt*.

«Matronam, Mariam, filiam Joannis Giralt» (*Bapt.* 1640, 20.3.1697); «Josep, fill de Antoni Giral pagès y de Josepha Giral y Soler» (*Bapt.* 1723, f. 218, 11.1.1747);

«Pablo Giralt Mercé propietario: Munts», «Juan Giralt Fuguet propietario: As-trinquells, Moreras, La Vila, Rasa, Caus y Clapers, Munts» i «José Giralt Cañellas propietario: Moreras y Rasa» (*Contr. R.* 1879, núm. 54, 59 i 61).

Girol

[dʒi'ɾɔɫ]

Cognom abundant i documentat a partir del segle XVIII. Consta en el *Reg. Fisc.* 1921 vuit vegades, de les quals en dues ocasions són propietaris de cases de Baix a Mar. Hi ha nou grups familiars entre Dalt la Torre i Baix a Mar al *Padró* 1936. S'ha trobat escrit *Girol* i *Girolt*.

V. t. **Pastisser, el.*

«Josep Girol y Soler» (*Bapt.* 1723, f. 218, 11.1.1747); «Miquel Girol i Canyellas» (*Bapt.* 1787, f. 100, 20.1.1793); «Josep Girol, Soguer» (*Plet* 1796-1818); «Jph Girol y Cañellas» i «Pau, fill de Pau Girol Mariner y de Gertrudis Mercé» (*Bapt.* 1806, f. 44v, 12.8.1810, i f. 338v, 17.11.1834); «Francisco Girol y Valls» (*Bapt.* 1868, 29.7.1879); «José Girol y Dalmau» i «Rafael Girol y Dalmau» (*Bapt.* 1870, f. 139, 13.6.1876, i f. 175v, 6.2.1878); «Gaspar Girol y Guasch», «Rosalia Girol y Guasch», «Joaquín Girol y Guasch», «Tiburcio Girolt y Guasch», «José Girol y Guasch» i «Casimiro Girol y Guasch» (*Bapt.* 1894, f. 24, any 1902, f. 33, any 1903, f. 43, any 1905, f. 60, 9.11.1907, f. 94, any 1911, i f. 128, any 1915); «Juan Girol y Gras, hijo legítimo y natural de Agapito Girol Tost, pescador de esta, y de Rosa Gras Martí de Tarragona», «Policarpo Girol y Gras, hijo legítimo de José Girol Tost, labrador y de María Gras Suñé, ambos de esta» i «Rafael Girol y Casals, hijo legítimo de Juan Girol Dalmau, cerrajero y de María Casals Guinovart, los dos de esta» (*Bapt.* 1913, f. 4, 29 i 36v, 21.6.1913, 1.3.1917 i 15.2.1918).

Gisper

«Prohoms de la Torre citats a la Concòrdia del 1206. Guillem Gispert» (*Companys*, p. 134); «Raymundo gisper» (MN 1333).

Glaietes, les (C)

«Las Glayetas eran poseidas por Pedro Alies, Mont. Guasch, Gabriel Martí, Juan Valls, Jaime Mestres, Benito Roig, Juan Tolra, Herederos de Guasch y Monterrat de Guasch y Juan Vives» (*Capb. (C)* 1561, f. 88); «jn termino de clara jn partida dicta les glayetes» (MN 1602, 8.4.1607); «in termino de Clara in parte dicta delas Glayetas» (MN 1626, 14.9.1628); «en lo terme de Clara a la partida de les Glaietes» (MN 1679, 15.2.1683); «en la partida dita las Glajetas» i «en la partida dita las Glaetes» (MN 1707, 20.11.1712 i 23.2.1725); «a ponent ab lo dit terme de la Torre d'en Barra, comensant a la vora del mar y en lo dit puesto anomenat la estacada y camí del pas del rey, pujant en dretxura del camí real y de aquí al trull d'en Gatell y pujant més amunt al puesto anomenat la Glayetas y de aquí al mas d'en Tarrasa y més amunt lo Olivar de Jaume Guardiola y a tremuntana» (*Venda* 1723, f. 9); «las Glayetas» (*Amill. (C)* 1741, f. 92).

Partida de terra a l'antiga quadra de Clarà propera a Mas d'en Terrassa. Segons una descripció de finals del segle XIX s'associa a la partida de la Sinieta i al Moro. S'ha trobat escrit *Glaietas*, *Glajetas* i *Glaetes*.

V. t. *Clarà, la quadra de.

Godall [gu'ðaʎ]

El cognom consta al *Bapt. 1913* i també al *Padró 1936*.

Golfa, la [tə 'ɣoʎfə]

Edifici de planta baixa i dues plantes més construït l'any 1913 al carrer de la Muralla. Les autoritats franquistes, l'any 1939, el van confiscar i va ser la seu de la Falange. A partir de l'any 1947 va tornar a ser d'ús particular, però l'any 1968 va ser adquirit per l'Ajuntament. Des d'aleshores ha estat destinat a diversos usos municipals, des de seu d'entitats i associacions, sala d'exposicions i biblioteca fins a Regidoria de Benestar Social. El nom de *la Golfa* va sortir d'una consulta feta als alumnes de l'Escola Antoni Roig, per iniciativa de l'associació de pares i mares.

Gomar

«Maria Gomar», «Joan Balthasar Gomar» i «Franch Gomar» (*Bapt. 1566*, juliol 1582, gener 1588 i 4.4.1611).

Cognom documentat al segle XVI. Posteriorment, al *Padró 1936* consta una família. S'ha trobat escrit *Gomà* i *Gomar*.

Gomila

«Ego ferrario Guomila hitator loci turris denbarra» (MN 1396, 10.8.1396).

Gomis¹

«Mariam Gomis» (*Bapt. 1640*, 19.4.1699); «Franco, fill de Adrian Gomis, Mariner y de Theresa Gomis y Pedrol» (*Bapt. 1723*, f. 182v, 17.11.1743); «Maria, filla de Esteve Gomis Mariner y de Maria Miró» (*Bapt. 1787*, f. 12, 6.7.1787).

Cognom documentat al segle XVII entre els quals trobem mariners.

Gomis²

«Pere Ferran, àlies Gomis, lapicida d'Altafulla, mullerat amb Maria Serrador, filla de Guillem i d'Elisenda, el 8 d'agost de 1397. AHAT, Llibre de nòtules, 13, f. 29» (Companys, p. 173).

Àlies.

González [gon'θatəθ]

El cognom consta al *Bapt. 1913* i també al *Padró 1936*.

Gordia

V. *Guàrdia*.

Gorri i cal Gorri [gu'ri] i ['kaʎ ɣu'ri]

Renom. Les informants ens donen un parell de cases de Dalt la Torre, una al carrer de Joan Güell i l'altra al carrer del Freginal.

«El Gorri» (Moreu-Rey, p. 105).

Gorrista, cal ['kaʎ ɣu'ristə]

Renom d'una casa al començament del carrer d'Antoni Roig. Feien i venien gorres. El Pau Saia era *el Gorrista*.

V. t. *Pau de la Verra, el*.

Gossos, el carrer dels

Nom popular per designar el carrer de les Creus encara que ja ha caigut en desús.

Graciet, cal ['kaʎ ɣrəsi'et]

Renom d'una casa de pagesos al carrer de la Muralla.

Graciet, l'hort de Cal ['tɔr ðə 'kaʎ ɣrəsi'et]

Als afores del poble entre el camí dels Munts i el Pontet, a la partida de la Rasa. Hi havia una sinya per regar i per això també era anomenat *la sinya de Cal Graciet*. Al *Padró 1936* consta que hi vivien quatre persones. En un mur de la casa hi ha un cartell publicitari de majòlica que diu «Abonad con Nitrato de Chile».

«Huerta Graciet» (*Padró 1920*, p. 118); «Hort Graciet» (*Padró 1936*, p. 92); «dia de batre a cal Graciet» (*Imatges*, p. 73).

Gracietes, ca les ['ka tɔz ɣrəsi'etəs]

Eren tres germanes descendents de cal Graciet, que vivien al carrer Ample.

Gralla, cal ['kaʎ 'ɣraʎə]

Renom d'una casa al carrer Ample.

V. t. «*Mariano*» de la *Gralla, el*; *Tià de la Gralla*.

Gralla, la sinya de Cal

[tə 'siniə ðə 'kaʎ 'ɣraʎə]

Entre l'hort del Xitot i la finca de la Sort. Aquest hort tenia una sinya avui desapareguda.

Granell

«Arnaldo Granell losi turris den barra» (MN 1452, 21.8.1454); «arnaldo granell agricultor [...] dicti loci turris den barra» i «anthonjo Granell textor [...] loci turris den Barra» (MN 1465, 1.9.1465 i 23.2.1467); «Andreu Granell», «Montserratada Granell» i «Joan Andreu Granell» (*Bapt.* 1566, any 1575, 23.11.1578 i 27.7.1614); «Andreas Granell agricola [...] turris den barra» (MN 1626, 17.5.1626).

Graner

«Salvador Grané y Suñol» i «Francisco Grané y Suñol» (*Bapt.* 1868, 7.11.1888 i 4.8.1890).

Granja, la¹

[tə 'ɣraɲdʒə]

Finca tota ella closa que podem localitzar a la partida dels Caus, a la cruïlla del camí Vell de la Pobla amb el de l'Arbocerar. Anys enrere, quan el volum d'edificació era molt menor, aquesta propietat era una bona referència marinera.

«La Granja» (*Mp.* 1921); «Més amunt del molí de Vent hi has un clos amb una casa i pineda, i com que està situat bastant alteròs, també l'utilitzaven els pescadors, que per a ells era la Granja» (Valls 1998, p. 43).

Granja, la²

[tə 'ɣraɲdʒə]

Partida de terra de secà que acull diverses propietats properes a la Granja. Els conreus predominants eren garrofers, ametllers, olivers, però també hi havia trossos erms amb roca calcària.

«La Granja. Algarrobos, olivar» (*Amill.* 1943, f. 3, 26, 138, 151, 211, 219v, 220, 221, 229v, 232, 258 i 270).

Granja, l'hort de la

[tɔr ðə tə 'ɣraɲdʒə]

Hort clos amb casa que es podia localitzar entre el carrer de l'Alt de Sant Pere i el carrer de Gibert. La pagesa era coneguda a la plaça com *la Maria de la Granja*. A mitjans del segle xx s'hi van edificar els pisos de cal Mercader.

Gras

['gras]

Un dels llinatges més antics de la vila que encara perdura a l'actualitat. Consten dues famílies al *Padró* 1936.

V. t. *Anton Sagal, l'.*

«Prohoms de la Torre citats a la Concòrdia del 1206. Pere Gras» (Companys, p. 133); «Gllmi Gras de turri denbarra» (MN 1336, 9.11.?); «G^o gras de turrij den barra» (MN 1340); «Ego p^o graço turris denbarra» (MN 1349, 5.9.?); «Ego Guillermo gras hitatore loci Turris denbarra» (MN 1364); «Antonius Gras (1365)» (Companys, p. 235); «Geraldo filie anthonj gras» (*Donac.* 1386, 4 de gener); «Ego antonio gras [...] loci turris denbarra» (MN 1396, 16.10.1396); «Anthonjo gras loci turris den barra» (MN 1452, 22.8.1452); «Catharina Gras», «Antoni Gras», «Joan Gras» i «Pau Gras» (*Bapt.* 1566, 23.4.1576, any 1580, any 1582 i 13.7.1606); «paulus gras» (MN 1602, 19.4.1608); «Jacobus Gras agricola Ville Turris den barra» (MN 1626, 24.11.1626); «Pere Gras», «Joan Gras» i «Joannem Gras» (*Bapt.* 1640, 19.12.1649, 12.3.1673 i any 1701); «felip Gras fadri fuster» (MN 1707, 24.8.1711); «Jaume, fill de Felip Gras, fuster y de Theresa Busquets» i «Antoni Gras y Busquets» (*Bapt.* 1723, f. 131, 9.2.1738, i f. 150v, 23.3.1740); «Pau Gras corder», «Felip Gras Fuster», «Jph. Gras Jornaler» i «Anton Gras» (*Cad.* 1757, f. 6, 18, 39 i 52); «Bonaventura Gras y Pastó, fill de Joseph Gras pagès y de Ignasia Pastó» i «Pere, fill de Pere Gras Fuster y de Francisca Bordas de Vilanova» (*Bapt.* 1806, f. 62, 17.7.1811, if. 333v, 27.3.1834); «José Gras y Carbonell», «Antonio Gras y García» i «Felipe Gras y Dalmau» (*Bapt.* 1870, f. 77, 28.4.1873, f. 133v, 25.2.1876, i f. 222, 5.1.1880); «Dolores Gras Bordas, propietaria: Muns» (*Contr. R.* 1879, núm. 68); «Gras Llorens, Antonio. Calle Freginal» i «Gras Rovira, Valentín. Calle Carniceria» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 206-208).

Gras, els clapers d'en

«altre troç de terra herma apellat los clapers den gras» i «per altra als clapers den gras» (MN 1452, 24.10.1454 i 21.8.1454).

Peça de terra que la família Gras tenia a la partida dels Clapers.

Grau

«petro garau [...] dicti losi turris den barra» (MN 1515, 17.9.1519).

Graus, els

«in termino Turris den Barra et in partita voccata dels Graus» (*Capb.* 1656, f. 113, 12.10.1656).

Partida de terra sense determinar-ne la ubicació.

Gravadet, cal

[^lkaɫ ɣrəβə^lðet]

Casa al carrer del Freginal. El renom prové d'haver estat afectat per la verola o la varicella.

Gravat, cal [ˈkaɫ ɣrəˈβat]

Casa al carrer del Carme a prop d'un corraló. El renom prové d'un avantpassat que tenia la pell marcada per una malaltia. Encara hi ha qui recorda en Joan i el seu fill l'Anton, que van heretar el renom.

Gravat de la Rita, el [əɫ ɣrəˈβad də tə ˈritə]

Renom d'un home de Baix a Mar sense determinar si té vincle o no amb cal Gravat.

Grinyó [ɡriˈɲo]

El cognom consta al *Padró 1936*. S'ha trobat escrit *Griñó*.

«Antonio Griñó y Llopart, hijo legítimo de José Griñó Abellà, labrador de Montblanc y de María Llopart Anglés, de esta» i «José Griñó y Llopart» (*Bapt. 1913*, f. 29v i 46, 12.3.1917 i 12.11.1919).

Guaita, la

«tot aquell espaÿ de terra contiguo a la torre situada junt los murs de la pnt vila tocant en lo passadis dit la guaita» (MN 1707, 8.3.1712).

Guitamercats, el [əɫ ɣwajtəmərˈkats]

Renom donat a un home comerciant de vi.

Gual [ˈgwaɫ]

Cognom documentat inicialment al segle XVIII a Clarà, entre els quals trobem dos grups familiars, els uns canterers i els altres mariners. Un d'aquests canterers el localitzem al carrer Nou. El *Reg. Fisc.* 1921 anota el cognom sis vegades entre la relació de propietaris de cases del nucli antic del poble. Consten quatre famílies al *Padró 1936*.

V. t. *Sort, l'hort de la*.

«Pau Gual Cantarer de Vilafranca del Panedés Bisbat de Barna y habitant en dit lloch de Clarà los anys 1716, 1717, 1719» (MN 1707); «Joan, fill de Pau Gual Mestre cantaré, natural de la vila; y de Paula Gual y Llorach» i «Ramon Gual y Sunyer» (*Bapt. 1723*, f. 90, 30.9.1732, i f. 220, 7.3.1747); «Franh Gual Cantarer», «Jph Gual marier» i «Pau Gual canterer» (*Cad. 1757*, f. 3, 35 i 45); «Pere Gual i Porta» (*Bapt. 1787*, f. 27, 19.4.1788); «Arraval i Carrer Nou: Francisco Gual Cantirer» (*Plet 1796-1818*); «Jaume Gual Yvern fill de Joan Gual Mariner y de Maria Yvern» i «Rafel fill de Joseph Gual Cantarer y Rosalia Piñol» (*Bapt. 1806*, f. 38v, 25.5.1810, i f. 338v, 20.11.1834); «José Gual y Martí» i «José Gual y Valls» (*Bapt. 1868*, 12.3.1880 i 7.3.1893); «Juan Gual y Óbia» i «José Gual y Roca» (*Bapt. 1870*, f. 34, 21.4.1871, i f. 200v, 18.2.1879); «Pablo Gual Piñol, propietario: Cua-

dra den Clariana, Sinieta, La Vila» i «José Gual Casa, propietario: Muns» (*Contr. R.* 1879, núm. 72 i 74); «Francesc Gual Gabardós (1866-1932). Comerciant. Arribà a Mèxic el 1895» (*DCA*, vol. iv, p. 324).

Guano, la barca del

[tə 'βarkə ðət 'ɣwanu]

Indret marí entre la Galera i Tamarit on es va enfonsar una barca que transportava guano, un adob molt preuat en l'activitat agrícola. També se l'anomena *el Guano*.

V. t. «*Campanilla*», *la*.

«Guano, la Barca del. Fons: 39 brases. Senya: La Trencadeta per les Monges» (*Montaña*, p. 64).

Guàrdia

[ˈgwarðiə]

Cognom documentat al segle XIII, per tant, un dels més antics de la vila. Consta una família al *Padró 1936*. S'ha trobat escrit *Gordia*, *Guàrdia* i *Guardià*.

V. t. **Lleuder*¹.

«Prohoms de la Torre citats a la Concòrdia de 1206. Antoni Guàrdia» (*Companys*, p. 134); «Ego A. Guardia [...] de turrj denbarra» (MN 1333, 12.1.1334); «ego a guardia [...] de turrj denbarra» (MN 1333, 12.1.1334); «Ego P guardiani loci turris denbarra» (MN 1360); «petro guardia [...] loci turris denbarra» (MN 1374, f. 108); «Petrus Guardiani (1365)» i «Ego Guillermo guardia [...] hitator loci turris denbarra» (MN 1396, 22.8.1396); «tomas guardia loci turris denbarra» (MN 1452, 2.7.1453); «en pe gordia» (MN 1515, 31.1.1516); «petrus guardia [...] loci turris den barra» (MN 1561, 19.4.1563); «Damià Guardia», «Christofol Guardia» i «Miquel Gordia»; «Joseph Thomas Guardia» i «Jaume Rafel Gordia» (*Bapt.* 1566, 28.9.1583, 4.7.1605, 1.10.1606, 21.12.1612 i 21.11.1618); «Antonio guardia [...] Ville Turris den barra» (MN 1602, 1.11.1605); «Damià gordia [...] de la torra» (MN 1626, 19.3.1626); «Damià Guardia» (*Bapt.* 1640, f. 11, 20.1.1646); «Antonius Guardia agricola Turris den Barra» (*Capb.* 1656, f. 56v, 9.10.1656); «Josepa, filla de Anton Guardia fuster de Constantí i de Sibina Guardia i Mata de la present vila» i «Andreu Guardia i Mata» (*Bapt.* 1787, f. 129v, 11.2.1795, i f. 154v, 10.10.1796); «José Guardiá y Samaniego, hijo legítimo de Juan Guardiá Alsina, labrador y de Concepción Samaniego Solé, ambos de esta» i «Rafael Guardiá y Samaniego» (*Bapt.* 1913, f. 7v i 39, 13.1.1914 i 6.10.1918).

Guardiola

«Barthomeu Guardiola», «Franch Guardiola» i «Jaume Guardiola» (*Bapt.* 1566, 14.2.1576, 6.8.1587 i 6.7.1606); «monserratus guardiola» i «bartholomeus Guardiola presbiter» (MN 1602, 19.4.1608 i 15.5.1611); «Montserratus Gordiola» (MN 1626, 29.7.1626); «Maria Guardiola» i «Grabiell Guardiola» (*Bapt.* 1640, 24.2.1647 i 21.6.1676); «Jacobi Guardiola agricola» (*Capb.* 1656, f. 71v);

«Francesch Guardiola» (MN 1707, 21.4.1710); «Jauma Guardiola y Casals», «Maria, filla de Franch Guardiola pagès y de Maria Guardiola y Montserrat», «Gabriel Guardiola y Lluch» i «Jaume Guardiola y Montserrat» (*Bapt.* 1723, f. 21v, 25.10.1724, f. 162v, 23.11.1741, f. 232v, 15.6.1748, i f. 236, 11.10.1748); «Jph Guardiola marir», «Jaume Guardiola cord.r», «Gab.l Guardiola cordr», «Franh Guardiola» i «Franh Guardiola marier» (*Cad.* 1757, f. 4, 8, 19, 25 i 50); «Gabriel Guardiola i Güell» (*Bapt.* 1787, f. 215, 12.11.1800); «Anton Guardiola y Fàbregas, fill de Joseph Guardiola corder» (*Bapt.* 1806, f. 42, 5.7.1810); «Gabriel Guardiola Pamies, propietari: Astrinquells, La Vila, Rasa, Capella» i «Juan Guardiola Rovira, propietari: Sinieta» (*Contr. R.* 1879, núm. 67 i 80); «Guardiola Granada, Teresa. Calle Carniceria» i «Guardiola Pamies, Gabriel. Calle Eduardo Benot. Afueras» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 220-225).

Cognom documentat al segle XVI. Durant el Set-cents trobem diversos mariners descendents de grups familiars diferents. En el *Capb. (C)* 1777 consta com a propietari de terres. El *Reg. Fisc.* 1921 anota el cognom de dos propietaris encara que ja no vivien al poble.

V. t. **Jaume Guardiola, l'olivar de.*

Guardiola, la

«un troc de terra apellat la gordjola» i «un troç de terra garriga situat a la gordiola afronta ab lo clos del Farre» (MN 1452, 18.8.1454 i 21.8.1454); «in partita dicta la guardiola [...] ab occidente vero cum via qua itur de villa turris den barra ad locum populle montornesii» i «petia terre jn termjno dicte ville turris den barra in parte dicta la guardiola» (MN 1602, 7.5.1608 i 1.12.1613); «in parte dicta de la gordiola» i «jn termino turris den barra in parte dicta dela Guardiola» (MN 1626, 23.1.1627 i 15.9.1630); «partita dicta de la Guardiola», «et in partita de la Guardiola», «in parte dicta dela Guardiola [...] et per medium dicta petia terra transit iter quod tendit a les Planes» i «et in partita vocata de la Guardiola prop les Planes» (*Capb.* 1656, f. 19v, 7.10.1656, f. 26v, 7.10.1656, i f. 45v, 9.10.1656); «en la partida dita La Guardiola» (MN 1707, 9.5.1710); «el 19 de maig de 1821, Pau Borràs compra una peça de terra a Josep Mata i Magaroles en lo terme dedita vila detrás del Castell y antigament nomenada la partida de Guardiola» (Borràs, p. 83).

Partida de terra que es relaciona amb Darrere el Castell i les Planes.

V. t. **Guardiola, l'hort de*; **Planes, les.*

Guardiola, l'hort de

«Hort de Guardiola» (*Compl. Pasqual* 1750, f. 3); «Orts de la Torra. Ort de Guardiola» (*Compl. Pasqual* 1800, f. 48); «H. de Guardiola» (*Compl. Pasqual* 1859, f. 26); «Huerto Guardiola» (*Padró* 1885, p. 23 i 34); «Hort de Guardiola. LINDA: a Oriente con camino viejo [...] Regadio» i «Detrás del hostal. LINDA: [...] a Poniente con Mas Guardiola» (*Amill.* 1943, f. 270 i 271v).

Antic hort que, segons deduïm per les descripcions, es trobava darrere el castell on es localitzava la partida del mateix nom. En el *Plànol 1926* es localitza una propietat de Gabriel Guardiola a les proximitats del Patronat Antoni Roig, encara que no podem afirmar que es tractés de l'hort. A l'*Amill. 1943* consta com a partida de terra, també l'anomenen *Mas Guardiola*.

V. t. **Guardiola, la; Indians, el carrer dels*.

Guardís

«Joseph, fill d'Andreu Guardís cirurgià; y de Franca Perdal» (*Bapt. 1723*, f. 257, 8.10.1750); «Andreu Guardís» (*Cad. 1757*, f. 38).

Guardoneta, la barraca de na

«a la barraca de na guardoneta» (MN 1374, f. 16).

Guasc

[^lgwask]

Llinatge documentat al segle XVI amb presència abundant tant a Clarà com a Torredembarra. Entre els oficis predominants trobem pagesos, traguers, basters i també mariners. El *Reg. Fisc. 1921* anota el cognom nou vegades entre la llista de propietaris de cases, de les quals sis són de Dalt la Torre i tres de Baix a Mar. Consten nou grups familiars al *Padró 1936*. S'ha trobat escrit *Gasch, Gosch* i *Guasch*.

V. t. *Manet, cal*.

«petrus gosch de clerano» (MN 1515, 9.10.1515); «Joannes guasch agricola [...] loci turris den barra», «monserrato guasch loci de clara» i «petrus guasch loci de clara» (MN 1561, 13.12.1561, 24.12.1561 i 18.3.1564); «Josep Guasch» i «Joan Guasch» (*Bapt. 1566*, 28.3.1582); «Petro Guasch et Montserrat guascha loci de clara» (MN 1626, 25.8.1630); «Joseph Gasch y Roig», «Jauma Guasch y Recort», «Joan Guasch y Comas» i «Franco, fill de Joan Guasch Pagès; y de Paula Comas» (*Bapt. 1723*, f. 14v, 22.5.1724, f. 24, 21.1.1725, f. 227v, 17.11.1747, i f. 257, 28.10.1750); «Francesch Guash i Torner» (*Bapt. 1787*, f. 88, 30.3.1791); «Franco Guasch Pons, fill de Joseph Guasch traguiner natural de Altafulla y de Antonia Pons de Clarà» i «Francisco de Asis fill de Joseph Guasch Baster de Bellbey; y de Maria Mascaró» (*Bapt. 1806*, f. 67, 24.12.1811, i f. 337v, 3.10.1834); «Sebastian Guasch Llorach» i «Dolores Guasch y Llorach» (*Bapt. 1868*, f. 35 i 42); «Juan Guasch y Figarola», «Juan Guasch y Cañellas», «Jaime Guasch y Figarola» i «Baldomero Guasch y Fusté» (*Bapt. 1870*, f. 13v, 11.7.1870, f. 22v, 28.12.1870, f. 58, 25.6.1872, i f. 231v, 3.5.1880); «Sebastian Guasch Casasús, propietario: els Caus, els Clapés i els Muns» (*Contr. R. 1879*, núm. 66); «José Guasch Gatell», «José Guasch y Valls», «Sebastian Guasch y Monseny», «Antonio Guasch y Solé» i «Candido Guasch Roig» (*Bapt. 1894*, f. 27v, any 1903, f. 56, any 1907, f. 67, any 1908, f. 80, any 1909, i f. 111, any 1913); «Baldomero

Guasch Samaniego, hijo legítimo de José Guasch Fuster, recadero y de Antonia Samaniego Solé, ambos de esta» (*Bapt.* 1913, f. 12v, 19.8.1914).

Guatlla, l'hort de la

«Hort de la Guatlla» (*Compl. Pasqual* 1859, f. 28).

Güell

[ˈgweɫ]

Cognom documentat al segle XIV d'origen pagès que a mitjans del segle XVII ja té algun descendent mariner i més endavant comerciants que atrets pel negoci colonial van a Amèrica. Durant el segle XIX la fortuna aconseguida amb l'exportació i importació de mercaderies, però també amb el comerç d'esclaus, la van invertir de manera decidida a la innovadora activitat industrial. Joan Güell i Ferrer va contribuir a la industrialització de Catalunya.

V. t. *Cristòfol; *Joan Güell, el carrer de*.

«ego p guel turrj den barra» i «ego p^o guell de turrj denbarra» (MN 1320); «Ego p guell olim hitator turris denbarra» (MN 1336, 3.7.?)»; «gabriel guell [...] loci turris den barra» (MN 1561, 20.4.1563); «Jaume Guell», «Gabriel Guell» i «Joan Guell, fill de Gabriel Guell» (*Bapt.* 1566, any 1574, 1.4.1582 i 21.6.1609); «gabriele Guell [...] Ville Turris den barra» (MN 1602, 1.11.1605); «grabiel guel omnes Turris den barra» (MN 1626, 8.3.1626); «Rafael Guell», «Joan Guell» i «Isidrum Guell» (*Bapt.* 1640, 29.3.1654, 30.7.1656 i 3.5.1694); «Confessio Christophorus Guell agrícola villa Turris den Barra» i «Confessio Raphael Guell Marinerius» (*Capb.* 1656, f. 68, 69v i 132v, 10.10.1656); «Christofori Guell» (MN 1679, 19.11.1679); «Antoni Guell y Cases», «Geroni Guell y Porta», «Christofol Guell y Soler» i «Joan Guell y Fontanilles» (*Bapt.* 1723, f. 22, 19.11.1724, f. 126, 3.8.1737, f. 132v, 3.4.1738, i f. 132v, 9.4.1738); «Pau Güell Forner», «Jph. Guell trag er», «Chr f Güell Pagès», «Jph. Güell marier», «Manl Güell marier» i «Salvr Güell marier» (*Cad.* 1757, f. 3, 6, 39, 40, 43 i 46); «M. Corral de Joseph Güell» (*Capb.* 1760); «Joan Güell i Ferrer» (*Bapt.* 1787, f. 205v, 3.3.1800); «Jaume, fill de Joseph Güell corder y de Candida Ramon del Vendrell» i «Joseph Güell y Guardiola» (*Bapt.* 1806, f. 24, 7.10.1808, i f. 67v, 5.1.1812); «Cándida Güell Iglesias, propietaria: Caus y Clapés i Astrinquells» i «Dolores Güell Freixas, propietaria: Astrinquells i Pou» (*Contr. R.* 1879, núm. 62 i 65); «Joan Güell i Ferrer (1800-1872). Fabricant i economista. Fill de Pau Güell i Roig (1769-1818) emigrà a Santo Domingo [...] més endavant a Cuba [...] El seu fill Eusebi Güell Bacigalupi (1846-1918), primer comte de Güell i marquès de Comillas [...] fou mecenes de l'arquitecte Antoni Gaudí» (DCA, vol. II, p. 349); «Güell Ferré, Juan. Calle Ancha» i «Güell Miró, Pablo. Calle Sort» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 239 i 240).

Gues

«Jacobum Gues» (*Bapt.* 1640, 2.2.1685); «felip Gues mariner» i «felip Gues mariner de la pnt vila» (MN 1707, 12.6.1711 i 25.6.1730).

Cognom documentat al segle XVII i vinculat al món mariner del Set-cents.

Guimerà [gimə'ra]

Cognom arrelat a Baix a Mar a finals del segle XIX a partir d'un home del Vendrell, l'avi patern de Pau Guimerà i Vidal. Consten dues famílies al *Padró* 1936.

«Dolores Guimerà Vda. de Ferré, propietària: Pou, Mas Tarrasa, Astrinquells, Caus y Clapés, Capella» (*Contr. R.* 1879, núm. 57); «Ramon Guimerà y José» (*Bapt.* 1894, f. 60, 14.8.1907); «Guimerà Vidal, Pablo. Barrio de la Marina» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 203).

Guineus, les [təz ɣi'news]

Topònim de terra endins que indicava un antic mas de Roda de Berà; era anomenat pels pescadors de Torredembarra. Es recull a les senyes marineres.

«Les Guineus» (*Mp.* 1890); «Les Guineus: El Queixal de Montmell agafant la Casa de llevant de les Guineus. L'home de Montmell entre una caseta i l'altra de les Guineus. Sant Antoni d'Albinyana per Mas Guineus. Castellví per Mas Guineus. Ramonet per Mas Guineus» (Montaña, p. 8, 10, 53 i 127).

Guineus, la sapa de les [tə 'sapə ðə təz ɣi'news]

Roca submergida a llevant on creix vegetació.

«Guineus, la Sapa de les. Fons 15/27 brases. Senya: Sant Joan per les Casetes del Ponç» (Montaña, p. 65).

Guinovart

«Ego Johanes gujnovart loci Turris den Barra» (MN 1465, 7.10.1465); «ÿ Saldo ni Guinovart Patrons en la pnt vila populats» (MN 1707, 3.8.1713); «Pere Guinovart y Reverter» (*Bapt.* 1723, f. 121, 9.3.1737); «Guinovart Fontanillas, Maria. Calle San Antonio» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 204).

Cognom documentat al segle XV que retorna al Set-cents.

Guixa, cal ['kaʎ 'ɣiʃə]

Malnom dedicat a una casa al carrer del Mar. Diuen que el renom es deu a un pescador que remugava com els corcs que corquen les guixes.

Guixer, cal ['kaʎ ɣi'ʃe]

Renom d'una casa al carrer de Pere Badia que va rebre els efectes dels bombardejos durant la Guerra Civil. En *Pere Guixer*.

Gulla i cal Gulla ['guʎə] i ['kaʎ 'ɣuʎə]

Renom d'un pescador. Casa a primera línia de mar davant de ca l'Anton de Francès, també coneguda pel *Cafè*. El renom podria procedir d'una afèresi de *agulla*, tanmateix no ens consta.

«Els de Vilafranca tenien molta tirada a venir al Barri: Mascaró a cal Gulla»
(*Sínia*, 0, p. 13).

Gutiérrez, la caseta del [tə kə'zetə ðət ɣuti'erəs]
V. *Duaner, cal*.

«**Hermano**», ca l' [ˈka tər'manu]
Renom d'una casa al carrer de l'Alt de Sant Pere; segons fonts orals també hi havia qui feminitzava el renom, ca l'«*Hermana*».

«L'Hermano. Mut com un frare de la trapa» (Moreu-Rey, p. 110).

Hermen Cortasa, el carrer d' [ət kə're 'ðermeŋ kor'tasa]
Carrer dedicat al qui fou industrial tèxtil i que va fundar la llar de jubilats de Torredembarra. Descendent de cal Quildet.

hort

V. *Abadia, «*Agapito*», *Aleu*, *Amorós*, *Anton de la Isabel*, *Babilònia*, *Barado*, *Borràs, «*Borrasquillo*», *Cantero*, *Carles*, *Castell, *Elies, *Eloi*, *Estenoc*, *Esteve Gattell*, *Farruco*, *Ferrer, *Flequer*, *Fontanilles, *Gatelló*, *Gibert*¹, *Gibert*², *Graciet*, *Granja*, *Guardiola, *Guatlla, *«*Indiano*», *Indians*, *Joanet Sereno*, *Jové, *Llorenç*, *Manresà*, «*Mariano*», *Marxant*, *Metge*, **Missa de les Vuit*, *«*Moreno*», *Notari, *Oca*, *Olla*, *Pacheco, *Palangrer*, *Pep de les Vaques*, *Pinyol*, *Porxo*, *Premsa*, *Pubilla*, *Querol, *Quimeta*, *Ral, *Ratxet*, *Rectoria, *Saia*, *Sastre Ric, *Serrano, *Sort*, *Vagó*, *Virgili*, *Xitot*.

Hort, l' (C)

«in parte dicta del ort» i «jn termino de clara vulgarit dicta del ort [...] A meridie cum prato ab aquilone cum via regia» (MN 1626, 25.8.1630 i 30.10.1630).

Hort Clos, l' (C)

«El Hort Clos» (*Finques (C)* 1883, f. 3).

A la partida de la Sadolla o Mas d'en Clariana entre la carretera i la línia de ferrocarril.

Hort de Freixes, l'

[ˈtɔr ðə 'freʃəs]

Als afores de la vila, al camí Fondo a prop del Pontet, es trobava una casa amb hort. L'any 1936 hi vivien dos homes de la mateixa família que feien de pagesos. A l'*Amill*. 1943 hi consta com a partida de terra. També anomenada *Sínia de cal*

Freixes perquè en tenia una, però no s'ha de confondre amb *l'hort de l'Estenoc*, també del mateix propietari, Magí Freixes Poch.

«Huertas Freixas» (*Padró 1920*, p. 118); «Hort de Freixas» (*Padró 1936*, p. 90); «Hort de Freixas» (*Amill. 1943*, f. 133).

Hort de Gibert, l'

«Orts de la Torra. Ort de Gibert» (*Compl. Pasqual 1800*, f. 48); «la Segona de una pessa de terra secà, situada partida anomenada de Clapers [...] y ab los corrals de las cases del carrer anomenat de la Pilota ab las parts exteriors del Castell de sa Exa, y ab las parets de la part de detrás de las cases situades des de dit Castell fins al referit portal anomenat de Padrinas; per la part de ponent; part lo camí anomenat de la Riera y part ab una rampa, que dona pas per entrar al Ort de Francisco Gibert, y en part de Tramuntana, ab les dues parets de dit Ort de Gibert» (*Prot. 1830*, f. 20 i 21, 16.2.1830); «Expropiació de terres per la construcció de la carretera de la Riera, afectació Hort de Gibert» (*Acta Ple 1912*, 22.4.1915 i 22.5.1915); «Huerto Gibert» (*Padró 1885*, p. 16); «Hort de Gibert» (*Amill. 1943*, f. 47).

Quan es van fer les obres de la carretera de la Riera l'any 1915, sabem que es va expropiar una peça de terra coneguda per *hort de Gibert*, que correspondria al que posteriorment es va anomenar *l'hort de l'Oca*. A l'*Amill. 1943* consta com a partida de terra.

V. t. *Portal de Padrines, el*.

Hort de l'Eloi, l'

«Huerto de Aloy. LINDA [...] al Norte con cases del pueblo. Regadio» (*Amill. 1943*, f. 257).

Partida de terra propera al nucli urbà.

V. t. *Eloi, l'hort del Senyor*.

Hort de la Rasa, l'

[^lʔɔɾ ðə ʔə 'razə]

Partida de terra de regadiu.

V. t. *Rasa, la*.

«Hort de la Rasa» (*Amill. 1943*, f. 271v).

Hort de les Moreres, l' (C)

«Huerto de las Moreras» (*Finques (C) 1883*, f. 3).

Es localitzava a la partida de la Sadolla entre la carretera a Barcelona i la via del ferrocarril.

Hort de Paton, l' (C)

«H. de Paton» (*Compl. Pasqual* 1859, f. 28).

Hort de Pau, l' (C) [ˈtɔr ðə ˈpaw]

Segons consta a l'*Amill. (C) 1862* era una partida de terra de la quadra de Sa-gunyoles. Fonts orals diuen que s'estenia a banda i banda de la carretera general, fins a les vies del ferrocarril, i entre el camí Vell i el camí de la platja a Clarà. El camí del Moro la creua en sentit transversal. Les terres d'aquest indret permetien conreus de regadiu amb hortalisses gràcies a les sínies. L'expansió turística va determinar la urbanització de gran part de la seva extensió degut a la proximitat de la costa. Es recull el nom en un carrer proper.

«Ort de Pau» (*Compl. Pasqual* 1750, f. 31); «Ort de Pau. Clarà» (*Compl. Pasqual* 1800, f. 47); «H. de Pau» (*Compl. Pasqual* 1859, f. 27); «Hort de Pau» (*Contr. R.* 1879); «Hort de Pau» (*Finques (C)* 1883, f. 3); «Huerto de Pau» (*Padró* 1885, p. 16); «Hort de Pau o de Patons. LINDA: [...] a Mediodia con la Playa. Regadio, viñedo» i «Hort de Pau [...] Regadio» (*Amill.* 1943, f. 52, 52v, 115, 173 i 259); «Hort de Pau» (*Plànol* 1944, p. 11 i 13); «Horta de Pau» (*Ortofot. Mp. (C)* 1998).

Hort de Pau, el camí de l' (C)

«Partida de las Paralladas [...] segueix la llacuna fins al molló del terme de Clarà, en front de les botigues ("almacenes") de la Marina [...]; puja pel camí que passa per la partió del terme (camí de l'hort de Pau), fins a la Carretera Real» (*Villuendas*, p. 41).

Aquest feia de partió entre el terme de Torredembarra i Clarà.

Hort de Xenans, l' (C) [ˈtɔr ðə tʃə'nans]

Casa amb terres d'horta regades amb una sínia que es trobava entre les parti-des del Pou de Clarà i Babilònia. Part de la producció la venien a la plaça de Baix a Mar i algunes dones del Barri hi anaven a rentar la roba quan encara no hi havia aigua corrent. A la façana de la masia encara avui es pot veure la inscripció de 1710. Al *Padró 1936* consta que hi vivien cinc persones. L'any 1966 se'n va iniciar la urbanització, la seva configuració ha desaparegut dins la trama urbana. També n'hi deien la *sínia de Xenans*.

«Huerto Chanans» (*Padró* 1885, p. 49); «Hort Chanans» (*Padró* 1936, p. 222); «Hort de Xanans. LINDA: A Oriente con camino de Montornés [...] Regadio, viñedo, olivares, algarrobos» (*Amill.* 1943, f. 214); «L'avi Xenans» (*Sínia*, 5, p. 18); «Hort de Xanants» (*Ortofot. Mp. (C)* 1998).

Hort del Nap, l' [ˈtɔr ðət ˈnap]

Als afores de la vila, casa de pagès amb terres d'horta regades per una sínia, també hi havia un aljub on remullaven el cànem. Els seus propietaris designaven les terres en dues meitats: *l'Hort del Nap de Dalt* i *l'Hort del Nap de Baix*. Actualment correspondria al final del carrer de Pere Badia, a tocar amb el carrer de les Dues Parets i l'antiga carretera general, és on hi ha una gran superfície comercial. Amb l'engrandiment de la vila, s'ha urbanitzat tota l'antiga propietat i es recorda aquest indret amb el nom d'un carrer.

V. t. *Paton, cal.*

«Orts de la Torra. Ort del Nap» (*Compl. Pasqual* 1800, f. 47); «Hort Del Nap» (*Compl. Pasqual* 1859, f. 26); «Huerto Nàp» (*Padró* 1885, p. 16); «Huerto del Nap Baix i del Nap Alt» (*Padró* 1920, p. 120).

Hort del Sant, l' (C)

«Senya: El Campanar de Creixell per l'Hort del Sant» (Montaña, p. 115).

V. t. *Sant, la parada del.*

Hort del Senyor, l'

«devant lo ort del Sr» i «en la partida detras lo hort del Sr» (MN 1707, 28.12.1720 i 2.1.1725).

V. t. **Darrere l'Hort del Castell*; **Parellada del Castell, la.*

Hort Tapiat, l' (C)

«Partides del terme de Clarà. L'Hort tapiat» (Companys, p. 69).

Partida de terra.

Horta, d'

«G dorta [...] i rectore turris denbarra» (MN 1360).

Horta, de l'

«jn termjno turris denbarra in loco vocato la orta confronta cum vico publica q rendit usque tarraconem» (MN 1364); «jn termino ville turris den barra in partita dicta la horta» (MN 1602, 1.11.1605); «Ítem quandam petiam terra tinència [...] sitam in termino Turris den Barra et in partita vocata de la Horta» (*Capb.* 1656, f. 70); «Pessa de terra situada en la partida de la Horta» (*Cad.* 1735, f. 36); «Partida de la Orta» (*Amill.* 1845, p. 47); «Horta [...] Regadio, secano, viñedo» (*Amill.* 1943, f. 67 i 235).

Partida de terra el nom de la qual indica el tipus de conreu.

Horta de Clarà, l' (C)

«unum ortum que heo [...] in orta de Clerano» (MN 1336); «Partides del terme de Clarà. L'Horta de Clarà» (Companys, p. 69).

Partida de terra.

Horta de la Martineta, l'

«jn loco et termino turris denbarra [...] in loco vocato orta de martineta confrontat cum camino regalis» (MN 1360); «un ort al dit terme en la orta de martineta» i «in loco vocato la orta de martineta confrontanti [...] cum litore maris» (MN 1374, f. 16 i 78); «Item un ort en lo dit terme en la orta de martineta» (MN 1396, 5.5.1397); «en la part dita de la orta de Martineta» (MN 1626, 24.1.1628); «en la partida dita las ortas de martineta» (MN 1707, 30.11.1717); «Ítem, recipit dicta ecclesia mediam decimam et primitim de omnibus in tota horta de Martineta, del camí qui va a mar e lo Camí Real Vell fins a l'hort d'en Jaume Coniera, enlohent lo dit hort fins al Prat» (*Capb.* 1760, f. 6).

Partida de terra coneguda per *Horta de Martineta*, però també *Hortes de Martineta*.

V. t. **Hortes, de les*.

Horta de Martineta, el camí de l'

«i cum via publica dicta orta de martineta» (MN 1374, f. 78).

Hortes, de les

«in termino Turris den Barra et in partita voccata de les hortas», «termino Turris den Barra et in partita vocata de les hortas [...] a Meridie cum itinerte quo tendit a Martineta», «et in partita de les Hortes [...] a Meridie cum sequia de les Salines», «in partita voccata de les Hortes [...] a cirtio [...] mediante itinere vetero» i «in partita voccata de les hortas [...] et a cirtio cum itinere vetero» (*Capb.* 1656, f. 15v, 7.10.1656, f. 41, 9.10.1656, f. 45, 9.10.1656, f. 105, 11.10.1656, i f. 135v, 14.10.1656); «en la partida dita las ortas que afronta [...] a migjorn ab la Siquia de las Salinas [...] a tremuntana ab lo cami Real que va a Barna» (MN 1707, 13.10.1717); «Pessa de terra situada en la partida de las Ortas» (*Cad.* 1735, f. 62); «Partida de las Ortas» (*Prot.* 1830, f. 20v, 16.2.1830).

Partida de terra a la Martineta a prop de les Salines. S'ha trobat escrit *Ortas*, *Hortas* i *Hortes*.

Hortet

«Hortet. LINDA: a Oriente con honores de Lorenzo Segú; a Mediodía con huerto Graciet; a Poniente con carretera de Tarragona. Regadio» (*Amill.* 1943, f. 116).

Partida de terra. Segons la descripció es tractaria d'un hort a la Rasa.

Hortonedà

«Vicenti Ortoneda» (*Bapt.* 1640, 5.5.1701); «Joseph ortoneda en Medicina Doctor en la present vila de la torre denbarra» i «Vicens Hortonedà en la Torredenbarra populat» (MN 1707, 5.5.1710 i 6.8.1713).

Cognom documentat al segle XVIII. S'ha trobat escrit *Hortonedà* i *Ortoneda*.

Horts, els

«Els Horts. LINDA: al Norte con la calle de la Sort» (*Amill.* 1943, f. 135).

Partida de terra.

Hospital, l¹

«petia terre situatam jn termjno dicti loci in loco vocato lespital» (MN 1360); «una sort de terra en dit terme al lloch apelat Lespital» (MN 1374, f. 16); «a late detero cum hospitali dicte ville turris denbarra» (MN 1602, 10.1.1610); «item deixa al hospital de la torre denbarra» (MN 1626, 4.9.1630); «Et in partida del Joch de la Pilota [...] ab oriente cum domo Theresia Gatell, a meridie cum dicta platea, in quo trahit portale, ab occidente cum hospitali dicta Villa, et a circio cum vico del Farraginal» (*Capb.* 1656, f. 82); «Pleyto por la libertad de poder construir Hornos de pan, cocer a favor de sus naturales habitantes y tambien de mandar cerrar el Horno que por solo capricho atentado mandaron construir aquellos exconcejales dentro de sus casas consistoriales de este comun derribando para ello gran parte del Sto Hospital de Pobres peregrinos sin mas permiso que el de su solo capricho» (MN 1798, f. 146v i 147, 19.9.1799).

Des de temps medievals es localitzen documents on es parla de l'Hospital com a lloc d'anomenada. L'origen de l'hospital el trobem l'any 1375, quan es destina una deixa econòmica a un alberg per acollir pobres. Segons I. Companys, no és el primer que hi ha a Torredembarra, anteriorment n'hi devia haver un altre fora muralles dedicat a malalts del poble i a viatgers. La ubicació de l'hospital queda descrita al *Capb.* 1656 dins el clos de la vila. Aquest va desaparèixer definitivament al primer terç del segle XIX per donar pas al Forn Nou.

V. t. **Placeta, la*.

Hospital, l²

[ˈuspiˈtaʃ]

A l'*Amill.* 1943 consta com a partida de terra. Fem notar que no es tracta del mateix indret que l'anotació anterior, ja que són terres que es trobaven a les immediacions de l'actual Fundació Pere Badia. Aquest espai no es va edificar fins a la segona meitat del segle XX.

V. t. *Pere Badia, el Patronat*.

«Hospital. Secano. Eusebio Coca Rabada» (*Amill.* 1943, f. 44).

Hospital, el carrer de l'

«ab oriente cum domo Consilij dicta villa mediante quodam vico parvo quod tendit ad farraginale, a Meridie cum vico del Hospital» (*Capb. 1656*, f. 44v, 9.10.1656); «in platea del Joch de la Pilota [...] a Meridie cum vico Majori [...] a cirtio cum voco dicto del Hospital» (*Capb. 1656*, f. 144 i 144v, 14.10.1656); «Cr. hospital» (*Compl. Pasqual 1750*, f. 7 i 8); «C. Ospital» (*Compl. Pasqual 1800*, f. 18 i 19).

Carrer dins el clos de la vila que portava el nom de la institució. Es trobava al nord del carrer Major.

Hospitals, els

«un troç de terra als munts apellat los spitals afronta ab lo camj reyale» (MN 1452, 24.10.1454).

Tros de terra als Munts.

Hosta, l'

«La Hosta [...] Almendros» (*Amill. 1943*, f. 276v).

Partida de terra.

Hugas

«Jaume Hugas pages» (MN 1707, 30.3.1711); «Juan Hugas. Cuadra de Clariana» (*Capb. (C) 1777*, f. 120); «Joan, fill de Joan Hugas, Mariner y de Josepha Vidal conjuges naturals de Crexell habitants de Torredembarra» (*Bapt. 1806*, f. 217, 5.7.1824); «Baldomero Hugas y Bosch» (*Bapt. 1870*, f. 161, 23.6.1877); «Francisco, Hugas Rovira, propietario: Astrinquells» (*Contr. R. 1879*, núm. 83); «Hugas Rovira, Francisco. Calle Antonio Roig, Barrio Marina» (*Reg. Fisc. 1921*, f. 242 i 243); «Càndida Hugas Bosch» (*Amill. 1943*, f. 102).

Cognom documentat des del segle XVIII.

Huguet

[u'ɣet]

Cognom documentat al segle XVI. A partir del segle XVIII trobem diverses generacions de mestres de cases però també mariners i comerciants. El negoci colonial els va portar a Montevideo, Buenos Aires i Cuba, on exportaven vi. El *Capb. (C) 1777* aporta dades sobre les terres que tenien a Clarà. D'altra documentació del segle XIX afegeix propietats a Torredembarra. Fins ben entrat el segle XX els localitzem com a comerciants i hisendats. S'ha trobat escrit *Huguet* i *Uguet*.

V. t. **Eloi*².

«Esteve Sebastià Huguet» i «Jaume Uguet» (*Bapt.* 1566, 20.1.1599 i 8.12.1604); «Stephano uguet [...] Ville Turrus den barra» (MN 1602, 1.11.1605); «Miquel Huguet», «Pere Uguet» i «Joan Pere Uguet» (*Bapt.* 1640, 13.12.1659, 4.7.1667 i 25.6.1702); «Josep Uguet» i «Aloi Huguet mestre de Casas [...] de la present vila» (MN 1707, 21.4.1710 i 1.12.1710); «Joseph Uguet y Tusquelles» i «Joseph Huguet y Manyer» (*Bapt.* 1723, f. 48v, 16.11.1726, i f. 126v, 8.12.1737); «Joan Uguet marier», «Joan Uguet me de Cas» i «Jaume Uguet Ferrer» (*Cad.* 1757, f. 5 i 7); «Pere, fill de Pere Pau Huguet Mariner de la Pobla de Montornès i de Josefa Sanabre de Bonastre» (*Bapt.* 1787, f. 106v, 8.5.1793); «Carrer Major: Esteban Uguet mestre de cases», «Juan Uguet, regidor Decano» i «Pablo Huguet» (*Plet* 1796-1818); «Joseph, fill de Esteve Huguet mestre de cases y de Maria Calvó del Morell» (*Bapt.* 1806, f. 35v, 19.3.1810); «Francisco Huguet y Borràs» i «José Huguet y Ferrer» (*Bapt.* 1870, f. 56v, 28.4.1872, i f. 103, 1.10.1874); «Enrique Huguet Bertrull, propietario: Hort de Pau, Astrinquells, La Vila, Caus y Clapés» (*Contr. R.* 1879, núm. 81); «Joan Huguet i Tosquelles, fill de Jaume Huguet i Maria Tosquelles és l'iniciador d'una de les famílies marineres amb aquest cognom a Torredembarra» (Rovira 1992, p. 36); «Huguet Bertrull, Enrique. Calle Ancha; Antonio Roig; Barrio Marina» i «Huguet Borrás, Esteban. Calle Antonio Roig; Pedro Badia. Barrio Marina» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 244-257); «Els Huguet [...] eren uns comerciants de vi que tenien despatx a Barcelona i que, això sí, van enviar fills, germans i cosins a Cuba per vigilar de primera mà els interessos de distribució i venda dels productes que hi noliejaven i a comprar els que importaven. Molt bona part de la seva fortuna, en el segle XIX i encara a començaments del XX, la van fer a Amèrica, però des de Torredembarra. Uns Huguet vivien al carrer Nou i uns altres a l'illa del Carib» (Bargalló 2016, p. 76).

Huguet, ca l'

[¹'ka tu'ɣet]

Casa al carrer d'Antoni Roig, número 18, coneguda pel cognom de la família. L'edifici forma part del patrimoni arquitectònic indià. La dovella del portal mostra la data de 1891. Del carrer estant destaca la seva decoració, el sostre del vestíbul de l'entrada amb cassetons, un bonic picaporta amb forma animal, així com el treball del ferro forjat de baranes i altres detalls. És catalogat com a bé cultural d'interès local.

V. t. *Huguet*.

«Edificis i àmbits a protegir. S'inclou: Casa Huguet Carrer d'Antoni Roig, núm. 18» (PGOU 2002, p. 57 i 117); «Han estat catalogat com a Béns Culturals d'Interès Local: Casa Huguet» (BOP, 5.6.2002, p. 42).

Huguet, el magatzem de Ca l'

[əɫ məɣə'dzɛm də 'ka tu'ɣet]

«A Baix a Mar s'hi van concentrar diversos tallers de boters [...] que proporcionaven bótes al magatzem de vi dels Huguet» i «Magatzem de ca l'Huguet, al carrer Pérez Galdós de Baix a Mar» (*Imatges*, p. 66 i 89).

Huguet, la sínia de Ca l' [tə 'sinia ðə 'ka tu'ɣet]

Actualment només se'n conserva una part, perquè ha quedat engolida per l'edificació urbana. L'obertura del carrer de Francesc Moragas va dividir la propietat i avui només en queda la part més propera a l'habitatge de la família. Era molt a prop de la sínia de «Paco» Solà.

Huracà, l' [tʉə'ka]

Renom donat a un pescador que vivia al carrer de Joan Güell. Provenia de la Cala i per això també se l'anomenava *l'Huracà de la Cala*.

Hurtado [ur'taðu]

El cognom consta al *Padró 1936*.

Icard, d'

«Ego venerabili domini petro ycardi domino loci turris denbarra» (MN 1396, 20.4.1396); «Ego melchior ycart miles Dno loci turris den barra» (MN 1465, 7.6.1465); «Cristofulus Icart [...] de la Torre den Barra» i «Christofoli Ycart et de Queralt dni Turris den barre» (MN 1626, 26.2.1626 i 29.7.1626); «Els Icard senyorejaren la baronia de Torredembarra des del 9 de març de 1391 en què Pere d'Icard l'adquirí a Francesca, vídua de Guillem-Berenguer d'Olzinelles [...] fins al 1663. [...] A l'edat moderna foren nou els membres del llinatge que la posseïren per herència dels uns als altres: Lluís d'Icard i de Requesens, Cristòfol d'Icard i de Vilaragut, Lluís d'Icard i d'Agustí, Joan d'Icard i de Carcassona, Francesc d'Icard i de Queralt, Cristòfol d'Icard i de Queralt, Joan d'Icard i d'Aguilar, Cecília d'Icard i d'Aguilar, i Maria d'Icard i d'Aguilar» (Rovira 2003, p. 13).

Durant més de tres segles aquest llinatge va ser el propietari aloer de Torredembarra després de la compra feta als Olzinelles l'any 1391. S'especifica a escriptures de compravenda que són del senyor: «les aigües, les pastures, els boscos, les terres, els erms, les muntanyes, els prats, els sorrals [...], les basses, els pous i les fonts. A més es reservaven immobles per a seu dels monopolis senyoriais, molins, cups...». A partir de la segona meitat del segle XIV membres d'aquesta família assumeixen càrrecs dins l'administració reial catalana i és aleshores quan incorporen al seu cognom la preposició *d'*. Durant el primer terç del segle XVI Lluís d'Icard i Requesens va estar vinculat a la Cort de Nàpols, la qual cosa li va permetre tenir prestigi suficient per consolidar la baronia de Torredembarra en mans d'aquest llinatge, cosa que els seus descendents van arrodonir. El seu net Lluís d'Icard i d'Agustí va aconseguir el càrrec de batlle general de Catalunya, que ja havien ocupat altres membres de la família. Aquest va incorporar Clarà a la baronia, cosa que ja havia iniciat Melcior d'Icard l'any 1455 amb la compra de la qua-

dra d'en Clariana. Tot i això, el que més transcendència ha tingut és la construcció, al darrer terç del Cinc-cents, d'un nou habitatge familiar, el palau renaixentista.

V. t. *Castell, el*¹.

Ignasi Iglésias, el carrer d'

«A proposta del regidor Pere Balado Rovira s'acorda per unanimitat canviar el nom del carrer Baixa de Sant Pere per el d'Ignasi Iglesias» (*Acta Ple 1931*, p. 36v, 29.8.1931); «carrer Ignacio Iglesias» (*Padró 1936*, p. 136-138).

Durant el període republicà es va posar el nom del dramaturg a un carrer de la vila.

V. t. *Baix de Sant Pere, el carrer*.

Illa

«Pere Illa» i «Joannem Illa» (*Bapt. 1640*, 27.6.1665 i 4.4.1702); «Francº Illa sastre de la pnt vila de la Torredenbarra» (MN 1707, 26.4.1732); «Joseph Illa y Aulesa» (*Bapt. 1723*, f. 67, 6.2.1729).

«Indiano», ca l'

[¹ka òndi'anu]

V. t. *Cases, cal*.

«Joan Casas dit lo gendre del Indiano» (*Plet 1796-1818*).

«Indiano», l'hort de l'

«Hort del Indiano» (*Compl. Pasqual 1750*, f. 3); «Orts de la Torra. Del Indiano» (*Compl. Pasqual 1800*, f. 47).

Indians, el carrer dels

[ət kə're ðətz indi'ans]

Carrer paral·lel al carrer d'Antoni Roig que comunica el carrer de Gibert amb el dels Filadors. Hi donen els darreres de les cases dels indians i els seus patis. Rep el nom dels homes i dones que van anar a les Antilles per fer fortuna. A l'*Acta Ple 1946*, 25.9.1947, consta el nom de Teresa Guardiola Granada que ofereix terreny per construir el carrer projectat entre els dels Filadors i de Gibert.

V. t. **Guardiola, la*; **Guardiola, l'hort de*.

Indians, les cases dels

[təs 'kazəz ðətz indi'ans]

Habitatges construïts a finals del Set-cents al carrer Nou per part de torrencs que havien fet fortuna a Amèrica. Avui se'ns fa difícil anomenar tots els indians que les van fer construir, però podem assegurar que l'any 1791 Joan Gatell i Figuerola va vendre diverses peces de terra a Jeroni Foguet, Jordi Pedrol, Joaquim Casas,

Marià Flaquer, Jaume Badia, Pere Badia i Pere Mauri. Aquests són probablement els qui van fer edificar cases que corresponguessin a la nova posició social adquirida. Són edificis de planta, dos pisos i golfa que mostren una façana austera amb dos portals, però que amaguen estances espaioses amb mobiliari vuitcentista que les fan senyoriales. Totes elles tenen jardí i hort a la part de darrere. D'altres comerciants, ja entrat el segle xx, com Esteve Huguet i Venanci Mercadé, també van seguir la tradició de viure al carrer més important. Aquestes cases pertanyen al moviment modernista. Gran part d'aquest patrimoni arquitectònic es conserva, però, certament, una part ha desaparegut. Cal parar atenció en el fet que, avui, no es correspon el nom de la casa pairal amb el del propietari actual, ja que les propietats han estat venudes o heretades per part de parents que en algunes ocasions no conserven l'antic cognom.

V. t. *Cases, cal*; «Cieza», *cal*; *Gallard, cal*; *Huguet, ca l'*; *Nou, el carrer*; *Panxo, cal*; *Tarragoní, cal*; «Rosalino», *cal*; *Venanci Mercader, cal*; *Ventura Marxant, cal*.

«La immensa majoria de les cases dels indians són al carrer d'Antoni Roig entre els carrers Gibert i Filadors» (*Sínia*, 5, p. 19); «Precatàleg d'edificis a protegir com a béns culturals d'interès local» (PGOU 2002, p. 117).

Indians, els horts dels

[ət'zɔrz ðətz indi'ans]

Horts i patis de les cases dels indians que donaven als darreres. Un bon nombre d'aquests han estat engolits pel volum d'edificació, però encara en resta algun. Cal destacar la Sínia dels «Indianos», que compartien un grup de veïns i els permetia el reg dels horts respectius.

V. t. *Panxo, cal*; «Rosalino», *cal*; **Sínia dels «Indianos», la*; *Tarragoní, cal*.

Indústria, el carrer de la

[ət kə're ðə ʃin'dustriə]

A Baix a Mar és el carrer que concentrava, anys enrere, més activitat econòmica. Hi havia la Cooperativa, amb la seva botiga de queviures i el forn de pa, les peixateries i el tenyidor. El nom del carrer apareix per primera vegada l'any 1928; amb aquest nom es va voler destacar l'activitat econòmica que es va desenvolupar a Catalunya al llarg del segle XIX.

V. t. **Marina, la*.

«carrer Indústria» (*Padró 1936*, p. 184-186).

Indústria, el passatge de la (C)

[ət pə'sadʒə ðə ʃin'dustriə]

Carrer a l'antic terme de Clarà.

Inglada

«Anton Inglada Miracle, fill de Jaume Inglada de Tornabous i de Maria Miracle de la Pobla de Montornès» (*Bapt. 1787*, f. 2, 7.1.1787); «Juan Inglada Solé, hijo

legítimo y natural de Ramon Inglada Sagalá, jornalero de Roda de Bará, y de Teresa Solé March de Gracia» (*Bapt.* 1913, f. 18v, 11.8.1915).

Inglada, ca l' (C) [ˈka ɲiŋˈgɫaðə]

Casa vella enrunada, a Clarà, que havia estat un punt de referència per als pescadors.

«Senya: Els Francesos per ca l'Inglada» (Montaña, p. 32 i 330).

Inglès [iŋˈgɫɛs]

V. *Anglès*.

Isaac Peral, el carrer d' [ət kəˈre ðizəˈak pəˈrat]

A Baix a Mar és un dels carrers amb més habitatges. Antigament moltes de les seves cases donaven a mar, tenien la sorra davant de casa, això va canviar quan es va completar la construcció de tots els edificis del passeig de Colom. El nom del carrer es va dedicar a un reconegut oficial de marina l'any 1928.

V. t. **Marina, la*.

«carrer Isaac Peral» (*Padró 1936*, p. 186-198).

Isabel de Cal Cèrcols, la [ˈizəˈβɛɫ də ˈkaɫ ˈsɛrkuɫs]

Encara hi ha qui recorda que va viure molts anys a Barcelona.

Isidret, ca l' [ˈka ɪziˈðrɛt]

Casa al carrer del Carme a Baix a Mar. El renom de la casa deriva del diminutiu d'Isidre.

Ivern [iˈβɛɾn]

Llinatge abundant documentat a començaments del segle *xvi* d'origen pagès, durant el Set-cents alguns d'ells van ser mariners. En el *Capb. (C) 1777* consten com a propietaris de terres. El *Reg. Fisc.* 1921 anota el cognom quatre vegades entre la llista de propietaris de cases del carrer d'Antoni Roig, i també un d'ells a Baix a Mar. En canvi, al *Padró 1936* només consta una família. Entre els prenomés més freqüents masculins trobem Jacob, Joan, Pere, i de femenins trobem Tecla, Paula i Magdalena. S'ha trobat escrit *Hivern, Ivern, Ibern, Jvern* i *Ybern*.

V. t. *Joaquim Torrens-Ibern, el carrer de; Maria Ivern, la sinya de Ca la*.

«Johanes ibern [...] loci turris den barra» i «Ego Johanes Ybern dicti loci dla torra den barra» (MN 1515, 28.9.1515 i 8.9.1518); «Petrus jvern loci turris den

barra» (MN 1561, 16.3.1562); «Mathias Ivern, fill de Montserrat Ivern y sa muller» i «Joan Pau Ivern» (*Bapt.* 1566, 26.2.1587 i 25.9.1605); «petro Ivern [...] Ville Turrus den barra» (MN 1602, 1.11.1605); «Miquel Jvern [...] turrus den barra» (MN 1626, 20.6.1626); «Joan Ivern» i «Pere Ivern» (*Bapt.* 1640, 8.1.1648 i 9.3.1665); «Confessio Jacobi Hivern agricola turrus den Barra» i «Confessio Petri Hivern agricola» (*Capb.* 1656, f. 28, 7.10.1656, i f. 151); «Joanis jvern» (MN 1679, 19.11.1679); «Joan hÿvern del Carraró» (MN 1707, 11.4.1708); «Onofre Ivern i Lluch», «Theresa, filla de Joan Hivern Pagés y Margarida Lluch» i «Joseph Ibern y Cerdà» (*Bapt.* 1723, f. 5, 29.5.1723, f. 9v, 6.12.1723, i f. 93, 10.3.1733); «Pere Hivern apotecari de la Torredembarra» (*Amill.* (C) 1741, f. 89); «Balihir Ivern aust», «Per Ivern Apt», «Joan Ivern marier», «Jph Hivern Jorner», «Joan Ivern Pagès», «Franco Ivern mager» i «Jph Ivern marier» (*Cad.* 1757, f. 5, 23, 34, 38, 40 i 46); «Joan Hibern i Plana» (*Bapt.* 1787, f. 109v, 8.8.1793); «Pere, fill de Joseph Ibern carreter, y de Rosalia Ibern y Argelagòs» i «Pere Ivernt y Alemany» (*Bapt.* 1806, f. 33, 9.11.1809, i f. 325, 30.5.1833); «Adolfo Ibern y Olivé» (*Bapt.* 1868, 15.2.1891); «Francisco Ivern y Gavardós», «Mariano Ivern y Gavardós» i «Pablo Ivern y Jausset» (*Bapt.* 1870, f. 30, 25.2.1871, f. 72v, 15.2.1873, i f. 142v, 30.7.1876); «Magdalena Ibern, Vda. de Ramon, propietaria: Coma, Muns», «Pedro Ibern Sanahuja, propietario: Astrinquells, Rasa i Caus y Clapers», «Mariano Ibern Gibert, propietario: Rasa, Astrinquells, Capella i Caus y Clapers» i «José Ibern Rovira, propietario: Sinieta, Astrinquells i Rasa» (*Contr. R.* 1879, núm. 84, 85, 86 i 87); «Francesc Ivern i Simó (1929) Jesuïta» (DCA, vol. II, p. 383).

Jan, cal [ˈkaɫ ˈdʒan]

Renom d'una casa de la plaça de la Vila que antigament havien tingut una taverna. Descendents de la família conserven el renom en una pastisseria.

«Un avantpassat va anar a França. A la tornada va explicar que allí li deien Jan [...] Jean» (Soler, p. 142).

Jané

V. *Gener*.

Jansà [dʒənˈsa]

Cognom documentat a la darrerria del segle XVIII. Al *Padró* 1936 consta una família. S'ha trobat escrit *Jansà*, *Jensà* i *Gensà*.

«Joaquim, fill de March Jansa pagès y de Theresa Jansa y Serramalera», «Jaume Jensà i Llagostera fill de Domingo Jansà Corde de la torre i de Maria llagostera del Poble de Clara» i «Franco, fill de Joseph Gensà Mariner fill de Altafulla y de Antonia Pons» (*Bapt.* 1787, f. 3v, 23.1.1787, f. 139v, 6.11.1795, i f. 264, 18.2.1804).

Japonet, mossèn

[mu'ɛɲ dʒəpu'nɛt]

Renom donat a mossèn Jaume Espí, capellà de la parròquia de Baix a Mar que també anava a dir missa als pobles del voltant. Probablement l'origen del renom està vinculat al diminutiu de la casa d'on provenia.

V. t. *Gipó, cal.*

Jaume Badia del Funeral

«Jaume Badia Escofet, comerciant, germà de Pere Badia de l'Hospital i pare del futur banquer Jaume Badia, va morir el 1819» i «Jaume Badia i Padrines [...] fill del Jaume Badia del funeral- que després d'estar-se 30 anys a Matanzas, va tornar al país i va ser accionista fundador del Banc de Barcelona» (Bargalló 2016, p. 45).

V. t. *Badia.*

Jaume de la Carn, el

[əɫ 'dʒawmə ðə tə 'karn]

En Jaume Solé i Miracle era fill de cal Pau Gras de la Pobla de Montornès. Es va establir com a carnisser a Dalt la Torre, però més endavant es va traslladar a Baix a Mar on va regentar la seva carnisseria al carrer de Tamarit.

V. t. *Pau Gras, la sínia del.*

Jaume de Mar, el

[əɫ 'dʒawmə ðə 'mar]

Fill del Jaume de la Carn que va regentar la carnisseria a la mort del seu pare.

Jaume Fesolets, el

[əɫ 'dʒawmə fəzu'tɛts]

Vivia al carrer del Freginal. Aquest és el protagonista de l'origen del renom familiar. Un descendent, en Pere Duran, ens ha explicat que el seu avi patern, en Jaume Fesolets, es va guanyar el renom un dia que en el cafè parlaven de les exquisideses que menjarien si poguessin: un plat de gambes i altres productes prohibits per a les seves butxaques... El Jaume Duran va exclamar: «Doncs jo seria feliç si en arribar a casa em trobés un bon plat de fesolets per sopar!». De fet, era el que tenia més possibilitats que el seu desig s'acomplís.

V. t. *Fesolets, cal.*

Jaume Guardiola, l'olivar de (C)

«Olivar de Jaume Guardiola» (*Amill. (C)* 1741, f. 92).

Jaume Soler, el trull de (C)

«Trull de Jaime Soler» (*Amill. (C)* 1741, f. 101).

Comparant els plànols on s'ha localitzat, el nom correspon a l'antic Trull d'en Gatell.

Jaumet, casa [ˈkazə ʒəwˈmɛt]

Casa al Trajo de Llevant de Baix a Mar, a prop de cal Bofill. Anomenada en alguna senya marina.

V. t. *Jaumet de la Tereseta, el; Paler, el.*

«Senya: Montornès entre el Bofill i Jaumet» (Montaña, p. 76).

Jaumet de la Tereseta, el [əɫ dʒəwˈmɛd də tə trəˈzɛtə]

Era un pescador de Baix a Mar. La seva mare era la Tereseta.

V. t. *Paler, el.*

«Jaume Biscamps i Rimbau, “Jaumet de la Tereseta”» (*But. Mun.*, 19, p. 6).

Joan de la Banya, el [əɫ dʒuˈan də tə ˈβanjə]

Les fonts orals el recorden al carrer de la Carnisseria.

Joan de la Lisa, el [əɫ dʒuˈan də tə ˈlizə]

Era un pagès que vivia al carrer de les Creus.

Joan de la Llevadora, el [əɫ dʒuˈan də tə ɫəβəˈðorə]

V. *Xulapon, el.*

«Al taller (de boter) van arribar a treballar diversos operaris com l'Anton Rovira Gibert, l'Esteve Rovira Angulo, el Joan Solé “el Joan de la Llevadora”» (Comes-Suñé, p. 173).

Joan de la Mercè [dʒuˈan də tə məɾˈsɛ]

«Joan Rovira Miracle és un dels pescadors i nansers més vells i anomenats que queden al Barri. [...] conegut popularment per Joan de la Mercè va heretar el sobrenom del seu pare, va néixer l'any 30» (Comes 2005, p. 17).

Joan de Xenans, la sinya de (C) [tə ˈsiniə ðə ʒuˈan də tʃəˈnans]

Situada a Clarà on s'inicia la carretera de la Pobla. No s'ha de confondre amb l'hort de Xenans, on també hi havia sinya. Ha desaparegut per donar pas a apartaments turístics.

Joan del Cinto, la sinya del [tə ˈsiniə ðəɫ dʒuˈan dət ˈsintu]

A l'antiga partida de les Moreres, avui la Rasa, hi havia aquest hort amb sinya.

Joan Fuster, el trull de (C)

«ortet y bassa del trull de Joan Fuster» (*Amill. (C)* 1741, f. 99).

Segons consta al plànol, al costat de l'església.

V. t. **Jaume Soler, el trull de*.

Joan Gelat

[dʒu'aŋ dʒə'ʎat]

Vivia al carrer de la Muralla. Fonts orals encara el recorden com un dels darrers pagesos que portava la gorra musca.

V. t. *Gelat, cal*.

Joan Güell, el carrer de

[əʎ kə're ðə ʒu'aŋ 'gweʎ]

El localitzem entre l'església de Sant Pere i la plaça de la Font. Antigament era conegut pel *carrer de l'Abadia*, o *de l'Església*, però a partir de l'any 1892 es va dedicar a l'empresari i industrial, fill de la vila, Joan Güell i Ferrer (1800-1872). Una placa recorda la casa on va néixer. A la Galeria de Catalans Il·lustres de l'Ajuntament de Barcelona es troba el seu retrat com a reconeixement al seu compromís amb la ciutat.

V. t. *Abadia, el carrer de l'; Güell*.

«Se acuerda que en lo sucesivo la calle de la Abadia se llame de Juan Güell» (*Acta Ple 1892*, 18.8.1892, p. 34); «carrer Joan Güell» (*Padró 1936*, p. 58-64); «carrer de Joan Güell, núm. 13. Precatàleg d'edificis a protegir com a béns culturals d'interès local» (PGOU 2002, p. 117).

Joan Maragall, el carrer de

«A proposta del regidor Pere Balado Rovira s'acorda per unanimitat canviar el nom del carrer Rosari pel de Joan Maragall» (*Acta Ple 1931*, 29.8.1931, p. 36v); «carrer Joan Maragall» (*Padró 1936*, p. 164-170).

V. t. *Rosari, el carrer del*.

Joan Soler, la sínia de

«cinea de Joan Soler de la Torredembarra» (*Amill. (C)* 1741, f. 92).

Documentada en una relació de peces de terra de Clarà.

Joanet Amorós

[dʒuə'nɛt əmu'ros]

Renom de Joan Amorós, pagès de l'Hort de l'Amorós.

Joanet de la Saliona, el

[əʎ dʒuə'nɛd də tə sə'i'onə]

Era pescador de Baix a Mar.

«Joan Figuerola, “Joanet de la Saliona”» (*Sínia*, 3, p. 18).

Joanet Sereno [dʒuə'nɛt sə'rɛnu]
Pagès que havia fet de sereno. Vivia al carrer del Freginal.

Joanet Sereno, l'hort d'en [ˈtɔr ðəɫ dʒuə'nɛt sə'rɛnu]
Hort a la partida de la Rasa, sota el cementiri i proper al Portal de la Bassa.

Joaquim Torrens-Ibern, el carrer de (C) [əɫ kə're ðə ʒuə'kim tu'renz i'βɛrn]
A Clarà, carrer dedicat a Joaquim Torrens-Ibern (1909-1975), enginyer industrial que es va especialitzar en estadística, recerca operacional i terminologia matemàtica. De jove va pertànyer als Pomells de Joventut, els seus ideals el van conduir a l'exili després de la guerra. També va mostrar un gran interès per mantenir l'ús del català científic i tècnic. Va rebre diferents distincions, entre les quals podem destacar el Premi Martí d'Ardenya, atorgat per l'Institut d'Estudis Catalans, i el reconeixement de les Palmes Acadèmiques per part del Govern francès.
V. t. *Torrents, cal*.

Joaquín Costa, el carrer de [əɫ kə're ðə xuə'kiŋ 'kɔstə]
A Baix a Mar trobem aquest carrer dedicat a l'escriptor i polític regeneracionista.

«A proposta del regidor Pere Balado Rovira s'acorda per unanimitat canviar els noms del carrer Sant Joan pel de Joaquim Costa» (*Acta Ple 1931*, 29.8.1931, p. 36v).

Joaquín Maurín, el carrer de

«S'acorda per unanimitat a proposta del conseller Vallverdú donar nom de Joaquim Maurin al carrer Ample d'aquesta Vila» (*Acta Ple 1936*, 3.12.1936, p. 99).

Carrer dedicat al dirigent comunista que va arribar a ser secretari general del POUM.

V. t. *Ample, el carrer*.

Joc de la Pilota, del

«Et in partita del Joch de la Pilota [...] ab oriente cum domo Theresia Gatell, a meridie cum dicta platea, in quo trahit portale, ab occidente cum hospital dicta Villa, et a circio cum vico del Farraginal» (*Capb. 1656*, f. 82).

Partida de terra. L'espai obert entre la muralla i el Farraginal va permetre jugar al joc que es va popularitzar durant els segles XVII i XVIII a molts pobles del Camp de Tarragona.

Joc de la Pilota, la plaça del

«in dicta villa Turris den Barra et in platea dicta lo Joch de la Pilota [...] a meridie cum muro dicta Villa», «in villa Turris den Barra et in platea o lo Joch de la Pilota [...] et a cirtio cum Farraginali dicti nobilis Domini» i «sitam in dicta villa Turris den Barra et in platea del Joch de la Pilota [...] a meridie cum dicta platea [...] ab occidente cum hospitali dicta villa et a circio cum vico del Farraginal» (*Capb.* 1656, f. 15v, 7.10.1656, f. 53v, 9.10.1656, i f. 82, 10.3.1656); «Joch de la Pilota» (*Compl. Pasqual* 1750, f. 9).

Espai interior dins del clos de la vila on es practicava el joc amb pilota. El lloc era òptim per als llargs moviments en direcció lineal que exigia el joc. Més si pensem en els murs sòlids de la muralla i de l'hospital per aguantar l'embat de la pilota. En aquell temps, sabem que a la seva proximitat hi havia una bassa i un pou. Observem el canvi de nomenclatura urbana quan la trama urbana va créixer, a partir del segle XVIII, la plaça va passar a ser un carrer. Avui correspon al tram final del carrer d'Eduardo Benot.

V. t. **Pilota, el carrer de la*; **Pou, la placeta del*.

Joncosa

«ÿ Rnt Baptista Joncosa Pter en la pnt vila populats» i «Rnt Joan Baptista Joncosa Pvre y Beneficiat de la Vila de Prades en dita vila de la Torredenbarra habitant» (MN 1707, 22.3.1730 i 31.7.1732); «Juan Juncosa y Sanpere, hijo legítimo, de José Juncosa Reverté, droguero, de Amposta, y de Feliciano Sanpere Camarasa de Caldete (Albacete)» (*Bapt.* 1888, f. 147, 4.1.1898).

Cognom documentat al segle XVIII, posteriorment reapareix encara que pensem que sense vincle de consanguinitat.

Jordà

«Pere Joan Jordà» (*Bapt.* 1566, 1.12.1607).

Josep de la Petita, el

«El Petitot. Fill del Josep de la Petita» (Moreu-Rey, p. 56).

Renom que indica consanguinitat.

V. t. *Petitot, el*.

Josep Pujol, el carrer de (C) [əɫ kə're ðə zu'zɛp pu'ʒɔɫ]

A Clarà, carrer dedicat a Josep Pujol i Montané, escultor de Torredembarra (1893-1978) que es va especialitzar en escultura animalista. Es va introduir en el món de l'art a partir d'una primera feina en un taller d'imatgeria. Va estudiar a la

Llotja i va viatjar a París i Roma. Durant aquesta etapa de formació (1912-1917) va conèixer les tendències més avantguardistes. A partir de l'any 1927 va formar part de l'Associació d'Escultors, entre els quals figurava com a membre fundador. A Torredembarra va pintar uns tapissos per a l'església parroquial.

Josep Valls i Ivern, la plaça de [tə 'ptasə ðə zu'zɛb 'baɫz i'βɛrn]

A Baix a Mar, popularment coneguda per *plaça de l'Església*. El nom d'aquesta plaça vol ser un reconeixement a la persona que va sufragar l'antiga església inaugurada l'any 1896.

V. t. **Marina, la*.

Josepet de la Premsa, el [əɫ dʒuzə'pɛd də tə 'premsə]

Pagès descendent de l'hort de la Premsa. Va treballar com a arrendador un tros de terra de l'hort de Babilònia. Va viure en una casa al carrer d'Antoni Roig.

V. t. *Premsa, l'hort de la*.

«Josep Casasús Gibert era conegut per Josepet de la Premsa, en ser el fill d'en Pau de la Premsa» (Sugrañes-Guasch, p. 208).

Jota, el [ət 'xotə]

Renom dedicat a un promotor musical que durant quatre dècades va programar concerts de música rock en el bar que va regentar al carrer Girona. La seva gran afició a la música dels anys vuitanta i noranta del segle xx va fer que diverses generacions gaudissin de les seves iniciatives.

V. t. *Vallmitjana, la sínia del*.

Jovany

«Andreas Juvany phormocopulo» (MN 1626, 29.7.1626).

Jover

«Ego matheo jover bajulo jn loco turris denbarra» (MN 1374, f. 13); «Mateu Jové» (Companys, p. 235); «Matheo jover habitator loci turris denbarra» (MN 1396, 22.8.1396); «Mariana Jover» i «Franciscus Jover» (*Bapt. 1640*, 2.2.1679 i 2.9.1681); «Josep Jover y Gomà» (*Bapt. 1723*, f. 21, 21.10.1724); «Pau fill de Josep Jubé Pagès y de Antonia Milà dels Aumells los dos» i «Joseph Juvé y Bertrull» (C) (*Bapt. 1806*, f. 312, 28.3.1832, i f. 335, 8.6.1834).

Cognom antic a la vila i amb presència a Baix a Mar. S'ha trobat escrit *Jové*, *Jube*, *Juvé* i *Jover*.

Jover, l'hort d'en

V. *Casa Blanca, la*.

Juan

[dʒu'an]

Llinatge documentat a la primera meitat del segle XVIII. Consta una família al *Padró 1936*.

«Maria, filla de Llorens Juan Mariner; y de Rosalia Queralt» (*Bapt. 1723*, f. 261v, 6.4.1751); «Juan Juan y Soler», «José Juan y Solé» i «Rosalia Juan y Solé» (*Bapt. 1894*, f. 20, any 1900, f. 32, any 1903, i f. 73, any 1909).

Juanes, les planes

«les planes juanes» (MN 1374, f. 16).

Se suposa que es tractava d'una finca dins la partida de les Planes.

«Juanito» Brinca, el

[ət xwə'nitu 'βriŋkə]

«Brinca [...] segons els remitgers, era el que brincava millor i avançava més llocs» (Soler, p. 140).

«Juanito» de Cal Climent, el

[ət xwə'nitu ðə 'kaʎ kʎi'men]

El fill del Climent del carrer del Freginal era pescador de la barca de cal Bata i feia el ranxo.

Jubany

V. *Jovany*.

Julià Nougués, el carrer de

«A proposta del regidor Pere Balado Rovira s'acorda per unanimitat canviar el nom del carrer: Alta de Sant Pere pel de Julià Nougués» (*Acta Ple 1931*, p. 36v, 29.8.1931); «carrer Julian Nougués» (*Padró 1936*, p. 138-152).

Dedicat a Julià Nougués, advocat i polític nascut a Reus que va ser diputat a les Corts Espanyoles durant la restauració borbònica.

V. t. *Alt de Sant Pere, el carrer de l'*.

Julit, el

[əʎ dʒu'ʎit]

Es tracta d'un renom molt antic, el duia en Salvador Suñé, canterer de professió, però també en Joan Suñé Mallafré, pagès que treballava com a arrendador un tros de terra de l'hort de Babilònia.

«El sr. Ballester [...] s'instal·là als baixos de la casa que la família de Salvador Suñé (Julit) havien estrenat feia poc» (*Sínia*, 7, p. 13); «Júlit. Sobrenoms procedents de noms de baptisme sense modificació» (Moreu-Rey, p. 165); «Era anomenat Joan Julit, pel nom de la seva àvia, que es deia Julita Magrinyà» (Sugrañes-Guasch, p. 208).

Juncosa

V. *Joncosa.

Juny (C)

[ˈdʒuɲ]

Partida de terra de secà a la Sadolla.

«Juny o Sadolla. LINDA: [...] al Norte con la carretera de Barcelona. Viñedo» (*Amill*. 1943, f. 174).

«La Agrícola»

«Hi havia una fàbrica d'alcohol, que en temps molt antics se'n deia "alcofol" [...] un rètol deia: Fca. de alcohol de orujo La Agrícola [...] va funcionar des de l'any 1882 fins a l'any 1955» (*Sínia*, 29, p. 15).

Aquest era el nom registrat de la fàbrica d'esperit de cal Saia. Es podia localitzar al que aleshores eren els afores de la vila, tocant al camí de la Rasa, davant del Porxo. Hi treballaven cinc o sis homes. Anys enrere encara hi havia qui recordava l'olor de la brisa premsada. El vapor que sortia de la caldera permetia suar i era com un bany. Aquest ambient càlid, que l'aigua bullent creava, feia que la gent de l'entorn hi anés a petar la xerrada, ja que s'hi estava calentó. Els pescadors que volien calmar el dolor anaven a prendre banys de brisa. L'antic edifici de la fàbrica encara existeix. També coneguda popularment com *la Màquina*.

V. t. *Saia, cal*.

La Marítima

[tə məˈritimə]

La Llei d'associacions aprovada l'any 1887 va permetre la fundació de diverses entitats dedicades al lleure i a la millora de les condicions de vida, i altres de caràcter més sindical. L'any 1895 es va fundar la primera societat cooperativa i va rebre el nom de *La Marítima*. La gent del Barri Marítim va poder-se beneficiar dels seus serveis i avantatges. Encara es manté l'edifici on hi havia botiga, taverna, forn de pa, cafè, sala de reunions i biblioteca. També coneguda com *la Cooperativa*, el seu nom oficial ha anat variant amb les diferents èpoques i règims polítics. Suprimida per decret el 1939, va sobreviure com a confraria de pescadors, entitat que també va gestionar el Pòsit de Pescadors. A partir de l'any 1978 va sobreviure amb uns nous estatuts i el 1982 es va batejar de nou com a *Confraria de Pescadors*

de Sant Joan. Definitivament, el 9 de març de 1983 es va recuperar el seu nom originari, La Marítima. L'edifici era una bona referència per als pescadors quan estaven mar endins.

«La Marítima / Sección Mutual de Pescadores y Vecinos Cooperativa La Marítima/ (Cooperativa de consum 1933.07.02 - 1934» (Solà, p. 446); «Senya: Montornès per la Cooperativa» (Montaña, p. 88); «Cooperativa La Marítima. Pre-catàleg d'edificis a protegir com a béns culturals d'interès local» (PGOU 2002, p. 117).

La Rosa

«diego la Rosa Corder» (MN 1707, 7.12.1717).

«**Lázaro**», cal [ˈkaɫ ˈʎasəru]

Renom d'una casa de pagesos heretat d'un avi que s'ho deia. Casa de pagesos al carrer de Mañé i Flaquer.

Lecha [ˈʎetʃə]

Lecha és un cognom, consta al *Bapt. 1913* i també al *Padró 1936*.

Lecha, cal [ˈkaɫ ˈʎetʃə]

Casa al carrer de la Indústria que recull el cognom de la família.

Lentigos

«Partita vocata de Lentigos» (*Capb. 1656*, f. 19).

Possiblement l'escrivà va enllaçar l'article amb el nom; si fos així, es tractaria de la partida de terra dels Antigons.

V. t. **Antigons, els*.

Lentisclosa, villa (C)

«et de occiduo per ipsa sera ubi est ipsa villa Lentisclosa, quantum ipsa aqua quod Deus dederit excurrit contra vestram quadra, et sic descendit supra ipsas Buadas qui sunt prope d' (Avi ?) neg» (Altisent, p. 30).

Troblem aquest topònim en el document de donació de la quadra de Clarà de 1057. Tanmateix, Agustí Altisent en el *Diplomatari de Santa Maria de Poblet* recull el nom de lloc escrit amb *L*, mentre que Font i Rius, a les *Cartas de población y franquicia de Cataluña*, el transcriu amb *B*.

V. t. **Bentisclosa, villa*.

Leonor del «Moreno», ca [ˈka ʎəuˈnor ðəʎ muˈrɛnu]

Casa a Baix a Mar al costat del Pes on vivia la Leonor i el seu home, el «Moreno».

«La llarga llista d'estiuejants [...] Eren tres germans solters ja grans, molt divertits, que s'estaven a ca la Leonor del Moreno» (*Sínia*, 0, p. 13).

Licorer, cal [ˈka ʎikuˈre]

Botiga de vins i licors, avui desapareguda, al carrer d'Antoni Roig.

Lina Òdena, la plaça de

«S'acorda donar nom de la destacada militant del PSUC, morta al front Lina Òdena a la plaça Josep Valls Ivern» (*Acta Ple* 1936, p. 15, 24.12.1936).

V. t. *Josep Valls i Ivern, la plaça de*.

Llagostera

«Damià Llagostera» i «Josep Llagostera» (*Bapt.* 1640, 21.2.1672 i 18.11.1675); «Rafel Llagostera i Rovira» (*Bapt.* 1787, f. 27, 19.4.1788); «Ramon Llagostera. Ort de Joan Bta. Gatell» i «Jph. Gibert Llagostera net del sobredit» (*Cad.* 1824, f. 222); «Anton, fill de Rafel Llagostera pagès y de Rosalia Cañellas» (*Bapt.* 1806, f. 249, 27.1.1827); «Pablo Llagostera y Pamies» i «Manuel Llagostera y Pamies» (*Bapt.* 1870, f. 40v, 6.8.1871, i f. 118v, 30.6.1875).

Llamp, el [əʎ ˈʎam]

Renom d'un transportista que vivia al carrer de Pere Badia. També li deien *el Corre-corre*.

Llamp, la caseta del [ʎə kəˈzɛtə ðəʎ ˈʎam]

Mas mig enrunat que es trobava al camí Vell de la Pobla, a la partida del Molí de Vent, on avui s'aixeca l'edifici de l'Institut Torredembarra. Era un dels masos on es va refugiar alguna família durant la Guerra Civil. L'estat d'abandó dels últims temps va originar el nom.

Llamp, la sínia del [ʎə ˈsiniə ðəʎ ˈʎam]

A la partida de la Rasa, tocant al camí.

Llançà [ʎənˈsa]

El cognom consta al *Padró* 1936 a Baix a Mar. S'ha trobat escrit *Llansà*.

Llanés

«Petrus llanes» (MN 1602, 19.4.1608); «Pere Llanés, fill de Joan Llanés» i «Ramon Pere Diego fill den Pere Llanés» (*Bapt.* 1566, desembre 1569 i 8.1.1604).

Llanxa, la [tə 'λaptʃə]

Escull o punta que va desaparèixer un dia de temporal, sobresortia uns dos metres de l'aigua, vora el Cap Gros, entre l'Arriada i el Frarot. Havia estat referència marina.

«Senya: Sant Antoni per la Llanxa» (Montaña, p. 39).

Llanxa, la punta de la [tə 'puntə ðə tə 'λaptʃə]

«Punta de la Llança» (*Ortofot. Mp. (T)* 1998); «Punta de la Llanxa» (*Mp. Baix Gaià*).

Llapis, el [əλ 'λapis]

Renom d'un pagès a jornal amb fama de busca-raons.

Llarg del Cèsaro, el [əλ 'λarɣ ðəɫ 'sezəru]

Renom d'un pagès que va anar a la guerra de Cuba; va viure al carrer del Freginal. El renom prové de la gran alçada que tenia.

V. t. *Cèsaro, cal*.

Leonart

«Vicenciu Leonart» (*Bapt.* 1640, 16.1.1683).

Llesques, cal [ˈkaλ 'leskəs]

Renom d'una casa al Trajo de Garbí del passeig de Colom. Hi havia un cafè.

Lleuder¹

«Guillem Guàrdia, àlies el Lleuder, fill de Jaume, el 5 de novembre de 1394, el 22 d'agost de 1396 i el 20 de maig de 1397» (Companys, p. 173 i 235).

Àlies.

V. t. *Guàrdia*.

Lleuder²

«Guillermo Leuder [...] loci turris denbarra» (MN 1396, 22.8.1396).

Cognom.

Llteres, cal [ˈkaɫ ɫiˈterəs]

Casa al passeig de Colom que recull el cognom de la família. En aquest edifici hi havia viscut el Matafrancesos.

Llobera

«Maria Llobera, filla de Jaume Llobera» i «Victoritium Llobera filium de Petri Llobera» (*Bapt.* 1640, 9.2.1645 i 21.6.1693); «Joseph Llobera Rector de la Torre den barra» (MN 1679, 4.4.1689); «Joseph llobera Rector de la torra den barra», «Lo Rnt Dr Joseph Llobera olim Pver de la Torra dembarra» i «Josepho Llobera olier de la pnt vila» (MN 1707, 3.11.1708, 27.9.1710 i 30.12.1710); «Antonia, hija de Pedro Llobera, arriero natural de Montblanch, y de Maria Recasens natural de la presente villa» (*Bapt.* 1870, f. 2v, 6.1.1870).

Lloberes [ɫuˈβerəs]

Cognom arrelat a la vila a partir del segle XIX. Consta una família a Baix a Mar al *Padró* 1936. S'ha trobat escrit *Lloveras*, *Lloberas*, *Lluveras*.

«Domingo, fill de Simó Lluveras Comerciant de Barcelona y de Rosa Lluveras y Benas del Bisbat de Barcelona habitants en la present vila» (*Bapt.* 1806, f. 135, 17.12.1817); «Antonia Lloberas y Figarola», «Rosalia Lloberas y Figarola» i «Pedro Lloberas y Figarola» (*Bapt.* 1868, 18.7.1887, 15.7.1879 i 22.1.1882); «Rosa Lloberas Vda. de Gatell, propietaria: Capella, Rasa» (*Contr. R.* 1879, núm. 93); «Pedro Lloveras y Llorach, hijo legítimo de Juan Lloveras Figuerola, pescador, y de Rosa Llorach Pagés, ambos de esta, siendo sus abuelos paternos, Pedro Lloveras Aguadé de Altafulla y Antonia Figuerola Roig, de esta» (*Bapt.* 1913, f. 9, 24.2.1914); «Lloveras Figuerola, Juan. Barrio de la Marina» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 294).

Lloberes, cal [ˈkaɫ ɫuˈβerəs]

Casa al carrer de Joan Güell coneguda pel cognom de la família. En Pere Lloveras Llorach era tipògraf de professió.

Llobet

«Ego turrubj lobet losi turris den barra» (MN 1452, 27.6.1455).

Cognom documentat al segle XV. Posteriorment, consta una família al *Padró* 1936. S'ha trobat escrit *Llobet* i *Llovet*.

V. t. *Llobet, cal*.

Llobet, cal [ˈkaɫ ɫuˈβet]

Fàbrica de peces de ceràmica refractàries que va instal·lar la família Llobet, els anys 1930, on hi havia un camp de futbol. Les seves instal·lacions tenien elements

que eren un clar exponent de l'arquitectura industrial catalana. Entre els diferents productes que fabricaven destaquem les retortes de diferents mides utilitzades a les fàbriques de gas. Durant la Guerra Civil (1936-1939) es va construir un refugi antiaeri. L'any 1993 es va tancar l'empresa i en el seu emplaçament es van construir habitatges. Del seu passat industrial només queda una part de les naus i les dues xemeneies de la bòbila. Un gran espai obert dedicat al lleure dona accés a la biblioteca municipal, que ocupa una de les antigues naus.

«Refractaris Llovet també va tenir cura de fer un refugi per protegir els seus treballadors» (García Puerto 2002, p. 49); «Edificis i àmbits a protegir. S'inclou: Xemeneies de Can Llovet» (PGOU 2002, p. 57); «Precatàleg d'edificis a protegir com a béns culturals d'interès local. Fumeralis i Naus Llovet» (PGOU 2002, p. 117).

Lloco, cal [ˈkaɫ ˈɫɔku]

Renom d'una casa al carrer d'Antoni Roig. Antigament es dedicaven a la compravenda d'animals de tir i també tenien cavalls per treure les barques de mar. Més endavant van tenir un autobús que feia el trajecte entre la Pobla de Montornès, Torredembarra, Altafulla i Tarragona, i servei de taxi.

Lloco, la sínia del (C) [tə ˈsiniə ðəɫ ˈɫɔku]

Se'n coneixen dues. Una, entre la via del ferrocarril i el passeig de Miramar, on avui hi ha la plaça de l'Aragó. L'altra, a la partida de la Sadolla, damunt de la carretera, molt a prop de la sínia del Xeco.

«la Sínia del Lloco» (*Ortofot. Mp. (T) 1998*).

Llofes, cal [ˈkaɫ ˈɫɔfəs]

Casa de pescadors al carrer de Tamarit.

Llombart

«francisco llombart presbitero et Rectore Ville Turrus den barra» (MN 1679, 16.7.1681).

Llop, cal [ˈkaɫ ˈɫop]

Hem localitzat un parell de cases amb el renom, una al carrer dels Munts, l'altra al carrer de les Creus.

Llopando, cal [ˈkaɫ ɫuˈpandu]

Casa del poble sense determinar-ne la ubicació.

Llopart

[ʎu'par]

Cognom documentat al segle XIX. Consta una família al *Padró 1936*.

«Manuel Llopart y Cassané fill de Dn Joseph Llopart Notari publich y de Maria Josepha Cassané» (*Bapt. 1806*, f. 35v, 30.3.1810); «Antonio Llopar Reventós, propietari a Capella» (*Contr. R. 1879*, núm. 96); «Llopart Nin, Pablo. Calle Portal de la Bassa» (*Reg. Fisc. 1921*, f. 277).

Llopes, les

[təz 'ʎopəs]

Renom donat a les quatre germanes de cal Llop.

Llorac

[ʎu'rak]

Cognom documentat al segle XVI i present a Baix a Mar des del seu poblament. Els membres d'aquesta abundant nissaga d'origen pagès amb l'expansió econòmica del segle XVIII esdevenen traginers, boters i també mariners. Consten nou grups familiars al *Padró 1936*.

V. t. *Puïto*.

«moncerato lorach parator pantorum [...] loci turris den barra» (MN 1561, 13.12.1561); «Sebastià Llorach fill d'en Antoni Llorach» (*Bapt. 1566*, 20.1.1580); «Antonio lorach» (MN 1626, 29.7.1626); «Antoni Llorach» i «Francescum Llorach» (*Bapt. 1640*, 4.4.1662 i any 1701); «Confessió d'Antonius Llorach agrícola» (*Capb. 1656*, f. 108v); «Joseph Llorach Pages dela present vila dela Torre den Barra» (MN 1707, 3.2.1710); «Joseph Llorach y Gatell» i «Franca, filla de Joan Llorach pagès y de Franca Llorach y Gatell» (*Bapt. 1723*, f. 33, 16.10.1725, i f. 172, 17.11.1742); «Jph. Llorach Pagés» i «Joan Llorach trager» (*Cad. 1757*, f. 30 i 41); «Esteve Llorach i Luc» i «Joan Llorac i Guasch» (*Bapt. 1787*, f. 175v, 12.1.1798, i f. 251v, 8.10.1803); «Arraval i Carrer Nou: Esteve Llorach Boter i Jph Llorach Boter» i «Farraginal: Anton Llorach Boter» (*Plet 1796-1818*); «Joseph Llorach y Lluch, fill d'Esteve Llorach Boter y de Franca Lluch» (*Bapt. 1806*, f. 50, 19.11.1810); «Jaime Llorach y Solé», «Rosalia Llorach Solé», «Francisco Llorach y Salvat» i «Jaime Llorach y Morros, fill de Jaume Llorach Biscamps de Clarà»; «Francisco Llorach y Marqués» (*Bapt. 1868*, 13.9.1869, 30.1.1872, 3.12.1893, 1.12.1882 i 19.9.1893); «Francisco Llorach y Pagés» (*Bapt. 1870*, f. 226v, 23.2.1880); «José Llorach Fontanillas, propietario: Cuadra den Clariana, Mas Tarrasa, Arboserà, Astrinquells, La Vila, Morera, Pujol, Caus y Clapés, Rasa i Muns» (*Contr. R. 1879*, núm. 92); «Antonio Llorach Sumoy» i «Jaime Llorach Rañé» (*Bapt. 1894*, f. 7, any 1896, i f. 129, any 1915); «Francisco Llorach Balsells, hijo legítimo de Francisco Llorach Sumoy, pescador, y de Matilde Balcells Ramón, ambos de esta» (*Bapt. 1913*, f. 12, 8.7.1914); «Llorach Fontanilles, José. Calle Alta de San Pedro; Baja de San Pedro; Freginal Mayor; Barrio Marina» (*Reg. Fisc. 1921*, f. 278 i 287).

Llorenç

«Joan Llorens» i «Estefans Llorens» (*Bapt.* 1640, 3.1.1657 i 25.4.1696); «francesch llorens mariner» (MN 1707, 26.4.1711); «Jaume Llorens y Duran» (*Bapt.* 1723, f. 69v, 15.8.1729); «Viuda Llorens» (*Cad.* 1757, f. 43); «Juan, fill de Pasqual Llorens de Genova y de Maria Estillas de la Secuyta» (*Bapt.* 1806, f. 330, 8.12.1833); «Salvador Llorens y Recasens» i «Francisco Llorens y Virgili» (*Bapt.* 1870, f. 37, 25.5.1871, i f. 115v, 9.5.1875); «Llorens Estillas, propietario: Caus y Clapés, Coma» (*Contr. R.* 1879, núm. 94); «Llorens Estilles, Francisco. Calle Freginal» i «Llorens Pamies Hermenegildo. Calle Muralla; plaza Dr Robert» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 288-291); «Els Llorens esdevindran artesans i comerciants, perpetuadors dels balls populars festius i alcaldes de la vila, com Hermenegild Llorens» (Bargalló 2016, p. 30).

Cognom documentat al segle XVII i associat a mariners de professió. Segons fonts orals, una branca del llinatge correspon a la traducció de *Lorentti* quan un descendent d'un soldat desertor de la Guerra de Successió va tenir descendència i va traduir el seu cognom. Consta una família al *Padró* 1936. S'ha trobat escrit *Llorens*.

V. t. *Quildet, cal*.

Llorenç, l'hort del

[^lʎɔɾ ðəɫ:u'ɾɛns]

Casa als afores de la vila, a l'antiga partida de les Moreres, tocant al Porxo.

V. t. *Farigola, la sínia de Cal*.

«H. de Llorens» (*Compl. Pasqual* 1859, f. 26); «Huerto de Llorens» (*Padró* 1885, p. 58).

Lloreres, les

«Lloreras» (*Amill.* 1943, f. 170).

Partida de terra, encara que no se n'ha pogut determinar la ubicació.

Lloriguera, cal

[^lkaɫ ɫuri'ɣerə]

Renom d'una casa al carrer del Freginal.

Lluc

«Jacobus luc [...] predicti locj turris den barra» (MN 1515, 23.7.1515); «Andreas luch [...] loci turris den barra» (MN 1561, 22.2.1562); «Pere Lluch», «Sebastià Maria i Joan Lluch» i «Miquel Lluch» (*Bapt.* 1566, 21.1.1579, 23.1.1584 i 9.6.1618); «Jacobus lluch agricola Ville Turris den barra» (MN 1602, 6.2.1605); «andreas luch» (MN 1626, 29.7.1626); «Francesch Lluc», «Jeroni Lluch» i «Joannem Lluch» (*Bapt.* 1640, 25.12.1643, 4.4.1682 i 23.3.1701); «Confessio Carolí Lluch agricola; Confessio Carolí Lluch tutoris pupilli Petri Lluch; Confessio Maria Lluch vidua relicta honor Andrea Lluch agrícola; Confessio Da-

miani Lluch agrícola et Maria Lluch et Mestre conjugum; Confessio Petrus Lluch agrícola; Confessio Sebastiani Lluch et Josephus ejus filius» (*Capb.* 1656, 8.10.1656, f. 33, f. 35v, f. 46v, 9.10.1656, f. 58, f. 65, f. 88v); «Rt Joan Lluch Pvre [...] de la pnt vila dela torradenbarra» (MN 1707, 14.10.1710); «Geroni Lluch i Farre» i «Maria, filla de Jaume Lluch pagès; y de Maria Lluch y Duran» (*Bapt.* 1723, f. 5, 29.3.1723, i f. 221v, 1.4.1747); «Mariº Lluch», «Anton Lluch marier», «Isidro Lluch Pagés, Jaume Lluch marier» i «Franco Lluch Pagès» (*Cad.* 1757, f. 11, 22, 24, 29 i 44); «Esteve, fill de Esteve Lluch Boter y de Franca García de Altafulla» (*Bapt.* 1806, f. 334v, 27.4.1834); «José Lluch y Salazar» (*Bapt.* 1870, f. 220v, 18.12.1879); «José Lluch Llorach, propietario: Sadolla, Arboserà i La Vila; Francisco Lluch Llorach, propietario: Arboserà, Rasa i Caus y Clapés; Josefa Lluch de Porta, propietaria: Moreras, Muns; Rita Lluch Vda. de Gual, propietaria: Astrinquells» (*Contr. R.* 1879, núm. 90, 91, 95 i 97); «Benjamin Lluch y Argilagós, hijo legítimo de Francisco Lluch Morató, escultor, de esta, y de Francisca Argilagós Montané de Tarragona; siendos sus abuelos paternos Francisco Lluch Llorach de la presente, y Dolores Morató Puig, de Altafulla» (*Bapt.* 1888, f. 171, 30.1.1900); «Dolores Lluch» (*Plànol* 1926).

Llinatge abundant a la vila des del segle xvi. Durant el segle xviii trobem descendents de dos grups familiars que són mariners. Francesc Lluch Voltas, nascut a Torredembarra l'any 1790, va anar a Puerto Rico on la seva activitat comercial va prosperar dedicant-se a l'exportació de les seves pròpies plantacions de cafè i sucre. El *Reg. Fiscal* de 1921 anota el cognom de tres germanes propietàries cadascuna d'elles d'una casa al corraló de Sant Antoni.

Lluca, ca la [ˈka tə ˈlukə]

Renom d'una casa al carrer de la Muralla. Hi havia un cafè i la seu d'Esquerra Republicana. Es va construir un refugi al soterrani per protegir-se dels bombardeigs durant la Guerra Civil.

Llúcia, la (C) [tə ˈlusia]

Peça de terra amb una caseta de pagès emprada com a senya marina pels pescadors.

«El campanar de Creixell per la Llúcia» (Montaña, p. 70).

Llúcia, l'antina de la

«Llúcia, l'Antina de la» (Montaña, p. 69).

Llúcia, les barretes de la [təz βəˈretəz ðə tə ˈlusia]

Indret marí on es troben unes roques submergides més enllà de la Barra de Tres en un fons de tres o cinc bracs. Es poden localitzar davant dels Pins de Creixell.

V. t. *Brut, la barra del.*

«Un bon lloc per a calar palangrons eren les barretes de la Llúcia» (Comes-Gual, p. 82); «Llúcia, les Barretes de la» (Montaña, p. 69).

Llúcia, el brut de la

«Llúcia, el Brut de la» (Montaña, p. 69).

Llufa, la

[tə 'ɫufə]

Era una caseta de fusta que es va instal·lar al mig de la platja de la Paella i que va fer les funcions de bar. Era coneguda popularment per aquest nom degut al fet que el van regentar els de ca la Llufa.

Llufa, ca la

['ka tə 'ɫufə]

Era al carrer de Pere Badia cantonada amb el carrer de Lleida. Hi vivien dues germanes que eren modistes, la Isabel i la Rosenda.

Lluís

[ɫu'is]

El cognom consta al *Padró 1936*.

«María Lluís y Solé, hija legítima de Ramón Lluís Jofré, labrador de Vespella, y de Rosa Solé Jofre, de esta» i «Joaquin Lluís y Duran, hijo legítimo de Ramon Lluís Busquets, labrador de Salomó y de Francisca Duran Ramon, de esta» (*Bapt. 1913*, f. 16v i 41, 11.4.1915 i 21.2.1919).

Lluís Mariner

«fch Roig dit Lluís Mariner» i «francesch Roig dit Lluís» (MN 1707, 4.8.1711 i 28.12.1717).

Lofes, cal

['kaɫ 'ɫɔfəs]

Casa al carrer d'Antoni Roig. Renom derivat d'Onofre.

López

['tɔpeθ]

Cognom present a la vila durant el segle XIX. Consta una família al *Padró 1936*.

«Esteve, fill de Dn Gaetano López de la Seu de Urgell y de Maria Rosalia Malet» (*Bapt. 1806*, f. 321v, 1.1.1833); «Pedro López y Pamies» (*Bapt. 1870*, f. 98, 16.5.1874); «Eduardo López y Gatell, hijo legítimo y natural de los consortes Dn Manuel López Comas, Medico cirujano en el hospital de Córdoba, y de Rosalia Gatell y López, natural de Tarragona, siendo sus abuelos paternos, Manuel López Malet y María de Regla Tomás Valdés; los maternos, Dn Francisco Gatell y Morgas, y Constanza López y Malet, de Torredembarra» (*Bapt. 1888*, f. 118v, 13.10.1895).

López, cal

«el mateix 1910, Manuel López Pamies es va fer càrrec del negoci amb la seva dona, Josepa Miracle Guasch. López Pàmies hi va treballar més de 25 anys. Per això el local va ser conegut popularment amb el cognom del propietari, Cal López» (Suñé-Morlà, p. 14); «López Pàmies, Manuel. Calle Antonio Roig; Baja San Pedro» i «López Pàmies, Pedro. Calle Eduardo Benot» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 168-272).

Nom donat al Cafè de Dalt.

V. t. «Recreo», *el*.

Lorena

«venerabile Geraldo lorana miljti de parrochia turrjs denbarra» (MN 1336, 15.10.?).

Loudis

«Joannes Loudis nuntius et Jacobus Loudis turrjs den barra» (MN 1626, 3.2.1630).

Lucas

[ˈlukəs]

El cognom consta al *Padró 1936*.

Lucea

[ˈtuˈsɛə]

«Lucea Palau, Antonio. Calle Antonio Roig» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 273).

Mà del Po i cal Mà del Po

[ˈma ðət ˈpo] i [ˈkaɫ ˈma ðət ˈpo]

Renom d'un pescador remitger que vivia al carrer de Tamarit a Baix a Mar.

«Remitgers: [...] Josep Biscamps Gallofré “Mà del Po”» (*Sínia*, 6, p. 14); «Els castellers torrencs del segle XIX [...] l'hereu del “Ma de Po”» (Bargalló-Morlà-Recasens, p. 81).

Mà Petit

[ˈma pəˈtit]

Renom donat a un pescador que vivia al carrer del Carme. El renom indica grau de consanguinitat, ja que a Baix a Mar, en llenguatge afectuós, sovint del germà en deien *mà*.

«En Josep Ametller, un homanàs de cap a dos metres [...] Josep Ametllé Camps “Mà Petit”» (*Sínia*, 6, p. 14); «Josep Escolà i Josep Ametller (pare) després el seu fill, coneguts popularment pel Mà Petit eren els recaders del meu record» (*Sínia*, 23, p. 17).

Macaia, cal [ˈkaʎ məˈkaʝə]

Casa al carrer Major que recull el cognom dels propietaris.

«Gertrudis Macaya. Calle Mayor, 17» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 298).

Macamet [məkəˈmɛt]

Indret marí davant del pas a nivell de la «casilla» del Macamet.

«Macamet, lloc situat quasi davant del Pins, era una roca assenyalada del Brut a unes 10 brases de profunditat» (Comes-Gual, p. 80).

Macamet, la «casilla» del [tə kəˈziʎə ðəʎ məkəˈmɛt]

Antiga caseta de tren a la banda de llevant del Barri Marítim, on hi havia un pas a nivell. Un dels fills de la família es deia Jaume i l'anomenaven *Macamet*. L'edifici servia de referència als pescadors; es distingia des de mar.

«Casilla Ferro-carril» (*Padró* 1885, p. 81); «Casilla» (*Padró* 1920, p. 118); «Senyes: El campanar de Creixell pel Macamet. Montornés pel Macamet. Montornès, de llevant del Macamet. El Més Alt del Montmell pel Macamet. El Campanar de la Pobla pel Macamet» (Montaña, p. 24, 75 i 132).

Maçana [məˈsanə]

Consta una família, a Baix a Mar, al *Padró* 1936.

«Juan Masana y Bairaget», «Elisa Masana y Beiraguet» i «Salvador Masana y Beiraguet» (*Bapt.* 1894, f. 66, 10.4.1908, f. 79, any 1909, i f. 100, any 1912); «Masana Tarrada Juan. Barrio de la Marina» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 325-327).

Maçana, cal [ˈkaʎ məˈsanə]

Casa a la plaça de la Cooperativa de Baix a Mar, cantonada amb els carrers del Carme i de la Indústria. Recull el cognom de la família; havien estat peixaters.

«MacGyver» [ˌmɑɡˈɡiʝɐr]

Renom donat a un pescador de Baix a Mar fill de l'Anton dels Bous. L'origen té a veure amb l'enginy del personatge de la sèrie televisiva.

«Jordi. MacGyver» (*Nansa torta*, p. 87).

Macià

«Pere Macia y Busquet» (*Bapt.* 1723, f. 20v, 3.10.1724); «Joseph Macia i Sanabre» (*Bapt.* 1787, f. 64, 13.6.1790).

Macianet, el [ət məsiə'net]
Pescador de Baix a Mar que vivia al carrer de Tamarit.

Macòlic, cal ['kaɫ mə'kətik]
Renom d'una casa al carrer del Nord davant de l'Escorxador. El Macòlic era pescador. La seva dona, l'Adela Macòlica, venia peix procedent del pelut entre el veïnat.

Madam, la [tə mə'dam]
Renom dedicat a una dona d'origen francès que vivia en una casa amb jardí al capdamunt del poble, darrere del Patronat Antoni Roig.

«La Madam, s'aplica a una francesa» (Moreu-Rey, p. 187).

Madrilenya, la [tə məðri'tɛpə]
Renom que indica l'origen madrileny d'una dona casada amb un pescador.

«La Madrilenya» (Moreu-Rey, p. 187).

magatzem
V. *Martineta, *Huguet*, *Ventura.

Magatzems, els [ətz məɣə'dzɛms]
A la banda de garbí de Baix a Mar hi havia diferents magatzems de vi, el dels Huguet, els del Gibert... però també podria tractar-se d'on treballaven els boters. De mar endins es distingien prou bé com per establir referències marines.

V. t. *Casalot, el*; **Salines, les*; *Pujol, el taller*; *Morros, les botigues del*.

«Senyes: Sant Antoni pels Magatzems. La Galera pels Magatzems» (Montaña, p. 88).

Maget, cal ['kaɫ mə'ʒɛt]
Renom d'una casa sense determinar-ne la ubicació.

Magí, de
«Franh Roig de Magí», «Joan Roig de Magí» i «Joan Roig de Magí menor» (*Cad.* 1757, f. 22, 37 i 49).

Renom emprat al segle XVIII per identificar un dels grups familiars amb cognom Roig.

Maginet

«Joan Roig, dit Maginet» (*Plet* 1796-1818).

Àlies.

V. t. **Magí, de; Roig*².

Magraners, els

«en la partida dita los Magranes [...] de miyg jorn ab cases situades en lo carrer de la Capella» (MN 1707, 24.2.1726); «El 9 d'octubre de 1792, Pau Borràs [...] comprà un petit patí de 40 pams de llargària i de fondo 77 pams, poch mes o menos situat a la partida anomenada los Magranes» (Borràs, p. 37).

Magraners, el raval dels

«en dos casas o Hornos [...] en la calle nombrada del Horno, y el otro en los arrabales dels Magraners» (*Invent.* 1803, f. 13v).

Carrer que va créixer fora el clos de la muralla paral·lel al carrer de la Carnisseria. Es localitza la referència quan es parla dels forns que controlava el senyor de Torredembarra.

Magranes, el

[ət mə'ɣranəs]

Renom d'un pescador de Baix a Mar.

«En jubilar-se de la barca anomenada “Trinidad”, el seu patró Juan Figuerola (Magranes)» (*Sínia*, 20, p. 9); «Josep Figuerola Gatell de cal Xon [...] Tothom el coneix com “el Magranes” o el “Xicot de Joan”. Va néixer el 1876 i va morir el 1947» (Suñé 2018, p. 89 i 90).

Magre, cal

['kaɫ 'maɣrə]

Casa a la plaça del Castell.

Magrinyà

[məɣri'ɲa]

Cognom documentat des del segle XVI. El *Reg. Fisc.* 1921 anota sis propietaris de cases al nucli antic del poble, mentre que al *Padró* 1936 només consten tres grups familiars. S'ha trobat escrit *Magrinyà* i *Magriñà*.

«anthonjo magrinya loco turris den barra» i «ego antonjo magrenya» (MN 1515, 1.9.1515 i 30.6.1519); «Nos anthonjo magrinya et jsabet eius uxor agricultores loci turris den barra» (MN 1561, 24.2.1562); «Antoni Magriñà», «Joan Magriñà, fill de Sebastià Magriñà» i «Joseph Magriñà» (*Bapt.* 1566, 29.8.1581; juny 1593 i 31.3.1616); «Antonio magrinya [...] Ville Turris den barra» (MN 1602, 1.11.1605); «Antonius magrinija [...] jurati Ville Turris den barra» i «Antonio Magrinyani» (MN 1626, 9.5.1626 i 29.7.1626); «Joseph Miquel Ma-

grinyà» (*Bapt.* 1640, 17.12.1651); «ab oriente cum Garroferali Sebastiani Magrinÿá» i «Confessio Sebastiani Magrinyà» (*Capb.* 1656, f. 2 i 107v, 6.10.1656); «Pau Magriñá i Ciuró» (*Bapt.* 1787, f. 108, 11.6.1793); «Joan Pau, fill de Pau Magriña pagès de la Riera y de Rosalia Ciuró» i «Pau, fill de Pau Magriña Pagès y Maria de la Pobla de Montornès» (*Bapt.* 1806, f. 1, 11.12.1806, i f. 328, 25.8.1833); «Juan Magriñá y Soler», «Jorge Magriñá y Gual» i «Juan Magriñá y Queralt» (*Bapt.* 1870, f. 19, 21.10.1870, f. 76, 22.4.1873, i f. 208, 30.5.1879); «Juan Magriña Domingo, propietario: Comuns», «Juan Magriñá Rimbau, propietario: Caus y Clapés» i «Juan Magriñá Jansà, propietario: Caus y Clapés» (*Contr. R.* 1879, núm. 116, 117 i 118).

Maiam, cal

[ˈkaʎ məˈjam]

V. *Meiam, cal*.**Maimó**

«Pessa de Francesca Maymo y Fontanilles (1656)» (*Amill.* (C) 1741, f. 91); «Ramon Maymó aust» (*Cad.* 1757, f. 37); «Josef, fill de Anton Maimo corder de Cervera i Maria Casas», «Bernat Maimo i Casas» i «Pere Maimo i Casas» (*Bapt.* 1787, f. 109, 22.7.1793, f.149v, 16.7.1796, i f. 212v, 1.9.1800); «Joseph, fill de Joseph Maimo corder y de Thecla Maimo y Verdura» (*Bapt.* 1806, f. 69v, 29.2.1812).

Cognom documentat al segle xvii i vinculat a l'ofici de corder. Tanmateix, al *Capb.* (C) 1777 de Clarà consten com a propietaris de terres. Hi ha una família al *Padró* 1936. S'ha trobat escrit *Maimó* i *Maymó*.

Maiola

«Mayola. Secano, algarrobos» (*Amill.* 1943, f. 128).

Consta com a partida de terra de secà. No s'ha localitzat la seva ubicació. Podríem suposar que el topònim prové del fet que antigament hi havia estat plantada una vinya jove.

Maire, cal

[ˈkaʎ ˈmajrə]

Renom d'una casa de pagesos al carrer de l'Alt de Sant Pere. Un descendent de la casa era en *Quim del Maire*.

Maire, la sínia de Cal

[tə ˈsiniə ðə ˈkaʎ ˈmajrə]

A la partida de les Creuetes trobem aquesta peça de terra amb casa. Durant la Guerra Civil hi van estar refugiades algunes famílies, ja que estava prou allunyada de la línia de costa.

Major, el carrer

[ət kə're mə'ʒo]

Carrer principal, dins del clos de la vila, que va des de la plaça de la Vila al carrer Ample. Localitzem vells casals de la pagesia benestant construïts durant el període medieval i alguns d'ells reformats als segles XVII i XVIII, tal com ho mostra la clau de l'arc dels portals. Aquest carrer va ser el més poblat de la vila fins al segle XIX, quan la centralitat es desplaça al carrer Nou. El topònim es manté des de l'antigor.

«in villa turris den barra in vico dicto del carrer maior» (MN 1626, 26.11.1628); «in vico Majori [...] a meridie cum Muro dicta villa» (*Capb.* 1656, f. 26, 7.10.1656); «Lo carrer Major» i «Sitam in dicta Villa Turris den Barra et in vico Majori cum introhitibus exhibitus juribus & pertinenty suis universis» (*Capb.* 1656, f. 5v, 58, 61, 65, 65v, 77v, 88v, 93, 109, 110, 117v, 127v, 129, 130v, 133, 135, 140v, 146, 148v, 158 i 161); «In vicum Majorem» (*Capb.* 1656, f. 148); «carrer Major: Theresa Hivern Vidua de Pere Hivern, apotecari» (*Plet* 1796-1818); «carre Majó» (*Cad.* 1824, f. 34); «carrer Major» (*Padró* 1936, p. 64-70); «Precatàleg d'edificis a protegir com a béns culturals d'interès local. Carrer Major, núm. 3, 5, 7, 14, 21 i 25» (PGOU 2002, p. 117).

Major, del carrer

«Joan Roig mariner del carrer Major» (MN 1707, 9.3.1713).

Renom.

Major, la plaça

«una casa en la present vila y en la plassa Major de ella afrontant [...] de part detras ab la muralla de dita vila», «de part devant ab la plassa major de la pnt vila», «una casa situada en la plasa major de la pnt vila» i «en la plasa major de dita vila [...] de un costat en lo carrer Major [...] de un altre costat ab lo carrer del Hospital, de part devant ab dita plasa» (MN 1707, 15.12.1710, 30.3.1712, 1.10.1725 i 8.10.1725); «Plasa Majó y correló» (*Cad.* 1824, f. 50); «Proyecto de rectificaci3n y ensanche de la titulada Plaza Mayor» (*Alineaci3n* 1879 (2)); «plaza Mayor» (*Padró* 1885, p. 34).

V. t. *Vila, la plaça de la.*

Mal Lladre, el

[ət 'maɫ 'laðrə]

Renom donat a un dels germans de cal Bolesa. Era pagès.

Malaguenya, la

[tə mətə'ɣɛɲə]

Renom que indica l'origen malaguenya d'una dona casada amb un torrenc.

Malcontent, el [əɫ ,maɫkun'ten]

Renom donat a un home amb un caràcter peculiar.

«Lo Malcontent. No reia» (Moreu-Rey, p. 109).

malesa

V. *Torredembarra*.

Malet

«Jaume, fill de Dn Francisco Malet metge i de Maria Lluch» (*Bapt. 1787*, f. 245, 23.1.1803); «Arraval i Carrer Nou: Dr. Francesc Malet, regidor degà» (*Plet 1796-1818*); «Malet López, Rosalia. Callejón San Antonio» (*Reg. Fisc. 1921*, f. 307).

Mallafré

«Joseph Mallafré i Roig» (*Bapt. 1787*, f. 183v, 30.7.1798); «Joseph, fill de Joseph Mallafré, Sastre de Altafulla y de Josepa Roig de la present» (*Bapt. 1806*, f. 3v, 3.2.1807); «Juan Mallafré» (*Bapt. 1870*, f. 40, 6.7.1871); «José Mallafré y Pijoan, hijo legítimo de José Mallafré Doménech, panadera, de Viñals, y de Teresa Pijoan Ramon, de esta» (*Bapt. 1888*, f. 205, 5.11.1902).

Cognom documentat a la darrerria del segle XVIII. Consta una família al *Padró 1936*.

Maltés, la botica d'en

«Item quodam estagnum o estany situm in dicto termino de clara devant la botica den Maltes [...] ab occidente stagno mansj den buada» (MN 1626, 25.8.1630).

Mamellot, el [əɫ məmə'lɔt]

Es reconeix el renom però no es pot identificar a qui corresponia.

«Per a qualificar un home gras, amb mamelles eminentes: el Mamellot» (Moreu-Rey, p. 74); «Mamellot. Home gras amb mamelles molt crescudes» (Soler, p. 141).

Man i cal Man ['man] i ['kaɫ 'man]

Renom d'un pescador que va morir als cent anys, vivia al carrer del Comerç.

«Joan Figuerola Ximenis: Man» (*But. Mun.*, 19, p. 6).

Managues, cal [ˈkaʎ məˈnakəs]

Renom d'una casa al carrer del Freginal. Eren uns pescadors provinents del carrer de la Nau de Tarragona.

Mancet

«Jaume Mancet pages» (MN 1707, 18.6.1730).

Mañé i Flaquer, el carrer de [əʎ kəˈre ðə məˈnje j fʎəˈke]

El seu recorregut va del Portal de la Bassa al Portal de Padrines i coincideix amb un tram de la muralla construïda al segle XIV. Tanmateix, només es conserven alguns murs de l'antiga muralla, adossats a cases i que estableixen la delimitació del nucli històric de la vila. Actualment formen part de l'entorn de protecció del castell i estan catalogats com a bé cultural d'interès nacional. Abans de l'any 1928, era conegut pel *Portal de la Bassa* o pel *carrer de cal Saia*. A partir d'aquesta data es va prendre l'acord municipal de dedicar-lo al periodista i escriptor Joan Mañé i Flaquer (1823-1901), d'origen torrenc. A la Galeria de Catalans Il·lustres de l'Ajuntament de Barcelona es troba el seu retrat pel seu alt nivell de compromís amb la ciutat.

V. t. **Animeta de la Torredembarra, l'*; *Muralla, la*; *Portal de la Bassa, el*.

«carrer Mañé i Flaquer» (*Padró 1936*, p. 70-74).

Manel de la Laieta, el [əʎ məˈneʎ də tə təˈjɛtə]

Era un pagès propietari de terres que vivia al carrer Ample a prop del Portal de Padrines.

Manel del Gel, el [əʎ məˈneʎ dəʎ ˈdʒɛʎ]

Treballador de la fàbrica de gel.

V. t. *Fàbrica de Gel, la*.

Manelet, el [əʎ məˈnəʎˈtɛt]

Renom d'un pescador que l'anomenaven pel diminutiu del seu nom.

«Remitgers: [...] Manuel Gatell Gras "Manelet"» (*Sínia*, 6, p. 14).

Manet, cal [ˈkaʎ məˈnet]

Casa de pagesos al carrer del Freginal. Aquest renom ja es recollia a la primera meitat del segle XIX. També s'ha feminitzat el renom, *ca la Maneta*.

«Joan Guasch "(a) Manet"» (*Villuendas*, p. 43).

Mano, el

«Pere Espina “dit lo Mano”» (Villuendas, p. 44).

Renom de la primera meitat del segle XIX.

Manresà, cal [ˈkaʎ mənrəˈza]

Casa del carrer Major. El renom indica procedència.

V. t. *Torrents, cal*.

Manresà, el bosc del (C) [ət ˈβoz ðət mənrəˈza]

Situat dalt del Pujol a uns cinquanta metres sobre el nivell del mar. La construcció del dipòsit d'aigua municipal va suposar, en gran mesura, la desaparició de la zona boscosa propietat de la família Torrens.

V. t. *Pujol, el*.

Manresà, l'horta del [ˈtɔrtə ðət mənrəˈza]

Una de les cases als afores que constituïa l'hàbitat dispers del poble, gairebé davant del Portal de Padrines, amb terra de conreu i s'ínia per regar. Al *Padró 1936* consta que hi vivien sis persones.

V. t. *Porxo, l'hort del*.

«Huerto Manresà» (*Padró 1920*, p. 120); «Hort Manresà» (*Padró 1936*, p. 224).

Manresà, l'olivar del (C) [tuʎiˈβa ðət mənrəˈza]

Tocant a la carretera de la Pobla la família Torrens tenia una parada plantada d'olivers.

«L'olivar. José Maria Torrens Llanes» (*Amill. 1943*, f. 264).

Manresà, la parada llarga del (C) [tə pəˈradə ˈlaɾɣə ðət mənrəˈza]

Peça de terra de la família Torrens que es localitzava sota del Pujol.

Manyer [məˈɲe]

Cognom documentat al segle XVI. A partir de la segona meitat del segle XIX també es localitza a Baix a Mar. L'escriptor i periodista Joan Mañé i Flaquer prové d'aquesta nissaga. Consta una família al *Padró 1936*. S'ha trobat escrit *Manya*, *Manyé* i, a partir de l'últim terç del segle XIX, *Mañé*.

V. t. *Mañé i Flaquer, el carrer de; Manyer, cal*.

«Antoni Manya» i «Joana Manya (1574)» (*Bapt. 1566*, any 1571 i any 1574); «agna maria filla de Domingo Manye» (*Bapt. 1640*, 26.3.1662); «Rafael Manyé y Ballesté», «Juan Manyé y Ballesté» i «Maria Manyé y Ballesté» (*Bapt. 1868*,

28.8.1881, 5.12.1882 i any 1886); «Juan Mañé y Mercader» i «Mariano Mañé y Ivern» (*Bapt.* 1870, f. 23v, 12.12.1870, i f. 53, 5.3.1872); «Pedro Mañé Fusté, propietario: Sinieta» i «Juan Mañé Recasens, propietario: La Vila, Capella» (*Contr. R.* 1879, núm. 104 i 121); «Pedro Mañé y Ballesté, hijo legítimo y natural de Pedro Mañé y Fusté, labrador, de esta, y Esperanza Ballesté y Farré de Altafulla» (*Bapt.* 1888, f. 106, 6.1.1895); «Juan Mañé y Pagés, hijo legítimo de Juan Mañé Casellas, labrador de Albiñana, y de Dolores Pagés Coca de San Martí de Provençals» (*Bapt.* 1913, f. 19, 2.9.1915); «Mañé Casellas, Juan. Calle Freginal» i «Mañé Mallafré, Josefa. Calle Pedro Badia» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 308 i 309).

Manyer, cal [ˈkaʎ məˈɲe]

Casa a prop del Portal de Padrines que recull el cognom de la família.

V. t. *Manyer*.

Manyer, la sínia de Cal [tə ˈsiniə ðə ˈkaʎ məˈɲe]

A la partida de la Rasa, a prop del camí d'Altafulla. Utilitzava l'aigua de la Sínia de la Vila.

Manyo i cal Manyo [ˈmaɲu] i [ˈkaʎ ˈmaɲu]

Renom que indica la procedència, vivia al carrer d'Eduardo Benot.

«En recordar aquesta imatge del carro de les escombraries, me'l veig a ell, el Maño, al davant amb la gorra, una mica de gairell, els seus grans mostatxos i el seu fer d'home bo i simpàtic» (Wennberg, p. 89).

Mapa, el [əʎ ˈmapə]

V. *Roca Plana, la*.

Màquina, la [tə ˈmakinə]

Nom popular amb què es coneixia la fàbrica d'alcohol de cal Saia.

V. t. «*La Agrícola*».

Màquina, la caseta de la [tə kəˈzətə ðə tə ˈmakinə]

A Baix a Mar, tocant a la platja, construcció que guardava la màquina de treure les barques. Antigament, es treien de mar amb bous i cavalls fins que es van substituir per una primera màquina moguda a vapor al començament del segle xx. Més endavant l'energia elèctrica va permetre la incorporació d'un motor de 25 CV. Així s'aconseguia arrossegar el cable, anomenat *alambre*, fins al Bloc, des d'on es varaven les barques. Quan es va urbanitzar el passeig Marítim es va enderrocar.

V. t. *Bloc, el; Lloco, cal*.

«La màquina era, pel Barri Marítim tota una institució. A part de la utilitat, era un punt de reunió, de tertúlia» (*Sínia*, 4, p. 18).

Màquinos, cal [ˈkaʎ ˈmakinus]

Renom d'una casa de pescadors al carrer d'Isaac Peral. Encara hi ha qui recorda el Cisco i el Quimet del Màquinos.

«Els Màquinos» (Moreu-Rey, p. 37); «En Baldomero Rovira i Torres neix a Baix a Mar el 20 de febrer de 1939 [...] Quan sent aquelles paraules, el Mero “Maquinos” així és com se'l coneix familiarment, d'un bot puja a coberta, i molt satisfet diu: “Jo sóc català!”» (*Sínia*, 16, p. 4).

Mar, el camí de (C)

«Camí de mar» (*Amill. (C)* 1741, f. 92).

A Clarà hi havia un camí que anava del nucli urbà fins a mar.

Mar, el camí de la

«cum via publica [...] apud mare» (MN 1333, 7.10.?): «j cum vja publica q itur apud mare» (MN 1336, 3.10.?): «Che. de la Mer» (*Plànol 1647*); «et a certio cum itinere Maris» (*Capb. 1656*, f. 161, 17.10.1656); «Ítem, tota aquella sort de terra, que és d'en Foix, que solia ésser d'en Guillem Virgili, afronta ab lo Camí de la Mar, e ab lo dit Cuniera. Ítem, altra sort de terra, que és d'en Ferrer Bordell, afronta ab lo dit Camí de la Mar e ab la sort del dit Virgili» (*Capb. 1760*, f. 5); «Camino del Mar» (*Mp. 1921*).

Antic camí que sortia de la muralla, del Portal de la Creu, i que es dirigia a les Botigues de Mar i a Clarà. Durant el segle XVIII, al llarg del seu recorregut es va eixamplar la vila. No queda clar si en el seu traçat es va urbanitzar el carrer Nou o el carrer de la Sort. També documentat com a *camí de la Barraca*.

V. t. **Barraca, el camí de la*; **Parellada del Castell, la*.

Mar, el carrer de la [əʎ kə're ðə tə 'mar]

La seva obertura va permetre l'accés més directe al Barri Marítim. El primer nom que va rebre va ser *calle de Emilio Barrera* per homenatjar el governador militar de Tarragona durant la dictadura de Primo de Rivera, però als anys 1930 es va canviar pel nom actual.

«S'acorda denominar carrer del Mar al carrer del General Emilio Barrera» (*Acta Ple 1930*, 11.5.1930); «carrer del Mar» (*Padró 1936*, p. 184).

Mar, la parada de (C) [tə pə'radə ðə 'mar]

Era una peça de terra de cal Xeco a sota de la carretera general, a prop de mar.

Mar de Fang, la

[tə 'mar ðə 'faŋ]

Expressió dita pels pescadors quan es van endinsant a mar.

Marc

«Berenguer Marc (1365)» (Companys, p. 235); «Joan March» i «Jaume March» (*Bapt.* 1640, 22.1.1656 i 3.5.1658); «Confessio Michael March Nuntius» (*Capb.* 1656, f. 103v); «Juan March y Canturri» (*Bapt.* 1868, 10.3.1872).

Llinatge antic que torna a aparèixer a la segona meitat del segle XIX a Baix a Mar. S'ha trobat escrit *Marc* i *March*.

Marçà

«Prohoms de la Torre citats a la Concòrdia del 1206. Petri Marçà» (Companys, p. 134).

Marcè

[mər'sɛ]

Cognom documentat des del segle XIV, i a partir del segle XVIII el retrobem de nou. Consta al llibre de baptismes que comença l'any 1913 i acaba el 1937 de la parròquia de Sant Pere. S'ha trobat escrit *Marcé* i *Mercè*.

«testes francisco mercerj presbítero» (MN 1336, 8.9.?); «Francisco Marcé» i «Franº Marce serraller» (MN 1707, 7.9.1716 i 2.8.1725); «Joseph Mercè i Duran», «Jaume, fill de Jaume Marcé Negociant y Segunyoles» i «Pau Marcé i Casas» (*Bapt.* 1723, f. 8v, 13.11.1723, f. 131, 9.2.1738, i f. 218, 6.1.1747); «Pere Marcé i Marqués» i «Mariano Marcé i Ferrer» (*Bapt.* 1787, f. 64v, 11.7.1790, i f. 252v, 25.10.1803); «Jaume Marcé» i «Franco Marcé Serraller» (*Cad.* 1757, f. 11 i 24); «Plassa: Pau Marcé, corder» (*Plet* 1796-1818); «Joan Marcé y Ferre» (*Bapt.* 1806, f. 40v, 18.6.1810); «Jordi Marcé Miracle i Joan Marcé Miracle» (Suñé-Morlà, p. 3).

Mare de Déu del Carme, el carrer de la

[ət kə're ðə tə 'marə ðə 'ðew ðət 'karmə]

A Baix a Mar, dedicat a la patrona dels homes de mar. Durant el període republicà va canviar de nom.

V. t. **Marina, la; Santiago Rusiñol, el carrer de.*

Margalef

El cognom consta al *Padró* 1936.

Margodi

«Johan margodj» (MN 1515, 31.1.1516).

Maria Astut

[mə'riə s'tut]

Renom d'una dona que vivia al carrer d'Eduardo Benot.

Marià Bolesa, la sinya del

[tə 'siniə ðət məri'a βu'tezə]

A la partida de la Rasa, a prop del camí del mateix nom. El mecanisme de la sinya es podia qualificar com un dels més antics del terme. Antigament era coneguda per *la sinya del Gall*.

V. t. *Bolesa, cal*.

Maria de Cal Met, ca la

['ka tət mə'riə ðə 'kaɫ 'mɛɫ]

Renom d'una casa al carrer de l'Alt de Sant Pere.

Maria de la Casa Blanca, ca la

['ka tət mə'riə ðə tət 'kazə 'βtaŋkə]

Renom d'una casa al carrer de l'Alt de Sant Pere; la dona que hi vivia provenia de la Casa Blanca.

Maria de la «Casilla», la

[tət mə'riə ðə tət kə'ziɫə]

Renom posat a la dona del guarda de la caseta del pas a nivell proper al camí de Bens.

Maria de la Granja, la

[tət mə'riə ðə tət 'ɣraŋdʒə]

Venedora de pollastres i hortalisses a la plaça de la Verdura.

V. t. *Granja, l'hort de la*.

Maria de les Monges, la

[tət mə'riə ðə tət 'mɔŋdʒəs]

Era una dona que havia nascut al Patronat Pere Badia; hi treballava de cuinera.

Maria de les Pomes, la

[tət mə'riə ðə tət 'pɔməs]

Venedora de fruita dolça a la plaça de la Verdura, vivia a la mateixa plaça. El seu fill tenia un magatzem de fruita a l'engròs.

Maria del Racó, la

[tət mə'riə ðət rə'ko]

Venedora a la plaça de la Verdura. Havia viscut en una casa que fa racó al carrer del Freginal i també al carrer de l'Alt de Sant Pere.

Maria Draps, la

«La Maria Draps» (Moreu-Rey, p. 96).

V. t. *Draps, cal*.

Maria Ivern, la sínia de Ca la [tə 'siniə ðə 'ka tə mə'riə i'βern]
Peça de terra de regadiu a prop del camí de la Rasa.

Maria la Coixa, ca la ['ka tə mə'riə 'kofə]
Renom d'una casa sense determinar-ne la ubicació.

Maria-santíssima, la [tə mə'riəsən'tisimə]
Venedora d'aviram a la plaça de la Verdura. L'origen del renom té a veure amb la freqüent repetició de l'expressió religiosa. Vivia a la plaça del Castell.

Mariana, ca la ['ka tə məri'anə]
V. t. *Bon Vi, cal; Ferrer, cal.*

«La famosa Mariana del bar de la plaça netejava una taula amb unes calces; quan l'hi van fer veure, ella va replicar: no passa res, si són netes» (*Sínia*, 25, p. 7).

Marianets, els [ətz məriə'nets]
Renom dedicat als germans Gavardós Fortuny.

«**Mariano**», l'hort del (C) [tər ðət məri'anu]
Es localitzava a prop de Creixell.

«Huerto Mariano» (*Padró 1885*, p. 23).

«**Mariano**» Canyelles [məri'anu kə'ɲeləs]
Nom castellanitzat de Marià Canyelles Mallafré, paleta de professió. Fou cap de la brigada municipal durant la Guerra Civil (1936-1939) i encarregat de la construcció de refugis antiaeris a la vila.

«Per a dirigir aquest grup, entre deu i quinze membres, es va escollir en Mariano Canyelles, per la seva experiència professional com a paleta i en la construcció del seu propi refugi al carrer Baix de Sant Pere» (García Puerto 2002, p. 39).

«**Mariano**» de la Gralla, el [ət məri'anu ðə tə 'ɣralə]
També anomenat *el Gralla* perquè tocava aquest instrument.
V. t. *Gralla, cal.*

«Mariano Ciuró Saumell, *Mariano de la Gralla* (1876-1943) havia tocat la gralla amb d'altres grups de la comarca. [...] Malgrat el renom que encara identifica els seus descendents —cal Gralla— ben poca cosa més sabem de la seva activitat musical» (Bargalló-Morlà-Recasens, p. 90).

«**Mariano» de la Xarmada, el** [ət məri'anu ðə tə tʃər'maðə]

Era un treballador de la SACE que havia viscut al carrer d'Antoni Roig i també al carrer de l'Alt de Sant Pere.

V. t. *Xarmada, cal.*

Marieta dels Conills, la [tə məri'etə ðəts ku'niɫʃ]

Era una dona que vivia al carrer Ample; criava i venia conills a casa seva.

Marina, la

«Marina» (*Padró 1885*, p. 33, 38, 50 i 68); «El Barrio de la Marina se distribuye en varias calles y plazas regulares por su estructura a las cuales se les da los nombres siguientes: Plaza del general Primo de Rivera; plaza de José Valls Ivern; calle del Comercio; calle de Pérez Galdòs; avenida del Porvenir; calle de la Indústria; calle Tamarit; paseo de Cristóbal Colón; calle de Ntra. Sra. del Carmen; calle Issac Peral y calle de San Juan» (*Acta Ple 1926*, 19.7.1928, p. 49v); «secció Marina» (*Padró 1936*, p. 178-224).

Abans de l'any 1929 els carrers de Baix a Mar quedaven inscrits en els padrons municipals i altra documentació oficial amb el nom genèric: *Marina*.

V. t. *Baix a Mar.*

Marina de les Taronges, la [tə mə'rinə ðə təs tərɔŋdʒəs]

La Marina Rimbau era venedora a la plaça de la Verdura. Al seu home li deien *el «Pepito» de la Marina*.

«**Mariquillo», el pas del, o el fondo del «Mariquillo»**

[ət 'paz ðət məri'kiɫu] o [ət 'fɔndu ðət məri'kiɫu]

Terres fondes entre el Coll de Creus i el camí del Molí, paral·lel a la Rasa. També dit *el fondo del «Mariquillo»*, molt a prop de terme d'Altafulla i la Pobla de Montornès.

«Creuem la via del ferrocarril pel pas del “Meriquillo” i ja tenim al davant, a quatre passes, la urbanització “Brises del Mar”, però encara queda un altre obstacle: és imprescindible salvar un petit barranc» (*Sínia*, 11, p. 3).

Marquès [mər'kes]

Cognom documentat des del segle XVII. Consten cinc grups familiar al *Padró 1936*.

«Joana, filla de Francesc Marquès y Magdalena llur muller pagesos de Altafulla» (*Bapt. 1640*, 7.2.1643); «Confessio Franciscus Marques agrícola oppidi de Altafulla» (*Capb. 1656*, f. 131); «Joan Marques Martorell» i «Pau, fill de Jph Marqués Pagès del terme de Tamarit y de Paula Carbonell de la present vila» (*Bapt. 1787*,

f. 131v, 20.3.1795, i f. 273, 6.6.1805); «Joseph Marqués i Carbonell» (*Bapt.* 1806, f. 36v, 18.4.1810); «José Marqués y Ciuró» (*Bapt.* 1870, f. 92v, 1.2.1874); «Alberto Marqués y Llorach» i «José Marqués y Giralte» (*Bapt.* 1894, f. 28v, 5.6.1903, i f. 42, 17.7.1905); «Ramon Marqués y Olivé, hijo legítimo de Lazaro Marqués Rius, entellador de metales, de Altafulla, y de María Olivé Recort, de esta» (*Bapt.* 1913, f. 34, 8.11.1917); «Marqués Pannou, José y Pedro. Calle Cruces» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 319).

Marquet [mər'ket]

Renom d'un pescador que es deia Marc.

Marraco [mə'raku]

Renom reconegut però no identificat. Tanmateix podria ser que li diguessin a algun pescador. La definició que dona el DCVB és: «Peix de l'espècie *Carcharodon Lamia*, molt gros, anomenat també *ca marí*».

Martell

«Juan Pere Martell», «Francisco Martell» i «Anton Martell» (*Bapt.* 1640, 15.3.1655, 22.3.1661 i 16.9.1698); «Joannis Martell agricola» (*Capb.* 1656, f. 31v, 8.10.1656); «Joanni Martell textor lini [...] ville turris den barra» (MN 1679, 21.5.1692); «Joseph Martell mariner dela torradenbarra» (MN 1707, 17.2.1715); «Josepha Martell y Llorach», «Rafel, fill de Joseph Martell botiguer, y de Magina Martell y Gabriel» i «Jaume Martell i Gabriel» (*Bapt.* 1723, f. 59, 29.1.1728, f. 158v, 18.5.1741, i f. 191v, 21.12.1744); «Magina Martell», «Anton Martell» i «Pere Martell marier» (*Cad.* 1757, f. 26 i 47); «Joseph Martell y Company» (*Bapt.* 1787, f. 265, 17.10.1804); «Joan Baptista Martell y Company» i «Joan fill de Joseph Martell Pagès y de Rita Solé conjuges habitants en la Marina de Clarà» (*C.*) (*Bapt.* 1806, f. 4, 20.2.1807, i f. 345v, 7.1.1836); «Emilio Martell y Ramon» (*Bapt.* 1870, f. 29, 16.2.1871); «José Martell y Baldrich, hijo legítimo y natural de José Martell y Valls, cubero, de esta, y Dolores Baldrich y Gibert de la Pobra de Montornès» (*Bapt.* 1888, f. 29v, 26.1.1890); «Martell Soler, Juan. Calle Baja San Pedro» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 320).

Cognom documentat al segle XVII vinculat al món mariner durant diverses generacions. En el *Capb. (C)* 1777 consta com a propietari de terres.

Martí [mər'tí]

Llinatge que es manté a la vila des dels primers temps. Consten tres grups familiars al *Padró* 1936.

«Prohoms de la Torre citats a la Concòrdia del 1206. Guillem Martí [...] Bernat Martí» (Companys, p. 134); «Ego bg martj filio Aº martj qdam de turrij denbarra» (MN 1320); «Ego berengaronno martinj de turrij denbarra» (MN 1333, 15.11.?); «G martj i ego sibilía hitatores de turrij denbarra» (MN 1333, 9.2.1334);

«testes [...] A martj» i «anthonio martinj [...] de turrj denbarra» (MN 1336); «Antonio marti» (MN 1336); «de Clerano confiteor debere ubis A° martj dicti loci» (MN 1340); «Ego bg marti de turrj denbarra» (MN 1340); «G° martinj turris denbarra» (MN 1349); «A° marthj loci turris denbarra» i «i G° martinj jurati hoc anno loci turris denbarra» (MN 1360); «Guillelmus Martí; Bernardus Martí (1365)» (Companys, p. 235); «Petro marti [...] loci turris denbarra» (MN 1396, 11.10.1396); «petro marthj [...] loci de clerano» i «p° marti hitatore turris denbarra» (MN 1452, 9.7.1452 i 25.8.1452); «Gabriel marti [...] loci turris denbarra» (MN 1515, 9.12.1515); «garau marti [...] loci turris denbarra» (MN 1561, 22.2.1562); «Barthomeu Martí», «Jaume Martí», «Garau Martí» i «Rafel Pau Martí» (*Bapt.* 1566, any 1574, any 1579, 20.4.1580 i 25.1.1613); «Geraldo marti [...] Ville Turris denbarra» (MN 1602, 1.11.1605); «Jacobus Marti Sartor» (MN 1626, 29.7.1626); «Jaume Martí», «Jaume Martí» i «Lluís Martí» (*Bapt.* 1640, 9.2.1648, 26.8.1649 i 16.11.1671); «Gabrielis Marti agricola» (*Capb.* 1656, f. 48v, 9.10.1656); «Lluís Marti Montaña» (*Bapt.* 1723, f. 109v, 9.6.1735); «Hereu de Pere Martí; Povilla Martí» (*Cad.* 1757, f. 17 i 54); «Jph Martí y García» (*Bapt.* 1806, f. 26v, 22.12.1808); «Emilio Martí y Mercadé», «Aniceto Martí y Matas» i «José Martí y Mercader» «Juan Martí y Mercader» (*Bapt.* 1870, f. 11, 16.5.1870, f. 22, 22.11.1870, f. 137v, 28.5.1876, i f. 203v, 27.3.1879); «Cayetano Martí Veciana, propietario: Arboserá» (*Contr. R.* 1879, núm. 108); «Martí Capdevila, José. Calle Antonio Roig; Pedro Badia; Portal de la Bassa» i «Martí Llorach, Rogelio. Calle Antonio Roig; Freginal; plaza Pi Margall; Barrio Marina»; «Martí Olivé, Pablo. Plaza Dr. Robert» i «Martí Porta, Rosalia. Calle Sort» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 310-318).

Martí, la barraca d'en

«un tros de terra ab un alberch al dit terme lo qual es apelat la barraqua den marti a la barraqua de na guardoneta» (MN 1374, f. 16).

Martina, l'oliverar de na

«in termino turris den barra in parte dicta lo oliverar de na Martina» (MN 1626, 11.11.1628).

Martineta, la

[tə mærti'nɛtə]

Antiga partida de terra al cantó de ponent, entre la platja i la carretera general. S'hi accedia a través de camins veïnals. Hi havia terres de regadiu amb sínies, que afavorien els conreus d'hortalisses, però també una extensa zona de secà amb garrofers, ametllers i matoll. A la documentació medieval la trobem referenciada per *Horta de la Martineta*. A finals del segle XIX moltes terres es van expropiar perquè va quedar afectada per la construcció de la línia fèrria i, un segle més tard, per la desviació de la carretera general. El paisatge rural d'aquest indret va acabar de desaparèixer amb l'arribada posterior del turisme, ja que es va urbanitzar en la seva to-

talitat. Avui queda delimitada per la via de tren i la platja fins al camí de la Pedrera, que separa aquest indret de la partida dels Munts. Un carrer manté viu el topònim.

V. t. **Horta de la Martineta, l'*.

«ortum in orta de Martineta» (*Inst.* 1345, 14.09.1345); «et in partita de Martineta vocata La Sinia [...] a meridie cum prato [...] mediante sequia qua tendit a les Salines ab occidente cum itinere de Martineta», «Partita dicta de Martineta» i «Sitam in dicto termino et in partita vocata de la Martineta» (*Capb.* 1656, f. 11, 7.10.1656, f. 12v, f. 117v, f. 118, f. 125v, f. 145v); «en la partida dita la Martineta afronta de un costat an lo camí que va al arenal [...] y a tremuntana ab la sequia de las Salinas» (MN 1707, 2.05.1727); «Martineta» (*Amill.* 1943, f. 20, f. 34, f. 92, f. 125, f. 264); «Martineta» (*Plànol* 1944, p. 12); «la Martineta» (*Ortofot. Mp. (T)* 1998).

Martineta, el camí de la

[əɫ kə'mi ðə tə mərti'netə]

Sortia de Dalt la Torre per on avui trobem el passeig de la Sort i anava cap a la platja. Ja fa anys que va desaparèixer, encara que trobem el carrer de la Martineta en un indret proper.

«ab oriente cum itinere de Martineta [...] a cirtio cum itinere de Martineta» i «Et in partita vocata del camí de la Martineta» (*Capb.* 1656, f. 8, 7.10.1656, f. 118, 125v, 145v i 161); «Pessa de terra dita lo Hort [...] afronta de llevant ab Joan Piñol, y ab Miquel Fontanilles, de migdia ab lo camí Vell, de ponent ab Joseph Virgili, y de tremuntana ab lo camí de Martineta» (*Cad.* 1735, f. 82).

Martineta, el camp de la

[əɫ 'kam də tə mərti'netə]

L'afició dels seguidors del Club Mediterrani va poder disposar d'aquest camp de futbol a partir de la Festa Major de l'any 1923. Aquest es trobava a la partida del mateix nom.

V. t. *Martinetes, les*; «*Mero Moreno*», *la sínia del*¹.

Martineta, el cap de la

«fins davant al cap de Martineta» (MN 1707, 8.4.1713).

V. t. *Martineta, la punta de la*.

Martineta, la coma de la

«totam jllam conam appellatam la cona de mertineta» (MN 1465, 21.10.1466).

Martineta, el magatzem de la

«se aportaren al magasem dit de Martineta 1762 fanegas de sal» (MN 1707, 30.10.1717).

Martineta, el paratge de la [ət pə'radʒə ðə tə mərti'netə]

Hi ha escriptures de propietat en què consta el paratge de la Martineta dins la partida dels Munts.

Martineta, el pou de la

«altre troç de terra [...] lo pou de mertineta afronta ab la platga a dues parts i daltres dues ab lo camj qui va a la mar» (MN 1452, 24.10.1454).

Martineta, la punta de la [tə 'puntə ðə tə mərti'netə]

Al final de la platja, al racó de l'Art, es localitzava aquesta punta de roca. Per accedir-hi des de la platja, el Peig va fer unes escaletes, com si es tractés d'un picapedrer. La construcció del port ha provocat la sequera de l'indret.

V. t. *Art, el racó de l'*.

«La Punta de la Martineta» (*Plànol 1885*).

Martineta, el racó de la [ət rə'ko ðə tə mərti'netə]

«Martineta, el Racó de. On acaba pel cantó de ponent la platja de Torredembarra» (Montaña, p. 389).

Martineta, les roques de la

«in partita vocata Los Munts [...] ab oriente cum Rochis de Martineta» (*Capb. 1656*, f. 92, 11.10.1656).

Martinetes, les [təz mərti'netəs]

Finca de la família Torrens a la Martineta que va quedar afectada i dividida, a finals del segle XIX, per la construcció de la via fèrria i per la carretera general. La Martineta de Dalt era el tros comprès entre el passeig de la Sort i el camí de les Viudes, i la Martineta de Baix va quedar sota la via fèrria i arribava a prop del camí de la Martineta. Una part d'aquesta va ser destinada al camp de futbol del Club Mediterrani. L'extensió de la propietat era molt gran i diferents pagesos treballaven la terra en arrendament, entre ells el Miquel Carboner, el «Mero Moreno» i també el Pep de Cal Pau Gras de la Pobla de Montornès.

V. t. *Carboner, la sínia del; «Mero Moreno», la sínia del'*.

Martínez [mər'tines]

Cognom documentat a la vila a la darrereria del segle XIX. Consta al *Padró 1936*.

«Alejandro Martínez y Mercader, hijo legítimo y natural de Ambrosio Martínez Vives, cedacero, de Tarragona, y de Dolores Mercader y Recasens de La Nou» (*Bapt. 1888*, f. 74v, 3.1.1893).

Martorell

«Josephus Martorell Dolerius [...] presentis ville Turris den Barra» (MN 1707, 2.12.1709); «Emanuel Martorell y Aguader» i «Joseph Martorell y Aguader» (*Bapt.* 1723, f. 185, 22.1.1744, i f. 248v, 3.2.1750); «Pere Martorell i Biscamp» (*Bapt.* 1787, f. 49, 29.6.1789); «Anton Martorell, forner» i «Mariano Martorell, Boter» (*Plet* 1796-1818); «Anton, fill de Anton Martorell pagès de la Nou y de Jpha Papiol de Clarà» (*Bapt.* 1806, f. 321v, 6.1.1833); «Pedro Martorell y Cañellas» i «Domingo Martorell y Jansá» (*Bapt.* 1870, f. 60, 22.7.1872, i f. 253, 9.6.1881).

Cognom documentat al segle XVIII i vinculat a l'ofici de boters i mariners.

Martret i cal Martret

[mər'trət] i ['kaɫ mər'trət]

El renom prové del nom de la mare, que es deia Marta, al qual s'afegeix el sufix diminutiu *-et*. Casa al carrer d'Antoni Roig; eren sabaters.

«El Martret, fill d'una Martra (Marta)» (Moreu-Rey, p. 56).

Marxant, cal

['kaɫ mər'tʃan]

Botiga que es dedicava al comerç de teixits a la plaça de la Font. Un avi de la família havia estat marxant. Encara hi ha qui recorda *en Joanet de cal Marxant*.

«En els mateixos baixos i a continuació hi havia la botiga de teixits i merceria “cal Marxant” de la família Farré» (Gual Gallofré 2003, p. 52).

Marxant, l'hort del

['tɔr ðət mər'tʃan]

Al carrer Nord entre els carrers de les Creus i el camí de l'Era hi havia aquest hort fins que s'hi van construir un parell d'edificis de tres plantes.

Marxant, la sinya de Cal

[tə 'siniə ðə 'kaɫ mər'tʃan]

V. *Sort, l'hort de la*.

mas

V. **Boada, Cabeces, *Clariana, *Ermengol, Olla, Parra, Pujol, *Remada, Turdiu, *Vinyes, *Xavos, Xitot*.

Mas

«Prohoms de la Torre citats a la Concòrdia de 1206. Arnau Mas» i «Arnaldus Mas (1365)» (Companys, p. 134 i 235); «Arº mas [...] loci de la torra denbarra» (MN 1360); «Pere Mas», «Pau Miquel Mas» i «Antoni Mas» (*Bapt.* 1566, 3.5.1579, 8.9.1580 i gener 1588); «Joan Mas, fill de Miquel Mas pagès» i «Isidro Mas» (*Bapt.* 1640, 2.2.1677 i any 1693); «Joseph Mas i Gas», «Isidro Mas y Gas»

i «Joseph Mas y Argenter» (*Bapt.* 1723, f. 3v, 18.4.1723, f. 47, 20.10.1726, i f. 141v, 11.6.1739); «Franh Mas marier» (*Cad.* 1757, f. 44); «Arraval i Carrer Nou: Sebastian Mas, negociant» (*Plet* 1796-1818); «Joan, fill de Joan Mas Sabater, y de Theresa Ramon del Vendrell» i «Pau, fill de Joan Mas Pagès y de Rosa Ramon conjuges habitants de Clarà» (*Bapt.* 1806, f. 11v, 14.10.1807, i f. 348, 11.6.1836); «Mas García, Antonia. Calle Ancha; Alta de San Pedro» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 322-324); «Els Mas eren comerciants lligats amb el món marí, encara que, sens dubte, no tan importants com els Badia, Cases, Fontanilles, Flaquer, Gatell, Gibert [...] El nom Sinibald no era tampoc estrany a la Torredembarra del segle xviii. No endebades era el nom del pare de la patrona local. Santa Rosalia» (Bargalló 1983, p. 71).

Cognom documentat des dels primers temps. En el segle xviii trobem entre ells pagesos, però també mariners i comerciants.

V. t. *Sinibald Mas, el carrer de.*

Mas d'en Clariana, el (C)

«Ego Guillermo Rovira de manso de cleriana parrochia Sancti Joanis de Clerano» (MN 1374, f. 38); «in termino de clara in partita dieta lo mas den Clariana» (MN 1602, 17.8.1608); «terre troseum sitam in termino de clara in parte dicta del mas de Clariana» i «una pessa de terra situada in termino de clara yn parte dicta del mas den clariana» (MN 1626, 12.10.1627 i 25.9.1630); «situada en lo terme de dit lloch de Clarà y en la partida dita lo mas de Clariana» (MN 1707, 23.10.1714).

Partida de terra.

V. t. **Quadra d'en Clariana, la; *Quadra del Mas d'en Clariana, la.*

Mas d'en Secalló, el camí de

«Las Esplanas. LINDA: a Oriente con finca llamada Babilonia [...] a Poniente con el camino de mas de Secalló» (*Amill.* 1943, f. 105 i 105v).

Aquest camí conduïa al mas del terme veí de la Pobla de Montornès. També dit *camí de Mas d'en Terrassa* i *camí de la Bóta* o *del Cap de la Bóta*.

V. t. **Pobla a Mas d'en Secalló, el camí de la.*

Mas d'en Terrassa, el (C)

[ət̪ 'maz ðən tə'rasə]

Partida de terra documentada en la divisió dels termes de Clarà i Torredembarra que confronta al nord amb la Pobla de Montornès. L'any 1324 es vincula el mas d'Ermengol amb el mas de Terraçola. El *Capb.* 1656 recull una extensió de quaranta-quatre jornals. Avui la carretera de la Pobla divideix la seva superfície en dues meitats a la vegada que hi permet l'accés. Altres camins veïnals també l'afecten: el dels Pins a la Sadolla marca el límit amb el Pujol i el camí del Molí la

creua perpendicularment. A l'*Amill.* 1943 hi consten diverses propietats amb conreus d'ametllers, garrofers i olivers. S'ha trobat escrit *Mas de Terraçola*, *Mas den Terrasa*, *Mas de Tarrassa* i *Mas d'en Terrassa*.

V. t. *Tarrassa.

«per formalitzar la venda en franc alou del mas Ermengol, que també era anomenat mas de Terraçola [...] el document fou signat l'any 1324. AHN, 841, doc. 62» (Serra Rial, p. 163); «altre troç de terra al mas den terrassa afronta ab lo camj dels molins [...] i ab lo terme de montornes» i «al mas den tarrassa afronta ab lo cami moliner» (MN 1452, 24.10.1454 i 21.8.1454); «jn termjo ville turrís den barra in parte dicta lo mas den tarrassa [...] a meridie cum via dicta lo cami moliner» (MN 1602, 1.3.1614); «in termino Turrís den Barra et in partita vocata Lo Mas den Tarrassa», «Partita vocata al Antígos prope mansió vocatum den Tarrassa», «in partita vocata del Mas den Tarrassa [...] a cirtio cum termino Popula de Montornes», «in partita vocata del Mas den Tarrassa [...] ab oriente partim cum termino de Clara [...] ab occidente mediante quadam via publica quo transit per dictam petiam terra et tendit ad Mansium den Mercader, et a cirtio cum termino Popula de Montornés», «al Mansum d'en Tarrassa», «et in partita vocata del Mas den tarrassa [...] a Meridie cum itinere Molendini» i «Partita vocata dels Devanets aliam dicta lo Mas den Tarrassa» (*Capb.* 1656, f. 23v, 7.10.1656, f. 41v, 9.10.1656, f. 61, 10.10.1656, f. 72 i 91, 12.10.1656, f. 125 i 148); «en la partida dita lo Mas Tarrassa [...] a migjor ab lo Cami Moliner» (MN 1707, 14.5.1710); «las quals tres quadras forman y componen dit castell, lloch y terme de Clarà, que després de la divisió de la vila y terme de la Torre den Barra de dit castell, lloch y terme de Clarà, y vuy en dia se troba dividit y termenat a saber és per la part de sol ixent [...], a mitg dia ab la vora del mar, des de dit terme de Crexell, fins al terme de la Torre den Barra y en lo puesto anomenat la Estacada, a ponent ab lo dit terme de la Torre den Barra, comensant a la vora del Mar y en lo dit puesto anomenat la Estacada y camí del pas del Rey, pujant en dretxura del camí real y de aquí al Trull d'en Gatell y pujant més amunt al puesto anomenat las Glayetas y de aquí al mas d'en Tarrassa y més amunt lo Olivar de Jaume Guardiola y a tremuntana part ab lo dit terme de la Torre den Barra y part ab lo terme de la Pobla de Montornès y paSant per devant del mas d'en Saquelló fins a encontrar altre vegada lo dit terme de Crexell y puesto anomenat lo pujol de las Moriscas» (*Venda* 1723, f. 9 i 9v); «Mas den Tarrassa» (*Amill.* (C) 1741, f. 92); «Mas Tarrassa» (*Contr. R.* 1879); «Mas Tarrassa. LINDA: a Mediodia con un vecino apodado "el Miret"», «Mas Tarrassa. Algarrobos, viñedo» i «Mas Terrasa» (*Amill.* 1943, f. 77, 185, 259 i 271); «Mas Tarrassa» (*Plànol* 1944, p. 5 i 6); «el Mas Terrassa» (*Ortofot. Mp.* (C) 1998).

Mas d'en Terrassa, el camí del (C) [ət̪ kə'mi ðət̪ 'maz ðən tər̪asə]

Denominació antiga del camí de la Bóta o del Cap de la Bóta.

«lo camí del Mas Tarrassa» (*Amill.* 1845, f. 259); «"Partida del Castell": Comença darrere el Castell, segueix darrere les Cases del Carrer del Fraginal, entra i

passa pel Carrer més alt de Sant Pere, i surt de la Vila fins al camí de Mas Tar-rassa» (Villuendas, p. 43).

Mas Rabassa, el

«en la partida dita lo mas Rabassa» (MN 1707, 1.6.1712).

V. t. *Rabassa.

Mascarell

«Ego Romeo mascarell rector ecclesia turrij denbarra» (MN 1336, 2.6.?); «petro mascarellj loci turris denbarra» (MN 1360); «Petrus Mascarelli» (Companys, p. 234); «Petro mascarel [...] loci turris denbarra» (MN 1396, 11.10.1396).

Mascaró

«Joan Pau Mascaró», «Josep Miquel Mascaró» i «Joan Mascaró» (*Bapt.* 1640, 24.1.1650, 17.10.1654 i 22.4.1695); «Petri Mascaró» i «Confessio Conjugum Mascarons. Petrus Mascaró agrícola» (*Capb.* 1656, f. 21v i 122v, 7.10.1656); «Francesch Mascaró [...] Sagristans dela Germandat y Confraria del Gloriós sant Elm de la present vila dla Torre den Barra» i «Joan Mascaró sastre» (MN 1707, 5.1.1710 i 6.9.1717); «Pere Mascaró i Cruset» i «Franco Mascaró Veredat» (*Bapt.* 1723, f. 4, 16.5.1723, i f. 109, 10.5.1735); «Anton, fill de Magí Mascaró mariner, y de Theresa Varedat» (*Bapt.* 1753, f. 18v, 19.1.1755); «Joan Mascaró marier», «Magí Mascaró marier» i «Joan Mascaró Sastre» (*Cad.* 1757, f. 21, 31 i 51); «Rosalia Mascaró i Porta» (*Bapt.* 1787, f.16v, 13.10.1787); «Magí, fill de Joseph Mascaró Boter, y de Antonia Mascaró y Fonts» i «Joseph fill de Joseph Mascaró Boter, y de Maria Ferrer» (*Bapt.* 1806, f. 33, 15.11.1809, i f. 345v, 23.12.1835); «Angela Mascaró Fontanals, propietaria: Rasa, Muns» i «Hnos. de Juan Bautista Mascaró, propietarios: Caus y Clapés» (*Contr. R.* 1879, núm. 107 i 120); «Juan Mascaró y Solé, hijo legítimo y natural de los consortes Joaquin Mascaró y Roig, sastre, natural de Barcelona, y de María Solé y Requesens de la Pobla de Montornès» (*Bapt.* 1888, f. 21, 27.7.1889); «A partir del 1882 el cafè de Dalt va ser arrendat i gestionat per Magí Mascaró Ferré» (Suñé-Morlà, p. 8); «Mascaró Soler Joaquin. Plaza Pi y Margall» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 328).

Cognom documentat a partir del segle xvii i vinculat a diverses generacions de mariners.

V. t. *Picarret.

Masdeu

«Jaume, fill de Pau Masdeu teixidor de la Riera, y de Rosalia Jansà» (*Bapt.* 1806, f. 327, 9.8.1833); «Antonio Masdeu Garriga, propietario: Arboserà» i «Pablo Masdeu Jansà, propietario: Astrinquells» (*Contr. R.* 1879, núm. 106 i 119);

«José Masdeu y Casals, hijo legítimo y natural de Antonio Masdeu y Garriga, labrador, natural de La Nou, y Ramona Casals y Teixidó, de esta» (*Bapt.* 1888, f. 30, 11.2.1890).

Masegues, cal [ˈkaʎ məˈzɛɣəs]

Renom d'una casa del carrer d'Antoni Roig. Una altra casa era la que van enderrocar per recuperar la Torre de la Vila al carrer del Forn.

Masegues, la sínia de Cal [tə ˈsiniə ðə ˈkaʎ məˈzɛɣəs]

Es coneixen dues sínies amb aquest nom. Una a la partida de la Rasa, just a tocar del camí d'Altafulla; actualment hi ha una hípica. L'altra, també desapareguda, a la partida de l'Hort de Pau, just a tocar del camí de les Dues Parets.

Maset

«in partita voccata dla portadora et antea lo Maset» i «Et in partita vocata del Maset alias vocata la Portadora» (*Capb.* 1656, f. 138 i 145, 14.10.1656); «in termino Ville Turris den barra in partita dicta lo maset» (MN 1679, 6.8.1681).

Partida de terra.

V. t. *Portadora, la.*

Massó

«Pere Masso pages en la pnt vila de la Torredenbarra populat» (MN 1707, 4.9.1730); «Pere Massó y Buguet» i «Felip, fill de Franco Massó Teixidor; y de Rosalia Gúes» (*Bapt.* 1723, f. 56, 30.9.1727, i f. 258v, 27.11.1750); «Joseph Masó i Casas» (C) i «Joan, fill de Francisco Maso Espardeñer de Valls i de Gertrudis Pupi dels Masos de Vespella» (*Bapt.* 1787, f. 7, 20.4.1787, i f. 177, 2.2.1798); «Jaume, fill de Jaume Masó Boter, de esta, y de Maria Masó y Burunat del Vendrell» (*Bapt.* 1806, f. 32v, 8.11.1809); «Massó Gabardós, M. Josefa y Teresa. Calle San Antonio» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 329).

Cognom documentat al segle XVIII. S'ha trobat escrit *Massó* i *Masó*.

Massot

«Massot. Secano. Algarrobos» (*Amill.* 1943, f. 257).

Partida de terra, encara que no se'n determina la ubicació.

Mata [ˈmatə]

Cognom documentat des del segle XV tant a Clarà com a Torredembarra. Entre els oficis que predominaven a la nissaga trobem pagesos i fusters i, a partir del segle XVIII, també mariners. El prenom *Llorenç* es repeteix en diferents membres masculins. Consta una família al *Padró* 1936.

V. t. *Clarà, la plaça de.

«laurentio mata losi turris den barra» (MN 1452, 10.4.1454); «Laurentio mata omnes dicti loci de la torra den barra» i «Laurentio matha pisquator [...] dicti loci turris den barra» (MN 1465, 15.6.1465 i 1.9.1465); «Tecla Mata», «Llorens Mata» i «Josep Llorens Mata» (*Bapt.* 1566, 14.12.1578, 28.9.1581 i 30.10.1617); «Laurentio mata [...] Ville Turris den barra» (MN 1602, 1.11.1605); «Jacobus Mata [...] jurati Ville Turris den barra» (MN 1626, 9.5.1626); «Bernat Mata», «Llorens Mata» i «Josephum Mata» (*Bapt.* 1640, 28.9.1648, 10.7.1650 i 20.2.1699); «Confessió Jacobus Mata agrícola», «Confessio Laurentius Mata agrícola», «Confessio conjugum de Mata agrícola. Eulalia Mata conjuges propietària», «Confessió Eularia Mata» i «Confessio Didacus Mata agrícola» (*Capb.* 1656, f. 1v, 93, 94v, 100v i 141, 6.10.1656); «Joan Mata» i «Joseph mata pagesos en dit lloch de Clarà populats» (MN 1707, 5.1.1710 i 11.7.1717); «Pere Mata y Mata», «Joan Mata y Alamany» i «Jaume, fill de Franch Mata menor fuster y de Maria Mata y Lluch» (*Bapt.* 1723, f. 33v, 14.10.1725, f. 115, 6.4.1736, i f. 139v, 12.2.1739); «Franh Mata, fuster», «Jaume Mata», «Llorens Mata» i «Pere Mata Pagés» (*Cad.* 1757, f. 13, 21, 24 i 29); «Jaume Mata i Macià» i «Joan Mata i Fort» (*Bapt.* 1787, f. 121v, 22.6.1794, i f. 227, 12.8.1801); «Joseph Mata y Fort, fill de Joseph Mata fuster» i «Francisco, fill de Joan Mata Fuster y de Maria Mercè Montaner» (*Bapt.* 1806, f. 22v, 8.9.1808, i f. 329, 13.11.1833); «Bernardino Mata y Valls» i «Francisco Mata y Rabadá» (*Bapt.* 1870, f. 244v, 19.1.1881, i f. 261v, 13.9.1881); «José Mata Montané, propietario: Astrinquells, Muns» (*Contr. R.* 1879, núm. 112); «Alfonso Mata y Baltá, hijo legítimo y natural de Alfonso Mata Lluch, de esta, carpintero, y de Remedios Baltá Junyent de Vilafranca» (*Bapt.* 1888, f. 35v, 22.4.1890); «María Mata y Olivé, hija legítima de Juan Mata Valls, pescador, de la presente, y de Teresa Olivé Miracle de Clarà» (*Bapt.* 1913, f. 38, 19.6.1918); «Mata Estalella, Ramon. Calle Antonio Roig», «Mata Fonts, Juan. Calle Juan Güell», «Mata Lluch, Alfonso de L. Calle Juan Güell» i «Mata Valls, José. Calle Cruces» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 330-333).

Mata, la [tə 'matə]

Peça de terra de regadiu a la Rasa, tocant al Pontet. Uns antics propietaris es deien Mata de cognom.

Matafava, cal ['kaʎ ,matə'faβə]

Renom d'una casa al carrer d'Antoni Roig, eren cansaladers.

Matafrancesos, el [ət ,matəfrən'sezus]

Renom donat a un pescador relacionat amb un accident al mar. Vivia al passeig de Colom.

«El Mata-Francesos. Matà un francès d'un cop de ganxo, en mar» (Moreu-Rey, p. 198).

Matagutxos, cal [ˈkaɫ ˌmatəˈɣutʃus]

Renom d'una casa al carrer d'Antoni Roig. Un avantpassat treballava a l'Escorxador.

Mata-rucs, el [əɫ ˌmatəˈruks]

Malnom dedicat a un veterinari.

Mateu [məˈtew]

Cognom documentat al segle XIV i no es torna a trobar fins al segle XVIII. Consten dues famílies al *Padró 1936*.

«Arnaldo mathei» (*Inst.* 1345, 14.9.1345); «Bernat Matheu» (*Cad.* 1757, f. 38); «Bernat, fill de Bernat Mateu, Fuster y de Magdalena Mata» (*Bapt.* 1787, f. 11v, 4.7.1787); «Pedro Mateu y Miragle» (*Bapt.* 1870, f. 31v, 20.3.1871); «Pedro Mateu y Baldrich, hijo legítimo de Pedro Mateu y Miracle, y Leonor Baldrich y Gibert, los dos de la presente» (*Bapt.* 1888, f. 107v, 14.2.1895); «Mateu Miracle, Pedro. Calle Antonio Roig» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 334).

Mauri

«Joan Mauri [...] en la Torredenbarra populats» (MN 1707, 8.8.1730); «Joseph, fill de Pere Mauri Mestre de aixxa y Maria Flaquer» i «Franch Mauri y Flaquer» (*Bapt.* 1723, f. 13v, 17.3.1724, i f. 50v, 13.1.1727); «Anton Mauri» i «Pere Mauri» (*Cad.* 1757, f. 4); «Josep, fill de Josep Mauri, mestre d'aixa i Rosalia Gatell» (*Bapt.* 1787, f. 168, 12.8.1797); «Joan Baptista, fill de Mariano Mauri Corder y de Rosalia Llorach» (*Bapt.* 1806, f. 314, 20.5.1832); «De tots els grups torrencs de mestres d'aixa setcentistes els dels Mauri és el més important. Els Mauri descendeixen de Josep Mauri, mariner de Bagur» (Rovira 1992, p. 67).

Cognom documentat al segle XVIII i vinculat al món mariner, diversos homes de la nissaga van ser mestres d'aixa. Un descendent, en Pere Mauri i Flaquer, es va enriquir com a patró i comerciant a ultramar. Aquest va tenir un paper rellevant en el projecte de l'hospital.

V. t. *Pere Badia, el Patronat*.

Mec i cal Mec

«Joseph Gatell pages dit lo mech» (MN 1707, 15.7.1714).

Renom que es recull a principis del segle XVIII. La casa es trobava al corraló de Sant Antoni. Encara hi ha qui recorda que un descendent va ser en Francesc López Gatell, capità de l'exèrcit republicà durant la Guerra Civil.

Medallons i ca Medallons [məðə'ʎons] i ['ka məðə'ʎons]

Renom d'una casa al carrer del Carme a Baix a Mar.

«El Medallons» (Moreu-Rey, p. 96).

Mediona, el camp d'en

«jn parte dieta lo cami qui va a tarragona dictam lo camp den mediona» (MN 1602, 10.3.1614).

Meiam, cal ['kaʎ mə'jam]

Renom d'una casa al carrer d'Antoni Roig. La família que hi vivia era molt coneguda pel cafè que regentava. Una de les explicacions que es donen sobre l'origen del renom és que sovint deia *meiam* en lloc de *veiam*.

Meiam, el cafè del [əʎ kə'fe ðəʎ mə'jam]

Aquest cafè es trobava al carrer de Santa Rosalia. Disposava de sala de festes i era la seu del teatre de la Unió. També conegut pel *Cafè de Baix* per oposició al Cafè de Dalt. Després del seu enderroc, una entitat bancària va aixecar un nou teatre que va permetre a la població gaudir d'actes culturals durant força anys. Posteriorment, en passar a titularitat municipal, es va remodelar l'edifici. Avui és una sala d'actes polivalent que recull el renom dels antics propietaris.

V. t. *Unió, teatre de la; Tranquils, els*.

«La notícia apareguda al Diario de Tarragona del 3 de setembre de 1908, ens indica que al teatre “La Unión”, conegut popularment com a cal Maiam es celebren sessions extraordinàries de cinematògraf els dies [...]» (García Puerto 1998, p. 11).

Mengol, cal ['kaʎ məŋ'gɔʎ]

Renom d'una casa de pagesos al carrer del Freginal. El renom deriva d'Ermengol.

Menjacordes, el [əʎ məjɔɾðəs]

Roca submergida que es trobava davant de cal Bofill.

«Davant de la Torre, hi ha el “menjacordes”, a 19 brases de fons. S'hi havien pescat moltes bogues amb les nanses... Tamarit per la Punta de la Galera. Montornès per la premsa» (*Barques*, p. 78); «El Menjacordes. Fons: 20 brases i mitja» (Montaña, p. 75).

Menjacordes, el ganxo de Terra [əʎ 'ɣaŋtʃu ðə 'tərə məjɔɾðəs]

Indret marí. També anomenat *el tronc de Terra el Menjacordes*.

«Menjacordes, el Ganxo de terra el. Fons: 16 brases i mitja» (Montaña, p. 76).

Menjacordes, el tronc de Terra [ət 'trɔŋ də 'tɛrə məjɔdzə'kɔrðəs]

«Menjacordes, el Tronc de terra el. Fons: 16 bracs i mitja» (Montaña, p. 76).

Menut, cal ['kaʎ mə'nut]

Renom d'una casa de pescadors al passeig de Colom.

«Manel Gatell Marquès, Manuel Menut un excel·lent nanser que anava a pescar amb nanses [...] Manel Gatell Figuerola va heretar el sobrenom del seu pare» (Comes 2005, p. 11).

Mercader [mərka'de]

Cognom documentat al segle XIV que s'ha mantingut fins avui de manera abundant. Durant el segle XVIII els descendents de tres grups familiars eren mariners. En diversos documents, com el *Capb. (C) 1777*, constatem que eren propietaris de terres a Clarà i, més entrat el segle XIX, també a Torredembarra. El *Reg. Fisc. 1921* anota el cognom de vint-i-tres propietaris d'edificis i solars urbans, dels quals un d'ells és de Clarà i un altre de Baix a Mar. Una branca d'aquests són boters amb establiments al carrer del Mar i al carrer de la Indústria. A més, al *Padró 1936* consten vint grups familiars. S'ha trobat escrit *Mercader*, *Mercadé* i *Marcadé*.

V. t. *Casalot, el*.

«nos bernardo mercader i jacobo mercader de turrj den barra» i «Ego p turrjbarda de turrj denbarra» (MN 1320); «et cum Romeo Mercadery» (*Inst.* 1345, 14.9.1345); «bn mercader turrjs denbarra» (MN 1349, 5.9.?); «petrus mercader ferrarius omnes turris den barra» (MN 1561, 21.10.1563); «Simó Mercader fill de Pere Mercader» i «Rafel Mercader» (*Bapt.* 1566, any 1584 i 1.2.1617); «Petro Mercader agricolis turris den barra» (MN 1626, 1.3.1630); «Mariam, filiam de Josephi Mercader nauta et Marcé conjugum» (*Bapt.* 1640, 20.9.1691); «Confessio Joannis Mercader agrícola Mansi termini del Crexell» (*Capb.* 1656, f. 137); «Pere Martir Mercader pages de la Torradenbarra» (MN 1707, 30.8.1712); «Magí Marcade y Gonsales», «Joan Mercade y Busquets», «Pere Mercader y Soler», «Jaume, fill de Joseph Mercader Mariner; y de Serafina Mercader y Canyellas» i «Joan Mercader y Vidal» (*Bapt.* 1723, f. 21, 19.10.1724, f. 32, 5.8.1725, f. 41, 8.5.1726, f. 223v, 18.6.1747, i f. 228, 19.11.1747); «Hereus de Jph. Mercader» i «Joan Mercader» (*Cad.* 1757, f. 21 i 54); «Francesch Mercader i Lluch» i «Felip Mercader i Soler» (*Bapt.* 1787, f. 112, 22.10.1793, i f. 164v, 14.5.1797); «Joseph Mercader Capdevila» i «Pau Mercader y Porta, fill de Pau Mercader boter y de Antonia Mercader y Porta» (*Bapt.* 1806, f. 18v, 30.4.1808, i f. 73, 28.5.1812); «Florencio Mercader y Batalla», «Juan Mercader y Olivé» i «Mariano Mercadé y Casasús» (*Bapt.* 1868, 8.10.1873, 29.12.1884 i 11.3.1887); «Ramon Mercader y Sanabre», «Roman Mercader y Cañellas», «Antonio Mercader y Valls», «Agustin Mercader y Guasch», «Pablo Mercader y Casassús» i «Celestino Mercader y Papiol» (*Bapt.* 1870, f. 20,

30.10.1870, f. 39, 21.6.1871, f. 54, 16.3.1872, f. 239v, 29.10.1880, f. 246v, 16.2.1881, i f. 258, 31.7.1881); «Juan Mercadé Dalmau, propietario: Pou, As-trinquells, Mas Tarrasa», «Juan Mercadé Baldrich, propietario: Sadolla», «Agustin Mercadé Solé, propietario Cuadra den Clariana», «José Mercadé Solé, propietario: Sinieta», «José Mercadé Fontanillas, propietario: Caus y Clapés», «Ramon Mercadé Tarragó, propietario: Sadolla», «Salvador Mercadé Dalmau, propietario: Muns» i «Juan Mercadé Salvat, propietario: Capella» (*Contr. R.* 1879, núm. 99, 100, 101, 102, 105, 110 i 111); «Delfin Mercader y Casasús», «Juan Mercadé y Valls», «Pablo Mercadé y José», «José Mercadé Solé» i «Juan Mercadé Elias» (*Bapt.* 1894, f. 3v, any 1895, f. 6, 1896, f. 30, any 1903, f. 34, any 1903, i f. 123, any 1915); «Emilio Mercadé y José» i «José Mercadé y Cañellas, hijo legítimo de Juan Mercadé Batalla, labrador, y de Josefa Cañellas Dalmau, ambos de esta» (*Bapt.* 1913, f. 8 i 11, 21.1.1914 i 11.5.1914); «Pau Mercadé i Boada. Industrial el 1906 arribà a Cuba» i «Venanci Mercadé i Papiol. Comerciant arribà a Cuba el 1903» (DCA, vol. III, p. 93).

Mercader, cal [ˈkaɫ mərkəˈðe]

L'empresa Conductores Eléctricos Mercadé Sociedad Anónima (CEMSA), fundada l'any 1925, era coneguda per *cal Mercadé*. Durant la Guerra Civil va ser una de les empreses collectivitzades. El soterrani es va excavar per construir un refugi per protegir-se dels bombardeigs. Actualment, l'edifici de les oficines està rehabilitat com a seu del casal municipal i la resta d'espai s'ha edificat.

V. t. *Fàbrica de Conductors Elèctrics, la; Mercader, la sinya de Cal.*

«La caiguda d'una bomba a l'interior dels terrenys de la fàbrica (CEMSA), sense pèrdues humanes [...] va accelerar la cosntrucció per part dels empleats de l'empresa d'un primer refugi» (García Puerto 2002, p. 50).

Mercader, el camí del Mas d'en (C)

«ab Achilone cum via qua itur al mas den mercader» (MN 1626, 30.7.1628); «in partita vocata del Mas den Tarrassa [...] ab oriente partim cum termino de Clara [...] ab occidente mediante quadam via publica quo transit per dictam petiam terra et tendit ad Mansium den Mercader, et a cirtio cum termino Popula de Montornés» (*Capb.* 1656, f. 72, 10.10.1656).

Probablement es tracta del camí de la Pobla a Clarà que condueix al mas d'en Mercader, mig en terme de la Pobla de Montornès i mig de Creixell.

Mercader, els pisos de Cal [əts ˈpizoz ðə ˈkaɫ mərkəˈðe]

Edifici de vint-i-quatre habitatges al carrer de l'Alt de Sant Pere destinats als treballadors de la CEMSA. Va ser projectat l'any 1956 i construït en un parell d'anys. Anteriorment en aquest indret hi havia terra de conreu. La construcció de l'edifici va suposar la pèrdua de la vista panoràmica del perfil del litoral des del

Collegi. El nom popular prové del promotor del projecte, gerent de l'empresa, Josep Mercadé Recasens.

Mercader, la sínia de Cal [tə 'siniə ðə 'kaʎ mərkə'de]

Coneixem dues sínies que duen el cognom de la família: una al costat de l'Hort del Nap i l'altra a la partida de la Capella, allà on es va construir la fàbrica CEMSA.

Mercaderó, cal ['kaʎ mərkəðə'ro]

Renom d'una casa al carrer de l'Alt de Sant Pere, eren boters. Potser el renom prové del cognom Mercader, en diminutiu.

Mercer

V. *Marcè*.

Merich

«Joanne Merich [...] Ville Turris den barra» (MN 1602, 1.11.1605).

Merigó [məri'ɣo]

Cognom documentat a la darrereria del segle XIX. Consta una família al *Padró 1936*.

«Abelardo Merigó y Gatell» (*Bapt. 1870*, f. 16, 9.9.1870); «José Merigó y Mercadé, hijo legítimo de Abelardo Merigó Gatell, militar, y de Magadlena Mercadé Salvat, ambos de esta» (*Bapt. 1888*, f. 182, 1.2.1901).

«Mero», cal ['kaʎ 'meru]

Renom que prové de l'abreviació de Baldomero.

V. t. «*Moreno*», *cal*.

«Mero Moreno», la sínia del¹ [tə 'siniə ðət 'meru mu'rɛnu]

Sínia desapareguda a la partida de la Martineta. La propietat era de la família Torrens i la treballava el «Mero Moreno» fins que es va urbanitzar.

V. t. *Martinetes, les*.

«Mero Moreno», la sínia del² (C) [tə 'siniə ðət 'meru mu'rɛnu]

Explotació agrícola en ple rendiment que podem localitzar a la Sadolla, a tocar de la sínia del Cèrcols, s'hi accedeix pel camí dels Pins a la Sadolla. Actualment limita amb la zona urbana.

«la sínia del Moreno» (*Ortofot. Mp. (C) 1998*).

Merola

«Ego puyg merola [...] i ego guillermo merola de turrij denbarra» (MN 1333); «Mercaders. Puig i Guillem Merola (1333)»; «Bernat Merola, àlies Puig, el 2 de novembre 1397 [...] El 5 de novembre de 1397 localitzem Francesc Merola, àlies Puig» (Companys, p. 154 i 173).

Cognom.

V. t. *Puig*².

Mestra Maria Antònia, la biblioteca [tə βiβt̪iu'tekə 'mɛstrə mə'riə n'tɔniə]

Nom posat a la biblioteca municipal com a mostra de reconeixement a la mestra M. Antònia Hernández Sagarra, que va exercir la seva professió a Torredembarra, Sant Boi del Llobregat i el Vendrell entre els anys 1932 i 1968.

Mestre

«Prohoms de la Torre citats a la Concòrdia de 1206. Berenguer Mestre» (Companys, p. 134); «P^o magister de turrij denbarra» (MN 1333, 8.1.1334); «Ego bartolomeo magister filio petrj magister de turrij denbarra» (MN 1336, 2.8.?); «Ego bartolomeo mestre filio q^odam p mestre de turrij den barra» (MN 1340, 12.9.?); «p^o mestre de turrij denbarra» (MN 1340); «p^o magister hitator turris denbarra» (MN 1360); «Petrus Magister (1365)» (Companys, p. 235); «jn domo Laurencjo mestre serratoris n loco turris den barra» (MN 1452, 22.8.1452); «Johanes mestra turris den barra» (MN 1515, 23.7.1515); «jacobo mestre loci turris den barra» (MN 1561, 25.2.1564); «Pere Mestre», «Anton Mestre» i «Jaume Mestre» (*Bapt.* 1566, any 1575, 1.4.1576 i any 1579); «Jacobus mestre» (MN 1602, 19.4.1608); «Jacobus Mestre [...] agricole oppidi turris den barra» (MN 1626, 8.4.1630); «Jacobus Mestre» (*Bapt.* 1640, 20.5.1702); «Joan Mestre y Illa», «Joaquim Mestre y Illa» i «Esteve, fill de Jaume Mestres cirurgia y de Eulalia Mestres y Illa» (*Bapt.* 1723, f. 75v, 2.1.1731, f. 129v, 22.12.1731, i f. 207, 8.2.1746); «Povilla Mestres» i «Jaume Mestres Cirurgia aust» (*Cad.* 1757, f. 17 i 37); «Pio Mestres i Virgili» (*Bapt.* 1787, f. 106, 4.5.1793).

Cognom que va perdurar durant segles a la vila. S'ha trobat escrit *Mestre* i *Mestres*.

Mesuró i cal Mesuró

[məzu'ro] i ['kaʎ məzu'ro]

Renom d'una casa al carrer d'Antoni Roig que es va enderrocar per obrir el carrer de Francesc Moragas.

«El Mesuró venia fruits secs i cacauets a la sortida del cine. Sempre deia: “Qui en vol un mesuró?” (mida establerta per vendre els seus productes)» (Soler, p. 141); «el Mesuró» (Moreu-Rey, p. 137).

Met i cal Met

[ˈmɛt] i [ˈkaɫ ˈmɛt]

Casa de pagesos al carrer de l'Alt de Sant Pere. Possiblement afèresi de Jaumet.

«LINDA: a Poniente con terrenos de un vecino apodado “El Met”» (*Amill*, 1943, f. 104).

Met, la sinya del

[tə ˈsinjə ðət ˈmɛt]

A la partida de la Sinya de Cabeces, eren veïns amb l'hort del Cantero.

Metge, l'hort del

[ˈtɔr ðət ˈmedʒə]

Peça de terra en arrendament que havia estat propietat d'un metge. Dos informants ens comenten que el topònim consta en escriptures, una a la partida de la Sinya de Cabeces, l'altra a la partida de la Rasa.

V. t. *Cantero, l'hort del*.

Metges, els

[ətʒ ˈmedʒəs]

Indret marí anomenat únicament per un pescador del Barri Marítim.

«Els Metges» (Montaña, p. 76).

Mic, cal

[ˈkaɫ ˈmik]

Renom donat a una casa del poble sense determinar-ne la ubicació. Hi ha fonts orals que relacionen l'hort de l'Olla amb cal Mic, n'eren descendents.

Mig Duro i cal Mig Duro

[ˌmidʒˈðuru] i [ˈkaɫ ˌmidʒˈðuru]

Renom d'una casa a la plaça de la Cooperativa de Baix a Mar. L'origen del renom es deu al jornal que cobrava un rebesavi, mestre d'obres, quan va treballar en la construcció de la plaça de braus de Tarragona. Fonts orals ens informen que quan venia la colla castellera a Baix a Mar feien un pilar davant de la casa com a reconeixement a Joan Salvat Rovira, *Mig Duro*. Encara hi ha qui recorda la Lola, el Pepito, la Guadalupe i la Manuela Mig Duro.

«Els castellers torrencs del segle XIX [...] Josep Salvat Suñé, Mig Duro, va néixer a Torredembarra el 17 de novembre de 1860. Vivia a Baix a Mar. Durant tota la seva vida es va dedicar a fer de paleta i també va ser un gran aficionat als castells. Sembla que la seva activitat castellera va acabar quan, en una ocasió, va prendre mal parant un pilar de cinc amb Anton Gras Llorens [...]. Va morir al 70 anys» i «Joan Salvat Rovira, Panotxa o Mig Duro va néixer a Baix a Mar el 20 de juny de 1894 [...] inicialment es dedicà la pesca, però, més endavant també va fer de transportista i de repartidor de gel [...] va morir als 84 anys» (Bargalló-Morlà-Recasens, p. 81, 82 i 88).

Migmatre, el [ət̪ ˌmidʒˈmɛtrə]

A Baix a Mar hi havia un contramestre o delegat de duanes que vigilava la costa conegut per aquest renom, que denota la seva alçada. També li deien *el Xa-parrita*.

Migsenyor, el [ət̪ ˌmitsəˈɲo]

El renom prové de la situació social que pretenia aparentar.

«Lo Mig-Senyor» (Moreu-Rey, p. 61).

Millet

«Grau Millet» (*Cad.* 1757, f. 3); «Anna, filla de Joseph Millet pescador y de Anna Maria Gras» i «Pere, fill de Pere Millet Mariner i de Rosalia Millet i Roig» (*Bapt.* 1787, f. 21, 23.12.1787, i f. 213, 19.9.1800); «Els Millet descendeixen de Grau Millet, pescador de Masnou establert a Torredembarra i de la seva esposa Esparança Torrents i Botey» (Rovira 1992, p. 79).

Cognom documentat a la segona meitat del segle XVIII, vinculat al món mariner.

Minet i cal Minet [miˈnɛt] i [ˈkaɫ miˈnɛt]

Renom d'un pagès que vivia a Baix a Mar. La casa es trobava al cantó de la plaça de l'Església i el carrer de la Indústria.

«El Minet» (Moreu-Rey, p. 37); «Federic Casasús: Minet» (*But. Mun.*, 22, p. 6).

Minet, els aixolls del (C) [ət̪z əˈʃɔʎz ðət̪ miˈnɛt]

Consta a la documentació com a partida de terra. Encara hi ha qui recorda una peça de terra on hi havia una granja de porcs a prop de la carretera de la Pobla, eren veïns amb una parada de cal Xeco.

«La aixoll. LINDA: [...] con el camino de mas de Secalló» i «La Axoll» (*Amill.* 1943, f. 105 i 146).

Minet, la sínia del (C) [tə ˈsiniə ðət̪ miˈnɛt]

Peça de terra a la partida de l'Hort de Pau, on en temps passats s'arreglaven terres frescals properes a la línia de costa. Avui ha desaparegut. Els informants han situat una altra peça de terra, coneguda amb el mateix nom, a la partida de la Sínia de Cabeces, prop de la rasa de Sagunyoles.

Mineta, ca la [ˈka tə miˈnɛtə]

Casa al carrer d'Isaac Peral. Es tracta de la feminització del renom. Font orals ens diuen que la Mineta, la germana del Minet, era una bona cosidora.

Mingo Carreter, el

[ət 'miŋgu kərə'te]

Tenia el taller al carrer de la Sort, encara que molt més endavant es va traslladar al carrer de la Muralla.

V. t. *Carreter, cal*.

«El seu motorista va ser en Domènec Plana “Mingo carreter”» (*Sínia*, 8, p. 14).

Minguet, cal

['kaʎ miŋ'get]

Casa al carrer del Roser. El renom deriva del diminutiu de Domingo.

Miquel

«Prohoms de la Torre citats a la Concòrdia del 1206. Antoni Miquel» (Companys, p. 134); «bng miql» (MN 1333, 9.10.?): «bng miql de clerano» (MN 1333); «Romeo Miquel turris den barra» (MN 1349); «Paula Miquel i Gavaldà» (C) i «Josep, fill de Josep Miquel Pagès de Vilarodona i de Bernarda Gavaldà de la mateixa vila, però habitants en las Botigas de Clarà» (*Bapt. 1787*, f. 230, 5.10.1801, i f. 258, 24.3.1804).

Cognom vinculat a Clarà en època medieval. Posteriorment, consta al *Padró 1936*.

Miquel Carboner

[mi'keʎ kərβu'ne]

En Miquel Teixidó Folch era pagès i feia carbó de manera artesanal, primer a Vespella i, més tard, a la sínia que tenia arrendada a cal Torrens a la Martineta.

V. t. *Carboner, cal; Carboner, la sínia del; Martinetes, les*.

Miquel de la Impremta

[mi'keʎ də ʎim'premtə]

En Miquel Sonsona regentava la impremta de la plaça de la Font. El seu taller era lloc de reunió d'un petit grup d'homes que van tirar endavant iniciatives culturals i turístiques com el programa de ràdio *La voz de Torredembarra*.

V. t. *Sonsona, cal*.

«Hi havia també l'impremta d'en Miquel Sonsona, personatge emblemàtic a qui caldria dedicar un capítol a part. A la rebotiga de la impremta es reunien els lletraferits de la vila» (Wennberg, p. 84).

Mir

«Prohoms de Torredembarra (1338) Pere Mir» (Companys, p. 137).

Miracle

[mi'raktə]

Cognom que ha perdurat durant segles a la vila, trobem les primeres anotacions a mitjans del segle XVI. Un segle més tard alguns homes d'aquesta nissaga

consten com a mariners. Posteriorment, el *Reg. Fisc.* 1921 anota nou propietaris de cases al nucli antic del poble i un a Baix a Mar. Consten set grups familiars al *Padró* 1936. S'ha trobat escrit *Miracle* i *Miragle*.

«Herederos de Jaime Miracle» (*Capb. (C)* 1561, f. 88); «Pere Miracle» i «Francesch Miracle» (*Bapt.* 1640, 5.12.1644 i 8.8.1671); «Rosalia, filla de Franch Miracle espardeñe y de Rosalia Miracle y Miracle», «Sebastià Miracle y Alomar» i «Pau Miracle y Alomar» (*Bapt.* 1723, f. 62, 16.6.1728, f. 209v, 12.3.1746, i f. 231, 26.5.1748); «Sebastià Miracle marier» (*Cad.* 1757, f. 44); «Joan Miracle i Martí» (*Bapt.* 1787, f. 208, 22.4.1800); «Ramon Miracle y Martí» i «Magí, fill de Miquel Miracle Teixidor y de Maria Gras» (*Bapt.* 1806, f. 8v, 16.6.1807, i f. 322v, 4.2.1833); «Estanislao Miracle y Olivé» (*Bapt.* 1868, 28.4.1879); «Baldomero Miragle i Olivé» i «Francisco Miracle y Mallafre» (*Bapt.* 1870, f. 4, 27.1.1870, i f. 250, 11.4.1881); «José Miracle Casas, propietario: La Vila, Capella, Caus y Clapés, Minas» (*Contr. R.* 1879, núm. 103); «Antonio Miragle y Olivé, hijo legítimo y natural de Jaime Miragle y Olivé, Labrador, y Maria Olivé y Mercader, consortes de esta» (*Bapt.* 1888, f. 7, 18.12.1888); «Jaime Miracle y Llorach», «Juan Miracle y Cabestañ» i «Jaime Miracle y Cabestany» (*Bapt.* 1894, f. 3, any 1894, f. 41, any 1903, i f. 55, any 1907).

Mirall, el

[əɫ mi'raɫ]

V. *Rellotge, el*.**Miramar**

«Arnaldo miramar de virgili [...] loci turris den barra» (MN 1452, 24.8.1452).

Miret

[mi'ret]

Cognom documentat al segle XIX. Consten dues famílies al *Padró* 1936.

«Hermenegildo Miret y Llorens» (*Bapt.* 1870, f. 215, 21.9.1879); «Carlos Miret y Bonan, hijo legítimo de Carlos Miret Llorens, cubero y María Bonan Solé, ambos de esta» i «José Miret y Bonan» (*Bapt.* 1913, f. 29 i 43v, 21.2.1917 i 19.5.1919).

Miret, el

«Mas Tarrasa. LINDA: a Mediodia con un vecino apodado “el Miret”» (*Amill.* 1943, f. 77).

Consta documentat com a renom, però probablement fa referència al cognom.

Miró

«Joseph Miró» i «Joanes Miro» (*Bapt.* 1640, 4.01.1674 i 29.09.1678); «Isidro fill de Jaume Miró Ferrer y de Teresa Aleu» (*Bapt.* 1806, f. 333, 3.03.1834).

Missa

«Ganxo del Tronc, el. [...] La Mamella tanca de llevant de la Missa» (Montaña, p. 59).

Alguns pescadors, anys enrere, per anomenar l'església de Baix a Mar en deien *Missa*, tal com queda reflectit en alguna senya marina.

V. t. *Barretes, les*.

Missa de les Vuit, l'hort de

«H. de Misa de las Vuit» (*Compl. Pasqual* 1859, f. 28).

Misseta, la

[tə mi'setə]

Nom popular donat a l'antiga capella o ermita de planta baixa i superior situada dins de la finca de la Sort, entre el camí del Fondo i la carretera general. El seu estat de conservació és ruïnós. També coneguda per *l'ermita de la Sort*.

«M'ha previngut que el Sant Crist de Salomó fou transportat d'Alatafulla a dita ermita, i allí hi restà tota la nit. Podria ser que el nom de Sant Crist amb que l'ermita fou batejada, fos motivat per aquest esdeveniment, però popularment, sempre se l'ha coneguda per la "Misseta"» (*Sínia*, 8, p. 17); «Precatàleg d'edificis a protegir com a béns culturals d'interès local. Ermita La Sort» (PGOU 2002, p. 117).

Missetes, el

[ət mi'setəs]

Renom que indica una dedicació religiosa constant.

«El Missetes» (Moreu-Rey, p. 155).

Mistaire, el

[ət mis'tajrə]

Renom d'un home que vivia al carrer Baix de Sant Pere i treballava a la Pirelli.

Misteri, cal

['kaɫ mis'tɛri]

Casa al carrer de Pere Badia que anys enrere es dedicaven al transport. El renom prové d'un avantpassat que va néixer el dia del Sant Misteri i li van posar aquest nom.

Mitjanxova, el

[ət ,midʒəɲ'tʃəβə]

Renom donat a un venedor ambulat de gelats. Era d'Altafulla, tots els diumenges i dies de festa es posava a vendre a la plaça de la Font.

Mitjavila, de

«Joannes fuguet de mitjavila» i «Joannes fuget dit demiga vila agricolu Ville Turris den barra» (MN 1626, 29.7.1626 i 27.11.1630).

Àlies.

Mixonot, cal

[ˈkaʎ miʃuˈnɔt]

Renom d'una casa al Portal de la Bassa. Podria indicar, en sentit metafòric, el caràcter d'una persona, fent la comparança amb un moixó, ocell. A la Torre dels moixons en diem *mixonos*.

Moix

«Ego bndo moix de turrij denbarra» (MN 1336, 3.10.?); «Ego G moxa filia beng mox qº turrij den barra» (MN 1340); «Prohoms de Torredembarra (1338) Bernat Moix» (Companys, p. 136).

Moix, el

Renom pretèrit d'un bandoler de la contornada que actuava al camí Ral.

Moles

«Joseph, fill de Joseph Moles mariner y de Franca Moles y Gibert» (*Bapt.* 1723, f. 51v, 28.1.1727).

Cognom documentat al segle XVIII, vinculat a l'activitat comercial amb ultramar.

Molí, el

«petia terra quam habeo i terminat juster molendinum de dicto loco turris denbarra» (MN 1349).

Molí, del

«Franch Gatell dit del moli» (MN 1707, 22.2.1724).

Renom.

Molí, el camí del

[əʎ kəˈmi ðəʎ muˈʎi]

Pel cantó de llevant portava a Creixell i pel cantó oposat arribava fins a la Riera de Gaià. Aquest camí dins del terme de Torredembarra creua la rasa de Sagunyoles, el camí Vell de la Pobla i el camí del Moro; també hi fa cap el camí de la Bóta, que creua transversalment el terme. A través d'aquest camí s'arriba a les partides

del nord del terme: els Trinquells, Creuetes, la Paret Blanca, el Pujol, Mas d'en Terrassa, l'Olivar. El nom prové d'un antic molí que es trobava a la Riera de Gaià, però sota control monopolístic dels senyors de Torredembarra. D'altres noms que en fan referència són: *camí Moliner*, *camí de la Riera de Gaià a Creixell de Mar* i *camí de Torredembarra a Creixell*, en aquest cas, a partir del *camí a la Sadolla*. A més, del tram que creua la carretera de la Pobla en diuen *la baixada de la Bóta*.

V. t. *Moliner, el camí*; **Molinera, la carrera*; **Portal Nou, el*¹.

«et cum via qua itur molendinis» (MN 1364); «a circio cum itinere Molendini» (*Capb.* 1656, f. 27v, 7.10.1656); «Itinere de la Portadora aut de les terres Cava-des, a meridià cum itinere Molendini, ab occidente cum terris Maria Lluch» i «et in partita itineris Molendini» (*Capb.* 1656, f. 6v, 44v, 105v, 107v, 124 i 142v); «Ítem, més són del domenge aquella viña que és ara del dit Bernat Roig, ostaler, com va al molí, afronta ab lo Camí del dit molí e ab lo Camí de Rubials, e ab en Bordell, a part demunt e ab Jaume Coniera» (*Capb.* 1760, f. 6); «Pessa de terra situada sota del camí Moliné possehida per lo sobre dit Hereus de Llorens Matas» (*Cad.* 1735, f. 195); «camino del Molí» (*Plànol* 1944, p. 1, 2, 3, 4, 6 i 7); «camí de Torredembarra a Creixell» i «camí de la Riera de Gaià a Creixell de Mar» (*Ortfofot. Mp.* (C) 1998).

Molí, la sínia del (C)

[tə 'siniə ðəʔ mu'ti]

V. *Xeco, la sínia del*.

Molí de Vent, el¹

[əʔ mu'ti ðə 'βen]

Mas amb molí, pallissa i era enrajolada vorejada de pedrís, més enllà les quadres. Aquesta hisenda era una finca closa amb mur que quedava allunyada del nucli urbà. Es trobava al capdamunt d'un turó a 42 metres sobre el nivell del mar. Anys enrere, quan el volum d'edificació era molt menor, el mas i la torre del molí eren una senya per als pescadors. La família Borràs en va ser propietària durant un temps.

«Finca closa de 8 jornals plantada de vinya, garrofers, figueres i ametllers. Tenia una petita casa amb un paller i una torre d'un antic molí de vent» (Borràs, p. 95); «Senya: Sant Antoni pel Molí de Vent» (Montaña, p. 75); «Edificis i àmbits a protegir. S'inclou: Molí de Vent» (PGOU 2002, p. 57).

Molí de Vent, el²

[əʔ mu'ti ðə 'βen]

Partida del terme al nord del nucli urbà antic. Queda cenyida pels camins de la Pobla de Montornès, de la Bóta i del Molí. Els conreus eren de garrofers, ametllers i hortalisses. A l'*Amill.* 1943 consta com a partida per designar diverses peces de terra. L'any 1964 es va iniciar la seva urbanització i l'any 1982 es va qualificar com a zona urbana. Actualment, és un espai completament urbanitzat, però encara resta un tros de torre mig enrunada dins d'una illa de cases adossades.

«Molino viejo o de Viento» (*Plànol 1885*); «Molí de Vent. Algarrobos» i «Molino de Viento. LINDA: a Oriente con un camino a la Pobra de Montornès» (*Amill. 1943*, f. 2, 47 i 65); «Molí de Vent» (*Plànol 1944*, p. 3); «el Molí de Vent» (*Ortofot. Mp. (C) 1998*).

Molí de Vent, el camí del [ət kə'mi ðət mu'ti ðə 'βen]

Conduïa a la finca del mateix nom i pensem que s'hi accedia pel camí Vell de la Pobra o bé pel camí de l'Era. Ha desaparegut; avui trobem el carrer del Molí de Vent a les seves immediacions. Tota la contornada ha passat a formar part de l'exemple del nucli urbà.

Molí de Vent, escola el [əs'kɔtə mu'ti ðə 'βen]

Escola d'educació infantil i primària situada a l'antiga finca. L'edifici es va construir l'any 1979 i el setembre d'aquest mateix any va iniciar la seva activitat escolar. Els primers cursos depenien de l'Escola Antoni Roig, fins que al curs 1987-1988 ja va disposar del seu equip directiu i claustre de professorat de manera totalment independent.

Moliner

«Jaume Moliner» (*Bapt. 1566*, 28.7.1604); «Josephum Moliner» (*Bapt. 1640*, 19.3.1702); «francisco Moliner botiguer» (MN 1707, 5.3.1708); «T. Moliner» (*Cad. 1757*, f. 8); «Lo D. Joseph Moliner de la Torre» (MN 1752, f. 206).

Moliner, el camí (C) [ət kə'mi mu'ti'ne]

Camí o carrerada que conduïa al molí fariner.

V. t. *Molí, el camí del*.

«et ab lo camj corjble moliner» (MN 1515, 15.9.1520); «dicta del puijol a meridie cum itinere molendino ceu lo cami moliner ab Achilone cum termino populle de montornes ab oriente [...] et partim cum termino de creixell» i «cum itinere vulgario vocato Al moliner quo itur de crexel ad molendinum de la torre» (MN 1626, 20.3.1630 i 12.7.1630); «Camí del Moliner» (*Mp. 1987*).

Molinera, la carrera

«quandam troceum terre in termino dicto loco in loco vocata la carrera molinera [...] afrontat [...] et cum via qua itur molendinis» (MN 1364).

Molins

«Gisella, filla de Pere Pau Molins Mariner, fill de Tarragona i de Maria Virgili» (*Bapt. 1787*, f. 90v, 26.6.1792); «Joan, fill de Joan Molins pescater de la present y de Antonia Cabré de Vilaseca» (*Bapt. 1806*, f. 54v, 5.3.1811).

Molner

«Molner Climent, Eloy. Calle Sort, calle A. Roig»; «Molner Pellicer, Eloy. Calle Juan Güell» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 378-381).

Mona, cal [ˈkaɫ ˈmonə]

Renom d'una casa al carrer del Freginal. Sembla que un avantpassat va tornar de l'Àfrica amb una mona.

Monges, les [təz ˈmɔŋdʒəs]

L'edifici de l'antic hospital Pere Badia era conegut per aquest nom perquè l'orde religiosa de les Germanes de la Caritat de Sant Vicenç de Paül des de l'any 1876 se'n va fer càrrec. L'edifici va ser una referència per als pescadors.

V. t. *Pere Badia, el Patronat*.

«La Trencadeta per les Monges» (Montaña, p. 64).

Monges, la plaça de les [tə ˈpɫasə ðə təz ˈmɔŋdʒəs]

V. *Mossèn Joaquim Boronat, la plaça de*.

Mònic, el [ət ˈmɔnik]

Renom donat a un home que vivia a la plaça de la Vila que sovintejava aquesta salutació de la parla pròpia. Aquesta expressió torrenca es manté viva a través de la capçalera d'una publicació local: *El Mònic*.

Montagut, de

«Ego Geraldo de monte accuto de turrj denbarra» (MN 1333, 6.12.?).

Montoliu, de

«L'any 1322 [...] Al requeriment dels Montoliu, la domina Saurina respongué que, tal com havia fet el seu difunt marit Ermengol, seguiria fent residència i domicili personal al mas d'en Clariana i el tindria en feu de Romeu de Montoliu. AHN, 841, doc. 62» (Serra Rial, p. 162); «Raymundo de Montoliu loci de clerano» (MN 1452, 9.7.1452); «Ítem, facit Raymundus de Montoliu, de Clarano, pro quodam troceo terre, quod est a la Sedolla, decem solidos pro quodam aniversario et facit amplius dictus Raymundus de Montoliu, pro quodam troceo terre confrontatum cum termino Turrisdembarra, sex solidos quolibet anno in festo sancti Petris Martyris, sunt in missali de Clarano largo modo instrumenta» (*Capb.* 1760, f. 4).

Serra Rial explica que Ramon de Montoliu, l'any 1444, es va negar a fer homenatge al batlle de Clarà i derivat d'aquest fet va perdre el privilegi d'home de paratge.

V. t. *Bord de Montoliu; **Clariana, de*; **Semma, la quadra de*.

Montoliu, el camí de

«cum camjno de montoliu» (MN 1452, 2.2.1455).

Montornès, el camí de

«de sol ixent ab lo camj qui va de la torra a montornes» (MN 1452, 21.8.1454).

V. t. *Pobla de Montornès, el camí de la*.

Montseny [mun'sɛɲ]

El cognom consta al *Padró 1936*.

Montseny, can ['kam mun'sɛɲ]

Casa al carrer d'Antoni Roig, número 16, que duu el cognom de la família. En Josep Montseny va comprar la casa l'any 1935 a Joaquim Casas Carbó; era la casa pairal dels avis del pintor Ramon Casas Carbó.

V. t. *Cases, cal*.

«Precatàleg d'edificis a protegir com a béns culturals d'interès local. Carrer d'Antoni Roig, núm. 16» (PGOU 2002, p. 117).

Montserrat¹ [munse'rat]

Cognom present a la vila des del segle XIV. Consten quatre grups familiars al *Padró 1936*.

«Ego GERALDA uxor p muntserrat de turrij den barra» (MN 1340, 3.10.?); «petrus monserrat [...] loci turris den barra» (MN 1452, 7.10.1453); «petro montserrat [...] de la torra den barra» (MN 1465, 27.7.1471); «Juan i Josep Montserrat», «Jacobum Montserat» i «Petrum Montserrat» (*Bapt. 1640*, 15.12.1672, 14.8.1689 i 20.6.1700); «Jaume, fill de Pere Montserrat Espardeñer, y de Isabel Montserrat y Martell» i «Geroni, fill de Joseph Montserrat menor, ferrer y de Franca Montserrat y Roig» (*Bapt. 1723*, f. 4v, 18.5.1723, i f. 176v, 9.4.1743); «Jaume Montserrat; Anton Montserrat aust» (*Cad. 1757*, f. 30 i 43); «Joan Montserrat y Martorell» (*Bapt. 1806*, f. 16, 2.3.1808); «Baldomero Montserrat y Baldrich, hijo legítimo y natural de Baldomero Montserrat Roig, cubero, de Lió y Rita Baldrich Magriña, de esta» (*Bapt. 1888*, f. 34, 6.4.1890); «Montserrat Anglés, Antonio. Calle Pedro Badia», «Montserrat Busquets, Soledad. Barrio Clarà» i «Montserrat Roviroa, Juan. Calle Antonio Roig» (*Reg. Fisc. 1921*, f. 386-388).

Montserrat²

«Pere Artús, àlies Montserrat, espòs d'Elisenda Ferran, filla de Ramon i d'Elisenda, el 4 d'abril i el 6 de setembre de 1383» (*Companys*, p. 173); «petri artus alias petro munserrat loci turris denbarra» (MN 1396, 14.3.1397).

Àlies.

V. t. *Artús.

Montserrat³

«Masia Montserrat» (*Padró 1936*, p. 172).

Casa als afores sense poder identificar-ne la ubicació.

Montsó

«Ego francisco muntsorium loci turris denbarra» (MN 1374, f. 9).

Monyos, la

[tə 'moɲus]

Dona que regentava una petita botiga de queviures al carrer Joan Güell.

«La Monyos» (Moreu-Rey, p. 71).

Morenes

«Franch Morenes» i «Pere Morenes» (*Bapt. 1566*, 23.9.1610 i 6.1.1619); «Petro Morenes porchesius» (MN 1626, 29.7.1626); «Pere Morenes», «Confessio Paschalis Morenes et Maria Morenes conjugum. Pascalis Morenes agricola» i «Joan Morenes» (*Bapt. 1640*, 7.3.1647 i 5.7.1671).

Cognom documentat als segles XVI i XVII.

Moreno

«Maria de Moreno» (*Amill. (C) 1741*, f. 94).

Cognom documentat a Clarà.

«Moreno», cal

[ˈkaɫ muˈɾenu]

Diverses famílies tenen el nom de la casa com cal «Moreno», una d'elles és la casa del poble coneguda també per *cal «Mero»*. Renom que indica el color de la pell i del cabell. El iaio «Moreno» era boter de professió, i també li deien *el Kàiser*. Un altre «Moreno» era pescador, el pare del Capdecoco.

«El seu nom era Baldomero Montserrat, però tothom el coneixia com el “Jaio Moreno” [...] van coronar-lo “Kaiser”» (*Sínia*, 8, p. 11).

«Moreno», hort de, o casa «Moreno» (C)

«casa Moreno» i «Hort de Moreno» (*Amill. (C) 1741*, f. 92 i 100).

«Moreno» de la Zeta, el

[əʃ mu'ɾɛnu ðə tə 'zɛtə]

Renom d'un home també conegut pel «*Moreno*» de cal Gravat. *Zeta* pot ser afèresi de Tereseta.

«Un talla mànegues de Baix a Mar, que era Joaquim Valls Solé (Moreno de la Zeta)» (*Sínia*, 24, p. 7); «Joaquim Valls guasch, Moreno de la Zeta» (*Nansa torta*, p. 88).

Moreres

«Confessio curatorum pupillorum Franciscus Moreres» (*Capb.* 1656, f. 73v i 149).

Moreres, les

[təz mu'ɾerəs]

Partida de terra entre la carretera d'enllaç de la Riera, limítrofa amb Altafulla, i les partides dels Clapers i els Fornassos. Avui forma part de la partida de la Rasa. Es localitzen peces de terra amb el nom de la partida. Els conreus predominants eren de sembradura, olivers, garrofers, vinya, però també s'hi practicava el regadiu.

V. t. *Porxo, l'hort del; Rasa, la.*

«sitam in termino dicta villa Turrus den Barra et in partita voccata de las Moreras Itineris tarracona [...] a Meridie cum termino Altis folli mediante Itinere vetero quod tendit ex civitate Barna ad civitatem tarracona [...] et a cirtio [...] mediante via Regia qua itur ex dicta villa Turrus den Barra in civitatem tarracona» (*Capb.* 1656, f. 86v, 10.10.1656); «A la partida dita las Moreras [...] a Mitjorn ab lo camí vell que va a Barna» i «altra pessa de terra de un jornal situada en las moreras [...] en lo hort del Sr» (MN 1707, 27.6.1710 i 8.1.1730); «Pessa de terra situada en la partida de las Moreras [...] afronta de tremuntana ab Isidro Lluch mediant lo camí Vell» (*Cad.* 1735, f. 14); «Partida de las Moreras: comença en el molló de la carretera reial que divideix els termes de la Torredembarra i d'Altafulla; segueix la carretera fins a la Vila, passa per la Muralla darrere el carrer Ample fins al camí de la Riera; seguex aquest camí fins a un altre molló que també divideix els mateixos termes, situat en el camí de la Riera; vers la "Rasa" (o "zanja") i fins a la carretera Reial» (Villuendas, p. 41-42); «Partida de las Moreras» (*Amill.* 1845, p. 81); «Moreres» (*Contr. R.* 1879); «Les Moreres», «La Rasa o Moreres. Viñedo, avellanos» i «Las Moreras. LINDA: A Oriente con carretera de Barcelona; a Mediodía y Poniente con la Rasa» (*Amill.* 1943, f. 8, 50, 71, 73 i 143).

Morisques, el puig de les (C)

«en lo terme de clara a la part dita el puijol de las moriscas» (MN 1626); «lo Castell de Clarà ab tots sos termes afrontava a Sol ixent ab lo Puig de Moriscas que antigament era anomenat Puig de Moro y estany de la sal de Creixell, a

mitg dia ab lo Mar, a sol ponent ab la Palomera y a tremuntana ab dit Puig de Moriscas» (*Venda* 1723, f. 4); «lo puig de les Moriscas» (*Amill. (C)* 1741, f. 92); «Pujol de las Moriscas» (*Finques (C)* 1883, f. 97).

Es troba documentat en la delimitació entre Clarà, Creixell i la Pobla de Montornès i coincideix amb el Pujol. Serra Rial explica que en el segle XVII hi havia una partida de terra a Montornès coneguda com *del Puig de les Morisques*, que pertanyia a l'heretat del mas Mercader-Davanets, que en part fou venuda a Joan Cassassús, pagès del lloc de Clarà, l'any 1612. A més, podem afegir que a Creixell hi ha una partida de terra i una urbanització que recull l'antic topònim. S'ha trobat escrit *Puig* o *Pujol de les Morisques*.

V. t. *Clarà; Pujol, el*; **Roca de Mor, la*.

Moro, el (C)

[ət 'mɔru]

Fins a finals del segle XIX no trobem documentada aquesta partida de terra vinculada a Clarà. La rasa de Sagunyoles la separa de la partida de la Sínia de Cabece. Els camins que hi portaven eren el de la Bóta i del Moro. Un dels horts més coneguts d'aquest indret era l'hort de Xenans, on es conreava hortalisses, garrofers, ametllers, vinyes i olivers. Aquest passat rural avui es fa difícil imaginar, ja que tot està urbanitzat a excepció de la zona protegida de la villa del Moro.

V. t. **Antigons, els*.

«Partida de la Sinieta, Glayetas (el Moro)» (*Finques (C)* 1883, f. 3); «El Moro. LINDA [...] Al Norte con camino de la Pobla de Montornès. Algarrobos» (*Amill.* 1943, f. 140, 178, 219 i 251); «El Moro» (*Plànol 1944*, p. 4); «el Moro» (*Ortofot. Mp. (C)* 1998).

Moro, cal

['kaɫ 'mɔru]

Renom d'una casa al carrer del Freginal. No s'ha de confondre amb una altra casa del mateix carrer on vivia *el Nen del Moro*.

Moro, el camí del (C)

[ət kə'mi ðət 'mɔru]

Antic camí amb marges de pedra seca que condueix a la partida del mateix nom. El seu recorregut era molt extens, ja que es perllongava des de la part nord del terme fins a Baix a Mar, i en el seu tram final coincidia amb la rasa de Sagunyoles. Transversalment es creua amb altres camins com el de la Bóta i el del Molí. Actualment, la part més propera a l'antic hort de Xenans està urbanitzada, però més enllà encara conserva la seva fesomia rural.

«camino del Moro» (*Mp.* 1921); «camino del Moro» (*Plànol 1944*, p. 3, 5, 6 i 11); «camí del Moro» (*Mp.* 1987).

Moro, el puig de (C)

V. **Ferran, el puig d'en*; **Morisques, el puig de les*.

Moro, la villa del (C)

[tə 'βitə ðət 'mɔru]

Antiga villa romana situada damunt d'un petit turó a uns 700 metres de la línia de mar i propera a l'antiga via Heràclia o via Augusta. Va ser construïda a les acaballes del segle II aC i inicis del segle I aC. Aquesta villa estava formada per una domus i altres dependències destinades a tasques agrícoles, a més de les terres. A partir de l'any 1859 es van recuperar part de les restes arqueològiques, les que formaven part del conjunt termal d'ús privat. També es va intervenir en la recuperació de la Tartana, que correspon a una de les piscines cobertes que hi havia, i en una part de l'atri porticat al voltant del qual hi havia les habitacions de la casa cobertes amb mosaics.

V. t. *Tartana, la*.

«Edificis i àmbits a protegir. S'inclou: Villa Romana d'El Moro» (PGOU 2002, p. 57).

Morros

['morus]

Cognom documentat a la darrerria del segle XIX a partir d'una parella que provenia de Creixell. Consten cinc grups familiars al *Padró 1936*. Tres generacions van mantenir l'ofici de boter amb taller propi.

V. t. *Morros, les botigues del*.

«Magdalena, hija de Daniel morros, tonelero y Antonia Reverter naturales de Creixell» (*Bapt. 1870*, f. 66, 7.12.1872); «Pablo Morros Mercadé, propietario a Sadolla» (*Contr. R. 1879*, núm. 98); «Daniel Morros y Mercader, hijo legítimo y natural de Silvestre Morros Reverter, cubero, natural de Creixell, y de Manuela Mercader Sanabra, de esta» (*Bapt. 1888*, f. 78, 11.3.1893); «Morros Reverté, Magdalena y Silvestre. Calle Antonio Roig, Pedro Badia y Afueras» (*Reg. Fisc. 1921*, f. 390-394); «Jaume Morros Roca que també havia nascut a Creixell [...] fou un pilaner reconegut», «a més el regidor Silvestre Morros també provenia de tradició castellera familiar. El seu pare, Daniel Morros Aguiló, havia fet castells amb la Colla Vella de Valls i un cosí seu, Jaume Morros Roca, també, primer amb la colla Vella i després amb la Nova» i «Baldomero Morros Mercadé va néixer a Torredembarra el 17 de maig de 1902, fill de Silvestre Morros Reverté i Manuela Mercadé Sanabra. Va fer de boter [...] també es dedicà a l'hostaleria [...] va morir el 1982» (Bargalló-Morlà-Recasens, p. 28, 37 i 89).

Morros, cal

['kaɫ 'morus]

Casa on vivia la família Morros al carrer d'Antoni Roig abans de traslladar-se a Baix a Mar.

Morros, la casa del

[ʦa 'kazə ðət 'morus]

A Baix a Mar, restaurant avui desaparegut que portava el cognom de la família. L'edifici havia estat senya per als pescadors.

«Montornès per la Casa del Morros» (Montaña, p. 113).

Morros, les botigues del

[ʦəz βu'tiγəz ðət 'morus]

El primer taller on es fabricaven bocois i botes per a aiguardents i vi es trobava a la plaça d'Antoni Roig de Baix a Mar. Després es va traslladar a dues naus al carrer del Comerç, i a un pati situat entre la via i el carrer de Joaquín Costa. Amb l'inici del turisme es van transformar en un local per jugar a bitlles, avui ja desaparegut. Ara ha donat pas a una zona d'aparcaments per a vehicles. També anomenades *magatzems del Morros* i *botigues de boters*.

«El 1878 hi havia sis tallers de boters [...] després en ordre de grandària, vindria el taller del Daniel Morros Aguiló, amb menys de 10 treballadors i també situat al barri marítim» (Comes-Suñé, p. 116 i 118).

Morros, la sinya del (C)

[ʦə 'siniə ðət 'morus]

Peça de terra amb casa datada de 1892 entre la rasa de Sagunyoles i el camí del Moro. Aquesta sinya porta el cognom dels seus propietaris, també es troba documentada com a hort. Els propietaris van cedir un tros de terreny al municipi per tal d'ampliar un carrer que facilités la comunicació entre Clarà i la Torre.

«Huerto Morros» (*Padró 1920*, p. 120).

Mosquit, cal

['kaʃ mus'kit]

Renom d'una casa de pescadors del carrer de les Creus. Avui localitzem diverses cases de descendents al mateix carrer.

Mossèn Joaquim Boronat, la plaça de [ʦə 'pʦasə ðə mu'seɲ dʒuə'kim buru'nat]

L'enderroc de la capella del Roser i la desaparició d'una antiga fàbrica va afavorir la urbanització d'un nou espai per al poble. L'any 1943 es van iniciar les obres, però el nom no es va decidir fins al 1950 coincidint amb la mort del rector de Torredembarra. Va ser un home estimat pel poble, ja que en el seu tracte humà no feia distincions de pensament ni de classe. També és coneguda per *la plaça de les Monges*, degut a la proximitat del Patronat Pere Badia.

«S'acorda donar el nom de Mossèn Joaquim Boronat Capdevila a la plaça situada entre els carrers Antoni Roig i Rosari “por su admirada labor durante los treinta años que ha regido la Parroquia de esta villa”» (*Acta Ple 1950*, 28.12.1950).

Mostatxut, cal [ˈkaʎ mustə'tʃut]
Renom d'una casa sense determinar-ne la ubicació.

Motels de Torredembarra, els [ətz mu'tetʒ ðə ˌtorəðəmˈbarə]

Conjunt de quatre habitatges unifamiliars d'estiueig construïts l'any 1954 per encàrrec de la família García de Cortillas-Rovira Sostres. Els trobem al carrer de S'Agaró, a l'antiga partida de la Martineta. L'arquitecte Josep M. Sostres Maluquer els va projectar pensant en l'estructura de les botigues de pescadors, però incorporant tot el pensament de l'arquitectura contemporània. Aquests apartaments, dúplex o motels, tenen planta baixa i pis. Els quatre apartaments van ser batejats amb els noms: S'Agaró, Antibes, Beach i Copacabana; tanmateix la població torrenca del moment no va entendre la filosofia del projecte i els va anomenar *els Galliners*.

«Edificis i àmbits a protegir. S'inclou: Apartaments del carrer Aragó, 11 (J. M. Sostres)» (PGOU 2002, p. 57).

Motllo de Fer Jueus, cal [ˈkaʎ ˈmoʎʎu ðə ˈfe zu'ews]
Malnom reconegut però no identificat.

«“Tots els seus fills són molt lletjos, vostè únicament és un motllo de fer jueus” (arran d'aquest diàleg, per una temporada aquella casa van dir-li a “cal Motllo de Fer Jueus”)» (Soler, p. 141).

Mular, la cova del [tə ˈkəβə ðət mu'ʎa]

Al Roquer entre la Galera i el Rellotge, gairebé tocant a la Cova Fonda. Aquest indret era tingut pels pescadors com a senya. El DIEC defineix *mular* com «mamífer cetaci del grup dels odontocets, de la família dels dofins, semblant al dofí, però amb el musell més curt i ample, de color fosc, que viu en grups poc nombrosos (*Tursiops truncatus*)». Nosaltres ens declinem per aquesta definició, ja que aquest cetaci viu en aigües temperades.

«Els pescadors els anomenem MULANS, paraula que ha quedat reflectida en la nostra toponímia costanera: “La Cova del Molà”» (*Sínia*, 8, p. 4); «Cova del Molà. Entre la Galera i el Rellotge» (Montaña, p. 391); «Cova de la Mula» (*Ortofot. Mp. (A)* 1998).

Muller

«Joan Mulle fadrins pagesos de la pnt vila» (MN 1707, 9.2.1721).

Mullor

El cognom consta al *Bapt.* 1913 i també al *Padró* 1936.

Muntaner [muntə'ne]

Cognom documentat a finals del segle XVIII. En el *Reg. Fisc.* 1921 consten tres propietaris, encara que només un viu al poble. S'ha trobat escrit *Montaner* i *Montané*.

«carrer Major: Francesc Montaner, corder» (*Plet* 1796-1818); «Pere Montaner i Casas» (*Bapt.* 1787, f. 127, 9.12.1794); «Jaume Montane y Casas» i «Juan fill de Juan Montaner Corder y de Maria Argilagós» (*Bapt.* 1806, f. 43, 24.7.1810, i f. 330v, 8.12.1833); «Pedro Montaner y Recasens» i «José Montané y Coca» (*Bapt.* 1870, f. 82, 15.7.1873, i f. 200, 9.2.1879); «Joaquin José Montané, propietario: les Moreras» i «José Montané Argilagós, propietario: Arboserá y Capella» (*Contr. R.* 1879, núm. 88 i 122); «Montané Solé, Juan. Calle Ancha» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 384).

Muntanya, la (C) [tə mun'taɲə]

Propietat rústega entre el Pujol i la Sadolla. Era de cal Xeco i estava plantada de garrofers. Avui ha desaparegut sota la trama de la urbanització Marítima Residencial Nord.

Muntanyà Gros, el (C) [ət muntə'ɲa 'ɣɾos]

Nom donat a la quarta duna que hi havia passat cal Bofill, va desaparèixer quan en el seu lloc es van aixecar les instal·lacions del Club Marítim. També es coneix com el *Muntanyà Quart* i el *Muntanyà de la Premsa*.

V. t. *Muntanyans, els*.

«Jo n'he vist des del Muntanyà Gros de davant del freu de la Premsa, fins els Allarons de Roda [...] El Muntanyà Gros, per on havia baixat rodolant tantes vegades, ara és substituït pel pont de Clarà» (*Sinia*, 29, p. 19).

Muntanyans, els (C) [ətz muntə'ɲans]

Conjunt natural de dunes de sorra amb aiguamolls i vegetació pròpia que ocupen unes 45 hectàrees de la nostra costa. Els podem localitzar a la part de llevant de la platja. En aquest indret trobem set comunitats de plantes i cent cinquanta comunitats d'animals. Els joncs són una de les plantes que s'hi troben i que els pescadors collien per fer nanses. L'any 1993 es van fer importants obres de recuperació i aquest fet va permetre incloure'ls com a espais d'interès natural.

V. t. *Salats, els*¹.

«Item quodam estagnum o estany situm in dicto termino de clara devant la botica den Maltes [...] ab occidente stagno mansj den buada [...] A meridie ab los montanyans» (MN 1626, 25.8.1630); «un pati situat en lo terme de Clarà sufragaria de la pnt vila en la partida dita los Montanyans cerca lo mar de llargaria 80 palms y amplaria 20 palms de cana de Barna lo qual se te per lo Sr Abat

de Stes Creus a ters lo qual afronta [...] a mitg jorn ab lo aranal [...] y a tre-muntana ab lo pla» (MN 1707, 25.6.1730); «Sembla mentida que, havent viscut des de sempre a la Torre, no conegués la flora dels Muntanyans» (*Sínia*, 0, p. 5); «els Muntanyans» (*Ortofot. Mp. (C)* 1998).

Muntanyans, la platja dels (C) [tə 'pʎadʒə ðətʒ muntə'ɲans]

Banc de sorra que s'estén al llarg de la zona de dunes de l'espai natural dels Muntanyans.

Muntanyeta, el carrer de la [ət kə're ðə tə muntə'ɲetə]

Carrer curt, estret i sense sortida que dona a la plaça de l'Escorxador, paral·lel al carrer del Freginal.

«Acord [...] de delimitar l'entorn de protecció de la Torre de la Vila, situada a l'illa de cases formada pel carrer del Forn [...] i de les restes dels portals de la Muralla [...] l'entorn és limitat per una línia imaginària que, perfilant la façana de ponent de l'edifici núm. 21 del carrer Major, arriba a la Muralla i, el travessa per les façanes senars del carrer de la Muntanyeta i [...]» (DOGC, 25.11.1991).

Muntanyola

«Guillermj de Muntanyola baiulj Turris den barra» (*Inst.* 1345, 14.9.1345); «Guillermo de muntanyola baiulo dicto loco turris denbarra» (MN 1349).

Munter

«Maria Munter viuda deixada del q^om gabriel Munter pages de la pnt vila» (MN 1707, 3.3.1712).

Munts, els [ətʒ 'muns]

Partida del terme i peces de terra. L'origen del topònim està relacionat amb la morfologia del relleu, ja que forma part d'un massís d'uns trenta metres sobre el nivell del mar, on els penya-segats es precipiten al mar. Localitzem aquest indret entre la platja del Canyadell, limitant amb Altafulla, i el racó de l'Art, a la falda del Roquer. Antigament s'hi accedia per diversos camins, el de la Pedrera, el de la Martineta o el del Fondo. Els conreus propis eren de secà: garrofers, ametllers, vinya, cereals, olivers, però a la zona més enlairada s'hi trobaven matolls, rasos, erms i roques. També hi havia un extens bosc de pins. Les gelades de l'any 1956 van matar els garrofers i foren substituïts per olivers. A partir de l'any 1958 es va aprovar un projecte d'urbanització que va fer desaparèixer l'ambient rural per donar pas al paisatge urbà.

«in loco vocata als Munts» (*Establ.* 1438, 6 d'octubre); «un altra troc de terra [...] situat als munts» (MN 1452, 18.8.1454); «termino Turris den Barra et in

partita dicta dels Munts», «sitam in dicto termino Turris den Barra et in partita voccata dels Munts [...] a meridie cum Rivaria del Mar» i «partita voccata dels Munts [...] ad occidente cum termino de Altafulla et a cirtio cum vico quod tendit ex dicta villa Turris den Barra a Zelma» (*Capb.* 1656, 7.10.1656, f. 10, f. 21v i f. 27 i 27v); «a la partida dita los Munts» (MN 1707, 13.10.1717); «Pessa de terra situada a la partida dels Munts» (*Cad.* 1735, f. 27); «deixant dit Cami vell y pujant a la Muntaña dels Munts» (*Afitament* 1782); «Partida dels Munts» (*Amill.* 1845, p. 5); «Munts» (*Contr. R.* 1879); «Els Munts» i «Els Munts» (*Amill.* 1943, f. 6, 9, 11, 13, 25, 45, 56, 57, 66, 68, 76, 78, 81, 83, 85, 86, 89, 94, 98, 99, 101, 109, 124, 126 i 195); «Munts» (*Plànol* 1944, p. 12-13); «els Munts» (*Ortofot. Mp.* (A) 1998).

Munts, el camí dels

[əɫ kə'mi ðəɫz 'muns]

Antic camí que conduïa als Munts des del Portal de la Bassa. El seu recorregut marcava la separació entre les partides de la Rasa i la Sort, un cop creuada la carretera general, el camí es feia costerut, creuava la línia fèrria per un pont. El tram final era conegut com a *camí del Canyonadell*, perquè portava fins a aquell indret. D'aquest camí en sortien d'altres que anaven a tots els punts dels Munts, com el camí de la Pedrera o el de Semma. La proximitat del nucli urbà va permetre, en un primer moment, la urbanització de la part més propera a la vila, així va néixer el carrer dels Munts.

«als munts afronta ab lo camj q va a serme [...] i ab lo camí quj va als munts» (MN 1452, 21.8.1454); «camino dels Munts» (*Plànol* 1944, p. 13); «camí del Munts» (*Mp.* 1987).

Munts, el carrer dels

[əɫ kə're ðəɫz 'muns]

Va desenvolupar-se amb la construcció dels primers habitatges a l'antic camí que sortia del Portal de la Bassa i conduïa a Tarragona i als Munts. Rep aquest nom des de l'any 1928, quan es decideix segregar el carrer Ample.

V. t. *Tarragona, el camí de.

«Se acuerda por unanimidad aprobar el cambio de nombre de varias calles del casco de esta población y la rotulación del Barrio de la Marina, así como la rectificación general de la numeración de los edificios de este termino municipal. El cambio consiste en sustituir el del Portal de la Bassa por Mañé y Flaquer; prolongando la calle Paz del Protectorado desde la plaza Pi Margall [...] Reducir la demarcación de la calle Ancha segregando de ella la plaza conocida vulgarmente por la del Castillo, dándose a la misma dicho nombre; segregar de la citada calle del Portal de la Bassa la parte que mira hacia la partida del término municipal denominada los «Munts» dándose a esta calle el nombre de dicha partida» (*Acta Ple* 1926, p. 49, 19.7.1928); «carrer Munts» (*Padró* 1936, p. 74).

Munts, la caseta dels

[tə kə'zetə ðətʒ 'muns]

V. *Amorós, ca l'*.**Munts, el pont dels**

[ət 'pɔn dətʒ 'muns]

Pont construït damunt de la via fèrria que permet la comunicació entre el poble i les terres de la partida dels Munts.

Mur, el camí del

«ab oriente cum Muro dicte villa mediante itinere quod tendit per Murum»
(*Capb. 1656*, f. 10v, 7.10.1656).

Mur, el carrer del

«Et in partita antique vocata de les Heres, et hodié contra murum dicta Villa»,
«cum vico Muris dicta Vila» i «cum itinere Regali quod tendit subtus muro»
(*Capb. 1656*, f. 6v, 7 i 149v).

Fa referència al camí de la Muralla, actual carrer del mateix nom. Era el camí Ral que passava sota del mur a tocar de les Eres.

V. t. *Eres, les¹; Muralla, el carrer de la.*

Muralla, la

[tə mu'raʎə]

A partir de l'any 1206 es va construir una muralla que encerclava el primitiu nucli urbà proper al Castell Vell i l'església. El seu perímetre anava del Farraginal al carrer Ample. Durant el segle XIV es va ampliar el clos de la vila i es va construir una nova muralla. El seu traçat passava pel Portal de la Bassa, el carrer de Mañé i Flaquer, creuava l'espai on avui hi ha la plaça del Castell, seguia pel Farraginal cap a la baixada de Sant Antoni fins al paratge de la Creu, on seguia per l'actual carrer de la Muralla. Encara avui es conserven alguns murs adossats a les cases del carrer de Mañé i Flaquer. A través del *Capb. 1656* sabem que el recinte emmurallat ja inclou el palau renaixentista dels Icard, així com els portals de la Creu, el de Vilafranca, el de Padrines i el de la Bassa. Tot aquest entorn està protegit i forma part del catàleg de béns culturals d'interès nacional.

V. t. *Mañé i Flaquer, el carrer de.*

«et hodié contra murum dicta Villa» i «Ab occidente cum muro dicta Villa»
(*Capb. 1656*, f. 6v i 21v); «Ítem, tota aquella viña del dit Matheu Gatell, prop lo dit Bernat Martí e ab lo mur [...] Ítem, tota aquella sort que té Joan Gatell, afronta ab lo dit Matheu Gatell, ab lo mur e ab Jaume Cuniera» (*Capb. 1760*, f. 5); «Acord [...] de delimitar de l'entorn de protecció de la Torre de la Vila [...] i de les restes dels portals de la Muralla» (DOGC, 25.11.1991).

Muralla, el camí Que Roda la

«ab oriente cum itinere que roda la Muralla a meridie partim cum via Regia» (*Capb. 1656*, f. 81, 10.10.1656).

Muralla, el camí reial de la

«ab Achilone cum via regia de la murala de la vila» (MN 1626, 11.9.1628).

Muralla, el carrer de la

[əɫ kə're ðə tə mu'raʎə]

Segueix un tram de la part exterior de la muralla, des de l'antic Portal de la Creu al Portal de la Bassa. Durant el segle XVIII s'hi van construir habitatges. Durant molts anys va ser un dels carrers més transitats de la vila perquè feia les funcions de carretera fins a l'any 1957, moment en què es va desviar. A partir d'aleshores va recuperar l'ambient tranquil. Ha canviat el topònim en diverses ocasions segons el tarannà polític del moment.

V. t. *Carretera, la*; **Mur, el carrer del*; *Torre de la Vila, la*.

«carre de la Sort i Muralla» (*Cad. 1824*, f. 66-80); «Se acuerda solemnemente y por unanimidad que como recuerdo de la pacificación de Marruecos se da nombre de la Paz del Protectorado a la calle de la Muralla de esta población» (*Acta Ple 1926*, f. 31v i 32, 12.10.1927); «Huguet seguint l'opinió del poble, proposa retornar al nom tradicional i s'acorda denominar carrer de la Muralla al carrer Paz del Protectorado» (*Acta Ple 1930*, 11.5.1930); «Se acuerda por unanimidad cambiar el nombre de la calle de la Muralla por la de García Hernández» (*Acta Ple 1931*, p. 14, 2.5.1931); «Calle de José Antonio Primo de Rivera» (*Acta Ple 1939*, 28.06.1939).

Muralla que Roda lo Lloc, la (C)

«Muralla que roda lo lloch» (*Amill. (C) 1741*, f. 99).

Es tracta de la muralla que fortificava l'antic nucli urbà de Clarà.

Muralla Vella, la

«a tremuntana ab la muralla vella de dita vila» (*Invent. 1698*).

Murtra, el brut de la

[əɫ 'βrud də tə 'murtɾə]

Indret marí a llevant de la platja on desemboca una petita riera o rasa una mica més enllà de les casetes de Creixell. La murtra és una planta que s'hi fa.

V. t. *Brut, la barra del*.

«Murtra» (*Mp. 1890*); «Murtra, el Brut de la. Punxa del Brut de la Torre. Fons: 3 braces» (*Montaña*, p. 87).

Músic, cal [ˈkaʎ ˈmuzik]

Casa a Baix a Mar a la plaça de l'Esdevenidor.

Mussoles

«Joseph Musolas», «Damià Mussolas» i «Antonium Musolas» (*Bapt.* 1640, 1.9.1678 i 15.3.1681); «damia musolas menor» i «Jaume Mussoles pages» (MN 1707, 11.4.1708 i 19.1.1712); «Carlos, fill de Manuel Mussoles fuster y Lluçia Mussoles y Casas», «Manuel Mussoles y Casses» i «Felip Mussoles y Roig» (*Bapt.* 1723, f. 12v, 12.3.1724, f. 40, 19.3.1726, i f. 54, 4.5.1727); «Manl Musolas frustr» i «Jph Musolas marier» (*Cad.* 1757, f. 39 i 41).

Cognom documentat a partir del segle XVIII entre els quals trobem algun mariner. S'ha trobat escrit *Mussoles*, *Musssolas* i *Musolas*.

Nadal

«antonius nadalli omnes loci turris den barra» (MN 1561, 5.2.1565); «Francisco Nadal y Colomé, hijo legítimo y natural de Antonio Nadal y Rovira, y Concepción Colomé y Vives, el de Pla del Panadés, y ella de Vallformosa (Barcelona)» (*Bapt.* 1888, f. 96, 7.5.1894).

Narcís Monturiol, la plaça de [tə ˈptasə ðə nərˈsiz munturiˈɔʎ]

A Baix a Mar, dedicada al que va ser l'inventor del submarí.

Narro, el [əʎ ˈnaru]

Renom donat a un fotògraf molt conegut els anys seixanta i setanta del segle XX.

Nas, cal [ˈkaʎ ˈnas]

Renom d'una casa al carrer d'Antoni Roig. Encara hi ha qui recorda que un descendent de la casa transportava els objectes facturats de l'estació a la vila amb un carret i un boc.

«El o cal Nas» (Moreu-Rey, p. 72).

Nas de Bou [ˈnaz ðə ˈβow]

Talassònim d'una formació rocosa sotaiguada davant del Barri Marítim. També anomenada *la Roca de Nas de Bou*.

«“Nas de Bou”, 29 brases de fons. Pagell, algun mero, bròtola, (mollera roquera grossa), déntol, alguna orada [...] Nas de bou (és una muntanya; freqüentment el nom d'un indret sumergit rep el nom d'una de les senyes) per la talaia de Salou. Montornès des de la Premsa fins a cal Morros. El “banyot” (casa amb

pont de la platja d'Altafulla) per la Punta de la Galera» (*Barques*, p. 78); «Senyes: Nas de Bou al Campanar de Cubelles. Nas de Bou entre el Peu i les cases de Berà» (Montaña, p. 15 i 59).

Nas de Bou, el freu de [ət 'frɛw ðə 'naz ðə 'βɔw]

Talassònim que indica un indret submergit en forma de barra de roques; el localitzem entre el Barri Marítim i Clarà.

«Nas de Bou, el Freu de» (Montaña, p. 88).

Nas de Rei, cal ['kaɫ 'naz ðə 'rej]

Renom d'una casa a la plaça de la Font.

Negre

«Franco Negre» (*Bapt.* 1566, 1576).

Cognom.

Negre, el [ət 'nɛɣrə]

Àlies. A finals del segle xx va reaparèixer el renom per anomenar un pastor que tancava el ramat al mas del Pujol.

«Jacintus Roig alies lo negre» (MN 1626, 20.3.1628).

Negre, cal ['kaɫ 'nɛɣrə]

Malnom d'una casa al carrer de Tamarit a Baix a Mar.

Nen de la Teresa, cal ['kaɫ 'nɛn də tə 'trɛzə]

Renom d'una casa a la plaça de la Vila que indica grau de parentesc. El Nen de la Teresa era fuster i havia estat jutge de pau.

Nen del Moro, el [ət 'nɛn dət 'mɔru]

Era un paleta que vivia al carrer del Freginal. Segons fonts orals havia treballat a Barcelona en la construcció de la Pedrera.

Nen Gran, cal ['kaɫ 'nɛŋ 'gran]

Renom d'una casa sense determinar-ne la ubicació.

Nen Tit ['nɛn 'tit]

Renom d'una casa de Baix a Mar sense identificar-ne la ubicació. Un descendent ens informa que el Nen Tit era un pescador de gran corpulència, feia gairebé dos metres d'alçada.

«El Ayuntamiento acuerda que la comisión de policia rural emita el dictamen respecto si son propiedad del municipio, o no, los terrenos que existen en el Barrio marítimo comprendidos entre la casa conocida por el “Nen Tit” al paso denominado de la “Viuda”» (*Acta Ple 1912*, p. 31, 1.2.1912).

Nena Mora, la [tə 'nɛnə 'mɔrə]

Nom donat a la noia que desencadena la història del quadre de santa Rosalia. Es conta que l'any 1640 passà un pelegrí que demanà almoïna en una casa del carrer Ample, però la Nena Mora li explicà que no podia oferir-li res a causa de la pesta que patia la vila. El pelegrí preguntà si s'havien encomanat a santa Rosalia. Com que era una santa desconeguda, li indicà que anessin a Tarragona a casa d'un mercader, on trobarien un quadre de la santa per venerar-la. Uns torrencs hi anaren i la gent de la vila reberen la imatge en processó el dia 15 de juliol. D'aquest fet prové la devoció dels torrencs.

Neron i cal Neron [nə'ron] i ['kaɫ nə'ron]

Renom d'una casa al carrer del Freginal.

V. t. *Cor Cru*.

«El Neron, mancava de sentiments» (Moreu-Rey, p. 110).

Neuler, la sinya del (C) [tə 'sinia ðət nəw'ɫe]

A la partida de la Sadolla, al cantó de mar. Actualment l'aigua de la sinya es fa servir a partir d'un pou per regar la gespa de la urbanització Clarà-Mar. El Neuler era de la Pobla de Montornès.

«la sinya del Neuler» (*Ortofot. Mp. (C) 1998*).

Nicasi, cal ['kaɫ ni'kazi]

Forn de pa a la plaça de la Vila fundat l'any 1918 per un forner originari del Catllar que portava el nom del sant patró del seu poble.

Nin ['nin]

Cognom documentat des del segle xv. A partir de l'establiment de població a Baix a Mar també en trobem. Consten tres famílies al *Padró 1936*.

«petrus nin loci turris den barra» (MN 1452); «Joseph, fill de Manuel Nin pagès y de Raymunda Gomà» (*Bapt. 1723*, f. 45, 21.7.1726); «Esteve Nin Casasús» (*Bapt. 1787*, f. 37v, 13.10.1788); «Jaime Nin y Mercadé» (*Bapt. 1894*, f. 17v, 6.11.1899); «José Nin y Pujol» (*Bapt. 1870*, f. 31, 10.3.1871); «El 1878 hi havia sis tallers de boters [...] el de Josep Nin Gibert, ubicat a Baix a Mar, era el més gran, tenian més de 20 operaris» (Comes-Suñé, p. 117 i 118).

Noboa

«Dn Pedro Noboa q^o Admimistrador de duana de la pnt vila de la Torre den barra» (MN 1707, 12.6.1730).

Noguer, el camp del (C)

«in termino loci de clara jn parte dicta del camp del noguer» (MN 1626, 18.3.1630).

Noguer, la peça del (C)

«in termino de clara in parte dicta de la pessa del noguer vulgarit nuncupatu lo Alsinar» (MN 1626, 1.3.1630).

Probablement es tracta de l'entrada anterior.

V. t. **Alzinar, l'*.

Noguera

«Ego bng^o nogera [...] de turrj den barra» (MN 1340); «Ego bng noguera [...] hitatores turris den barra» (MN 1364).

Noguera, casa

[¹'kazə nu'ɣerə]

Edifici al passeig del Mediterrani de dues cases de planta baixa amb altell i pis destinat a habitatge turístic que porta el nom del propietari que va impulsar el projecte. Aquests dos habitatges van ser projectats per Antonio de Moragas i Gallissà l'any 1959 i constitueixen un clar exemple de l'arquitectura funcional del segle xx. L'arquitecte va presentar una forma escalonada per disposar d'una visibilitat més gran, almenys en el moment en què es van construir, i aconseguir més privacitat dels qui hi havien de viure.

Noguers

«Teresa Nogués y Rovira» i «Ramon Nogués Rovira» (*Bapt.* 1868, 29.4.1882 i 25.11.1883).

Noi

«Joan Noi pescador» (MN 1707, 16.10.1713); «Joseph Noy y Martell» (*Bapt.* 1723, f. 61, 26.4.1728).

Cognom documentat al segle XVIII, vinculat al món mariner.

Noi i cal Noi [ˈnoʝ] i [ˈkaʎ ˈnoʝ]

Renom i casa a primera línia de mar. L'edifici va mantenir l'estructura pròpia de les primeres cases de pescadors fins als primers anys del segle XXI.

«El Noi. L'únic noi entre germanes» (Moreu-Rey, p. 56).

Nolla [ˈnɔʎə]

Cognom documentat a la darrereria del segle XVIII. A finals del segle XIX persones amb el mateix cognom procedents d'altres indrets també es van establir al nostre poble.

«Francisco Nolla i Roig» (*Bapt.* 1787, f. 65, 16.8.1790); «Silvestre Nolla y Lluch, hijo legítimo y natural de Victoriano Nolla y Trillas, carpintero de Purrera y Rosa Lluch Güell, de Vendrell, consortes, vecinos de esta» (*Bapt.* 1888, f. 31, 16.2.1890).

Nord, el carrer [əʎ kə're ˈnoɾ]

El traçat d'aquest carrer segueix la direcció que indica. L'any 1928, quan es va segregat el carrer de les Creus, apareix el nom per primera vegada.

V. t. *Escorxador, l'*.

«Se acuerda por unanimidad aprobar el cambio de nombre de varias calles del casco de esta población y la rotulación del Barrio de la Marina [...] El cambio consiste en [...] reducir la actual calle de las Cruces, segregando la calle en que está instalado el Matadero a la cual se le da el nombre de calle del Norte» (*Acta Ple* 1926, p. 49 i 49v, 19.7.1928).

«Noria» de Clarà, la (C) [tə ˈnoɾiə ðə kʎə'ra]

Partida de terra amb nom castellanitzat. Aquesta peça de terra avui és un negoci turístic que encara conserva el mateix nom.

«La Noria de Clarà. LINDA: [...] entre el camino del Moro i la carretera de la Pobra» (*Amill.* 1943, f. 106).

Notari, l'hort del

«Hort del Notari» (*Compl. Pasqual* 1750, f. 3).

Nom pretèrit donat a l'hort de cal Barado.

Nou, el camí de la [əʎ kə'mi ðə tə ˈnow]

Paral·lel a la Rasa, separa el terme amb Altafulla i condueix a la Nou de Gaià i a Salomó. Aquest camí dividia les antigues partides dels Clapers amb la de l'Arbocerar. També anomenat *camí de les Ànimes* i *camí de Salomó*.

«camí de la Nou» (*Camins* 1867); «camino de Torredembarra a la Nou» (*Plànol* 1944, p. 2).

Nou, el carrer

[ət kə're 'nɔw]

Més enllà del Portal de la Creu es va eixamplar l'antic nucli urbà i es va formar aquest carrer que conduïa a la capella del Roser. En un primer temps conegut pel *Raval de la Capella* o, únicament, *carrer de la Capella*. Trobem el topònim per primera vegada al *Capb.* 1656, posteriorment, al *Cad.* 1735, es relacionen quinze peces de terra a la partida del carrer Nou amb conreus de sembradura, olivers i erms. A finals del segle XVIII i primera meitat del segle XIX els comerciants retornats d'Amèrica van triar aquest indret per construir els seus habitatges i va arribar a ser el carrer més poblat de la vila. Observem la denominació *carrer Nou la Part de la Capella i Part de l'Hostal* en documentació administrativa, així com *el Raval i/o Carrer Nou* durant el Set-cents. Durant el Set-cents documentem els cognoms següents: Barceló, Canyelles, Capdevila, Cases, Comes, Fuguet, Gatell, Gual, Llorac, Malet, Mas, Pedrol, Porta, Puig, Rabasa, Roig, Romeu, Rovira, Segur, Soler i Virgili. A partir de l'any 1892 va passar a ser el carrer d'Antoni Roig.

V. t. *Antoni Roig, el carrer d'*; **Capella, el raval de la; Indians, les cases dels; *Mar, el camí de la.*

«in dicta villa Turrus den Barra et in vico vulgo dicto lo carrer Nou Pati del Farregonal» (*Capb.* 1656, f. 155v, 15.10.1656); «illud patium situs intrus partem villam turrus den barra in vico dicto lo carrer nou [...] ex uno latere cum vico dicto lo fraginal» (MN 1679, 6.10.1695); «Pessa de terra situada en la partida del carrer nou, possehida per lo sobre dit (Josep Birgili)» (*Cad.* 1735, f. 259); «Carrer Nou Part de la Capella» (*Compl. Pasqual* 1750, f. 17 i 18); «Carrer Nou Part del Ostal» (*Compl. Pasqual* 1750, f. 20 i 21); «desde la Calle nueva o de la Capella» i «en la Calle dicha de la Capella, o carrer Nou» (*Reg. Hipt.* 1791, f. 271v i 336); «Arraval i carrer Nou» (*Plet* 1796-1818); «carre Nou, part de la Capella» (*Cad.* 1824, f. 62, 84, 86 i 132); «calle Nueva» (*Padró* 1885, p. 56).

Novell

[nu'βeɫ]

El cognom el trobem documentat a finals del segle XIX i també consta al *Padró* 1936.

«Rafael Novell y Jené, hijo legítimo y natural de Antonio Novell Bertran, labrador, del Catllar, y de Rosalía Jené Pintó, de esta» (*Bapt.* 1888, f. 56v, 30.11.1891); «Novell Bertran, Antonio. Calle Freginal, calle Juan Güell» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 398 i 399).

Novetats, el

[ət nuβə'tats]

V. t. *Pepet de les Novetats, el.*

«El Novetats, amo de la botiga “Les Novetats”» (Moreu-Rey, p. 173).

Núñez [ˈnuɲəs]

El cognom consta al *Padró 1936*.

Obac

«Joannem Ubac» (*Bapt. 1640*, any 1701); «Rent M^o Jaume Joan Obac Pvr y vicari de la pnt vila» i «Lluís Ubach [...] pagesos de la pnt vila» (MN 1707, 17.10.1711 i 20.8.1718).

Cognom que s'ha trobat escrit *Ubac* i *Obac*.

Oca i ca l'Oca [ˈɔkə] i [ˈka ˈɔkə]

Renom. Són conegudes dues cases, una al carrer de la Carnisseria i l'altra al carrer de Mañé i Flaquer. Van heretar el nom del mas on havien viscut els seus avantpassats.

V. t. *Oca, l'hort de l'*.

«Peculiaritats en el parlar [...] l'Oca» (Moreu-Rey, p. 82); «Joan de l'Oca» (*Amill. 1943*, f. 103).

Oca, l'hort de l' [ˈɔr ðə ˈɔkə]

Casa amb hort i sínia que a principis del segle xx constituïa l'hàbitat dispers de la vila. Es trobava a la partida darrere del castell on trobem avui l'Escola Antoni Roig. El nom es manté viu en un dels carrers del poble.

V. t. **Hort de Gibert, l'*.

Oleguera, ca l' [ˈka ɫutəˈyerə]

Casa al carrer d'Isaac Peral on vivia una dona que s'ho deia. Anys enrere davant la casa arribava el sorral de la platja.

«El que la va fer més sonada va ser el senyor Juandó de Barcelona que estiuejava a ca l'Oleguera» (*Sínia*, 0, p. 13).

Oli, la plaça de l'

«cum platea del Carreró vocata del oli et a cirtio cum vico Majori», «in dicta villa Turris den Barra et in platea voccata dl Oli [...] ab occidente cum Carre-rono» i «in vico Maiori eiusdem Coram platea olei [...] et a cirtio cum vico del Hospital» (*Capb. 1656*, f. 44v, 9.10.1656, f. 112, 12.10.1656, i f. 140v, 14.10.1656); «en la pnt vila de la Torredembarra y en la Placeta dita del Oli [...] de part de-tras ab lo carrer de la Yglesia» (MN 1707, 28.7.1724).

Indret també anomenat *placeta del Carreró*. Avui es manté viu el topònim en una nova ubicació, la urbanització dels Munts. En aquesta plaça trobem com a

element decoratiu unes antigues moles de molí d'oli de cal Torrens, en concret van sortir de l'hort del Porxo.

V. t. *Vila, la plaça de la.*

Oliera, la bassa

«fora los murs de dita vila y prop lo portal de la Bassa [...] afronta a sol ixent ab la bassa oliera [...] y a tremuntana ab lo cami real que va de esta vila a tarra-gona», «a mitg jorn ab la bassa oliuda» i «afronta de sol ixent ab lo cami que va de la pnt vila a Selna a mitg jorn ab la bassa oliera [...] a tremuntana ab lo cami Real de Tarragona» (MN 1707, 30.3.1731).

Oliu

«i johanes oliu dicti loci turris den barra» (MN 1452, 24.8.1452).

olivar

V. **Jaume Guardiola, Manresà.*

Olivar, P (C)

[ˈuti'βa]

Partida de terra que es localitza al nord de l'antic terme de Clarà, limita amb la Pobla de Montornès, motiu pel qual també se'n deia *l'Olivar de Montornès* i *l'Olivar de Sant Pere*. S'hi accedeix pel camí del Moro, o bé pel camí del Molí. A la seva proximitat s'inicia la rasa de Sagunyoles. El topònim indica el cultiu predominant. S'ha mantingut el topònim en diverses peces de terra com *l'Olivar de Jaume Guardiola* i *l'Olivar del Manresà* a Clarà. També s'ha trobat escrit *Olivars*.

«ab la part del olivar [...] i ab lo camj qui va de clara a montornes» (MN 1452, 21.8.1454); «en lo terme de dit lloch de Clarà en la partida dita los Olivars» (MN 1707, 29.11.1728); «Ítem, tot aquell tros de terra devall lo Olivar de Montornès, del marge d'en Clarà amunt, fins a la paret de l'Olivar» (*Capb.* 1760, f. 6v); «Olivar» (*Amill.* 1943, f. 79, 107 i 205); «El Olivar» (*Plànol* 1944, p. 6); «l'Olivar» (*Ortofot. Mp. (C)* 1998).

Olivar del Castell, P (C)

«el olivar del Castell poseido en 1756 por Juan Huguet, Juan Casals y Francisco Luch los tres de la Torre. 45 jornals (1745)» (*Amill. (C)* 1741, f. 94).

Formava part de l'antiga quadra del Sagristà a Clarà.

Olivella

[uti'βeɫə]

Cognom arrelat a Clarà des de finals del segle XIX quan un propietari de Lavern es va casar amb una pubilla de Clarà. Consta una família al *Padró* 1936.

«Asunción Olivella y Fuster» (*Bapt.* 1894, f. 85, any 1910); «Olivella Valls, Antonio. Barrio Clara» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 403-410).

Oliver

[utí'βe]

Cognom abundant a la vila, documentat des del segle xv. Durant el segle xviii trobem diverses generacions de mariners. Un d'ells, en Francesc Oliver i Guardia, patró d'una barca de palangre va morir en un naufragi. D'altres atrets pel negoci colonial van anar a Cuba, com és el cas de Pere Oliver Casasús (1775-1815), que va mantenir negocis pròspers, i Joan Oliver Guardiola (1800-1866), que a més de comercialitzar amb productes colonials va ser el propietari d'una plantació de sucre. La seva sepultura al cementiri de Torredembarra és una demostració de com era de quantiosa la fortuna feta a Amèrica. En el *Capb. (C)* 1777, consten com a propietaris de terres a Clarà i més entrat el segle xix a Torredembarra. També s'ha localitzat el cognom des de l'inici del poblament a Baix a Mar. Al *Padró* 1936 només consta una família. S'ha trobat escrit *Olivé* i *Oliver*.

«Johannis oliver barbituster» (MN 1452, 18.12.1452); «petro oliver habitatur omnes dicti loci Turrís den Barra» (MN 1465, 9.6.1465); «Llorens Oliver» i «Miquel Oliver» (*Bapt.* 1566, 24.5.1579 i 1.12.1587); «Llaurentis oliver Rectorj Turrís den Barra» (MN 1602, 6.11.1602); «Petro oliver Turrís den barra» i «Reverendus llorens Oliver presbiter [...] Turrís den barra» (MN 1626, 8.3.1626 i 22.5.1626); «Pere Oliver», «Miquel Oliver» i «Pere Oliver» (*Bapt.* 1640, 10.6.1649, 9.3.1659 i 20.11.1702); «Confessio Michaelis Oliver agrícola», «Confessio Petrus Oliver agrícola» i «Confessio Joannis Oliver agrícola» (*Capb.* 1656, f. 53 i 126v, 9.10.1656, i f. 152v, 15.10.1656); «Michaelis oliver Baiuli» (MN 1679, 19.11.1679); «Francesch Oliver» i «Miquel Oliver mariner» (MN 1707, 21.4.1710 i 5.7.1720); «Miquel Oliver y Solé» i «Joseph, fill de Franch Oliver Mariner de dita vila y de Rosa Oliver y Guardia del lloch de la Pobra de Montornès» (*Bapt.* 1723, f. 16v, 9.7.1724, i f. 137, 8.11.1738); «Migl Oliver Ciurugia», «Hereus de Martí Oliver», «Franh Oliver marier» i «Miqł Oliver Passamer» (*Cad.* 1757, f. 19, 21, 26 i 30); «Francesc Oliver i Guardiola» (*Bapt.* 1787, f. 137, 2.10.1795); «Anton Oliver y Gras fill de Joan Oliver pagès de la Pobra de Montornès y de Antonia Gras, de esta» i «Joan, fill de Joan Oliver pagès y de Rosalia Cañelles» (*Bapt.* 1806, f. 36v, 28.4.1810, i f. 350v, 16.11.1836); «José Oliver y Mercader» (*Bapt.* 1868, 7.2.1869); «José Olivé y Gavardós» i «Juan Olivé y Soler» (*Bapt.* 1870, f. 156v, 12.4.1877, i f. 200, 25.2.1879); «Joaquina Olivé Guardiola, propietaria: Sadolla, Sinieta, Pou, Hort de Pau, Arbo-será, Astrinquells, La Vila, Capella, Caus y Clapés», «José Olivé Nin, propietario: Hort de Pau», «Teresa Olivé Ibern, propietaria: Capella» i «Dolores Olivé Guardiola, propietaria: Sadolla, Cuadra den Clariana, Pou, Astrinquells, Capella, Caus y Clapés» (*Contr. R.* 1879, núm. 123, 124, 125 i 126); «Sebastian Olivé y Casas» (*Bapt.* 1894, f. 39, any 1905); «Olivé Cañellas, José. Calle Sort», «Olivé Ibern, Teresa. Calle Carniceria» i «Olivé Po, Rafael, Calle Portal de la Bassa» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 400-402).

oliverar

V. *Martina.

Oliverets, els (C)

«in termino de Clara in partita dicta dels oliverets» (MN 1679, 12.4.1684); «sitam in termino loci de Clarà [...] in partita dicta dels Olivarets» (MN 1707, 27.4.1713).

Olla, l'hort de l', o el mas de l'Olla, o ca l'Olla

[ˈɔɾ ðə ˈɔlə] o [ət ˈmaz ðə ˈɔlə] o [ˈka ˈɔlə]

Casa amb hort propera al Portal de la Bassa, ja als afores de la vila. Les terres eren regades gràcies a una sinya totalment tancada. Es dedicaven a la cria d'avi-ran. Quan es va fer l'enllaç de la carretera de la Riera amb la carretera general, la propietat va quedar dividida en dues meitats. Al *Padró 1936* consta que hi vivien sis persones. Cap als anys seixanta del segle xx hi va haver el camp de futbol de la Unió Deportiva Torredembarra, encara s'hi poden veure les taquilles i el vestidor. Renom que fa esment de l'alambí o olla per destil·lar esperit de vi. Fins fa pocs anys encara hi havia qui parlava del mas de l'Olla, tot i que no hem trobat documentació escrita. També recordaven els qui van heretar el renom: el Ramon, el Pere i la Pepeta de l'Olla.

«Orts de la Torra. Ort de la Olla» (*Compl. Pasqual* 1800, f. 48); «Huerto Olla» (*Padró 1920*, p. 122) «Hort Olla» (*Padró 1936*, p. 90); «Olla, LINDA: [...] con casas de la calle Portal de la Bassa» (*Amill.* 1943, f. 78); «Ca l'Olla, a l'hort hi tenien una olla de fer esperit de vi» (Moreu-Rey, p. 137).

Olla de l'Eloi, el camí de l'

«Camino del Olla del Eloy» (*Plànol 1926*).

Camí veïnal a la Sort, aproximadament a l'alçada del corraló dels Safaretjos. L'origen del topònim deu fer referència a les olles per destil·lar que es trobaven arreu, podria ser que conduís a l'Olla de l'Eloi.

Oller

«Franciscum Oller» (*Bapt.* 1640, 7.7.1685); «Jaume Oller pages» (MN 1707, 29.9.1724); «Jauma Ollé i Hivern» i «Joan Oller y Ivern» (*Bapt.* 1723, f. 3, 28.3.1723, i f. 32v, 3.9.1725); «Jaume Oller» (*Cad.* 1757, f. 23); «Pere, fill de Pere Oller Pastiser i de Maria Oller i Fonts» (*Bapt.* 1787, f. 220, 13.3.1801); «Jaume Ollé y Fonts» (*Bapt.* 1806, f. 15v, 20.2.1808).

Cognom documentat al segle xvii. S'ha trobat escrit *Oller* i *Ollé*.

Olzinelles, d'

«venerabilj domino bernardo de ulzinellis legum docctor et domino dicti loci Turris den barra» (MN 1364); «Bernat d'Olzinelles (1342-1365)», «Guillem Berenguer d'Olzinelles (1365-1391)» i «Bernardó d'Olzinelles, donzell, senyor en part (fins el 9 de març de 1391)» (Companys, p. 73).

Llinatge que va senyorejar Torredembarra a la segona meitat del segle XIV. Bernat d'Olzinelles va comprar la senyoria de Torredembarra a Arnau de Vernet, l'any 1342.

Om, la placeta de l', o el carrer de la Placeta de l'Om

«A merídie cum itínere quod tendit a Martineta, ab occidente cum portali de la Creu, et anbea dita la plasseta del Om, et a circio cum vico Regali» (*Capb.* 1656, f. 91v); «carrer de la placeta de l'Om que donava al portal de la Creu» (*Sínia*, 29, p. 13).

V. t. *Portal de la Creu, el*.

Onze, l'atinent d'

[tətɪ'nɛn 'donzə]

Indret marí on es troba una roca sotaiguada o un altre obstacle en una fondària d'unes onze o dotze braces.

V. t. *Atinents, els*.

«L'Atinent d'11 és una illa de roca amb vegetació en mig d'un fons de sorra, situat davant del Roquer del Canyadell [...] Era un lloc on hi havia posidònies, avui en dia desaparegudes» (Comes-Gual, p. 80).

Onze de Setembre, el carrer de l'

[ət kə're ðə 'tɔnzə ðə sə'tɛmbɾə]

Es va obrir a partir de la construcció de les Cases Barates del Patronato Cardenal Arce Ochotorena en plena dictadura i li van posar *calle del 19 de Enero*, data en què les tropes franquistes van entrar a Torredembarra. Els primers anys de democràcia es va posar l'actual nom històric com a símbol de catalanitat.

Oques, de les

«Joan Roig estudiant dit delas ocas» i «Joan Roig dit de las ocas mariner de la pnt vila» (MN 1707, 2.1.1727 i 23.1.1729); «Vicens Roig de las Ocas i Rubert» (*Bapt.* 1723, f. 7v, 7.9.1723).

Renom emprat durant el segle XVIII per identificar una branca del grup familiar Roig.

Orig, l'

«L'Orig. Renom d'un home que sempre estava vermell de cara» (Soler, p. 142).

Orpí [ur'pi]

Cognom documentat al segle XVII. Posteriorment, consta una família al *Padró 1936*. A Baix a Mar i Clarà també se'n localitzen. S'ha trobat escrit *Orpí* i *Urpí*.

«Maria Orpí, filla de Josep Orpí» i «Jeronimum Orpí» (*Bapt. 1640*, 2.2.1683 i 18.2.1692); «Joseph Orpi» (MN 1707, 29.3.1712); «Paula, filla de Geroni Orpí Pagès y de Theresa Orpí y Fuster» (*Bapt. 1723*, f. 165v, 1.2.1742); «José Urpí é Ynglés» i «Antonio Urpí é Ynglés» (*Bapt. 1868*, 5.12.1880 i 23.4.1892); «Urpí Inglés, Antonio. Barrio Clarà» (*Reg. Fisc. 1921*, f. 629).

Orpinell [urpi'neɫ]

El cognom el trobem documentat a finals del segle XIX i també consta al *Padró 1936*.

«María Orpinell y Roig, hija legítima de Juan Orpinell Fusté, Zapatero, de la Poblá de Montornés, y de María de la Cruz Roig Virgili, de esta» (*Bapt. 1888*, f. 266, 8.4.1909); «Orpinell Fusté, Rafel. Plaza Dr. Robert» (*Reg. Fisc. 1921*, f. 411).

Orriols [uri'ɔɫs]

El cognom consta al *Padró 1936*.

Ortiz [ur'tis] / [or'tiθ]

El cognom consta al *Padró 1936*.

Osset

«Joan Osset», «Jaume Osset» i «Pere Joan Osset» (*Bapt. 1566*, 19.6.1580, 10.9.1591 i 6.10.1613); «Joan osset fuster dela present vila de la torra den barra» (MN 1626, 25.3.1626); «Joseph Miquel Osset» i «Joan Osset» (*Bapt. 1640*, 29.1.1649 i 3.3.1652).

Pa i Ceba, el [əɫ ˌpaɪ'seβə]

Renom d'un treballador de cal Llobet que per esmorzar sempre portava una llesca de pa i ceba. Vivia al carrer de la Muralla.

Pablo Iglesias, el carrer de

«A proposta del regidor Pere Balado Rovira s'acorda per unanimitat canviar el nom del carrer Santa Rosalia per el de Pau Iglesias» (*Acta Ple 1931*, p. 36v, 29.08.1931); «carrer de Pau Iglesias» (*Padró 1936*, p. 152-156).

Dedicat al fundador del PSOE.

V. t. *Santa Rosalia, el carrer de*.

Paborde, la quadra del (C)

«Ítem, y en segon lloch tota aquella quadra vulgarment y de temps antich anomenada del Paborde, situada dins lo terme de Clarà, diòcesi de Tarragona, vicaria empero de Vilafranca del Panadès, ab tots los delmes, censos junt amb la señoria emphiteoticària, tersos y drets qualsevols que's tenian y possehian, rebian y devian rebre y acostumavan a rebre ab las entradas y aixidas, drets y pertinencias suas universals» (*Venda* 1723, f. 3v).

Una de les quadres o masos en què es dividia la quadra de Clarà. També anomenada *la quadra del Sagristà*. L'edifici de l'antic mas encara es conserva en el nucli històric. El mot *paborde* indica el representant de la catedral de Tarragona que administrava els béns i les rendes de la comunitat eclesiàstica a Clarà.

V. t. *Clarà, la quadra de; *Sagristà, la quadra del.

«Paca» Farruca, la [tə 'pakə fə'rukə]

Renom feminitzat de la casa d'on provenia. Vivia al carrer d'Antoni Roig.

V. t. *Farruco, cal*.

«Paco» Solà, cal ['kaɫ 'paku su'ta]

Casa al carrer d'Antoni Roig d'un metge de Barcelona descendent de la vila. Darrere de la casa hi havia un extens hort amb sínia. Observem que el segon cognom és Guardiola, molt estès antigament al poble.

«Solà Guardiola, Francisco de P. Calle Antonio Roig, 68-66 y 98» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 575 i 576).

«Paco» Solà, la sínia de [tə 'siniə ðə 'paku su'ta]

Avui desapareguda. Es trobava a la partida de la Capella darrere del carrer d'Antoni Roig, on hi ha un dels edificis amb més alçària del poble.

«Paco» Solà, la sínia vella de [tə 'siniə 'βeɫə ðə 'paku su'ta]

A la partida de la Capella, en el camí de Rodes, sota del carrer de l'Alt de Sant Pere, abans d'arribar al carrer dels Indians.

V. t. *Guardiola, la; *Guardiola, l'hort de.

Padrines

«Josephum filium Jacobi Padrines farmacopeas» (*Bapt.* 1640, 22.6.1696); «Jaume padrines Apotecari» i «Jaume Padrinas» (MN 1707, 24.4.1708 i 11.11.1720); «Lluís, fill de Joan Padrines Adroguer y de Maria Vidal» i «Franco, fill de Antoni Padrines Apothecari y de Theresa Padrines y Coll» (*Bapt.* 1723, f. 148, 28.1.1740, i f. 156, 5.3.1741); «Antoni i Franco Padrines y Farrer» (*Bapt.* 1753,

f. 278v, 20.3.1786); «Jph Padrinas Appl» (*Cad. 1757*, f. 50); «Ramon, fill de Joan Padrines, Adroguer y de Josepha Padrines y Farrer» (*Bapt. 1787*, f. 57v, 10.3.1790); «Jph. Padrines Adroguer, plasa Majó» (*Cad. 1824*, f. 64); «Josep Aleu Padrines. Apotecari de l'últim terç del set-cents» (Rovira-Anguera, p. 38); «Padrinas, Asunción. Calle Sort» (*Reg. Fisc. 1921*, f. 414).

Cognom documentat al segle XVII, vinculat a una família d'apotecaris i comerciants. Segons J. Bargalló apareix indistintament *Padrines/Pardines* en la documentació dels segles XVIII i XIX, però sembla que l'origen és *Pardines*. El *Reg. Fisc. 1921* anota una única propietària, encara que no viu a la vila.

V. t. **Gibert, apotecaria; Portal de Padrines, el.*

Padrines, apotecaria

Es trobava a les proximitats del Portal.

V. t. **Gibert, apotecaria.*

Paella, la platja de la

[tə 'pʌdʒə ðə tə pə'eɫə]

Antigament en aquest indret s'hi arribava pel camí de la Martineta, que acabava en uns eucaliptus i uns pedrissos on la gent hi anava a passejar. Al mig de la sorra s'hi trobava un bar, el Xiringuito. A la Festa de l'Arbre del 8 d'abril de 1956 es van plantar plataners, ja que els eucaliptus s'havien mort amb la gelada. L'origen del topònim d'aquest tram de platja està relacionat amb l'arribada del turisme, quan es va construir una placeta amb pedrissos i un passadís cimentat que arribava a prop de mar. La forma resultant simulava una paella amb el seu mànec. Actualment s'ha intervingut amb un projecte mediambiental de manera experimental. S'ha repoblat amb vegetació autòctona que afavoreix la formació de petites dunes de sorra.

«De la part central de la platja en diem la “paella”, per la forma que tenia l'acabament del passeig que hi porta. Ara la tal “paella” ha desaparegut» (*Sínia*, 5, p. 2).

Páez

['paes] / ['paeθ]

El cognom consta al *Padró 1936*.

Paiet, cal

['kaɫ pə'jet]

Renom d'una casa a Dalt la Torre sense determinar-ne la ubicació.

Paiet, el clot de

[əɫ 'kɫɔd də pə'jet]

Encara hi ha qui recorda aquest topònim d'una terra de secà propera al cementiri.

Paiets

«Payets [...] Viñedo, algarrobos» (*Amill.* 1943, f. 127).

Consta com a partida de terra de secà.

Paion, cal

[¹kaɫ pə'jon]

Renom d'una casa a Baix a Mar. Antigament havien viscut al carrer de Tamarit, a partir dels anys seixanta del segle xx es van traslladar al cantó de llevant del passeig de Colom. El renom prové de la part final de la paraula castellana *campeón*.

«L'«Antonalfre», una barca de llum de cal «Paion»» (*Sínia*, 16, p. 4); «Peion. Jugaven una colla de nens a pilota i li deien al més petit que si la xutava seria el «campeion» (catalanitzat de campeón). Llavors el petit tot il·lusionat sempre repetia: «sóc el peion»» (Soler, p. 142).

Paisà

«Josep Sagunyoles, dit Paisà» (*Plet* 1796-1818).

Àlies.

V. t. **Sagunyoles*¹.

Paisà, cal

[¹kaɫ pəj'za]

Renom d'una casa sense determinar-ne la ubicació.

«va tenir la dissort que en embestir a la platja un cop de mar bolqués, negant-se-li dos remitgers: un xicot de 19 anys, anomenat Manolillo, de cal Paisà, i l'altre, de nom Pere Lloveres Guadé, de 33 anys» (*Sínia*, 18, p. 14).

Pajarites, ca les

[¹ka təs pəxə'ritəs]

Renom d'un parell de cases, una al carrer de Tamarit, l'altra al passeig de Colom. Eren dues germanes que venien sovint a Baix a Mar, ja que vivien a Barcelona on regentaven un taller de confecció i més endavant una empresa important que subministrava material a petits tallers de pobles del Baix Gaià on es feia part del procés de producció. El renom provenia de la Pobra de Montornès.

Palangrer i cal Palangrer

[pətəŋ'gre] i [¹kaɫ pətəŋ'gre]

Casa de pagesos al carrer de la Muralla. Encara hi ha qui recorda en *Pep Palangrer* i en *Pere Palangrer*.

«El Palangrer. Gesticulava parlant, fent el gest dels pescadors quan calen palangres» (Moreu-Rey, p. 80).

Palangrer, l'hort de Cal [ˈtɔr ðə ˈkaʎ pətəŋˈgre]

Era un hort veí amb la sínia de cal Xatet.

Palangrer, la sínia de Cal (C) [tə ˈsiniə ðə ˈkaʎ pətəŋˈgre]

A la partida de la Sadolla entre la carretera general i la via fèrria, al Camp Vassall.

Paler, el [ət pəˈtɛ]

Renom d'un pescador que va morir als cent cinc anys. Aquest renom indica el qui posava els pals a la sorra per varar les barques. També anomenat *Jaume de la Tereseta*.

«Remitgers: [...] Jaume Biscamps Rimbau, “Palé”» (*Sínia*, 6, p. 14); «l'avi Paler, un vell casteller nascut a Creixell però que es va estar tota la vida a Baix a Mar [...] pescador centenari recordava històries de castellers veterans» i «Jaume Biscamps Rimbau (1878-1983), Avi Paler, havia fet castells a finals del s. XIX» (Bargalló-Morlà-Recasens, p. 27 i 81).

Palleta, cal [ˈkaʎ pəˈlɛtə]

Renom d'una casa sense determinar-ne la ubicació.

Pallissa, la (C) [tə pəˈlɪsə]

Fa referència a una de les pallisses del nucli antic de Clarà.

V. t. *Eres, les*².

«Montornès per la Pallissa de Llevant. Montornés per les Pallisses» (Montaña, p. 8 i 24).

Pallisses

V. *Clarà*.

Pallisses, el freu de les [ət ˈfrɛw ðə təs pəˈlɪsəs]

Pas entre roques submergides que té com a referència les Pallisses de Clarà.

«Pallisses, el Freu de les. És una entrada que fa el brut. Fons: 9 brases» (Montaña, p. 92).

Pallisses, la sapa de les [tə ˈsapə ðə təs pəˈlɪsəs]

Roques submergides vora la Canterera, coneguda també per *la Roca de Vint-i-sis i Mitja* a causa de la profunditat en què es troba.

«Pallisses, la Sapa de les. Senyes: Montornès per les Pallises. Montornès per la Pallissa de més a Garbí» (Montaña, p. 92); «La sapa de les pallisses entre el Barretet i la Canterera, al costat de llevant del Barretet, a unes 30 brases de fons» (Comes-Gual, p. 90).

Palma

«Joan Pau Palma» (*Bapt.* 1566, 2.1.1613); «Petri Palma» (*Bapt.* 1640, 3.5.1682); «Petro Pauma Pharmacopulo ville Turris den barra» (MN 1679, 15.7.1683); «pere palma» (MN 1707, 16.3.1708).

Palmera, el carrer de la

[ət kə're ðə tə pət'merə]

V. Ferran de Querol, *el carrer de*.

«Palomera», la punta

[tə 'puntə pətu'merə]

Castellanisme que antigament feia referència al Roquer, tot i que no determina quin, si el de Torredembarra o el de Berà.

V. t. *«Palomera» de Semma, *la*.

«La Punta Palomera» (Montaña, p. 394); «Palomera: paratge desolat i que hi acostuma a bufar molt de vent» (Valls 1998, p. 50); «El Roquer, antigament Palomera a la Torre» (Valls 2001, p. 77); «La Punta de la Palomera es troba a la part de llevant del roquer de Berà» (Comes-Gual, p. 55).

«Palomera» de Semma, la

«et sic pervadit usque ad ipsam palomeram de Setne» (*Cartas* 1057, doc. 26).

Aquest topònim consta en el document de donació de la quadra de Clarà del segle XI. Es tracta del Roquer dels Munts, que esdevé una bona referència per als pescadors.

V. t. *Roquer, el*; **Semma, la punta de*.

Pamela, el

[tə pə'metə]

V. *Xato, cal*.

Pàmies

«Pere Pamias i Ferrer» (*Bapt.* 1787, f. 134v, 17.6.1795); «Salvador Pamies y Casals» (*Bapt.* 1806, f. 319v, 19.11.1832); «Antonio Pamies y Saumell» (*Bapt.* 1870, f. 25, 3.1.1871); «Antonio Pamies Casals, propietari Comes» (*Contr. R.* 1879, núm. 132); «Pamies Casals, Salvador, Calle Ancha» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 420).

Cognom documentat al segle XVIII. Consta una família al *Padró* 1936.

Pampalló, el

[ət pəmpə'lo]

Renom donat a Lluís Suñé Papiol, de cal Sabatot. Després de la guerra es va exiliar a França.

V. t. *Sabatot*.

Pannou [pan'nɔw]

Cognom documentat al segle XVIII. Consten un parell de famílies al *Padró 1936*. Testimonis orals encara recorden l'Enric Pannou, pagès, que vivia i treballava a l'Hort del Nap.

«Joseph Pannou i Camps» i «Climent Ponnou i Rabassa» (*Bapt. 1787*, f. 57v, 9.3.1790, i f. 174, 6.12.1797); «Joseph, fill de Franco Pannou pagès y Gertrudis Ollé» i «Joseph, fill de Pere Pannou Pagès y de Rita Gibert» (*Bapt. 1806*, f. 20v, 29.6.1808, i f. 350, 30.10.1836); «Francisco Pannou jornaler» (*Cad. 1824*, f. 176); «Salvador Pannou y Papiol» (*Bapt. 1870*, f. 30v, 28.2.1871); «Jacinto Pannou y Biscamps, hijo legítimo de Jacinto Pannou Papiol, labrador de Coll-Blanc (Barcelona), y de Teresa Biscamps Rimbau de esta; siendo sus abuelos paternos, Pedro Pannou Gibert y Teresa Papiol Rovira, ambos de la presente» (*Bapt. 1888*, f. 185, 14.5.1901).

Pannou, la sínia de Cal [tə 'siniə ðə 'kaʎ pan'nɔw]

Es coneixen dues sínies amb el mateix nom. Una a la partida de la Rasa, tocant al camí; l'altra, ja desapareguda, entre el carrer de Girona i el passeig de l'Estació.

Panós

«G^o penos habitatoribo de parrochia de clerano» (MN 1333, 7.11.?); «Prohoms de Clarà (1382) Bartomeu Panós» (Companys, p. 143).

Cognom antic vinculat a Clarà.

Panotxa, cal ['kaʎ pə'nɔtʃə]

Renom d'una casa a la plaça de la Cooperativa de Baix a Mar.

V. t. *Mig Duro*.

«Posarem punt i final a la llarga llista d'estiuejants, recordant aquests: Ballús, a cal Panotxa, que més endavant es feu el xalet Sant Jordi dins de la finca “Cuatro Vientos”» (*Sínia*, 0, p. 13); «El Joanet Salvat Rovira “Panotxa”» (*Sínia*, 23, p. 19).

Pantorrilles, el, i cal Pantorrilles [ət pəntu'riʎəs] i ['kaʎ pəntu'riʎəs]

Malgrat la font bibliogràfica, el record dels informants és amb el gènere masculí: *el Pantorrilles*. Renom d'una casa al passeig de Colom.

V. t. *Antonot, ca l'*.

«La Pantorrilles. Les tenia de “panxa de conill”» (Moreu-Rey, p. 75).

Panxo, el [ət 'paɲtʃu]

Renom donat a molts dels que van anar a Amèrica i que es deien Francesc. Hipocorístic del nom propi Francisco.

«Quan en Francesc Borrut Virgili arribava a l'illa es transformava en el senyor "Panxo" Borrut [...] Un d'aquells adolescents quan ja era gran i recordava les llargues estones passades reunits al voltant del "Jaio Borrut"» (*Sínia*, 10, p. 6); «El Panxo. A un retornat de Mèxic» (Moreu-Rey, p. 187).

Panxo, cal [ˈkaɫ ˈpaɲtʃu]

Casa al carrer d'Antoni Roig, número 45, construïda a finals del segle XVIII i que pertany al patrimoni arquitectònic indià. L'edifici manté l'estructura de planta, dues plantes i golfa. A la part de darrere hi havia l'hort, que gaudia de l'aigua de la sínia que compartien entre les cases veïnes. L'any 1861 Francisco Gatell i Badia, *Panxo*, en va ser el propietari. Durant la Guerra Civil el POUM va confiscar la propietat encara que posteriorment es va recuperar.

V. t. *Indians, les cases dels*; **Sínia dels «Indianos», la*.

«Precatàleg d'Edificis a protegir com a Béns Culturals d'Interès Local. Carrer d'Antoni Roig, núm. 45» (PGOU 2002, p. 117).

Papalló, el

«altre tros de terra apelat lo papayllo» (MN 1374, f. 148); «en lo loch apellat lo papallo afronta ab lo camj q va al mas den buada» i «un troc de terra situat al papayo» (MN 1452, 18.8.1454); «jn parte vocata lo papello» (MN 1465, 24.10.1465); «in partita voccata la Cassera et antiqué voccata Lo Papalló [...] a cirtio cum itinere Molendini» (*Capb. 1656*, f. 30v i 135, 8.10.1656); «Semma o Setma o el Papalló. Potser faci referència a la garbera de cànem (de dos o tres costals) i per tant a l'era destinada a agramar o bregar (batre i cascar la canya d'aquesta planta en garba, a fi de separar-ne la fibra o bri)» (Companys, p. 47).

Tros de terra a la partida de la Casera, però també relacionat amb la de Semma. L'origen del topònim podria fer referència a la garbera de cànem.

V. t. **Semma, la quadra de*.

Paperines, el [əɫ pəpəˈrinəs]

Renom donat a un home que de petit havia viscut a casa dels avis al passeig de Colom a cal Medallons.

Papiol [pəpiˈɔɫ]

Cognom documentat al segle XVIII i vinculat a Clarà. Consten cinc grups familiars al *Padró 1936* a Dalt la Torre.

«Esteve Papiol pages» (MN 1707, 7.6.1732); «Esteva Papiol y Cassany» i «Joseph, fill d'Esteve Papiol pagès del lloch de Alió y de Cecilia Papiol y Casaus» (*Bapt. 1723*, f. 76v, 25.1.1731, i f. 119v, 12.11.1736); «Joan Papiol i Romeu» (*Bapt. 1787*, f. 57, 26.2.1790); «Pere, fill de Joaquim Papiol de Clarà y de Maria Ciuró» i «Juan,

fill de Juan Papiol pagès y Maria Teresa Rubira» (*Bapt.* 1806, f. 23v, 5.10.1808, i f. 336v, 28.8.1834); «Antonio Papiol y Soler» i «Antonio Papiol y Cañellas» (*Bapt.* 1870, f. 166v, 23.10.1877, i f. 250, 28.4.1881); «Juan Papiol José propietario Pou» i «Juan Papiol Rovira propietario Capella» (*Contr. R.* 1879, núm. 134 i 135); «José Mª Papiol y Ventura, hijo legítimo de Antonio Papiol Solé, labrador y de Teresa Ventura Figueras, ambos de esta» i «Pedro Papiol y Ventura» (*Bapt.* 1913, f. 1v i 18v); «Papiol Ibern, Mariano. Calle Cruces, calle Alta San Antonio» i «Papiol Ibern, José. Calle Antonio Roig» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 421-423).

parada

V. *Flequer, Forn, Manresa, Mar, Sant, Xeco.*

Parada del Canterer, la (C) [tə pə'radə ðət kəntə're]

A Clarà damunt de la carretera general, entre les parades de cal Pau Gras de la Pobla i la del Camota. A l'*Amill.* 1943 consta com a partida de terra.

«Parada del Cantaré» (*Amill.* 1943, f. 177).

parades

V. **Era, Rosó.*

Paradores, les

«in partita vocata Los Fornassos dictam Les Paradores» (*Capb.* 1656, f. 19v i 20, 7.10.1656).

Partida de terra associada als Fornassos.

Parany, el

«in partita vocata dls strinquells [...] a Meridie [...] et partim ab lo Parany Jacobi Guardiola [...] ab occidente [...] mediante quodam itinere quod tendit als Fornassos» (*Capb.* 1656, f. 101, 11.10.1656).

paratge

V. *Martineta.*

Parellada de la Creu, la

«in termino Turrus den Barra et in partita vocata La Parellada de la Creu, et nunc vocata La Partida de fora lo Mur [...] a certio cum Muro dicta villa mediante itinere» (*Capb.* 1656, f. 33v i 138v, 8.10.1656).

Partida de terra sense localitzar-ne la ubicació.

V. t. *Fora Mur.*

Parellada del Castell, la

«afrontat cum vico publico [...] i cum paralada Castelli» (MN 1349); «La Parellada del Castell, del lloc o del Senyor. Estava situada al costat del camí de la Barraca o del mar» (Companys, p. 49).

Una de les propietats dels senyors territorials.

V. t. **Parellades, les*.

Parellada del Senyor, la (C)

«en lo loch apelat La pareylada del Seyor així com afronte [...] ab lo camí public q vaen ves lo pon» (MN 1396, 5.5.1397); «La Dominicatura o Parellada del senyor. Limitava amb la Carrera molinera i amb el camí del Pou» (Companys, p. 49).

Parellada dels Gatons, la

«en lo loch apelat la paylada dells guatons [...] i ab lo camí public q va deves villa franca» (MN 1396, 5.5.1397); «Partida dita las Parralades antíqué veto vocata los Gatons» i «sitam in dicto termino Turris den Barra et in partida vocaba de les Parellades et antea los Gatons cum introhitibus exhibitus juribus & pertinenty suis universis» (*Capb. 1656*, f. 23 i 55v); «en la partida dita las paralladas dels gatons [...] a migjorn ab lo camí Real de Barna» (MN 1707, 12.7.1714); «Ítem, pren més la iglésia mitg delme e promícia en aquells sis sorts, que són a la Parellada dels Gatons, so és dos ne té lo dit Guillem Roig, afronten ab en Pere Montserrat e ab lo Prat e ab nén Antoni Valls [...] Ítem, altres dos ne té lo dit Bernat Roig, la una paga al señor tasca, afronten amb lo terme de Clarà e ab lo Camí Real e ab lo Prat» (*Capb. 1760*, f. 5).

Partida de terra; probablement la vegetació pròpia de l'indret eren gatells.

V. t. **Parellades, les*.

Parellada dels Pilans, la

«Parellada dels Pilans o Las Capillas» (*Amill. 1943*, f. 71).

Consta com a partida de terra.

V. t. **Parellades, les*.

Parellades, les

«jn termjno Ville turris den barra in partita dieta de les parallades [...] a meridie cum prato maris ab aquilone cum via comuni qua itur barchinone», «vulgariter nominatum les parallades [...] a meridie cum via regia a barquilone» i «jn termjno turris den barra in partita dicta deles parallades [...] afrontat a meride cum litore sive en lo prat ab ocasum sive tramuntana cum via regia»

(MN 1602, 29.8.1607, 25.4.1609 i 3.5.1609); «in partita dicta de les Parellades [...] ab oriente cum termino de Clarà mediante quadam carretera a meridie cum quadam Siquia quo tendit a les Salines [...] et a cirtio cum vico Regali quo tendit ex civitate Tarracona ad civitatem Barna», «et in partita dicta las Parralades antiqúe vero vocata los Gatons [...] a meridie cim Sequia de les Salines [...] et a cirtio cum itinere regali quod tendit ex civitate Barna in civitatem Tarracona» i «in partita vocata de les Parellades et antea los Gatons» (*Capb. 1656*, f. 22v i 23, 7.10.1656, i f. 55v, 9.10.1656); «a la partida dita las parelladas» (MN 1707, 20.10.1719); «Pessa de terra situada en la Partida de las Parelladas, possehida per lo sobre dit Joseph Gatell de la Bassa [...] afronta de llevant ab lo camí mediant lo terma de Clarà, de Mig dia ab los Estanys, de ponents ab los Hereus de Antoni Oliver, y de Tremontana ab lo camí Ral» (*Cad. 1735*, f. 233); «Partida de las Paralladas» (*Amill. 1845*, p. 61); «“Partida de las Paralladas”: Comença als quatre cantons que formen el camí “vell” quan es creua amb el camí “de Martineta”; segueix aquest camí fins a l’estany o llacuna de les Salines, segueix la llacuna fins al molló del terme de Clarà, en front de les botigues (“almacenes”) “de la Marina” [...]; puja pel camí que passa per la partió del terme (camí de l’hort de Pau), fins a la Carretera Real; segueix la carretera fins a la Creu situada a l’encreuament amb el camí “Vell”; entra per aquest camí “Vell”, i el segueix fins al camí de Martineta i els quatre cantons» (Villuendas, p. 41); «Perellades» (*Amill. 1943*, f. 9v, 51 i 79); «Doña Maria Elisa de Querol [...] ofrece a este Ayuntamiento los 1873 metros cuadrados de terreno de su finca rústica “Capella o La Martineta” de la partida Parellades, para la construcción del Paseo del Ferrocarril al objeto que este Ayuntamiento no se vea obligado a incoar expediente de expropiación forzosa» (*Acta Ple 1946*, 22.7.1947).

Partida de terra que podríem situar entre les partides de la Martineta i de la Capella, arribava fins al camí de partió amb Clarà. Els cultius predominants eren de secà, però també hi havia conreus d’hortalisses que es podien produir gràcies a les sínies. El topònim deu derivar del moment en què es va assentar la població. Es va mantenir el nom en alguna peça de terra fins a mitjans del segle xx. Es recull la variant *Parralades*.

V. t. *Gatons, els; **Parellada de la Creu*, la; **Parellada del Castell*, la; **Parellada dels Gatons*, la; **Parellada dels Pilans*, la; *Planes, les.

Parenostre

«Ego bng parenostre de turrj denbarra» (MN 1336, 2.9.?).

Parés

[pə'ɾes]

V. *Perers*.

Paret Blanca, la (C)

[tə pə'ɾed 'bʦaŋkə]

Partida de terra de secà que es troba al nord del terme i que limita amb la Poble de Montornès, entre les partides de Mas d’en Terrassa i l’Olivar. No s’ha

trobat documentada fins a finals del segle XIX. S'hi accedeix pel camí del Molí i el camí de Mas d'en Terrassa.

«Partida de Artigons o paret blanca» (*Finques (C)* 1883, f. 3); «Parets Blancas. Algarrobos» i «Pared Blanca. Almendros. Algarrobos» (*Amill.* 1943, f. 139 i 179); «Paret Blanca» (*Plànol* 1944, p. 6); «la Paret Blanca» (*Ortofot. Mp. (C)* 1998).

Parra

«Ar. Gert Roig Parra», «Geroni Roig Parra» i «Anton Roig Parra» (*Cad.* 1757, f. 5, 39 i 51); «Francisca Parra, viuda» (*Plet* 1796-1818).

Cognom.

Parra, la

«La Parra. Algarrobos» (*Amill.* 1943, f. 179).

Partida de terra de secà. Probablement es tracta de l'entrada *Parra, el mas de la*.

Parra, de la

«Josephi Roig dla Parra» (*Capb.* 1656, f. 79, 10.10.1656); «Geronim Roig de la Parra» (MN 1707, 21.4.1710); «Franch, fill de Gabriel Rog de la Parra Mariner y de Magdalena Oliver» (*Bapt.* 1723, f. 12, 12.2.1724).

Renom emprat durant el segle XVIII per identificar una branca del grup familiar Roig.

Parra, el mas de la [ət 'maz ðə tə 'parə]

Casa amb terres de secà a la partida de les Roques Planes. També coneguda per *la Parra de Sastre Ric*.

Parralades

Partida de terra.

V. t. *Parellades, les.

Partió, el camí de [ət kə'mi ðə pərti'o]

Separa la Pobla de Montornès de Torredembarra, a l'alçada de la partida de l'Arbocerar fins al Coll de Creus. S'hi localitzaven les fites 17, 18 i 19. Una d'elles amb data de 1889. Actualment s'ha malmès a partir de la construcció de la nova variant a la carretera general.

pas

V. *Barraqueta, Buire, Estellat, «Mariquillo», Puta, Rei, Xiringuito.*

Pas del Rei, el camí del (C)

«a Ponent ab lo dit terme de la Torre d'en Barra, comenSant a la vora del Mar y en lo dit puesto anomenat la Estacada y camí del pas del Rey, pujant en dret-xura del camí real y de aquí al Trull d'en Gatell y pujant més amunt al puesto anomenat las Glayetas y de aquí al mas d'en Tarrasa» (*Venda* 1723, f. 9v); «camí del Pas del Rei» (*Amill. (C)* 1741, f. 92).

V. t. **Rei, el pas del.*

Pasques

«Cr St Pere Baix. Pasques» (*Compl. Pasqual* 1750, f. 28); «Joseph Pau, fill de Joaquim Pasques corder i de Maria Roig», «Joaquim i Joseph, fills de Mariano Pasques mariner de la Torre i Rosalia Vidal» i «Joseph Pasques i Sus» (*Bapt.* 1787, f. 163v, 20.4.1797, f. 199, 2.9.1799, i f. 265v, 22.11.1804); «Joaquim, fill de Joaquim Pesques corder y de Josepa Gras» (*Bapt.* 1806, f. 32, 11.10.1809).

Cognom documentat a la segona meitat del segle XVIII, vinculat al món menestral i mariner. S'ha trobat escrit *Pasques* i *Pesques*.

passeig

V. *Colom, Estació, *Fermín Galán, Semalers, Sort.*

Passeig de l'Estació, el [əɫ pə'sedʒ ðə ɫəstəsi'o]

Partida de terra que ens apropa al passat rural de l'indret durant la primera meitat del segle XX. Consta en repetides ocasions per designar peces de terra de secà i també de regadiu.

«Paseo de la Estación» (*Amill.* 1943, f. 48, 61, 101 i 233).

Pastisser, el

«Potser Josep Girol "Pastise" (pastisser)» (Villuendas, p. 44).

Renom viu a la primera meitat del segle XIX.

Pastor

«Prohoms de la Torre citats a la Concòrdia de 1206. Guillem Pastor» (Companys, p. 134); «Ego Qunito pastorus de clerano» (MN 1333, 5.10.?); «p pastoris qº de clerano» (MN 1333, 7.12.?); «Cunjto pastoris de clerano» (MN 1333, 16.12.?); «testes [...] bertrando pastoris de Clerano» (MN 1336); «Ego cunjto

pastoris de Clerano parrochia turrj denbarra» (MN 1336, 8.9.?); «Ego Bn pastor [...] de Clerano» (MN 1340); «ego bertrando pastor de clerano» (MN 1349, 6.5.?); «Ego A° pastoris hitatore d clerano» (MN 1360); «Bernat Pastor, àlies Puig, el 26 de novembre de 1364» i «Bernardus Pastoris (1365)» (Companyys, p. 173 i 235); «Arnaldo pastor [...] loci de clerano» (MN 1374, f. 62); «bn° pastor loci de clerano» (MN 1396, 9.9.1396).

Cognom antic vinculat a Clarà.

Pastoret, cal (C) [ˈkaʎ pəstuˈrət]

Renom d'una masia de Clarà. Durant la Guerra Civil (1936-1939) es va excavar un refugi antiaeri entre la carretera de la Pobla i l'entrada de cal Pastoret.

V. t. *Clarà, *el refugi de; Premsa, la*¹.

«Cal Pastoret» (*Ortofot. Mp. (C) 1998*).

Pastoret, la sinya de Cal (C) [tə ˈsiniə ðə ˈkaʎ pəstuˈrət]

Explotació agrària de conreus de secà, encara que s'hi feia regadiu a partir de l'extracció d'aigua amb una sinya. Tenien una premsa d'oli. Aquesta va ser una referència per als pescadors.

V. t. *Premsa, la*¹.

Pastoret dels Pins, cal (C) [ˈkaʎ pəstuˈrəd dəts ˈpins]

Masia a llevant, a prop de Creixell, a la vora de la platja.

V. t. *Pep Felip, la masia de*.

«Cal Pastoret dels Pins» (*Ortofot. Mp. (C) 1998*).

Pataquet, el [ət pətəˈkət]

Renom donat a un parell de pescadors en èpoques diferents i que no tenen vincle entre ells. El primer procedia de la Cala, era l'Antonet Calero, i el segon és originari de Tarragona.

V. t. *Calero, el*.

«El Pataquet era un calero afincat a La Torre, molt treballador, trempat, i una excel·lent persona» (*Sinya, 67, p. 3*).

Patata, cal [ˈkaʎ pəˈtatə]

Renom d'una casa al carrer d'Isaac Peral.

Patateta, la [tə pətəˈtətə]

Vivia al carrer d'Isaac Peral.

V. t. *Quimeta Patateta, la*.

«La Patateta» (Moreu-Rey, p. 66).

Paton, cal [ˈkaɫ pəˈton]

Casa al capdavall del carrer de Pere Badia on hi havia un magatzem de gra. Es tracta d'un renom heretat de la casa on va viure el primer Paton. També *cal Cisquet Paton, el Ros de Paton*.

V. t. *Hort del Nap, l'*.

«Situem-nos ara a la Torredembarra de finals del segle passat. Existia una agència de transport molt important: cal Peton situada en una entrada del carrer Antoni Roig» (*Sínia*, 11, p. 6); «cal Paton de Pau-Anton, o de Po [Josep]-Anton» (Moreu-Rey, p. 167).

Patronat, el carrer del [əɫ kə're ðəɫ pətruˈnat]

La tanca del pati del Patronat Antoni Roig hi dona. Aquest carrer va ser urbanitzat els anys noranta del segle xx.

V. t. *Antoni Roig i Copons, el Patronat*.

Pacheco, l'hort de

«Huerto Pacheco» (*Padró 1885*, p. 32).

Hort conegut pel cognom del seu propietari, però sense identificar la seva ubicació.

Pau Cagon [ˈpaw kəˈɣon]

Renom d'un pescador que es deia Pau, era l'avi *Cagon*.

«El Pau Cagon» (Moreu-Rey, p. 105); «El Pau "Cagon", pescador de fama, de mirar guerxo, però amb més bona vista que ningú i que el va fer un dels millors palangrers de la platja» (*Barques*, p. 84).

Pau Cocó [ˈpaw kuˈko]

V. *Campaner, Cocó*.

Pau de Ca l'Agneta, el [əɫ ˈpaw ðə ˈka ɫəɣˈnetə]

Era un pagès que vivia al carrer d'Antoni Roig. Havia estat arrendador de Babilònia.

Pau de Creixell, cal [ˈkaɫ ˈpaw ðə krəˈjeɫ]

Casa al carrer del Freginal, la família que hi vivia provenia de Creixell.

Pau de la Premsa

«Huerto Pau de la Premsa» (*Padró 1885*, p. 16); «Pau Solé Casasús era anomenat Pau de la Premsa per haver nascut i treballat a la Premsa de Clarà [...] era

un dels pocs arrendataris que abans de la guerra ja treballava a la sinya de Babilònia» (Sugrañes-Guasch, p. 211).

V. t. *Prensa, la*¹.

Pau de la Verra, el [ət 'paw ðə tə 'βerə]
 Renom d'un músic que tocava el contrabaix. També *Pau Saia* i *Pau Gorrista*.
 V. t. *Gorrista, cal*.

Pau de les Comèdies ['paw ðə təs ku'meðiəs]
 «Entre 1920 i 1936 al teatre El “Recreo” van estrenar obres d'un grup d'aficionats dirigits per en Pau Ciuró i Casasús, conegut amb el renom de Pau de les Comèdies» (*Imatges*, p. 116).

Pau del Ral, cal ['kaɫ 'paw ðət 'raɫ]
 Renom d'una casa al carrer d'Isaac Peral. En *Pau del Ral* era pescador.
 «El pare es deia Pau, però li deien Pau del Ral» (*Sínia*, 67, p. 3).

Pau Garsa, cal ['kaɫ 'paw 'ɣarsə]
 Renom d'una casa al carrer d'Antoni Roig. El *Pau Garsa* era pastisser.

Pau Gras, la sinya del (C) [tə 'siniə ðət 'paw 'ɣras]
 A la partida de la Sadolla, entre la carretera general i la via del tren, a prop de la sinya gran del Xeco. Hi tenien una quadra amb vaques. *Cal Pau Gras* és el renom d'una casa de la Pobla de Montornès.
 V. t. *Jaume de la Carn, el*.

Pau Pintor, cal ['kaɫ 'paw pin'to]
 Antigament era una botiga de queviures a la baixada de Sant Antoni. Posteriorment els descendents van obrir una drogueria a la plaça de la Vila. En Pau Soler Poch era pintor de professió i tant ell com un dels seus fills van patir la repressió franquista.
 «Després de l'establiment del Cisco Pujol venia la pujada de cal Pau pintor» (Gual Gallofré 2003, p. 51).

Pau Poaner, cal ['kaɫ 'paw puə'ne]
 Renom d'una casa al carrer d'Isaac Peral al costat de ca l'Oleguera. El *Pau Poaner* era pescador, però també va fer de sereno durant la guerra.

Pau Potre, cal [ˈkaʎ ˈpaw ˈpotrə]

Renom d'una casa de pagesos al carrer de les Creus. Fonts orals indiquen que l'origen del renom prové de tenir un poltre com a animal de tir.

V. t. *Motillo de Fer Jueus, cal*.

«Pau Potre. Home bast i groller (semblant a un “potro”)» (Soler, p. 141).

Pau Potre, la sínia del [tə ˈsiniə ðət ˈpaw ˈpotrə]

A la partida dels Caus, damunt del camp de futbol.

Pau Salvet, el [ət ˈpaw sətˈβet]

V. t. *Salvet, cal*.

«L'Anton “Salvet”» (Gual Gallofré 2003, p. 51); «El Pau Mercadé conegut popularment per “Pau Salvet”, va obrir un nou taller de boter a dalt el poble, al carrer Pere Badia on treballava ell sol. Anava pels pobles de la rodalia arreglant i traient el tartrà de les bótes» (Comes-Suñé, p. 186); «Pau Mercadé Valls, *Salvet* (1876-1938) va tocar el timbal amb diversos grups de grallers [...] el seu fill Pau Mercadé José (1903-1990) també va seguir les passes del seu pare, tant en l'ofici de boter com en el de timbaler» (Bargalló-Morlà-Recasens, p. 90).

Pau Sereno [ˈpaw səˈɾenu]

Era un home de Baix a Mar que havia fet de sereno, vivia al costat de ca l'Ambròs.

peça

V. *Noguer.

Peça, la

«La pessa. Olivers i avellaners» (*Amill*. 1943, f. 59).

Partida de terra de secà.

Pedra Caiguda, la [tə ˈpeðrə kəjˈɣuðə]

És una gran llosa que es va desprendre del Roquer i va quedar arrecerada a garbí del Cap Gros. L'indret és abrupte, sembla que s'hagi de caure al mar.

Pedreny

«Daniel Padreny i Virgili» i «Joseph, fill de Joan Padreny hacendat y de Antonia Virgili» (*Bapt. 1806*, f. 281v, 2.9.1829, i f. 300v, 24.6.1831); «Florencio Padreny y Figuerola hijo legítimo y natural de Florencio Padreny Virgili, natural de Tarragona, y de Petronila Figarola y Capdevila, natural de esta y vecinos de

la misma» i «Daniel Padreny y Figarola» (*Bapt.* 1888, f. 5 i 67, 17.10.1888 i 20.8.1892); «Padreny Figuerola, Maria. Calle Antonio. Roig, calle Sort» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 412 i 413).

Pedrera, la¹ [tə pə'ðrerə]

A la partida dels Munts, avui la reconeixem entre els carrers dels Pins i de la Pedrera, a prop de la plaça de Solraig. En la documentació medieval es troba referenciada formant part de la quadra de Semma. Encara podem veure balcons i esglaons de pedra picada, amb un aspecte salinós.

«Vers 1375 Guillem Esplugues i Arsendis van vendre [...] un tros de terra in loco vocato la Pedrera» (*Companyns*, p. 64); «Edificis i àmbits a protegir. S'inclou: Pedreres del Canyadell i can Mercader» (PGOU 2002, p. 57).

Pedrera, la² [tə pə'ðrerə]

Partida de terra amb conreu de secà als Munts.

«Pedrera. Olivar, almendros» (*Amill.* 1943, f. 257v).

Pedrera, el camí de la [ət kə'mi ðə tə pə'ðrerə]

Conduïa a la pedrera dels Munts, marcava el límit entre les partides dels Munts i de la Martineta. Actualment coincideix amb l'avinguda de les Oliveres i el carrer de la Pedrera, possiblement es va eixamplar el camí en urbanitzar la zona rústica. Les peces de terra de la seva proximitat, d'olivers i ametllers, queden enregistrades amb el nom del camí, o únicament *Pedrera*.

«riparia maris i cum camjno de la padrera» i «per altra troç de terra garriga situat als munts [...] afronta ab lo camí de la pedrera» (MN 1452, 3.7.1453 i 21.8.1454); «Pessa de terra [...] afronta de levant ab lo camí de las Pedreras, de migdia ab Joseph Virgili, de ponent ab Joseph moliner, y de tremuntana ab lo camí Bell» (*Cad.* 1735, f. 34); «Camino de la Pedrera» (*Plànol* 1944, p. 12).

Pedrissos, els [ət s pə'ðrisus]

Al Pontet, on acaba el terme i comença Altafulla. L'any 1960 estava arbrat de plàtans i hi havia uns pedrissos per seure.

V. t. *Pontet, el*.

Pedró

«Jaume y Josepha Pedró y Canyelles» (*Bapt.* 1723, f. 180v, 6.9.1743); «Jph Padró Jorner» (*Cad.* 1757, f. 42); «Padró Gay, Carmen. Calle Antonio Roig, Pedro Badia» i «Pedro Lleó, José, Calle Antonio Roig» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 415-425).

Cognom documentat al segle XVIII. S'ha trobat escrit *Pedró* i *Padró*.

Pedrol

[pə'ðrət]

Cognom documentat al segle XVIII, vinculat a homes de mar. Dos grups familiars i els seus descendents van ser mariners. D'aquest període consta documentació d'una família Pedrol que viu al carrer Nou. Consta una família a Baix a Mar al *Padró* 1936. S'ha trobat escrit *Pedrol* i *Padrol*.

«Pere Padrol», «Joseph Pedrol» i «Josephus Pedrol» (*Bapt.* 1640, 29.6.1669, 10.4.1672 i 22.9.1704); «Ego franciscus Pedrol marineirus ville Turris den barra» (MN 1679, 29.10.1682); «Francesch Pedrol» (MN 1707, 21.4.1710); «Maria, filla de Pau Pedrol mariner y de Maria Pedrol y Roig», «Joan, fill de Joseph Pedrol menor Mariner y de Theresa Pedrol y Mingot de la vila de Tàrrega» i «Pere Padrol y Ferrrer» (*Bapt.* 1723, f. 136v, 12.10.1738, f. 153v, 2.10.1740, i f. 231, 22.3.1748); «Anton Padrol marir», «Franh Padrol marier» i «Joan Padrol marier» (*Cad.* 1757, f. 6, 22, 44 i 48); «Jordi Pedrol i Miracle» (*Bapt.* 1787, f. 113, 24.10.1793); «Arraval i carrer Nou: Jordi Padrol matriculat i Jph Padrol» (*Plet* 1796-1818); «Thomas Pedrol y Gual, fill de Franco Pedrol Patró de Art y de Thecla Gual» (*Bapt.* 1806, f. 73, 21.6.1812); «Pablo Padrol y Mercader» (*Bapt.* 1870, f. 263v, 18.9.1881); «Mariano Pedrol Mercadé va ser un boter que va obrir un taller a Baix a Mar [...] va néixer a Altafulla el 12 de setembre de 1886 [...] al baixos de casa seva, carrer Pérez Galdòs, tenia un petit taller de boter» (Comes-Suñé, p. 176); «Padrol Fortuny, José. Calle Eduardo Benot» i «Pedrol Bertrull, Cristina. Calle Freginal» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 417 i 426).

Peig, el, i cal Peig

[ət 'petʃ] i ['kaʎ 'petʃ]

El Peig era pescador de professió. Va rebre un reconeixement, junt amb el seu pare, del president Francesc Macià per l'acte de coratge en voler rescatar, un dia de temporal de llevant a la platja de Torredembarra, el qui fou diputat del Parlament de Catalunya Rafael de Campalans. El renom es manté viu a una plaça dels Munts, a prop del Clos, antiga propietat de la família. La casa era a la baixada de Sant Antoni.

V. t. *Rem, cal*.

«“Peig” s'ha de pronunciar com faig, lleig, boig, enuig, etc. És el renom de la família d'en Jaume Rimbau Mercadé, pescador d'ofici i també en certa manera pagès» (*Sínia*, 3, p. 6).

Peig, les coves del

[təs 'kəβəz ðət 'petʃ]

Peça de terra als Munts, en forma de llenca tocant a mar. La podríem localitzar damunt del Pet d'Ovella, damunt de les coves formades per esllavissaments de la terra salinosa del Roquer, entre el Cap Gros i el Balconet. L'origen del nom es deu al renom del seu propietari.

Peixateria, el carrer de la [ət kə're ðə tə pəʃətə'riə]
 V. *Sant Antoni, el corraló de*.

Peixateries, les [təs pəʃətə'riəs]
 Entre la plaça de la Vila, el carrer Major i el corraló de Sant Antoni hi havia tres parades de venda de peix. Entre les venedores hi havia l'Elisa Masana, la Manuela del Ral i la Nieves del Zep Cosme.

«Al costat de la plaça de la Vila, el 1874, es van arreglar les peixateries municipals i s'hi van posar reixes. Per tal de poder-les pagar es va posar un impost sobre la venda del peix» (Català 2007, p. 74).

Peixet, el [ət pə'ʃet]
 Renom d'un pagès que portava una sínia de Clarà on avui hi ha un càmping.
 «Antigons [...] LINDA: a Oriente con un vecino de Torredembarra apodado "El Peixet"» (*Amill*. 1943, f. 232).

Peixo i cal Peixo ['peʃu] i ['kaʃ 'peʃu]
 Renom, vivia en una casa al carrer del Freginal.
 «El Peixo. Movia les mans com aletes d'un peix» (Moreu-Rey, p. 80).

Pela, la
 V. *Pesseta, la*.

Pelades, les, i ca les Pelades [təs pə'taðəs] i ['ka təs pə'taðəs]
 Renom donat a tres germanes de cabell pèl-roig que vivien en una casa al carrer del Freginal.

Pelagarrofes, el [ət ,pɛtəɣə'rɔfəs]
 Vivia al costat de l'església, després al carrer Major.

Pelat, cal ['kaʃ pə'tat]
 Renom de la casa d'una família que va viure en diferents domicilis. Els informadors recorden una al carrer de l'Alt de Sant Pere i més endavant al carrer del Freginal. En *Josep Pelat* i *el Pelat Petit*.

Pelat, la sínia de Cal (C) [tə 'siniə ðə 'kaʃ pə'tat]
 A la partida de la Sadolla, entre la carretera general i la via de tren.

Pell de Conill i cal Pell de Conill   [ˈpeɫ də kuˈniɫ] i [ˈkaɫ ˈpeɫ də kuˈniɫ]

Renom donat a uns drapaires que compraven pells de conill. La casa era al carrer del Freginal.

«La Pell de Conill» (Moreu-Rey, p. 137).

Pelleringa, cal   [ˈkaɫ pəɫəˈriŋgə]

Renom d'una casa a la plaça de la Font. En «*Pepito*» *Pelleringa* era barber de professió al carrer Nou i també va exercir com a jutge de pau.

V. t. *Barber, cal*.

Pellicer

«Jo thomas Pellicer Pve y pr de la Panal Ygle de St Pere Apostol de la pnt vila de la Torredembarra» i «Anthon Pellicer estudiant» (MN 1707, 10.2.1712 i 3.2.1724).

Penco, cal   [ˈkaɫ ˈpeŋku]

Renom d'una casa al carrer de l'Alt de Sant Pere cantonada amb el carrer Nord. El *Pau Penco* era paleta.

Penedès   [pənəˈðes]

Congnom documentat al segle XVIII. Consten tres famílies al *Padró 1936*. S'ha trobat escrit *Panedas* i *Panadés*.

«Joan Panedas sastre de la pnt vila de la Torradenbarra» (MN 1707, 7.2.1711); «Anton, fill de Armengol Panadés pagès de Sarreal y de Maria Teresa Recasens de la Nou» (*Bapt. 1806*, f. 350, 4.10.1836); «Antonio Panadés y Sabater» i «Agustin Panadés y Llopart» (*Bapt. 1870*, f. 69, 10.1.1873, i f. 213v, 25.8.1879); «José Panadés y Castells, hijo legítimo de Antonio Panadés Sabaté, labrador y de Marina Castells Biscamps, ambos de esta» (*Bapt. 1913*, f. 32, 27.5.1917).

Pentinat, cal   [ˈkaɫ pəntiˈnat]

Renom d'una casa al carrer Ample. En *Peret Pentinat* era emblanquinador.

Pep de la Nou, el   [ət ˈpeb də tə ˈnəw]

Vivia al carrer Joan Güell i treballava en una fàbrica de cintes. El renom indica procedència, era de la Nou de Gaià.

Pep de les Vaques, el   [ət ˈpeb də təz ˈbakəs]

Renom d'un pagès descendent de cal Bolesa.

Pep de les Vaques, l'hort del [ˈtɔr ðət ˈpɛb də tɔz ˈβakəs]
 A la partida de la Rasa hi tenia un hort amb casa i també estable amb vaques.
 V. t. *Vagó, l'hort de.*

Pep Felip, les barretes de [tɔz βəˈrɛtɔz ðə ˈpɛp fəˈtʲip]
 Petita barra de roques que podem localitzar quan s'acaba l'Antina en direcció
 llevant.
 V. t. *Barretes, les.*

«Les Barretes de Pep Felip. Fons: de 3 a 5 bracs. És un brut més gran que el del
 Viló. El nom prové d'un habitant de Torredembarra que tenia un bocí de terra
 al recte de les Barretes» (Montaña, p. 96).

Pep Felip, la masia de (C) [tə məˈziə ðə ˈpɛp fəˈtʲip]
 Casa a l'extrem de llevant del nostre terme, tocant a Creixell. La seva ubicació
 aïllada era una bona referència marina.

«Existeix una masia, avui completament renovada, que antigament era cone-
 guda com a Pep Felip i actualment com la del Pastoret de Creixell» (Valls 1998,
 p. 41).

Pep Paleta, cal [ˈkaɫ ˈpɛp pəˈtɛtə]
 Casa que recull el renom d'on vivia un constructor al carrer del Mar.

Pepa Xicana [ˈpɛpə tʃiˈkanə]
 Era una dona decidida que va regentar una peixateria.
 V. t. *Xicano, el.*

Pepet de Cal Tou, la sínia del [tə ˈsiniə ðət pəˈpɛd də ˈkaɫ ˈtɔw]
 Sínia a la partida de la Rasa.
 V. t. *Tou, cal.*

Pepet de les Novetats, el [ət pəˈpɛd də tɔz nuβəˈtats]
 Renom donat al marit de la mestressa de la botiga Les Novetats.
 V. t. *Josep Pujol, el carrer de.*

Pepet del Cafè, casa [ˈkazə pəˈpɛd dət kəˈfɛ]
 Casa a Baix a Mar que havia servit de referència per als pescadors.
 «Montornès entre cal Pepet i cal Xon» (Montaña, p. 343).

Pepeta Campanera, la [tə pəˈpɛtə kəmpəˈnerə]
 V. t. *Campaner, el, i la Campanera.*

«Ens vam endinsar en el llavors desconegut món dels campaners de la mà de la Josepa Guasch Valls (a) Pepeta Campanera» (Flores, p. 7).

Pepeta de la Verdura, la [tə pə'petə də tə βər'durə]

Era la dona del Josepet de la Premsa. Venia hortalisses al portal de la casa on vivia, al carrer Nou.

«**Pepico**», **cal** ['kaʎ pə'piku]

Renom d'una casa a la baixada de Sant Antoni; la família provenia de Múrcia.

«**Pepito**» **de Babilònia, la sínia del** (C) [tə 'siniə dətə pə'pitu də βəβi'toniə]

A la partida de la Sadolla, entre la carretera general i la via fèrria. Es va partir en quatre trossos, va ser treballada per pagesos de la Pobla: el Pau Gras, el Punxó i el Jaume de la Carn, però també pel Bitxo de Creixell.

«**Pepito**» **de l'Alberta, el** [ət pə'pitu də tət'βertə]

Renom d'un pescador de Baix a Mar.

«**Pepito**» **Recader de Ca l'Ametller, el** [ət pə'pitu rəkə'de də 'ka təməl'le]

Provenia d'una família de pescadors. Feia de «recader» a Barcelona agafant el tren.

V. t. *Mà Petit*.

«Josep Guasch Fusté (a) “Pepito” Recader» (Suñé 2019, p. 6).

«**Pepito**» **Xaveia, el** [ət pə'pitu tʃə'βejə]

Vivia al carrer de Santa Rosalia, era pescador i li agradava molt cantar. També dit *el Xaveia*.

V. t. *Xaveia, cal*.

«Josep Ciuró Casasús (“Pepito” Xaveia)» (*Imatges*, p. 72).

«**Pepito**» **Xaveia, la sínia del** [tə 'siniə dətə pə'pitu tʃə'βejə]

«Pepito» Xaveia era l'arrendatari d'una de les sínies de la finca de Babilònia.

Pera, el

«Joseph Llorach dit la Pera» (*Amill*. 1845, f. 235, 237 i 239).

Pere Badia, el carrer de [ət kə're də 'perə βə'diə]

Fins a l'any 1892 era conegut per *les Casetes del Borràs*, moment en què es va acordar donar el nom d'un dels fundadors del Patronat Hospital. A la primeria

del segle xx es van edificar alguns habitatges al llarg de l'artèria principal d'accés a la població. Fins aleshores l'aspecte de la partida de la Capella era rural, ja que era als afores de la vila.

V. t. *Badia*; **Barcelona, el camí de; Borràs, les casetes del.*

«Se acuerda que en lo sucesivo la calle de Barcelona se llame de Pere Badia» (*Acta Ple 1892*, p. 34, 18.8.1892); «carrer Pere Badia» (*Padró 1936*, p. 156-164).

Pere Badia, el Patronat

[ət̪ pət̪ruˈnat ˈperə βəˈðiə]

Hospital fundat l'any 1793 per voluntat dels comerciants Pere Badia i Pere Mauri. Es va inaugurar l'any 1824 i es va destinar a casa d'acollida de malalts pobres, infants orfes i dones sense mitjans per sobreviure. Després de diverses dificultats econòmiques, l'Ajuntament va assumir la gestió econòmica i d'aquesta manera la institució va esdevenir patronat. A partir de l'any 1877 l'orde de les Germanes de la Caritat de Sant Vicenç de Paül es va fer càrrec de la institució. A la segona meitat del segle xx es va rehabilitar l'edifici per tal de modernitzar les instal·lacions com a residència d'avis i va esdevenir una fundació. L'antic edifici de planta quadrada acull un claustre d'estil colonial amb un interessant jardí catalogat com a bé cultural d'interès local. Anys enrere, la singularitat de l'edifici permetia als pescadors establir-hi referències de mar endins.

V. t. *Badia; Monges, les.*

«El Ple de la Corporació de l'Ajuntament de Torredembarra, en la seva sessió ordinària del 19 de juny de 2008 ha acordat declarar com a bé cultural d'interès local el claustre de la Fundació Pere Badia» (*Acta Ple 2008*, 19.6.2008, i DOGC, 18.7.2008).

Pere Catxutxa

[ˈperə kət̪ʃut̪ʃə]

Pescador de Baix a Mar, era el pare del Catxutxa.

«Pere Catxutxa, Pere Figuerola, vell patró d'arrossegament» i «El vell "Catxutxa", el pare del Pere [...] havia estat un dels pescadors destres en totes les feines. Tallava veles, feina molt delicada» (*Barques*, p. 80 i 87-90).

Pere Coix

«El Ayuntamiento acuerda adquirir el pozo o manantial subterráneo que Don José M. Torrens Llanés posee en este termino municipal partida Esplanas en la finca conocida Pere Coix» (*Acta Ple 1926*, p. 48, 19.07.1928).

Topònim d'una peça de terra.

V. t. *Torrents, cal.*

Pere Coix, cal

[ˈkaʎ ˈperə ˈkof]

Renom d'una casa al carrer d'Antoni Roig, actualment hi ha un taller d'arts gràfiques.

Pere Fals, el

[əʎ ˈperə ˈfals]

Renom reconegut però no identificat.

Pere Gros, cal

[ˈkaʎ ˈperə ˈɣros]

Renom d'una casa a prop de l'església parroquial de Sant Pere.

«Els castellers torrencs del segle XIX [...] Tomàs Pujol Barot, Pere Gros, va néixer a Torredembarra, el 26 de gener de 1878, fill de Pere (boter, de Torredembarra, i Maria de Roda de Berà. [...] Tomàs es va dedicar a l'ofici de forner. A finals del s. XIX va fer el tres de set junt amb Jaume Biscamps al carrer de l'Hospital de Barcelona» (Bargalló-Morlà-Recasens, p. 83).

Pere «Pillo», el

[əʎ ˈperə ˈpilu]

Renom d'un pagès descendent de cal Bolesa que vivia al Portal de la Bassa.

Pere Putxic, la sinya del

[tə ˈsiniə ðəʎ ˈperə puˈtʃik]

A la Sadolla.

V. t. *Putxic, cal*.

Pere Roig, el corral de

«in parte dicta lo corral de pere Roig Soler» (MN 1626, 3.3.1629).

Pere Romeu, el carrer de (C)

[əʎ kə're ðə ˈperə ru'mew]

A Clarà localitzem un carrer dedicat a Pere Romeu i Borràs (1862-1908), nascut a Torredembarra. Persona vinculada a l'ambient modernista que va participar en nombroses iniciatives, la més coneguda, però, com a propietari del restaurant Els Quatre Gats, on s'aplegaven joves artistes i intellectuals. L'amistat amb Ramon Casas la podem copsar en la pintura anomenada *Ramon Casas i Pere Romeu en un tàndem*, on apareixen els dos personatges.

Perera

«Antonio Perera y Constantí» (*Bapt.* 1868, 25.8.1872).

Cognom documentat a la segona meitat del segle XIX. S'ha trobat escrit *Parrera* i *Perera*.

Perera, la

«in terminus turris den Barra in partita voccata La Parera» i «in termino Turris den Barra et in partita vocata de la Perera» (*Capb.* 1656, f. 7, 7.10.1656, i f. 62, 9.10.1656); «en la partida dita La Perera» i «en lo terme de la Torredenbarra a la partida dita la Parera» (MN 1707, 23.02.1728 i 2.04.1732).

Partida de terra propera al Portal de la Bassa.

Perera, cal

[ˈkaɫ pəˈrerə]

Casa coneguda pel cognom d'una família de la Pobla de Montornès. Treballaven terres als Trinquells.

Perers

[pəˈres]

Cognom documentat al segle XVII. Consten dues famílies al *Padró 1936*. S'ha trobat escrit *Parés*.

«Raymundo pares Turris den barra» (MN 1626, 22.5.1626); «Primitivo Parés y Miracle, hijo legítimo de Buenaventura Parés Mañé, sastre natural de Reus, y de María Miracle Mallafre, de esta» (*Bapt.* 1888, f. 163, 19.5.1899); «Antonio Parés y Cabré, hijo legítimo de Fidel Parés Gavalda, labrador de Salomó y de María Cabré Alsina, de Riudoms» (*Bapt.* 1913, f. 3, 28.4.1913).

Peret de la Bava, el

[ət pəˈrɛd də tə ˈβaβə]

Va ser un mestre d'obres molt reconegut que vivia al carrer Nou.

«Peret de la Bava» (Moreu-Rey, p. 79); «Pere Cañellas i Arbós. El paleta “Peret de la Baba” [...] Cañellas havia estat alcalde de la Vila entre 1916-1922» (Suñé 2018, p. 95).

Peret de la Mort, el

[ət pəˈrɛd də tə ˈmɔrt]

Renom d'un pescador que vivia al carrer de les Creus.

«Coneixem el nom dels últims pescadors que disposaven dels ormeigs i les embarcacions adequades (art d'arrossegament): en Peret de la Mort i en Pere Buson» (Comes 1995, p. 85).

Pérez

[ˈpɛrɛθ]

El cognom consta al *Bapt.* 1913 i al *Padró 1936* consten dues famílies.

Pérez Galdós, el carrer de

[ət kəˈre ðə ˈpɛrɛθ ɣətˈdos]

Carrer a Baix a Mar on hi havia els safareigs públics. A partir de l'any 1928, es va acordar dedicar-lo a l'escriptor.

V. t. **Marina, la*.

«Carrer Pérez Galdós» (*Padró 1936*, p. 210).

«Perico» l'Astròleg

[pə'riku təs'trətək]

Renom.

«La pastisseria de Josep Punsoda, l'any 1895 [...] tenia un empleat [...] que se'l coneixia per Perico l'Astròleg, per les seves afeccions» (*Sínia*, 10, p. 16).

«Perico» Tarragoní, cal

['kaʎ pə'riku tərəɣu'ni]

Renom d'una casa del carrer de la Muralla. En Pere Soler Ferrer era comerciant i tenia magatzem de gra i fruits secs al mateix carrer.

V. t. **Abeurador, el corraló de l'; Tarragoní, cal.*

«Soler Ferrer, Pedro. Calle Mayor, calle Muralla, 19» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 594-596); «Pere Soler Farré (avi de l'actual patriarca de cal tarragoní), el sr. Joan Soler Ibañez» (*Sínia*, 17, p. 9).

Peroi

[pə'rɔj]

Renom i nom artístic del torero Pere Aixelà i Torner, nascut a Torredembarra (1824-1892). Va ser un destacat banderiller que va actuar a Barcelona, però també a Cuba, l'Argentina i l'Uruguai. Peroi, derivat de Pere, ell s'ho escrivia amb y.

V. t. **Aixelà.*

«Pere Aixelà, més conegut com a Peroy [...] es va acomiadar de la seva professió i del públic, a Barcelona el 24 d'agost de 1879, després de quinze anys d'activitat més o menys regular» (*Sínia*, 16, p. 16).

Pérson, cal

['kaʎ 'pɛrson]

Casa que recull el cognom de la família al carrer d'Isaac Peral damunt del taller del calafat.

Pes, el

[ət 'pɛs]

Era la llotja on es comercialitzava i pesava el peix. Des de finals del segle XIX, diferents associacions de pescadors s'han organitzat entorn de l'activitat pesquera. L'origen del nom es deu a la balança que pesava el peix. En uns primers temps va ubicar-se al carrer de la Indústria, però va tenir edifici propi l'any 1928 al passeig de Colom. Aquest va ser projectat per l'arquitecte Francesc Monravà Soler i actualment està pendent de ser catalogat com a bé cultural d'interès local.

V. t. *La Marítima.*

«Unió Industrial de Pesca / Societat gremial i industrial, segons IRS/ 1911.03.04-1916/ IRSEA (1917)», «Societat de Patrons Pescador / 1933.07.07-1934 [...] amb 12 socis i 60 obrers / CESC, B0GC 31.07.1934; Societat Patronal de Pescadors /1936.01.12/» i «Edificis i àmbits a protegir. S'inclou: Edifici El Pes» (PGOU 2002, p. 57).

Pes, la placeta del [tə pətə'setə ðət 'pɛs]
Espai entre els edificis del Pes i el Salvavides on es feia l'estesa de les caixes de peix.

Pescadors, el carrer dels [ət kə're ðəts pɛskə'ðos]
Comunica el barri de Babilònia i Baix a Mar, entre la via del tren i la carretera general.

Pesseta, la [tə pə'setə]
Renom d'un dels fills de cal Ral, també anomenat *la Pela*.
«La Pesseta. El quart fill de cal Ral» (Moreu-Rey, p. 58).

Pet d'Ovella, el [ət 'pɛd du'βɛλə]
Al Roquer, entre el Fortí de la Torre i el Balconet, a les proximitats del Cap Gros. Aquest indret va quedar sec amb la construcció del port.
«Pet d'Ovella. El primer mot del topònim prové d'una deformació, pell-pet» (Montaña, p. 397); «Pet d'Ovella: segurament corrupció de Plet o Pleta de Vella. En aquest lloc hi ha el fortí de vigilància o defensa» (Valls 1998, p. 50).

Petaca, cal ['kaʎ pətakə]
Casa al carrer d'Isaac Peral que durant molts anys no va tenir cap construcció al seu davant. L'edifici permetia establir una referència als pescadors.
«Montornès de cal Conill a cal Petaca» (Montaña, p. 88); «L'avi Joanet Lloveras, el Petaca» (*Sínia*, 23, p. 17).

Petarritx, cal ['kaʎ pətə'ritʃ]
Casa de pescadors al passeig de Colom. L'edifici es distingia tan bé, de mar endins, que va servir com a referència per als pescadors.
«Montornès per cal Petarritx» (Comes-Gual, p. 90).

Petitot, el [ət pəti'tot]
Renom d'un pescador.
«El Petitot. Fill del Josep de la Petita» (Moreu-Rey, p. 56); «Josep Guasch (Petitot) un bon nanser» (Comes 2005, p. 14).

Petxina i cal Petxina [pətʃinə] i ['kaʎ pətʃinə]
Era pescador, va heretar el renom del seu pare. Van viure Dalt la Torre, encara que provenien de Baix a Mar. Un descendent de la casa, pescador, va viure al carrer de les Creus.

«En Joaquim Girol, el Quimet “Petxina”, en feia tot un art d’això de parlar en l’argot mariner» (*Barques*, p. 87).

Pexo

«Geroni Pexo» i «Christofol Pexo» (*Bapt.* 1566, 10.12.1604 i 10.7.1613).

Pi

[ˈpi]

Cognom documentat l’últim terç del segle XIX. Consten dues famílies al *Padró 1936*.

«Francisco Pi y Casellas» (*Bapt.* 1870, f. 243, 1.1.1881); «Pi Casellas, Francisco. Plaza Dr. Robert», «Pi Gabardós, Rosa. Calle Alta San Pedro», «Pi Roig, Francisco. Portal de la Bassa» i «Pi Roig, Juan. Calle Baja San Pedro» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 429-433).

Pi de Clarà, el (C)

[ət ˈpi ðə ktəˈra]

Peça de terra a prop de la carretera de la Pobla.

V. t. *Clarà, la vinya de*.

«En Narcís Gibert llaurant amb la mula i l’arada a la finca del Pi de Clarà» (*Imatges*, p. 74).

Pi i Margall, la plaça de

«S’acorda donar nom a la plaça de la Creu de Pi i Margall» (*Acta Ple 1902*, 31.7.1902); «plaza Pi y Margall» (*Plànol 1926*); «plaça de Pi i Margall» (*Padró 1936*, p. 82-84).

Nom donat a la plaça de la Font, fins a l’arribada del franquisme.

V. t. *Font, la plaça de la*.

Pi Ver, el (C)

«in termino de clara in parte dicta del pi ver» (MN 1626, 24.1.1630).

Picapedrers, els

[əts ˌpikəpəˈðres]

Antropònim col·lectiu per designar els socis d’una societat recreativa.

V. t. *Tranquils, els*.

Picarret

«Josep Mascaró (a) Picarret» (*Villuendas*, p. 44).

Aquest renom es recollia a la primera meitat del segle XIX.

Picasso, el [əʎ pi'kasu]

Renom d'un pescador que durant vint-i-cinc anys va ser secretari de la Confraria de Pescadors.

Pigot

«Prohoms de la Torre citats a la Concòrdia del 1206. Guillem Pigot» (Companys, p. 134).

Pijoan [piʒu'an]

Cognom documentat al segle XVIII, vinculat a l'ofici de mariner. Consten sis grups familiars al *Padró* 1936. S'ha trobat escrit *Pijoan* i *Pijuan*.

V. t. *Segalar.

«Jph. Pijoan ausent» i «Llorens Pijoan marier» (*Cad.* 1757, f. 18 i 48); «Joaquin Pijoan y Ramon» i «Rafael Pijoan y Fusté» (*Bapt.* 1870, f. 7, 13.3.1870, i f. 205, 29.4.1879); «Hnos. de Margarita Pijoan Solé, propietarios: Estrinquells» (*Contr.* R. 1879, núm. 139); «Lorenzo Pijoan y Miracle» i «Patronila Pijoan y Miracle» (*Bapt.* 1894, f. 64, any 1908, i f. 89, any 1912); «José Pijoan y Marqués, hijo legítimo de Antonio Pijoan Rimbau, ganadero de esta, y de Ana Marqués Tardà de Altafulla, vecinos de esta» (*Bapt.* 1913, f. 44v, 25.10.1919); «Pijuan Gatell, Antonio. Calle Cruces» i «Pijuan Ramon, Juan, Calle Alta San Pedro» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 434 i 435).

Pilans, els [əʎs pi'lans]

Davant de cal Serafí hi havia uns pilars on la canalla jugava. Aquests pilars formaven part de la tanca d'un dels edificis propers a l'església de Sant Pere Apòstol.

Pilota, el carrer de la

«la Segona de una pessa de terra secà, situada partida anomenada de Clapers [...] y ab los corral de las cases del carrer anomenat de la Pilota ab las parts exteriors del Castell de sa Exa, y ab las parets de la part de detrás de las cases situades des de dit Castell fins al referit portal anomenat de Padrinas» (*Prot.* 1830, f. 20 i 21, 16.2.1830).

V. t. **Joc de la Pilota, la plaça del; Eduardo Benot, el carrer d'*.

pins

V. *Collegi, Creixell, Figuerola*.

Pins a la Sadolla, el camí dels (C) [ət kə'mi ðəts 'pinz ə tə sə'ðoələ]

Antic camí que anava des del Pujol fins a mar. Creua la partida de la Sadolla i també el camí del Molí. Actualment està urbanitzat un carrer que recull el topònim, possiblement segueix el mateix traçat.

«Camí dels pins de Sadolla» (*Camins 1867*); «Camino dels Pins a la Asadolla» (*Mp. 1921*); «Camino del Pins a la Sadolla» (*Plànol 1944*, p. 6 i 7); «Camí dels Pins» (*Ortofot. Mp. (C) 1998*); «Camí dels Pins de Sodolla» (*Mp. 1987*).

Pins del Vallmitjana, els

«Los Pinos de Vallmitjana. LINDA: a Oriente con el mar, a Mediodia con camino hondo, al Norte con el camino del Paseo de la Playa [...]» (*Amill. 1943*, f. 214v).

Es troba inscrit com a partida de terra. A la Martineta hi havia un petit bosquet propietat de la família Vallmitjana.

V. t. *Vallmitjana, la sinya del*.

Pinyarret i cal Pinyarret [piɲə'ret] i ['kaɫ piɲə'ret]

Renom d'una casa a Baix a Mar sense determinar-ne la ubicació. Altres variacions del renom són *Pinyaret* i *Pinyanet*. L'Isidre de *cal Pinyarret* era descendent de cal Bata.

«El Pinyaret o Pinyanet petit com una pinya» (Moreu-Rey, p. 67).

Pinyol

«nathonj piyol» (MN 1515, 31.1.1516); «Josep Pinyol», «Jaume Pinyol» i «Josephus Piniol» (*Bapt. 1640*, 22.7.1654, 14.10.1690 i 6.9.1691); «Confessio Francus Pinyol & Maria conjugum» i «Confessio Petrus Pinyol agrícola oppidi de Altafulla» (*Capb. 1656*, f. 117 i 147); «Pere Piñol Pages de la Torre denbarra», «Pere pinyol Pages» i «Joan Pinyol Mariner» (MN 1707, 6.6.1709, 18.2.1710 i 23.3.1711); «Ramon Piñol i Uguet» i «Franch, fill de Joan Piñol mariner; y de Coloma Piñol y Roig» (*Bapt. 1723*, f. 11, 23.1.1724, i f. 31v, 16.10.1729); «Franch. Piñol marir» i «Jph. Piñol marier» (*Cad. 1757*, f. 9 i 14); «Joan Pinyol i Casasús» i «Josef Piñol i Casasús» (*Bapt. 1787*, f. 26, 22.3.1788, i f. 101, 13.2.1793) «Francisco, fill de Josep Piñol corder y de Maria Franca Sulé» (*Bapt. 1806*, f. 310v, 23.2.1832).

Cognom documentat al segle XVI, de tradició pagesa. Durant el Set-cents localitzem diverses generacions de mariners. Entre ells patrons com en Joan Pinyol i Casals, pare i avi de mariners, que va morir en un naufragi. S'ha trobat escrit *Pinyol* i *Piñol*.

Pinyol, l'hort d'en [ˈtɔr ðəm piˈɲɔt]

Casa amb hort a la partida de la Rasa.

V. t. *Ratxet, cal, o l'hort del Ratxet; Cases, cal.*

«Domingo Sardà, Ort Piñol» (*Cad.* 1824, f. 220); «H. de Piñol» (*Compl. Pasqual* 1859, f. 28); «Huertas Piñol» (*Padró* 1920, p. 120).

Piquer, cal [ˈkaɫ piˈke]

Casa al carrer Ample que recull el cognom dels propietaris.

Piquet

«Los hareus de oliver dit Piquet» (*Amill. (C)* 1741, f. 89).

Renom documentat en una relació de peces de terra de Clarà.

Pitorra, la [tə piˈtorə]

Malnom donat a la cantant de l'orquestra Savoy, que vivia al carrer Major.

Pitxi, el [ət ˈpitʃi]

Renom d'un home que va venir de petit com a refugiat des de Madrid durant la Guerra Civil. Va viure a la baixada de Sant Antoni. L'origen del renom el trobem en una cançó de l'època.

«El Pitxi, la cançó madrilenya: *pichi, es el chulo que castiga*» (Moreu-Rey, p. 161).

Pixacantons i cal Pixacantons [ˌpiʃəkənˈtɔns] i [ˈkaɫ ˌpiʃəkənˈtɔns]

Malnom donat a un home de costums gens higièniques. Casa al carrer Major.

«El Pixa-Cantons. Orinava a les cantonades» (Moreu-Rey, p. 106).

Pixarot, cal [ˈkaɫ piʃəˈrɔt]

Malnom d'una casa al carrer Major; l'home era mariner.

plaça

V. *Antoni Roig, *Ascaso-Durruti, *Carnisseria, *Carreró, Castell, *Clarà, Cooperativa, Doctor Robert, Escorxador, Esdevenidor, Església, Font, *Joc de la Pilota, Josep Valls i Ivern, *Lina Òdena, *Major, Monges, Mossèn Joaquim Boronat, Narcís Monturiol, *Oli, *Pi i Margall, *Portal de la Creu, *Pou, Remendadores, *República, Semma, Verdura, Vila.*

Plaça, de la

«Ego Raymundo ferran de platea loci turris denbarra» (MN 1374, f. 36).

Renom.

Plaça, el carrer de la

«in vico dicto de la Plassa» i «in vico de la Platea [...] a cirtio cum dicta Platea» (*Capb.* 1656, f. 69v, 10.10.1656, i f. 95v, 11.10.1656).

placeta

V. *Blat, **Carnisseria Vella*, *Om, *Pes, *Pou.

Placeta, la

«jn Villa turris den barra in parte dieta la plaçeta [...] afrontat a parte ante cum dieta plaçeta a parte retro ab lo feriginal a late detero cum hospitali dicte ville turris denbarra» (MN 1602, 10.1.1610); «una casa en la pnt vila y en la plassetta de ella que afronta de un costat ab lo Carrero» (MN 1707, 13.10.1717).

Placeta, de la

«ab occidente cum Joanne fuguet de la plaseta» (MN 1626, 21.9.1629).

Placeta del Carreró, la

«jn villa turris den barra jn parte dicta la placeta del carrero» (MN 1602, 1.8.1611).

Plana

[¹pt̪anə]

Cognom documentat al segle XVI. Al *Padró 1936* consta una família.

«petro plana [...] loci turris den barra» (MN 1452, 14.9.1452); «Bernardo plana [...] hitator dicti loci turre den barra» (MN 1465, 9.6.1465); «Rafel Plana» (*Bapt.* 1640, 6.2.1657); «Joseph Plana pages dela pnt vila» (MN 1707, 3.2.1711); «Joan, fill de Joan Plana Mariner y de Thecla Plana y Freixes» (*Bapt.* 1723, f. 156v, 8.3.1741); «Martí fill de Martí Plana pagès de Altafulla y de Rosalia Ros de la present vila conjuges en esta habitants» (*Bapt.* 1806, f. 351, 2.12.1836); «Juan Plana y Cañellas, hijo legítimo de Domingo Plana Maimo, constructor de carros de Arbós, y de María Cañellas Llorens, de esta» (*Bapt.* 1913, f. 32v, 8.8.1917).

Planassa, la

[t̪ə pt̪ə'nasə]

Indret marí pla i sense roques a la mar calafellenca, però sovintejat pels pescadors de Torredembarra.

V. t. *Repinàs*, *el clot de*.

Planes, les

«jn loco vocato planes» (MN 1336); «jn termjno dicto loco in loco que vocat les Planes» (MN 1340); «in termjno dicte turris denbarra jn loco vocato les planes» (MN 1360); «apellat les planes apelat les planes juanes afronte ab la vinya del castel» i «jn termino dictj loci turris denbarra jn loco vocato les Planes» (MN 1374, f. 16 i 106); «dictus Guillelmus Martinii, iam habetis in termino dich locii Turris d'en Barra, in locho voccato Les Planes, et confrontatur et terminatur dictum trocium terre cum vinea mea, dicto Guillelmo Berengario de Ulçinellis (1366)» (Companys, p. 239); «in loco vocato les planes» i «altre troç de terra y vinya en dit terme en lo loch apelat les planes afronte [...] ab lo terme de clara» (MN 1396, 20.4.1396 i 5.5.1397); «jn termjno turris den barra in loco vocato les planes, un troç de terra apelat ales planes afronta [...] i ab lo camj que va de clara a montornes» i «un troç de terra garriga ales planes afronta [...] ab lo terme de clara [...] i ab lo camj que va de clara a montornes» (MN 1452, 24.7.1452 18.8.1454 i 24.10.1454); «jn parte vocata les planes alls los devenets» (MN 1561, 10.5.1565); «jn partita dicta de les planes» i «in termino Ville Turris den barra in parte dicta las planas [...] a tremuntana cum via que itur ex Villa de turris den Barra ad mansum dictum den Mercader popule de montornes» (MN 1602, 25.9.1607 i 20.4.1616); «in termino turris den barra in parte dicta de las Planas» (MN 1626, 31.7.1629); «in termino Turris den Barra et in partita dicta Les Planes [...] ab occidente cum itinere quod tendit als Devanets», «vocata les Planes et nunc vocata la Guardiola», «in partita vocata Les Planes o Perellades [...] a Meridie cum termino de Clarà», «vocata de les Planes [...] a cirtio mediante quodam itinere quod tendit als Antigos» i «in partita voccata deles Planes [...] ab oriente cum termino de Clarà» (*Capb. 1656*, f. 14v, 7.10.1656, f. 36v, 8.10.1656, f. 40v, 9.10.1656, f. 110v, 11.10.1656, i f. 161v, 17.10.1656); «en la partida dita las planes» i «una pessa de terra campa ab sa sinia situada al terme de Clarà sufragaria de la pnt vila y a la partida dita las planas» (MN 1707, 23.9.1710 i 30.8.1717); «Pessa de terra situada a la Partida de las Planas, possehida per lo sobre dit (Joan Gatell del Pou)» (*Cad. 1735*, f. 301); «Partida de las Planas» (*Amill. 1845*, p. 229); «Planas o Rocas Planas», «Las Planas. LINDA: a Mediodía con camin llamado Moliner; a Poniente con camino Rubiales. Secano.Viña» i «Planas» (*Amill. 1943*, f. 111, 155v i 229).

Partida de terra que limitava amb la rasa de Sagunyoles i els camins de Mas d'en Terrassa i de Clarà a la Pobla de Montornès. Pel nombre de finques relacionades al *Capb. 1656* podem dir que era una de les més grans del terme i que els conreus predominants eren els propis de secà. El topònim pot indicar la forma del relleu de l'indret. En ocasions queda inscrit, com a sinònim de Parellades, *Guardiola* i també el localitzem sota la variant *Esplanes*.

V. t. **Parellades, les; Roques Planes, les.*

Planes Cavades, les

«in dicto termino Turrus den Barra et in partita vocata de les Planes Cavades [...] ab oriente cum itinere de la Portadora ab les terres Cavades a meridie cum itinere Molendini» (*Capb.* 1656, f. 44v, 9.10.1656).

Partida de terra propera al camí de la Portadora.

Planot, el

«El Planot» (*Amill.* 1943, f. 92).

Partida de terra amb conreu de vinya, olivers i garrofers. Ha estat impossible determinar-ne la ubicació. S'hi accedia pel camí del mateix nom.

V. t. **Camí del Planot, el*.

Plans, els (C)

«un troc de terra apellat los plans afronta [...] e ab lo terme de clara [...] e ab lo camj de clara» (MN 1452, 18.8.1454).

platja

V. *Baix a Mar, Canyadell, Clarà, *Estacada, Muntanyans, Paella*.

Platjà, el

[ət pətə'dʒa]

V. *Art, el racó de l'*.

Plats i Olles, cal

['kaɫ 'pɫadz i 'ɔɫəs]

Botiga a la plaça de la Vila on venien llegums cuits, ous i, més endavant, peces de ceràmica.

«Tot al voltant de la plaça hi havia botigues [...] hi havia la botiga del Plats i Olles, que a més de terrissa venien llegums cuits» (Wennberg, p. 80).

Poater, el

«Pere Soler "(a) Poate" (poater)» (Villuendas, p. 44).

Aquest renom es recollia a la primera meitat del segle XIX.

Pobla, cal

['kaɫ 'pɔβtə]

Renom d'una casa al Portal de la Bassa, provenien de la Pobla de Montornès.

Pobla, la carretera de la (C)

[tə kərə'terə ðə tə 'pɔβtə]

És la carretera que va de Clarà a la Pobla de Montornès.

V. t. *Carretera, la*.

«ab la carretera qui va de clara a la pobla de montornes» (MN 1626, 19.11.1627); «in partita vocata dels Strinquells [...] ab occidente [...] mediante quadam Carretera» (*Capb.* 1656, f. 42v, 9.10.1656).

Pobla a Mas d'en Secalló, el camí de la (C)

«Camí de la Pobla a mas den Secalló» (*Amill.* (C) 1741, f. 99).

També conegut pel *camí de Clarà a la Pobla de Montornès*.

V. t. *Clarà a la Pobla de Montornès, el camí de*; **Mas d'en Secalló, el camí de*.

Pobla de Montornès, el camí de la [ət kə'mi ðə tə 'poβtə ðə muntur'nes]

El punt de sortida era del Portal de Padrines amb la cruïlla del camí de la Riera. Conduïa a la Pobla de Montornès passant per les partides del nord-oest del terme. Ja fa anys que el tram més proper al nucli urbà s'ha urbanitzat i ha donat pas a un carrer que duu el mateix nom. Altres denominacions són *camí de Torredembarra al Castell* (castell de Puigperdiguer, l'actual ermita) i *camí Vell de la Pobla de Montornès*.

«ab lo camí que va a la pobla del castel de montornes» (MN 1374, f. 16); «mediante via publica quo tendit ad populam de Montornes» (*Capb.* 1656, f. 60v, 9.10.1656); «lo camí que va de esta vila y portal nomenat de Padrinas al Lloch de la Popla de Montornès» (*Prot.* 1830, f. 20 i 21, 16.2.1830); «Camino de Torredembarra a la Pobla de Montornès» (*Plànol* 1944, p. 1, 2 i 3); «Camí de la Pobla» (*Mp.* 1987); «camí de Torredembarra al Castell» (*Ortofot. Mp.* (C) 1998).

«Policarpo», el [ət puti'karpu]

Era pescador i vivia en una casa que donava a dos carrers, davant al passeig de Colom i darrere al carrer del Carme. El fill era en *Joan del «Policarpo»*.

V. t. *Antonot, ca l'*.

«Policarpo Gatell Gras» (*Bapt.* 1868, 24.2.1882).

Pompeu Fabra, el carrer de [ət kə're ðə pum'pəw 'faβrə]

Carrer dedicat a Pompeu Fabra i Poch (1868-1948), filòleg i lingüista que va establir la normativa moderna a la llengua catalana. Aquest carrer correspon a un tram de l'antiga carretera general que creuava la vila fins que es va desviar l'any 1957. Actualment encara conserva els vells plataners que donaven una entrada amable al poble.

V. t. *Carretera, la*.

Ponç, les casetes d'en

«José Pons; Casetona del Carme» (*Plànol 1926*); «Chalet Pons» (*Padró 1936*, p. 172); «Senya: Sant Joan per les Casetes del Ponç» (*Montaña*, p. 65).

Xalets coneguts per *la Casona del Carme* i *la Casona de Santa Anna*, aquest últim ja desaparegut. Es van construir els anys vint del segle passat a prop del racó de l'Art per voluntat del seu propietari, el senyor Ponç. Es distingien molt bé des de mar i havien estat una referència marina per als pescadors.

V. t. *Art, la caseta de l'*; *Casona, la*.

Pont

«Ego jacobo pont de turrj denbarra» (MN 1336, 3.10.?).

Pontet, el

[ət pun'tet]

Indret limítrof amb Altafulla, a la confluència de la carretera general i la d'enllaç amb la de la Riera. Els dies de pluja es produeixen inundacions provocades per la Rasa, tot i que, l'any 1959, quan es van fer les obres de desviament, es va enlairar la carretera per donar una solució al problema.

V. t. *Pedrissos, els*.

«Ocupades Tarragona i Reus el 15 de gener de 1939, les tropes franquistes s'aturaren un cop passat el Gaià. El dia 19 de gener es produí un combat, amb forts enfrontaments, entre Altafulla i Torredembarra, en ressirir l'exèrcit republicà als Munts i al Pontet» (Rovira-Anguera, p. 102); «el Pontet» (*Ortfol. Mp. (A) 1998*).

Popets, el

[ət pu'pets]

Renom donat al propietari d'un bar de Baix a Mar.

Poques i Bones, el

[ət 'pøkəz i 'βonəs]

Renom d'un venedor ambulat alt i ferm. Anava amb un mocador de fer farcells on portava eixugamans i tovalloles.

Port, el

[ət 'pɔrt]

Es va construir el port turístic i pesquer l'any 1999, quan ja gairebé no hi havia activitat pesquera. Es va ubicar sota el Roquer, la qual cosa va despertar controvèrsies per l'impacte mediambiental que suposava. Era una vella reivindicació que mai abans s'havia atès, malgrat haver estat publicada la seva existència l'any 1949. Les instal·lacions portuàries ofereixen majoritàriament amarradors per a embarcacions de lleure i en menor quantitat per a barques de pesca, a més també disposa d'una llotja per a la comercialització del peix.

«Ley [...] por la que se incluyen en la clasificación de puertos de refugios de Orio, Torredembarra, Esteiro y Vegadeo» (BOE, 22.12.1949); «Se acuerda pedir que se haga la subasta inmediatamente de las obras del Puerto de Torredembarra» (*Acta Ple* 1950, 27.4.1950).

Porta

[ˈpɔrtə]

Cognom documentat al segle xv, vinculat al món mariner en diverses generacions. A partir del segle XIX en trobem a Baix a Mar. Consta una família al *Padró* 1936.

«Gl porta [...] loci turris den barra» (MN 1452, 14.9.1452); «Joseph Porta» i «Joseph Francesch Porta» (*Bapt.* 1640, 4.2.1657 i 26.3.1702); «q^o Joan Porta Pages» (MN 1707, 6.6.1710); «Joan Porta y Lluch», «Josep Porta y Casas» i «Joseph Porta y Roig» (*Bapt.* 1723, f. 40v, 29.4.1726, f. 116v, 25.5.1736, i f. 227, 21.10.1747); «Jph. Porta traginer», «Franh. Porta. Sapr», «Anton Porta Pagés», «Jph. Porta marier», «Joan Porta Sabr» i «Franh Porta marier» (*Cad.* 1757, f. 8, 9, 20, 22, 32 i 40); «Josef Porta i Mañer» i «Joan Porta i Gras» (*Bapt.* 1787, f. 100v, 3.2.1793, i f. 207, 5.4.1800); «Francesc Porta, regidor tercer» i «Arraval i Carrer Nou: Pau Porta» (*Plet* 1796-1818); «Manuel Porta y Salvat» i «Batista Porta Rodríguez» (*Bapt.* 1806, f. 2v, 9.1.1807, i f. 322, 12.1.1833); «Antonio Porta y Solé» i «Juan Porta y Fortuny» (*Bapt.* 1868, 2.11.1869 i 11.6.1891); «Joaquin Porta y Guasch» i «Isidro Porta y Gras» (*Bapt.* 1870, f. 5, 8.2.1870, i f. 54v, 23.3.1872); «Ramon Porta Cañellas, propietario: Astrinquells, Caus y Clapés, Rasa, Coma», «Pio Porta Arellanos, propietario: Astrinquells», «Hnos. de Rosalia Porta Jové, propietarios: Astrinquells», «Pedro Porta Casals, propietario: Arboserà» i «José Porta Cañellas, propietario: Estrinquells» (*Contr.* R. 1879, núm. 128, 129, 133, 136 i 137); «Porta Arellanos, Pio. Calle Muralla», «Porta Gras, Ana. Portal Bassa» i «Porta Solé, Juan. Calle Carniceria, Eduardo Benot. Barrio de la Marina» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 439-445).

Porta, la vinya d'en

«altra tros de terra [...] la Vinya den porta» (MN 1452, 24.10.1454).

Peça de terra.

Portadora, la

[tə purtəˈðora]

Partida de terra al nord del terme amb conreu de garrofers. Se l'associa a Maset, un topònim pretèrit. S'hi accedeix pel camí de l'Arbocerar.

«in loco vocato ala portadora» (*Establ.* 1438, 6 d'octubre); «un troç de terra de garriga ala portadora afronta ab lo terme de altafulla [...] i ab lo camj quj va al mas den buada» i «troci terre a la portadora» (MN 1452, 24.10.1454 i 6.1.1457); «vocatur la portadora [...] a tremuntana cum vja que tendit al mas de boada» (MN 1515, 22.8.1519); «in parte dicta la portadora [...] ab occidente cum termino Ville de Altafulla» (MN 1602, 24.3.1619); «en la part dita de la portadora»

(MN 1626, 21.9.1629); «in partita dicta la Portadora», «in termino Turris den Barra et in partita vocata dla Portadora, amb Vila de St Pere [...] ab occidente cum itinere quod tendit ad Mansum den Buada», «voccata La Portadora [...] ab occidente cum termino oppidi de Altafulla mediante quodam Rasa» i «in partita voccata dla portadora et antea lo Maset» (*Capb.* 1656, f. 14, 7.10.1656, f. 46, 9.10.1656, f. 124v, 12.10.1656, i f. 138, 14.10.1656); «a la partida dita La Portadora [...] a Mitjor ab la rassa» (MN 1707, 6.6.1710); «Portadora. Viñedo, algarrobo» (*Amill.* 1943, f. 14 i 78).

Portal (C)

«Portal» (*Amill.* (C) 1741, f. 99).

Era el *Portal* d'accés a la plaça de Clarà.

Portal, del

«Jacobus Gatel del portal» (MN 1626, 1.11.1628).

Renom per identificar persones que vivien en aquell indret. Tant podria ser del Portal de la Bassa com del Portal de la Creu.

Portal de la Bassa, el

[əɫ pur'tat də tə 'βasə]

Porta d'entrada al clos de la vila, situat al capdavall del carrer Ample. És una construcció amb arc de mig punt adovellat, possiblement del segle xv. Posteriorment es va construir un habitatge a la part superior de l'arc. El gravat de Beaulieu ens permet observar l'accés des del portal al camí de Tarragona. Trobem l'origen del nom en una antiga bassa on es recollia aigua de pluja per aprofitar-la per regar i/o rentar, també hi havia un abeurador. El portal havia estat una senya per als pescadors. La denominació *Portal de la Bassa* avui no es recull a la nomenclatura urbana de la vila, tot i que sí que és catalogat com a bé cultural d'interès nacional.

V. t. *Tarragona, el camí de; Torre de la Vila, la.

«G. Porte de Taragone» (*Plànol* 1647); «Portali Bassa» i «et in vico (vulgo) dicto del Portal de la Bassa» (*Capb.* 1656, f. 11, 69v, 74, 76, 77v, 81, 86, 104v); «Portal de la Bassa» (*Cad.* 1824, f. 22-26); «Se acuerda por unanimidad aprobar el cambio de nombre de varias calles del casco de esta población y la rotulación del Barrio de la Marina [...] El cambio consiste en sustituir el del Portal de la Bassa por Mañé y Flaquer; prolongando la calle Paz del Protectorado desde la plaza Pi Margall [...] Reducir la demarcación de la calle Ancha segregando de ella la plaza conocida vulgarmente por la del Castillo, dándose a la misma dicho nombre; segregando de la citada calle del Portal de la Bassa la parte que mira hacia la partida del término municipal denominada los "Munts" dándose a esta calle el nombre de dicha partida» (*Acta Ple* 1926, p. 49 i 49v, 19.07.1928); «Senya: Vespella entre el Portal de la Bassa i la Casa del Jano» (Montaña, p. 113);

«Acord [...] de delimitar l'entorn de protecció de la Torre de la Vila [...] de les restes dels portals de la Muralla de Torredembarra» (DOGC, 25.11.1991).

Portal de la Bassa, del¹

«in partita dicta del Portal de la Bassa [...] in dicta petia terra transit via publica qua itur ad civitatem Tarragona» i «in partita del Portal de la Bassa prope et juxta dictum Portale [...] ab oriente cum Muris dicta Villa» (*Capb.* 1656, f. 6 i 7, 7.10.1656); «a la partida dita del portal de la bassa» (MN 1707, 26.5.1727).

Partida de terra. Les peces de terres properes estan registrades a la documentació amb el topònim del portal.

Portal de la Bassa, del²

«ad oriente cum terris Joannis Gatell del Portal de la Bassa», «Confessio Joannis Gatell del Portal de la Bassa agrícola» i «Confessio Joannis Gatell del Portal de la Bassa Curatoris Jacobi Guardiola» (*Capb.* 1656, f. 10v, 21 i 71v, 7.10.1656); «Josep Gatell del portal de la Basa» (MN 1679, 15.2.1683); «Joseph Gatell pages del portal de la bassa» (MN 1707, 23.2.1724); «Rosalia, filla de Joseph Gatell del portal de la bassa Pagès y de Maria Gatell Rovira» (*Bapt.* 1723, f. 27v, 23.3.1725).

Renom per identificar persones que vivien en aquest indret.

V. t. *Gatell*.

Portal de la Bassa, el carrer del

«in villa turris den barra in vico dicto lo carrer del portal de la baça [...] afrontat a parte retro cum muro dicte ville» i «in vico del portal de la basa» (MN 1602, 13.11.1605 i 24.10.1608); «in vico dicto del Portal de la Bassa [...] ab occidente cum muro dicte villa», «in vico dicto del Portal de la Bassa», «in vico dicto dl Portal de la Bassa [...] a Meridie cum vico Majori [...] et a cirtio cum Muro dicta Villa» i «in vico Majori [...] ab occidente cum vico del Portal de la Bassa» (*Capb.* 1656, f. 21v, 7.10.1656, f. 49, 9.10.1656, f. 104v, 11.10.1656, i f. 149v, 15.10.1656); «y en lo carrer dit del portal de la Bassa [...] de altre costat [...] y part ab lo carrer del forn» i «al carrer dit del Portal de la Bassa [...] de part detras ab la muralla de la pnt vila» (MN 1707, 20.4.1718 i 2.1.1729).

Portal de la Creu, el¹

«in vico Majori [...] et a cirtio cum vico Majori del Portal de la Creu» i «sitam in portali dicto de la Creu [...] a Meridie cum itinere Regali et partim cum platea crucis ab occidente cum Muro dicta Villa mediante quodam itinere quod tendit a les Planes» (*Capb.* 1656, f. 40v, 9.10.1656, i f. 145, 14.10.1656); «prop lo portal de la Creu» i «situat fora lo portal de la Creu y contiguo ala muralla de la pnt vila» (MN 1707, 23.9.1710 i 20.11.1729); «plaça de la Font.

Sembla ser que mai havia estat reconeguda oficialment amb aquest nom, ja que a l'escriptura consta que l'any 1918 es deia Plaça de Pi i Margall, i abans Paratge del Portal de la Creu» (*Sínia*, 17, p. 17).

Aquest portal era una de les portes d'accés al clos de la vila. Situat entre les actuals places de la Font i de la Vila. El creixement urbà del segle XVIII i la posterior remodelació urbana del segle XIX van provocar el seu enderroc.

V. t. *Font, la plaça de la; *Portal de la Mar, el.*

Portal de la Creu, el²

«terre troceum in termjno turris den barra in parte dicta lo portal de la creu [...] a meridie cum via qua itur a martineta [...] a tremuntana cum via reale qua itur barcinone», «jntermino turris den barra in loco dicto lo portal de la Creu [...] a meridie cum vico regali quod en villa turris den barra a barchinonem» i «in termino ville turris den barra in parte dicta lo portal de la creu [...] ab occidente cum via crucis sive ab lo cami del portal de la creu [...] a tremuntana cum via regali» (MN 1602, 20.8.1606, 9.9.1608 i 22.8.1609); «in partita vocata del Portal de la Creu [...] ab occidente mediante quodam itinere parvo quo tendit ad Sortes de baix et a cirtio cum itinere vocato de Martineta» i «et in partita prop lo portal de la Creu [...] a Meridie cum itinere quod tendit a Martinera ab occidente cum portale de la Creu et antea dicta la Plasseta del Om et a cirtiocum vico Regalique tendit ad civitatem Barcinone» (*Capb. 1656*, f. 58v, 9.10.1656, i f. 91v, 11.10.1656).

Partida de terra propera al portal del mateix nom.

Portal de la Creu, del

«Pere, fill de Joan Gatell del portal de la Creu y de Paula conjuges pagesos» (*Bapt. 1640*, 30.4.1690); «Jacobi Gatell del Portal de la Creu» (*Capb. 1656*, f. 39v, 9.10.1656); «Joan Gatell del portal de la Creu» i «francesch Roig mariner del portal de la Creu» (MN 1707, 15.10.1718 i 8.8.1719); «Jauma Sanguñoles de Portal de la Creu, fill de Jauma Sanguñoles Pages y de Theresa Sanguñoles y Hivern» (*Bapt. 1723*, f. 8, 9.10.1723).

Renom per identificar persones amb cognom abundant, Gatell, Roig o Saguñoles, i que vivien en aquest indret. S'ha trobat escrit *del Portal de la Creu* o *de la Creu*.

V. t. **Creu, de la.*

Portal de la Creu, el camí del

«ab occidente cum via crucis sive ab lo cami del portal de la creu [...] a tremuntana cum via regali» (MN 1602, 22.8.1609).

Portal de la Creu, el carrer del

«in vico del Portal de la Creu [...] ab oriente cum muro dicta Villa a Meridie cum vico de la Plassa» (*Capb.* 1656, f. 52, 9.10.1656).

Portal de la Creu, la plaça del

«in villa Turris den Barra et in platea dicta del Portal de la Creu», «ab in platea dicta del Portal de la Creu» i «Cum platea del Portal de la Creu» (*Capb.* 1656, f. 23v, 24 i 39v, 7.10.1656, i f. 138v); «a tremuntana ab la plassa dita de la Creu mitjansant lo cami que va a Martineta», «de altre costat ab la plasa dita de la Creu y de part devant ab lo cami Real de Barna» i «ab la plassa dita de la Creu [...] de tremuntana ab dita plassa de la Creu serca del portal» (MN 1707, 20.6.1713, 9.11.1728 i 20.11.1729); «plasa de la Creu» (*Cad.* 1824, f. 138); «Plaza de la Cruz» (*Padró* 1885, p. 6).

V. t. *Font, la plaça de la; Capella, la; Om, el carrer de la Placeta de l'.*

Portal de la Mar, el

«B. Porte» (*Plànol* 1647); «Ítem, tot aquell tros de terra, que ara té en Guillem Roig, ahont té la hera sobre lo Portal de la Mar, afronta ab lo Camí de Barcelona e ab ne Antoni Gras e ab [...] d'en Bordell, aont lo señor tenia sua [...] e Colomer a l'establit a cert cens, així com les altres» (*Capb.* 1760, f. 5).

V. t. *Portal de la Creu, el¹.*

Portal de Padrines, el

[əθ pur'taʃ də pə'drines]

Porta d'entrada de la muralla, tocant a la plaça del Castell. És un arc rebaixat de maons que no mostra interès artístic. Anteriorment era un arc adovellat de mig punt igual que el Portal de la Bassa. El nom d'aquest portal no el localitzem a l'antigor; la botiga d'apotecari Padrines es trobava a tocar del portal. Avui el topònim no es recull a la nomenclatura urbana de la vila, tot i que forma part de l'entorn de protecció com a bé cultural d'interès nacional.

V. t. **Padrines; Torre de la Vila, la.*

«Porte» (*Plànol* 1647); «la Segona de una pessa de terra secà, situada partida anomenada de Clapers [...] y ab las parets de la part de detrás de las cases situades des de dit Castell fins al referit portal anomenat de Padrinas; per la part de ponent; part lo camí anomenat de la Riera y part ab una rampa, que dona pas per entrar al Ort de Francisco Gibert, y en part de Tramuntana, ab les dues parets de dit Ort de Gibert, per lo preu de Sinch Mil Dos Centas Lliuras, moneda Barcelonesa [...] lo camí que va de esta vila y portal nomenat de Padrinas al Lloch de la Popla de Montornès» (*Prot.* 1830, f. 20 i 21, 16.2.1830); «Acord [...] de delimitar l'entorn de protecció de les restes dels portals de la Muralla de Torredembarra» (DOGC, 25.11.1991).

Portal de Vilafranca, el

V. **Farraçinal, el; Muralla, la.*

Portal Nou, el¹

«in dicta villa Turrus den Barra ad portale novum contiguam [...] ab oriente cum vico quo tendit ad portale Novum a Meridie cum vico ample qui tendit ad Castrum [...] a cirtio cum Muro dicta villa» (*Capb. 1656*, f. 18v, 7.10.1656).

V. t. *Portal de Padrines, el.*

Portal Nou, el²

«quandam domum quam habemus in villa Turrus denbarra in parte dicta prob del portal nou» (MN 1626, 12.7.1630); «in termino Turrus den Barra et in partita dicta del Portal Nou et antique vocatur lo Cami del Moli [...] ab oriente cum Muro dicte villa mediante itinere quod tendit per Murum» (*Capb. 1656*, f. 10v, 7.10.1656).

Partida de terra.

Portal Nou, del

«Petri Hivern del Portal nou» (*Capb. 1656*, f. 36v, 8.10.1656).

Renom per identificar persones que vivien en aquell indret.

V. t. **Gibert, apotecaria; Ivern.*

Portal Nou, el carrer del

«in vico dicto lo portal nou [...] a parte retro cum muro dicte ville» (MN 1602, 4.4.1606) «et in vico dicto al carrer Ampla qui va al Portal Nou» i «A meridie cum vico quo tendit al Portal Nou, ab occidente cum muro dita Vila» (*Capb. 1656*, f. 36v, 47 i 96v); «ab lo carrer corrible que va al portal nou de la pnt vila [...] de part devant ab la plaça eo pati del Castell» (MN 1707, 24.4.1720).

Porxo, l'hort del

[¹ɫɔr ðət ¹pɔrtʃu]

Casa als afores de la vila amb hort clos i portalada elegant. Es localitzava a la sortida del Portal de Padrines, entre el camí de la Rasa i la carretera de la Riera. Tenia tres sínies, una bassa, abeurador per al bestiar, també una premsa d'oli, o molí. Al costat de la casa, en un edifici adjunt, hi havia una vaqueria. Alguns dels noms amb què era coneguda la propietat eren *la sínia del Porxo* i *l'horta del Manresà*. Quan es va fer l'enllaç actual de la carretera general amb la carretera de la Riera es va partir la propietat. Actualment s'ha transformat en un pàrquing mu-

nicipal i els dimarts s'hi fa el mercadet. Del passat rural només es conserva part de la sínia, però en estat d'abandó.

V. t. *Torrents, cal*.

Posada del Canterer, la (C)

«Posada del Cantaré» (*Amill*. 1943, f. 177).

Partida de terra.

Pòsit de Pescadors, el [ət 'pɔzid də pəskə'ðos]

Nom donat al Pes a partir de la il·legalització de les associacions durant el franquisme. Aquesta situació va obligar a integrar-se a la confraria de pescadors junt amb totes les propietats que eren de la cooperativa.

V. t. *La Marítima; Pes, el*.

«Pòsit de Pescadors 1944.08.11» i «Cofraria de Pescadores (1944)» (Solà, p. 445 i 446).

pou

V. t. **Martineta, Sínia de Cabeces, Torre, *Vell*.

Pou, del

«Josephi Foguet del Pou» (*Capb*. 1656, f. 127v, 12.10.1656); «Joan Gatell del pou pages» (MN 1707, 15.12.1710); «Joan, fill de Joseph Gatell del Pou Pagès y de Caterina Güell» (*Bapt*. 1723, f. 12v, 22.2.1724).

Renom per identificar persones que vivien a prop del Pou.

V. t. **Foguet; Gatell; *Planes, les*.

Pou, el camí del (C) [ət kə'mi ðət 'pou]

Conduïa al Pou de Clarà i arribava fins al camí del Moro. Avui trobem la zona totalment edificada, però un carrer amb el mateix nom segueix el traçat d'aquest antic camí.

«camí del Pou» (*Amill*. (C) 1741, f. 99); «Camino del Pou» (*Plànol* 1944, p. 5).

Pou, el carrer del (C)

«jn termino de Clara in parte dicta del Colomer [...] ab occidente cum vico pusei sive del pou» (MN 1602, 8.4.1616).

Pou, la plaça prop lo

«in dicta villa et in platea juxta puteum [...] a Meridie cum dicta platea juxta puteum [...] a cirtio cum Farraginali» (*Capb.* 1656, f. 25, 7.10.1656).

Pou, la placeta del

«Al capbreu de 1656, trobem una casa situada a la plaça del costat del pou (“iuxta puteum”), amb el Farraginar com afrontació septentrional i el pou de la bassa del Joc de la Pilota [...] També sabem que el Mallol del Senyor estava emplaçat davall el pou» (Companys, p. 34).

Aquesta petita plaça es localitzava a tocar de l'actual plaça del Castell i del Farraginal. El nom prové del pou que hi havia.

Pou de Clarà, el (C)

[əɫ 'pou ðə kɫə'ra]

Partida de terra que deu el seu nom al pou d'aigua que hi havia a Clarà. S'estén entre la carretera general i el camí de la Bóta i entre el camí del Moro i la carretera de la Pobla. El camí del Pou creuava la partida. Els conreus propis eren vinyes, cereals, garrofers, ametllers, hortalisses, però amb l'expansió turística gran part de la seva extensió es va urbanitzar.

V. t. *Pou, el camí del.*

«Pou» (*Contr. R.* 1879); «El Pou. [...] Algarrobos» (*Amill.* 1943, f. 234); «Pou de Clarà» (*Plànol* 1944, p. 5); «el Pou de Clarà» (*Ortofot. Mp. (C)* 1998).

Prat, el¹ (C)

«in termino de clara in parte dicta de la cedola ductur vulgo lo tros delas clavegueres a meridie cum prato» (MN 1626, 4.2.1630); «altra pesa de terra al terme de clara prop lo prat [...] a mitjorn ab la mar a tremuntana ab lo cami real» (MN 1679, 15.2.1683); «en lo terme de Clará [...] a mig dia ab lo prat» (MN 1707, 3.10.1732).

Lloc d'anomenada que fa referència a la franja de terres a la vora del mar i que feia un ús de pastura. El topònim es manté des de temps antics fins a l'obertura de la línia ferroviària a finals del segle XIX. Alguns informants havien sentit a dir als seus pares el topònim per indicar les terres expropiades.

V. t. **Prat de la Mar, el.*

Prat, el² (C)

«Prat. LINDA: [...] a Mediodia con la via del ferrocarril; [...] Secano» (*Amill.* 1943, f. 243v).

Partida de terra de secà de cal Bassa propera al mar.

V. t. *Prat, el¹; *Prat de la Mar, el.*

Prat de la Mar, el (C)

«Prado o mar» (*Capb. (C) 1561*, f. 88); «prato maris ab aquilone cum via comuni qua itur barchinone» i «jn termjno turris den barra in partita dicta deles parallades [...] afrontat a meride cum litore sive en lo prat ab ocaum sive tramuntana cum via regia» (MN 1602, 29.8.1607 i 3.05.1609); «Partida. El Prat de la mar» i «“Prat del senyor”. El prat s’estenia fins a la vora del mar, de manera que en alguna ocasió, quan servia per assenyalar límits, s’identificava amb el litoral “cum prato sive litore maris” (1656)» (*Companys*, p. 50).

Partida de terra que s’estenia entre el camí Reial i el mar. Els grans ramats que practicaven la transhumància en feien ús de pastura.

V. t. **Reial, el camí*.

Prat del Llima, el (C) [ət̪ 'prad dəʎ 'limə]

Fonts orals ens han aportat el nom d’una peça de terra amb sínia a la partida de la Sadolla, entre la carretera i la via del tren.

Prats

«Bartholomeus Prats Agla [...] presentis ville Turris den Barra» (MN 1707, 2.12.1709).

Prensa, la¹ (C) [tə 'premsə]

És la prensa d’oli de cal Pastoret de Clarà. Els pescadors la van emprar com una referència des de mar.

«Els pescadors li deien la Masia de la Prensa» (*Sínia*, 30, p. 19); «Senya: Montornès per la Prensa» (*Montaña*, p. 53 i 88).

Prensa, la² [tə 'premsə]

Nom popular amb què es coneixia el magatzem de vi del carrer Nou, 55. Els pagesos hi portaven el raïm de la verema per premsar-lo i fer vi. Encara hi ha qui recorda la forta olor de la fermentació del raïm, així com la polijta penjada en una de les finestres del capdamunt que servia per elevar les portadores plenes. Havia estat propietat de Joaquim Rovira Oliver, germà de Rosalí Rovira. Durant la Guerra Civil la propietat va ser confiscada per la UGT. Es va enderrocar l’any 2002 per construir un nou edifici amb habitatges, només se n’ha conservat la volta de l’entrada.

V. t. «*Cieza*», *cal*; «*Rosalino*», *cal*.

«Joaquim Rovira i Rosalia Rovira» (*Plànol 1926*); «Precatàleg d’edificis a protegir com a béns culturals d’interès local. Carrer d’Antoni Roig, núm. 55» (PGOU 2002, p. 117).

Prensa, el freu de la [ət 'fɾew ðə tə 'pɾemsə]

Pas o canal entre roques que permet creuar l'Antina.

«Prensa, el Freu de la. Fons: 2 braços. Pas situat a llevant de la seca del mateix nom a les Antines de Torredembarra» (Montaña, p. 101).

Prensa, l'hort de la [ˈtɔr ðə tə 'pɾemsə]

Casa amb hort als afores de la vila, avui correspondria a mig passeig de la Sort. Hi havia prensa d'oli. També era conegut per *la sínia del Casassús*, perquè n'hi havia una a l'hort. Al *Padró 1936* consta que hi vivien sis persones.

«Huerto Prensa» (*Padró 1920*, p. 122); «Hort Prensa» (*Padró 1936*, p. 174).

Prensa, la seca de la [tə 'sɛkə ðə tə 'pɾemsə]

Roques sotaiguades a les Antines, davant de cal Pastoret de Clarà. El nom prové de la situació on es troben.

Prensa de Clarà, la (C) [tə 'pɾemsə ðə ktə'ra]

Partida de terra de secà.

V. t. *Prensa, la*¹.

«La Prensa de Clarà. Regadio, algarrobos» (*Amill. 1943*, f. 4).

Presó, la baixada de la [tə βə'ʃaðə ðə tə pɾə'zo]

V. *Carnisseria, el carrer de la*.

Prop l'Hort del Senyor

«en la partida dita prop lo hort del Sr» (MN 1707, 25.9.1725).

Pubill, cal [ˈkaʎ pu'βiʎ]

Renom d'una casa de pagesos al carrer de la Carnisseria.

Pubill, la sínia de Cal [tə 'siniə ðə 'kaʎ pu'βiʎ]

Es coneixen dues sínies, una a la partida de la Rasa, a prop del camí del mateix nom; l'altra a Clarà, situada a la banda de mar. Actualment hi ha un càmping.

Pubilla, l'hortet de la (C) [tʊr'ted də tə pu'βiʎə]

Més avall del camí del Pou es trobava aquest hortet.

«Ortet de la Puvilla» (*Amill. (C) 1741*, f. 99).

Pubilla, la sínia de la (C) [tə 'sinia ðə tə pu'βilə]

Entre la carretera general i el camí del Moro. Avui desapareguda.

«Sinieta» ó «La Pubilla». LINDA [...] a Mediodia con la Playa. Regadio, secano, olivar» (*Amill*. 1943, f. 52).

Pubilla Mora, la

«La família guarda una carta datada l'any 1830 dirigida a Maria Figueres Roig, dita la Pubilla Mòra» (*Sínia*, 1, p. 10).

V. t. *Nena Mora, la*.

Puça, el [ət 'pusə]

Renom d'un home de Baix a Mar que de jovenet era petit i prim.

«Pués» i cal «Pués» ['pwes] i ['kat 'pwes]

L'origen del renom el trobem en el mot castellà *pues*; un avantpassat de la família constantment utilitzava aquesta expressió. Casa a la plaça de la Font.

V. t. *Senalla, cal*.

«El «Pués»» (Moreu-Rey, p. 156); «Al costat de casa hi havia la botiga d'esparteria de la família Girol-Farreny «cal Pués»» (Gual Gallofré 2003, p. 52).

Puig¹

«Prohoms de Torredembarra citats a la Concòrdia de 1206. Arnau Puig» i «Prohom de Torredembarra (1336) Puig Merola» (Companys, p. 134 i 135); «i bonanato puig omnes dicti loci turris den barra» (MN 1452, 14.9.1452); «Joanem Puig» i «Anton Puig» (*Bapt.* 1640, 20.7.1690 i 8.10.1697); «Felix Puig Baster de la present vila» (MN 1707, 3.2.1710); «Maria, filla de Felix Puig Baster y de Paula Puig y Flaquer», «Antoni Puig i Domingo» i «Pere, fill de Antoni Puig Mariner y de Rosalia Puig y Domingo» (*Bapt.* 1723, f. 137, 3.11.1738, f. 150v, 31.3.1740, i f.192v, 27.10.1744); «Felix Puig Baster» i «Anton Puig marier» (*Cad.* 1757, f. 8, 28); «Felip Puig i Mascaró» i «Anton, fill de Anton Puig Mariner i de Veronica Puig i Domingo» (*Bapt.* 1787, f. 200, 15.9.1799, i f. 239v, 2.6.1802); «Arraval i Carrer Nou: Felip Puig Baster» (*Plet* 1796-1818); «Joan Puig y Boronat, fill de Felip Puig Baster» i «Joseph Maria fill de Dn Anton Puig Comerciant y de Dna Gervasia Oliva» (*Bapt.* 1806, f. 7, 21.4.1807, i f. 246, 2.12.1826); «Rosalia Puig de Martínez, propietària als Caus y Clapés, Coma, Muns» (*Contr. R.* 1879, núm. 131); «Puig Boronat, Maria. Calle Sort» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 447).

Cognom documentat a la vila des dels primers temps relacionat amb l'ofici de baster, però durant el segle XVIII trobem tres generacions de mariners que van a Amèrica atrets pel negoci colonial.

V. t. *Merola; *Pastor.

Puig²

«Bernat Merola, àlies Puig, el 2 de novembre 1397 [...] El 5 de novembre de 1397 localitzem Francesc Merola, àlies Puig» (Companys, p. 154 i 173).

Àlies.

V. t. *Merola.

Puigsadol

«petro puigsadol [...] loci turris denbarra» (MN 1374, f. 24).

Puïto i cal Puïto

[pu'itu] i [ˈkaʎ pu'itu]

Era un pescador, el renom prové del diminutiu de Pau. Casa al carrer de la Indústria a Baix a Mar.

«El Jaume “Puito” (Jaume Llorach Marquès), que era un home molt matiner, s’hi va apropar...» (*Sínia*, 7, p. 12).

Pujals

«Joan, fill de Gaspar Pujals pagès y de Maria Ana» (*Bapt.* 1640, 8.6.1650); «Joan Pujals» (MN 1707, 21.4.1710); «Joan Pujals y Argilagós» i «Pere Pujals y Argilagós» (*Bapt.* 1723, f. 113v, 6.2.1736, i f. 190, 29.6.1744); «Joan Pujals» (*Cad.* 1757, f. 11).

Pujol

[puˈʒoʎ]

Cognom documentat al segle XVI. Durant el segle XVIII trobem mariners que van a Amèrica atrets pel negoci colonial. Un segle més tard, trobem una família de boters. Consten quatre grups familiars al *Padró* 1936.

V. t. *Josep Pujol, el carrer de*.

«Ramon Pujol» (*Bapt.* 1566, 14.1.1610); «Joan Pujols» i «Jacobum Pujol» (*Bapt.* 1640, 23.2.1674 i 2.4.1700); «Joan Pujol sastre» (MN 1707, 4.10.1730); «Joseph Pujol y Oliver» i «Franch, fill de Jaume Pujol, sastre y de Rosalia Pujol y Roig» (*Bapt.* 1723, f. 117, 15.7.1736, i f. 158v, 8.8.1741); «Jaume, fill de Jaume Pujol Mariner i de Tecla Oller» i «Gabriel Pujol i Oller» (*Bapt.* 1787, f. 108v, 13.6.1793, i f. 184, 4.9.1798); «Jph fill de Jph Pujol, Mariner de Creixel y de Maria Franca Estavenell» (*Bapt.* 1806, f. 325, 23.5.1833); «Juan Pujol y Massó» i «Antonio Pujol y Miracle» (*Bapt.* 1870, f. 5, 4.2.1870, i f. 264v, 9.10.1881); «José Pujol y Montané, hijo legítimo y natural de José Pujol Galofré de Tarragona, y de Rosalia Montané Recasens, de esta» (*Bapt.* 1888, f. 90v, 11.11.1893); «Pujol Barot, Josefa. Calle Juan Güell», «Pujol Gallofré, Francisco. Calle Carniceria», «Pujol Lluch, Antonio. Calle Eduardo Benot» i «Pujol Montané, Antonio. Barrio de la Marina» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 448-451); «El primer Pujol que ens consta com a boter és Josep Pujol Lluch. Tenia el seu taller a Baix a Mar, a l’extrem de ponent

del passeig Colom. El seu fill, Francisco Pujol Gallofré va continuar l'ofici del seu pare» (Comes-Suñé, p. 169).

Pujol, el¹ (C) [əɫ pu'ʒɔɫ]

És un petit turó de 53 metres sobre el nivell del mar que ha determinat l'origen del topònim. Antigament formava part de la quadra de Clarà i era un punt limítrof entre aquest terme, Creixell i la Pobla de Montornès. A mitjans del segle XIX, quan Clarà va ser annexat per Torredembarra, aquest turó va continuar sent un punt de partió del nou terme municipal. L'any 1889 es va fer la fitació entre els termes municipals per reial decret i a la part més elevada del Pujol es va construir un molló. El topònim el trobem documentat sota altres denominacions com *Puig de Moro*, *Puig de les Morisques*, *Pujol de Fontanilles* i *Pujol d'en Güell*.

V. t. **Ferran, el puig d'en*; **Morisques, el puig de les*; **Pujol d'en Güell, el; Pujol, el fondo del; Pujol, el mas del*.

«el Pujol» (*Ortofot. Mp. (C) 1998*).

Pujol, el² (C) [əɫ pu'ʒɔɫ]

Partida de terra situada al nord-est del terme, s'estén entre la carretera de la Pobla i el camí dels Pins a la Sadolla; per tant, limita amb Creixell i la Pobla de Montornès. S'hi accedeix pel camí del Molí. Diverses peces de terra es troben inscrites a la documentació amb el nom de la partida.

«una pessa de terra dita del pujol» i «in termino de clara in parte dicta del puijol» (MN 1626, 30.3.1629 i 20.3.1630); «altra pesa de terra a la partida del pujol» (MN 1679, 15.2.1683); «una pessa de terra dita lo pujol» (MN 1707, 23.10.1714); «el Pujol del Cap Jaime Fontanilles» i «lo Pujol de Joan Fuster a Tramuntana» (*Amill. (C) 1741, f. 89*); «Pujol de Fontanillas» (*Finques (C) 1883, f. 97*); «N. 14 Desde el mojon anterior [...] se llega a la parte mas elevada del monte llamado Pujol en cuyo punto seconstruye el mojón núm. 14 el que mide 1,20 metros de altura sin cimientto por hallarse emplazado sobre piedra firme del monte. En la cara que mira al S. se ha grabado la inicial T y en la que mira al N. La inicial C y en ambos lados el número 14 [...] la que mira a O. Por lindar con el termino de la Pobla de Montornés se ha grabado la inicial p y el núm.1, dandose por terminado el acto de deslinde y amojamiento de los terminos municipales de Torredembarra y Creixell» (*Afitament 1889*); «Pujol» (*Contr. R. 1879*); «Pujol. LINDA: a Oriente con camino del Pujol [...] Viña. Almendros» (*Amill. 1943, f. 153, 187, 249 i 264*); «Pujol» (*Plànol 1944, p. 7*).

Pujol, el³ (C) [əɫ pu'ʒɔɫ]

Dipòsit d'aigua construït a la part més elevada del Pujol. Si bé en el moment de la seva construcció va representar una millora en el subministrament d'aigua, avui només en garanteix una part, perquè la resta prové del transvasament de l'Ebre. La seva construcció va suposar un fort impacte ambiental.

Pujol, el camí del (C) [ət kə'mi ðət pu'ʒət]

Condueix al Pujol des del camí del Molí.

Pujol, el fondo del (C) [ət 'fɔndu ðət pu'ʒət]

Terres fondes entre el Pujol i el turó de Mas d'en Secalló, on s'escolen les aigües de les pluges i afavoreixen els canyissars. En aquest indret la família Torrens tenia una extensa plantació d'arbres de fruita dolça que va ser arrencada quan es va construir la depuradora d'aigües que subministra servei a diferents pobles de la contornada. Paralel a aquest fondo trobem el camí de Torredembarra a la Poble de Montornès.

V. t. *Depuradora, la*.

«el Fondo del Pujol» (*Ortofot. Mp. (C) 1998*).

Pujol, el mas del (C) [ət 'maz ðət pu'ʒət]

Mas de l'antiga quadra d'en Clariana situat al capdamunt del Pujol, avui en estat d'abandó. A principis del segle xx era una de les cases habitades fora del nucli urbà. El petit turó i els edificis que s'hi troben han estat referències per als pescadors.

V. t. **Clariana, el mas de; *Xavos, el mas d'en*.

«La quadra de Clariana disposava de salines [...] però també del gran terme i masia coneguts com el mas Pujol o Pujol de Fontanilles [...] Malgrat que a simple vista les restes no semblen més antigues del segle xviii, molt probablement estan aixecades on antigament hi havia situat el mas medieval de Clariana/Ermengol» (Serra Rial, p. 163); «Noria de Pujol» (*Padró 1885*, p. 82); «Mas de Pujol» (*Mp. 1890*); «Mas Pujol» (*Mp. 1921*); «Masia del Pujol» (*Ortofot. Mp. (C) 1998*); «Senyes: El campanar de Tarragona pel Pujol de l'Estret. El Pujol pel Pisset. El cantó de garbí del Pujol pel Macamet. El Pujol pel Cap Gros» (Montaña, p. 34, 47, 64, 122 i 131).

Pujol, el taller [ət tə'le pu'ʒət]

Taller i magatzem de botes a Baix a Mar davant de la platja a la darrera del segle xix i primers anys del segle següent.

«el primer Pujol que ens consta com a boter és Josep Pujol Lluch [...] El seu fill, Francisco Pujol Gallofré [...] El 1928 tancaria definitivament el taller» (Comes-Suñé, p. 169 i 170); «A Baix a Mar s'hi van concentrar diversos tallers de boters, com el Pujol, el Salvat o el Morros, que proporcionaven bótes al magatzem de vi dels Huguet» (*Imatges*, p. 66).

Pujol d'en Güell, el (C)

«sitam in dicto termino Turris den Barra et in partita vocata Lo Pujol den Güell» (*Capb.* 1656, f. 71, 10.10.1656); «Pessa de terra situada a la partida del Pujol de Güell possehida per lo sobre dit Joan Fontanilles» (*Cad.* 1735, f. 90).

Partida de terra. Els conreus predominants eren sembrats, olivers, garrofers i camps erms.

Pujol de Fontanilles, el (C)

V. *Pujol, el*¹; **Pujol d'en Güell, el*.

Pujol de Joan Fuster, el (C)

V. *Pujol, el*¹.

Pujol del Cap, el (C)

V. *Pujol, el*².

Pundeoros, el

«J. Ant. Brartull” (a) Pundeoros» (Villuendas, p. 44).

Aquest renom es recollia a la primera meitat del segle XIX.

Punsoda, cal

[¹kaɫ pun¹sɔðə]

Antiga pastisseria, avui desapareguda, coneguda pel cognom, originari d'Altafulla. Era al carrer de Joan Güell, a prop de la plaça de la Font. El cognom consta al *Bapt.* 1913 i també al *Padró* 1936.

punta

V. *Canyadell, Galera, Martineta*.

Punta del Banc, la

[tə ¹puntə ðət ¹βaŋ]

És l'inici del banc de les Antines. El topònim sotaiguat es recull en el nomenclàtor urbà en una urbanització allunyada del nucli de població.

Pupí, cal

[¹kaɫ pu¹pi]

Renom d'una casa del corraló de Sant Antoni. Segons fonts orals, el renom prové de la fusió de Pau (*pu*) o Josepó (*po*) i Pi. Eren propietaris del Mas de la Sínia de Cabeces.

«Cal Pupí, de “Po-Pi”» (Moreu-Rey, p. 47).

Putxa, el pas de la (C)

[ət 'paz ðə tə 'putə]

Pas a nivell al final del camí dels Bens que donava accés als estanys.

Putxic, cal

['kaʎ pu'tʃik]

Renom d'una casa de pagesos al carrer de la Muralla.

Putxic, la sínia de Cal

[tə 'siniə ðə 'kaʎ pu'tʃik]

Sínia desapareguda al camí dels Munts.

Quaderna, el

[ət kwə'ðernə]

Era pescador, però es tractava d'un renom heretat.

«En Pere em diu que el primer dia que va menjar a bord, quan va embarcar-se d'aprenent, el Joan “Quaderna” li va dir en el moment d'anar a posar-se al voltant de la ribella: “Has de ser el darrer de seure, el primer d'aixecar-te i qui ha de menjar més!”» (*Barques*, p. 91); «La Cooperativa va finançar tres cases al carrer Tamarit, que corresponen a Rafel Figuerola “Falet de l'Anyero”, Joan Valls “Quaderna” i Teresa Solé Casasús» (Comes 1995, p. 127).

Quaderna, cal

['kaʎ kwə'ðernə]

Renom d'una casa al carrer de Tamarit.

quadra

V. *Clarà, *Ferran, *Paborde, *Sagristà, *Semma.

Quadra, la (C)

«jn termino de clara in partita dieta la quadra [...] a meridie cum mare [...] a tremuntana cum via comuni qua itur barchinone» (MN 1602, 23.9.1606).

Quadra d'en Clariana, la (C)

«Primo tota aquella casa o quadra d'en Clariana, situada dins los termes del castell de Montornès, ab todas las possesssions, salinas, oliveras, arbres de dife-rents gèneros que allí son y ab las entradas, eixidas, drets y pertinèncias seus que dits señor de Llupià, mare y fill, tenian y possehian per pur, libre y franch alou en lo dit lloch anomenat lo Mas d'en Clariana, que terminava ab tots sos honors y possessions dintra los tèrmens de Clarà y Crexell» (*Venda* 1723, f. 3); «Cuadra den Clariana» (*Contr. R.* 1879, núm. 31, 32, 52, 64, 70, 92, 126, 159, 167, 168 i 174); «Cuadra de Clariana. LINDA: a Mediodia con la carretera de Barcelona [...]» i «La quadra de Clariana. Algarrobos, viña, almendros» (*Amill.* 1943, f. 100, 174, 174v, 175, 196 i 228).

Una de les tres quadres o masos en què es dividia Clarà a la part més oriental del terme. Avui correspondria a les partides del Pujol i de la Sadolla. Les salines que tants guanyes van aportar als senyors territorials es trobaven dins d'aquesta quadra. A l'*Amill*. 1943 consta com a partida de terra.

V. t. *Clarà, la quadra de; *Quadra del Mas d'en Clariana, la.

Quadra d'en Sagunyoles, la (C)

«L'any 1210 la família dels Ssegunyoles va vendre la seva meitat dels drets sobre la quadra de Segunyoles al paborde de Tarragona. L'altra meitat dels drets de la quadra restava en mans del comte de Barcelona, fins que l'any 1381 els va incloure en la transacció que féu amb el monestir de Santes Creus, de tots els drets jurisdiccionals de la quadra de Clarà» (Serra Rial, p. 155); «jn termjno de clara in partita dicta la quadra den Segunjoles [...] a meridie cum via regali» (MN 1602, 28.2.1614); «en lo terme de clara en la part dita de la quadra den segunyoles» (MN 1626, 8.2.1629); «La quadra d'en Sagunyolas, situada en lo terme de Clarà, afrontant a sol ixent ab lo camí de Mar, part i part ab lo camp dit de Vall Clarà, qui és de Pere Alies, major de dies, qui va en lo camí de Barcelona, a migdie ab la vora del mar, part y part ab lo estany anomenat del sagristà, a sol ponent en lo terme de la Torre d'en Barra y a tramuntana ab lo olivar dels senyors de la dita Torra part y part ab las terres de Francesch Fuster y part ab Montserrat Guasch y part ab la plassa de Clarà» (*Venda* 1723, f. 8); «la cuadra de Ceguñoles segon la concòrdia amojonamiento tenia 40 jornales cuando la poseia Ferran en 1488» (*Amill*. (C) 1741, f. 94).

Una de les quadres o masos en què es dividia la quadra de Clarà; de fet, la podem situar a ponent de la quadra del Sagristà i afrontava amb Torredembarra. També anomenada *quadra de Ferran* o *de mas Ferran*.

V. t. *Clarà, la quadra de; *Ferran, la quadra d'en; *Sagunyoles².

Quadra de na Sagunyoles, la (C)

«intermino de clara inpartita dicta la quadra dena Segunyoles [...] a meridie cum prato maris ab aquilone cum via regali qua itur barchinone» (MN 1602, 14.6.1609).

V. t. *Quadra d'en Sagunyoles, la.

Quadra del Mas d'en Clariana, la (C)

«jn termino de clara in partita dieta la quadra del mas den Clariana [...] ab aquilone cum via regali» (MN 1602, 17.8.1608).

V. t. *Quadra d'en Clariana, la.

Quan, la caseta de

«Campanar de Creixell per la Caseta de Quan (Juan)» (*Barques*, p. 77).

V. t. *Vint-i-quatre, l'atinent de*.

Quaranta, el faralló de

[ət̪ fəɾə'lo ðə ku'rantə]

L'indret sotaiguat davant de Berà on es troba aquesta roca que indica la seva profunditat.

«Hi ha tres roques que fan peu de gall. Fons: 40 brases» (Montaña, p. 103);
«Ferralló de 40: el nombre indica les brases davant de l'Arc de Berà; s'hi agafen llagostes» (Comes 1995, p. 78).

Quarter, el

[ət̪ kwəɾ'tet̪]

L'antic edifici de la plaça del Castell amb esgrafiats a la façana es va enrunar. En el seu lloc es va aixecar un nou edifici d'habitatges per a la Guàrdia Civil.

«A la plaça del Castell hi havia tres edificis amb uns magnífics esgrafiats. Malauradament, un va ser enderrocat fa uns 15 anys (era la casa de la Guardia civil). Tenia una elegant façana blava, decorada amb columnes i gerros florals, estil Lluís XV Hem de dir que l'edifici que l'ha substituït no ha respectat l'alçada de les altres cases que envolten el Castell, sobrepasant-les en dos pisos, cosa que fa que el castell quedi parcialment tapat. Això sí, han pintat unes columnes que volen oblidar la decoració anterior» (*Sínia*, 7, p. 11).

Quarterades, les

«Les Quarterades, 1 finca, 1,5 jornals» (Rovira 2003, p. 86).

Partida de terra sense determinar-ne la ubicació.

Quartó de n'Aragonès, el

«al loch apelat lo quarto de naragones» (MN 1374, f. 148).

Quatre Camins de la Nou

[ˈkwatrə kə'minz ðə t̪ə 'nɔw]

Partida de terra amb conreu de secà.

«Cuatre camins de la Nou. LINDA: [...] a Poniente con camino de Mas Boada. Almendros, algarrobos» (*Amill*. 1943, f. 105).

Quatre Cantons, els

[əts̪ 'kwatrə kən'tɔns]

Era la cruïlla del camí de Salomó amb el camí del Molí a la partida de l'Arbocerar.

«I per aquest camí, fins al camí de Salamó o Quatre Cantons» (Villuendas, p. 42).

Quatreorelles, el

«La magnitud de la tragèdia que passà la Torre el 1652 [...] els jurats acordaren habilitar el Castell com a hospital on poder recloure tots els infectats. En aquell moment n'eren servents: Josep, Quatreorelles i Maria Àngela Donzella» (*Sínia*, 18, p. 13).

Renom d'un home que era servent del castell l'any 1652.

Quatre-ulls, el

«El Quatre-Ulls» (Moreu-Rey, p. 78).

Que no Passa, el carrer

«lo carrer que no pasa situm in loco turris den barra» (MN 1561, 25.1.1562); «in vico que no passa [...] a Meridie cum Muro dicta Villa et a cirtio cum vico Majori», «in vico Majori [...] a Meridie cum vico que non transit», «quodam ovile situm in dicta villa Turris den Barra et in vico vocato dela Badia [...] a Meridie cum carrero que no passa» i «in vico que no passa» (*Capb. 1656*, f. 9v, 7.10.1656, f. 42v, 9.10.1656, i f. 121v, 12.10.1656).

Corraló dins del clos de la vila proper a l'església.

Quequerequet, la

[tə kəkərə'ket]

Renom donat a una dona que no callava mai.

Quequet, el

[ət kə'ket]

Renom donat a un pagès de jornal que vivia a la baixada de Sant Antoni.

«El Quequet» (Moreu-Rey, p. 81).

Queralt

«Baltazarem filium Jacobi Queralt» i «Baltazarem Queralt» (*Bapt. 1640*, 4.3.1673 i 22.5.1696); «Francesch Queralt» (MN 1707, 21.4.1710); «Jaume, fill de Franco Caralt Mariner, natural de la Vila y de Maria Caralt y Farrer» (*Bapt. 1723*, f. 85, 27.2.1732); «Franco Queralt marier» (*Cad. 1757*, f. 48); «Queralt Maleras, Josefa. Barrio Marina», «Queralt Maleras, Lorenzo, Calle Antonio Roig» i «Queralt Maleras, Maria. Plaza Dr. Robert» (*Reg. Fisc. 1921*, f. 452-454).

Cognom documentat al segle XVII. En el Set-cents trobem tres generacions de mariners. S'ha trobat escrit *Queralt* i *Caralt*.

Queralt, de

«Andreu de Queralt òlim de Reard i d'Icard. Com hereu de la seva mare esdevingué senyor de les baronies de Torredembarra i Castellet i [...] A l'herència Icard s'afegí, el 1689, la dels Queralt [...]. L'acceptació de l'herència Queralt li suposà haver d'incorporar-se el dit cognom, que anteposà al patern i matern» (Rovira 2003, p. 40).

Llinatge vinculat a la baronia de Torredembarra a partir de l'últim terç del segle XVII. L'any 1659 mort sense testament Maria d'Icard i d'Aguilar, baronessa de Torredembarra, la qual cosa condueix a prendre un acord entre els hereus, els fills i l'oncle Carles Llupià. És així com un dels fills, Andreu de Reart i d'Icart, accedeix als drets sobre Torredembarra. La mort del tercer comte de Santa Coloma, parent llunyà, Dalmau IV de Queralt i d'Alagon, l'any 1689, va afavorir el lligam entre les dues famílies, ja que aquest va cedir la seva herència a Andreu de Reart i d'Icart. L'acceptació dels títols i béns va suposar incorporar el cognom Queralt al senyoriu de Torredembarra. Andreu I de Queralt va morir a Santa Coloma l'any 1721. Els seus descendents van gaudir, entre d'altres títols, de la baronia de Torredembarra i el comtat de Santa Coloma.

«Querido», el

«“El querido”. Almendros, algarrobos, olivos» (*Amill.* 1943, f. 75).

Partida de terra de secà.

Querol

[kə'ɾɔt]

Cognom documentat al segle XVIII, encara que sembla que no està embrancat amb la família de l'advocat i escriptor Ferran de Querol.

V. t. *Ferran de Querol, el carrer de.*

«Juan Querol i Planas» (*Amill.(C)* 1741, f. 93); «La relació de la família amb Torredembarra va començar quan el sitgetà Joan de Querol es va casar, als anys vint del segle XIX, amb Maria Gatell, d'una família benestant que tenia [...] la casa [...] a la cantonada de la baixada de Sant Antoni amb el carrer de l'Església» (Bargalló-Morlà-Recasens, p. 23); «Joaquim de Querol i Gatell, pare de Ferran de Querol i Bofarull va néixer el 1824 a Torredembarra i la mare procedia de Reus» (Corretger, p. 5); «Florencio fill de Dn Joan Querol Hacendat y de Dna Maria Gatell» (*Bapt.* 1806, f. 309, 16.1.1832); «Joaquín Querolt de Gatell, propietario: Sadolla, Astrinquells» (*Contr. R.* 1879, núm. 140); «Querol y de Bofarull, Fernando de. Plaza Dr. Robert y Afueras» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 455-458).

Querol, l'hort de

«H. de Querol» (*Compl. Pasqual* 1859, f. 28).

Quildet, cal [ˈkaɫ kiɫˈdɛt]

Casa a la plaça de la Font. El renom deriva del diminutiu d'Hermenegildo; emparentats amb cal Quildo.

Quildet, els aixolls del [ətʰ əˈʃɔɫʒ ðət kiɫˈdɛt]

Peça de terra a la partida de les Creuetes on el Quildet tenia una granja de porcs.

«Les olors de la cort de porcs. La soll (que nosaltres variem lleugerament la fonètica, en diem “aixoll”) era una olor que ens agradava, formava part dels nostres jocs i del nostre medi» (*Sínia*, 19, p. 8).

Quildo, cal [ˈkaɫ ˈkiɫdu]

Casa a la baixada de Sant Antoni, a prop del carrer del Freginal. Havien tingut fusteria. Renom derivat d'Hermenegildo.

Quim de l'Alberta, el [ət ˈkim də tətˈβɛrtə]

Renom d'un home de Baix a Mar que vivia al carrer d'Isaac Peral.

«Joaquim Solé Guasch “Quim de l'Alberta”» (*Sínia*, 6, p. 14).

Quim Maire [ˈkim ˈmajrə]

Aquest pagès portava un hort, ja desaparegut per la pressió urbana, que anava del carrer Pere Badia a la via del tren.

V. t. *Maire, cal*.

Quimet del Fe, el [ət kiˈmɛd dət ˈfɛ]

Renom donat a un fill de cal Fe que era músic de professió.

V. t. *Fe, cal*.

«Joaquim Gallofré i Roig (1876-1922) més conegut popularment per Quimet del Fe, va néixer a Torredembarra el 1876» (*But. Mun.*, 3, p. 16).

Quimet del General, el [ət kiˈmɛd dəɫ dʒənəˈraɫ]

Renom donat a Joaquim Valls, patró d'embarcació.

V. t. *General*.

Quimeta, l'hort de la [ˈtɔr ðə tə kiˈmɛtə]

La Quimeta era la dona del Joan de cal Farigola i venia la verdura a la plaça de la Font. En morir-se aquest, ella es va fer càrrec de l'hort.

V. t. *Farigola, la sínia de Cal*.

Quimeta Maca, la

[tə ki'metə 'makə]

Dona i mare de pescadors que havia treballat abans de casar-se a la fàbrica Pirelli. Vivia al passeig de Colom.

Quimeta Patateta, la

[tə ki'metə pətətətə]

Vivia al carrer d'Isaac Peral de Baix a Mar. També coneguda per *Quimeta de l'Escombra*.

V. t. *Patateta, la*.

Quinze, l'atinent de

[təti'nen də 'kinzə]

Roques submergides situades davant de la Punta de la Galera al Roquer.

«Quinze, el Tinent de. 15 braces de fons. Caus de mero, congres [...] Hort de Gatelló per la Punta del racó de l'Art, o a descobrir l'esclotxa de la Punta de la Galera. Sant Joan per la Roca de Gaià. Aquest atinent s'allarga amb rumb al xaloc» (*Barques*, p. 77); «Quinze, el Tinent de» (Montaña, p. 104).

Rabassa

«l'any 1203, el rei Pere I concedia o ratificava la concessió al monestir de Santes Creus del delme de la sal que un tal Rabassa de Clarà ja els havia concedit i donat anteriorment. AHN, 841, doc. 57» (Serra Rial, p. 187); «Vincencius rabassa boterius [...] loci turris den barra» i «Visent rabasa escolaris turris den barra» (MN 1561, 27.12.1561 i 20.10.1563); «Vicent Joan Rabassa», «Miquel Rabassa» i «Joan Rabassa» (*Bapt.* 1566, 23.1.1586, setembre 1587 i 9.7.1618); «Josep Carlos Rabassa», «Paulus Rabasa adolescens Ville Turris den barra» i «Paulus Rabassa boterius ville Turris den Barra» (MN 1602, 25.7.1605 i 14.1.1616); «Paulus Rabasa turris den barra» (MN 1626, 10.5.1626); «Joannem Rabassa» (*Bapt.* 1640, 1.11.1656 i 4.2.1699); «Pere Rabassa y Argilagos» i «Joan Rabasa y Mata» (*Bapt.* 1723, f. 37, 6.2.1726, i f. 72v, 23.2.1730); «Joan Rebas marir», «Jph. Rebas marier» i «Seb^a Rabasa Cirurgia» (*Cad.* 1757, f. 12, 13 i 54); «Arraval i Carrer Nou: Joseph Rabasa patró matriculat» (*Plet* 1796-1818); «Joseph Rabassa y Soler fill de Joan Rabassa boter y Josepha d'Altafulla» i «Pere, fill de Joan Rabasa Pescador y de Rosa Papiol» (*Bapt.* 1806, f. 17, 18.3.1808, i f. 351v, 26.12.1836); «Juana Rabasa de Montañés, propietaria: Muns» (*Contr. R.* 1879, núm. 155); «Joan Rabassa i Cabanyes, besnét i fill de mariners i nét i nebot de patrons, preferí la mestrança a la patronia» (Rovira 1992, p. 63).

Cognom documentat al segle XIII a Clarà. Posteriorment reaparegut i vinculat al món mariner durant l'edat moderna. S. Rovira ha localitzat noms de patrons d'embarcació d'aquesta nissaga que transporten mercaderies cap a l'Havana, Montevideo, Buenos Aires, i el calafat Joan Rabassa i Cabanyes. S'ha trobat escrit *Rebasa*, *Rabasa* i *Rabassa*.

racó

V. *Art, Martineta, *Semma*.

Racó, els del

V. *Maria del Racó, la; Rosalia del Racó, ca la*.

Rafi

«Ignasi, fill de Pau Rafi pagès y de Llusia Rafi y Recort conjuges, habitants a la present vila» (*Bapt. 1723*, f. 30v, 26.4.1725); «Pau Rafi pagès» (MN 1707, 29.6.1730); «Franch Refi i Recort» (*Bapt. 1723*, f. 150v, 13.6.1740).

Cognom documentat al segle XVIII. S'ha trobat escrit *Rafi* i *Refi*.

Rajolins, el

[əɫ rəʒu'ɦins]

Renom d'un pescador que vivia al carrer del Freginal. Va morir al front durant la Guerra Civil.

Rajolots, cal

['kaɫ rəʒu'ɦots]

Casa al Portal de la Bassa.

Ral

«Vicens Ral boter dela Torradenbarra» i «Vicens Ral baster en dita vila» (MN 1707, 2.5.1711 i 28.11.1716).

Ral, cal

['kaɫ 'raɫ]

Renom d'una casa al carrer de la Indústria que eren peixaters. Un dels fills va continuar el negoci familiar a Dalt la Torre entre els anys 1986 i 2018. *En Quim del Ral, en Pepet de cal Ral*.

«Cal Ral» (Moreu-Rey, p. 114).

Ral, el camí

«vers lo camí Ral de Barcelona» (*Amill. (C) 1741*, f. 92); «Camí Ral que va de la torre a Barcelona» (*Finques (C) 1883*, f. 112).

Antic camí que creuava Torredembarra i Clarà en direcció a Barcelona i a Tarragona, també conegut com a *camí Reial*. Es va transformar en carretera general en temps de la monarquia d'Alfons XII.

V. t. *Barcelona, el carrer de; *Reial, el camí*.

Ral, l'hort del

«H. del Ral» (*Compl. Pasqual* 1859, f. 27).

Ramon

[rə'mon]

Cognom documentat des del segle XVI. Durant el Set-cents trobem dues generacions de mariners. Al *Padró 1936* només consta una família.

«Isabel Ramona, filla de Toni Ramon» i «Damià Joan, Ramon» (*Bapt.* 1566, 28.12.1589 i 29.1.1593); «Antonio ramon [...] Ville Turrus den barra» i «Andreas Ramon agla. Ville turrus den barra» (MN 1602, 1.11.1605 i 21.8.1613); «antonius Remon» i «Andrey Ramon agricolo oppidi Turrus den barra» (MN 1626, 29.7.1626 i 29.1.1628); «Confessio Elisabeth Ramon vidua. Agustini Ramon marinery», «Confessio Joannis Ramon Curatoris filiorum q^o Hyacinthi Ramon», «Confessio Joannis Ramon Curatoris bonorum et filiorum Elisabeth Saloni» i «Confessio Caterina Ramona, vidua de dicta Andrea Ramon, agricola» (*Capb.* 1656, f. 64, 74, 76 i 115v, 9.10.1656); «Josep Ramon» i «Antonium Ramon» (*Bapt.* 1640, 4.2.1655 i 22.6.1699); «Carlos Ramon» i «Sebastia Ramon Sabater» (MN 1707, 21.4.1710 i 10.3.1714); «Cosma fill de Sebastia Ramon Sabate y Maiagna Ramon y Gas» i «Sebastià Ramon y Gas» (*Bapt.* 1723, f. 1, 7.2.1723, i f. 85, 29.2.1732); «Anton Ramon Pescr» i «Joan Ramon marier» (*Cad.* 1757, f. 16 i 45); «Joaquim Ramon i Vila» (*Bapt.* 1787, f. 107v, 30.5.1793); «José Ramon y Gras» (*Bapt.* 1868, 5.4.1880); «Joan Ramon y Roig» i «Pere, fill de Pere Ramon mestre de Cases y Sibina Huguet» (*Bapt.* 1806, f. 9, 26.6.1807, i f. 303v, 10.7.1831); «Emilio Ramon y Torrell» i «Juan Ramon y Gras» (*Bapt.* 1870, f. 38, 3.6.1871, i f. 123v, 5.11.1875); «Salvador Ramon Mañé, propietario: Astrinquells», «Gaspar Ramon Mercader, propietario: Moreras, Rasa» i «Manuel Ramon Huguet, propietario: Muns» (*Contr. R.* 1879, núm. 142, 146 i 150); «l'any 1897 [...] el Cafè de Dalt l'agafa un altre llogater, Tomàs Ramon Sanromà» (Suñé-Morlà, p. 9); «Mercedes Ramón y Plana, hija legítima de Pedro Ramón Plana, labrador, de La Nou, y de Maria Plana Sanromá de Altafulla» (*Bapt.* 1913, f. 33, 9.8.1917); «Ramon Guardia, Gaspar. Calle Portal Bassa», «Ramon Ibern, Pedro. Calle Antonio Roig», «Ramón Roig, Mariano. Calle Freginal», «Ramón Sanromà, Manuel. Calle Ancha» i «Ramón Tremul, Manuel. Calle Portal Bassa, calle Alta San Pedro» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 464-470).

Ramon de la Torre, el carrer de

[ət kə're ðə rə'mon də tə 'torə]

A la urbanització de Babilònia. Dedicat al castlà de Montornès que va viure al segle XII. La historiografia del segle XIX, que actualment s'hauria de revisar, atribuïa al nostre personatge la construcció de la primitiva Torre de Torredembarra, que va donar origen a la vila. També el nom es manté viu en un dels dos instituts d'ensenyament secundari.

«es pensava que tant Ramon de Torre com Ramon magister de Torre eren la mateixa persona, atorgant-li l'ofici de mestre d'obres» (Serra Rial, p. 96).

Ramon de la Vella [rə'mon də tə 'βεlə]
Era un pescador que a més sabia curar el mal d'espallla.

Ranyer
V. *Renyer*.

rasa
V. *Sagunyoles*.

Rasa, la [tə 'razə]
Topònim que indica accident geogràfic per on transcorre l'aigua de la pluja. A Torredembarra n'hi ha dues. La Rasa, que marca la partió entre Torredembarra i Altafulla des del Coll de Creus fins al Pontet, i la rasa de Sagunyoles. L'any 1782, per salvaguardar els interessos jurisdiccionalss de la marquesa de Tamarit i el comte de Santa Coloma, es va dur a terme la fitació entre els dos termes. Es van collocar de nord a sud al llarg de la fitació mollons, fites i contrafites.
V. t. *Clota, la*¹; *Pontet, el*; *Ratxet, cal*, o *l'hort del Ratxet*; *Riera, el camí de la*; *Sagunyoles, la rasa de*.

«Pessa de terra [...] afronta de llevant ab Jaume Montserrat, de Mitg dia ab Joseph Gatell, de Ponent ab la Rasa, mediant lo terma de Altafulla, y de tremuntana ab Joseph Birgili» (*Cad. 1735*, f. 203); «envers Migdia i Rasa avall», «Després a distància de cent y dinou pasas del mulló de número dos, tirant envers sol ponent y baix de una rasa, plantaren altre mulló, señalat de número tres, ab una fita al capdemunt de ell y, entremitg del mulló número dos al de número tres, al peu de un marge, plantaren tres fitas, ceparadas las unas de las altres y distant, esto és, del mulló de número dos a la primera fita, set pasas i «Después, tirant envers mitgdie y, per un peu de marge fins a tornar a encontrar la rasa y después rasa avall, a distància de quatre-centes vuytanta y dos pasas del mulló de número sinch, plantaren altre mulló, senyalat de número sis» (*Afitament 1782*, f. 3 i 3v).

Rasa, de la [də tə 'razə]
Partida de terra propera a la Rasa. La localitzem a un extrem del municipi, quan sortim pels portals de Padrines i de la Bassa fins al Pontet. Camins veïnals condueixen als diferents horts i sínies, en destaquem un parell: el de la Rasa i el de la Riera. Les explotacions agràries d'aquest indret empraven sínies per als cultius de regadiu. L'extensió actual ha engolit les antigues partides de les Moreres, Sota la Vila, i una part del que s'anomenava *darrere el Castell*. En la documentació medieval també la trobem associada amb *la Clota*. Actualment les seves terres són qualificades pel Pla General d'Ordenació Urbana com a zona agrícola.

V. t. *Hort de la Rasa, l'*; *Sagunyoles, la rasa de*; *Clota, la*¹.

«jn termino de la torra jn parte vocata la rasa» (MN 1561, 9.5.1565); «Partita dicta la Clota o Rasa [...] ab occidente cum termino de Altafulla mediante dita Rasa» i «in partida vocata de la Rasa ab occidente cum termino de Altafulla» (*Capb.* 1656, f. 22, 24 i 75v, 10.10.1656); «en la partida dita la Rassa [...] a ponent ab la rassa» (MN 1707, 16.4.1714); «Rasa» (*Contr. R.* 1879); «La Rasa» i «Rasa Fornasos» (*Amill.* 1943, f. 72, 75v, 90, 121, 259 i 274); «La Rasa» (*Plànol* 1944, p. 4, 13 i 14); «la Rasa» (*Ortofot. Mp. (A)* 1998).

Rasa, el camí de la¹

[əɫ kə'mi ðə tə 'razə]

Podem localitzar un parell de camins amb el mateix nom, a causa de les dues rases que transcorren pel terme. El camí que condueix a les terres de regadiu en direcció a ponent, amb gran concentració de sínies, n'és un.

Rasa, el camí de la²

[əɫ kə'mi ðə tə 'razə]

L'altre camí ha estat parcialment urbanitzat en el seu tram final. La resta de camí coincideix amb el traçat de la rasa de Sagunyoles, que segueix el curs de l'aigua de la pluja que ve del Comellar de Montornès. A Babilònia localitzem el carrer de la Rasa.

V. t. *Sagunyoles, la rasa de.*

Raspallalevites, el

«El Raspatlla Levites» (Moreu-Rey, p. 111).

Rastrilla

[rəs'triɫə]

Cognom de la família del conserge que vivia a la caseta del Patronat Antoni Roig.

Rata, el

[əɫ 'ratə]

Renom d'un home que feia de carter; era descendent de cal Rata d'Altafulla.

Ratxet, el

«Serafín Mercader (a) “El Rexet”» (*Amill.* 1943, f. 204).

Ratxet, cal, o l'hort del Ratxet

['kaɫ rə'tʃet] o ['tɔr ðəɫ rə'tʃet]

Casa de pagès a la partida de la Rasa, antigament les Moreres. Tenia dues sínies. Es pot localitzar entre l'hort d'en Jové, el Clos i la sínia del Serafí. Segons els germans Salvat Coch, fills de la casa, l'Anton Salvat Ramon va venir a establir-se a Torredembarra, provinent d'Altafulla, l'any 1867. Aquest avi era fill de la taverna de la Reixeta, dita així perquè tenia una reixa. Així s'explicaria l'origen del re-

nom que va derivar fins a *Ratxet*. Al *Padró 1936* consta que hi vivien cinc persones.

V. t. *Pinyol, l'hort d'en*.

«Va ser el meu rebesavi Joan Salvat Torrell qui va anar a treballar aquell hort (de cal Ratxet) l'any 1878. En aquella època aquell tros de terra era conegut com l'Hort de Pinyol» (*Sínia*, 18, p. 16); «Hort Ratxet» (*Padró 1936*, p. 92).

raval

V. *Capella, *Magraners.

Raval, el

«en lo raval de la pnt vila de la Torradenbarra», «en lo raval de la pnt vila dela Torra denbarra [...] de altre costat ab la plasa dita de la Creu y de part devant ab lo camí Real de Barna» i «un pati de casa situat en lo reval de la pnt vila» (MN 1707, 28.10.1730, 9.11.1728 i 15.09.1714).

V. t. **Capella, el raval de la*; **Magraners, el raval dels*.

Ravell

«José María Ravell y Alberich, hijo legítimo y natural de Ramon Ravell Mir, propietario, natural de Vilallonga, y de Joaquia Alberich Fuguet, de esta» (*Bapt. 1888*, f. 48v, 5.5.1891); «Francesc Miret i Ravell. Industrial arribà a Cuba el 1914» i «Ramon Ravell. Enginyer. A Catalunya feu un important treball d'astronomia geodèsica aplicada a la determinació geogràfica del territori català. El 1910 arribà a l'Argentina, i s'establí a Mendoza» (DCA, vol. III, p. 119 i 371); «Ravell Mir, Ramon» (*Reg. Fisc. 1921*, f. 471 i 472).

Cognom documentat a finals del segle XIX. S'ha trobat escrit *Ravell* i *Rabell*.

Ravell, cal

[ˈkaɫ rəˈβeɫ]

Casa al carrer de l'Abadia coneguda pel cognom de la família.

Raventós

El cognom consta al *Padró 1936*.

Rec de Sant Joan, el

[əɫ ˈreg də ˈsəɲ dʒuˈan]

A l'inici del Roquer, a la Punta de la Martineta, a garbí de la platja. La conducció d'aquest rec servia per portar l'aigua de mar cap a terra, antigament portava aigua fins a les Salines. Amb la construcció del port ha desaparegut.

«Clarà, en temps bastant reculats explotava unes salines en els actuals salats o muntanyans, cosa que en dóna la certesa el topònim que ha quedat fossilitzat

al començament del roquer anomenat “Rec de Sant Joan” (nom de la parròquia de Clarà)» (Valls 2001, p. 77).

«Recaredo», cal [ˈkaɾ rəkəˈɾeðu]

Casa de la baixada de Sant Antoni que porta el nom castellanitzat de Recared Cantero Taverna, nascut a l'Alforja l'any 1889. Hi van viure abans d'anar a fer de masovers a la sinya de Babilònia.

«Recaredo», la sinya del [tə ˈsiniə ðəɫ rəkəˈɾeðu]

Era una de les sínies que hi havia a l'hort de Babilònia. En Recared Cantero Taverna va anar a fer de masover, junt amb la seva família, a l'hort de Babilònia. Allí va viure a la casa al costat de la dels propietaris i tenia pou, sinya i bassa.

«Recared Cantero Taverna. Anomenat “Recredo” [...] L'any 1940, en morir el Recared, el seu fill Josep, que era fuster, va deixar aquest ofici i va agafar el de pagès per cobrir el lloc que havia deixat buit el seu pare a Babilònia» (Sugrañes-Guasch, p. 209).

Recasens [rəkəˈzɛns]

Cognom documentat des del segle XVIII i present també a Baix a Mar des del seu poblament. El *Reg. Fisc.* 1921 anota el cognom de tres propietaris de cases al nucli antic del poble. Consten set grups familiars al *Padró* 1936.

«Joseph Recasens pastor de la pnt vila» (MN 1707, 29.4.1711); «Joan, fill de Macia Recasens pages y Maria Gil» (*Bapt.* 1753, f. 85v, 31.7.1764); «Climent, fill de Joan Recasens de Salomó y de Rosalia Recasens y Pannou de la Torre» (*Bapt.* 1787, f. 53v, 9.11.1789); «Paulí Recasens» i «Joan Recasens» (*Plet* 1796-1818); «Pauli, fill de Miquel Recasens, raijule natural del Monnas sufraganea de Tamarit y de Theresa Alujas natural del Calla» i «Jaume, fill de Paulino Recasens boter y Rita Carbonell» (*Bapt.* 1806, f. 61, 28.6.1811, i f. 300, 6.4.1831); «José Recasens y Valls» i «Juan Requesens y Valls» (*Bapt.* 1868, 20.3.1887 i 11.7.1888); «José Recasens y Casas», «Antonio Recasens y Guasch», «Gabriel Recasens y Casas» i «Juan Recasens y Nin» (*Bapt.* 1870, f. 5v, 23.2.1870, f. 24, 22.12.1870, f. 70v, 29.1.1873, i f. 257, 17.7.1881); «Antonio Recasens y Olivé» (*Bapt.* 1894, f. 32, any 1905); «José Recasens y Recasens, hijo legítimo de Isidro Recasens Giralt, labrador, y de Concepción Recasens Balagué, ambos de la Pobra de Montornès» (*Bapt.* 1913, f. 15v, 30.12.1914); «Recasens Francolí, Cristobal. Calle Freginal», «Recasens Marquès, José. Calle Juan Güell» i «Recasens Mercadé, José. Calle Freginal» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 473-475).

Recort

«Antoni Recort», «Geroni Ricort» i «Franciscum Recort» (*Bapt.* 1640, 19.10.1665, 2.10.1671 i 13.4.1697); «Felip Recort» i «Felip Recort mariner de

dita vila» (MN 1707, 21.4.1710 i 29.6.1730); «Gaspert Recort y Esteve» (*Bapt.* 1723, f. 72, 6.1.1730); «Feliph Recort marier» (*Cad.* 1757, f. 12); «Gaspar, fill de Gaspar Recort Mariner y de Magdalena Mateu» (*Bapt.* 1787, f. 19v, 10.12.1787); «Joan Baptista, fill de Joseph Recort corder y de Rosalia Oller» (*Bapt.* 1806, f. 309, 11.1.1832); «Rosalia y Adelaida, Recor y Sanmartí» (*Bapt.* 1870, f. 264, 15.10.1881); «Baldomero Recort y Sanmartí, hijo legítimo y natural de Gaspar Recort y Recasens, cubero, y de María Sanmartí y Rovira, consortes de esta» (*Bapt.* 1888, f. 11, 13.2.1889).

Cognom documentat al segle XVII i de forta tradició marinera durant el Setcents.

«Recreo», el

[ət̪ re'kreo]

Nom donat a la societat recreativa fundada l'any 1880 que tenia cafè, teatre, sala de ball, i més endavant cinema. L'edifici es trobava entre els carrers Baix de Sant Pere i Santa Rosalia. Li deien *el Casino dels Senyors*, perquè s'hi reunien els grans propietaris. Al primer pis de l'edifici hi havia la seu de la Lliga Regionalista. Abans de la guerra va aplegar diverses associacions. L'any 1936 va ser confiscat. Popularment era conegut pel *Cafè de Dalt* per distingir-lo del Cafè del Meiam. Entre els anys 1998 i 2007 va esdevenir un espai cultural sota el nom de Bar-cafè L'Auca. L'any 2000 va ser enderrocada la part de l'edifici que corresponia al cinema per fer-hi uns habitatges, tanmateix la resta es manté dempeus però sense cap mena d'activitat.

«El Recreo donà cabuda durant els seus inicis a la Societat Recreativa Els Tranquils, fundada l'any 1918; i posteriorment a La Nova Germanor (escisió d'Els Tranquils, societat creada el 1930)» (García Puerto 1998, p. 12); «a l'altra banda del carrer (Santa Rosalia) hi havia un conjut de tres cases —tot en un— que donava un caràcter lúdic al carrer. Eren el cafè El Recreo, el Casino, i el cine Imperio, propietat del señor Manuel López» (Girol, p. 72).

Rectoria, el farraginal de la

«ab lo farraginal de la Rectoria» (*Invent.* 1698).

Rectoria, l'hort de la

«ort de la Rectoria» (*Invent.* 1698); «un pati situat en la pnt vila tras lo hort de la Rectoria [...] y de part devant ab lo carrer que va del farraginal al pati del Castell» (MN 1707, 26.4.1732); «C. Lo hort de la Rectoria» i «Ítem, Petrus Barbastre, pro quodam horto, quod est dicti rectoris et dicte rectorie et est in horta, confrontatur cum Petro Plana, Iacobo Gatell et cum pratro et cum camino, tres solidos, in festo Nathalis Domini» (*Capb.* 1760, f. 4).

Antic hort que pertanyia a l'abadia parroquial i que en la documentació més antiga l'anomenen *l'hort de l'Abadia*. Coneixem les seves dimensions, així com la seva ubicació, a partir del *Capb. 1760*. Amb les obres d'ampliació de l'església de Sant Pere aquest hort es va reduir.

Refractaris, els [əɫ rəfrək'taris]

Nom donat a la fàbrica on fabricaven aquest material per a la construcció.

V. t. *Llobet, cal*.

refugi

V. **Clarà, Collegi, Escorxador, Sabó, Serafi*.

Regalat, el pi del [əɫ 'pi ðəɫ rəɣə'ɫat]

És el pi de la Galera.

V. t. *Galera, el pi de la*.

Reguers, els

«in loco vocato reger [...] i afrontat cum vjnia jacobj alomar de alto folio» (MN 1336, 2.8.?); «loco que vocat regues et est jn termjno turrij denbarra» (MN 1340); «jn dicto termjno dicti loci turris denbara in loco vocato la rayges afrontat cum amjno publico quod tendit versus tarrachonem» (MN 1360); «aliud trocium terre [...] in loco vocato los rayguers sicud afrontat [...] i cum via publica qua tendit verso alta fuyla» (MN 1396, 10.8.1396); «jn loco vocato los reguers», «als ragers afrontat cum termino de altofolio» i «altre troc de terra als raguers» (MN 1452, 6.12.1452, 30.4.1453 i 18.8.1454); «en lo terme de la torre dita los reges» i «yn termini turris denbarra yn parte dicta dels regers [...] ab occidente cum termjno de Altafulla» (MN 1626, 19.3.1626 i 13.8.1630); «in partita voccata dels Reguers [...] a cirtio cum itinere Molendini» i «et in partita vocata dels Reguers [...] ab occidente cum Rasa termini de Altafulla [...] et a circio mediante itinere Molendini» (*Capb. 1656*, f. 105, 11.10.1656, i f. 155, 15.10.1656); «en la partida dita los reges» (MN 1707, 27.6.1725).

Partida de terra propera a Altafulla on es conreava blat, oliveres, vinya i també arbres fruiters.

Rei, cal ['kaɫ 'rej]

Renom d'una casa de pagesos al carrer de l'Alt de Sant Pere. Encara hi ha qui recorda l'Antònia de Rei.

«cal Rei» (Moreu-Rey, p. 99).

Rei, el pas del (C)

«unam simbam sive barca de trafac nominatam St^a Marie y St elm de port de tres cents quintars [...] habeo et posideo en la platja dita lo pas del Rey» (MN 1602, 4.11.1610); «una botiga situada en la platja del terme de Clará dit lo pas del Rey [...] de altre costa ab lo cami serca dels estanys de dit lloch de Clará [...] de part devant ab dita platja» (MN 1707, 3.5.1724).

Topònim que denominava el tros de sorral que formava part dels senyors de Torredembarra.

Reial, el camí

«a meridie cum via regia qui va a barchinone» (MN 1626, 30.7.1628); «cum via Regali; cum itinere regali; cum dicta via Regia» (*Capb.* 1656, f. 11, 14, 15, 81 i 150v); «Pessa de terra [...] afronta de levant ab Joan Ibern, de mig dia, y de ponent ab Joan Gatell, y de tremuntana ab lo camí Real» (*Cad.* 1735, f. 58); «Ítem, altres dos ne té lo dit Bernat Roig, la una paga al señor tasca, afronten amb lo terme de Clarà e ab lo Camí Real e ab lo Prat [...] Primo, aquella viña que solia ésser del señor, que ara té Jaume Ferran e Pere e Ferran, frare seu, afronta ab Guillem Forgar e Arnau Bru e ab lo Camí Real; Ítem, en la altra horta nova, que é Joan Gatell e Antoni Valls, afronten (sic) en lo Camí Vell Real e Ferrer Bordell e Antoni Martí e lo Prat» (*Capb.* 1760, f. 5 i 6v); «camí Real de Tarragona a Barcelona» i «Camí Real de Barcelona» (*Amill.* (C) 1741, f. 89 i 100); «al arribar al camí Real que va de Barcelona a Tarragona» (*Afitament* 1782).

També *camí Real* i *camí Vell Real*.

V. t. **Pas del Rei, el camí del*; **Ral, el camí*.

Reiet, cal [ˈkaɫ rəˈjɛt]

Renom d'una casa al carrer Baix de Sant Pere, desapareguda després de la Guerra Civil, ja que es van exiliar.

Relis, cal [ˈkaɫ ˈrɛɫis]

Renom d'una casa davant de les Peixateries.

«Tenien una posta de cavalls [...] Relis és una distorsió de la paraula relais, que en francès significa posta de cavalls. Ja que un viatger francès que passava sovint per allí, va ser l'iniciador d'aquest renom» (Soler, p. 142).

Rellotge, el [əɫ rəˈlɔdʒə]

Roca que podíem localitzar a garbí de la Galera, repenjada a l'esglaó, damunt de la cova de l'Ajagut. També anomenada *el Mirall*.

«el Rellotge» (*Ortofot. Mp.* (A) 1998).

Rem, cal [ˈkaʎ ˈrem]

Renom molt antic que han anat heretant diverses cases del poble. Un parell de cases es trobaven a la baixada de Sant Antoni tocant a la plaça de l'Escorxadador. El *Cisquet del Rem* era paleta.

Remada, el mas de

«la heretat del Mas de Remada» (MN 1707, 23.10.1727).

Remendadores, la plaça de les [tə ˈpʎasə ðə tə rəmøndəˈdoras]

Plaça als jardins de darrere de cal Bofill que homenatja la tasca invisibilitzada de les dones dels pescadors.

Renyer

«Maria Ranyer» (*Bapt.* 1566, 14.1.1618); «Llorens, fill de Llorens Reñer Marine y de Rosalia Mallafré» (*Bapt.* 1806, f. 299, 4.3.1831).

Repinàs, el clot de [ət ˈkʎod də rəpiˈnas]

Indret marí net i pla sense roques proper a la Planassa on hi havia una àncora.

«Al “Clot de Repinàs”, hi ha les restes d'un vaixell que s'hi va enfonsar a la guerra del 14. Va quedar just a la vora de la “Planassa”» (*Barques*, p. 92).

Repinàs, el tronc de [ət ˈtronj də rəpiˈnas]

Indret marí on hi havia una àncora.

«Repinàs, el Tronc de. Fons: 3/4 llences» (Montaña, p. 107).

Repioco, cal [ˈkaʎ rəpiˈoku]

Casa al carrer de Joan Güell.

República, la plaça de la

«Plaça de la República» (*Padró* 1936, p. 84-90).

V. t. *Castell, la plaça del*.

Reverter

«Reverter y Roig, Silvestre. Partida la Sadolla» (*Amill.* (C) 1862, p. 18); «Silvestre Reverter Puig. Propietari: Sadolla, Astrinquells» (*Contr. R.* 1879, núm. 141); «Els Reverté també van ser una saga de boters. Tenim constància del primer que es va dedicar a fer bótes a Torredembarra [...] Joan Reverté Mercadé, nascut a Creixell l'any 1844 [...] el va seguir en la professió de boter el seu fill Joan

Reverté Morros (1867-1953)» (Comes-Suñé, p. 174); «Reverté Mercadé, Juan. Calle Ancha» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 476).

Cognom documentat a la darrerria del segle XIX. Al *Padró 1936* consten dues famílies. S'ha trobat escrit *Reverté* i *Reverter*.

Reverter, cal

«Joan Reverté Mercadé [...] va comprar la casa número 30 del carrer Ample el maig de 1899. Tot i que tenia llogater, podia fer servir el cup i la bodega» (Comes-Suñé, p. 174).

Casa al carrer Ample, coneguda pel cognom de la família. En Joan Reverter Papiol era boter, com el seu avi.

Reynaldos

«Pau Reynaldos sabater» (MN 1707, 5.3.1717).

Riambau¹ [riəm'bau]

Cognom present a la vila des dels primers temps. S'ha trobat escrit *Rjambau*, *Riambau* i *Riembau*.

«Prohoms de la Torre citats a la Concòrdia de 1206. Antoni Riambau» (Companys, p. 134); «antonjo Rjambau de turrj den barra» (MN 1320); «bartolomeo rjambau» (MN 1333); «Ego Bto riambau turris denbarra» (MN 1349); «bartholomeo riambaldj mayor dieri loci turris denbarra» (MN 1360); «Bartholomeus Riambau (1365)» (Companys, p. 235); «Josepha, filla de Joan Riembau, pescador de la vila de Altafulla y de Rosalia Riembau y Mata» (*Bapt.* 1723, f. 200, 24.6.1745); «Baldomero Riambau y Mañé» (*Bapt.* 1870, f. 67v, 13.12.1872).

Riambau²

«Bartomeu Colomer, àlies Riambau, espòs de Bernardona i germà de Sibília, vídua de Ramon Cabot, de Clarà i habitant de Torredembarra, el 27 de maig i el 2 de novembre de 1382» (Companys, p. 173).

Àlies.

Riba

«A ribbi dicti loci» (MN 1349, 5.10.?).

Ribera

«Rnt Salvador Ribera Prve y Vicari» (MN 1707, 21.2.1717); «Ribera Gaya, José. La Vila» (*Contr. R.* 1879, núm. 154); «Ribera Gaya, José. Calle Antonio Roig, Baja de San pedro, Pedro Badia» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 477-480).

Ricard

«Maria Ricart viuda deixada del q^o Pau Ricart» (MN 1707, 5.1.1727).

Ricarte

El cognom consta al *Padró 1936*.

Ricomà

«Magdalena, filla de Joseph Ricomà mestre de aixà de la ciutat de Tarragona y de Catharina Ricomà y Bocalandri de la present vila», «Joachim Ricomà y Bocalandri» i «Rosalia Ricomà y Bocalandri» (*Bapt. 1723*, f. 118, 29.8.1736, f. 188, 7.4.1744, i f. 133v, 4.5.1738); «Joaquim Ricumà i mas, fill de mestre d'aixa» (*Bapt. 1787*, f. 20, 23.12.1787); «El primer mestre d'aixa d'aquest cognom és el tarragoní Josep Ricomà i Martí, fill del mariner Josep Ricomà» (Rovira 1992, p. 69).

Cognom documentat al segle XVIII quan un mestre d'aixa tarragoní es va casar amb una dona de la vila.

Riera, la

«La Riera. Regadiu» (*Amill. 1943*, f. 87).

Partida de terra propera a la carretera de la Riera.

Riera, el camí de la

[əɫ kə'mi ðə tə ri'erə]

Sortia del Portal de Padrines, creuava la Rasa fins a la Riera de Gaià. Actualment se'l coneix com *el camí d'Altafulla*, ja que fins als Quatre Camins coincideix amb el que duu a la Riera.

V. t. *Rasa, la*.

«a mitg jorn ab lo camí que va de la pnt vila a la Riera» (MN 1707, 12.7.1727); «al camí que va de dita vila de la Torredembarra al lloch de la Riera» i «Después, tirant rasa avall, a distància de cent y catorse pasas y a l'arribar al camí que va dende dita vila de la Torredembarra al lloch de la Riera, plantaren altre mulló de número set» (*Afitament 1782*, f. 3v); «per la part de ponent; part lo camí anomenat de la Riera y part ab una rampa, que dona pas per entrar al Ort de Francisco Gibert, y en part de Tramuntana, ab les dues parets de dit Ort de Gibert [...] lo camí que va de esta vila y portal nomenat de Padrinas al Lloch de la Popla de Montornès» (*Prot. 1830*, f. 20 i 21, 16.2.1830); «camí de la Riera» (*Camins 1867*); «Camino de Torredembarra a la Riera» (*Plànol 1944*, p. 14); «Camí de la Riera a Torredembarra» (*Mp. 1987*).

Riera, la carretera de la [tə kərə'terə də tə ri'erə]

Abans sortia del Portal de la Bassa, avui s'inicia una mica més enllà del Portal de Padrines, passada l'Escola Antoni Roig. Aquesta carretera, que condueix a la Riera de Gaià, divideix la partida de les Roques Planes en dues meitats.

«Carretera de Torredembarra a la Riera» (*Plànol 1944*, p. 1 i 14).

Rierenc i cal Rierenc [riə'reŋ] i ['kaɫ riə'reŋ]

Renom d'una casa al carrer de l'Alt de Sant Pere d'un home descendent de la Riera de Gaià. En Joan Recasens Baldrich va ser propietari del castell i va tenir un taller de terrissaire dins el noble edifici.

«De Cal Cantarar en va sortir un treballador, Joan Recasens Baldrich, que va fundar un altre taller de cantirer, localitzat als baixos del castell. Era conegut com el Rierenc per ser originari de La Riera. Abans de treballar a Cal Cantarar havia treballat de jove a la teuleria de Clarà» (*Català 2017*, p. 133).

Rierenques

«La Vila o “Rierenques”» (*Amill. 1943*, f. 51).

Partida de terra de secà.

Rigau

«Prohoms de la Torre citats a la Concòrdia del 1206. Bernat Rigau» (*Companys*, p. 134).

Rigual [ri'ɣaɫ]

El cognom consta al *Padró 1936*.

Rimbau [rim'baw]

Cognom documentat al segle XIX. Consten dues famílies al *Padró 1936*.

«Josep fill de Josep Rimbau pagès natural de la Pobla de Montornès y de Rosa Oller» (*Bapt. 1806*, f. 221, 9.12.1824); «José Rimbau y Mercader» i «Bernardino Rimbau y Mercader» (*Bapt. 1870*, f. 186v, 24.6.1878, i f. 242, 6.12.1880); «Hnos. de José Rimbau Oller, propietarios als Muns» (*Contr. R. 1879*, núm. 151); «Jaime Rimbau y Roig, hijo legítimo de de Jaime Rimbau Mercadé, labrador y de Francisca Roig Joncà, ambos de la presente» i «Juan Rimbau y Roig» (*Bapt. 1913*, f. 2 i 36, 28.1.1913 i 13.1.1918).

Riner [ri'ne]

Cognom documentat a l'últim terç del segle XIX. La variant Riñé consta al llibre de baptismes que comença l'any 1913 i acaba l'any 1937 de la parròquia de Sant Pere, i també al *Padró 1936*. S'ha trobat escrit *Riné*, *Riñé* i *Reñé*.

V. t. *Renyer.

«Pedro Riné y Valls» (*Bapt. 1870*, f. 39, 27.6.1871); «Celarina Riñé y Valls», «Fernando Reñé y Valls» i «Constantino Riñé y Valls, hijo de los consortes Juan Riñé Baldrich, pescador, y Teresa Valls Roig, siendo sus abuelos paternos, Juan Riñé Gallofré y Teresa Baldrich Suñé» (*Bapt. 1888*, f. 5, 81v i 131v, 11.10.1888, 28.5.1893 i 19.9.1896).

«Riojano», cal ['kaʎ riu'xanu]

Al carrer de l'Alt de Sant Pere hi havia una cansaladeria coneguda pel renom que indica procedència.

Rion, cal ['kaʎ ri'on]

Casa que recull el cognom de la família al carrer de la Indústria a Baix a Mar.

Riudeubes [riw'ðewβəs]

Cognom documentat al *Padró 1936*. S'ha trobat escrit *Riudalves*.

Riuets, el [əʎ ri'wets]

Renom d'un treballador de cal Mercader que va viure a diferents indrets del poble, al carrer de la Sort i també al carrer de l'Alt de Sant Pere.

Rius ['riws]

Cognom documentat al segle XVII. Posteriorment, al *Padró 1936* consten cinc grups familiars.

«Joan Rius» (*Bapt. 1640*, 5.2.1672); «Carlos Rius teixidor de lli de la torredembarra» (MN 1707, 3.8.1713); «Joseph Rius y Buada» i «Miquel, fill de Miquel Rius teixidor de lli de la vila de Altafulla y de Paula Mercader de dita vila de Torredembarra» (*Bapt. 1723*, f. 24v, 22.1.1725, i f. 131v, 21.6.1738); «Jaume Rius teixidor» (*Cad. 1757*, f. 35); «Joan Rius i Fontanillas» (*Bapt. 1787*, f. 124, 12.9.1794); «Joan, fill de Pere Rius de Altafulla y de Anna Maria Rius y Gatell de esta habitants en mar trajo de Torredembarra» i «Domingo Rius y Cañellas» (*Bapt. 1806*, f. 30v i 31, 15.8.1809, i f. 325, 28.5.1833); «Jaime Rius y Virgili» i «José Rius y Calaf» (*Bapt. 1870*, f. 13v, 11.7.1870, i f. 36, 7.5.1871); «Rius Rovira, José. Calle Freginal. Calle Antonio Roig» (*Reg. Fisc. 1921*, f. 481 i 482).

Robert

«Joannes Robert sartor [...] ville turris den barra» (MN 1602, 26.7.1611); «Pere Robert» (*Bapt.* 1566, 13.10.1619); «Joanni Rober Sartori maior dierum Villa turris den barra» (MN 1626, 9.5.1626); «Maria filia Joseph Robert et Marie» (*Bapt.* 1640, 16.5.1680); «Confessio Joannis Rubert» (*Capb.* 1656, f. 42, 9.10.1656); «Felix Robert i Viñas» (*Bapt.* 1787, f. 274, 19.7.1805); «Joseph Robert» (*Bapt.* 1806, f. 18v, 19.4.1808).

Cognom documentat al segle XVII. S'ha trobat escrit *Robert* i *Rubert*.

«Roberto», cal [ˈkaɫ ruˈβɛɾtu]

Casa a primera línia de mar al Trajo de Garbí. Ha donat nom a un indret so-taiquat.

«Roberto», el freu de Cal [əɫ ˈfrɛw ðə ˈkaɫ ruˈβɛɾtu]

«perquè les embarcacions no toquin el fons de roques de l'Antina, han d'entrar pels tres únics llocs prop de la zona d'atrancament que ofereixen seguretat [...] el freu de cal "Roberto", entre aquesta casa i la caserna de la guàrdia civil» (Comes 1995, p. 145).

«Roberto», la seca de [tə ˈsekə ðə ruˈβɛɾtu]

A l'Antina trobem una roca o sapa que sobresurt més que les del seu voltant. Encara que està completament submergida, té menys nivell d'aigua i, per això, s'ha d'esquivar en entrar o sortir de la barra.

«Roberto, la Seca de. A les Antines de Torredembarra. Una part surt a cara d'aigua, la resta és coberta de sorra. Rep el nom perquè està situada davant de cal "Roberto"» (Montaña, p. 109).

roca

V. *Arriada, Cap Gros, Catorze, Dinou, Divuit, Església, Estopa, Fortí*.

Roca [ˈrəkə]

Cognom documentat al segle XVI i, posteriorment, reapareix al segle XIX. El llibre de baptismes que comença l'any 1913 i acaba l'any 1937 de la parròquia de Sant Pere també el recull.

«loci turris den barra et Anthonius roca [...] ejusdem loci» (MN 1561, 16.3.1562); «Antoni Roca»; «Pau Joan Roca» (*Bapt.* 1566, 8.2.1590 i 26.4.1597); «José Roca y Bonet» i «Jaime Roca y Preixens» (*Bapt.* 1870, f. 24v, 4.1.1871, i f. 247, 14.2.1881).

Roca, la

«La Roca. regadio» (*Amill.* 1943, f. 140).

Partida de terra amb conreu de regadiu. No hem pogut determinar-ne la ubicació.

Roca de Dinou, les sapes de la [tə 'sapəz ðə tə 'rɔkə ðə ði'nəw]

«Dinou, les Sapes de la Roca de. Fons 17 a 19 braces» (Montaña, p. 45).

Roca de Mor, la

«in ipsa roca fundata ubi dicunt rocha de Mor» (*Cartas* 1057, doc. 26); «fins als honors de Ramon de Tamarit y a l'honor de Davanets y de allí son posats entre ells los honors de Clarà y Davanets y van per la part superior fins a la montaña anomenada Rocademor, conforme vuy en dia se troban fitats dits termes en los referits endrets» (*Venda* 1723, f. 5); «És provable que Mor i Morisques siguin el mateix indret [...] si per ventura no fos així, la Roca de Mor podria ser qualsevol dels turons que jalonen la partió entre la Pobla i Torredembarra, atès que sovint, el mot roca servia per a designar una elevació» (Virgili, p. 55 i 56).

Topònim que consta en el document de donació de la quadra de Clarà. Tot i que avui ha estat impossible d'identificar, A. Virgili considera que podria tractar-se del Puig de les Morisques.

V. t. **Bentisclosa, villa*.

Roca de Piquet, la [tə 'rɔkə ðə pi'kɛt]

Roca submergida a poca fondària, a un extrem de la Barra de Tres. Probablement l'origen del nom prové del fet que, quan es tirava l'art amb corrent de garbí, la cala s'hi devia enganxar i provocava un piquet.

«A garbí de la “barra de tres”, bon tros separada, davant de l'Estació, hi ha la “roca de Piquet”, que si bé es pot veure quan hi ets damunt, per trobar-la calen senyes. És com una prolongació solitària de la “barra de tres”. Tres braces de fons. Montornès per la caseta de les eines (ferrocarril). Campanar de Creixell per la palmera més fora del jardí de cal Bofill» (*Barques*, p. 76).

Roca Foradada, la [tə 'rɔkə furə'ðaðə]

Era una roca que a causa de l'erosió del mar s'havia transformat en una cova. Es podia localitzar al primer tram del Roquer, on actualment s'ha construït el port; ha quedat sense aigua i mig soterrada. Era un dels indrets més emblemàtics del nostre poble.

«la Roca Foradada» (*Ortofot. Mp. (T)* 1998).

Roca Plana, la [tə 'rəkə 'płanə]

Roca submergida situada a prop del Cap Gros, era un bon viver de musclos. Els pescadors en deien *la Roca Plana*, mentre que per als pagesos era *el Mapa*. Va desaparèixer amb la construcció del port.

Rocamora

«Ego Arº Rochamora loci turris denbarra» (MN 1360); «Ego Arº Rochamora [...] turris denbarra» i «Berengarius Rochamora (1365)» (Companys, p. 235); «Ego Arnaldo Rochamora hitatorio loci Turris denbarra» (MN 1396, 25.1.1396); «Paula Rocamora» (*Bapt. 1566*, any 1574).

Rodes, el camí de les

«camino de las “Rodas”» (*Acta Ple 1886*, 2.12.1886); «LINDA: a Oriente con camino de “Las Rodas”» (*Amill. 1943*, f. 247); «El carrer de Filadors [...] era conegut, des de temps molt reculats, com el camí de les Rodes» (*Sínia*, 10, p. 13).

Antic camí desaparegut que creuava la partida de la Capella i conduïa a l'era comunal. L'origen del nom se suposa que deriva de les rodes utilitzades per fer cordes, i de les de filar. Avui trobem el carrer de les Rodes a les seves immediacions. El traçat del camí coincideix amb el carrer dels Filadors.

V. t. *Barcelona, el carrer de*.

Rodríguez [ro'ðriyeθ]

Cognom d'origen castellà documentat al segle XVIII, vinculat al món pescador i mariner. Els descendents d'un primer pescador van anar a Amèrica com a patrons i mariners, atrets per les possibilitats que els oferia el transport de mercaderies a les colònies. Més proper, el trobem documentat al *Bapt. 1913* i al *Padró 1936*.

«Josepha, filla de Nicolau Rodríguez pescador y de Rosalia Rodríguez y Marcé» (*Bapt. 1723*, f. 185v, 26.1.1744); «Nicolau Rodriguez» (*Cad. 1757*, f. 5); «Nicolau Rodríguez i Noy» (*Bapt. 1787*, f. 34v, 27.9.1788); «Farraginal: vidua de Manuel Rodriguez, patró matriculat» (*Plet 1796-1818*); «José Rodríguez y Bis-cam» (*Bapt. 1868*, 30.3.1874).

Roig¹ ['rɔtʃ]

Cognom abundant, l'hem trobat documentat al segle xv. Més endavant, al segle xvii, consten diverses generacions de patrons d'embarcacions i mariners que transporten mercaderies amb destí colonial. Constatem en el *Capb. (C) 1777* que eren propietaris de terres a Clarà i, entrat el segle xix, a Torredembarra. El *Reg. Fisc. 1921* anota el cognom set vegades amb propietaris de cases al nucli antic del

poble i tres vegades amb propietaris de Baix a Mar. El gran nombre de grups familiars existents a la vila al Set-cents va afavorir l'ús de sobrenoms per designar-los, així trobem: *el Roig de la Figuera, de Magí, de les Oques, de la Parra, de la Creu o del Portal de la Creu*. S'ha trobat escrit *Rox, Rog, Roig* i el femení *Roja*.

V. t. *Antoni Roig i Copons, el Patronat*.

«petrus roig [...] loci turris den barra», «Ego p^o roig rector turris den barra» i «petri roig rectorio turris den barra i clerano» (MN 1452, 29.12.1452, 23.9.1453 i 2.1.1455); «G^o roig [...] de la torra» (MN 1465, 10.2.1471); «Gilem rog loci de la torra» (MN 1561, 30.11.1563); «Miquel Roig», «Bernat Roig», «Joan Roig» i «Garau Rafel Roig, fill de Miquel Rox i sa Thecla Roja llur muller» (*Bapt.* 1566, 16.4.1567, 25.10.1586, 29.1.1617 i 29.9.1605); «gabriel roig [...] Ville Turris den barra» (MN 1602, 1.11.1605); «Joan Rog», «geronimus Roig [...] turris den barra» i «Antonio Roig Soler» (MN 1626, 11.3.1626, 17.5.1626 i 29.7.1626); «Filip Roig», «Jaume Roig», «Jhacinto Roig» i «Petrum Roig» (*Bapt.* 1640, 4.8.1640, 2.1.1647, 10.9.1656 i any 1701); «Confessió Francisci Roig, marinery dicta Villa Turris den Barra», «Confessio feita per Hieronymus Roig, marinearius Villa Turris den Barra», «Confessio Philippi Roig Marinery», «Confessio Ludovici Roig et Maria Roig conjugum», «Confessio Joannis Roig», «Confessio Philippi Roig Majoris», «Confessió Isidri Roig», «Confessio Catharina Roig vidua», «Confessio Maria Roig vidua [...] Petri Roig agrícola», «Confessio Andrea Roig agrícola», «Confessio Josephi Roig», «Confessio Philippus Roig curatoris pupillorum Foguets», «Confessio Josephi Roig curatoris filiorum Petri Rovira Chirurgi» i «Confessio Josephus Roig Soler agrícola Turris den Barra» (*Capb.* 1656, f. 12, 17, 39v, 67, 84, 86, 98, 110, 112, 129, 143, 144, 147 i 160v, 7.10.1656 i 17.10.1656); «Isidro Roig menor», «Joseph Roig Soler Batlle de la present vila de la torra denbarra» i «Joseph Roig Soler Candeler de cera de la pnt vila» (MN 1707, 21.5.1707, 27.11.1708 i 18.1.1710); «Joan Roig i Martell» i «Gabriel Roig y Oliver» (*Bapt.* 1723, f. 3v, 2.4.1723, i f. 127v, 27.9.1737); «Jaume Roig vell Magí», «Blay Roig», «Lluís Roig ausent», «Joan Roig Fig.^a», «Franh Roig y Gatell», «Jph Roig marier», «Gabriel Roig marier», «Esteva Roig marier», «Anton Roig», «Geroni Roig Figuera» i «Jph Roig Figuera» (*Cad.* 1757, f. 14, 21, 23, 25, 29, 34, 38 i 49); «carrer Major: Francesc Roig i Vidal, adroguer, dit Tanoca», «Juan Roig matriculat», «Arraval i Carrer Nou: Jaime Roig, Boter», «Esteve Roig» i «Juan Roig i Padrinas familiar del Santo Oficio» (*Plet* 1796-1818); «Joseph, fill de Joan Roig, Pescador y de Marianna Reverter» (*Bapt.* 1806, f. 305, 27.9.1831); «Juan Roig y Salvat», «Pedro Roig y Guasch», «José Roig y Hugas» i «Juan Roig y Bonant» (*Bapt.* 1870, f. 15v, 23.8.1870, f. 40, 14.7.1871, f. 58v, 2.7.1872, i f. 260v, 4.9.1881); «Juan Roig Rovira» i «Rosendo Roig Rovira» (*Bapt.* 1894, f. 15, any 1899, i f. 51, any 1906); «Pablo Rovira y Suñé, hijo legítimo de Juan Rovira Solé, labrador y de Antonia Suñé Papiol ambos de la presente» (*Bapt.* 1913, f. 46, 7.11.1919); «Ana Roig de Solé, propietaria: Astrinquells, Caus y Clapés» i «Antonia Roig Vda. de Dalmau, propietaria: Rasa» (*Contr. R.* 1879, núm. 147 i 149).

Roig²

«benedictus bartran alies roig [...] loci turris den barra» (MN 1561, 22.2.1562).

Renom.

Roig, cal

[ˈkaɫ ˈrɔtʃ]

Casa a Baix a Mar al carrer d'Isaac Peral. L'origen del renom prové d'un avantpassat pescador que, sovint, es posava vermell; per tant, no és cognom.

«Román» del Sabre i cal «Román» del Sabre

[ruˈman dət ˈsaβrə] i [ˈkaɫ ruˈman dət ˈsaβrə]

Renom d'un pagès que vivia al carrer dels Munts.

«Els castellors torrencs del segle XIX [...] Roman Anglès Figuerola, Roman del Sabre va néixer a Torredembarra el 8 de juliol de 1878 [...] Va treballar de boter, però bona part de la seva vida la va dedicar a la pagesia» (Bargalló-Morlà-Recasens, p. 82).

«Román» del Sabre, la sínia del

[tə ˈsiniə ðət ruˈman dət ˈsaβrə]

Al camí dels Munts, on actualment hi ha el Centre d'Assistència Primària. També se'n coneix una altra amb el mateix nom a la partida de la Rasa. També són conegudes com *les sínies del «Román»*.

«Sínia del Romà» (*Ortofot. Mp. (A) 1998*).

Romeu

[ruˈmew]

Cognom documentat des del segle XVI. La nissaga d'origen pagès va tenir al segle XVIII descendents corders i mariners. Un d'ells, Pere Romeu i Llorac, pare del polifacètic Pere Romeu i Borràs, va viatjar i viure a Cuba i Mèxic i es va dedicar al comerç de venda de productes manufacturats. Al *Padró 1936* consten quatre grups familiars.

V. t. *Pere Romeu, el carrer de*.

«Marianna Romeus, filla de Benet Romeus y de na Isabet llur muller» (*Bapt. 1566*, 21.12.1590); «Benedicto romeu» (MN 1602, 1.11.1605); «Maria Elisabeth, filla d'Antoni Romeu, pagès i de Elisabeth muller» i «Franch Joannem, filium Joseph Romeu» (*Bapt. 1640*, any 1645 i 4.7.1697); «Maria, filla de Joseph Romeu Pagès y de Maria Romeu y Balsells» i «Pere Romeu y Balcells» (*Bapt. 1723*, f. 98, 26.1.1734, i f. 197v, 4.4.1745); «Jph Romeu Jorner» (*Cad. 1757*, f. 40); «Arraval i Carrer Nou: Pere Romeu, corder» (*Plet 1796-1818*); «Pere, fill de Joseph Romeu corder y de Rosalia Llorach» i «Pau, fill de Joseph Romeu pagès natural de la Pobra de Montornès y de Rosa Cañellas conjuges de la present vila» (*Bapt. 1806*, f. 22, 30.8.1808, i f. 249, 18.1.1827); «Juan Romeu y Mercader» i «Salvador Romeu y Mercader» (*Bapt. 1870*, f. 112, 22.2.1875, i f. 219,

17.11.1879); «Salvador Romeu Mañé» (*Contr. R.* 1879, núm. 184); «Victoriano Romeu Gatell» (*Bapt.* 1894, f. 108, any 1913); «Angela Romeu y Casanovas, hija legítima de José Romeu Torrens de Subirats (Barna), guardia jurado, y de Antonia Casanovas Freixedes, de La Granada» (*Bapt.* 1913, f. 31v, 30.5.1917); «Romeu Marqués, Victoriano. Calle Alta San Pedro» i «Romeu Rovira, Victoriano. Calle Baja San Pedro» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 495 i 496).

Roquer, el

[əɫ ru'ke]

Nom donat a la part que toca a mar del massís dels Munts, configurat per penya-segats i espadats que es precipiten amb un desnivell de més de trenta metres. S'estén entre el racó de l'Art i la platja del Canyadell. Anys enrere formava un conjunt paisatgístic de gran interès, però actualment, amb la urbanització dels Munts i la construcció del port, ha perdut gran part del seu encant. Es conserva el topònim en un passeig dels Munts.

«El Roquer de la Galera» (*Plànol* 1885); «Senya: Casa Roc pel Roquer de Semna», «El Roquer de la Galera» i «el Roquer de Semna/Setna» (Montaña, p. 131, 327 i 350).

Roquer, el cap del

[əɫ 'kab dəɫ ru'ke]

No sabem amb certesa si es tracta del Cap Gros, la Punta de la Galera, o més enllà del Canyadell, a Altafulla.

V. t. *Canyadell, la punta del*.

«Cap del Roquer, el» (Montaña, p. 370).

roques

V. *Cinto*, *Martineta.

Roques, les

«et in partida vocata les Roques» (*Capb.* 1656, f. 24v, 7.10.1656).

Roques Arriades, les

[ɫə 'rəkəz əri'aðəs]

Indret al Roquer, al costat de la Roca Foradada, abans d'arribar a la Llanxa. Actualment, dins del port esportiu.

Roques d'Ardit, les

«Enrique Huguet, alcalde, procede al cumplimiento del reglamento de 8 de abril de 1848 sobre caminos vecinales [...] el primero de los nombrados (camí de la Riera) necesita una recomposición de ochenta varas de afarmado para reparar los baches y algunos veinte varas de esplanación en el punto denominado Rocas de Ardit» (*Camins* 1867).

En un tram del camí de la Riera es localitzaven aquestes roques. Fem notar que en aquesta llista hem recollit *Ardit* com a renom, sense saber si hi ha cap relació.

Roques de Furó, les [tə 'rɔkəz ðə fu'ro]

A la partida de les Roques Planes, una mica més enllà d'on avui hi ha la zona esportiva, es trobaven unes parades de secà amb unes roques calcàries, anys enre-re s'hi entollava l'aigua i estava ple de mosquits.

Roques de la Granja, les [tə 'rɔkəz ðə tə 'ɣrɑndʒə]
V. *Granja, la*¹.

Roques de la Vicenta, les [tə 'rɔkəz ðə tə βi'sentə]
Indret rocós a la partida dels Caus.

Roques del Mec, les [tə 'rɔkəz ðət 'mɛk]

Partida de terra de secà. Podria tractar-se d'un tros de terra de cal Mec on predominés el sòl de roca calcària.

«Roques del Mech. Algarrobos» (*Amill*. 1943, f. 126).

Roques Planes, les [tə 'rɔkəz 'pʎanəs]

Partida de terra que s'estén a banda i banda de la carretera de la Riera, des de la Rasa fins al camí de l'Arbocerar. Diferents camins la creuen, com el del Molí, el de la Riera o el de la Nou. S'hi troba el cementiri i, actualment, la zona industrial. Els conreus eren de garrofers, ametllers, olivers, vinya i cereals.

V. t. **Planes, les*; **Fornassos, els*.

«Rocas Planas o Fornosos» i «Rocas Planas» (*Amill*. 1943, f. 11, 14, 40, 55 i 118); «Rocas Planas» (*Plànol 1944*, p. 1 i 14); «les Roques Planes» (*Ortfol. Mp. (C)* 1998).

Roqueta, la sínia del (C) [tə 'siniə ðət ru'ketə]

A Clarà, entre la carretera general i la via del tren.

«la Sínia del Roqueta» (*Ortfol. Mp. (C)* 1998).

Roquetes, les [tə ru'ketəs]

És la barra de roques més propera a la platja, segueix una disposició paral·lela a la línia de costa. Comencen davant les últimes cases del Barri Marítim pel cantó de ponent i arriben fins a les casetes de Creixell. Tanmateix, amb la construcció del passeig Marítim, han quedat enclotades.

V. t. *Barretes, les*.

«L'aspecte de les Roquetes també varia segons els anys, ja que amb els temporals de l'hivern la sorra canvia de lloc i algunes roques que estaven una mica enterrades es descolguen i d'altres que estaven molt visibles escolguen» (Comes-Gual, p. 41).

Roquetes de Fora, les

[tə ru'ketəz ðə 'fɔrə]

Topònim que designa la segona alineació de les Barretes, darrere les Roquetes de Terra, amb una fondària de 2,5 metres. Una franja de sorra d'uns deu metres les separa de la bravada de l'Antina.

V. t. *Antina, l'*.

Roquetes de Terra, les

[tə ru'ketəz ðə 'tɛrə]

Topònim que designa les Barretes més properes a la platja, en una proximitat entre 0,80 metres i 3,5 metres. Es troben a una fondària d'un metre aproximadament.

V. t. *Antina, l'*.

Ros, cal

['kaʎ 'ros]

Diverses cases porten aquest renom que podria provenir de tenir el cabell pèl-roig. El *Ros Calderer*, el *Ros de Paton*, que era pagès, entre d'altres.

V. t. *Calderer, cal; Paton, cal*.

Rosa «Gorda», ca la

['ka tə 'rɔzə 'ɣorðə]

Malnom d'una dona que vivia al carrer del Freginal.

Rosalí Rovira, el carrer de

[əʎ kə're ðə ruzə'ʎi ru'βirə]

Urbanitzat i edificat a finals del segle xx darrere el castell, entre el camí de l'Era i el barri de Sant Jordi. Aquest carrer es va dedicar al metge Rosalí Rovira i Oliver (1855-1941), fill de Torredembarra. Va exercir la medicina a l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau de Barcelona, a més li interessava l'estudi de la història local. Entre les seves publicacions localitzem *Santa Rosalía virgen palermitana*, de l'any 1926, i *La Cruz de término de Torredembarra*, de l'any 1929.

V. t. «*Rosalino*», *cal*.

Rosalía, la

«En la escriptura de constitució es va acordar: [...] que la fàbrica seria anomenada La Rosalía» (Català 2015, p. 141).

Nom donat a una antiga manufactura tèxtil que es trobava on avui hi ha la plaça de Mossèn Joaquim Boronat. La seva activitat va transcórrer entre els anys

1854 i 1893. Posteriorment, l'espai industrial va donar pas a tallers de boters i fusters.

Rosalia de la Premsa [ruzə'ʎiə ðə tə 'premsə]
 Venedora a la plaça de la Verdura i dona de l'amo de l'hort de la Premsa.
 V. t. *Premsa, l'hort de la*.

Rosalia del Racó, ca la ['ka tə ruzə'ʎiə ðət rə'ko]
 Renom de la casa que fa racó al carrer del Freginal.
 V. t. *Maria del Racó, la*.

«Rosalino», cal ['kaʎ ruzə'ʎinu]
 Casa al carrer d'Antoni Roig, 57, construïda l'any 1792, que forma part del patrimoni indià. Segons l'escriptura, la casa amb hort consta de planta baixa, entresol, primer pis i golfes. Hi va viure llargues temporades d'estiu el metge Rosalí Rovira i la seva família. Anteriorment, durant la segona meitat del segle XIX va ser propietat de Teresa Gibert Novell.
 V. t. *Rosalí Rovira, el carrer de; *Sínia dels «Indianos», la*.

«Precatàleg d'edificis a protegir com a béns culturals d'interès local. Carrer d'Antoni Roig, núm. 57» (PGOU 2002, p. 117); «l'actual casa de Torredembarra que Rosalí Rovira va comprar l'any 1907, la del carrer d'Antoni Roig, 57, que va posar a nom de la seva esposa Anna Quadreny. Durant aquesta etapa de la seva vida quan anava a Torredembarra visitava gratuïtament els malalts que s'hi presentaven» i «La nostra casa de Torredembarra (cal Rosalino) va ser confiscada per la CNT, i la casa del costat, el número 55, per la UGT» (Alamany, p. 65 i 110).

«Rosalino», la sínia de Cal Senyor [tə 'siniə ðə 'kaʎ sə'ɲo ruzə'ʎinu]
 Sínia per al reg de l'hort de darrere la casa que, segons escriptura, tenia una extensió de dotze àrees. S'hi podia accedir per un camí que a mitjans del segle XX es va transformar en el carrer dels Indians. Avui tapada i desapareguda.
 V. t. **Sínia dels «Indianos», la*.

Rosari, el carrer del [ət kə're ðət ru'zari]
 Durant la dictadura de Primo de Ribera es va donar aquest nom al carrer de darrere de la capella del Roser. Finalment, el febrer de 2019 es va revisar l'error comès i es va aprovar la denominació de *carrer del Roser*.

«calle del Rosario» (*Plànol 1926*).

Roser, la capella del

[tə kə'peɫə ðət ru'ze]

L'església dedicada a la mare de Déu del Roser es va construir fora el clos de la vila a finals del segle XVII, on posteriorment es va urbanitzar el carrer d'Antoni Roig al raval de la capella. També considerada ermita pel fet de trobar-se als afores de la vila. L'any 1937 va ser enderrocada perquè amenaçava ruïna. Una part de l'espai que ocupava ha donat lloc a l'actual plaça de Mossèn Joaquim Boronat. També dita *l'ermita del Roser*.

V. t. **Ermita, l'era de l'*

«Joseph Spau fill de Bonifaci Spau i Maria Angela conjuges ermitans del Roser de dita vila» (*Bapt. 1640*, 22.1.1692); «Hermita de N Sra del Roser situada fora los murs de la pnt vila» i «una pallissa y hera prop la Hermita del Roser» (MN 1707, 2.11.1720 i 8.1.1730); «Juan Roig y Padrinas hacendado y vecino de la Villa de Torredembarra patrono de la Capilla de Ntra. Sra. Del Rosario erigida y fundada extramuros de la misma Villa en el año 1699 por Piedad y devoción» (MN 1824, 19.2.1824).

Roser, el carrer del

[ət kə're ðət ru'ze]

Va de la plaça de Mossèn Joaquim Boronat al carrer de Francesc Moragas. Antigament comunicava el carrer d'Antoni Roig amb el camí Vell. El nom prové de l'antiga capella del Roser. La traducció al castellà de la *calle del Rosario* va provocar la confusió entre *Rosari* i *Roser*.

V. t. **Joan Maragall, el carrer de*.

«Cr Roser» (*Compl. Pasqual 1750*, f. 23); «c. Roser» (*Compl. Pasqual 1800*, f. 37); «carre del Rosé» (*Cad. 1824*, f. 81 i 82); «Carré del Roser» (*Compl. Pasqual 1859*, f. 22).

Rosic

«Pau Rusic i Boada» (*Bapt. 1787*, f. 174v, 23.12.1797); «El 1798 Pau Borràs, junt amb d'altres pares de família, signà un contracte amb el mestre lleidatà Ramon Rosich» (Borràs, p. 39); «Jph Rosich i Mauri, fill de Franco Rosich pagés» i «Joseph fill de jph Anton Rosich pagés y de Josepha Morell de la Riera» (*Bapt. 1806*, f. 5, 1.3.1807, i f. 318, 30.9.1832); «Rosich Francisco. Calle Cruces» (*Reg. Fisc. 1921*, f. 500).

Cognom documentat des del segle XVIII. S'ha trobat escrit *Rosich* i *Rusic*.

Rosó, les parades del (C)

[təs pə'raðəz ðət ru'zo]

A la Sadolla hi havia terres treballades per pagesos de la Pobla de Montornès, entre aquestes les de cal Rosó, plantades d'alberquins.

Rossa, ca la

[ˈka tə ˈrosə]

Renom d'una casa al carrer d'Isaac Peral on vivia una dona rossa. La *Cisqueta Rossa*.

«L'Adolfo Romeu, "Dolfo de ca la Rossa"» (*Sínia*, 3, p. 18).

Rouric

«Ego Arsendis filia q^o bn rourich de turrj denbarra» (MN 1333, 2.11.?): «Ego elicsendis uxor bn rourich de turrj denbarra» (MN 1340).

Rovira

[ruˈβirə]

Llinatge abundant a la vila documentat des del segle xvi, també a Baix a Mar des del seu poblament. Durant el segle xix una branca familiar va estar vinculada a l'ofici de boter, de la qual descendeix el metge Rosalí Rovira. El *Reg. Fisc.* 1921 anota el cognom vint-i-una vegades de propietaris d'edificis i solars urbans del nucli antic del poble i cinc de Baix a Mar. Al *Padró 1936* consten dotze grups familiars. S'ha trobat escrit *Robira*, *Rubira* i *Rovira*.

V. t. *Esteve Rovira, la sínia de Ca l'*; *Rosalí Rovira, el carrer de*.

«Pere Benet Rovira» i «Joan Rovira» (*Bapt.* 1566, 30.6.1609 i 27.12.1611); «Franch Rovira» (*Bapt.* 1640, 30.3.1662); «Confessio Thecla Rovira vidua» (*Capb.* 1656, f. 96v); «Joseph Rovira pages» (MN 1707, 16.10.1713); «Mateu Robira y Matosas», «Marina, filla de March Rovira Mariner y de Maria Rovira y Porta (C)» i «March Rovira y Porta» (*Bapt.* 1723, f. 82, 20.9.1731, f. 185, 22.1.1744, i f. 219v, 19.2.1747); «Josef Rubira i Salvat» i «Joseph Rovira i Salvat» (*Bapt.* 1787, f. 119v, 12.5.1794, i f. 240v, 4.7.1802); «Arraval i Carrer Nou: Francisco Rovira tragner» (*Plet* 1796-1818); «Joseph fill de Rafael Rovira Boter del trajo de mar de Clarà y de Theresa Roviroso de Calafell» (C); «Bernat Rovira y Saguñolas, fill de Valentí Rovira Adroguer natural de la Pobra de Montornès y de Franca Seguñolas» (*Bapt.* 1806, f. 10, 22.7.1807, i f. 73, 6.6.1812); «Pedro Rovira y Valls», «Matias Rovira y Roig», «Rafael Rovira y Olivé», «Rafael Rovira y Ximenis», «José Rovira y Terrada», «Francisco Rovira y Llorens» i «Rafael Rovira y Recort» (*Bapt.* 1868, 25.10.1868, 6.1.1874, 24.7.1879, 9.1.1881, 2.2.1887, 22.10.1890 i 1.4.1893); «José Rovira y Ximenis»; «Antonio Rovira y Rovira»; «Roman Rovira y Rovira» (*Bapt.* 1870, f. 6, 25.02.1870, f. 19v, 30.10.1870, i f. 262v, 13.9.1881); «Pedro Rovira Mauri, propietario: Astrinquells», «Camila Rovira Eduardo, propietaria: La Vila, Muns, Arboserà», «Juan Rovira Flaquer, propietario: Arboserà, Caus y Clapés, Rasa», «Valentín Rovira Saguñolas, propietario: Rasa, Muns» i «José Rovira Mauri, propietario: Astrinquells, Capella» (*Contr. R.* 1879, núm. 143, 144, 145, 148 i 153); «José Rovira y Martell, hijo legítimo de Benito Rovira y Alberich, cubero, de Creixell, y Rosa Martell y Valls, de esta» (*Bapt.* 1888, f. 8, 28.1.1889); «Juan Rovira y Casasús», «José Rovira y Roig», «Jaime Rovira y Cortaza», «Eduardo Rovira y Guimerà», «Baldomero Rovira Hugas», «Jesualdo Rovira y Recasens» i «Rafael Rovira y

Figuerola» (*Bapt.* 1894, f. 2, any 1894, f. 2v, any 1894, f. 23, any 1902, f. 47, any 1906, f. 48, any 1906, f. 79, any 1909, i f. 84, any 1910); «Joan Rovira i Mercadé (1895-1943) Comerciant. El 1912 se'n va anar a l'Argentina» (DCA, vol. III, p. 438).

Rovira, el taller

«En Joan Rovira Sabater que havia nascut aproximadament en el moment de l'eliminació del monopoli de comerç amb Amèrica, quan es va casar l'any 1808 va muntar el negoci de fabricació de bótes de vi al Barri marítim. El seu fill Joan Rovira Flaquer el va continuar [...] va decidir vendre's el negoci boter a la família Moros de Torredembarra» i «la Junta de Comercio de la Provincia de Tarragona en sesión del 23 de mayo de 1857 l'anomena per un període de dos anys: fiel mediador de pipería. Suposem que era responsable del control de la mesura exacte dels continguts de les bótes que fabricaven» (Alamany, p. 47 i p. 56).

Taller de boter actiu durant dues generacions del segle XIX a Baix a Mar. Els fills de Joan Rovira Flaquer, mestre boter, van estudiar, un d'ells el metge Rosalí Rovira Oliver, van viure a Barcelona i van millorar la seva posició social. Com que ningú va seguir el negoci familiar, es van vendre el taller de botes, que va adquirir la família Morros.

V. t. *Rosalí Rovira, el carrer de.*

Rubials, el camí de (C)

«afrontat et terminat ex una parte cum vja qua itur apud rubials» (MN 1333, 16.11.?): «quod patium terre habemus jn loco vocato robials de termjno dicti castri ad construendum i edificandum ibi unum furnum ad coquendum ibi panes» (MN 1333, 3.1.1334); «Ítem, més són del domenge aquella viña que és ara del dit Bernat Roig, ostaler, com va al molí, afronta ab lo Camí del dit molí e ab lo Camí de Rubials, e ab en Bordell, a part demunt e ab Jaume Coniera» (*Capb.* 1760, f. 6); «Camino a Rubials» (*Finques (C)* 1883, f. 3).

Sabem que es creuava amb el camí del Molí, sospitem que podria tractar-se del camí del Moro, encara que no ho hem pogut constatar documentalment. Localitzat en un croquis d'una finca a la partida de la Sinieta, el Moro.

Rubinat

«Juan Rovinat y Teixidó, hijo legítimo y natural de José Rovinat Boronat, de Verdú, y Teresa Teixidó Solé, de esta» i «Jaime Rubinat y Teixidó» (*Bapt.* 1888, f. 128v i 135, 5.8.1896 i 21.9.1898).

El cognom consta al *Padró* 1936. S'ha trobat escrit *Rovinat* i *Rubinat*.

Rubió [ruβi'ò]

Cognom documentat al segle XIV i posteriorment al segle XIX, encara que no es pot assegurar la continuïtat entre l'un i l'altre. Al *Padró 1936* consta una família. S'ha trobat escrit *Rubey* i *Rubió*.

«et Guillermo rubey» (*Inst.* 1345, 14.9.1345); «Guillermo Rubio dicti loci turris denbarra» (MN 1396, 20.4.1396); «Joan, fill de Vicents Rubió pasticer, natural del Vendrell y de Maria Ricomà, natural de esta» (*Bapt.* 1806, f. 245, 6.11.1826); «José Rubió y Pujol»; «Juan Rubio y Pujol» (*Bapt.* 1870, f. 50, 21.1.1872, i f. 198v, 13.1.1879); «Rubió Pujol, Juan. Calle Freginal» i «Rubió Rucias, Magin. Afueras» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 545 i 546).

Ruc, la caseta del [tə kə'zetə ðət 'ruk]

V. t. *Tretze, l'atinent de.*

«Sant Antoni per la Caseta del Ruc. Sant Joan per un pèl a la banda de terra de la Roca de Gaià» (*Barques*, p. 77).

Ruiz [ru'iθ]

El cognom consta al *Bapt.* 1913.

Rull ['ruʎ]

El cognom consta al *Bapt.* 1913 i també al *Padró 1936*.

Sabanés

«Joan, fill de Joan Sabanés del Vendrell y de Maria Piquet de Vilanova» (*Bapt.* 1806, f. 249v, 2.2.1827); «Francisca, hija de Domingo Sabanés, comerciante y Teresa Fuguet» (*Bapt.* 1870, f. 57v, 6.6.1872); «Sabanés Fuguet, Maria. Calle Antonio Roig» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 547).

Cognom documentat durant el segle XIX. En Lluís Català aporta dades sobre Domingo Sabanés, persona que va obtenir la concessió del servei municipal de carn i de l'escorxadador vell l'any 1871. El cognom consta al *Padró 1936*.

Sabater

«Prohoms de la Torre citats a la Concòrdia del 1206. Guillem Sabater» (*Companys*, p. 134); «testes [...] i en Gº çabater» (MN 1320); «testes [...] G çabateri» (MN 1333, 9.9.?); «Johanes çabatej [...] loci turris den barra» (MN 1452, 23.1.1453); «Juan Sabaté y Suñé, hijo legítimo y natural de los consortes Eusebio Sabaté y Godall, cubero, de Creixell y Trinidad Suñé Mas, de esta» i «Rafael Sabaté y Gatell hijo legítimo y natural de José Sabaté y Godall de Creixell y Nieves Gatell y Pascual, de esta» (*Bapt.* 1888, f. 23 i 94v, 6.10.1889 i 8.2.1894); «Luis Sabaté y Gatell» i «Rosalia Sabaté y Gatell» (*Bapt.* 1894, f. 10v, any 1898, i f. 26v, any 1903); «Sabaté Godal, José. Barrio Marina» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 548).

Cognom documentat al segle XIII. Posteriorment reapareix a Baix a Mar a finals del segle XIX. Probablement no hi ha cap vinculació entre els uns i els altres. Consten tres famílies al *Padró 1936*. S'ha trobat escrit *Sabaté* i *Sabater*.

Sabatot i cal Sabatot

[səβə'tot] i ['kat̪ səβə'tot]

Renom d'una casa al carrer d'Antoni Roig també coneguda per *cal Sabatot Pampalló*.

«El sabatot» (Moreu-Rey, p. 104).

Sabó, el¹

[ət̪ sə'βo]

Antiga fàbrica de sabó ubicada al corraló que avui porta el seu nom.

Sabó, el²

[ət̪ sə'βo]

El nom es va popularitzar quan es va obrir un cafè amb sala de ball i espectacles al primer pis d'una casa de la plaça de la Font. La sala de ball es trobava a la part de darrere, tocant al corraló, a la nau de la fàbrica de sabó. Setmanalment s'organitzava ball amb música en directe, ja que tenien un pianista. En aquest local s'aplegava la Joventut Torredembarrenca i també el Centre Republicà Democràtic Federal. Els socis o amics habituals eren batejats com *els sabonencs*. Aquesta entitat celebrava l'Aplec de Pasqua als Munts. El Sabó va ser testimoni de la visita del ministre d'Instrucció Pública de la II República Marcellí Domingo. L'any 1939 fou arrasada i destrossada per tot el que havia representat, ja que era un símbol del republicanisme torrenc.

«Però la realitat és que el Sabó era quelcom més que una fàbrica, ja que són molts anys d'història de la vila [...] el Sabó era la casa pairal de tots els republicans de la Torre» (*Sínia*, 17, p. 16).

Sabó, el corraló del

[ət̪ kurə'to ðət̪ sə'βo]

Va de la plaça de la Font a l'avinguda de Catalunya. Rep el nom de l'antiga fàbrica de sabó.

Sabó, el refugi del

[ət̪ rə'fuʒi ðət̪ sə'βo]

Durant la Guerra Civil es va construir sota la plaça de la Font per protegir el veïnat dels bombardeigs. Va ser el refugi més gran i extens del poble, anava des d'on es troba la font fins al corraló del Sabó. Hi ha qui l'anomena *el refugi de la Plaça* o *de Cal Xaró*. L'actual propietari ha extret la runa que es va dipositar amb els anys i l'ha rehabilitat com un espai de memòria. És catalogat com a bé cultural d'interès local.

V. t. *Xaró, la sínia de Cal*.

«posteriorment es va poder completar el refugi iniciat pels membres del Sabó i pels propis veïns [...] es completaria, travessant transversalment la plaça, des de la part de darrere del Sabó a la cantonada amb el carrer Major, al costat de la font» (García Puerto 2002, p. 39 i 40); «El Ple de l'Ajuntament de Torredembarra, en la seva sessió ordinària de 14 de desembre ha acordat declarar com a bé cultural d'interès local, els refugis antiaeris localitzats en el terme municipal de Torredembarra, i que són els següents: Refugi pl. Escorxador; - Refugi pl. de la Font (Sabó) i - Refugi de Clarà (Cal Pastoret)» (*Acta Ple 2006*, 14.12.2006, i DOGC, 2.01.2007).

SACE, la [tə 'sase]

L'any 1922 l'empresa Sociedad Anónima de Conductores Eléctricos es va instal·lar a primera línia de mar. Una de les seves xemeneies i les oficines eren una referència per als pescadors. Anys més tard el grup Pirelli la va absorbir i es va traslladar a uns terrenys de la partida del Pou de Clarà, on anteriorment hi havia una sinya. Els terrenys del primer emplaçament es van revalorar i cap a l'any 1960 va ser enderrocat l'edifici i s'hi van construir apartaments turístics.

V. t. *Escriptori, l'*; **Cap de la Fàbrica, el*.

«Al cap del trajo de garbí, s'hi va instal·lar la fàbrica SACE, que malgrat que l'edificació fos d'una sola planta tenia oficines en un annex [...] aquesta fàbrica tenia instal·lada una vieta, i, per mitjà d'unes vagonetes, portaven els seus productes, cables elèctrics, fins el moll que tenia ran de la via, per embarcar-los als trens de càrrega» (Valls 1998, p. 42).

Sadolla, la (C) [tə sə'ðoɫə]

Partida de l'antiga quadra d'en Clariana a Clarà que s'estén a banda i banda de la carretera general, entre la platja i el camí del Molí fins a Creixell. En la documentació medieval localitzem el topònim en plural i associat al topònim el Prat de la Mar. Els conreus propis eren avellaners, cereals, vinya, ametllers, encara que amb l'ajut de les sínies s'hi feien hortalisses. L'any 1965 es va començar a urbanitzar. S'ha trobat escrit *Cedalla, Sadolles, Sedolla, Sodolla*, o bé *Dolla*.

V. t. **Prat de la Mar, el*; *Sadolla, la sinia de la*.

«in termino de clara in parte dicta de la cedola ductur vulgo lo tros delas clavegueres a meridie cum prato ab Achilone cum via regia» (MN 1626, 4.2.1630); «altra pesa de terra Plantada de oliveres a la Cedolla» (MN 1679, 15.2.1683); «altra pessa de terra ab sa Sinia situada en lo terme de Clará en la partida dita la Sedolla» (MN 1707, 8.1.1730); «Ítem, facit Raymundus de Montoliu, de Clarano, pro quodam troceo terre, quod est a la Sedolla, decem solidos pro quodam aniversario et facit amplius dictus Raymundus Montoliu, pro quodam roceo terre confrontatum cum termino Turrisdembarra» (*Capb. 1760*, f. 4); «Sadolla» (*Contr. R.* 1879); «Cedalla. Regadio», «Sedolla. Viñedo», «Sedolla o la Sinia», «Sadolla. Regadio», «Sodolla. Regadio»; «La Dolla» (*Amill.*

1943, f. 3); «Cedalla. Regadio», «Sedolla. Viñedo», «Sedolla o la Sínia», «Sadolla. Regadio», «Sodolla. Regadio» i «La Dolla. Secano, prado, regadio» (*Amill.* 1943, f. 132, 164, 165, 179v, 194, 237, 263 i 264); «Sadolla» (*Plànol 1944*, p. 12 i 7); «Sadolla» (*Ortofot. Mp. (C) 1998*).

Sadolla, el camí a la (C) [ət kə'mi ə tə sə'ðolə]

Camí que conduïa a la partida del mateix nom. El seu traçat coincideix amb el del camí de les Eres fins al camí del Molí. Avui, en part urbanitzat, trobem el carrer de la Sadolla que segueix un tram de l'antic camí.

V. t. *Eres de Clarà, el camí de les*.

Sadolla, la sínia de la (C) [tə 'siniə ðə tə sə'ðolə]

A l'extrem de llevant del terme, entre la carretera general i el mar. La família Torrens era propietària i les terres eren treballades per pagesos de Creixell: en Josep Carbonell, el Rovireta i en Joan del Pas.

Safaretjos, els [ət səfə'redʒus]

A prop del Sabó i propers a la carretera general quan aquesta passava pel mig del poble. Antigament havia estat un aljub de la sínia d'en Gibert, però durant la II República es van construir uns safaretjos municipals.

Safaretjos, el corraló dels [ət kurə'to ðət səfə'redʒus]

Entre el carrer de la Sort i l'avinguda de Catalunya. El topònim recorda els antics safaretjos públics.

Sagal, cal ['kaʃ sə'ɣaʃ]

Al carrer del Freginal hi ha dues cases amb el renom de la família de pagesos. V. t. *Anton Sagal, l'*.

«El Sagal, ràpid i lleuger, i petit: record dels antics sagals de diligències —que potser reviu en els nombrosos can sagal del país—» (Moreu-Rey, p. 117).

Sagal, la sínia nova de Cal [tə 'siniə 'nɔβə ðə 'kaʃ sə'ɣaʃ]

Es podia localitzar a la partida de la Rasa a prop de la Casa Blanca.

«Retrat a la sínia de cal Sagal» (*Imatges*, p. 71); «és sabut que quan les colles castelleres venien a actuar a Torredembarra sovint eren acollides a la sínia del Sagal» (*Bargalló-Morlà-Recasens*, p. 82).

Sagal, la sínia vella de Cal [tə 'siniə 'βelə ðə 'kaʃ sə'ɣaʃ]

Es podia localitzar a la partida de la Rasa a tocar de cal Graciet.

Sagalar

«Josep Pijoan “(a) Sagalà”» (Villuendas, p. 44).

Renom localitzat durant el segle XIX. La forma d'ús històric d'aquest cognom és *Sagalà*.

Sagristà, l'estany del (C)

Una de les salines del litoral on hi havia qui tenia el dret de delmar la seva explotació. També anomenat *l'estany de Clarà*.

V. t. **Salines, les*.

Sagristà, la quadra del (C)

«vuy en dia se troban situats diferents quadras, és a saber la quadra nomenada d'en Clariana, ab todas las pocessions, salinas, olivers, arbres de diferents gèneros, la quadra anomenada del Paborde o d'en Sagristà antes dita de Clarà, ab todas las decimàs, censos, senyorias directas y drets dominicals y la quadra anomenada d'en Sagunyoles. Així que ditas quadras, ab todas las terras, honors y possessions componian com vuy en dia componen dit lloch y terme de Clarà distinct y separat del terme de dita vila de la torre d'en Barra» (*Venda* 1723, f. 5v); «la cuadra de Sagristà (de la que formaban parte la de Clarà, parte de la Sadolla, las Glayetas, l'Olivar del Castell y otras partides con diferentes nombres» (*Capb. (C)* 1777, f. 87).

Una de les quadres o masos en què es dividia la quadra de Clarà. També anomenada *quadra del Paborde*, tal com es documenta a la venda dels Llupià a Fontanilles a principis del segle XVIII.

V. t. **Clarà, la quadra de*; **Paborde, la quadra del*.

Sagunyoles¹

«L'any 1210, Pere de Cegunyoles i els seus fills [...] concedien a la pabordia de Tarragona la meitat dels delmes de tota la seva honor que tenen en franca i lliure adquisició dels seus avantpassats al terme de Clarà, tant de les terres com l'estany i les salines, a condició que tots ells estiguin sota la protecció de l'església de Tarragona, i que aquesta els concedeixi el seu dret a sepultura. AMA, perg. 3854» (Serra Rial, p. 152); «bertrandj ceguyoles qº de dicto loco de clerano» (MN 1333); «pº sesgunyoles de clerano» (MN 1333); «pº sangunyols» (MN 1336, 16.6.?)»; «Ego petro sagunnjoles hitator castro de clara» (MN 1364); «Prohoms de Clarà (1382), Pere Ssegunyoles, el Vell, Pere Ssegunyoles, el Jove» (Companys, p. 141 i 142); «petri cegunoles [...] loci de clerano» (MN 1396, 16.10.1396); «petro Sagunyoles de clerano» (MN 1452, 23.9.1453); «Jacobus çagunyoles» (MN 1465, 15.6.1465); «gabriel segunyoles de la torra» i «Jacobus segunyoles loci de clara» (MN 1561, 14.1.1563 i 24.4.1563); «Barthomeu Seguñoles», «Gabriel Joan Sagunñoles» i «Jaume Seguñoles» (*Bapt.* 1566, 16.3.1578,

18.2.1592 i 23.11.1615); «gabriel segunyoles» i «gabriel Secunyoles agricola turris den barra» (MN 1626, 29.7.1626 i 5.8.1629); «Joseph Saguñolas», «Pere Saguñolas» i «Paulum Sagunyolas» (*Bapt.* 1640, 12.2.1647, 22.2.1649 i 5.1.1701); «Confessio Pauli Segunyoles agricola; Confessio Jacobi Segunyoles» (*Capb.* 1656, f. 40 i 106v, 9.10.1656); «Jauma Sanguñoles de Portal de la Creu, fill de Jauma Sanguñoles Pages y de Theresa Sanguñoles y Hivern», «Antoni Sagunyoles y Argenter», «Joan Segunyoles y Hivern» i «Antoni, fill de Antoni Sagunyoles Boter y de Maria Sagunyoles y Freixa» (*Bapt.* 1723, f. 8, 9.10.1723, f. 62, 29.4.1728, f. 121v, 27.3.1737, i f. 147v, 16.1.1740); «Jph. Saguñolas ausent» i «Jaume Saguñolas aust» (*Cad.* 1757, f. 10, 16 i 41); «Domingo, fill de Josef Sabañolas, boter del poble de la Riera y de Teresa Fuster de Clarà» i «Joan Saguñolas i Fuster» (C) (*Bapt.* 1787, f. 33v, 21.9.1788, i f. 67, 25.10.1790); «Josep Sagunyoles, dit Paisà», «Joan Sagunyoles, germà del regidor quint», «Joan Sasgunyoles, corder», «Bernat Sasgunyoles, Boter» i «Jaime Sasgunyoles» (*Plet* 1796-1818); «Antoni Sagunyoles (1791): fill del comerciant Josep Sagunyoles i Fuster» (Rovira-Anguera, p. 37); «Josep Saguñolas, dit Paisà» (*Plet* 1796-1818); «Anton Saguñolas y Fuster» (*Bapt.* 1806, f. 30, 5.8.1809); «Saguñolas de Borrás, Josefina. Calle Ancha; Alta San Pedro; Portal de la Bassa» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 549-551).

Antic cognom vinculat a Clarà des de l'edat mitjana. Entre ells trobem pagesos, corders, boters i més endavant comerciants. Segons Serra Rial, l'origen del cognom està vinculat a la Torre de les Gunyoles (el Penedès), lloc d'on provenien. Un membre de la família va obtenir la tinença d'una part de la quadra de Clarà, que va passar a anomenar-se *Ses Gunyoles*. S'ha trobat escrit *Ceguyoles, Segunyoles, Segunyoles, Sesguyoles, Sabañolas, Saguñolas, Sangunyols, Sanguñoles, Seguñoles*.

V. t. **Quadra d'en Sagunyoles, la; *Segunyoles.*

Sagunyoles² (C)

«Sesguñoles», «Sebuñols», «Sabuñolas», «Saguñolas», «Seguñolas» i «Saguñolas» (*Amill.* 1943, f. 93, 107, 148, 178 i 276).

Partida de terra. Des de l'època medieval és conegut el topònim vinculat a l'antiga quadra de Clarà, i es mantenia al segle xx quan s'anotaven les peces de terra a l'amillament. Són terres per on creua la rasa de Sagunyoles amb conreus de secà, garrofers, olivers, avellaners i ametllers. S'ha trobat escrit *Ceguñoles, Saguñoles, Sabuñoles, Subunyoles*.

V. t. **Quadra d'en Sagunyoles, la.*

Sagunyoles, la rasa de (C)

[tə 'razə ðə səɣu'ɲɔləs]

Recull l'aigua que ve de la Pobla de Montornès i la condueix cap al mar. Baixant directe cap a la partida dels Trinquells, tot passant per la sínia del Camota,

on gira i tira dret fins a la sinya de cal Miracle, i pel costat del pou de la Sinya de Cabeces. L'últim tram, avui modificat per la canalització, coincideix amb el camí del Moro i amb l'actual carrer de la Rasa. Els dies de forts aiguats provocava destrosses perquè la via fèrria feia de dic.

V. t. *Rasa, la*.

«Rasa de Suboñolas» (*Mp.* 1921).

Sagunyoles, la sinya de (C)

[tə 'sinia ðə səɣu'ɲotəs]

«La sinya de Sagunyoles. Capitols matrimonials de Joaquim Borràs Torres i Josefina Sagunyoles Oliver (10 de setembre de 1866) [...] ells són l'hereu i la pubilla de dues cases de comerciants benestants de Torredembarra» (Borràs, p. 146).

Saia, cal

['kaɫ 'sajə]

Renom d'una casa al carrer Ample on se situa l'inici de la història del quadre de santa Rosalia. Els darreres de l'edifici donen al carrer de Mañé i Flaquer, on encara es poden distingir restes de la muralla, amb un contrafort ben ferm. També es coneix amb el mateix nom l'edifici on antigament hi havia la fàbrica d'alcohol de cal Saia. Encara hi ha qui utilitza l'expressió: «Vés a cobrar a cal Saia!».

V. t. «*La Agrícola*».

Saia, l'hort de Cal

[tɔr ðə 'kaɫ 'sajə]

Casa envoltada d'hort amb sinya darrere de la Fundació Pere Badia, antigament als afores de la vila. Actualment està totalment edificat l'espai on es trobava i només en resta la palmera al mig del carrer de Ferran de Querol.

Saia, la sinya de Cal

[tə 'sinia ðə 'kaɫ 'sajə]

Sota la mateixa denominació es coneixien dues sínies, una correspondria a l'hort de cal Saia, mentre que l'altra és un hort clos a la partida de la Rasa amb una sinya on es feien hortalisses. Les petites dimensions de la terra van originar el nom de *Sinieta* per part dels seus propietaris.

Salats, els¹

[ət sə'tats]

Indret rere els Muntanyans amb vegetació pròpia d'aiguamolls. Antigament tot el litoral del terme era un seguit de maresmes, amb estanys de diferents mides, constituïa una àmplia zona humida. Es formaven per l'aigua de la pluja que en trobar la barrera de dunes no podien desaiguar a mar. Els dies de forts temporals de llevant s'omplien d'aigua salada de mar, la qual cosa provocava que la vegetació de la zona fos salabrosa. Això va afavorir que s'explotessin com a salines. Te-

nim coneixement que els pescadors portaven a eixugar les veles de les antigues embarcacions a aquest indret. Actualment l'espai d'interès natural anomenat *els Muntanyans* ha absorbit una petita part del que eren els Salats. Les obres per a la recuperació d'aquest espai protegit van suposar l'extracció de 28.000 tones de runa.

V. t. **Salines, les*.

Salats, els²

[əɫ sə'ɫats]

Camp de futbol situat a la zona d'aiguamolls que hi havia entre l'estació i la platja. S'hi va practicar aquest esport des del 1922 fins a la Guerra Civil, que es va traslladar a Dalt la Torre. Cap al 1950 s'hi va fer una plantada de pins. Quan es va decidir assecar el terreny, s'hi va tirar runa, terregada, cagaferro. En una ocasió aquest camp es va transformar en pista d'aterratge. Encara hi ha qui recorda la demostració que va fer un aviador anomenat *Canudas*. Actualment es troba totalment urbanitzat amb un conjunt d'apartaments turístics.

Salats, els³

[əɫ sə'ɫats]

Agrupament Escolta de Torredembarra.

Saler, l'estany del (C)

[ɫəs'taɲ dət sə'ɫe]

Llacuna d'aigua salada que havia estat un dels límits de la quadra de Clarà. Durant segles es va explotar la sal de l'aigua salabrosa d'aquest estany. Als anys 1960, amb l'expansió urbana, es van dessecar les llacunes, però a finals del segle es va intervenir per recuperar la zona humida. A partir de l'any 1992 forma part de l'espai d'interès natural de la platja de Torredembarra i Creixell. Avui la meitat d'aquest estany pertany a Creixell.

V. t. **Clarà, la quadra de*; **Salines, les*.

«in ipso termino de Clerano, et pervadit usque ad ipso stagno de Saler; et de parte vero meridiana in ipso flumine de ipsa mare» (*Cartas* 1057, doc. 26); «l'estany del saler l'any 1184 tenim un document on es confirma l'explotació de la sal [...] el testament de Bernat de Creixell que entre les seves honors del terme de Creixell disposava de certs drets sobre les salines. AHN, 841, doc. 65» (Serra Rial, p. 186); «Terme de Clarà, que després de la divisió de la vila y terme de la Torre d'en Barra de dit castell, lloch y terme de Clarà, y vuy en dia se troba dividit y termenat a saber és per la part de sol ixent ab lo terme de Creixell, comensant en lo puesto anomenat lo pujol de las moriscas, baixant envers lo camí real de Barcelona y de aquí a la pessa de terra y cínia de Joan Soler de la Torrrre d'en Barra, y fins al Mar passant per lo mitg del Estany Saler que part del qual es de dit terme de Creixell, y part del terme de Clarà» (*Venda* 1723, f. 9 i 9v); «estany saler» (*Amill. (C)* 1741, f. 92); «Estany Saler» (*Finques (C)* 1883, f. 97).

Sales

«Maria Joana Salas filla den Joseph Salas carreter» (*Bapt.* 1566, 26.9.1602); «Josepho Sales [...] Ville Turris den barra» (MN 1602, 1.11.1605).

Cognom. S'ha trobat escrit *Salas* i *Sales*.

Salieta de Clarà, la (C)

[tə səʎi'etə ðə ktə'ra]

Era de Baix a Mar però es va casar amb un descendent de cal Pastoret i per aquest motiu també era coneguda per *Salieta de cal Pastoret*. Segons fonts orals, la Salieta era germana del Burxo i del Petxina. El nom és el diminutiu de Rosalia, igual que *Sàlia* i *Saliona*.

«Ca la Salieta de Clarà» i «L'àvia Salieta de cal Pastoret» (*Sínia*, 30, p. 19).

Salieta Tabac, la

[tə səʎi'etə tə'βak]

Descendent de cal Tabac, també coneguda per *Sàlia Tabac*. Sàlia o Salieta són diminutius de Rosalia.

Salines, les (C)

«es van acordar les divisions i els usos dels estanys i les salines de Clarà entre el paborde i els habitants de Clarà (1207) AMA, Icard, perg. 218135» i «L'any 1319, Saurina, viuda d'Ermengol de Clariana, *milites*, i els seus fills [...] establien amb un estany a Pere Pastor de Clarà [...] L'estany estava situat *in salinis de Clerano, vel de Crexello*, es a dir entre els dos termes, i termenava almenys amb altres cinc estanys, un d'ells també establert a Clariana, fet que torna a posar de manifest que l'explotació de la sal estava molt parcel·lada entre diversos tinents. AHN, 841, doc. 66» (Serra Rial, p. 152 i 188); «mediante sequia qua tendit a les Salines ab occidente cum itinere de Martineta» i «in partita voccata deles hortos prop les Salines [...] a meridie cum Sequia deles Salines [...] ab cirtio cum vico Regali quod tendit ad civitatem Barna» (*Capb.* 1656, f. 11, 7.10.1656, i f. 112v, 12.10.1656); «las salinas de la present vila» i «de las Real Salines de la pnt vila de la Torredenbarra» (MN 1707, 9.10.1716 i 16.9.1718); «En 21 de enero de 1808 pago el excelentísimo Señor Conde de Santa Coloma las Salinas de todos sus títulos correspondientes [...] El año 1807, según consta de la carta de pago que tiene en su poder y está pronto a manifestar, por consiguiante los susodichos [...] reales orden aplicada al pago de las Salinas vendidas des del año 1808 al 1814 todos inclusive que importan [...] correspondientes a los títulos del conde de Santa Coloma, marqués de Besora y la Grandeza, según lo estipulado en la citada escritura de hipoteca, aceptada y puesta en práctica en iguales casos» (*Hipt.* 1815, 1v).

A Clarà es trobaven a la quadra de Clariana immediatament darrere del sorral de la platja on hi havia llacunes i estanys, però ben segur que també s'explotava sal

a altres estanys del terme veí, a prop de la Martineta. Els senyors de Torredembarra i Clarà des de l'època medieval gaudien del dret de delmar la sal i en treien una bona renda. Així doncs, tant el paborde de Tarragona com el monestir de Santes Creus i les diferents famílies que van gaudir de la jurisdicció se'n van beneficiar. Després de la Guerra de Successió, l'any 1713, les salines catalanes, i les del nostre poble no en van ser una excepció, van ser confiscades per la Corona i es van incorporar a la Reial Hisenda. La indemnització que va rebre el comte de Santa Coloma va quedar regulada per una executòria del Suprem Consell d'Hisenda l'any 1727. Es va establir una renda anual de 12.000 rals, encara que, els primers anys, el comte no va rebre aquesta quantitat per poder pagar el deute que havia contret amb l'administració pel dret de llances. Finalment, l'any 1815 es va aixecar una hipoteca al comte sobre les salines. Fonts orals afirmen l'existència d'unes salines a les proximitats del Rec de Sant Joan.

V. t. *Sagunyoles²; Salats, els¹; *Sagristà, l'estany del; Saler, l'estany del; *Salines, la sèquia de les.

Salines, l'estany de les

«Partida de las Parelladas. Afronta a llevant amb el terme de Clarà, a migdia amb l'estany de les Salines, a ponent amb els Muns (mitjançant el camí de Martineta), en part amb la partida de la Capella (mitjançant el camí vell)» (Villuendas, 1984, p. 41).

V. t. Saler, l'estany del; *Salines, les.

Salines, la sèquia de les

«L'any 1528 Cristofor d'Icard signava una concòrdia amb l'abat Bernat Tolrà de Santes Creus, que tancava les disputes al voltant de la construcció d'una sèquia [...] es va construir sense demanar permís ni servituds al monestir, que era qui disposava de la jurisdicció del lloc. La sèquia agafava l'aigua de les salines dels Icard de l'estany de Clarà, suposem que era el de Clariana, i la portava a les seves altres salines de la Torre d'en Barra. AHN, 841, doc. 26» (Serra Rial, p. 173); «in partita dicta de les Parellades [...] ab oriente cum termino de Clarà mediante quadam carretera a meridie cum quadam Siquia quo tendit a les Salines [...] et a cirtio cum vico Regali quo tendit ex civitate Tarracona ad civitatem Barna» (*Capb.* 1656, f. 22v, 7.10.1656); «a migjorn ab la siquia de las Salinas» i «a migjorn ab la Siquia de las Salinas [...] a tremuntana ab lo Camí vell de Barna» (MN 1707, 13.10.1717 i 30.11.1717).

Saliona, ca la (C)

V. Salieta de Clarà, la.

Salomó, el camí de [ət kə'mi ðə sətə'mo]

Una part del seu recorregut coincideix amb el camí de Torredembarra a la Nou, també anomenat *camí de les Ànimes*.

V. t. *Quatre Cantons, els*.

«afronta de sol ixent ab lo camí que va dela pnt vila a Salomo» (MN 1707, 12.7.1727); «Comença als quatre cantons que fan el camí de Salamó i el camí Moliner; segueix pel camí de Salamó fins la partió del terme de Torredembarra amb el d'Altafulla en el punt anomenat Cap de Creus» (Villuendas, p. 42); «camí de Salomó» (*Mp.* 1987).

Saloni

«Bernat Jacintho Saloni fill de Joan Saloni, sastre» (*Bapt.* 1566, 24.11.1602); «Joannes Saloni sartor» (MN 1602, 19.4.1608); «joannis Seloni» (MN 1626, 23.1.1627).

Cognom. S'ha trobat escrit *Saloni* i *Seloni*.

Salou

«Jhnjs Salou scolaris» (MN 1333).

Salvadora, ca la ['ka tə sətβə'dorə]

V. *Vadonet, cal*.

Salvament, la caseta del [tə kə'zetə ðət sətβə'men]

Caseta on es guardava la barca que varaven quan hi havia naufragi. Es va construir l'any 1887 i va perdurar fins al 1969, moment en què al seu lloc es va urbanitzar la plaça de Josep Valls i Ivern. L'origen del nom el trobem en la finalitat que tenia, també era coneguda pel *Salvavides*.

«Salvavidas» (*Plànol* 1926); «En construir-se la caseta de Salvament (Salvavides) al barri, s'hi col·locà un baròmetre anular, dintre d'una finestreta amb finestró, que era practicable des del carrer, cosa que fou una gran ajuda perquè els pronòstics fossin més fiables» (*Sínia*, 15, p. 4).

Salvat [sət'βat]

Cognom documentat al segle XVI, a Baix a Mar des de finals del segle XIX. Consten dues famílies al *Padró* 1936.

«Pere Salvat fill de Mathies Salvat, pagès i Isabel sa muller» (*Bapt.* 1566, 25.11.1601); «Guadalupe Salvat y Rovira» i «Juan Salvat y Solé» (*Bapt.* 1894, f. 22, any 1902, i f. 19, any 1900); «Salvat Ramon, Antonio. Calle Portal de la Bassa», «Salvat Ramon, Maria. Calle Ancha; Muralla» i «Salvat Suñé, José. Barrio Marina» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 552-557).

Salvavides, el [ət ,saɫβə'βiðəs]

V. *Salvament, la caseta del*.

Salvet, cal ['kaɫ səɫ'βet]

Renom d'una casa al passeig de Colom al Trajo de Garbí.

V. t. *Pau Salvet, el*.

Salvet, les botigues de Cal

V. *Casalot, el*.

Samaniego [səməni'eɣo]

Cognom documentat a la darrerria del segle XVIII.

«Maria Samaniego i Pujol» i «Adrian Samaniego i Rius» (*Bapt.* 1787, f. 105, 26.4.1793, i f. 273v, 23.6.1805); «Agustí Samaniego y Juliol» (*Bapt.* 1806, f. 64, 30.10.1811); «José Samaniego y Solé» (*Bapt.* 1870, f. 206, 10.5.1879); «Samaniego Arnalich, José. Calle Rosario» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 558).

Samsó

«Isabet, Juana, Hieronima, Rosalia, filla de Josep Sansó et Thecla» (*Bapt.* 1640, 31.8.1653).

Sánchez ['saɲtʃes]

El cognom consta al *Padró* 1936.

«Manuel Sánchez y López, hijo legítimo de Juan Sánchez López, labrador, y Cesárea López Carrión, naturales de Alpera (Alicante)» (*Bapt.* 1888, f. 140, 23.6.1897).

Sans

V. *Sants*.

Sant, la parada del (C) [tə pə'raðə ðət 'san]

Peça de terra al Camp Vassall, era de cal Sant de la Pobla de Montornès. Es distingia des de mar i era una referència per als pescadors.

V. t. **Hort del Sant, l'*.

Sant, les sapes del [tə 'sapəz ðət 'san]

Roques submergides que es poden localitzar a la recta de la parada del Sant. També anomenades *les roques del Sant*.

«Sant, les Sapes del; Sant, les Roques del. Fons: 15 bracs i mitja. Distància: milla i mitja. Senya: El Campanar de Creixell agafant el Sant» (Montaña, p. 115).

Sant Antoni, la baixada de [tə βə'ʃaðə ðə ,santən'toni]

Les cases que es van construir fora de la muralla van formar aquesta baixada, que arriba a la plaça de la Font. La parla popular la va batejar amb els renoms de les cases del carrer: *baixada de Cal Pau Pintor, de Cal Baldufa, del Canuto*, entre d'altres. Després del breu període de la II República va recuperar el nom del santoral.

V. t. *Francesc Layret, el carrer de; *Magraners, el raval dels.*

«C. de Sant Antoni» (*Compl. Pasqual* 1800, f. 24); «carrer de St. Antoni» (*Cad.* 1824, f. 140); «carré de S. Antoni» (*Compl. Pasqual* 1859, f. 11).

Sant Antoni, el corraló de [ət kurə'to ðə ,santən'toni]

Antic carrer estret dins el clos de la muralla, entre els carrers Major i de la Muralla. En un dels seus extrems hi havia la peixateria.

V. t. **Baix, el carrer de; Àngel Guimerà, el carrer d'.*

«Correló de S. Antoni» (*Compl. Pasqual* 1859, f. 10); «Precatàleg d'Edificis a protegir com a béns culturals d'interès local. Carrer de Sant Antoni» (PGOU 2002, p. 117).

Sant Joan

«tres peces de terra ab oliveres [...] la un senomena Sant Joan» (MN 1515, 17.2.1516).

Peça de terra. No podem assegurar la seva ubicació però sembla que era al terme de Clarà.

Sant Joan, el carrer de (C) [ət kə're ðə ,səɲdʒu'an]

Al nucli antic de Clarà.

V. t. *Joaquín Costa, el carrer de; *Marina, la.*

Sant Joan, l'església de [ti'ɣʎeziə] / [təz'ɣʎeziə ðə ,səɲdʒu'an]

L'església de Baix a Mar és coneguda pels pescadors amb el nom de *l'Església de Mar*. Josep Valls i Ivern va sufragar la seva construcció i va ser inaugurada el 27 de setembre 1896. L'estat de deteriorament de l'edifici va obligar al seu enderroc l'any 1974, però se'n va construir una de nova a continuació. Ha estat una bona referència marina per als pescadors, però també el seu nom ha permès batejar una roca sotaiguada propera a l'esmentada església.

V. t. *Església, la roca de l'; *Missa.*

«Senya: Ramonet per la Torre de la Iglésia del Barri. Sant Joan per les Campanes. Sant Joan per Tamarit. Vespella per Sant Joan» (Montaña, p. 41, 53 i 60).

Sant Joan Baptista de Clarà, l'església de (C)

[ti'ɣtɛziə ðə ,sajdʒu'am bəp'tistə ðə ktə'ra]

V. *Clarà, l'església de.*

«ecclesia Santi Johannj de Clerano» (MN 1333, 13.12.?).

Sant Pere, l'església de

[ti'ɣtɛziə] / [təz'ɣtɛziə ðə ,sam'perə]

L'any 1235 es va oficialitzar la segregació de les esglésies de Torredembarra i Clarà, és així com pren entitat pròpia la parròquia de Sant Pere. En un primer moment va continuar dins la jurisdicció de la parròquia de Santa Maria de Tamarit, d'aquesta manera s'assegurava una font d'ingressos gens menyspreable. No podem obviar que la creació d'aquesta parròquia estava relacionada amb el control de la recaptació del delme eclesiàstic. L'edifici es va construir en diverses etapes. La primera església va ser modificada al segle xv, Bernat Cassany va encarregar-se de l'ampliació. L'any 1677 va iniciar-se la construcció de l'actual edifici renaixentista barroc, que té una planta de creu llatina, creuer cobert amb volta de canó i cúpula central. Sobre les naus laterals observem una galeria de balconada que condueix al transsepte. La forma de l'absis és de mitja cúpula. El portal principal presenta a banda i banda dues columnes de fust estriat que sostenen un entaulament rematat amb un frontó triangular. La peça més preuada que es conserva és l'orgue barroc, ja que durant la Guerra Civil es va perdre gran part de la seva riquesa ornamental, com el retaule barroc de santa Rosalia, de l'escultor Francesc Bonifaç i Massó. Anys enrere, quan el volum d'edificació era molt menor, esdevenia una referència marinera per als pescadors, així anomenaven *crussero* a la cúpula de la basílica.

V. t. *Campanar, el; Crussero, el.*

«Petrus Roig, prebiter et rector ecclesie Sancti Petri loci Turrisedembarra» (*Capb.* 1760, f. 2); «Edificis i àmbits a protegir. S'inclou: Església de Sant Pere» (PGOU 2002, p. 57); «Han estat catalogat com a Béns Culturals d'Interès Local: L'església parroquial de Sant Pere» (BOP, p. 42, 5.6.2002).

Sant Privat

«altre tros de terra al dit terme apelat Sent privat» (MN 1374, f. 148).

Hem interpretat *Sant Privat*, però la lectura ha estat difícil.**Sant Sebastià, el carrer de (C)**

[ət kə're ðə ,sansəβəsti'a]

Al nucli de Clarà, dedicat al patró de l'antic terme.

Sant Telm, el carrer de [ət̪ kə're ðə ,san'teɫm]

Carrer a Baix a Mar que va de la plaça de l'Església al carrer de Joaquín Costa. Els pescadors i mariners de Baix a Mar van organitzar-se en una confraria i germandat de sant Elm per fer front a les despeses derivades dels atacs de corsaris i pirates. Les seves quotes van sufragar la redempció de companys captius. La devoció de la gent de mar va ser tan gran que en construir l'església li van dedicar una capella i més endavant el carrer que duu el seu nom.

«ÿ Joseph Casas Sagristanys de la confraria del glorios St Elm de la pnt vila de la Torradenbarra» (MN 1707, 15.1.1710 i 30.8.1714); «La confraria del Glorios St. Elm de la pnt vila dela Torredenbarra» (MN 1707, 22.11.1730); «Llibre de comptes de la confraria de st. Elm 1750» (AHAT).

Santa Rosalia, el carrer de [ət̪ kə're ðə 'santə ruzə'tiə]

El traçat d'aquest carrer va de la baixada de Sant Antoni al carrer de Gibert. Durant els anys d'activitat del Cafè de Dalt i de Cal Meiam va ser un dels carrers més concorreguts del poble.

V. t. *Gibert, el carrer de*; **Pablo Iglesias, el carrer de*.

«Se acuerda por unanimidad aprobar el cambio de nombre de varias calles del casco de esta población y la rotulación del Barrio de la Marina, así como la rectificación general de la numeración de los edificios de este termino municipal. El cambio consiste en substituir [...] reducir la calle Baja de San Pedro y dar el nombre de Santa Rosalía en la calle que des de la de Gibert llega a la de San Antonio» (*Acta Ple 1926*, p. 49 i 49v, 19.7.1928); «Moltes de les cases de carrer Santa Rosalia també donen al carrer Anton Roig i malgrat el desnivell considerable se salva amb escales interiors [...] i aquestes cases de doble entrada, gairebé totes eren botigues al carrer principal i tallers i obradors al carrer Santa Rosalia i a aquest se'l podria considerar un carrer semi-industrial, més que comercial i fins i tot amb un toc de pagesia; això si, amb molta pols i fang quan plouia» (Girol, p. 69); «Al núm. 32 del carrer Pau Iglesias, avui carrer de Sta. Rosalia, fins a mitjans de la dècada dels 30 existia un taller de serralleria de Jaume Figuerola (Cal Jaumet)» (*Sínia*, 14, p. 16).

Santacana

«Rosalia Santacana i Massó», «Joaquim, fill de Joaquim Santacana Mariner del terme de Clará i de Rosalia Maso de la Torre» i «Vicent Santacana i Papiol» (*Bapt. 1787*, f. 7v, 27.4.1787, f. 139, 3.11.1795, i f. 154, 3.10.1796); «Sta Cana» (*Compl. Pasqual 1800*, f. 46).

Cognom documentat a finals del segle XVIII i vinculat al món mariner.

Santiago Rusiñol, el carrer de [ət̪ kə're ðə ,santi'aɣu rusi'ɲot̪]

V. t. *Mare de Déu del Carme, el carrer de la*.

«A proposta del regidor Pere Balado Rovira s'acorda per unanimitat canviar el nom del carrer: N. S. del Carme per el de Santiago Russiñol» (*Acta Ple 1931*, p. 36v, 29.08.1931).

Santmartí

«G° se santo martino de clerano» (MN 1333); «testes Guillermo sen martj» (MN 1336, 16.6.?); «G° sent marti loci de clerano» (MN 1360); «bnd Sent marti loci de clerano» (MN 1374, f. 48); «Guillem Santmartí de Clarà (1342)» (Companys, p. 131); «La quadra de Clarà [...] on hi havia l'hospici de Bernat Santmartí, batlle de la contrada l'any 1392» (Serra Rial, p. 155); «Joan San Martí» (*Bapt. 1566*, any 1575); «Joaquim i Fèlix, fills bessons de Felip Santmartí Mariner natural de Vilafranca y Maria Rodríguez muller sua de la Torre» (*Bapt. 1787*, f. 63, 1.6.1790); «Anton, fill de Joaquim San Marti pagès y de Rosalia Soler» (*Bapt. 1806*, f. 250v, 1.3.1827); «Amadeo Sanmartí y Suñé, hijo legítimo y natural Daniel Sanmartí y Rovira, marinero, y Rosalia Suñé y Cerban» (*Bapt. 1888*, f. 112v, 8.5.1895); «Sanmartí Pamies, Joaquin. Calle Juan Güell. Plaza Dr. Robert» (*Reg. Fisc. 1921*, f. 563-564).

Cognom vinculat a Clarà i documentat al segle XIV.

Santoro

[sən'toro]

Família procedent d'Itàlia, de la regió de Basilicata. El cognom consta al *Padró 1936*.

«Carlos Santoro y Llorens» (*Bapt. 1870*, f. 14v, 26.7.1870); «Carlos Santoro y Sordé, hijo legítimo de Carlos Santoro Llorens, cubero y de Rosalia Sordé Gras, los dos de esta, siendo los abuelos paternos Pablo Santoro Marqués de Rivello (Vesalicatta, Italia) y Antonia Llorens Estilles de la presente» (*Bapt. 1913*, f. 4v, 13.6.1913); «I els Santoro, durant anys i anys regentant una de les tavernes més antigues i populars de la plaça de la Font» (Bargalló 2016, p. 30).

Sant-romà

«Isidro Sanroma» i «Josephum Sanromà» (*Bapt. 1640*, 31.1.1671 i 20.3.1702); «Confessio Benedicte Sanromà & Maria Sanromà conjugum» (*Capb. 1656*, f. 50); «Francesch Sanroma» (MN 1707, 9.2.1710); «Manuel St Roma y Huguet» i «Jon Sanromà y Casals» (*Bapt. 1723*, f. 30v, 4.5.1725, i f. 64v, 1.10.1728); «Domingo Sanromà i Foguet» (*Bapt. 1753*, f. 193, 14.11.1777); «Jph. Sanromà Pagès», «Franh Sanromà pagès» i «Jph. Sanromà m.e de cases»; (*Cad. 1757*, f. 8, 14, 15 i 36); «N. Corral de Joseph Sanromà Pagès» (*Capb. 1760*); «Domingo Santromà i Guardiola» (*Bapt. 1787*, f. 162v, 5.4.1797); «Esteve, fill de Antoni Sanromà Revenedor y de Pepa Huguet» i «Benet, fill de Domingo Sanromà, corder y Madrona Boada» (*Bapt. 1806*, f. 324, 8.4.1833, i f. 337, 23.9.1834); «Madrona, hija de Domingo Sanromà, cordelero, natural de la pròpia villa, y de Teresa 'Prat de Pontdearmentera» (*Bapt. 1870*, f. 69, 12.1.1873); «Domingo Sanromà Boada, propietario: Muns» (*Contr. R. 1879*, núm. 156).

Cognom documentat a partir del segle XVII. Descendents de dos grups familiars diferents van anar a Amèrica com a mariners. S'ha trobat escrit *Sanromà* i *Santromà*.

Sants

«Pau Sans» (MN 1707, 9.2.1710); «Franch, fill de Franco Sants Pescador, y de Clementina Sants y Fort» (*Bapt.* 1723, f. 102v, 4.10.1734); «Franco Sants marier» (*Cad.* 1757, f. 45); «Francisco Sans y Pannou» (*Bapt.* 1870, f. 24, 16.12.1870); «Sans Rossell, Alfonso. Barrio Marina» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 565).

Cognom documentat al segle XVIII, entre els quals trobem mariners.

Sánz

El cognom consta al *Bapt.* 1913 i també al *Padró* 1936.

sapa

V. *«*Campanilla*», *Canterera, *Fortí*, *Guineus*, *Pallisses*, *Vint-i-tres*.

Sapera

«bngº sapera turris denbarra» (MN 1349, 5.10.?): «Ramon, hijo de Ramon Saperas de Pla de Cabra y de Eugenia Vives de la presente villa» (*Bapt.* 1870, f. 97, 21.4.1874).

Cognom documentat al segle XIV i posteriorment retrobat al segle XIX, encara que sense continuïtat entre l'un i l'altre.

sapes

V. *Roca de Dinou*, *Atinent de Quinze*, *Sant*.

Sardà

[sər'ðə]

V. *Cerdà*.

Sardina, cal

['kaɫ sər'ðinə]

Renom d'una casa a Baix a Mar, darrere del Pes. La *Cisqueta Sardina* era la mare de la *Pepeta* i la *Rosalía Sardina*.

Sardineta, el

[ət sərði'netə]

Renom d'un pescador de canya que vivia al carrer de Tamarit.

Sarosa

«diego Sarosa Corder» (MN 1707, 16.2.1714).

V. t. *La Rosa.

Sarroca

«petrj çarocha» (MN 1452, 16.12.1454); «Anthonjo Saroqua [...] loci Turrijs den barra» (MN 1465, ?.10.1467).

Sastre, cal

[¹kaʃ ¹sastrə]

Casa al carrer d'en Joan Güell, on vivia un sastre.

V. t. *Arnalic, ca l'*.

Sastre Ric

«Joan Ferrer, dit Sastre Ric» (*Plet* 1796-1818).

Àlies.

V. t. *Parra, el mas de la*.

Sastre Ric, l'hort del

«Orts de la Torra. Ort del Sastre Ric» (*Compl. Pasqual* 1800, f. 49); «Hort del Sastre Ric» (*Compl. Pasqual* 1859, f. 26).

Satorra

«Ego G çatorra [...] de turrij denbarra» (MN 1340, 13.2.?).

Saumell

«Josef, fill de Franco Saumell Forner natural de Vilarodona i de Maria Fortuny natural del poble de la Nou» (*Bapt.* 1787, f. 170, 26.9.1797); «Joan Saumell i Fortuny» i «Rosalia y Josepha Saumell y Porta filles de Joan Saumell teixidor y de Paula Porta» (*Bapt.* 1806, f. 18v, 17.4.1808, i f. 334, 4.4.1834); «Juan Saumell y Recasens» (*Bapt.* 1870, f. 39v, 28.6.1871).

Sauri

«bnº sauri hitator loci turris denbarra» (MN 1374, f. 114); «Bernat Sauri, àlies Borró, espòs d'Elisenda, el 6 de maig i el 12 de novembre de 1382 i el 12 d'abril i el 20 de maig de 1397» i «El 5 de novembre de 1397 trobem Pere Sauri, àlies Borró» (*Companys*, p. 173); «nos bnº sauri al bnº borro [...] loci turris denbarra» (MN 1396, 12.4.1397).

Cognom vinculat als prohoms de Torredembarra al segle XIV.

Savall

«testes [...] i p^o çavall» (MN 1333, 5.1.1334).

Savella

«petro çaveyla scolaris [...] loci de clerano» (MN 1374, f. 48).

Sèbio de l'Hostal, el

[ət̪ 'sɛβiu ðə ʎus'taʎ]

V. t. *Coca, la fonda*.

«L'Eusebi Coca “Sèbio de l'Hostal” feia el recorregut amb moto» (*Sínia*, 8, p. 14).

seca

V. *Prensa*, «Roberto».

Secuna, la

«sitam in dicto termino Turris den Barra et in partita retro hortum Clausum [...] ab oriente mediante itinere parvo quod tendit a la Secuna» (*Capb. 1656*, f. 78, 10.10.1656).

Sedó

El cognom consta al *Padró 1936*.

Segalà

[səɣə'ʎa]

V. *Segalar*.

Segalar

[səɣə'ʎa]

Cognom documentat al segle XVIII. Consta al *Bapt. 1913* i també al *Padró 1936*. S'ha trobat escrit *Segalà* i *Sagalà*.

«Pere, fill de Pere Sagalà teixidor de lli, natural de la Nou habitant de Torredembarra; y de Theresa Sagalà y Batlle» (*Bapt. 1723*, f. 237, 14.12.1748).

Segalar, cal

['kaʎ səɣə'ʎa]

Casa del poble que recull el cognom de la família. Havien tingut una serradora primer a la plaça del Castell i més endavant al passeig de l'Estació.

V. t. *Segalar.

Segarra

«cum p^o Segara» (MN 1320); «R^o segara loci turris denbarra» (MN 1360).

Cognom documentat al segle XIV. Posteriorment reapareix, el localitzem al llibre de baptismes que comença l'any 1913 i acaba l'any 1937 de la parròquia de Sant Pere, i també consta al *Padró 1936*. No podem assegurar que provinguin del mateix llinatge.

Seguí, de

«Prohoms de la Torre citats a la Concòrdia del 1206. Pere de Seguí» (Companys, p. 134).

Segunyoles

V. **Quadra d'en Sagunyoles, la*; **Sagunyoles*².

Segur

«March Segur i Ballver» (*Bapt. 1787*, f. 66v, 19.10.1790); «Arraval i Carrer Nou: Marc Segur, parcer de Babilònia» i «Marc Segur, majordom de Babilònia» (*Plet 1796-1818*); «Joan, fill de Joan Sagú pagès y de Maria Martell» (*Bapt. 1806*, f. 347v, 10.5.1836); «Lorenzo Segú y Llorens, hijo legítimo de Juan Segú Miracle, cubero, y Serafina Llorens Virgili, los dos de esta» (*Bapt. 1888*, f. 200, 19.5.1902); «Segú Martell, Marcos. Calle Cruces» i «Segú Miracle, Lorenzo. Portal de la Bassa» (*Reg. Fisc. 1921*, f. 569 i 570).

Cognom documentat al segle XVIII. També consta al *Padró 1936*. S'ha trobat escrit *Segú*, *Sagú* i *Segur*.

Selles

«Carlos, fill de Joan Sellas Pescador y de Rosalia Sellas y Rius» i «Manuela Sellas y Rius» (*Bapt. 1723*, f. 161v, 29.10.1741, i f. 228, 26.12.1747).

Selva

El cognom consta al *Padró 1936*.

Semalers, el passeig dels

[əɫ pə'sedʒ ðəɫ səmə'ɫes]

V. *Sort, el passeig de la*.

Semma

«Durant els segles XI-XII, la *domun* de Setma restava integrada com un feu dels Claramunt dins del terme del castrum de Tamarit, on van establir una família que finalment acabarà per adoptar el cognom Setma/Sethma/Semma, documentat per primer cop l'any 1174» (Serra Rial, p. 36).

Topònim probablement anterior a la conquesta feudal.

V. t. **Semma, la quadra de*.

Semma, de

«el 30 de desembre del 1248, la possessió fou venuda per Arnau de Setma» (Serra Rial, p. 37).

Cognom vinculat al terme castral de Tamarit. Eren petits feudataris que van adoptar el topònim de l'indret on habitaven.

Semma, el camí de

«un troç de terra garriga als munts afronta ab lo camj q va a serme [...] i ab lo camí quj va als munts» (MN 1452, 21.8.1454); «partita voccata dels Munts [...] ad occidente cum termino de Altafulla et a cirtio cum vico quod tendit ex dicta villa Turris den Barra a Zelma» i «Cum itinere de Semna» (*Capb.* 1656, f. 27, 27v, 81, 105v i 127v, 7.10.1656); «en la partida dita los muns [...] a tremuntana ab lo camí que va a Semna» (MN 1707, 24.3.1720); «afronta de sol ixent ab lo camí que va de la pnt vila a Selna a mitg jorn ab la bassa oliera [...] a tremuntana ab lo camí Real de Tarragona» (MN 1707, 30.3.1731); «Pessa de terra [...] afronta a ponent ab Pera Ibern y de tramuntana ab el camí de Semna» (*Cad.* 1735, f. 2); «Seguint después envers sol ixent y migdie y per detrás de una paret de Joan Gatell y Porta, negociant de la referida vila de la Torredembarra, a distancia de dos-centas y nou pasas, a l'arribar al camí dit de Semne, plantaren un mulló de número catorse y, al peu de ell, una fita y, entremitg de dits dos mullons, distancia de cent quaranta y sis pasas» (*Afitament* 1782); «El camí dels masos de Setma» (Companys, p. 51).

Camí que sortia d'un trencall del camí dels Munts, a l'alçada del segon pont del tren, i seguia paral·lel a la via fins a Semma. Actualment ha desaparegut. També es troba escrit «el camí de Serme». En el segle xv els escrivans, de vegades, feien unes erres molt semblants a les tes.

V. t. **Semma, la quadra de.*

Semma, la plaça de

[tə 'ptasə ðə 'semmə]

V. **Semma, la quadra de.*

Semma, la punta de

«La Punta de Senma. El lloc també es conegut pels pescadors com a Senna» (Rovira 1984, p. 25 i 26).

V. t. *«*Palomera*» de *Semma, la.*

Semma, la quadra de

«La quadra de Setma. El 6 de novembre de 1342 Bertran de Montoliu, senyor de la casa de Setma, en rebé els comptes», «el 1392 el donzell Bernat de Monto-

liu, senyor de Peralta, en donar al seu germà Galceran la quadra de Setma, afirmà que estava situada dins del terme de Torredembarra, limitant amb els termes d'Altafulla, Torredembarra i Tamarit i amb el mar [...] *quandam domum meam vocatam Sepna et quandam quadram meam, sitan in termino Turris d'en Barra*» i «dels documents anteriors deduïm que Setma era una quadra del castell de Tamarit, que passà a formar part del terme de Torredembarra, tot i pertànyer com alou als senyors de Peralta, els quals alhora posseïen drets sobre terres torrenques, traspassats finalment a Pere Icard» (Companys, p. 63-65); «in quadra de Setma» (*Donac.* 1386, gener 4); «dos jornals als munts afronta ab en roig de la barraga o terme de serme» (MN 1452, 21.8.1454); «et a cirtio cum vico quod tendit ex dicta villa Turris den Barra à Zelmà» (*Capb.* 1656, f. 7v); «Ara es coneix com els Munts. E. Moreu-Rey, després d'haver demanat la distància entre el lloc dit Selma o Semna i Tarragona, demostra com es tracta d'un antic "Septima" sobre la via romana» (Rovira 1984, p. 26).

Topònim anterior a la conquesta feudal que surt a la donació de la quadra de Clarà com a «palomeram de Setne», a prop de la platja del Canyadell. Havia format part d'una quadra del castell de Tamarit. Per la seva extensió, que es recull en el *Capb.* 1656, probablement es tracta de tota la partida dels Munts. Els conreus propis eren blat, figueres i vinya. S'ha trobat escrit: *Cetna, Selma, Selna, Semna, Semne, Setma, Senna, Sepna, Sepua, Serma, Setne, Zelmà*. Es manté viu el topònim en la variant *Semma* a una plaça dels Munts.

V. t. **Papalló, el; Roquer, el; *Semma; *Sepua*.

Semma, el racó de

«Semna/Setna, el Racó de» (Montaña, p. 408).

Indret al Roquer sense determinar ubicació però proper a Altafulla.

Senabre

[sə'naβrə]

Cognom documentat al segle XVII en un entorn mariner. Consta una família al *Padró* 1936. S'ha trobat escrit *Senabre, Sanabre* i *Sanabra*.

«Franciscum Senabre» i «Joan Sanabre» (*Bapt.* 1640, 23.4.1698 i 2.7.1702); «Francisco Sanabre labrador de la Torredembarra» (*Invent.* 1698); «frch Sanabra pages» (MN 1707, 10.2.1712); «Franch Sanabra y Solé» i «Joan Sanabra y Sardà» (*Bapt.* 1723, f. 75, 16.10.1730, i f. 129, 17.11.1737); «Joan Senabre marr» i «Chrl Senabre marier» (*Cad.* 1757, f. 10 i 48); «Francisca, filla de Joseph Sanabre mariner i de Francisca Sanabre i García» (*Bapt.* 1787, f. 176, 12.1.1798); «Eduard, fill de Josep Sanabre y Francisca Roig» (*Bapt.* 1806, f. 345, 11.12.1835); «Baldomero Sanabra Cañellas, hijo legítimo y natural de Baldomero Sanabra Queralt, albañil, y de Teresa Cañellas Recasens, ambos de esta» (*Bapt.* 1888, f. 36, 24.4.1890); «Sanabre Queralt, Baldomero. Calle Antonio Roig; Mayor; Barrio Marina» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 559-562).

Senalla, cal [ˈkaɫ səˈnaɫə]

Botiga d'objectes d'espant a la plaça de la Font. Feien i venien senalles, però també tenien seu (greix) per a les barques, i altres estris per al camp i la pesca.

V. t. «*Pués*».

Sendra

V. *Cendra*.

Sendrós

V. *Cendrós*.

Senna

«Torre den Barra. Senna» (*Mp. 1709*); «Senna» (*Ortofot. Mp. (A) 1998*).

V. t. **Semma, la quadra de*.

Senyor, el mallol del

«Ítem, pren mitg delme e quart e primícia, ab dos quartons, que són al mallol del señor, devall lo pou, que eren d'en Bordell e d'en Bernat Soler, en un altre que solia ésser d'en Jaume Conillera, solament mitg delme e primícia» (*Capb. 1760, f. 6v*); «També sabem que el Mallol del Senyor estava emplaçat davall el pou» (*Companys, p. 34*).

Vinya jove que es localitzava entre el castell i el Farraginal.

V. t. **Castell, la vinya del*.

Senzill, cal [ˈkaɫ sənˈziɫ]

Renom d'una casa al carrer de la Muralla a prop del Portal de la Bassa. Eren originaris de la Riera de Gaià.

Sepua

«Quandam domum [...] vocatam Sepua et quandam quadram meam sitam in termino Turris den barra [...] et confrontatur dicta domo cum termino de Altofolio, cum termino Turris den barra et cum termino Tamariti et cum litore maris» (*Donac. 1392, 4 setembre*).

V. t. **Salines, la sèquia de les*; **Semma, la quadra de*.

Serafi, cal [ˈkaɫ sərəˈfi]

Antic casal de la família Gatell al carrer Ample. L'edifici del segle XVIII destaca pels esgrafiats de la façana amb motius ornamentals entorn de les balconades.

És probable que aquest edifici ocupi part del Castell Vell o de la seva fortalesa, documentada al segle XIII.

«El palau barroc que dóna al carrer Ample i a la plaça del Castell, era d'una família d'indians, els Gatell, i estava format per la unió de dues cases: una més gran i senyorial, que fa cantonada, i l'altre, més senzilla, destinada probablement al servei. Les teulades i les canonades eren comuns. La casa gran va ser comprada per l'avi de Serafi Mercadé a mitjans del segle passat [...] Té uns soterranis molt antics, potser de medievals, i a finals del segle XVIII, 1780, sofreix uns retocs» (*Sínia*, 7, p. 11); «Compren aquelles edificacions i àmbits de valor històric o tradicional que formen part de l'arquitectura pròpia del municipi que és objecte d'especial preservació per aquest Pla General. 2) s'inclou: Refugis de la Guerra Civil» (PGOU 2002, p. 57).

Serafi, el refugi de Cal

[əɫ rə'fuʒi ðə 'kaɫ sərə'fi]

El soterrani de la mateixa casa va servir per protegir-se dels bombardeigs durant la Guerra Civil.

«Un dels refugis que van prendre més importància en aquells primers moments i durant tota la guerra va ser el soterrani de cal Serafi» (García Puerto 2002, p. 33).

Serafi, la sínia del

[tə 'siniə ðəɫ sərə'fi]

Sínia a la partida de la Rasa, al costat de cal Ratxet.

«la sínia del Serafi» (*Ortofot. Mp. (A) 1998*).

Serafi Ratxet, la sínia del

[tə 'siniə ðəɫ sərə'fi rə'tʃɛt]

Peça de terra de regadiu amb una sínia a la partida de la Rasa.

Serenet, cal

['kaɫ sərə'net]

Es coneixen dues cases amb el mateix renom, una al carrer d'Antoni Roig i l'altra al carrer de Joan Güell cantonada amb el carrer de la Carnisseria, on feien sabates a mida. Un avantpassat havia sigut sereno d'ofici. Joanet Serenet va ser director d'orquestra.

«Recordem que l'Anton Miracle Rovira, "Serenet", era un d'ells» (*Sínia*, 10, p. 11).

Serma

«Locus de Serma» (MN 1333, ?.9.?).

V. t. **Semma, la quadra de.*

Serra

«G^o Sera» (MN 1333); «Ego berengario serra [...] hitatores loci Turris denbarra» (MN 1360); «Ego jacobo serram hitator turris denbarra» (MN 1374, f. 30); «Jacobus Serra major dierum [...] loci turris denbarra» (MN 1515, 23.7.1515); «Dn Jph. Serra» (*Cad. 1757*, f. 3); «Rosalia, filla de Joan Serra Mariner y Rosalia Serra y Lluch» i «Pau, fill de Joan Serra Mariner i de Rosalia Serra i Lluch» (*Bapt. 1787*, f. 51v, 18.9.1789, i f. 104v, 10.4.1793); «Pau, fill de Pau Serra Pescador y de Estefania Alegret» (*Bapt. 1806*, f. 79v, 26.2.1813); «Juan Serra Ciuró, propietario: Moreras, Horta» (*Contr. R. 1879*, núm. 165); «Jaime Serra y Bo, hijo legítimo y natural de Juliano Serra Mote, Herrero de Castellví de la Marca (Barcelona), y de Dolores Bo del Vendrell, ambos vecinos de esta» (*Bapt. 1888*, f. 84, 25.7.1893).

Cognom documentat al segle XIV. Durant el Set-cents trobem tres generacions de mariners.

Serra, la [tə 'sɛrə]

Nom popular per designar la serradora Segalar. En un primer temps estava ubicada a la plaça del Castell i més endavant es va traslladar al passeig de l'Estació.
V. t. *Segalar, cal*.

Serra, de la [də tə 'sɛrə]

El renom indica que treballaven al taller de fusta, o serradora. En Jaume o en Quimet de la Serra.

Serra del General, la [tə 'sɛrə ðəɫ dʒənə'lɾət]

Serradora del carrer de Pere Badia.
V. t. *General*.

Serrador

«Ego Romeo Serrador de turrij den barra» (MN 1336, 2.8.); «G^o serrador q^o turris den barra» (MN 1349); «Guillermj serratoris [...] hitatores Turris den barra» i «Ego Guillermo Serrador hitatore turrij denbarra» (MN 1360); «francisco serratoris [...] loci de clerano» (MN 1374, f. 48); «Prohoms de Torredembarra 1336 Romeu Serrador» i «Maria Serrador, filla de Guillem i d'Elisenda, el d' 8 d'agost de 1397» (Companys, p. 136 i 173); «guillermo seratoris [...] loci turris denbarra» (MN 1396, 9.9.1396); «G^o serrador» (MN 1452, 21.8.1454).

Cognom.
V. t. *Ferran.

Serraller, cal[¹kaʎ səɾə'ʎe]

Antic taller de serralleria que es trobava al carrer de Santa Rosalia. Encara hi ha qui recorda en *Sebastià Serraller*.

«Cal Jaumet Serraller» (*Sínia*, 14, p. 16).

Serrallo, el

«El Serrallo» (*Plànol 1944*, p. 11-13).

V. t. *Barri Marítim*.

Serrallo, el camí del

«camino del Serrallo» (*Plànol 1944*, p. 11-13).

V. t. *Dues Parets, el camí de les*.

Serramalera

«Francesc Serramalera i Xutic, fill de Josep Serramalera, pagès de Castellterçol, s'establí Torredembarra on, l'any 1755, es casà amb Teresa Estevanell i Pla i morta aquesta amb Lluïsa Orpí, el 1757» (Rovira 1992, p. 57).

Cognom documentat al segle XVIII, quan l'activitat econòmica i comercial anava a ultramar.

Serrano

«Enrique Serrano Martínez» (*Bapt. 1894*, f. 123, any 1915).

El cognom s'ha localitzat a Baix a Mar a finals del segle XIX. Un home d'ofici carrabiner i la seva dona es van establir a Baix a Mar, eren de la província de Logronyo.

«Serrano», cal[¹kaʎ sə'ranu]

Casa al carrer de les Creus. Els informants consideren que es tracta d'un renom, ja que el cognom de la família no coincideix amb Serrano.

«Serrano», l'hort de

«Hort de Serrano» (*Compl. Pasqual 1750*, f. 3); «Orts de la Torra Serrano» (*Compl. Pasqual 1800*, f. 47).

Serrats

«Juan Serrats y Mercadé» i «Celestino Serrats y Mercadé» (*Bapt.* 1894, f. 1, any 1894, i f. 9, any 1897).

Cognom localitzat a finals del segle XIX a Baix a Mar quan un mariner de Roses amb la seva dona de Clarà van tenir descendència.

Servera, la

«et in partita vocata deles Clotes juxta Villam et antea ala Servera [...] et a cirtio [...] mediante quodam itinere parvo quod tendit ad Rasam» (*Capb.* 1656, f. 87, 10.10.1656); «en la partida dita la Cervera» (MN 1707, 8.8.1731).

Partida de terra propera a la Rasa on suposadament hi havia alguna servera. Tanmateix, no s'ha pogut determinar-ne la ubicació. S'ha trobat escrit *Cervera* i *Servera*.

Setma

V. *Semma.

Setma, de

V. **Semma, de*.

Set Oficis i cal Set Oficis [ˈset uˈfisis] i [ˈkaɫ ˈset uˈfisis]

Renom d'una antiga pastisseria al carrer d'Antoni Roig on venien garibaldins. També dit *Pau Garsa* i *Pau Set Oficis*.

«El Set-Oficis, volia fer de tot» (Moreu-Rey, p. 111); «En Pau Rovira (Cal Set Oficis)» (*Sínia*, 7, p. 13).

Set Veus, el [ət ˈsɛd ˈbɛws]

Renom d'un home de Baix a Mar que es va casar amb una dona de Clarà. També l'anomenaven *el Set Veuetes* perquè habitualment cantava.

Sevilla, el [ət səˈβilʎə]

Renom d'un pescador de procedència andalusa.

«En Josep Valls Targa, “el Sevilla”» (*Sínia*, 7, p. 11).

Sinau

«Joseph Sinau espitaler» (MN 1707, 15.4.1721).

sínia

V. Ballester, Bolesa, Camota, Carbonell, Carboner, Carronya, Carsos, Casasús, *Castell, «Celestino» Xatet, Cèrcols, Cinto, Cisquet Paton, Dalmau, «Dientes», Esteve Rovira, Fareta, Farigola, Flanxo, Gall, Gener, Gralla, Huguet, Joan de Xenans, Joan del Cinto, *Joan Soler, Llamp, Lloco, Maire, Manyer, Marià Bolesa, Maria Ivern, Marxant, Masegues, Mercader, «Mero Moreno»¹, «Mero Moreno»², Met, Minet, Molí, Morros, Neuler, «Paco» Solà¹, «Paco» Solà², Palangrer, Pannou, Pastoret, Pau Gras, Pau Potre, Pelat, Pepet de Cal Tou, «Pepito» de Babilònia, «Pepito» Xaveia, Pere Putxic, Pubill, Pubilla, Putxic, «Recaredo», «Román» del Sabre, Roqueta, «Rosolino», Sadolla, Sagal, Sagunyoles, Saia, Serafí, Serafí Ratxet, Sinieta de Cal Saia, Tarragoní, Torrents, Trip, *Vador Bolesa, Valent, Vallmitjana, Ventura Marxant, Vernet, Vicari, Vileu, Xaró, Xatet, Xeco.

Sínia, la

«in termjno ville turris den barra vulgo dictam la Sinea» (MN 1602, 10.5.1605); «in termino Turris den barra in parte dicta de la Sinea [...] afronta ab oriente cum via de ferreria» (MN 1626, 31.10.1627); «et in partita de Martineta vocata La Sinia» (*Capb.* 1656, f. 11, 7.10.1656).

Peça de terra; sembla que estava dins la partida de la Martineta.

Sínia de Babilònia

«Sínia de Babilonia. Regadio» (*Amill.* 1943, f. 113).

Partida de terra.

V. t. *Babilònia, l'hort de.*

Sínia de Cabeces, la¹

[tə 'siniə ðə kə'βesəs]

Casa amb hort i sínia que constituïa l'hàbitat dispers a finals del segle XIX. Al *Padró* 1936 consta que hi vivien vuit persones.

«Sinia de Cabeza» (*Padró* 1885, p. 66); «Hort Cabeça» (*Padró* 1936, p. 224).

Sínia de Cabeces, la²

[tə 'siniə ðə kə'βesəs]

Partida de terra situada al nord del terme, on es troba el mas que li dona nom. Limita amb la rasa de Sagunyoles i s'hi accedeix per diversos camins, un d'ells el de la Bóta. Hi ha conreus de garrofers, ametllers, vinya i també hortalisses.

«Sima de Cabeza» (*Mp.* 1921); «Cenia de Cabezas» (*Plànol* 1944, p. 4); «la sínia de Cabeces» (*Ortofot. Mp. (C)* 1998).

Sínia de Cabeces, el camí de la [ət̪ kə'mi ðə t̪ə 'siniə ðə kə'βesəs]

Camí als afores de la vila que condueix al mas conegut amb el mateix nom. Surt d'un trencant del camí de la Bóta i arriba fins a la rasa de Sagunyoles. Amb l'engrandiment del nucli urbà trobem a la seva rodalia un carrer amb el mateix nom.

Sínia de Cabeces, el pou de la [ət̪ 'pou ðə t̪ə 'siniə ðə kə'βesəs]

Antic pou del servei municipal d'aigües, amb un diàmetre de 5 metres i una profunditat de 18 metres. Anys enrere el seu cabal era de 25 m³ per hora.

Sínia de Grau, la (C)

«La Sínia de Grau o Sadolla. LINDA: a Mediodia con la playa, a Norte con la carretera de Barcelona» (*Amill*. 1943, f. 173v).

Partida de terra amb conreu de regadiu i secà. La seva descripció ens permet entendre que es trobava al cantó de llevant del terme. Probablement hi ha un error de l'escrivà i realment hauria de dir *Gran* i no *Grau*.

V. t. *Sínia Gran, la*.

Sínia de la Mare de Déu, la (C)

«Sínia de la Mare de Déu. LINDA: a Oriente con tierra de Silvestre Morros Reverter. A Mediodia con la playa. A Poniente con honores de Fernando Querol. A Norte con carretera Vendrell. Regadio» (*Amill*. 1943, f. 29).

Partida de terra de regadiu entre la carretera general i la platja. Fa referència a la Mare de Déu de Montornès, ja que en temps medievals hi va haver vincles entre Clarà i la Pobla de Montornès.

Sínia de la Vila, la [t̪ə 'siniə ðə t̪ə 'βit̪ə]

Sínia situada al nord-oest del terme, just a l'inici del camí d'Altafulla i la carretera de la Riera. A tocar de la sínia hi havia un abeurador per al bestiar de forma allargassada i estreta. Abans de l'any 1929 aquesta sínia proveïa la font de la Peixateria, la del Portal de la Bassa, la de la plaça de la Font i la del carrer del Freginal. Conten que molts anys enrere els pagesos havien de contribuir amb una mula o un matxo per fer rodar la sínia perquè la font de la plaça del Castell ragés.

«Previas unas explicacions [...] se acuerda por unanimidad no vender ni arrendar la Noria de la Vila, propiedad de este municipio por entender que la utilidad que puede obtenerse con una venta o arriendo, no compensa la falta de tal elemento para atender cualquier contingencia imprevista en el servicio de abastimiento de agua» (*Acta Ple 1926*, 17.11.1929); «Sínia de la Vila, que

proveïa d'aigua les fonts públiques, abans de la xarxa de distribució d'aigua a les cases» (*Sínia*, 2, p. 5); «Precatàleg d'edificis a protegir com a béns culturals d'interès local. Sínies» (PGOU 2002, p. 117).

Sínia dels Arbres, la

«La sínia dels arbres» (*Amill*. 1943, f. 159v).

Partida de terra amb conreu de regadiu.

Sínia dels «Indians», la

«Los que suscriben propietarios de la Noria de los Indianos, todos mayores de edad, con calidad suficiente para poder firmar este compromiso reunidos en casa del señor Borrull, hemos acordado lo siguiente [...] Primero= Cada coopropietario disfrutará del derecho de sacar agua dos días, por turno riguroso, empezando por Doña Ventura Marull [...] Narciso Y Badia, Daniel Morros, Concepción Gatell de Silverio, Dr. Rosalino Rovira, Trinidad Gallart, José Borrull» (*Contracte* 1900).

Els propietaris de set cases del carrer Nou es van organitzar per restaurar i rehabilitar una vella sínia que es trobava a la part de darrere dels habitatges, on hi havia els patis i horts. Cadascun d'ells tenia dret a extreure aigua per torns. La seva ubicació aproximada era darrere de cal «Rosalino», encara que actualment ha desaparegut. La mula o matxo hi accedia pel camí que hi havia on es va urbanitzar el carrer dels Indians.

Sínia Gran, la (C)

[tə 'siniə 'ɣran]

Aquesta propietat de cal Xeco era a la Sadolla. Era una terra plantada de vinya que es va transformar en un pla parcial els anys setanta i que correspon a la urbanització Clarà-Mar.

V. t. *Xeco, la parada llarga del; Vinya Llarga, la; Xeco, cal.*

Sínia Lluny (C)

['siniə 'luɲ]

Fonts orals ens comenten que es tractava d'una peça de terra de cal Xeco que es localitzava entre la carretera i la via de tren. Els seus terrenys, avui, corresponen a la urbanització Marítima Residencial Sud.

Sinibald Mas, el carrer de

[ət kə're ðə sini'βat 'mas]

A Babilònia trobem el carrer dedicat al navegant Sinibald Mas i Gas (1735-1806), fill de Torredembarra. La seva experiència en el mar li va permetre aixecar mapes i plànols de la Mediterrània. Va establir contactes amb la Junta de Comerç de Barcelona per crear una escola nàutica en aquesta ciutat, de la qual va ser el

director l'any 1769. En l'àmbit cultural el centre d'estudis de Torredembarra recull el seu nom. Darrerament s'ha eliminat la preposició *de*, ja que feia referència a un altre personatge de la mateixa nissaga, Sinibald de Mas i Sans, viatger i diplomàtic del segle XIX.

V. t. *Mas.

«Dia 13 de febrer de 1776 [...] Cosa de un any a aquesta part s'han posat a Barcelona, dins de la Llotja, les acadèmies del Dibuix i de la Nàutica, o Estudi de Navegació, a les que hi ha un gros número de minyons, matins i tardes, a fi d'aprendre i exercitar-se en dites arts. [...] En la Nàutica, hi entren minyons de deu a vint anys, fills de mariners i patrons de barca, en la qual art fan notables progressos; i és lo mestre o director dels tals don Sinibaldo Mas...» (Amat, p. 46 i 47).

Sinieta, la¹ (C) [tə sini'etə]

Partida de terra associada a les Glaietes i també a la Coma. Segons fonts orals, la ubiquen a prop del Clot de l'Argila.

«Partida de la Sinieta, Glaietas (el Moro)» i «Partida de la Coma o Sinieta» (*Finques* (C) 1883, f. 3); «Sinieta o Teularias» i «La Sinieta» (*Amill*. 1943, f. 114, 147, 157 i 186); «Sinieta» (*Ortofot. Mp.* (C) 1998).

Sinieta, la² [tə sini'etə]

Partida de terra. Aquest topònim l'hem localitzat en diferents indrets del terme per anomenar una peça de terra petita que disposa d'aigua a partir d'una sinya.

«Sinieta» (*Contr. R.* 1879); «Sinieta. Regadio», «Sinieta o Moreras», «La Cenieta» i «La Sinieta» (*Amill*. 1943, f. 78, 104, 136 i 155).

Sinieta de Cal Saia, la [tə sini'etə ðə 'kaɫ 'sajə]

A la partida de la Rasa entre els dos camins que s'endinsen a les terres de conreu. Segons fonts orals la propietat va quedar afectada per la carretera d'enllaç que es va construir a la segona meitat del segle XX.

Siperet, cal ['kaɫ sipə'rɛt]

Renom d'una casa a la plaça del Castell cantonada amb el carrer d'Eduardo Benot. Un avantpassat es deia Pere i havia treballat a la SACE. L'edifici conserva a la façana antics esgrafiats encara que en un estat deteriorat.

«La casa que fa cantonada amb la plaça del Castell i el carrer Eduard Benot, era d'una família de Vespella, cal Toniet. De 1922 a 1930 va ser una serradora; després fou coneguda per cal Ciperet [...] a la planta noble, amb un balcó i dues grans finestres, té els mateixos motius de cal Serafí, però amb dos rostres més al balcó» (*Sínia*, 7, p. 11).

Sirvent

«Joan Sirvent» i «Catarina Sirvent» (*Bapt.* 1640, 19.10.1658 i 29.3.1660); «Ego Josephus Sirvent agla. Ville turris den barra» (MN 1679, 9.4.1689).

Siscart, la caseta del

[tə kə'zɛtə ðət sis'kar]

Casa que podem localitzar al camí dels Munts, un cop passat el pont de la via del tren.

Sisdits, cal

[ˈkaʎ ˌsiz'ðits]

Renom d'una casa al carrer de l'Alt de Sant Pere. Eren pagesos però també anaven a la mar. Encara hi ha qui recorda l'Anton *Sisdits*.

Socies

«Jaume, fill de Rafel Sucas boter del Vendrell i Turbia Cañellas de les Botigues de Clarà», «Joan Sucas i Cañellas» i «Rafel Sucas i Cañellas» (*Bapt.* 1787, f. 167v, 8.8.1797, f. 201v, 19.11.1799, i f. 235, 25.2.1802); «Joseph Socias y Cañellas» (*Bapt.* 1806, f. 21, 23.7.1808); «Hnos. de Gertrudis Socias, propietaris de l'Hort de Pau, Mas Tarrasa, Arboserà, Astrinquells, Pujol, i Cuadra den Clariana» (*Contr. R.* 1879, núm. 168).

Cognom documentat des del segle XVIII a Clarà i provinent del Vendrell. S'ha trobat escrit *Sucas* i *Socias*.

Sofrista, cal

[ˈkaʎ su'fristə]

Renom d'una casa al Portal de la Bassa. Un membre de la família era anomenat *el Sord Sofrista*.

Solanes

«Prohoms de Torredembarra (1336) Berenguer Solanes» (Companys, p. 135).

Solans

«ego bgº Solans de turrj den barra» (MN 1320); «Joannes Solani» (MN 1626, 29.7.1626).

Soldevila

«Ego Gº de soldevila rector eccsie turris den barra» (MN 1349).

Soler¹

[su'ʎe]

Llinatge que es manté abundant a la vila i a tota la geografia del Baix Gaià. Documentat originàriament a Clarà però també a Torredembarra des del se-

gle xv. En el *Capb. (C) 1777* consten com a propietaris de terres i habitants de Clarà. El *Reg. Fisc. 1921* anota el cognom de divuit propietaris al nucli antic del poble, cinc a Clarà i tres a Baix a Mar. En el *Padró 1936* consten vint-i-dos grups familiars. S'ha trobat escrit majoritàriament *Solé* però també *Soler*.

V. t. **Clarà, la plaça; *Poater, el.*

«Ego Bernardo Soler loci Turrís den barra» (*Establ. 1438*, 6 d'octubre); «Petro Soler dela molella hitator turrís den barra» (MN 1452, 8.3.1455); «Matheu Soler», «Joan Soler» i «Miquel Soler» (*Bapt. 1566*, any 1575, gener 1588 i 3.12.1615); «Antonio Soler [...] Ville Turrís den barra» (MN 1602, 1.11.1605); «Anthonius Soler turrídembarra», «Michael Soler» i «Geronimus Soler pages de clara» (MN 1626, 19.3.1626, 29.7.1626 i 23.2.1630); «Joseph Soler», «Geronim fill de Geronim Soler y de Catarina pagesos del lloch de Clarà» i «Manuellem Soler» (*Bapt. 1640*, 24.5.1643, 6.2.1699 i 9.2.1704); «Confessio Michaelis Soler de Clarà agrícola» i «Confessio Conjugum Solers. Joanes Soler agrícola» (*Capb. 1656*, f. 83v i 119); «Geronim Soler pages del lloch de Clara» (MN 1707, 18.3.1712); «Joan, fill de Joseph Solé Pages del lloch de Clarà y de Maria Soler y Rosich» (*Bapt. 1723*, f. 5v, 7.7.1723); «Pau Soler Pagés», «Jph. Soler Foner», «Joan Soler Pagés» i «Pere Soler» (*Cad. 1757*, f. 14, 21, 52 i 54); «Joan Soler i Prats» (*Bapt. 1787*, f. 25.10.1794); «Arraval i Carrer Nou: Josep Anton Soler, traginer» (*Plet 1796-1818*); «Agustí Soler y Casasús», «Pere Soler Gatell» i «Mariano fill de Joan Soler pagès y de Teresa Casasús conjuges de Clarà» (*Bapt. 1806*, f. 8, 17.5.1807, f. 15v, 15.2.1808, i f. 349, 2.8.1836); «Antonio Solé y Fortuny», «Ramon Solé Casasús», «Juan Solé y Jansà», «Rafael Soler y Cendrós», «José Soler y Guasch», «Joaquin Soler y Oliver» i «Antonio Soler y Porta» (*Bapt. 1868*, 19.9.1869, 10.7.1870, 4.8.1872, 14.10.1886, 22.7.1887, 28.1.1888 i 12.10.1888); «Antonio Solé i Alberich», «Juan Soler y Soler», «Juan Soler y Rovira», «Gabriel Solé y Cañellas» i «Celestino Soler y Recasens» (*Bapt. 1870*, f. 9, 12.4.1870, f. 21v, 18.11.1870, f. 64v, 22.11.1872, f. 247, 16.2.1881, i f. 263v, 29.11.1881); «Pedro Solé Ferré, propietario: Muns», «José Solé Recasens, propietario: Sadolla, Cuadra den Clariana, Sinieta, Pou, Mas Tarrasa», «Jaime Solé Ferré, propietario: Muns», «Pedro Solé Sagalá, propietario: Muns», «Salvador Solé Ferrer, propietario: Capella», «Salvador Solé Mercadé, propietario: Cuadra den Clariana, Capella», «José Solé Ciuró, propietario: Muns» i «José Solé Porta, propietario: Sadolla, Sinieta, Pou» (*Contr. R. 1879*, núm. 157, 159, 160, 162, 164, 167, 169 i 170); «Juan Solé y Urpí», «Lutgarda Soler y Rovira», «Laureano Solé y Boada», «Jaime Solé y Sardà» i «Jaime Solé y Mañé» (*Bapt. 1894*, f. 17, any 1899, f. 22, any 1902, f. 25v, any 1902, f. 28, any 1903, i f. 76, any 1909); «Juan Soler y Ibañez, hijo legítimo de Juan Soler Güell, del comercio, de esta, y de Isabel Ibañez Aulesa de Reus; siendo sus abuelos paternos, Pedro Soler Ferré y María Güell Sanabras, ambos de la Poble de Montornès» i «Marcelo Soler Ibañez» (*Bapt. 1913*, f. 9v i 23, 8.3.1914 i 14.2.1916); «Joaquim Soler Recasens (1883-1965) Ramader. El 1900 se'n va anar cap a l'Argentina» (DCA, vol. iv, p. 113).

Soler²

«petro roig al soler [...] losi turris den barra» (MN 1452, 13.5.1455); «petro roig alias soler» (MN 1515, 22.8.1519); «Petrus Roig alias Soler agricola oppidi Turris den barra» (MN 1626, 24.4.1628).

Renom.

Solsona

«Luís Solsona y Fusté, hijo legítimo y natural de Pedro Solsona y Rull, natural de Catllar, y Francisca Fusté y Figueras, de esta» (*Bapt. 1888*, f. 27, 15.12.1889).

El cognom consta al *Padró 1936*.

Solsonar, el [əɫ suɫsu'na]

Indret de la platja entre cal Bofill i l'actual urbanització Claramar. Els pescadors li donaven aquest nom perquè hi creixien moltes plantes salades, com la salicòrnia.

«L'anomenaren “el Solsonar” segurament per les plantes anomenades “salsones”. Que hi creixen encara actualment, i que al Barri, s'anomenen “solsones”» (Valls 1998, p. 38).

Sonsona, cal ['kaɫ sun'sonə]

Impremta avui desapareguda que es va establir als anys trenta del segle xx a la plaça de la Font. Més endavant es va traslladar com a papereria i llibreria al carrer d'Antoni Roig. La família Sonsona és d'origen aragonès.

V. t. *Miquel de la Impremta*.

«Antonio Sonsona Millan, hijo legítimo de Antonio Sonsona Yebra, empleado de ferrocarril, de Samper de Calanda (Teruel), y de Lucia Millan Sonsona también de Samper» (*Bapt. 1913*, f. 22v, 17.2.1916).

Sopes, cal ['kaɫ 'sopəs]

Renom d'una casa de pescadors al carrer de Tamarit.

Sord del Peterrer, cal ['kaɫ 'sor ðəɫ pətə're]

Renom d'una casa del poble sense determinar-ne la ubicació.

Sord Sofrista, el

V. *Sofrista, cal*.

Sort, la

[tə 'sɔrt]

Partida de terra que coincidia, en gran part, amb l'hort de la Sort. S'estén entre el nucli de població i la via fèrria, i entre el passeig de la Sort i el camí dels Munts. S'hi accedia pel camí Fondo i el camí dels Munts. Avui gairebé tota està edificada. El topònim prové de temps medievals quan es va fer la parcel·lació d'una gran propietat.

«Jacobus Martí, habitatorio dicti loci Turris d'en Barra et vestries, ad in perpetuum ad meliorandum et non deteriorandum, due pecie terre sive duas sortes terre in pereliata mea et dicti castris in dicti termini dicti loci Turris d'en Barra, sicut afrontatur et terminator predictas duas sortes terre cum honore Raymundo Col de dicta pareliata (1391)» (Companys, p. 243); «in dicto termino Turris den Barra et in partita dicta la Sort per quam transit iter quod tendit ex dita villa dla torra ad civitatem Tarragona», «La Sort [...] a Meridie cum termino de Altafulla» i «in partita vocata dela Sort [...] a meridie cum itinere Vetero quod tendit a Civitate Barna in civitate Tarracona [...] a cirtio cum itinere dela Martineta» (*Capb.* 1656, f. 9v i 158v, 7.10.1656); «La Sort» (*Plànol 1944*, p. 13); «la Sort» (*Orfot. Mp. (T)* 1998).

Sort, el carrer de la

[ət kə're ðə tə 'sɔrt]

Trobem el seu origen en l'expansió urbana del segle XVIII. Més enllà de les muralles, seguia el traçat d'un antic camí que creuava la partida de terra que li dona nom. Tanmateix, el topònim urbà s'ha modificat segons el tarannà polític del moment històric.

«calle de la Sort» (*Plànol 1926*); «Que la comisión municipal permanente en sesiones de primero y dieciseis del actual acordó: [...] cambiar el nombre de la calle de la Sort por el de paseo del general Martínez Anido» (*Acta Ple 1926*, p. 175, 25.8.1929); «Se acuerda por unanimidad cambiar el nombre la calle de la Sort por la de Fermín Galan» (*Acta Ple 1931*, 2.5.1931).

Sort, l'hort de la

[ˈtɔr ðə tə 'sɔrt]

Propietat gran i tancada amb diverses sínies, coneguda com *la Sort*. Es trobava a prop del camí que conduïa a la Martineta, amb conreus d'ametllers, però també s'hi feien hortalisses. La propietat havia estat dels Nin fins que al segle XVIII la van comprar els Fontanilles, i ja al segle XIX va tornar a canviar de propietari, la va comprar l'indià Francesc Gual i Gabardós. Els seus descendents van fer construir, on hi havia una vella masia, una casa, el xalet de la Sort, anomenada «*Villa Dolores*», que encara existeix. Es troben plànols que identifiquen l'edifici com «la casa de la Veleta», tot i que no hi ha cap penell, però sí una agulla de ferro forjat que destaca damunt la teulada. L'any 1930 es considerava hàbitat dispers de la vila. Part d'aquesta propietat està afectada per un pla parcial encara en procés d'execució.

«Horts de la Torra. Sort» (*Compl. Pasqual* 1750, f. 3); «Orts de la Torra. Ort de la Sort» (*Compl. Pasqual* 1800, f. 48); «H. de la Sort» (*Compl. Pasqual* 1859, f. 27); «A Torredembarra posseïen (els Fontanilles) l'hort clos, conegut com “la Sort”, a la partida del Camí que va a la Martineta» (Rovira-Anguera, p. 26); «casa de la Veleta» (*Plànol* 1885); «Huerto de la Sort» (*Padró* 1885, p. 38).

Sort, el passeig de la

[əɫ pə'sɛdʒ ðə tə 'sɔrt]

És la perllongació del carrer del mateix nom. L'obertura de la via urbana va suposar l'expropiació de terres, algunes de les quals van acabar amb donacions gratuïtes per part dels propietaris: Huguet, Santcliment, Camps, Soler, Mercadé, Torrens, Querol. L'arquitecte municipal Josep M. Vives és qui es va fer càrrec del projecte. Inicialment es va dissenyar amb una rambla central i dues voreres laterals, però a causa de l'augment de circulació rodada es va obrir tota l'amplada del carrer per als vehicles. Durant un temps s'hi va fer el mercadet setmanal. El nom del passeig ha variat amb el temps, així a la documentació inicial es recull el mateix nom d'aleshores —Fermín Galán— però amb la consideració de passeig. Tanmateix, mai es va veure retolada aquesta nomenclatura perquè es va optar per batejar-lo, durant el règim de Franco, com a *paseo de los Mártires*. Podem afegir que, quan es van plantar els plataners actuals, popularment n'hi deien *el passeig dels Semalers*.

V. t. *Fermín Galán, el passeig de*.

«Huguet seguint l'opinió del poble, proposa retornar el nom tradicional al passeig de la Sort, fins ara Martínez Anido» (*Acta Ple* 1930, 11.5.1930); «Paseo de los Martires» (*Plànol* 1944, pol. 13).

Sorteta, la (C)

«la sorteta [...] possidemus in termino Ville Turris den barra» (MN 1602, 26.7.1606); «jn termino de Clara vulgariter dicta la Sorteta [...] et partim cum via regia» (MN 1626, 25.8.1630).

Sota Clarà (C)

«Sota Clarà. Secano» (*Amill.* 1943, f. 269).

Partida de terra.

Sota el Pujol (C)

[ˈsotət puˈʒɔɫ]

Partida de terra a la Sadolla. S'hi accedeix pel camí del Molí i els conreus eren de cereals i vinya, però avui estan plantats olivers. Segons fonts orals, havia estat propietat de cal Salvat de Creixell.

«Sota el Pujol. Secano» (*Amill.* 1943, f. 268).

Sota la Vila

«Pessa de terra situada en la partida de sota la Vila» (*Cad. 1735, f. 37*).

Peça de terra. També s'ha trobat documentada amb altres denominacions: *la Vila* i *Davall la Vila*.

V. t. **Vila, la*.

«Submarino» de Terra, el

[ət̪ summə'rinu ðə 'tɛrə]

Indret marí.

V. t. *Submarins, els*.

«El submarino de Terra. Fons: 160 braces sonda. Senya: Ramonet per Mas Guineus» (*Montaña, p. 127*).

«Submarino» del Nen, el

[ət̪ summə'rinu ðət̪ 'nɛn]

Indret marí sense determinar-ne la ubicació.

V. t. *Submarins, els*.

«El Submarino del Nen. Porta el renom del primer pescador que hi va enrocar» (*Montaña, p. 89*).

Submarins, els

[ət̪ summə'rins]

Indret marí on es troben restes de vaixells enfonsats. En moltes ocasions els vells pescadors en deien, en castellà, *els «submarinos»*.

«Més a llevant de la platja de la Torre i a molta més profunditat hi ha unes roques que en diuen els “submarins”, a 200, 280 i 300 braces de fons. Es van descobrir quan després de la guerra del 14 les barques van començar a arrossegar l'art amb motor. A vela no es podia arrossegar a tanta profunditat. Com que després de la guerra també es van descobrir vaixells enfonsats, se suposa que per similitud se'ls va anomenar així. Estan tots tres en línia. Tall de garbí de l'Estret per Sant Antoni. Seguint aquesta senya per popa i escandellant es van trobant un darrere l'altre» (*Barques, p. 78 i 80*).

Sumoi, cal

['kaʃ su'mɔj]

Casa al carrer de la Carnisseria que recull el cognom de la família. Era la casa del pare del Pau Pintor. S'ha trobat escrit *Sumoy*.

Sunyer

[su'ɲe]

Llinatge documentat des del segle XVI. En el *Capb. (C) 1777* consten com a propietaris d'algunes peces de terra. Ja al segle XX, el *Reg. Fisc. 1921* anota el cognom de quatre propietaris d'edificis i solars al nucli antic del poble. Consten cinc grups familiars al *Padró 1936*. S'ha trobat escrit *Sunyer, Suñer, Sunier, Soñer* i *Suñé*.

«Pere Suñer» i «Pau Andreu Suñer, fill de Joan Sunyer» (*Bapt.* 1566, 4.4.1584 i 8.4.1609); «Ego Petrus Sunyer agricola villa Turrus den barra» (MN 1602, 22.3.1615); «Joanem Suñer» i «Josephum Sunier» (*Bapt.* 1640, 28.1.1683 i 8.5.1689); «Confessio Joannis Sunyer Sartoris» (*Capb.* 1656, f. 85, 10.10.1656); «Joan Sunyer Sastre» (MN 1707, 17.2.1710); «Joseph Soñer y Gomà» i «Joseph Sunyer y Gomis» (*Bapt.* 1723, f. 52, 22.2.1727, i f. 72, 10.1.1730); «Jph. Suñer y Sagas» i «Joan Suñer Pagés» (*Cad.* 1757, f. 28 i 34); «Pere Suñer i Soler» i «Vicens Suñer i Soler» (*Bapt.* 1787, f. 36v, 30.10.1788, i f. 115v, 22.1.1794); «Pere, fill de Joseph Suñer pagès y Francisca Soler» (*Bapt.* 1806, f. 20v, 10.7.1808); «Manuel Suñé y Cerbian», «Antonio Suñé y Rius» i «Pedro Suñé y Martí» (*Bapt.* 1870, f. 40v, 16.7.1871, f. 64v, 21.11.1872, i f. 88v, 15.11.1873); «Antonio Suñé Ramon, propietario: Rasa» (*Contr. R.* 1879, núm. 158); «Mercedes Suñé y Papiol» i «Teresa Suñé y Papiol» (*Bapt.* 1894, f. 48, any 1906, i f. 64, any 1908); «Antonio Suñé y Olivé, hijo legitimo de Antonio Suñé Rius, labrador, y de Rosalia Olivé Solé, ambos de la presente» (*Bapt.* 1913, f. 13, 26.8.1914); «Suñé Fortuny, José, Calle Alta San Pedro», «Suñé Ramon, Antonio. Calle Baja San Pedro», «Suñé Ramon, José. Calle Freginal; Carniceria» i «Suñé Rius, José, Calle Antonio Roig» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 603-607).

Sus, la barca de Cal (C) [tə 'βarkə ðə 'kaʎ 'sus]

Indret marí on es troba enfonsada la barca de cal Sus de Clarà.

«Sus, la Barca de cal. La Barca de Clarà. Fons: 40 brases» (Montaña, p. 34 i 122).

Sus, cal (C) ['kaʎ 'sus]

Casa situada a la part de llevant de Clarà. Era una referència per als pescadors.

«Montornés per cal Sus» (Montaña, p. 122).

Sus, el ganxo de Llevant del (C) [ət 'ɣaɾtʃu ðə ʎə'βan dət 'sus]

Indret marí on es troba enfonsada la barca de Clarà.

«Sus, el Ganxo de llevant del» (Montaña, p. 122).

Tabac, cal ['kaʎ tə'βak]

Renom d'una casa de Baix a Mar a la plaça de l'Esdevenidor. Encara hi ha qui recorda el Ramon, la Dolors i la Salieta Tabac.

Taboll, cal ['kaʎ tə'βoʎ]

Renom d'una casa al carrer Major on vivia un pastor vingut del Perelló.

Tamarit, de

«Ramon de Tamarit (1206) [...] Guillem de Tamarit (1217-1235) [...] Arnau de Tamarit. (+ 1282)» (Companys, p. 73).

Llinatge que va senyorejar Torredembarra durant gran part del segle XIII. El primer document que presenta Ramon de Tamarit és del 26 d'abril de 1206 i en el qual s'estableixen els capítols de les obres de fortificació de Torredembarra acordats entre el senyor feudal i els seus homes.

V. t. **Clarà, la quadra de*.

Tamarit, el carrer de [ət kə're ðə təmə'rit]

El nom del carrer data de l'any 1928. El topònim fa referència a l'antic *castrum* de Tamarit, que va gaudir de la jurisdicció de gran part dels termes del Baix Gaià, també va afavorir la configuració de Clarà i Torredembarra en els seus inicis medievals.

V. t. **Marina, la*.

«carrer Tamarit» (*Padró 1936*, p. 216-222).

Tano, la caseta del [tə kə'zetə ðət 'tanu]

Construcció als Munts que havia servit de refugi a caçadors. Es trobava on avui hi ha els carrers dels Xiprers i de la Farigola. Durant la Guerra Civil va ser la torre de la Defensa Especial Contra Aeronaus.

V. t. *DECA, la*.

Tanoca

«Francesc Roig i Vidal, adroguer, dit Tanoca» (*Plet 1796-1818*).

Àlies.

V. t. *Roig*.

Tanoca, la (C) [tə tə'nokə]

Casa aïllada i avui mig enrunada a prop de cal Pastoret. L'edifici, en altres temps, era una referència per als pescadors.

«Senya: Montornès per la Tanoca» (*Montaña*, p. 123).

Tanoca, el freu de la [ət 'frɛw ðə tə'nokə]

És un reclau que fa el Brut per la Banda de Fora en línia recta davant de la Tanoca.

«Tanoca, el Freu de la. Fons: 17 braces» (*Montaña*, p. 123).

Tarragona, el camí de

«afrontat cum amjno publico quod tendit versus tarrachonem» (MN 1360); «jn termino de la torra denbarra jn parte vocata lo cami qui va a tarragona» i «in

termjno turris den barra jn parte vocata lo camj de tarragona afrontat [...] ab occidente ab en marj» (MN 1561, 23.4.1563 i 7.10.1565); «Che. de Taragone» (*Plànol 1647*); «per quam transit iter quod tendit ex dita villa dla torra ad civitatem Tarragona» (*Capb. 1656*, f. 9v, 7.10.1656); «camí dit de Tarragona» (*Amill. (C) 1741*, f. 89).

Antic camí que sortia del Portal de la Bassa.

Tarragoní, cal [ˈkaʎ tərəɣuˈni]

El renom de la casa indica el lloc de procedència d'un avantpassat. Actualment només reconeixem per aquest renom el casal que forma part del conjunt de les cases dels indians del carrer d'Antoni Roig, número 49. L'any 1914, Joan Soler Güell va comprar la propietat, que manté l'estructura típica dels edificis construïts a finals del segle XVIII. Consta de planta, dos pisos i golfa, i conserva un jardí que evoca el passat indià.

V. t. *Indians, les cases dels*; «*Perico*» *Tarragoní, cal*; Soler¹.

«Soler Güell, Juan. Calle A. Roig» (*Reg. Fisc. 1921*, f. 597); «Precatàleg d'edificis a protegir com a béns culturals d'interès local. Carrer d'Antoni Roig, núm. 49» (PGOU 2002, p. 117).

Tarragoní, la sínia de Cal [tə ˈsiniə ðə ˈkaʎ tərəɣuˈni]

Hort de darrere de la casa.

V. t. **Sínia dels «Indianos», la*.

Tàrrega

«ludovico tarrega [...] Ville Turris den barra» (MN 1602, 1.11.1605).

Tartana, la [tə tərˈtanə]

Nom donat a una part del conjunt arqueològic de la villa del Moro que recorda la vela d'una antiga tartana.

V. t. *Moro, la villa del*.

«La Tartana té una planta quadrada, amb els murs fets amb grans blocs irregulars de pedra, encofrats —opusincertum— i revestits, interiorment, amb morter —opusigninum—. La coberta té una volta feta de formigó. Al centre d'aquesta volta hi ha una obertura circular [...] E. Terré creu que la Tartana correspon al tepidarium del recinte, mentre que Pinyol defensa que es tracta del frigidarium, es a dir com una continuació de l'estança número 4. De totes maneres, fos quina fos la seva funció original, avui dia podem constatar que no sempre fou utilitzada com a sala de bany sino que durant un cert temps fou emprada com una cisterna per l'emmagatzar aigua» (Blanco 1998, p. 25).

Tassaco, el [ət tə'saku]

Renom d'un home que va fer de jutge de pau. L'origen del nom, segons fonts orals, prové del fet que aquest empleat municipal havia fet les Amèriques i explicava sovint les excel·lències del «tasajo».

Tatai, el [ət tə'taj]

Renom d'un pescador, pare del Tio Tom.

Taverna, la [tə tə'βɛrnə]

V. t. *Astut, ca l'*.

«La Taverna del Francisco Pujol, també en deien “ca la Cisca”» (Gual Gallofré 2003, p. 51).

Taverna, cal ['kaɫ tə'βɛrnə]

Renom d'una casa al carrer Major.

Taverneta, la [tə təβɛr'nɛtə]

Avui ja desapareguda, era freqüentada per la gent que anava al camp de futbol de la Unió Deportiva. En aquells temps quedava als afores de la vila.

«La terrassa de la Taverneta, situada a la cantonada del passeig de l'Estació i el carrer de Pere Badia» (*Imatges*, p. 105).

Tecla, ca la ['ka tə 'tektə]

Era una bona cosidora que vivia al carrer de les Creus.

Teia, ca la ['ka tə 'tejə]

Renom d'una casa del carrer del Freginal on també hi vivia el Llarg del Cèsaro. El renom prové del nom de l'àvia «Dorotea».

Teixidor [təʃi'ðo]

Cognom documentat al segle XVII. Consta al *Padró 1936*. S'ha trobat escrit *Teixidor* i *Teixidó*.

«paulus Teixidor Turrís den barra» (MN 1626, 2.9.1626); «Joseph Teixidó y March» (*Bapt. 1806*, f. 70, 7.3.1812); «Miguel Teixidó y Folch, hijo legítimo y natural de José Teixidó Solé, de esta, labrador, y de Carmen Folch Gallofré de Vespella» (*Bapt. 1888*, f. 75v, 20.2.1893); «Teixidor Solé, José. Calle Cruces», «Teixidor Solé, Manuel, calle Ancha» i «Teixidor Solé, Rosalia, Calle Portal Bassa» (*Reg. Fisc. 1921*, f. 609-611).

Telèfons, dels [dəts tə'ɛfənuŋ]

Renom donat a diferents dones de la mateixa família que s'encarregaven del servei de telèfon que hi havia al carrer de la Carnisseria. La Maria, la Teresa o la «Paquita» dels *Telèfons* portaven l'avís o encàrrec a casa.

Telèfons, el carrer dels [ət kə're ðəts tə'ɛfənuŋ]

V. *Carnisseria, el carrer de la*.

«Telègraf», el [ət tə'ɛɣrəfu]

Els pals de telègraf quan es distingien des de mar havien estat referències per als pescadors.

«Telègraf per telègraf (En diuen telègrafs de les antigues torres de senyals)» (*Barques*, p. 92); «Senya: Telegrafo per Telegrafo; El Telegrafo. El terme sempre és aplicat a la torre més propera a l'emplaçament del pescador. Si no és l'habitual, es a dir, si es refereixen a una de més llunyana, o si dins el seu camp d'actuació n'hi ha més d'una aleshores afegeixen, coma singularitzador, el nom de l'indret on s'ubica» (Montaña, p. 273 i 352).

Tenyidor, el [ət tənɪ'ðo]

Lloc on es tenyien les xarxes de cotó; fins a l'aparició del niló hi havia calderes i forns per donar consistència a les xarxes. És coneguda l'expressió *fer cap al tenyidor* o *portar al tenyidor* per indicar que una persona s'ha mort i ja és al cementiri.

«El tenyidor no faltava a cap platja. Una botiga amb una grossa caldera. El tint es feia amb escorça de pi, afegint-hi una porció de quitrà. Les barques velles i tot tipus d'embarcació de fusta, en desfer-les, feien cap al fogó del tenyidor com a combustible. Era el darrer ajut que encara donava un fatigat bastiment que havia servit tota la vida» (*Barques*, p. 86).

Teresa de Cal Cèntim, la [tə 'trɛzə ðə 'kaɫ 'sɛntɪm]

Renom heretat de la família d'una venedora que posava la seva taula de venda d'aviram i matons de sang a la plaça de la Verdura.

V. t. *Cèntim, cal*.

Teresa de la Lleteria, ca la ['ka tə 'trɛzə ðə tə lɛtə'riə]

Renom donat a una dona que venia llet al carrer d'Antoni Roig.

Teresina de la Reina, la [tə trə'ziɲə ðə tə 'reɲnə]

Renom donat a una venedora de la plaça de la Verdura.

Tern

«Joan Tern marier» (*Cad.* 1757, f. 28).

Terrassa

«Joannes tarrasa [...] loci turris den barra» (MN 1561, 7.2.1562); «Sebastià Terrassa», «Pere Terrassa» i «Pere Tarrassa» (*Bapt.* 1566, 1.1.1579, setembre 1591 i 9.3.1617); «Sebastianus Terrasa sutor [...] turris den barra» (MN 1626, 25.1.1627); «Hieronima, filla de Joseph Tarrassa pescador, i de Margarita llur muller» (*Bapt.* 1640, 5.6.1646); «Confessio Marianna Tarrassa vidua» (*Capb.* 1656, f. 133).

Cognom documentat al segle XVI. S'ha trobat escrit *Terrassa* i *Tarrasa*.

Terres

«Guillermj terres hitatori terminj de clerano» (MN 1374, f. 20).

Terres Cavades, les

«vineam meam sitam jntermjno de la torra in ripa camjnj q vulgaritur apellata las terras cavades [...] afrontat [...] apponente cum vico ? que ruditur terra rubea» (MN 1465, 10.11.1470); «in termjno villa Turris den Barra in parte dicta les Terres cavades [...] ab occidente vero cum vico quo itur a la portadora» (MN 1602, 20.4.1615); «in termino Turris den Barra et in partita vocata de les Terres Cavades [...] ab occidente cum itinere dles Terres Cavades ad Mansum de Cantacorps» i «in partita voccata de les Terres Cavades [...] ab oriente cum itinere quod tendit ad mansum den Buada» (*Capb.* 1656, f. 56, 9.10.1656, i f. 146, 15.10.1656).

Partida de terra sense localitzar-ne la ubicació.

Terric

«Ego Salvator terrich de turrij denbarra» (MN 1333).

Teuleries, les (C) [təs təwtə'riəs]

Partida de terra amb conreu de secà, garrofers i vinya. Algunes peces de terra s'inscriuen amb aquest topònim, una d'elles era propietat de la família Torrens. Avui correspon, en part, a la urbanització Les Àmfores, però també va estar afectada per l'obertura de la variant de la carretera N-340. Probablement era a prop del Clot de l'Argila, però no s'ha pogut confirmar.

V. t. *Argila, el clot de l'*; *Sinieta, la*¹.

«Teularias», «Teularias de Clarà» i «Sinieta o Teuleries. LINDA: a Oriente con la carretera de la Pobla» (*Amill.* 1943, f. 95, 144, 147, 155, 217 i 226).

Tià de la Gralla [ti'a ðə tə 'ɣraɫə]

Pagès aficionat als castells.

V. t. *Gralla, cal*.

«Sebastià Ciuró, *Tià de la Gralla*» (Bargalló-Morlà-Recasens, p. 94).

Tinents, els

V. *Atinents, els*.

Tio Roí, cal ['kaɫ 'tiu 'rɔj]

Renom d'una família de fora establerta a Baix a Mar.

Tio Tom, el [ət 'tiu 'tɔm]

Fill del Tatai, el Tio Tom.

Tio Tom, cal ['kaɫ 'tiu 'tɔm]

Renom d'una casa a Baix a Mar que dona a tres carrers: de la Indústria, del Carme i el corraló que els uneix. És una de les cases propietat de la cooperativa.

Tira-me'l Dalt i cal Tira-me'l Dalt ['tirəmət 'daɫ] i ['kaɫ 'tirəmət 'daɫ]

L'origen del renom prové d'una frase habitual entre els pescadors. «Tirar dalt» és l'acció dels homes de mar quan pugen a bord un peix, o qualsevol cosa que treuen del mar. Era una casa al carrer del Freginal.

V. t. *Batista Roig, el carrer de*.

«El Tira me'l Dalt» (Moreu-Rey, p. 159).

Titarro, el [ət ti'taru]

Renom dedicat a Eusebi Coca degut als cigars que fumava. En deia un «titarro».

«El dia de la seva arribada va anar a rebre-la a l'estació de la Riera, que era on paraven els trens que provenien de l'Aragó, l'avi de la fonda Coca, amb la tartana. El Titarro —aquest era el seu renom— que a més de ser quec parlava embarbussat» (Wennberg, p. 87).

Titines, les [təs ti'tinəs]

Renom donat a dues germanes solteres de Baix a Mar. A la germana petita li deien *la Titina*.

«Les Titines» (Moreu-Rey, p. 67).

Toda [ˈtoðə]

Cognom documentat a partir del segle XIX. Consta al *Padró 1936*.

«Francisco, fill de Francisco Toda ostaler i de Margarida Toda i Rafols» (*Bapt. 1787*, f. 216, 29.12.1800); «Jph fill de Franco Toda Forner y de Teresa Fontanet de Barcelona» (*Bapt. 1806*, f. 330, 8.12.1833); «Francisco Toda y Rovira, hijo de los consortes Antonio Toda, semolero, y María Ribera Mercader, siendo sus abuelos paternos, Francisco Toda Rafuls, y Francisca Recasens Cañellas» (*Bapt. 1888*, f. 135, 23.12.1896); «Toda Recasens, Antonio, Plaza Dr. Robert» (*Reg. Fisc. 1921*, f. 612).

Toldrà [tuɫˈdra]

Cognom documentat a la vila al segle XVI. A partir del segle XIX amb presència a Baix a Mar. S'ha trobat escrit *Toldrà* i *Tolrà*.

«Ego bertholomeo tolra [...] locj turrjs den barra» (MN 1515, 3.11.1518); «Juan Tolrà» (*Capb. (C) 1561*, f. 88); «Ísabel Joana Tolrà» (*Bapt. 1566*, 1.1.1590); «Petrus Toldra omnes agricole turris den barra» (MN 1626, 8.4.1630); «Pere Toldrà» i «Josep Tolrà» (*Bapt. 1640*, 2.4.1667 i 19.2.1671); «Confessio Damiani Toldra agricola» (*Capb. 1656*, f. 120v); «Antonio Tolrà y Sanmartí» (*Bapt. 1868*, 7.3.1890); «Joaquin Toldrà y Sanmartí» (*Bapt. 1870*, f. 267v, 28.11.1881); «Juan Tolrà Solé», «Magín Tolrà Solé» i «Josefa Tolrà Solé» (*Bapt. 1894*, f. 78, any 1909, f. 93, any 1911, i f. 105, any 1913).

Tomàs

«ub bnº thomasj de turrj denbarra» (MN 1333, 7.10.?); «G tomas de turrj denbarra» (MN 1333, 17.11.?); «G thomas» (MN 1333).

Tomasos, els

«Tomasos [...] Algarrobos» (*Amill. 1943*, f. 159).

Partida de terra de secà sense determinar-ne la ubicació.

Toniet, cal [ˈkaɫˈtuniˈet]

Casa a la plaça del Castell.

«La tercera casa que fa cantonada amb la plaça del Castell i el carrer Eduard Benot, era d'una família de Vespella, cal Toniet» (*Sínia*, 7, p. 11); «Precatàleg d'edificis a protegir com a béns culturals d'interès local. Plaça del Castell» (PGOU 2002, p. 117).

Torner

«Joseph, fill de Agustí Torner, Traginer de Bonastre y de Maria Torner y Copons» (*Bapt. 1787*, f. 55v, 26.1.1790); «Joseph Torner y Guasch, fill de Pere Torner carreter y Maria Theresa Guasch» (*Bapt. 1806*, f. 27v, 9.4.1809).

Torrano

[tu'ranu]

El cognom consta al *Bapt. 1913* i també al *Padró 1936*.

Torre, la

[tə 'torə]

Des d'èpoques antigues, mot emprat per designar Torredembarra. També avui en la parla popular s'abreuja el topònim de la població. Un bon exemple el trobem en el nom de la colla castellera de la vila «Els Nois de la Torre»; també la parla dels pescadors el recull en alguna senya marina.

«tant en la concòrdia com en la partió de termes de l'any 1206 i sobretot en el sponsalici de l'any 1217, la Torre o la *domus* de la Torre és el referent toponímic de la futura Torre den Barra» (Serra Rial, p. 192); «Gilem rog loci de la torra» (MN 1561, 30.11.1563); «Horts de la Torra» i «Botigas de la Torra» (*Compl. Pasqual* 1750); «Sant Antoni pel “Cruscero” de la Iglésia de la Torre. El Campanar de la Torre agafant l'Estació per la banda de Fora; Els Flares a la Punta del Roquer de la Torre, Montornès pel Fortí de la Torre» (Montaña, p. 130, 253, 259 i 265); «NOM POP.: la tóra, encara que la gent més distant diu també el nom més sencer [...] Manyé i Flaquer, que hi nasqué firmava els seus articles J<oan> de la T<orre>, i de jovenet li deien “l'Animeta de la Torredembarra” [...]. Gentilici: a Tarragona els pescadors els diuen “gent de la tóŗā” o bé, “tuŗāĝans” (Casac. 1923)» (Coromines, p. 313).

Torre, de la

«gabriel segunyoles de la torra» (MN 1561, 14.1.1563).

Renom.

V. t. *Ramon de la Torre, el carrer de*.

Torre, el pou de la

[ət 'pou ðə tə 'torə]

Peça de terra al terme municipal del Riera de Gaià de propietat de l'Ajuntament de Torredembarra on es localitzen dos pous d'aigua que en altres temps havien permès l'abastament d'aigua a la població. Actualment es realitzen activitats encaminades a la millora ambiental i la restauració de l'ecosistema del bosc de ribera.

Torre de Clarà, la

«Els anys 1279 i 1280 consta l'existència de l'església de la torre de Clarà, "Turri de Clayrano" o "Turre de Clerano" (als còmputos de la dècima de Tera Santa o de les croades), la qual hom ha interpretat que amb el temps esdevindria la Torre d'en Barra» i «En relació a la dècima exigida per el sosteniment de les croades, el rector de l'església de "Turri de Clayrano" o "Turre de Clerano" hi contribuí amb 2 lliures i 15 sous i 5 diners l'any següent (1235)» (Companys, p. 26 i 107).

Aquest topònim és emprat fins a finals del segle XIII per designar Torredembarra. Es desconeix quin fet va provocar el canvi.

Torre de la Vila, la

[tə 'torə ðə tə 'βitə]

Torre de planta quadrada, emmerletada, que correspon a una torre de defensa medieval. Va ser reformada quan es van introduir dues obertures d'estil gòtic, una finestra d'arc conopial i una altra de coronella. E. Morera la va identificar com la torre que dona origen a la població l'any 1173. Aquesta interpretació s'hauria de revisar, perquè dona lloc a confusions. Valls i Guasch proposava anomenar-la *Torre medieval*, de murs i valls. Segons el gravat de Beaulieu, del segle XVIII, apareix envoltada d'altres edificacions, tanmateix no disposem de fonts documentals que aportin llum sobre l'enderroc d'aquestes torres. És catalogada com a bé cultural d'interès nacional.

V. t. **Torre Grossa, la*.

«tot aquell espai de terra contiguo a la torre situada junt los murs de la pnt vila tocant en lo passadis dit la guaita que va des del portal de la Creu a dita torre» (MN 1707, 8.3.1712); «En un inventari [1430] del Castell vell de Torredembarra [...] hem espigolat les dades referents a la torre grossa, és per demostrar que la torre que algú va batejar, impròpiament, amb el nom de "torre de la vila" no té res a veure amb la que va donar origen al poblament de la nostra localitat, puig és, solament, una torre de murs i valls, de construcció molt més tardana» (*Sínia*, 23, p. 13); «Acord [...] de delimitar l'entorn de protecció de la Torre de la Vila, situada a l'illa de cases formada pel carrer Forn, la plaça de l'Església, la plaça del Castell i el carrer de la Vila, de Torredembarra, i de les restes dels portals de la Muralla» (DOGC, 25.11.1991).

Torre Grossa, la

«En un inventari del Castell vell de Torredembarra de l'any 1430, a l'època de Melcior d'Icart, conservat a Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, hi trobem que, a una de les quatre torres que el conformen, el notari l'anomena torre grossa» (*Sínia*, 23, p. 13).

Segons Anton Valls i Guasch consta en documentació medieval aquesta denominació per designar una de les quatre torres que conformaven el castell vell de Torredembarra.

Torredadell

[torəβə'ðeɫ]

Cognom documentat al segle XIX i també al *Padró* 1936.

«Martí, fill de Pere Torredadell y Isabel Grau conjugues de Tarragona» (*Bapt. 1806*, f. 78, 11.11.1812); «Torredadell Mateu, Lorenzo. Plaza Pi y Margall» (*Reg. Fisc. 1921*, f. 613).

Torrebarda

«testes [...] petro torrjbarda» (MN 1333, 11.10.?): «Ego p turrjbarda de turrj denbarra» (MN 1333); «pº terribarda de turrj den barra» (MN 1340); «Prohoms de Torredembarra (1336) Pere Torrebarda» (Companys, p. 135).

Cognom que es podria considerar procedent del topònim *Turi d'en Bares* o *Bardes*.

V. t. *Torredembarra*.

Torredembarra

[torəðəm'barə]

Població del Tarragonès situada a la costa mediterrània, amb un relleu pla lleugerament inclinat cap al mar. Els termes municipals amb els quals afronta són: al nord, la Pobla de Montornès; al nord-est, Creixell, a l'oest i al sud, Altafulla i el mar Mediterrani. L'origen històric es remunta a la donació feta l'any 1057 per part del comte de Barcelona de la quadra de Clarà. Aquesta es va dividir en dues parts, una en feu i l'altra en alou. Aquesta última part i l'emplaçament de la *turris* va determinar la configuració del petit nucli urbà sota l'administració i jurisdicció del *castrum* de Tamarit. L'any 1206 es va signar una concòrdia entre Ramon de Tamarit i els seus vassalls que va permetre el reconeixement definitiu de l'incipient nucli urbà de Torredembarra i la quadra de Clarà com dos nuclis de població independents. És de destacar el reconeixement de vila el 24 de setembre de 1345. Durant l'edat mitjana i l'edat moderna diferents famílies castlanes van senyorejar Torredembarra: els Vernet, els Olzinelles i, finalment, els Icard, aquests últims van engrandir el seu territori a partir de la compra de terres a Clarà. Tanmateix, no va ser fins a l'any 1844 quan el terme de Torredembarra adquireix l'extensió actual de 8,7 km² de superfície a partir de l'annexió de Clarà, fet que iguala l'extensió que havia tingut l'antiga quadra de Clarà. L'origen del topònim encara no és clar. Entre les anotacions més antigues, de finals del segle XIII, consta *Turris dicta de Bares*, ja que anteriorment trobem *Turris de Clerano*. El topònim actual prové de l'aglutinació *Torre d'en Barra* o *d'en Bares*, o *Bardes*, documentada a partir del segle XIV.

V. t. *Clarà*; **Clarà, la quadra de; Torre de Clarà, la.*

«el topònim Torredembarra es conegué primer sota la forma simple de la Torre, entesa la turrís (torre particular o familiar, terme equivalent a domus) com una masia (o un llogarret) fortificada dominant una quadra o una subdivisió del terme castral, sorgida d'una nova estructura de l'espai» i «La més antiga (de les anotacions dels Llibres de nòtules conservats a l'AHAT) correspon al 25 d'octubre de 1323, sota la variant “Turri d'en Barres”, que retrobem el 12 de febrer de 1325, “Turi d'en Bares o Bardes” [...] Cal considerar finalment que entre els cognoms procedents del topònims sembla curiosament situar-se Torrebarda o Torrebardes, ja que des de 1333, trobem un Pere Torrebarda» (Companys, p. 26 i 27); «locus Turri vocata den Barra» (*Perg.* 1348).

Torredembarra, la malesa de [tə mə'lezə ðə ˌtorəðəm'barə]
 Indret marí.
 V. t. *Canterera, la.*

Torredembarra, el molí de

«molendino de turrj denbarra» (MN 1333, 2.1.1334).

Antic molí sota la jurisdicció dels senyors de Torredembarra que es localitzava a la Riera de Gaià.

V. t. *Molí, el camí del.*

Torredembarra, el pont de

«in puentium turrj denbarra» (MN 1333, 2.1.1334).

Torredembarra a Creixell, el camí de (C) [ət kə'mi ðə ˌtorəðəm'barə krəj'ʃel]

Uneix els dos pobles creuant la partida de la Sadolla. Avui gran part d'aquest camí està urbanitzat, però encara hi podem trobar conreus com la sínia del «Moreno». El tram més rústec va del carrer de la Sadolla fins a trobar el camí del Molí.

V. t. *Molí, el camí del.*

«Camí de Torredembarra a Creixell» (*Ortofot. Mp. (C) 1998*).

Torredembarra al Castell, el camí de [ət kə'mi ðə ˌtorəðəm'barət kəs'tel]

V. t. *Pobla de Montornès, el camí de la.*

«Camí de Torredembarra al Castell» (*Ortofot. Mp. (C) 1998*).

Torrell

«Pere Pau Torrell» i «Pere Jacintho Torrell» (*Bapt.* 1566, 2.2.1596 i 5.1.1600); «Maria Dolores, hija de Pedro Torrell y Farreras, labrador de Altafulla y de Clementina Soler y Cassús de Clarà» (*Bapt.* 1868, 12.7.1891); «Teresa Torrell y Solé» (*Bapt.* 1894, f. 14, any 1898).

Torrent

«Juan torent nuncio de la torra» (MN 1561, 13.3.1564).

Torrents

[tu'rens]

Cognom documentat al segle XIX. També al *Padró* 1936. S'ha trobat escrit *Torrens*.

V. t. *Joaquim Torrens-Ibern, el carrer de*.

«Torrens, Joaquin. Partida de la Sadolla, de la Sinieta i de la Cuadra de Clariana» (*Amill. (C)* 1862, p. 3); «Francisco Torrens Serra, propietario: Sadolla, Cuadra den Clariana, Sinieta, Pou, Hort de Pau, Mas Tarrasa, Astrinquells, La Vila, Moreras, Caus y Clapés, Pujol, Muns» (*Contr. R.* 1879, núm. 172); «José Mª Torrens e Ibern, hijo legítimo de José Maria Torrens Llanés, propietario, de Tarragona, y de Juana Ibern Grau, de esta» (*Bapt.* 1913, f. 9v, 07.3.1914); «Torrens Llanés, José M. Calles Mayor; Ancha, Juan Güell; Portal de la Bassa. Afueras» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 615-624).

Torrents, cal

[ˈkaɫ tu'rens]

Casa al carrer Major que anteriorment havia estat al començament del carrer Ample, recull el cognom de la família. Francisco Torrens Serra va venir a Torredembarra des de Manresa, va ser un terratinent amb propietats a Clarà i a tot el terme. El seu net, en Josep M. Torrens Llanes, va seguir amb interès l'arribada de l'electricitat al poble, ja que entre les seves afeccions trobem l'interès pels coneixements tecnològics. La seva admiració per la fotografia i el cinema la va transmetre a la població torrenca en fer la primera projecció d'una pel·lícula.

V. t. *Joaquim Torrens-Ibern, el carrer de; Manresà, cal; Porxo, l'hort del*.

«Es llegeix la petició de permís del senyor Josep Maria Torrens per instal·lar una línia telefònica entres tres cases seves dels carrers Major número 8, carrer Ample i carrer del Porchul [sic]. S'acorda estudiar-ho» (*Acta Ple* 1912, 29.7.1915).

Torrents, la sínia de Cal

[tə 'siniə ðə 'kaɫ tu'rens]

Entre les moltes propietats de la família Torrens es fa difícil determinar quina terra d'horta era. Tant podia designar les Martinetes, les Moreres, el Porxo o una sínia a la Sadolla.

Torres

«Pere Torres» (*Bapt.* 1566, any 1566); «Confessio Franciscus Torres Marineirus villa Turris den Barra» (*Capb.* 1656, f. 156, 15.10.1656); «Torres Sahón, Salvador. Barrio Marina» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 625).

Cognom documentat al segle XVI, vinculat al món mariner.
V. t. *Borràs*.

Tort i cal Tort

[ˈtɔrt] i [ˈkaɫ ˈtɔrt]

Renom d'una casa al carrer de la Indústria al costat del forn de la Cooperativa de Baix a Mar.

«La “Senyora” [...] la patronejà el Xicot de Joan, més tard fou manada pel Pep del Tort i el Pere Catxuxa» (Comes 1995, p. 37); «En Josep Valls Figuerola, el Tort, nasqué al Barri Marítim l'any 1903 [...] i als 14 anys de cap al bassot, com quasi tots els fills de pescadors [...] En acabar-se la Guerra Civil, es va exiliar, cap a França, i finalment recalà a Xile, on va ensenyar tècniques de pesca com remolcar l'art» (*Sínia*, 20, p. 9).

Tosquelles

«Maria Tosquellas», «Michaellus Tosquellas» i «Catarinam Tosquellas» (*Bapt.* 1640, 16.1.1687, 4.04.1698 i any 1701); «Joan Tosquelles Pagés» (MN 1707, 30.5.1710); «Vicens Tosquellas y Mussolas», «Joan Tosquellas y Bavot», «Mariano Tosquellas y Bavot» i «Joseph Tosquellas y Bavot» (*Bapt.* 1723, f. 71v, 8.10.1729, f. 88v, 24.6.1732, f. 111v, 24.9.1735, i f. 226, 8.9.1747); «Mariano Tosquellas forner» i «Joan Tosquellas Pagès» (*Cad.* 1757, f. 31 i 42).

Cognom documentat al segle XVII. S'ha trobat escrit *Tosquellas*.
V. t. *Cusquelles.

Totosaus

«Joan Totosaus», «Josephum Totosaus» i «Candidum Totosaus» (*Bapt.* 1640, 3.4.1652, 4.1.1698 i 30.4.1699); «Mariano Totosaus boter de la Torradenbarra» (MN 1707, 15.12.1710); «Joseph Totosaus y Fons» i «Franco Totosaus y Font» (*Bapt.* 1723, f. 72v, 22.2.1730, i f. 107, 2.3.1735); «Jph Totosaus» i «Andreu Totosaus» (*Cad.* 1757, f. 5 i 15); «Sebastiá Totosaus i Vilar» (*Bapt.* 1787, f. 124, 22.9.1794); «Sebastia Joseph Totosaus y Rius» (*Bapt.* 1806, f. 49, 31.10.1810); «Totosaus Batlle, Angela. Calle Antonio Roig» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 626).

Cognom documentat a partir del segle XVII, entre els quals consten boters i mariners, treballs afavorits per la pujança de l'activitat comercial del Set-cents.

Tou, cal [ˈkaʎ ˈtow]

Renom d'una casa al carrer de Joan Güell cantonada amb la plaça de la Font. Antigament era a la cantonada del carrer del Forn i el corraló dels Vius.

V. t. *Cantó de Gatelló, el*.

Touder

«petro tauder» (MN 1626, 29.7.1626) i «Petrus Touder textor lini [...] omnes turrus den barra» (MN 1626, 19.9.1630).

Trabucaire, cal [ˈkaʎ trəβuˈkajrə]

Renom d'una casa a Baix a Mar que, amb la construcció del passeig Marítim, es va enderrocar.

V. t. *Anton de Francès, ca l'*.

Trajo de Clarà, el (C) [ət ˈtraʒu ðə ktəˈra]

La definició que dona el DCVB de *trajo* és: «Lloc destinat a tenir-hi barques de pescar (Badalona). [...] Segons Coromines DECast, IV, 525, el català *trajo* (i la seva variant *tràjol* usada a Sant Pol de Mar) significa 'espai de la platja reservat per a cada barca'». Trobem testimonis documentals del mot *trajo* en llibres de baptisme anteriors a l'annexió de Clarà.

V. *Trajo de Llevant, el*.

«Joseph fill de Rafael Rovira Boter del trajo de mar de Clarà y de Theresa Rovirosa de Calafell» i «Joseph Cañellas y Pons, fill de Francisco Cañellas Mariner de Tarragona y de Angela Ponts del trajo de dit Clarà, en dit trajo habitants» (*Bapt. 1806*, f. 10, 22.7.1807, i f. 25v, 20.11.1808).

Trajo de Garbí, el [ət ˈtraʒu ðə ɣərˈβi]

Expressió popular per designar les cases de primera línia de Baix a Mar del cantó de garbí del trajo de Torredembarra.

V. t. **Botigues de Torredembarra, les*.

«Al cap del trajo de garbí, s'hi va instal·lar la fàbrica SACE» (Valls 1998, p. 42).

Trajo de Llevant, el (C) [ət ˈtraʒu ðə ləˈβan]

Expressió popular per designar les cases de primera línia de Baix a Mar del cantó de llevant del trajo de Clarà.

V. t. **Botigues de Clarà, les*.

Trajo de Torredembarra, el [ət 'traʒu ðə ˌtorədəm'barə]

Trobem testimonis documentals del mot *trajo* en llibres de baptisme anteriors a l'annexió de Clarà. El rector distingeix els dos trajos, el de Clarà i el de Torredembarra, ja que en aquell moment encara són dos termes municipals.

V. t. *Trajo de Garbí, el*.

«Joan Rius y Gatell, fill de Pere Rius de Altafulla y de Anna Maria Rius y Gatell, de esta habitants en mar trajo de Torredembarra» (*Bapt. 1806*, f. 30v i 31, 15.8.1809).

Tranquils, els [əts trəŋ'kiɫs]

Societat recreativa que es va fundar el 22 d'agost de 1918. En un primer moment el domicili social va ser el cafè del «Recreo», però posteriorment es van traslladar al teatre de la Unió. Els Tranquils eren coneguts amb el sobrenom de *Picapedrers*. L'any 1930 hi va haver l'escissió i va aparèixer una nova associació: la Nova Germanor. Aquesta societat organitzava balls per als socis els dies de festa, una de les més esperades era Carnaval. També l'Aplec de Pasqua era un dia assenyalat, normalment el celebraven a la finca dels Huguet als Munts. Després de la guerra es van dissoldre les societats recreatives.

V. t. *Unió, el teatre de la*.

«Societat recreativa “Els Tranquils”» (*Sínia*, 17, p. 12); «Els Tranquils /Societat Recreativa d'Esbarjo/ 1918.08.22» (Solà, p. 446).

Tremol

«Jacobus Tremol» (*Bapt. 1640*, any 1701); «Ego Jacobus Tremol presenti villa Turris denbarra» (MN 1707, 22.11.1707); «Gabriel Tremol y Gual» i «Joan Tremol y Casas» (*Bapt. 1723*, f. 17, 10.8.1724, i f. 130v, 16.1.1738); «Manl Tremol ausent» i «Hereus de Jaume Tremol» (*Cad. 1757*, f. 25 i 34); «Miquel Tremul i Parellada» (*Bapt. 1787*, f. 187, 30.10.1798); «Joseph, fill de Jph Anton Tremul, corder y de Maria Paula Mestres» i «Sebastià, fill de Domingo Tremul corder y de Maria Mercè Huguet» (*Bapt. 1806*, f. 17v, 2.4.1808, i f. 351, 4.12.1836); «Ana Tremul Elias, propietaria: Sinieta, Mas Terrassa, Arboserà, Astrinquells, La Vila, Moreras, Capella, Caus y Clapés, Rasa, Coma, Muns», «José y Pedro Tremol, propietarios: Moreras» i «Hnos. Hermanos Tremul Figuerola, propietarios: Muns» (*Contr. R.* 1879, núm. 171, 173 i 185); «Tremul Mestre, José. Callejon San Antonio» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 627).

Cognom documentat a partir del segle XVII, vinculat a l'ofici de corder, però també d'homes de mar. Jaume Tremol i Cases, fill de mariner, va ser patró i va anar a l'Havana i Puerto Rico. S'ha trobat escrit *Tremul* i *Tremol*.

Trenta, el faralló de

[ət̪ fəɾə'ʎo ðə 'trentə]

Indret marí davant de l'Arc de Berà on es va enfonsar un vaixell de l'època romana; s'hi pesquen llagostes.

«Al “faralló de 30” hi ha restes d'un vaixell carregat d'àmfores» (*Barques*, p. 92); «El Faralló de Trenta. Fons: 30 brases» (Montaña, p. 130); «Ferralló de 30. S'hi trobaven gerres romanes» (Comes 1995, p. 78).

Tres Pets i cal Tres Pets

['tres 'pets] i ['kaʎ 'tres 'pets]

Renom d'una casa al carrer de la Sort.

«El Tres-Pets. Els feia de tres e tres, i els comptava a veu alta» (Moreu-Rey, p. 106).

Tretze, l'atinent de

[t̪ət̪i'nen də 'tredzə]

Roca submergida davant del Fortí d'Altafulla, amb abundosa vegetació d'algues.

«L'atinent de Tretze”, 13 brases de fons. Poca cosa. S'hi troba boga, surell, xucla [...] Sant Antoni per la Caseta del Ruc. Sant Joan per un pèl a la banda de terra de la Roca de Gaià» (*Barques*, p. 77); «Tretze, el Tinent» (Montaña, p. 131).

Trinco, cal

['kaʎ 'trin̪ku]

Renom d'una casa al carrer de l'Alt de Sant Pere. El renom prové d'un rebesavi pescador que a la barca sempre anava a prop del pal més proper a proa, el pal trinquet.

Trinquells, els

[əʎs trin̪'keʎʃ]

Partida de terra que localitzem sota l'Olivar de Montornès i damunt del Molí de Vent. El seu perímetre queda marcat pels camins de la Bóta, del Moro, del Molí i també la rasa de Sagunyoles. Des de temps antics trobem a inventaris, capbreus i documents de venda de propietats el topònim sota les variants *Estrinquells* o *Astrinquells*. També s'associa a una partida de terra anteriorment anomenada *la Cova*. Els conreus predominants són avellaners, garrofers i vinya. L'origen del nom podria indicar la vegetació pròpia de l'indret.

V. t. **Bassa dels Trinquells, la*.

«un troç de terra situat al stincall de la garriga afronta ab na castalollo ? [...] de sol ixent ab lo camj qui va de la torra a montornes»; «per altre troç de terra al astingell afronta [...] i ab lo dit stinglèll» i «altre al stingrell afronta [...] i ab lo camj quj va a montornes» (MN 1452, 21.8.1454); «in dicto termino Turris den Barra et in partita vocata dels Strinquells [...] ab occidente [...] mediante qua-

dam Carretera», «vocata dels Strinquells [...] ab oriente mediante itinere Popula de Montornés a Meridie cum palude dels Estrinquells» i «et in partita vocata als Estrinquells et antea a la Cova» (*Capb.* 1656, f. 42v, 55v i 108, 9.10.1656); «en la partida dita dels estrinquells» i «a la partida dita los Astrinquells» (MN 1707, 5.7.1720 i 14.1.1730); «Partida dels Astrinquells» (*Amill.* 1845, p. 195); «Partida dels Astrinquells [...] afronta: a llevant en part amb la partida “dels Antigons [...]” i amb part en la partida de les Planes; a migdia, en part amb la partida de Les Planes, i en part ab la partida del Castell; a ponent, en part amb la partida dels Clapers, en part amb la de La Coma i en part amb la de l'Arbosserà; i a tramuntana, en part amb la partida “dels Antigons”, en part amb el terme de La Pobla, i en part amb l'esmentat terme, sense camí» (Villuendas, p. 43); «Astrinquells» (*Contr. R.* 1879); «Els Trinquells o l'Estrinquell (variant del llentiscle) [...] de la mata del llentiscle hom n'extreia la resina o màstic i les seves llavors servien d'aliment als ocells i al bestiar» (Companys, p. 47); «Els Trinquells», «Estrinquells o Fornasos, garrofers», «Estrinquells. LINDA: [...] con el camino de mas d'en Secalló», «Els Estrinquells» i «Coma o Estrinquells» (*Amill.* 1943, f. 9, 57v, 66, 105v, 106v, 117, 122, 128 i 131); «Els Trinquells» (*Plànol* 1944, p. 3); «els Trinquells» (*Ortofot. Mp.* (C) 1998).

Trinquells, l'estany dels

«vocata dels Strinquells [...] ab oriente mediante itinere Popula de Montornés a Meridie cum palude dels Estrinquells» i «et a cirtio cum palude dls Strinquells» (*Capb.* 1656, f. 55v, 9.10.1656, i f. 159, 17.10.1656).

V. t. **Bassa dels Trinquells, la.*

Trip, cal [ˈkaɫ ˈtrip]

Renom d'una casa de pagesos al carrer d'Eduardo Benot. Encara hi ha qui recorda el vell de *cal Trip*. També coneguda per *cal Tripet*.

Trip, la sínia de Cal [tə ˈsiniə ðə ˈkaɫ ˈtrip]

Peça de terra de regadiu amb dues sínies a l'antiga partida de les Moreres, avui de la Rasa, entre l'hort de l'Olla i la sínia d'en Joan del Cinto. També conegut per *l'hort de Tripet*.

Tripet, cal [ˈkaɫ triˈpet]

Diminutiu de Trip.

V. t. *Trip, cal.*

tronc

V. *Garrofaire, Menjacordes, Repinàs.*

Tronc, el¹

[ət̪ 'trɔŋ]

Renom força recent donat a un constructor del poble.

«El Tronc» (Moreu-Rey, p. 67).

Tronc, el²

«Tronc, el. Podria tractar-se possiblement de les restes de la vegetació que van anar a parar a mar amb l'aiguat de Sant Lluç, l'any 1930, i si reculem més, fins i tot, el de Santa Tecla, l'any 1874. Fons: 39 brases» (Montaña, p. 131).

Indret marí on es troben restes d'arbres enfonsats. Hi ha diverses maleses que els pescadors anomenen *troncs*, possiblement siguin arbres que han quedat fixats al fons després d'alguna riuada.

Tronc, el ganxo del

[ət̪ 'ɣapt̪su ðət̪ 'trɔŋ]

«El Ganxo del Tronc. Senyes: La Mamella tanca de llevant de la Missa» (Montaña, p. 59).

Tros de l'Era, el

«jn partida dieta Lo tros de la hera [...] a meridie cum via reali»; «jn termino turris den barra in parte dieta lo tros de la hera» (MN 1602, 29.9.1607 i 3.5.1608).

Tros de Mediona, el

«intermino Turris den Barra et in partida vocata del tros de la Mediona [...] a Meridie [...] et un capite illio transit quoddam iter quo transit ex dicta villa Turris den Barra ad civitatem tarracone» (*Capb. 1656*, f. 90v, 11.10.1656).

Partida de terra sense determinar-ne la ubicació. Es podria tractar del mateix indret anomenat *camp d'en Mediona*.

V. t. **Mediona, el camp d'en*.

trull

V. **Gatell, *Jaume Soler, *Joan Fuster*.

Trull, del

«fch Gatell del Trull pages de la Torradenbarra» (MN 1707, 10.1.1711).

Trull de l'Oli, el

«una casa situada en dita vila en lo carrer Major [...] de part detras ab las bassas del trull de oli» (MN 1707, 20.07.1727).

Tudó

«Tenim notícia de dos pescadors de cognom Tudó. El primer és Bernat Tudó i el segon Bernat Tudó i Blai, fill del primer» (Rovira 1992, p. 59).

Cognom documentat al segle XVIII i vinculat al món mariner.

Tuietes Figuerola, la [tə tu'jɛtəs fiyə'ɾətə]

Dona i mare de pescadors. Havia fet de *remendadora*. El renom prové del diminutiu de Gertrudis. Vivia al passeig de Colom.

Turdiu, el mas (C) [ət 'mas tur'diw]

V. *Cèrcols, la sínia del*.

Ullots, l' [tu'ʎots]

Renom donat al propietari d'una pastisseria. Era descendent de cal «Borrasquillo».

Unió, el carrer de la [ət kə're ðə ʎuni'o] / [ət kə're uni'o]

Comunica els carrers de l'Alt de Sant Pere i Baix de Sant Pere.

Unió, el teatre de la [ət te'atrə ðə ʎuni'o]

Teatre de la societat recreativa «La Unión», al carrer d'Antoni Roig. Aquesta entitat, fundada l'any 1870, va formar part de l'edifici de cal Meiam, posteriorment va passar a anomenar-se *La Nueva Unión*. L'edifici va ser enderrocat l'any 1965.

V. t. **Casino de la Unió, el; Meiam, el cafè del; Tranquils, els*.

Unió Deportiva Torredembarra [uni'o ðəpur'tiβə ,torəðəm'barə]

Es va fundar l'any 1922 com a club de futbol. El primer camp va ser en un terreny on anys més tard hi va haver la bòbila Llobet, però fins al seu emplaçament definitiu hi va haver una llarga itinerància. Avui, sota les mateixes sigles, aplega altres seccions esportives com atletisme, bàsquet, futbol, futbol sala, handbol, hoquei, patinatge, muntanyisme, pesca, natació, tennis i voleibol.

V. t. *Olla, l'hort de l'; Salats, els²; Xatet, la sínia de Cal*.

«Unió Esportiva Torredembarra (de Educación y Descanso) (Societat esportiva) 1947.08.30-1954» (Solà, p. 445).

Urgell

«Juan Urgell y Martí» i «Antonio Urgell y Martí» (*Bapt.* 1868, 19.6.1874 i 23.8.1887).

Cognom documentat a Baix a Mar a la segona meitat del segle XIX.

Utxafava, d'

«G^o duxafava veris Rectore dicti loci» (MN 1360).

Vadonet, cal

[ˈkaʎ βəðuˈnɛt]

Casa a la plaça del Castell on tenien dispesa. El renom prové del diminutiu de Salvador. També *ca la Salvadora*.

Vador Bolesa, la sínia de

[tə ˈsiniə ðə βəˈðo βuˈʎɛzə]

Sínia d'un descendent de cal Bolesa.

Vador de la Mort, el

[ət βəˈðo ðə tə ˈmɔrt]

Renom d'un treballador d'una fàbrica de cintes que vivia al carrer de les Creus.

V. t. *Peret de la Mort, el*.

Vador de la Rosari, el

[ət βəˈðo ðə tə ruˈzari]

Renom d'un pescador que vivia al carrer del Carme de Baix a Mar. Vador és l'hipocorístic de Salvador. També *Bap* o *Baf de la Rosari*.

«A trenc d'alba el Vador “de la Rosari” (en Salvador Castells Biscamps) va anar a buscar el pare» (*Sínia*, 7, p. 12).

Vador de les Aigües, el

[ət βəˈðo ðə təˈzajɣwəs]

Renom d'un empleat municipal anomenat *Salvador*.

«El Vador de les Aigües, encarregat dels safarejos públics; responsable dels pous que procuren l'aigua a la vila» (Moreu-Rey, p. 133).

Vagó, l'hort de

[ˈʎɔɾ ðə βəˈɣo]

Peça de terra de regadiu a la partida de la Rasa entre cal Ratxet, les Moreres i la carretera de la Riera. Hi havia un aljub, una bassa i un safareig.

V. t. *Pep de les Vaques, l'hort del*.

«Orts de la Torra. del Vago» (*Compl. Pasqual* 1800, f. 47).

Valenciana, la

[tə βəˈtənsiˈanə]

Indret marí a llevant de Torredembarra en un fons de 95 braces. Hi ha enfonçada una barca que anava a Barcelona i era coneguda com *la Barca del Peix*.

«Valenciana, la. Era una barca de Vinaròs, fou venuda a València» (Montaña, p. 134).

Valent, cal, o la sínia de Cal Valent (C) ['kaɫ βə'ten] o [tə 'siniə ðə 'kaɫ βə'ten]

Casa amb sínia a l'extrem de llevant del terme. Actualment s'hi fa planter en hivernacles.

Valldosera

«José Valdossera y Miracle» (*Bapt.* 1870, f, 142v, 3.8.1876).

Valleques, cal ['kaɫ βə'ɫekəs]

Renom d'una casa a Baix a Mar sense determinar-ne la ubicació.

Vallflor, de

«Prohoms de la Torre citats a la Concòrdia de 1206. Pere de Vallflor» (Companys, p. 134); «ego Gmmo de vaylflor de turrj denbarra» (MN 1336, 3.6.?); «Ego G° Valflor turris den barra» (MN 1349, 6.5.?); «G° de val flor loco turris den barra» (MN 1360); «Berenguarius de Vallflor i Guillelmus de Vayllflor (1365)» (Companys, p. 235).

Vallmitjana [ˌbaɫmi'dʒanə]

El cognom consta al *Padró 1936*.

V. t. *Casalet, cal*.

«Luís Vallmitjana y Rovira, hijo legítimo de Fernando Vallmitjana Borrull, médico de esta, y de Antonia Rovira Bofill de Barcelona; siendo sus abuelos paternos, Juan Vallmitjana y Tremul y Josefa Borrull Fuster, ambos de la presente; y los maternos Eusebio Rovira Mauri, de esta y Esmeralda Bofill Colomer de Mataró» (*Bapt.* 1913, f. 16, 24.12.1914); «Vallmitjana Borrull, Fernando. Calle Mayor» i «Vallmitjana Borrull, Luís. Callejon San Antonio» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 630 i 631).

Vallmitjana, la sínia del [tə 'siniə ðət βaɫmi'dʒanə]

Sínia desapareguda entre el passeig de Miramar, antiga carretera general, i el camí Fondo. Actualment, molt a prop de la plaça de Catalunya. La propietat es va transformar en un bar on es fan concerts de música moderna, rock, pop.

Valls ['baɫʃ]

Llinatge documentat des del segle XIV i que avui encara es manté amb abundància. Té presència a Baix a Mar des del seu poblament. El *Reg. Fisc.* 1921 anota el cognom de dos propietaris al nucli antic del poble i dos a Baix a Mar. Consten onze grups familiars al *Padró 1936*.

V. t. *Sevilla, el*.

«Guillermo vals de turrij denbarra» (MN 1333, 15.11.?); «G^o vals de turrij denbarra» (MN 1333); «Ego Guillermo vals de turrij denbarra» (MN 1336, 2.8.?); «Ego Bg^o vals de turrij denbarra» (MN 1340, 12.9.?); «et terminatur cum Guillermo Valls» (*Inst.* 1345, 14.9.1345); «bg^o vals turrij denbarra» (MN 1349); «Berengarius Vaylls (1365)» (Companys, p. 235); «p^o valls loci turria den barra» (MN 1452, 24.8.1452); «Johanes Vals predicti locj turris den barra» (MN 1515, 23.7.1515); «Joannes vals omnes loci turris den barra» (MN 1561, 27.12.1561); «Joan Valls» i «Joseph Rafel Valls» (*Bapt.* 1566, f. 4, any 1566, i f. 180, 5.1.1615); «gabriele Valls [...] Ville Turris den barra» (MN 1602, 1.11.1605); «Gabriel Vals maior dierum agricola Turris den barra» (MN 1626, 1.5.1626); «Gabriel Valls» i «Jacobum Valls» (*Bapt.* 1640, 25.3.1675 i 21.4.1689); «Confessio Gabrielis Valls [...] agricola» i «Confessio Gabrielis Valls & Maria conjugum» (*Capb.* 1656, f. 79v i 82); «Andreu Valls y Fonts» i «Joseph Valls y Fonts» (*Bapt.* 1723, f. 91, 10.10.1732, i f. 119, 9.10.1736); «Esteve Valls i Badia» (*Bapt.* 1787, f. 179v, 29.3.1798); «Jaume Valls è Hivern», «Pere, fill de Francisco Valls del Milà y de Maria Papiol de Clarà» i «Emanuel, fill de Pere Josep Valls mariner y de Antonia Sulé» (C) (*Bapt.* 1806, f. 10, 6.8.1807, f. 36, 17.4.1810, i f. 340, 11.2.1835); «Juan Valls y Soler», «Antonia Valls y Figarola», «Sebastian Valls y Guasch», «Pedro Valls y Rovira», «Joaquin Valls y Guasch» i «Antonio Valls y Pujol» (*Bapt.* 1868, 28.3.1869, 17.6.1869, 8.5.1877, 4.3.1881, 18.8.1881 i 9.12.1891); «Llorens Valls y Olivé», «Antonio Valls y Rovira», «Baldomero Valls y Fontanillas», «Rafael Valls y Rovira» i «Marcos Valls y Figarola» (*Bapt.* 1870, f. 6v, 9.3.1870, f. 33v, 17.4.1871, f. 73, 1.3.1873, f. 155, 10.3.1877, i f. 206v, 6.5.1879); «Florencio Valls Rius, propietario: Pou, Caus y Clapés», «Rafael Valls Bassa, propietario: Cuadra den Clariana» (*Contr. R.* 1879, núm. 177 i 179); «Francisco Valls y Valls, hijo legítimo y natural de Manuel Valls y Guasch, marinero, y de Antonia Valls y Figuerola, consortes de esta» (*Bapt.* 1888, f. 8v, 2.1.1889); «José Valls y Soler», «Plácido Valls y Ramon», «Juan Valls y Llorach», «Leopoldo Valls y Guasch», «José Valls y Figuerola», «Esteban Valls y Biscamps» i «Rosendo Valls Fontanillas» (*Bapt.* 1894, f. 5, any 1896, f. 5v, any 1896, f. 14, any 1898, f. 16, any 1899, f. 33, any 1903, f. 82, any 1910, i f. 106, any 1913).

Vallvé

V. *Bellver.

Vallverdú

«s'acorda per unanimitat a proposta del conseller Vallverdú donar nom de Joaquim Maurin al carrer Ample d'aquesta Vila» (*Acta Ple* 1936, p. 99, 3.12.1936).

El cognom consta al *Bapt.* 1913 i també al *Padró* 1936.

Vaquers, els

«Vaquers [...] Olivos, almendros, algarrobos» (*Amill.* 1943, f. 274).

Partida de terra de secà. No se n'ha determinat ubicació.

Varado [bə'raðu]

Roca sotaiguada a la barra del Brut.

«Varado. És una roca singular del Brut, i, per tant, es troba a unes 12 braces de profunditat» (Comes-Gual, p. 81).

Vatua-redeus, la [tə βə'tuə rə'dews]

Renom d'una dona que deia sovint *vatua-redeu*.

Vea, de

«Jacobum de Vea» i «Joseph de Veas» (*Bapt.* 1640, 24.7.1681 i 9.2.1695).

Vell, el camí

«afronta ab lo camj vell» i «altre troç de terra als spitals afronta [...] i ab lo camj general vell» (MN 1452, 18.8.1454 i 21.8.1454); «a meridie cum via dicto lo Cami Vell a circio sive tramuntana cum vico reali» (MN 1602, 19.5.1617); «in parte dicta demunt la Vila [...] a meridie cum itinere vetero» (MN 1626, 11.9.1628); «Pessa de terra dita lo Hort [...] afronta de llevant ab Joan Piñol, y ab Miquel Fontanilles, de migdia ab lo camí Vell, de ponent ab Joseph Virgili, y de tremuntana ab lo camí de Martineta» (*Cad.* 1735, f. 82); «Camí Vell» (*Plànol* 1926).

Antigament aquest camí delimitava les partides de les Parellades i la de la Capella. Un tros del recorregut passava per sota de l'Hort del Nap, anava vora la via del tren fins a creuar-la a l'alçada de la rasa de Sagunyoles, al darrere de l'església de Baix a Mar. Aquest camí i el de les Dues Parets eren els que unien el poble amb Baix a Mar. Un tram d'aquest antic camí coincideix avui amb el passeig de Miramar. També dit *el camí Vell de Barcelona* i *el camí Vell Real*.

V. t. **Camí Vell de Barcelona, el; Creu de Terme, la.*

Vell, el pou

«nomenat dit espai de terra lo pou vell de dit lloch [...] que afronta a sol ixent ab la carretera» (MN 1707, 25.4.1730).

Vell Canela, el [ət 'βeɫ kə'nɛtə]

Renom d'un venedor ambulat que venia lllaminadures a la canalla.

Vell de la Pobla de Montornès, el camí

[ət kə'mi 'βeɫ də tə 'poβtə ðə muntur'nes]

V. *Pobla de Montornès, el camí de la.*

Venanci Mercader, cal

[ˈkaʎ βəˈnansi mərkəˈðe]

Casa al carrer d'Antoni Roig, 54, que recull el nom de l'antic propietari indià que la va fer construir. Durant molts anys va ser una casa d'estiueig, encara que durant uns anys hi va viure la dona i una de les filles del propietari. Venanci Mercadé Papiol i el seu germà Joan van anar a Santiago de Cuba l'any 1903 on es van establir com a comerciants. La seva activitat d'importació i exportació va prosperar fins a l'arribada de Fidel Castro al poder. Les seves empreses van ser expropiades i gran part de la família va marxar cap a Miami. La casa del carrer Nou es va vendre a finals del segle xx a la família Marquès Virgili. La façana de l'edifici forma part del patrimoni indià de Torredembarra.

V. t. *Cubana, la*.

«Dels darrers emigrants torrencs a Amèrica en el període que els historiadors encara consideren com a indià són els germans Mercadé Papiol. El 1903 Venanci i Joan Mercadé Papiol van arribar a Santiago de Cuba» (Bargalló 2017, p. 50); «Precatàleg d'edificis a protegir com a béns culturals d'interès local. Carrer d'Antoni Roig, núm. 54» (PGOU 2002, p. 117).

Venet, de

«jn loco vocato d venet»; «in termino dicti loci in loco vocato d venet» (MN 1360); «apellat de venet» i «jn termjno dictj loci turris denbarra jn loco vocato de venet confrontat [...] cum olivario castris montis tornesii» (MN 1373, f. 16 i 22).

Lloc d'anomenada. Podria tractar-se de la partida dels Davanets, si fos el cas que l'escrivent hagués errat la transcripció.

V. t. **Davanets, els*.

Ventura, el magatzem de sal de

«y aportaren en dit magasem de sal de Ventura 99 faneques de dites Salines» (MN 1707, 30.10.1717).

Ventura Marxant, cal

[ˈkaʎ βənˈtura məɾˈtʃan]

Nom donat a una casa des de l'any 1940, quan Bonaventura Farré, de cal Marxant, la va comprar a Francisco Solà. L'edifici forma part del conjunt patrimonial de les cases dels indians. L'edifici de planta i dos pisos amb jardí és al carrer d'Antoni Roig, 88. L'entrada presenta un atractiu sòcol amb motiu floral d'estil modernista.

V. t. *Indians, les cases dels; «Paco» Solà, la sinya de*.

«Precatàleg d'edificis a protegir com a béns culturals d'interès local. Carrer d'Antoni Roig, núm. 88» (PGOU 2002, p. 117).

Ventura Marxant, la sínia del [tə 'sinia ðət βən'turə mər'tʃan]

A la partida de la Rasa darrere del cementiri.

Ventureta, ca la ['ka tə βəntu'rətə]

Botiga de queviures, ja desapareguda, a la plaça de la Vila. El renom prové del diminutiu de Bonaventura.

Verdell

«Toni Verdell» i «Jaume Guerau Verdriell» (*Bapt.* 1566, gener 1587 i 27.7.1589).

Verdura, la plaça de la [tə 'ptasə ðə tə βər'ðurə]

Nom popular donat a la plaça de la Vila quan les pageses posaven parada.

V. t. *Vila, la plaça de la*.

«L'any 1883 la plaça de la Verdura va veure tres colles plantant castells per Santa Rosalia. Les dues dels Xiquets de Valls i “una de Montblanc” i «La festa Major de Santa Rosalia, celebrada entre els dies 3 i 5 de setembre, ha estat la històrica i principal diada castellera a Torredembarra [...] a la plaça de la Vila —popularment coneguda com la plaça de la Verdura [...] tenia lloc l'actuació castellera» (Bargalló-Morlà-Recasens, p. 28 i 50).

Vergers

«Franch Jacintho Verges» (*Bapt.* 1566, 9.10.1598).

Vericat [bəri'kat]

El cognom consta al *Padró* 1936.

Veritable, la [tə βəri'taβtə]

Cooperativa de consum fundada cap a 1930. Tenia la seu al carrer de Santa Rosalia. L'any 1936 es va unir amb la Cooperativa de Baix a Mar i va passar a dir-se *La Unió de Cooperadors*. Durant la guerra es va encarregar de l'abastiment d'aliments i a la postguerra es va mantenir fent canvis en els seus plantejaments.

«A la casa número 13 [...] al cap d'uns anys si va instal·lar la cooperativa de consum. La Verdadera amb socis i una junta del poble. Al començament tenien moneda pròpia. Cada soci tenia una llibreta on s'anotava la dat i pessetes que canviaven i tenien una gratificació al cap de l'any» (Girol, p. 74); «Cooperativa la Verdadera (cooperativa de consum) 1950-1962 la dirigida J. Ramón Buira (1950) amb seu a Santa Rosalia, 13. S'acull a l'excepció de l'impost del timbre durant el franquisme: cf. TR 2689, Timbre del Estado» (Solà, p. 445).

Vernet, cal

[ˈkaʎ βərˈnɛt]

Els informants ens donen referències de diverses cases conegudes pel cognom de la família originària de Vandellòs. Una al carrer Alt de Sant Pere, l'altra al carrer Ample, a prop del Portal de la Bassa, i també una altra al carrer dels Munts.

Vernet, de

«Ego venerabile arberto de verneto miles domino turrj denbarra» (MN 1336); «Tomàs de Vernet», «Gueraula, vídua de Tomàs de Vernet (1309)», «Albert de Vernet (1331-1342), cavaller; Bernat Sabastida (1339)» i «Arnau de Vernet (fins el 10 de maig de 1342)» (Companys, p. 73).

Llinatge que va comprar la senyoria del lloc de Torredembarra durant la primera meitat del segle XIV fins que l'any 1342 la va vendre a Bernat d'Olzinelles.

Vernet, la sínia del

[tə ˈsiniə ðət βərˈnɛt]

A la partida de la Rasa, a tocar del camí dels Munts, entre la carretera general i la d'enllaç.

Via Augusta, la

[tə βiəwˈɣustə]

Es desconeix amb exactitud quin era el traçat d'aquesta important via romana en el seu pas per Torredembarra, encara que es manté el seu nom en un carrer proper al jaciment arqueològic de la villa del Moro.

«a Torredembarra entenien per Via Augusta un camí que sortia del camí de l'estació, i passant entre la carretera antiga i la carretera nova, creuant el "Pas-seig dels Martirs" i seguint per on avui passa la nova carretera fins al pontet o Els Pedrissos» (Villuendas, p. 44); «pocs metres al sud de la Villa passava la Via Heràclia, que en època imperial fou coneguda com a Via Augusta, era una de les vies fonamentals per a la comunicació entre Roma i les seves possessions més occidentals. L'emplaçament tant proper a la Villa vers la Via Heràclia ens indica un fàcil accés dels productes de la partida del Moro no sols al mercat que oferia Tarraco sinó que bé podria ser que part de la producció vilatana fos destinada a l'exportació degut a la seva proximitat al port de Tarragona» (Blanco 1998, p. 22); «L'antiga via Augusta, aleshores anomenada Morisca, solcava tot el terme de llevant a ponent» (Virgili, p. 93).

Vicari, el brut del (C)

[ət ˈβrud dət βiˈkari]

És un eixamplament de la Barra de Tres.

«El Brut del Vicari. Roques i alga. A Torredembarra, al recte d'una sínia que li deien del Vicari. Fons: 3 brases» (Montaña, p. 137); «El Vicari és un brutet de davant del pont de Clarà a unes 4 brases de profunditat. S'anomena així perquè es pren com a referència d'aquest lloc, una casa de Clarà on vivia el vicari» (Comes-Gual, p. 79).

Vicari, la sinya del (C) [tə 'sinia ðət βi'kari]

Bocí de terra amb una sinya que depenia de l'església de Clarà; era una senya marina.

«Senya: L'Ermita de Montornès per la Sinya del Vicari» (Montaña, p. 137).

Victòria de la Torre [bik'tɔria ðə tə 'torə]

Nom artístic de Victòria Viladomat i Roca (1932-1989), coneguda cupletista.

«Victòria de la Torre, de cal Cisteller» (Suñé-Morlà, p. 27).

Vidal [bi'ðat]

Cognom documentat al segle xv. Posteriorment, al *Reg. Fisc.* 1921 es registren quatre propietaris de cases als carrers Ample, Freginal i Sant Antoni; i al *Padró* 1936 consten quatre famílies.

«bertrandj vitalis losi turris den barra» (MN 1452, 11.12.1456); «gabriel vidal omnes dicti losi turris den barra» (MN 1515, 17.9.1519); «Gabriel Vidal» i «Pau Domingo Vidal» (*Bapt.* 1566, 2.5.1589 i 3.8.1592); «Adrianus Vidal» i «Barnardus Vidal» (*Bapt.* 1640, 6.12.1681 i 26.9.1694); «Geroni Vidal i Uguet», «Emanuel Vidal y Porta» i «Joseph Vidal y Castells» (*Bapt.* 1723, f. 3, 17.3.1723, f. 67, 24.2.1729, i f. 226v, 6.10.1747); «Pere, fill de Vicents Vidal, boter del Vendrell y de Maria Estevanell natural de la Torre» (*Bapt.* 1806, f. 55, 13.3.1811); «Juan Vidal Plana, propietario: Muns» (*Contr. R.* 1879, núm. 176); «Esteban Vidal y Roig» i «Hilario Vidal y Maleras» (*Bapt.* 1870, f. 50, 21.1.1872, i f. 242v, 19.12.1880); «Antonio Vidal y Pannou, hijo legítimo y natural de Antonio Vidal Roig, labrador, de esta, y de Eulalia Pannou Papiol de Barcelona» (*Bapt.* 1888, f. 67v, 30.6.1892).

Vidiella [biði'eʎə]

Cognom arrelat a partir de la segona meitat del segle xix quan es van establir a Baix a Mar un pescador de Móra d'Ebre i una dona de la vila.

«Juan Vidiella y Figuerola» (*Bapt.* 1868, 28.6.1881); «Jaime Vidiella y Figuerola» i «José Vidiella y Figarola» (*Bapt.* 1870, f. 91, 29.12.1873, i f. 224, 25.1.1880).

Vias

«Carlos, fill de Joseph Vias pagès y de Rosa SanRomà (C)» (*Bapt.* 1723, f. 93, 2.3.1733); «Joseph, fill de Joan Vias, mariner y Paula Vias Gomis» (*Bapt.* 1753, f. 51v, 25.9.1759); «Joan Vias marier» i «Jph Vias Forner» (*Cad.* 1757, f. 25).

Cognom documentat durant el segle xviii on queda anotat l'ofici de mariner en diversos homes de la família.

Vila

«Geraldo Vila de turrej den barra» (MN 1320); «Johanes vila [...] dicti loci turris den barra» (MN 1465, 1.9.1465); «Joan Vila» (MN 1707, 27.1.1711).

Vila, la

«Partida de la Vila» (*Amill. 1845*, p. 219); «La Vila» (*Contr. R. 1879*); «“La Vila” regadiu, ametllers i garrofers»; «La Vila o “Rierenques”» (*Amill. 1943*, f. 24, 45 i 51).

Partida de terra que s'estenia més enllà del carrer de l'Alt de Sant Pere i arribava fins al terme de Clarà creuant la carretera. La majoria de conreus eren garrofers, vinya, olivers, però també s'hi feien hortalisses a partir de sínies. Tot i això, a les descripcions de finals del segle XIX consten erms i roques. Pensem que les antigues denominacions *Sota la Vila* i *Davall la Vila* indiquen el mateix.

Vila, els aljubs de la

«lo qual corral i pallisa afronten [...] a tremontana ab los aljups de la vila mitjançant lo cami real» (MN 1679, 15.2.1683).

Vila, el corral de la

«quo tendit ad Corrale dicta Villa» (*Capb. 1656*, f. 38v, 9.10.1656).

Vila, la plaça de la

[tə 'plasa ðə tə 'βitə]

On es troba l'antiga Casa de la Vila. Havia rebut diferents noms populars que feien referència al mercat que s'hi feia de dilluns a divendres: plaça de la Verdura, placeta del Blat, plaça de l'Oli. A la primera meitat del segle XIX, «plaza Mayor»; als anys trenta del segle XX va tornar a canviar el nom per plaça del Doctor Robert, que va perdurar fins a 1939 que es va substituir per «plaza de José Calvo Sotelo». L'any 1978 es va recuperar el nom popular. La plaça es va engrandir i remodelar a partir de l'enderrocament de cal Xatxo. És la plaça castellera de Torredembarra.

V. t. **Oli, la plaça de l'; Xatxo.*

«L'endemà, el dia 4 [...] En acabar, els castellers aixecaven alguna construcció davant l'església, abans de fer cap a la plaça de la Vila, on feien la seva actuació estellar»; «l'any següent, el 1920 de nou es van anunciar “castells” per al migdia del dia 4 de setembre. En aquesta ocasió hi va actuar un grup de castellers torrencs que va intentar aixecar algunes construccions a la plaça de la Vila després de l'ofici de Santa Rosalia» (Bargalló-Morlà-Recasens, p. 22 i 33); «Plaza de Calvo Sotelo a la plaça de la Vila» (*Acta Ple 1939*, 28.6.1939).

Vilafranca, el camí de

«Che. de Vilafranche» (*Plànol 1647*).

Sortia d'una de les portes de la muralla en direcció a Vilafranca del Penedès, actualment el carrer de l'Alt de Sant Pere segueix el seu traçat.

Vilalta

«Agusti Vilalta rector y vicary de dita vila de la torra denbarra» (MN 1707, 6.6.1709).

Vilar, el

«trocium terre [...] in loco vocato vilar» (MN 1333); «Partita vocata del Cap de Creu et ante dita la Vilar Vell» i «et in partita vocata lo Vilar, amb a les Creuetes» (*Capb. 1656*, f. 34 i 102); «El Vilar sembla derivar etimològicament del mot llatí villa, equivalent a villa, casa de camp o masia. El Vilar, tanmateix es pot identificar també amb caseriu o poblet, i derivaria aleshores del baix llatí villaris [...] No és, creiem, un topònim que ens hagi arribat fossilitzat des de la llunyana època romana, sino més aviat, és el nom donat a un indret determinat pel repoblador medieval» (Massó, p. 52 i 53).

Partida de terra propera a l'Olivar de Montornès.

V. t. *Creuetes, les*; **Vilar de les Creuetes, el*.

Vilar de les Creuetes, el

«in termino Turris den Barra et in partita vocata Lo Vilar [...] dles Creuetes [...] a cirtio cum termino Altafulla et cum Colle dicto Lo Coll de les Creus» (*Capb. 1656*, f. 102v, 11.10.1656).

Partida de terra.

V. t. **Vilar Vell, el*.

Vilar de Sant Pere, el

«un troç de terra garriga al vilar de sent pere» (MN 1452, 24.10.1454); «jn termino Turris den barra jn parte dicta del Vilar de Sant Pere [...] afrontat ab oriente cum via que itur al mas den buada de canta corbs» (MN 1626, 8.12.1630); «sitam in dicto termino Turris den Barra et in partita vocata del Vilar de St Pere [...] ab occidente cum itinere qua tendit ad mansum de Buada» (*Capb. 1656*, f.29v, 8.10.1656); «Ítem, en aquell tros de terra del Vilar de Sant Pere, que solia ésser d'en Garau Virgili, ara és señoria d'en Barra, per divisió feta entre ells, mitg delme primícia» (*Capb. 1760*, f. 6v).

Partida de terra sense determinar-ne la ubicació.

Vilar Vell, el

«sitam in dicto termino Turrus den Barra et in partita vocata del Cap de Creus et antea dicta Lo Vilar Vell o Las trevetes [...] a cirtio cum olivaris de Montornes» (*Capb.* 1656, f. 34, 8.10.1656).

El Coll de Creus anteriorment dit *el Vilar Vell* o *el Vilar de les Creutes*. L'escrivent ha errat la transcripció posant «Trevetes» i no «Creuetes».

V. t. *Cap de Creus; **Vilar Vell, el*.

Vilardell, el

«un altre troc de terra apellat lo vilardell afronta ab lo olivar de montornes i ab lo terme daltafulla» (MN 1452, 18.8.1454).

Peça de terra situada al nord del terme.

Vilella

«Ego gabriell vilela loci de la torra den barra» (MN 1561, 13.3.1565).

Vileu, cal [ˈkaɫ βiˈɫew]

La casa recull el cognom de la família. Els informants ens donen dues ubicacions: a la plaça de la Vila i també al carrer d'Antoni Roig.

Vileu, la sínia de Cal [tə ˈsiniə ðə ˈkaɫ βiˈɫew]

A la partida de la Rasa, a prop del Pontet.

Villa

«Jaume Villa» (*Bapt.* 1566, 14.12.1607).

«Villa Dolores», la

«Villa Dolores» (*Padró* 1920, p. 118).

V. t. *Sort, l'hort de la*.

Vilobí, cal [ˈkaɫ βiɫuˈβi]

Renom d'una casa de pagesos al carrer d'Antoni Roig. Un avantpassat provenia de Vilobí del Penedès.

Vint-i-quatre, l'atinent de [tətiˈnen də βintiˈkwatrə]

Roques submergides davant del Roquer.

«Atinent de vint-i-quatre», 24 brases de fons. Podia haver estat un peci, és a dir, la part d'una embarcació... Hort de Gatelló per la Punta del racó de l'Art. Campanar de Creixell per la caseta de Quan (Juan)» (*Barques*, p. 77); «Vint-i-quatre, el Tinent de» (Montaña, p. 139).

Vint-i-tres, la sapa de [tə 'sapə ðə βinti'tres]

«Vint-i-tres, la Sapa de. Fons 23 brases» (Montaña, p. 139).

vinya

V. *Aranya*, *Castell, *Clarà*, *Daroca, *Porta.

Vinya, la

«altre troc de terra apellada la vina afronta [...] ab lo terme del olivar de montornes i ab lo camí moliner» (MN 1452, 18.8.1454); «et in partita dicta La Vinya [...] a Meridie cum termino villa de Altafulla mediante itinere quod tendit civitatem tarracona» (*Capb.* 1656, f. 10, 7.10.1656).

Partida de terra al nord del terme propera a Altafulla i a la Pobla de Montornès.

Vinya a Prop (C)

«La viña aprop. LINDA: [...] a Mediodia con la via del ferrocarril, a Norte con la carretera de Barcelona. Regadio» (*Amill.* 1943, f. 243v).

Partida de terra de cal Bassa de Clarà.

Vinya Llarga, la (C) [tə 'βijə 'ɫarɣə]

Partida de terra a la part nord de Clarà. El topònim indica el tipus de conreu i la forma del terreny.

V. t. *Sínia Gran, la*.

«Vinya llarga en Clariana.Vinya, garrofers i erm» i «Vinya llarga en Clariana. LINDA: a mediodia con la carretera de Barcelona. Viñedo» (*Amill.* 1943, f. 170 i 174v).

Vinya Lluny (C) ['biɲə 'ɫuɲ]

Partida de terra de cal Bassa propera al camí de Clarà a la Pobla de Montornès.

«Vinya Lluny. LINDA: a Poniente y Norte con camino de la Pobla [...] Almen-dros, algarrobos» (*Amill.* 1943, f. 70 i 243).

Vinyals

El cognom consta al *Padró 1936*.

Vinyals, els

«quodam trocium terre meum situatum in termjno loci predicti Turris den barra in loco vocato los Viyals» (MN 1364); «altre tros de terra al lloch apellat los viyals» (MN 1374, f. 16); «jn termino dicti loci turris denbarra in loco vocato los Viyals» (MN 1396, 10.8.1396); «in termino Turris den Barra et in partita vocata dels Vinyals [...] ab oriente [...] mediante via publica quod tendit a Semna a Meridie cum vico vetero quo tendit ex civitate Barna in civitate tarracona» (*Capb. 1656*, f. 37, 8.10.1656); «Ítem, tres horts, lo un d'en Jaume, Ferran e de n'Antoni Gras e d'en Joan Gatell, als viñals» (*Capb. 1760*, f. 6v).

Partida de terra que recull el nom del cultiu predominant de l'indret.

Vinyes

«Arnaldum vines losi turris den barra» i «Arnaldo vines loci turris den barra» (MN 1452, 30.4.1453 i 16.9.1454); «joannes vines [...] loci turris den barra» (MN 1561, 7.2.1562).

Vinyes, el mas d'en

«del mas que es apellat lo mas den vines» (MN 1374, f. 148).

Virgili

[bir'dʒiti]

Un dels cognoms més antics que s'ha mantingut fins avui. En el passat medieval vinculats a la pagesia, però ja entrat el segle XVIII descendents de tres grups familiars van optar per ser mariners. Posteriorment, consten sis grups familiars al *Padró 1936*.

«Prohoms de la Torre citats a la Concòrdia de 1206. Guillem Virgili» (Companys, p. 134); «A. D virgili de turrj denbarra», «Ego poncio de virgili de turrj denbarra» i «Ego petro de virgili bajulo jn loco de turrj den barra» (MN 1320); «Ego Arsendis uxor A de virgilio de turrj denbarra» (MN 1333); «Ego poncio virgili de turrj denbarra» (MN 1333, 12.1.1334); «G° virgili» (MN 1340); «G° virgili turrjs denbarra» (MN 1349); «Berenguarius Virgili (1365)» i «Petrus Virgili (1365)» (Companys, p. 234 i 235); «Guillermo virgili [...] loci turris denbarra» (MN 1374, f. 22); «Geraldus virgili loci turris den barra» i «Johannes Vergili loci de la torra den barra» (MN 1465, 8.7.1465 i 14.2.1469); «Johanes vergili omnes loci turris den barra» (MN 1515, 28.9.1515); «Guerau Virgili», «Esteve Geroni Virgili» i «Josep Virgili» (*Bapt. 1566*, 28.1.1578, 15.8.1588 i 29.10.1611); «geraldus Vergili» (MN 1602, 19.4.1608); «Geraldus Virgili agricolo la turris den barra» (MN 1626, 13.5.1626); «Joan Virgili», «Gabriel Virgili» i

«Josephus Virgili» (*Bapt.* 1640, 1.1.1656, 19.4.1692 i 29.2.1701); «Confessio Joannis Virgili agrícola» (*Capb.* 1656, f. 5, 7.10.1656); «Joannes Virgili tabulaius tabule generalis presenti turris denbarra» (MN 1707, 26.8.1708); «Pau Virgili y Ramon» i «Franch, fill de Pau Virgili pagés del lloch de Tamarit y de Rosalia Virgili i Oliver» (*Bapt.* 1723, f. 72, 23.1.1730, i f. 119, 4.10.1736); «D. La casa de Joseph Virgili» i «O. Corral de Ort Joseph Virgili» (*Capb.* 1760); «Pessa de terra situada a la Partida dels Antigons, possehida per lo dit (Joan Virgili). Consisteix ab Dotze Jornals, y dos Vuytens [...] afronta amb el terme de la Pobra» (*Cad.* 1735, f. 356); «Pau Virgili Pagès», «Maria Virgili», «Jph. Virgili Pagés» i «Plana de Virgili» (*Cad.* 1757, f. 3, 24, 35 i 50); «Joan Virgili i Ivern» (*Bapt.* 1787, f. 156v, 4.11.1796); «Joan Virgili, sindich Prior» i «Arraval i Carrer Nou: Joan Virgili zelador de marina» (*Plet* 1796-1818); «Francesc, fill de Joan Virgili, Boter y de Maria Tremul» i «Anton Virgili y Huguét» (*Bapt.* 1806, f. 12, 25.10.1807, i f. 297, 9.1.1831); «Matias Virgili y Hugas» i «Arnesto Virgili y Arnalich» (*Bapt.* 1870, f. 16, 13.9.1870, i f. 262, 16.9.1881); «José Virgili Borràs, propietario: Cuadra den Clariana, Hort de Pau, Mas Tarrasa, Astrinquells, La Vila, Moreras, Caus y Clapés, Rasa, Muns», «José Virgili Vallvé, propietario: La Vila», «Maria Virgili Vda. de Fortuny, propietaria: Muns» i «Hnos. de Pedro Virgili Mercadé, propietarios: Arboserà» (*Contr. R.* 1879, núm. 174, 180, 182 i 183); «Juan Virgili y Solé, hijo legítimo de Francisco Virgili Ciuró, pescador y de Angela Solé Sanabra, los dos de la presente» (*Bapt.* 1913, f. 22, 27.1.1916); «Virgili Fortuny, Rafael. Calle Ancha» i «Virgili Hugas, Francisco. Barrio Marina» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 641 i 642).

Virgili, de

«Arnaldo miramar de virgili [...] loci turris den barra» (MN 1452, 24.8.1452).

L'antiga quadra de Virgili a mitjans del segle XIV comptava amb tretze focs i l'any 1769 va ser agregada al municipi de la Riera de Gaià.

Virgili, l'hort de

[ˈtɔr ðə βiˈrɔʎi]

Antic hort al capdamunt del poble, proper al camí Vell de la Pobra.

«Hortolà de Virgili. Pere Bonet» (*Cad.* 1757, f. 9); «P. Pallissa de Ort Virgili» (*Capb.* 1760); «Joan Papiol Ort Virgili» (*Cad.* 1824, f. 220); «Hort de Virgili» (*Compl. Pasqual* 1859, f. 26); «Huerto Virgili» (*Padró* 1885, p. 23).

Virol, el

[əɫ βiˈrɔʎ]

Renom d'un home que vivia al carrer de Santa Rosalia. Després de la Guerra Civil es va exiliar a França.

«Voldria recordar un amic: Josep Maymó, popularment “El Virol”» (*Sínia*, 3, p. 18).

Vista Alegre, la [tə 'βistə 'teɣrə]

En el massís del Munts i tocant a Altafulla localitzem aquest indret. Recull el nom de la vista panoràmica que ofereix en trobar-se en una elevació de 52 metres sobre el nivell del mar. S'hi accedia des del camí dels Munts. També era una bona senya marina. A l'*Amill*. 1943 consta com a partida de terra. Actualment es recull el nom al carrer limítrof entre Altafulla i Torredembarra.

«Vista Alegre» (*Plànol 1885*); «Vista Alegre» (*Mp. 1890*); «Vista Alegre. Olivós» (*Amill*. 1943, f. 137); «Vistalegre» (*Ortofot. Mp. (A) 1998*).

Viudes, el camí de les [ət kə'mi ðə tɔz 'βiwðəs]

Nom donat a un tram del camí Fondo que anava paral·lel a la carretera, a la partida de la Sort.

Viuló, el

«Viuló. LINDA: a Oriente con una rasa. Avellanos, almendros» (*Amill*. 1943, f. 107).

Partida de terra, encara que no se'n determina ubicació.

Vius, el corraló dels [ət kurə'to ðətz 'βiws]

Carreró que va des del carrer d'en Joan Güell fins al carrer Major. El nom té un marcat sentit irònic, ja que des d'aquest carreró es veuen els difunts entrar a l'església i sortir-ne.

V. t. **Cabanyes, el carreró de*.

Vivero

«Andreu Agustí Vivero» (*Bapt. 1566*, 28.11.1607); «Chaterina Viverona [...] villa Turris den barra» i «Franciscus vivero oppidi turris den barra» (MN 1626, 30.3.1629 i 20.3.1639).

Cognom documentat durant els segles XVI i XVII.

Vives ['βiβəs]

Cognom documentat al segle XVI. A la segona meitat del segle XIX el retrobem a Baix a Mar quan un pagès de la Nou i la seva dona, de la Pobla de Montornès, s'installen a Clarà.

«Juan Vives» (*Capb. (C) 1561*, f. 88); «Joan Vives» (*Bapt. 1566*, març 1579); «Josephus, filium Maguini Vives et Agnes conjugum» (*Bapt. 1640*, 1.10.1693); «Magi Vives pages» i «ÿ francesch Vivas pagesos de la pnt vila» (MN 1707, 22.11.1710 i 20.8.1718); «Federico, fill de Domingo Vives de Valls y de Anto-

nia Bertrull» (*Bapt.* 1806, f. 328v, 17.10.1833); «Teresa Vives y Busquets» (*Bapt.* 1868, 1.11.1893); «Eugenio Vives y Catesús» i «Arturo Vives y Catesús» (*Bapt.* 1870, f. 22v, 8.12.1870, i f. 52v, 29.2.1872); «Vives Bertrull, Federico. Calle Eduardo Benot» i «Vives Guilà, Domingo. Calle Juan Güell» (*Reg. Fisc.* 1921, f. 643 i 645).

Vives, cal [ˈkaɫ ˈβiβəs]

V. *Delfina*, la botiga de la.

Vola, la

«altre troc de terra de garriga apellat la vola» (MN 1452, 18.8.1454).

Voltes [ˈboɫtəs]

Voltas és un cognom que consta al *Bapt.* 1913 i també al *Padró* 1936.

Vúy

«Jaume Vúy, fill de Francesc Vúy teixidor de lli» i «Francesc Vúy» (*Bapt.* 1640, 13.10.1689 i 29.8.1694).

Xabarda, el

V. *Xato*, cal.

Xabec, cal [ˈkaɫ tʃəˈβɛk]

Renom d'una casa de pescadors al carrer de Tamarit. Un *xabec* és una embarcació gran, d'origen àrab, amb tres veles llatines.

Xacona, la [tə tʃəˈkonə]

Finca a la partida de les Roques Planes. El camí de l'Arbocerar hi passa pel mig.

«El meu rebesavi va començar a cultivar l'hort de Pinyol i la parada dels garrofers a les Roques Planes en un contracte d'arrendament amb la família de Joaquim Casas Carbó l'any 1878, i un any després va agafar a parts la finca dels Munts i la "Xacona", a la banda dreta del polígon de les Roques Planes» (*Sínia*, 18, p. 16).

Xafa-roques i cal Xafa-roques [tʃafəˈrəkəs] i [ˈkaɫ tʃafəˈrəkəs]

Renom d'una casa al carrer d'Isaac Peral on vivia el *Xafa-roques*. Amb els anys es va designar la seva família.

«Josep M. Fortuny. Xafarroques» (*Nansa torta*, p. 88).

Xalocada, la [tə tʃətu'kaðə]

Finca que es localitzava al Roquer, damunt de les coves del Peig, on bufava el xaloc i cremava totes les plantes. S'hi ballaven sardanes.

Xaloquell, cal ['kaʎ tʃətu'keʎ]

Renom d'una casa davant del mar a tocar de la plaça de l'Església de Baix a Mar.

Xampo

«Joan Vicens Xampo» (*Bapt.* 1566, 31.10.1606).

Xano, cal ['kaʎ 'tʃanu]

Renom d'una casa de Baix a Mar sense determinar-ne la ubicació.

Xaparrín [tʃəpə'rin]

Va formar part del grup de grallers que acompanyava els Nois de la Torre a partir de l'any 1981 fins a finals de la mateixa dècada. El renom prové del diminutiu del cognom.

«Juan Antonio Chaparro Plaza, “Chaparrín”» (Bargalló-Morlà-Recasens, p. 91).

Xaparrita, el [əʎ tʃəpə'rita]

V. *Migmetre, el*.

Xarau

«Joseph Xerau i Sanromà» (*Bapt.* 1753, f. 212, 1.5.1780); «Ramon Xarau i Santromà» (*Bapt.* 1787, f. 34v, 30.9.1788).

Cognom documentat al segle XVIII. S'ha trobat escrit *Xarau* i *Xerau*.

Xarmada, cal ['kaʎ tʃəɾ'maðə]

Renom d'una casa del poble sense determinar-ne la ubicació.

V. «*Mariano*» de la *Xarmada, el*.

Xaró i cal Xaró [tʃə'ro] i ['kaʎ tʃə'ro]

En Pere o «Perico» Gallofré era un home de la broma. El renom indica el caràcter alegre del seu protagonista. La casa estava a la plaça de la Font.

Xaró, la sínia de Cal [tə 'siniə ðə 'kaɫ tʃə'ro]

Es trobava darrere del Sabó, avui tapada i desapareguda.

V. t. *Estenoc*.

Xatet, cal ['kaɫ tʃə'tet]

Renom una casa al corraló de Sant Antoni.

Xatet, el camí de Cal [ət kə'mi ðə 'kaɫ tʃə'tet]

Aquest antic camí portava a cal Xatet. Actualment correspon al traçat del carrer del Camp Vell.

Xatet, la sínia de Cal [tə 'siniə ðə 'kaɫ tʃə'tet]

Renom d'una casa de pagès, als afores de la vila, amb hort regat amb bassa i dues sínies. L'espai que ocupava ha donat pas al Centre d'Assistència Primària. El renom prové del diminutiu de Xato. A prop hi hagué durant anys un camp de futbol.

Xato, el [əɫ 'tʃatu]

A Baix a Mar hi havia un pescador, l'*Anton Xato*, també anomenat *el Xabarda*, *el Pamela* i *el Bisai*.

Xato, cal ['kaɫ 'tʃatu]

Renom aplicat a diverses famílies sense parentiu entre elles.

Xato del Rem, cal ['kaɫ 'tʃatu ðət 'rem]

Renom d'una casa de pagesos al carrer del Freginal.

Xatxo i cal Xatxo ['tʃatʃu] i ['kaɫ 'tʃatʃu]

Ell era el *Xatxo* i a la seva dona se li va feminitzar el renom, la *Xatxa*. La casa era a la plaça de la Verdura. L'enderrocament de la casa va afavorir l'ampliació i remodelació de l'actual plaça de la Vila.

«Els Munts. LINDA: a Oriente con un vecino apodado el Chacho» (*Amill*. 1943, f. 195); «Els veïns i propietaris de les finques de la plaça de la Vila es reuneixen amb el senyor Batlle i regidor d'obres per arribar a un pacte que té com a finalitat l'enderroc de la casa (cal Xatxo)» (*Acta Ple* 1979, 31.10.1979).

Xaveia, cal ['kaɫ tʃə'βe:ɟə]

Renom d'una casa al carrer de Santa Rosalia. L'origen del nom prové del mot en la llengua caló *chavaia*, que equival a 'xaval'. L'informant explica que a finals

del segle XIX van arribar a Baix a Mar gent d'origen andalús per treballar a mar, moment en què es va introduir el mot *xavea* o *xaveia* per anomenar xicots joves.

«Xeveia, paraula per designar el més petit, el més jove entre varis» (Soler, p. 142).

Xavos, el mas d'en

«Senyes: El Mas de Pujol per la Llanxa», «El Mas d'en Xavos a la Llanxa» i «El Més Alt de Montmell per Mas d'en Xavos» (Montaña, p. 100, 104 i 356).

Alguna senya marina relacionat amb el Pujol l'esmenta, però no se n'ha determinat la ubicació.

Xec i cal Xec

[ˈtʃɛk] i [ˈkaɫ ˈtʃɛk]

Era pastor. També li deien *el Xec de les Cabres*. Vivia en una casa al començament del carrer del Freginal, també anomenada *ca la Filomena del Xec*.

«Els Caus» LINDA: a Oriente con tierra de José del Chec» (*Amill*. 1943, f. 103).

Xeco, cal (C)

[ˈkaɫ ˈtʃɛku]

Renom d'una casa que comprèn restes de l'antic castell de Clarà o del mas del Paborde. L'edifici té una torrassa mirador que es distingeix a bona distància. Aquesta era una guia per als homes de mar, havia estat una senya. *Xeco* és un hipocorístic de Francesc.

V. t. *Clarà, el castell de*; **Clarà, la plaça de*.

«La premsa de vi al celler de cal Xeco de Clarà» (*Imatges*, p. 75); «La quadra de Clarà pròpiament dita, era on hi havia el petit clos murat medieval format per un grup de cases que encerclaven la plaça pública [...] l'any 1392. Actualment, bona part d'aquestes antigues cases i la plaça pública resten integrades dins el gran mas de cal Xeco» (Serra Rial, p. 155).

Xeco, la parada llarga del (C)

[tə pəˈraðə ˈlaɾɣə ðəɫ ˈtʃɛku]

Peça de terra allargassada damunt de la carretera general i paral·lela a aquesta. Anys enrere l'havien treballat pagesos de la Pobla, entre ells el *Sabatarot* i el *Vinagre*.

Xeco, la sinya del (C)

[tə ˈsiniə ðəɫ ˈtʃɛku]

Amb aquest nom trobem un parell de propietats de cal Xeco de Clarà. Una d'elles es trobava darrere de cal Pastoret, tocant al camí del Pou, avui carrer de Pere Romeu, i la gent l'anomenava *la sinya del Molí*; l'altra era la sinya gran del Xeco, que correspon avui a la urbanització Clarà-Mar. A la primera hi havia una

casa, una sínia tocant a la carretera i un molí de vent que permetia extreure aigua per al consum domèstic i per al regadiu, però també per al bestiar, ja que tenien vaques. En aquesta terra es conreava cotó i hortalisses.

«la sínia del Xeco» (*Ortofot. Mp. (C) 1998*).

Xel, cal [ˈkaɫ ˈtʃɛɫ]

Renom d'una casa de pagesos a Dalt la Torre. Van viure a diferents indrets de la vila, al carrer de Santa Rosalia, però també als carrers Major i del Freginal.

«el matrimoni format per Lluís Suñé i Maria Vernet. Eren pagesos i treballaven al camp junt amb el cap de família, l'avi Xel. Així l'anomenaven. Tenien vinyes i garrofers» (*Girol, p. 70*).

Xenans, cal (C) [ˈkaɫ tʃəˈnans]

Casa al carrer Major cantonada amb el corraló dels Vius.

V. t. *Hort de Xenans, l'*.

Xicanet, cal [ˈkaɫ tʃikəˈnɛt]

Renom d'una casa al carrer de la Mare de Déu del Carme de Baix a Mar.

Xicano, el [əɫ tʃiˈkanu]

Era un pescador que va anar a mar amb la barca *La Senyora*. Vivia al carrer de la Indústria cantonada amb la plaça de l'Església.

Xicos, cal [ˈkaɫ ˈtʃikus]

Renom d'una casa al carrer del Freginal. També en deien *cal Gilet*.

Xicot de Joan, el [əɫ tʃiˈkɔd də ʒuˈan]

Era un pescador de Baix a Mar.

V. t. *Magranes, el; Tort*.

«La Senyora [...] la patronejà el Xicot de Joan» (*Comes 1995, p. 37*).

Xillo i cal Xillo [ˈtʃiɫu] i [ˈkaɫ ˈtʃiɫu]

L'origen del renom es troba en la coincidència del nom Anton a la mateixa família, fet que va afavorir l'ús d'altres noms com *Antonxillo*, i de manera afectuosa l'hipocorístic, d'Anton, *Xillo*. També *Xilla*, en el cas de la germana, per tant, es va feminitzar el renom. És una casa de la plaça de l'Església de Baix a Mar on venien peix.

V. t. «*Antonillo*», *l'*.

«Era a primers de juliol de 1930 [...] el meu pare, l'Antoni Valls Pujol (Xillo) va decidir anar a pescar una tongada a l'Escala» (*Sínia*, 11, p. 8).

Ximenes

«Rafelem Ximénes» (*Bapt.* 1640, 15.11.1682); «Ego Rafael Ximenes [...] Agricole Ville Turrus den barra» (MN 1679, 9.3.1685); «Rafel Simenes pages de la present vila» (MN 1707, 2.5.1711); «Thomasa, filla de Pere Ximenes y Maria Espinach» i «Jph Ximenes i Ximenes» (*Bapt.* 1806, f. 90, 11.2.1814, i f. 164v, 17.7.1820); «Antonio Ximenes y Ximenes» (*Bapt.* 1870, f. 265v, 16.11.1881).

Cognom documentat al segle XVII.

Xinxorro, el

[əɫ tʃiɲ¹tʃoru]

Renom d'un home amb caràcter afable. El *Xinxorro* era de cal Fe.

«El Xinxorro, ballant amb una noia li digué que anava més fina que un xinxorro, barca petita que porten les barques grans» (Moreu-Rey, p. 195).

Xiprers, els

[əɫ tʃi¹pres]

Vinya als Munts on hi havia uns xiprers plantats. La propietat era d'una família que es va exiliar a Mèxic després de la Guerra Civil. Quan es va urbanitzar la zona, una part de la propietat es va construir i la resta es va qualificar com a zona verda. Actualment es manté un petit bosc de pins amb algun xiprer. S'ha conservat el nom en un carrer de la seva proximitat.

Xiringuito, el

[əɫ tʃiriɲ¹gitu]

Construcció feta vora el mar a l'alçada de la platja de la Paella. Hi havia una pista de ball al descobert, sota dels arbres, on es podia ballar els caps de setmana.

Xiringuito, la «casilla» del

[tə kə¹ziɫə ðəɫ tʃiriɲ¹gitu]

Caseta del pas a nivell per creuar la via a l'alçada del passeig de la Sort.

Xiringuito, el pas del

[ət¹ paz ðəɫ tʃiriɲ¹gitu]

Era un accés que permetia travessar la via fèrria a l'alçada del passeig del Mediterrani.

«Els vells de la nostra infantesa es reunien en uns llocs molt curiosos per parlar [...] Un dels llocs era al voltant de la Casilla del pas nivell de Baix a Mar [...] l'altre lloc era també junt a una altra casilla, la del pas a nivell del Xiringuito» (*Sínia*, 20, p. 18).

- Xit, cal** [ˈkaɫ ˈtʃit]
Renom d'una casa al carrer de Santa Rosalia.
- Xitarro, cal** [ˈkaɫ tʃiˈtaru]
Renom d'una casa de Baix a Mar sense determinar-ne la ubicació.
- Xitot, cal** [ˈkaɫ tʃiˈtɔt]
Renom d'una casa de pagesos al carrer del Freginal. Encara hi ha qui recorda que venien llet.
- Xitot, l'hort del, o el mas del Xitot** [ˈtɔr ðəɫ tʃiˈtɔt] o [əɫ ˈmaz ðəɫ tʃiˈtɔt]
Casa amb hort i sínia que es trobava on es va obrir l'avinguda de Lluís Companys. També conegut com a *mas del Xitot*, o *sínia del Xitot, cal Recasens, mas de l'hort del Xitot*.
«Arribem a la masia de l'hort de can Xitot [...] el seu emplaçament és perillós perquè és una zona d'eixample, i l'especulació del terreny fa témer el pitjor...» (*Sínia*, 5, p. 8); «Mas Xitot» (*Ortofot. Mp. (T) 1998*).
- Xivit i cal Xivit** [tʃiˈβit] i [ˈkaɫ tʃiˈβit]
El *Xivit* anava a mar amb el Paion. Renom d'una casa al carrer d'Isaac Peral.
- Xoguino, cal** [ˈkaɫ tʃuˈɣinu]
Renom d'una casa a la plaça de la Vila que havien estat cansaladers. Més endavant hi va haver una botiga de mobles amb taller de fusteria i ebenisteria.
- Xolles i cal Xolles** [ˈtʃoɫəs] i [ˈkaɫ ˈtʃoɫəs]
Era planxista i inventor de professió. Sempre duia els cabells llargs i despentats. La casa on vivia era al carrer de la Muralla.
«El Xolles» (Moreu-Rey, p. 71).
- Xon, cal** [ˈkaɫ ˈtʃon]
Renom d'una casa a Baix a Mar davant d'on hi havia el quarter de la Guàrdia Civil. L'edifici era una referència marina. Expliquen fonts orals que el renom es deu a una derivació peculiar de «John», dit al patró de barca *el Magranes*, que es deia Joan.
V. t. *Antonot, ca l'; Magranes, el*.
«Senyes: Montornès entre casa Pepet i casa Xon. No agafant Casa Pepet del Cafè ni Casa Xon» (Montaña, p. 88).

Xonet

«Els castellers torrencs del segle XIX [...] el Xonet» (Bargalló-Morlà-Recasens, p. 81).

Xoret i cal Xoret

[tʃu'rɛt] i ['kaɫ tʃu'rɛt]

Renom d'un home teixidor de professió que era de petites proporcions. Així del teixidoret n'hi van dir *el Xoret*. La casa de pagesos era al carrer dels Munts. Encara hi ha qui recorda les germanes Rosa i Cristina Xoret.

Xulapon, el

[əɫ tʃuɫə'pon]

Renom donat a un boter que vivia al corraló de Sant Antoni. Era aficionat al teatre i en una obra cantava: «Yo soy el chulapón que se pasea por Madrid...». També conegut per *Joan de la Llevadora*.

Xurri, el

[əɫ 'tʃuri]

Peça de terra amb conreu de vinya de cal Saia que es trobava a la partida dels Caus, antigament les Planes. Segons fonts orals, el Xurri era damunt de la Xacona.

Yebra

['jɛβrə]

El cognom consta al *Padró 1936*.

Zamora, de

«Johanes de camora [...] omnes dicti loci turris den barra» (MN 1465, 7.6.1465); «pº camora locj turris den barra» (MN 1515, 18.8.1517).

Zep Cosme i cal Zep Cosme

['zɛp 'kɔzmə] i ['kaɫ 'zɛp 'kɔzmə]

Era peixater de professió, comprava i venia peix a l'engròs i a la menuda. La casa era al carrer de la Indústria i la plaça de l'Església de Baix a Mar. El renom prové de Josep.

«cal Peixater Josep Sabaté, “Zep Cosme” era el punt de trobada» (*Sínia*, 3, p. 18).

Zepitus, cal

['kaɫ zə'pɪtʊs]

Renom d'una casa al carrer del Carme de Baix a Mar. El renom prové de Josep, *Zep*, i d'aquest el diminutiu *Zepitus*.

Zeta, ca la

['ka tə 'zɛtə]

Casa al carrer del Roser cantonada carrer de la Capella, avui desapareguda. El renom provenia del diminutiu de Rosa o Teresa.

Apèndixs

Els noms en desús van precedits d'un asterisc (*).

I. PARTIDES DE TERRA

*Alguers, *Antigons, Arbocerar, *Arbocerar de Carlons, Babilònia, *Bardissa, *Barraca, *Bassa, *Bassa dels Trinquells, *Bolcador dels Asens, Bona Vista, Bou, *Camí de Bens, Camí de Cabeces, *Camí de Clarà, *Camí de la Mar, *Camí de la Martineta, *Camí de la Rasa, *Camí de Mas d'en Boada, Camí de Cabeces, *Camí de Tarragona, *Camí del Mas, *Camí del Molí, *Camí del Planot, *Camí del Pujol, *Camí Molinant, *Camí Moliner, *Camí Vell, *Camí Vell de Barcelona, *Camp d'en Segant, *Camp de l'Era, *Camp Segarra, Canyadell, *Cap de Creus, Capella, *Capella del Roser², *Carrer de les Creus, *Carrer del Nord, *Carrerada, *Castell³, Caus, *Cementiri², *Cirer, Clapers, Clarà, Clariana, *Clavaguera del Camí Reial, *Clavegueres, *Clot de Montornès, *Clota¹, *Clotes, *Cocona, *Cocons, *Cocons de na Granella, *Coll, Coll de Creus², *Cols, *Coma, *Coma d'en Bordell, *Coma de n'Aragonès, *Coma de Xanau, *Comes d'en Terrassa, *Corral de Sus, *Coterades, *Cova¹, *Cova de Carlons, *Creu, Creuetes, *Cua de Moro, *Damunt de la Creu, *Damunt el Camí de Clarà, *Damunt el Camí Reial, *Damunt la Vila, *Darrere Babilònia, *Darrere de l'Hostal, *Darrere el Castell, *Darrere el Corral de Bestiar, *Darrere l'Hort Clos, *Darrere l'Hort del Castell, *Darrere la Muralla, *Davall el Camí Real, *Davall la Vila, *Davanets, *Davant de la Casa, *Devall, *Era, *Era Vella, *Eres¹, *Ereta, *Esperit, *Esplanes, *Estació², *Estrinquells, Fàbrica², *Feixa, *Femers de la Vila, *Figuerals, Font del Gall, *Fora Mur, Forn, *Fornassos, *Forques, *Freginal, Garroferets, Garrofers, *Glaietes, Granja², *Graus, *Guardiola, Hort de Freixes, *Hort de Gibert, *Hort de l'Eloi, Hort de la Rasa, Hort de Pau, Hort de Xenans, Hort del Nap, *Hort del Senyor, *Hort Tapiat,

*Horta, *Horta de Clarà, *Horta de la Martineta, *Hortes, *Hortet, *Horts, *Hospital¹, *Hosta, *Joc de la Pilota, Juny, *Lentigos, *Lloreres, *Magraners, *Maiola, *Martina, Martineta, *Mas d'en Clariana, Mas d'en Terrassa, *Mas Rabassa, *Maset, *Massot, Molí de Vent², Moreres, Moro, Munts¹, «Noria» de Clarà, Olivar, *Oliverets, *Paiets, Parada del Canterer, *Paradores, *Parellada de la Creu, *Parellada del Castell, *Parellada dels Gatons, *Parellada dels Pilans, *Parellades, Paret Blanca, *Parra, *Parralades, Passeig de l'Estació, *Peça, Pedrera¹, *Perera, *Pins del Vallmitjana, *Planes, *Planes Cavades, *Planot, Portadora, *Portal de la Bassa¹, *Portal de la Creu², *Portal Nou², *Posada del Canterer, Pou de Clarà, *Prat², *Prat de la Mar, Premsa², *Prop l'Hort del Senyor, Pujol², *Pujol d'en Güell, *Quadra, *Quadra d'en Clariana, *Quadra d'en Sagunyoles, *Quadra de na Sagunyoles, *Quadra del Mas d'en Clariana, *Quarterades, Quatre Camins de la Nou, Rasa, *Reguers, *Riera, *Rierenques, *Roca, *Roques, Roques del Mec, Roques Planes, Sadolla, *Sagunyoles, *Servera, *Sínia de Babilònia, Sínia de Cabeces², *Sínia de Grau, *Sínia de la Mare de Déu, *Sínia dels Arbres, Sinieta, Sort, *Sota Clarà, Sota el Pujol, *Terres Cavades, *Tomasos, Trinquells, *Tros de l'Era, *Tros de Mediona, *Vaquers, *Vila, *Vilar, *Vilar de les Creuetes, *Vilar de Sant Pere, *Vilar Vell, *Vinya, *Vinya a Prop, Vinya Llarga, Vinya Lluny, *Vinyals, Vista Alegre, *Viuló.

II. TROSSOS DE TERRA

*Abellar, *Alzinar, *Anyalls, Aranya, Argila, *Avineg, Ballester, Blocs, Boixens, Bolesa, *Borigueralls, Camp Vassall, *Campat, *Clarà, Clos, *Clot, Clot del Castell, *Colomer, *Cortà, *Creueta, *Daroca, *Ermita, *Ferrer, *Figuerà, Flaque, Garnatxes, Garrofer, *Gras, *Hort, *Hort Clos, *Hort de les Moreres, *Hort del Sant, *Hospitals, *Jaume Guardiola, *Joanes, *Jover, Llúcia, Manresà, Mar, *Martí, *Martineta, Martinetes, Mata, *Mediona, Minet, *Molí, Muntanya, *Noguera, *Olivar del Castell, *Paborde, Paiet, *Papalló, Peig, *Pere Coix, Pi de Clarà, *Plans, *Porta, Prat del Llima, *«Querido», Quildet, Rosó, Sant, *Sant Joan, *Sant Privat, *Senyor, *Sínia, Sínia Lluny, *Sota la Vila, Teuleries, Torre, Turdiu, Vagó, *Vilardell, *Vola, Xacona, Xalocada, Xeco, Xiprers, Xurri.

III. TALASSÒNIMS I NOMS DE ROQUES SOTAIGUADES

Almeria, Àncora, Antina, Antina Fonda, Antines, Arriada, Atinents, Avió, Barra de Tres, Barretes, Barretet, Brut, Brut de Viló, Brutet de Clarà, «Campanilla», Canterera, Cap Gros, Carboner, «Carburow», Catorze, Cinto, Clarà, Clota de l'Antina, Corpassa, Cova, Cremat, Dinou, Divuit, Església, Esparter, Estellat, Estopa, Fang, Fang i Sorra, Faralló, Fèlix Calero, Fortí, Frares, Garrofaire, Guano, Guineus, Llúcia, Macamet, Mapa, Menjacordes, Metges, Murtra, Nas de Bou,

Onze, Pallisses, Pep Felip, Planassa, Premsa, Punta del Banc, Quaranta, Quinze, Repinàs, «Roberto», Roca de Piquet, Roca Plana, Roquetes, Roquetes de Fora, Roquetes de Terra, Sant, «Submarino» de Terra, «Submarino» del Nen, Submarins, Sus, Tanoca, Tinents, Torredembarra, Trenta, Tretze, Tronc, Valenciana, Varado, Vicari, Vint-i-quatre, Vint-i tres.

IV. TOPONÍMIA DEL LITORAL

Ajagut, *Arenal, *Arenes, Art, Balconet, Bramadora, Bufador, Canyadell, Cap Gros, Clarà, Codolar, Escletxa, *Estacada, Estret, Fonda, Fornot, Fortí, Frare, Fratrot, Gaianet, Galera, Llanxa, Martineta, Mirall, Mular, Muntanyà Gros, Muntanyans, Paella, «Palomera», *«Palomera» de Semma, *Pas del Rei, Pedra Caiguda, Pet d'Ovella, Platjà, *Prat², Rec de Sant Joan, Rellotge, Roca Foradada, Roquer, Roques Arriades, Salats, Saler, Salines, *Semma, Solsonar.

V. LLOCS D'ANOMENADA

*Arenal, *Avineg, Baix a Mar, Baix Gaià, Barraqueta, Barri Marítim, *Bassa dels Trinquells, *Bentisclosa, Bloc, *Boades, «Bolera», Bóta, Botigues de Mar, Buire, Cafè de Baix, Cafè de Dalt, Caixeta, *Camp de la Barraca, Cantina, Cantó de Gatelló, Cantó de Jordi, CAP, *Cap de Creus, Carretera, Casa Blanca, Casalot, Casera, Cases Barates, Casino de la Unió, Casino dels Senyors, Casona, *Castell¹, Caus, Clapers, Clota, Collegi, Comellar, *Costa, Creixell, Creu de Terme, Dalt la Torre, Dània, *Davall l'Olivar, *Davall la Guardiola, *Davall la Vila, DCA, Dormund, *Eres², *Ermita, Escorxador, Escriptori, *Estacada, Estació, Estellat, *Fàbrica¹, Farola, *Farraginal, Femer, *Ferran, Figuerola, *Forn, Fortí de la Torre, *Fossar, Freu, *Fumera de la Pirelli, Galliners, *Gatons, Gibert, Gofa, Granja, *Guaita, *Guardoneta, *Guineus, *Hospital¹, La Marítima, *Lentisclosa, Magatzems, Màquina, Marina, «Mariquillo», *Martina, *Martineta, *Missa, Misseta, *Molinera, Monges, *Morisques, Muntanyans, Muralla, *Muralla Vella, *Noguer, *Oliera, Pallissa, *Parellada del Senyor, Pedrera, Pedrissos, Peixeteries, Pes, *Pi Ver, Pilans, *Placeta del Carreró, Pontet, Port, Portal de la Bassa, Portal de Padrines, Pòsit de Pescadors, *Prat¹, Puta, Quarter, *Quartó de n'Aragonès, Quatre Cantons, *Raval, *Rectoria, Refractoris, Regalat, *Rei, *Roca de Mor, *Roques d'Ardit, Roques de la Granja, Roques de la Vicenta, Roques del Furó, Roques Planes, Sabó, Safaretjos, *Sagristà, *Sagunyoles, *Salines, Salvavides, *Secuna, *Semma, *Senna, *Sepua, *Serma, Serra, Serra del General, Serrallo, *Sorteta, «Telégrafo», Tenyidor, Torre, Torre de la Vila, Trajo de Clarà, Trajo de Garbí, Trajo de Llevant, Trajo de Torredembarra, Trinquells, *Trull de l'Oli, Vallmitjana, *Vell, *Venet, Via Augusta, *Vila, Vista Alegre, Xiringuito.

VI. POBLES DE LA CONTORNADA

Altafulla, Ardenya, el Catllar, Creixell, la Nou de Gaià, la Pobla de Montornès, la Riera de Gaià, Roda de Berà, Salomó, Vespella.

VII. TOPONÍMIA URBANA

S'indica en **negreta** la toponímia actual de nucli antic de Dalt la Torre, Baix a Mar i Clarà.

En *cursiva* s'indica la toponímia antiga.

carrer de l'Abadia, carrer de l'Alt de Sant Pere, carrer Ample, carrer d'Antoni Roig, plaça d'Antoni Roig, plaça d'Ascaso-Durruti, carrer Baix de Sant Pere, carrer de Batista Roig, carrer del Bestiar, placeta del Blat, carrer dels Boters, carrer de la Carnisseria, carrer de la Carnisseria Vella, carrer de les Casetes del Borràs, plaça del Castell, carrer del Collegi, passeig de Colom, carrer del Comerç, carrer de les Creus, carrer de Darrere del Cafè, calle del 19 de Enero, plaça del Dr. Robert, carrer d'Eduardo Benot, calle de Emilio Barrera, carrer de les Escaletes, plaça de l'Esdevenidor, carrer de l'Església, passeig de l'Estació, carrer de Fermín Galán, carrer de Ferran de Querol, carrer de Ferrer i Guàrdia, carrer dels Filadors, plaça de la Font, carrer del Forn, carrer de Francesc Layret, carrer de Francesc Moragas, carrer del Freginal, carrer dels Garrofers, plaza del General Primo de Rivera, plaza del Generalísimo, carrer de Gibert, carrer dels Gossos, carrer d'Hermen Cortasa, carrer d'Ignasi Iglésias, carrer dels Indians, carrer de la Indústria, passatge de la Indústria, carrer d'Isaac Peral, carrer de Joan Güell, carrer de Joan Maragall, carrer de Joaquín Costa, calle de Joaquín Maurín, plaça del Joc de la Pilota, calle de José Antonio Primo de Rivera, plaza de José Calvo Sotelo, plaça de Josep Valls i Ivern, carrer de Julià Nogués, plaça de Lina Òdena, raval dels Magraners, carrer Major, carrer de Mañé i Flaquer, carrer del Mar, carrer de la Mare de Déu del Carme, paseo de los Mártires, passeig de Miramar, plaça de les Monges, plaça de Mossèn Joaquim Boronat, carrer Muntanyeta, carrer dels Munts, carrer del Mur, carrer de la Muralla, plaça de Narcís Monturiol, carrer Nord, carrer Nou, plaça de l'Oli, carrer de l'Onze de Setembre, carrer de Pablo Iglesias, carrer de la Palmera, carrer de Pere Badia, carrer de Pérez Galdós, plaça de Pi i Margall, carrer de la Placeta de l'Om, Portal de la Bassa, carrer del Portal de la Creu, Portal de la Mar, Portal de Padrines, carrer del Portal Nou, plaça de la República, carrer del Rosari, carrer del Roser, baixada de Sant Antoni, corraló de Sant Antoni, carrer de Sant Joan, carrer de Sant Sebastià, carrer de Santa Rosalia, carrer de Santiago Rusiñol, paseo de Severiano Martínez Anido, carrer de la Sort, passeig de la Sort, carrer de Tamarit, carrer del Telèfon, carrer de la Unió, avenida de los Veinticinco Años de Paz, plaça de la Verdura, plaça de la Vila.

VIII. NOMS DE VIES URBANES QUE HAN EXPERIMENTAT MODIFICACIONS

<i>Actual</i>	<i>Canvi per motiu polític</i>	<i>Tradicional</i>
Abadia, el carrer de l'		Abadia, el carrer de l', o la plaça de l'A.; placeta de l'Església; el carrer de l'Església
Alt de Sant Pere, el carrer de l'	Julià Nogués, el carrer de	Vilafranca, el camí de; Collegi, el carrer del
Ample, el carrer	Joaquín Maurín, el carrer de	Ample, el carrer; Portal de la Bassa, el
Antoni Roig, el carrer d'		Capella, el raval de la; Nou, el carrer
Antoni Roig, la plaça d'	<i>General Primo de Rivera, la plaza</i>	Cooperativa, la plaça de la
Baix de Sant Pere, el carrer	Ignasi Iglésias, el carrer d'	Forn Nou, el carrer del; Darrere del Cafè, el carrer de
Camp Vell, el carrer del		Xatet, el camí de Cal
Castell, la plaça del	República, la plaça de la	Castell, la plaça del; Ample, el carrer
Creus, el carrer de les; Creus i Nord, proximitat entre els carrers de les	Ferrer i Guàrdia, el carrer de	Gossos, el carrer dels; Bestiar, el carrer del
Eduardo Benot, el carrer d'		Fossar, el carrer del; Pilota, el carrer de la
Esdevenidor, la plaça de l'	<i>Porvenir, la avenida del</i>	
Font, la plaça de la	Pi i Margall, la plaça de; <i>Generalísimo, la plaza del</i>	Creu, la plaça, el portal o el paratge de la C.; Font, la plaça de la
Freginal, el carrer del	Batista Roig, el carrer de	Farraginal, el
Joan Güell, el carrer de		Abadia, el carrer de l'; Església, el carrer de l'; la placeta de l'Església

<i>Actual</i>	<i>Canvi per motiu polític</i>	<i>Tradicional</i>
Joaquín Costa, el carrer de		Sant Joan, el carrer de
Josep Valls i Ivern, la plaça de	<i>General Primo de Rivera, la plaza del;</i> Lina Òdena, la plaça de	Església, la plaça de l'
Major, el carrer		Major, el carrer
Mañé i Flaquer, carrer de		Portal de la Bassa, el carrer del; Saia, el carrer de Cal
Mar, el carrer del	<i>Emilio Barrera, la calle de</i>	Mar, el carrer del
Mare de Déu del Carme, el carrer de la	Santiago Rusiñol, el carrer de	Carme, el carrer del
Miramar, el passeig de	<i>Veinticinco Años de Paz, la avenida de los</i>	
Mossèn Joaquim Boronat, la plaça de	Ascaso-Durruti, la plaça d'	
Munts, el carrer dels		Tarragona, el camí de
Muralla, el carrer de la	<i>Paz del Protectorado, la calle de la;</i> García Hernández, el carrer de; <i>José Antonio Primo de Rivera, la calle de</i>	Muralla, el carrer de la
Onze de Setembre, el carrer de l'	<i>19 de Enero, la calle del</i>	
Pere Badia, el carrer de		Borràs, el carrer de les Casetes del
Portal de Padrines, el		Portal de Padrines, el
Roser, el carrer del; la Capella, el carrer de	Rosari, el carrer del; Joan Maragall, el carrer de	Roser, el carrer del
Sant Antoni, la baixada de	Francesc Layret, el carrer de	Mur, el carrer del; Magraners, el raval dels; Pau Pintor, la baixada de Cal
Sant Antoni, el corraló de	Àngel Guimerà, el carrer d'	Peixateria, el carrer de la, o el corraló de la P.

<i>Actual</i>	<i>Canvi per motiu polític</i>	<i>Tradicional</i>
Santa Rosalia, el carrer de	Pablo Iglesias, el carrer de	Santa Rosalia, el carrer de
Sort, el carrer de la	Fermín Galán, el carrer de	Mar, el camí de la; Sort, el carrer de la
Sort, el passeig de la	<i>Severiano Martínez Anido, el paseo;</i> <i>Mártires, el paseo de los</i>	
Vila, la plaça de la	Dr. Robert, la plaça del; <i>José Calvo Sotelo, la plaza de</i>	Blat, la placeta del; Verdura, la plaça de la; Oli, la plaça de l'; <i>Mayor, la plaza</i>
Vius, el corraló dels		Cabanyes, el carreró de

IX. COGNOMS

*Agramunt, *Agramuntell, Agràs, Agustí, *Aimeric, *Aixelà, *Alaix, *Alar-boc, *Albà, *Alberic, *Albertí, *Alegret, *Alella, *Alemany, Aleu, Alfonso, Aliaga, *Alomar, *Alujas, Álvarez, *Amat, Amate, Ametller, Amorós, *Andreu, Anglès, *Aragonès, Arahuete, Arall, Ardèvol, *Argenter, *Argilagós, *Argilaguet, Árias, *Armengol, *Arnalic, *Arol, *Artús, *Ausac, Badia, *Bages, *Bailena, Baira-guet, Balado, *Balaguer, Balasc, Balcells, Baldric, *Balell, Ballester, Batllús, *Bara-dat, Barado, *Barceló, *Barral, Batalla, Batet, *Batlle, *Bellver, *Benages, *Bernada, Bertran, *Bertrull, *Besora, *Bessa, Biscamps, *Blai, Blanc, *Blasi, *Blet, *Boada, *Bocalandri, *Bofarull, Bofill, *Boleda, Bonan, *Bonanat, *Bonet, Boquera, *Bo-queta², *Bordell, *Bordoi, Boronat, Borràs, Borrell, *Borró, *Borrull, *Borrut, *Bosc, *Bover, Bozo, *Briançó, *Bru, Brulles, *Brunet, Buisan, Busquets, *Caba-nes, *Cabanyes, *Cabot, *Calaf, *Calbó, Calvet, *Campdàsens, Camps, *Canals, Cantero, Canyelles, Capdevila, Carbonell, *Carcasi, *Cardó, *Cardona, Caro, *Carreres, Cartanyà, *Casa, *Casalets, Casals, *Casamitjana, *Casasses, Casassús, *Caselles, Cases, Castells, *Castro, *Cendra, *Cendròs, Cerdà, Cid, *Ciprià, Ciuró¹, *Clarà, *Clarís, Coc, Coca, Colet, Coll, *Colomines, Comerma, *Comes, *Co-mí, *Company, Conillera, *Copons, Cortasa, *Costa, *Coté, *Cots, *Crebaí, *Cusquelles, Dalmau, *Daràs, *Delfau, *Denuç, *Devejas, *Domènec, *Domingo, *Dufau, Duran, Elies, *Eloi¹, Escolà, *Escorcell, *Escuder, Espí, Espina, *Esplu-gues, Estalella, *Estepar, *Estevanell, *Esteve, *Estrader, *Esvall, *Fàbregues, *Farnós, *Faus, *Feixa, *Ferijas, Fernández, *Ferran, *Ferrando, Ferrari, Ferreny, Ferrer, Figueres, Figuerola, Fiter, *Flequer, *Foguet, *Foixet, Folc, *Folgar, *Fons,

*Font, Fontanilles, *Fonts, *Fornós, *Fort, Fortuny, Freixa, Fuster, Gallard, Gallardo, Gallofré, Gálvez, *Gangueta, *Garbí, Garcia, *Garrell, Garriga, *Garrit, *Gassull, Gatell, *Gavaldà, Gavardós, *Gendra, Gener, Gibert, *Giners, *Giol, Giralt, Girol, *Gisper, Godall, Gomar, *Gomila, *Gomis¹, González, *Gordia, *Grannell, *Graner, Gras, *Grau, Grinyó, Gual, Guàrdia, *Guardiola, *Guardís, Guasc, Güell, *Gues, Guimerà, *Guinovart, Gutiérrez, *Hortonedà, *Hugas, Huguet, Hurtado, *Icard, *Illa, *Inglada, Inglès, Ivern, Jansà, *Joncosa, *Jordà, *Jovany, *Jover, Juan, *La Rosa, Lecha, *Llagostera, Llançà, *Llanés, *Lleonart, *Lleuder², *Llobera, Lloberes, *Llobet, *Llombart, Llopart, Llorach, *Llorenç, *Lluc, Lluís, López, *Lorena, *Loudis, Lucas, Lucea, Macaia, *Macià, Magrinyà, *Maimó, *Malet, *Mallafre, *Mancet, Manyer, *Marc, *Marçà, Marcè, *Margalef, *Margodí, Marqués, *Martell, Martí, Martínez, *Martorell, *Mas, Masana, *Mascarell, *Mascaró, *Masdeu, *Massó, Mata, Mateu, *Mauri, Mercader, *Meric, Merigó, *Merola, *Mestre, *Millet, *Miquel, *Mir, Miracle, *Miramar, Miret, *Miro, *Moix, *Moles, *Moliner, *Molins, *Molner, *Montagut, *Montoliu, Montseny, Montserrat¹, *Montsó, *Morenes, Moreno, *Moreres, Morros, *Muller, *Mullor, Muntaner, *Muntanyola, *Munter, *Mussoles, *Nadal, *Negre, Nin, *Noboa, *Noguera, *Noguers, *Noi, Nolla, Novell, Núñez, *Obac, *Oliu, Olivella, Oliver, *Oller, *Olzinelles, Orpí, Orpinell, Orriols, Ortiz, *Osset, *Padrines, Páez, *Palma, *Pàmies, Pannou, *Panós, Papiol, *Parenostre, *Parra, *Pasques, *Pastor, *Pedreny, *Pedró, Pedrol, *Pellicer, Penedès, *Perera, Perers, Pérez, Persón, *Pexo, Pi, *Pigot, Pijoan, *Pinyol, Plana, *Pont, Porta, *Prats, *Puig¹, *Puigsadol, *Pujals, Pujol, Punsoda, *Queralt, Querol, *Rabassa, *Rafi, *Ral, Ramon, *Renyner, Rastrilla, *Ravell, *Raventós, Recasens, *Recort, *Reverter, *Reynaldos, Rimbau¹, *Riba, *Ribera, *Ricard, *Ricarte, *Ricomà, *Rigau, Rigual, Rimbau, Riñé, Riner, Rion, Riudeubas, Rius, *Robert, Roca, *Rocamora, Rodríguez, Roig¹, Romeu, *Rosic, *Rouric, Rovira, *Rubinat, Rubió, Ruiz, Rull, *Sabanés, *Sabater, *Sagunyoles, *Sales, *Saloni, *Salou, Salvat, Samaniego, *Samsó, Sánchez, *Santacana, *Santmartí, Santoro, *Sant-romà, *Sants, *Sánz, *Sapera, *Sarosa, *Sarroca, *Satorra, *Saumell, *Sauri, *Savall, *Savella, *Sedó, Segalar, *Segarra, *Seguí, *Segunyoles, *Segur, *Selles, *Selva, *Semma, Senabre, *Serra, *Serrador, *Serramallera, *Serrano, *Serrats, *Sinau, *Sirvent, *Socies, *Solanes, *Solans, *Soldevila, Soler¹, *Solsona, Sonsona, Sumoi, Sunyer, *Tamarit, *Tàrrega, Teixidor, *Tern, *Terrassa, *Terres, *Terric, Toda, Toldrà, *Tomàs, *Torner, Torrano, Torrebadell, *Torrebarda, *Torrell, *Torrent, Torrents, *Torres, *Tosquelles, *Totosaus, *Touder, *Tremol, *Tudó, *Urgell, *Utxafava, *Valldosera, *Vallflor, Vallmitjana, Valls, *Vallvé, *Vallverdú, *Vea, *Verdell, *Vergers, Vericat, *Vernet, Vidal, Vidiella, *Vies, *Vila, *Vilalta, *Vilella, Vileu, *Villa, Vinyals, *Vinyes, Virgili, *Vivero, Vives, Voltas, *Vúy, *Xampo, *Xarau, *Ximenes, Yebra, *Zamora.

X. RENOMS

(Exclosos els que formen part de noms de cases)

*Abadia, Afaitagalls, *«Americano», *Ample, *Animeta de la Torredembarra, Anton de la Isabel, Anton de les Bicicletes, Anton dels Bous, Antonet del Violí, Antonet Pesador, «Antonillo», *Ardit, Arriacalces, *Artús, *Baf o Bap de la Rosari, Barquetes, *Bassa, «Batallón», *Biló, Bitxo, *Boqueta¹, *Bord, *Bord de Montoliu, *Borró, Burxo, Butxaques, Cacaüero, Cagafesols, Caga-ràbies, Calafellenca, Calero, Campaner, Campanera, Cap d'Estopa, Capatassa, Capdecoco, Capdematxo, Carlets, *Carreró, Castellà de la Sort, *Castellona, Caundéu, Cisco de la Muralla, Cisquet Pasqual, Cisquet Pintor, Cisqueta de l'Olla, Cisqueta de la Tenda, *Cisqueta Sardina, Cistell de Crancs, *Ciuró², *Clariana, Closca, Coco, *Colometes, Corre-corre, Cotorreta d'Or, *Creu, *Cristòfol, Cubana, Cul d'Ous, *Cullerota, Deu i Deu, Deu Rals, «Dolores» de la Carn, *Dominguet, «Durruti», *Eloi², *Emília de ca l'Ermitana, *Església, *Espiot, Estanc, Estanquera, Estevet, Fartsdecòls, Fartsdepops, Felitus, *Figuera, *Forn, *Funeral, *Gomis², Gravat de la Rita, Guaitamercats, «Hermano», *Horta, Huracà, Japonet, Jaume de la Carn, Jaumet de la Tereseta, Joan de la Lisa, Joan de la Llevadora, Joan de la Mercè, Joan de Xenans, Joanet Sereno, *Josep de la Petita, Josepet de la Premsa, Jota, Julit, Llapis, *Lleuder¹, Llopes, *Lluís Mariner, Mà Petit, «MacGyver», Macianet, Madam, Madrilenya, *Magí, *Magnet, Magranes, *Major, Mal Lladre, Malaguenya, Malcontent, Mamellot, Manel de la Laieta, Manel del Gel, Manelet, *Mano, Maria de la «Casilla», Maria de la Granja, Maria de les Monges, Maria de les Pomes, Maria-santíssima, Marianets, Marieta dels Conills, Marina de les Taronges, Marquet, Marraco, Matafrancesos, Mata-rucs, Migmetre, Migsenyor, Miquel de la Imprempta, *Miret, Missetes, Mistaire, Mitjanxova, *Mitjavia, *Moix, *Molí, Mònic, *Montserrat², Monyos, Narro, Negre, Nen del Moro, Nen Tit, Nena Mora, Novetats, *Oques, *Orig, Pa i Ceba, *Paisà, Paler, Pamela, Pampalló, Paperines, *Parra, *Pastisser, Pataquet, Pau de Ca l'Agneta, Pau de la Verra, Pau de les Comèdies, Peixet, *Pela, Pelargarrofes, Pep de la Nou, Pep de les Vaques, Pepet de les Novetats, Pepeta Campanera, Pepeta de la Verdura, «Pepito» de l'Alberta, «Pepito» Recader, Pepa Xicana, *Pera, Pere Fals, Pere «Pillo», Peret de la Bava, Peret de la Mort, «Perico» l'Astròleg, Peroi, Pesseta, Petita, Petitot, *Picarret, Picasso, Pittorra, Pitxi, *Plaça, *Placeta, *Poater, Popets, Poques i Bones, *Portal, *Portal de la Bassa², *Portal de la Creu, *Portal Nou, *Pou, *Pubilla Mora, Puça, *Puig², *Pundeoros, *Quatrerelles, *Quatre-ulls, Quequerequet, Quequet, Quim de l'Alberta, Quimeta Maca, Quimeta Patateta, Rajolins, Ramon de la Vella, *Raspallalevites, Rata, *Riambau², Riuets, *Roig², Rosalia de la Premsa, *Sagalà, Salieta de Clarà, Sardineta, *Sastre Ric, Sèbio de l'Hostal, Serra, Set Veus, Sevilla, *Soler², *Tanoca, Tassaco, Tatai, Telèfons, Teresina de la Reina, Titarro, Titines, *Torre,

Tronc, *Trull, Ullots, Vador de la Mort, Vador de la Rosari, Vador de les Aigües, Vatua-redeus, Vell Canela, Victòria de la Torre, Virol, *Xabarda, Xaparrín, Xaparrita, Xicano, Xicot de Joan, Xinxorro, Xitot, *Xonet, Xulapon.

TREBALLS DE L'OFICINA D'ONOMÀSTICA

Títols publicats

- 1 Ramon AMIGÓ, *Siurana de Prades* (1995)
- 2 Cosme AGUILÓ, *La toponímia de la costa de Lluçmajor* (1996)
- 3 Miquel S. JASSANS, *Onomàstica de Poboleda* (1998)
- 4 Josep RECASENS, *Blancafort, a partir dels noms passats i presents* (2000)
- 5 Jaume SABATÉ, *Onomàstica del poble i terme de la Vilella Alta* (2000)
- 6 Ramon AMIGÓ i Ramon PERE, *L'Albi i els seus noms* (2001)
- 7 Miquel S. JASSANS, *Onomàstica de Colldejou* (2003)
- 8 Dolors CABRÉ i Josep VECIANA, *Onomàstica del terme municipal dels Garidells* (2003)
- 9 Ramon PERE, *Recull de noms de lloc i de persona de Vilanova de Prades* (2004)
- 10 Montserrat CAILÀ i Jean-Paul ESCUDERO, *Història dels noms de Reiners: Les arrels d'un poble del Vallespir* (2005)
- 11 Eugeni PEREA, *Onomàstica de Riudoms* (2006)
- 12 Ramon PERE, *Els noms del Vilosell i el seu terme municipal* (2006)
- 13 Albert TURULL, *La toponímia de les comarques de ponent. Un assaig d'interpretació tipològica* (2007)
- 14 Miquel S. JASSANS, *Onomàstica de Duesaigües i el seu terme* (2008)
- 15 Ramon AMIGÓ, *Onomàstica del terme municipal de Constantí* (2008)
- 16 Josep MORAN, *Característiques del nom propi: Estudi d'interpretació lingüística* (2009)
- 17 Fèlix BRUGUERA, *Recull de noms d'Osor* (2010)
- 18 Josep M. COLL i Ramon AMIGÓ, *Onomàstica del terme municipal de Pratsdip* (2010)
- 19 Moisès SELFA, *Onomàstica de la Bisbal d'Empordà* (2010)
- 20 Joan PEYTAVÍ, *Antroponímia, poblament i immigració a la Catalunya moderna: L'exemple dels comtats de Rosselló i Cerdanya (segles XVI-XVIII)* (2010)
- 21 Ramon AMIGÓ, *Onomàstica del terme municipal de Porrera* (2011)
- 22 Ramon PERE, *Onomàstica de la Pobla de Cérvoles* (2013)
- 23 Ferran JOVÉ, *Onomàstica del terme municipal de Vandellòs i l'Hospitalet de l'Infant* (2013)
- 24 Jean-Paul ESCUDERO i Montserrat CAILÀ, *Els noms de Tellet* (2014)
- 25 Miquel S. JASSANS i Moisès SELFA, *Onomàstica de Valls i els seus agregats de Fontscaldes, Masmulets i Picamoixons* (2015)
- 26 Ramon AMIGÓ, Maria Teresa MUNTANYA i Montserrat SANMARTÍ, *Onomàstica del terme antic de Tamarit de Mar* (2017)
- 27 Sílvia VEÀ, *Onomàstica de Vinebre* (2017)
- 28 Ramon PERE, *Onomàstica de Vallclara* (2017)
- 29 Ramon AMIGÓ, *Onomàstica de l'antic terme de la Mussara* (2019)
- 30 Sílvia VEÀ, *Onomàstica de la Torre de l'Espanyol* (2020)
- 31 Carme MIQUEL i Ramon PERE, *Onomàstica del terme municipal de Torredembarra* (2022)

Ajuntament de
Torredembarra

Generalitat de Catalunya
**Departament
de Cultura**

UNIVERSITAT
ROVIRA I VIRGILI

Fundació "la Caixa"

